
ARNOLD BIRCKMAN

RVPERTI ABBATIS MONASTERII TVITIENSIS, E REGIONE COLONIÆ *AGRIPPINÆ, ORDINIS SANCTI BENEDICTI,*

viri & vitæ sanctimonia, & sacrarum literarum peritia præclari, de Diuinis Officijs.

LIBRI DVODECIM.

COLONIÆ AGRIPPINÆ

Apud hæredes Arnoldi Birckmanni.

Anno Salutis 1566.

INSIGNIORVM SENTENTIARVM ELEGANTIORVMQVE DICTORVM

COMPENDIOSVS INDEX, CVIVS

primus numerus paginas, A litera primam paginæ columnam, B alteram, numerus verò secundus columnæ versum demonstrabit.

A 2 apos

B

C

D

F

panis

prima

spiritus

FINIS INDICIS.

AD VENERABILEM
ECCLESIAE RATISPONENSIS EPISCOPVM CVNONEM, EPISTOLA RVperti Abbatis, pro libro de diuinis Officiis.

PRimitias frugum terræ, quam dominus dedit Deut. 26.
mihi, nunc offero secundum præceptum sanctæ ac mysticæ legis, dum præsens opusculum, quod de diuinis scripseram officiis, diu expetitũ mitto tibi, Cuno pater mi, hactenus Abbas cœnobii Segebergensis, nunc autem, adaucta super te domini gratia, pontifex ecclesiæ Ratisponensis. Primitiæ nanque sunt istæ cunctorum
operum, quæ mihi à domino prouenisse gaui- Primitiæ cũctorum operũ Ruperti sunt hi XII. libri.
sus es, & libenter legisti, nõ dubitans ea commendare, & testificari, quòd
veraciter sint fruges terræ, quam dominus dedit, id est, veri sensus sanctę
scripturæ, quam spiritus sanctus condidit. Multa eorundem operũ tuo 2. Pet. 1.
nomine attitulaui, nónnulla nomine domini Coloniensis Archiepisco
pi Frederici. Hoc autem, quod primum erat, & alia pauca sine splendore cuiusquam tituli dimiseram, vt ipse nosti. Itaque primitias quidem frugum obtuleram, & dimiseram eas in conspectu domini Dei, & adorato Domino, epulabar in scripturis, iuxta quod ibidem protinus lex sancta
dicit. ¶Et adorato Domino Deo tuo, epulaberis in omnibus bonis, quæ Deut. 26.
Dominus Deus tuus dederit tibi. Sed primitias istas sub nullius obtule-
rã pręsentia sacerdotis, cùm lex hoc modo fieri decreuerit. Tolles de cun Ritus offerẽdi primitias.
ctis frugibus tuis primitias, & pones in cartallo, pergesque ad locũ, quẽ Dominus Deus tuus elegerit, vt ibi inuocetur nomen eius, accedesque ad sacerdotem, qui fuerit in diebus illis, & dices ad eum: Profiteor hodie corã Domino Deo tuo, quòd ingressus sim terram, pro qua iurauit patribus
nostris, vt daret eam nobis: suscipiesque sacerdos cartallum de manu eius, Num. 34. Psal. 77.
ponet ante altare Domini Dei tui. Cur non secundum ritum hunc mysticũ ad sacerdotem accesserim, dicam. Nondum alicui notus Põtifici, & sacerdos qui erat in diebus illis nõ curaret, neque admitteret me ad professionẽ huiusmodi, neque crederet saltem, quod mihi exiguo sorte diuisum fuisset quicquã de terra ista intra tribus Israël, in funiculo distribu-
tiõis. Ego aũt sciebã, quòd neque Moyses neque sacerdotes, sed solus Iesus Iosue 19.
sorte diuisisset terram trans Iordanem tribus Israël, & proinde de sacerdotum patrocinio non multum curans, tenebam cartallum, & primitias frugum huiusmodi congerebam, & ponebã ante altare domini Dei, habebam enim intentionem hanc, & desiderium hoc, vt placeret oblatio mea in cõspectu Domini. ¶Audiebam intereà tale quippiam, quod
me recordare faceret illius ex historia veteri, quòd cũ locutus fuisset Do- Calumniosa detra-
minus ad Moysen dicens, Loquere filiis Israël, vt tollant mihi primitias

Ętio in aucto rem. ab omni homine, qui offert vltroneus, accipietis eas. & illi certatim offerrent, venerũt artifices & dixerũt Moysi: Plus offert populus quàm necessarium est, oblata sufficiunt & superabundãt. Simile huic audiebam, quia dicebatur aduersum me: Iste scribit quod necessarium non est. Sancti scripserunt, sanctorum scripta sufficiunt & superabundant, non sufficimus legere quæ sancti scripserunt, nedum hæc quæ isti ignoti sine authoritate de corde suo scribunt. Hæc & alia multò grauiora surda aure præteriens, vt totus eram possessus ab ea, quæ me tacere non sinebat, dilectione verbi Dei, & primitias istas & alia nonnulla in cartallo meo cõgessi, donec venires tu amicus & patronus fidelis, per quẽ ego innotescerem sacerdoti Domini ecclesiæ Agrippinensi. ¶ Ecce autem tu sacerdos gratuita vocatione domini, tu pontifex factus ex spontanea electione cleri & populi, ad quem cum primitiis, imo & cum cunctis frugibus huiusmodi fiducialiter accedam & dicam: Profiteor hodie coram Domino Deo tuo, quòd ingressus sim terrã, pro qua iurauit patribus nostris, vt daret eam nobis. Scio enim quòd professionem istam libenter accipias, vt dicam, quia Dominus Iesus, qui populo suo traducto per aquas Iordanis, sorte diuisit terram in funiculo distributionis, id est, qui credẽtibus & iustificatis gratia ipsius per lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus sancti diuisiones gratiarum distribuit, meam quoq; paruitatem in eadem distributione cognouit secundum funiculũ hunc, quẽ exprimens Euangelista: Tunc (inquit) aperuit illis sensum, vt intelligerent scripturas. ¶ Parũ dixi, quòd libenter accipias professionem huiusmodi, immo & hoc veraciter dicere possum, quia nimis, & plus q̃ vellem insistens, etiã me adiurasti, vt non contentus dixisse tibi, scriberẽ quoq;, qualiter in hãc terræ optimæ partem ingressus sim, cui adiuramento cur obedire necdum ausus sim, Deus scit, & tu mihi cõscius, ex parte nosti. Suscipies ergo ô sacerdos domini cartallũ de manu mea, & pones ante altare domini, maiori cum auctoritate quàm hactenus feceris, & ego loquar in conspectu domini, quoties vel tu, vel aliquis exemplo tuo, scripta nostra relegere dignatus fuerit, tãquam fruges terræ, quam dominus dedit, cui dominns benedixit. ¶ Sunt autem præsentium primitiarũ libelli XII. & deinde cęterorũ, quæcunq; obtuli, numerum subscribere curaui. Commentariolum in Iob librorum X. abbreuiatum ex abundantia sensuum atq; dictorum B. Gregorii. Tractatus in Euangelium Iohannis librorum XIIII. Opus de operibus sanctæ & indiuiduæ Trinitatis librorum XLII. Opus in apocalypsin Iohannis librorum XII. Opus in XII. minores prophetas librorum XXX. Opusculum de victoria verbi Dei (quod penè tuum proprium est) librorum *XII. Et opus de gloria & honore filii hominis secundum Euangeliũ Matthęi, in quod tu more tuo me impulisti. Et opus ex libris Regum, de glorioso rege Dauid, in quod me dominus meus Coloniensis Archipræsul vehemẽter impulit, quorum in altero vsq; ad octauum, in altero vsq; ad vndecimum librũ processi

Marginalia: Exod. 25. — Exod. 35. 36. — Canonis benignitas. — Deut. 26. — Tit. 3. — 1. Cor. 12. — Luc. 24. — Alibi fatetur ipse auctor ex diuina reuelatione se in scripturis uersatũ esse. — Catalogus operum auperti. — *XIII.

processi, in quibus nūc teneor,quę cùm,vita comite,perfecero,dimittā
& ista per manum tuam in conspectu domini, & adorato domino epu- *Cōpleuit autem postea in*
labor in omnibus bonis, quæ dederit mihi. Opusculum quoq; in Canti *Mattheū sane libros XII*
cis canticorum VII libellis explicui,quod tu tanto libentius legisti,quā *in Dauid XV.*
to fidelius ac deuotius beatam virginem Mariam, dilecti filii Dei genitri
cem diligis,cuius honori idem opus totum dedicari studui. ¶Hæc cóm
memorans plurimùm congratulor tibi, quòd aliquem iam fructum per *Commendatio Cunonis.*
ceperis magnæ dilectionis, qua verbum Dei te semper dilexisse & dilige
re optimè noui. Hoc verbum flamma tua est, lux tua est, & hoc habens
in corde & in ore tuo, lucerna tu es,quam Deus,qui accendit, non solū
abscondi tam esse noluit, verumetiam maiore quàm eras in domo maius
super candelabrum,quàm steterat,poni ac lucere voluit. Nec dubito,
quin omnis simplex oculus te videns,congaudeat propter lucem verbi, *Matth. 5.*
quæ ex ore tuo radiat,credo tantò abundantius,quantò plures in domo
sunt,in qua lucem huiusmodi ministrare debes. Ego præcipuè exultare
debeo in lumine tuo. Nec verò ad horā exultare volo,aut debeo in hoc
lumine tuo,sed in exaltationem sempiternam tendo, quò & te tendere *Iohan. 5.*
scio.In hoc est enim vera exultatio,non quia ditior,aut gloriosior factus
es in hoc seculo,sed quia diuitiarum præsentium & huius gloriæ cumu *Matth. 6.*
lus atq; perfectio manet in cœlo,dum diuitiæ pręsentes manum implēt
ad faciendā eleemosynam,cupienti thesaurizare in cœlo. Et gloria pręsens,quoniam secundum Deum est,materia fit amplioris dilectionis,&
gratiarum actionis,quia misericordiam hāc socia roborat veritatis spes,
iuxta illud:Misericordia & veritas pręcedent faciem tuam Domine. Misericordia te hic exaltauit. Veritas illic te beatum faciet, scientem nunc,& perfectius sciturum tunc sanctorum iubilationem,de quibus ita dictū est: Domine in lumine vultus tui ambulabūt, *Psalm. 88.*
& in nomine tuo exultabūt tota die,& in iustitia tua exaltabūtur. *Ibidem.*

 RVPER-

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, DE DIVINIS OFFIciis per anni circulum, Prologus.

A quæ per anni circulum, ordine constituto in diuinis aguntur officiis, & attentum auditorem, & eruditum, vt benè exponantur, expetunt venerabilium scripturarum didascalum atque symmysten. Altissimarum namque signa sunt rerum, & maxima quæque continent
Ephe.1. cœlestium sacramenta secretorum: quorum ad maiestatem contemplandam, non nisi eruditus & religiosus quispiam aspirare idoneus est. ¶ Siquidem ab his viris ordinata hæc, atque in obsequium Domini nostri Iesu Christi, qui est caput Ecclesiæ, instituta sunt: qui sacramenta incarnationis, natiuitatis, passionis, resurrectionis, & ascensionis eius, & sublimiter intellexerunt, & prædicare voce, literis atq; huiusmodi signis
Gene.9. fideliter & sapienter curauerunt. Videlicet imitati sunt hoc pacto benedictos filios Noë, Sem & Iaphet, qui nuditatem patris ridēte maledicto Cham, assumpto pallio post dorsum suum, reuerenti diligentia contexerunt. ¶ Nam quid aliud Noë de vinea sua, quam plantauit, ipse inebriatus dormiensque & in tabernaculo suo nudatus, nisi dominum Iesum Christum præfigurauit, qui à vinea sua, quam de Aegypto transtulit & plantauit, inebriatus aceto pœnarum, sopitus somno mortis, id est, habitu inuentus vt homo, palàm quòd passibilis mortalisq; esset, ap-
Psalm.79. Iohan.19. paruit? ¶ Sed exeat & foris nunciet, eumq; infirmitatis arguat Cham, quod interpretatur calidus, scilicet omnis hæreticus calens ad rixam, cō-
Philip.2. tentiosus & impatiens. Nam inclytus Sem, & dilatatus Iaphet, videlicet Catholici atque apostolici patres, honesto sacramentorum pallio, propter nos assumptam ornant & venerātur infirmitatem, & hoc post dorsum suum, quia sanè infirma illa transierunt, nec ea præsentes ipsi viderunt. ¶ Hæc verò sacramenta celebrare, & causas eorum non intelligere, quasi lingua loqui est, & interpretationem nescire. Qui autem lingua loquitur, inquit Apostolus, oret vt interpretetur. Hoc inter spiritualia charismatum dona, quibus ecclesiam suam Spiritus sanctus exornat,
1. Corint.14. magis æmulari nos hortatur, vt prophetemus, id est, vt ea, quæ spiritu oramus aut psallimus, mentis quoq; intelligentia capiamus. ¶ Sed non omninò, quemadmodum si orem lingua, spiritus quidem meus orat, mens autem sine fructu est, ita de his quoque sentiendum est. Nam qui mysteria vel signa ecclesiæ fideliter & piè frequentant, quamuis causas

eorum

eorũ ſcire non potuerint, non tamen ſine fructu ſunt. Ideo quippe hæc inſtituta ſunt, vt miro modo ſecreta Dei, quæ à paucis poſſunt intelligi, penè ab omnibus poſsint agi. Nunquid quia in operando ſoli vident oculi, cætera membra, quæ non vident & tamen operantur, ſine fructu ſunt? Sed vnumquodq; membrum ſuam dignitatem habet. Præminent autem oculi, qui cætera ducunt & dirigunt. ¶ Igitur ſacramẽtorum omnium opificem inuoco Spiritum ſanctum, vt qua per ſanctos Patres hæc ordinauit, eadem mihi ſecundum ſenſum & authoritatem ſcriptu rarum, aperire dignetur gratia. ¶ Viſum eſt autem hoc opuſculum ſic ordinari, vt primum ea, quæ penè quotidiana ſunt, deinde quæ certis temporibus & cauſis variantur, digeram ipſo adiuuante Chriſto, cuius piõ ſanguine vniuerſa terra purpurata eſt, cuius victoriis cœlum floret, cuius myſteriis tempora inſignita ſunt, cuius memoria dies & horæ ornatę ſunt. ¶ Illud à bonis omnibus huiuſce ſtudii meritum vel dignitas impetrare debebit, vt quàmuis vetus cum ſuauitate vinum bibere aſſueti ſint, noſtra tamen muſta deſpuenda non iudicent. Neq; enim authoritati veterum quicquam detrahimus, Ammalarii ſcilicet & aliorũ, ſi qui fortè ſcripſerunt de huiuſmodi, ſed licuit, ſemperq; licebit cuique dicere ſalua fide, quod ſenſerit. Primùm quidem quotidianum noſtræ ſeruitutis penſum, videlicet ſeptem diei horæ, quas Canonicas, id eſt, regulares dicimus, vnde cauſas inſtitutionis acceperint, iam dicendum eſt.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, DE DIVINIS OFFICIIS, LIBER PRIMVS.

De horis Canonicis. Cap. I.

Epté Canonicas horas diei non licet à quoquam, qui in conspectu Dei vacuus & ingratus apparere nolit, negligenter præteriri. Hæ siquidē creatori nostro deferunt laudes, & pro certis ac magnis ei⁹ beneficiis quasi vectigales sunt gratiarum actiones. Sol *Iohan.11.* namq; verus & dies ęternus Christus, duodecim habens horas spirituales, & sempiternè secum stantes, has septem horas temporaliter currentes, clarissimis misericordiæ suæ radijs illustrauit atque dedicauit. Singularum rationes de thesauro scripturarum proferemus.

De Prima. Cap. II.

Prima hora creatori nostro laudes referre debemus, ante omnem curam corporis, quà scilicet hora Dominus noster iã *Matth.27.* cōsputus & illusus, atq; alapis cęsus, & adhuc *Iohan.21.* obprobriis saturandus, Pilato propter nos ligatus astitit: itemq; rediuiuus stãs in littore, cùm in captura piscium, à quibus retia rupta non sunt, significasset ecclesiam, qualis futura est in resurrectione mortuorum, mellitū cum septem discipulis celebrauit cōuiuium. *Matth.6.* Quia ergo primùm quærendum est regnum *Exod.13.23.* Dei, & cętera adiicientur nobis, & in lege iubet Dñs omne sibi primitiuum offerri, primam offeramus horam diei nostro redemptori, & quęramus regnum eius, qui passus est *Rom.4.* propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram.

De Tertia. Cap. III.

Ora tertia duplici ratione splendet in- *Matth.27.* signis. Nanq; hac hora Dominus Iesus *Marc.15.* spinis coronatus, & linguis Iudæo- *Psal.56.* rum crucifixus est. Iuxta illud: Filij homi- *Psal.93.* num, dentes eorum arma & sagittæ, & lingua eorum gladius acutus: videlicet quia Pilato iudicante illum dimitti, firmauerunt si- *Iohan.19.7.* bi sermonem nequam, pertinaciter clamando, crucifige, crucifige. Et Spiritus sanct⁹, qui in remissionem peccatorum non fuerat datus, antequàm Iesus esset glorificatus, super nascentem ecclesiam in igneis linguis effusus est, & est impletum discipulis promissum *Actor.1.* domini dicentis: Vos aūt baptizabimini Spiritu sancto non post multos hos dies.

De Sexta. Cap. IIII.

Ora sexta Christus Dominus propter nos in cruce exaltatus est, vt ad se omnia traheret, & extincto modico lumine Iudęorū, de quo ipsa lux vera dixerat: Ad- *Iohan.12.* huc modicum lumen in vobis est, currite dū *Ibidem* lumen vitæ habetis, vt nō tenebræ vos comprehendãt. Corporalibus quoq; super terrã irruentibus tenebris, lumen verum transiuit ad illuminationem gentium.

De Nona. Cap. V.

Ona quoq; hora, iure in laudē Dei clamamus, quãdo clamãs Dominus Iesus *Matth.27.* voce magna emisit spiritū, latrone ad- *Luc.23.* *Marc.15.* misso in paradisum, & venia quamuis serò, veraciter pœnitentibus & confitentibus dedicata, & rescisso velo legis & prophetarū, cœpimus reuelata facie contemplari gloriã Do- *Ioh.19.* mini. Tunc etiam latere eius perforato for- *2.Cor.3.* mandæ ecclesiæ profluxerunt * elemēta, san- **alias sacr.* guis, quo redimimur, aqua, qua abluimur.

De Matutina & Vespertina Synaxi. Cap. VI.

Espertinæ atq; Matutinæ laudis sacrificium, magnis est nobis sacramentis dedicatum. Omitto quod in vmbra veteris instrumēti, manè & vespere iugiter offerebatur holocaustum, de quo dicit lex: Sa- *Exod.29.* crificium est nomino in odorem suauitatis oblatione perpetua in generationes vestras. Ad euangelicam enim propero gratiam. Inde harum splendida clarescit horarum dignitas. Vespere dominus panem & vinum ac- *Matth.26.* sumens, & veritatē sui corporis & sanguinis *Luc.22.* repræsentans, suis portatus in manibus, testa- *Heb.9.* mētum scribit suis hæredibus: humilitatem *Ioh.13.* scilicet & charitatem, lauando pedes discipu- *Matth.26.* lorum, maximè commendans, iterumq; recū bens, longi solennitate sermonis, amicis & filiolis iam moriturus vltimū vale dixit. Item *Luc.24.* in vespera sepelitur, in vespera nihilò minus apparens viuus in habitu peregrini, cognoscitur in fractione panis, & hospitalia discipulorum corda iniecto suę charitatis igne *Matth.26.* succendit. In matutino Petrum, qui ter negauerat, galli cantus redarguit. Dominus respicit, & negator pœnitens ad lachrymas confugit. Item diluculo sanctis mulieribus resurrectione domini à dealbatis angelis annuncia- *Marc.14.* ta, tristitia fideliū iam incipit conuerti in gau- *Luc.22.* dium. Quæritur viuens cū mortuis, & viuū se ostē-

ostendit, tãgi quoq; dignatur & adorari. Notandum, quod cùm cæterarum septenæ sint partes horarum, id est, versus, Deus in adiutoriũ meum intende, cũ Gloria Patri, Hymnus, Psalmi, Lectio, Respõsorium vel versus, supplicatio Letaniæ, & oratio cõpletiua. His horis octauum additur canticum de Euangelio, quia scilicet canuntur pro octaua: spectãt enim in beatitudinẽ resurrectionis, qua maximè insignitæ sunt, iuxta sensum illius Euãgelici capituli, Vespere sabbati, quæ lucescit in prima sabbati, matth. ultim. marc. ult. Luc ultim. Iohan. 20.

De Completorio. Cap. VII.

Hora completorij nobis illud commemorat de passiõe domini, quòd iam egresso Iuda, pauere cœpit & tædere, ſtusq; in Agonia, prolixius orauit, & sanguineas guttas prostrato corpore sudauit, torcular tunc solus calcans, & in futuro sanguinẽ martyrum pro posse fundẽdum præsignans: itemq; illud de resurrectione eius, quod prius quàm fecerat pacem inter deum & homines, legatus fidelis rediens euangelizauit nobis, stans in medio discipulorum suorum, & dicens eis: Pax vobis. matth. 28. matth. 14. Luc. 22. Esa. 63. Ephe. 2. Iohan. 20.

De Vigilijs nocturnis. Cap. VIII.

Vigilias nocturnas, de quibus & Propheta, media, inquit, nocte surgebã ad cõfitendum tibi. Item euangelicæ nobis gratiæ claritas magnificẽtius instituit. Nam dominus noster media nocte de virgine natus, itidem, vt Samson quondam obsessus ab Allophylis, media nocte, confractis portis inferi, surrexit à mortuis. Media nihilominus nocte venturus asseritur in similitudinẽ Aegyptij temporis, quando pascha celebratum est, & exterminator venit, & dominus super tabernacula transiit, & in typum nostrarum frontiũ sanguine agni postes consecrati sunt. Vnde reor (inquit beatus Hieronymus) traditionem apostolicam permansisse, vt die vigiliarum paschæ ante noctis medium dimittere non liceat populos expectãtes aduentum christi, & postquàm aduenerit illud tempus, securitate præsumpta festum cunctos agere diem. psal. 118. Luc. 2. Iudic. 16. Matth. ulti. matth. 25. Exod. 12. Apoc. 7.

Cur vesperę vel matutini, ordine à cæteris differunt horis. Cap. IX.

Cvm autem, exceptis nocturnis vigilijs, hæ septem sint horæ diei, Matutini, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Vespera, Completorium: Matutini & vesperæ à cæteris horis & numero psalmorum & ordine hymnorum, non immeritò differunt. ¶ Nam ex veteri quoque testamento, antiquam (vt dictum est) authoritatem trahunt. Nec enim nihil momenti habere debuit in his antiquitas illa matutini & vespertini sacrificij, & vt supra repetam, immolatio paschalis agni, quæ fiebat in vespera, & illud quod fiebat in vigilia matutina, quia respexit dominus supra castra Aegyptiorum, & interfecit exercitum eorum, & subuertit rotas curruum, ferebãturq; in profundum. Itemq; illud quod in mundi creatiõe, alijs horis tacitis commemorantur vespere & mane, in senaria diuinorum operum distinctione. ¶ Iure ergo hymnum, qui est Euangelicæ lętitiæ, exemplo domini, qui hymno dicto exiuit in montem oliuarum, his duntaxat horis psalmi vetustæ authoritatis antecedũt, & quia ex Euãgelio maxima sacramenta commemorãt, & ob hoc Euangelicis decorati sunt canticis, hymnos eisdem pene coniunctos habent. Completorium quoq;, quia apud quosdam canticũ de Euangelio habet, cum eodem cantico post psalmos hymnum habet contiguum. Nec mirum, cùm in psalmorum quoq; titulis, nunc psalmus cantici, nunc canticum psalmi inuenias, & ipsa commutatio ratione non careat. ¶ Omnium in commune horarum dignitatẽ reuerendam & hoc indicat, quòd earum initium, & finem pariter referimus ad Deum. Nam initio Deum in adiutorium inuocamus, in fine Deo gratias referimus. Exod. 12. Deuter. 16. Exod. 14. Matth. 26. Marc. 14. Psalm. 29. Psal. 65.

De Ordine horarum in festiuitatibus. Cap. X.

Qvoties de tempore gratiæ, materiam laudis sumptam habemus, verbi gratia, diebus dominicis & sanctorum natalitijs, genua in ipsis horis non flectimus, stando proferentes libertatem, & gratiã, quę colli nostri, qui eramus curui, iugum ferreũ confregit, vt incederemus recti. ¶ Tunc & vigilias in tribus dispartimur nocturnis, vt nõ solum verbo sed etiã facto tres vigilias prædicemus, de quibus ait dominus: Beati serui illi, quos cũ venerit dominus, inuenerit vigilãtes: & si venerit in secũda vigilia, & si in tertia vigilia, & ita inuenerit, beati sunt serui illi. ¶ Tunc legendi atq; canẽdi officia, quæ ad ædificandam ecclesiam instituta sunt, numerosius concrepant, vt nos præparemus ad aperiendum domino, quacunq; hora pulsauerit, ad modum duarũ veteris testamenti tubarũ, quæ ad mouendũ castra crebrius atq; cõcisius clangere iussæ sunt. Ipsa autẽ lectionũ pluralitas non eadem in omni ordine est. Nã clerici nouem, monachi duodecim legunt. Illis nouenaius est tetragonus, id est, æquis vndiq; quadrus lateribus, hoc innuit, quòd verbum & opus prædicatorum æqualia semper esse debent, his verò duodenarius inæquali- Galat. 4. Ephes. 2. Hierem. 28. Esai. 44. Luc. 12. Apoc. 3. Numer. 10.

qualibus cōſtans lateribus. Nam ter quatuor
Gen.32. vel quater tria, duodecim faciūt. Hoc inſinuat, vt in vno magis extendantur, & exēplo Iacob, cū domino luctantes claudicent, ſcilicet minus operantes, vt amplius meditari queāt hi, qui fidē trinitatis mundo quadrifido prædicant. Nā in vtroq; ordine pluralitas lectionum, pluralitatem ſignificat prędicatorū, qui ex tempore gratiæ plures in mundum miſſi ſunt. ¶ Sic enim profunda nocte gallus rariores atq; productiores cantus edere ſolet, vicina verò die crebriores atq; citatiores: ſic ante incarnationem dominicam pauci & rari, poſt verò multi & crebri pręcones vitę miſſi ſunt. Paucitatem anteriorū, in tribus priuatarū nocturnum lectiōibus, multitudinem poſteriorū, in natalibus Domini vel ſanctorum noui teſtamenti ſignificamus. ¶ Adeo autē cauſa hęc vim ratiōis obtinuit, vt Romanus ordo (qui diuinarum rerū cauſas ſecundū apoſtolicam fidem laudabiliter executus eſt) in ipſa nocte paſchali nō plus, quàm tres lectiones habere decreuerit. Illa nanque nocte prædicatores ſancti, ſcilicet Apoſtoli, & numero pauci, & metu Iudæorum muti, & de morte Domini mœſti, videri fugiebant, audiri metuebāt. Nā in ipſo crepuſculo, referētibus ſanctis mulieribus, q̄ reſurrexiſſet Dn̄s, & quòd viſus eſ-
Luc.24. ſet ab eis, nō crediderūt, & viſa ſunt corā eis quaſi deliramenta verba hæc. Nec ſolum illa nocte, ſed exinde quoq; vſq; Pētecoſten, cauſam eandem in paucitate lectionū cōſiderat: quādo prędicatores ſancti & numero plures, & feruore ſancti Spiritus facūdi ſunt. ¶ Non tamē minus rationi appropinquāt, qui maieſtatē ſolennitatis attēdentes, integrū & ſolennem lectionum obſeruāt numerum: quia &
Matth.28. ſi apoſtoli muti fuerūt, angelorū alloquia, &
Ioh.20.21. ipſi' nomini frequēs viſitatio, valde celebris & ſequenda prædicatio eſt.

Cur lectiones oratione præuenimus. Cap.XI.

PRædictas lectiones ideo oratione præuenimus, quia rogare debemus dominum meſsis, vt mittat operarios in meſ-
Matth.9. ſem, & vt aperiat cor noſtrum in lege ſua &
2.Mach.1. in præceptis ſuis, ne ſemen verbi Dei, quod
Matth.13. auditur ſimus, aut volucres comedant, aut
Luc.8. ſpinæ ſuffocēt, aut duritia petræ fruſtrata radice ſupplantet.

De Iube domine. Cap.XII.

LEcturus verò, benedictionē petens, hoc ſignificat, quòd nemo niſi miſſus aut permiſſus, officium prædicandi vſurpare debeat. Quomodo enim prædicabunt, in-
Rom.10. quit Apoſtolus, niſi mittantur?

De Tu autem domine. Cap.XIII.

QVodq́ue in fine dicit: Tu autem domine miſerere noſtri, hoc innuit, ne ip- Matth.10.
ſum quidem bonum officium prædicandi ſine alicuius vel leuis culpæ puluere poſſe peragi. Nā (vt ait beatus Auguſtinus) verbum prædicationis ſecurius auditur quàm dicitur. ¶ Prædicator quippe cùm benedicere ſe ſentit, difficile nimis eſt, vt non quantulumcunq; ſpiritu elationis tangatur. Et quia quaſi per terram ambulat, & pedes eius aliquo puluere ſordidantur, idcirco miſericordia Dei indiget, vt in hac parte lauetur, etiāſi mundus ſit totus.

De Deo gratias. Cap.XIIII.

QVòd vero Deo gratias ſuccinit chorus, nō ad vltimam precem lectoris, ſed ad totam lectionem reſpicit. Gratias nanque agimus Deo, quòd doctrinæ ſuæ panem nobis frangere dignatur, ne fame audiendi Eſai.58.
verbum Dei pereamus. Nam & ad lectiones, Luc.15.
quarum in fine, tu autem Domine, non dici- Deut.8.
tur, ſcilicet ad capitula horarum regularium, Matth.4.
quia verbum Dei eſt, in quo viuit omnis homo, Deo gratias ſucclamamus.

De Reſponſorijs. Cap.XV.

REſponſoria, quæ poſt lectiones canimus, nobis innuūt, ſanctis monitis nei Matth.11.
factis nos reſpōdere debere, ne ſimus ſimiles pueris ſedentibus in foro, ludētibus ac dicentibus: Cantauimus vobis, & non ſaltaſtis, lamentauimus vobis, & non ploraſtis. ¶ Dicuntur enim à reſpondendo. Triſtia nanque triſtibus, & læta lætis debemus ſuccinere lectionibus. Siquidem neq; moris eſt, neque decoris, vt cùm lector triſtia dixerit, verbi gratia, quæ ſunt pœnitentiæ, ſiue lamentum aliquod dominicæ paſsionis, chorus in reſponſorio ſaltet de gaudio regni, & gloria reſurrectionis. Sed dum lector, velut Iohannes non manducans neq; bibēs, prædicat pœnitentiam, nos itidem in reſponſorio ploramus: dum ille, velut filius hominis manducans & bibens, cātat nobis de gaudio regni, ſuccinentes eidem, aptè ſaltamus. Quodq; vno præcinente, tam in his, quàm in cæteris eiuſmodi, chorus concorditer ſequitur, illud aſtruit, quod Apoſtolus obſecrat, vt id- 1.Corin.1.
ipſum dicamus omnes, & non ſint in nobis ſchiſmata.

De Campanis. Cap.XVI.

SOnora eſſe inſtrumenta in Eccleſia, quibus ad laudem Dei populus excitetur, diuinæ authoritatis & antiquæ conſuetudinis eſt. Nā olim tubæ, aut cāpanæ, diuerſa quidem ſpecie, ſed eadem habentur ratione. Legimus in Leuitico tubas ex iuſſu Do Leuit.23.25.
mini factas, quarum vſus eſſet in Iubilæo,
tantæ

Num. 10. tantæ virtutis,vt ad crepitum earũ corrueret
Iosue 7. Hiericho.Et Paralipomenon inter cantores,
1. Para. 15. nablis arcana cantantes, & inter Leuitas pro
octaua canentes,cõcinente & subsiliente Da
uid,septem tubarum clangorem personante
corá arca fœderis Domini. ¶At ounc ad con
Psal. 91. fiteodũ domino,& ad annũciandũ mane mi-
sericordiam eius,& veritatem eius per noctẽ
& ænea signa personant, & ad omnem horã
diuini officij,tanquam in exordio præclaræ
orationis,has partes tenent,vt atteutos doci
lesq́; ac beneuolos diuinæ laudis auditores
efficiat. ¶Hæc igitur ecclesiæ signa,atq; illæ
legales tubæ,vnum atq; idem significant, sci
licet sanctos Ecclesiæ prædicatores, qui ad
Sion montẽ & ciuitatem sanctam,cœlestem
Hierusalem, & multorum milium angelorũ
frequentiã,& ad futurum Dei iudicium po-
pulum inuitãt & præparant, magnitudinem
rei magnitudioe dicendi,quá possunt,expri-
mere contendũt:vt repositas intrinsecus au-
res cordis percellere, sensumq́; surdi audito
ris ad audiendum flectere & vincere conteo-
dant. ¶Quamuis ad potiora festinet oratio,
prætereundum non est, quomodo prædica-
tor perfectus,huiusce signi quadam similitu
dine formetur. Duritiam metalli, fortitudi-
ne mentis,plectrumq́; ferreũ,quo sonus eli-
ditur,constantia sermonis imitetur. Ecce de
Ezech. 3. di,ait domious,faciem tuam valeotiorem fa-
ciebus eorum,& frõtem tuam duriorẽ fron-
tibus eorum,& vt adamantem & silicem fa-
ciem tuam. ¶Fugiens quoq; terrenã habita-
Philip. 3. tionem,& dicens: nostra autem conuersatio
Psal. 60. in cœlis est, sursum cor suspendat, pendẽsq́;
Ezech. 3. de turri fortitudinis, quæ stat contra faciem
inimici,speculatorem se meminerit positum
esse domui Israël. Gestet autem lignũ crucis
in capite, id est,in principali suo, quod est
mens,funemq́; exinde colligatum,id est,vin
culum charitatis, vsque ad infirmos fratres,
quasi vsq; ad terram porrigat,quo commoni
tus,personare,& os suum dilatare nunquàm
2. Corin. 5. desistat,dicens: Charitas enim Christi vrget
nos. Ita custos super muros Hierusalem con
stitutus,nõ taceat,sed quodcunq; viderit vel
Esai. 62. audierit,annunciet,iuxta illud: Qui reminis-
cimini oomini,ne taceatis, & ne detis silẽtiũ
2. Tim. 4. ei,& tota die & tota nocte, instans oportu-
nè,importunè,his qui dormiunt in lectis e-
Amos 6. burneis,& lasciuiunt in stratis suis, nõ taceat
laudare nomẽ dñi,ne vsq; ad matutioum, id
est,vsq; ad tremendum Dei iudiciũ malè pa
cato consepulti somno pereant. ¶Ad postre-
mum illud notãdum, quòd quemadmodum
ex tempore gratiæ plures prædicatores mis-
si,crebrius theologicis cõcrepant symbolis,

habentes donationes secũdum gratiam,quæ
data est eis,differentes:ita signa prędicta quã
titate & sono differentia, quoties aliqua do
nationis euangelicæ festiua commemoratio
fit,tumultuòsius tinniunt,& pertonant cre-
brius,& productius reboant, vt dormientes
in nocte & ebrios (qui enim dormiũt, nocte Rom. 13.
dormiunt,& qui enim ebrii sunt,nocte ebrii 1. Thess. 5.
sunt)ad laudem Dei quasi violenter excitẽt,
& si noo euincunt sic, vt eos exurgere cogãt
ad orandum,ne iotreot in tentationem,saltẽ
securè dormire non permittant. ¶Trinum
itaq; solẽnis diei classicum, id est, matutinũ,
vespertinum,& quod ad missæ pulsatur ini-
tium,sic imitetur Euãgelicus prædicatorum
chorus,vt semper prædicet lamẽtationes prę
sentis vitæ,carmen futuræ,vę gehenoæ.

De ministerio altaris. Cap. XVII.

IAm nunc ad thesaurum summi sacramen-
ti, scilicet ad missæ sacretarium accedere,
quotidiani cursus ordo situs exposcit. Quòd
si mihi peruiũ fecerit thesaurarius salutis atq;
ordinator charitatis, si aperuerit clauis Da-
uid qui aperit,& nemo claudit,claudit & ne-
mo aperit,gratulari & cantare licebit aoimæ Apocal. 3.
meæ,quòd eam rex in cellam vinariam intro Cant. 2.
duxerit. ¶Hoc enim sacrariũ propitiationis Exod. 25.
est:hoc illud propitiatorium, in quod versis
vultibus duo Cherubin,id est,duo testamen
ta mutuò se aspiciunt. Nam quod in veteri Heb. 9. 10.
testamento promissum,præsignatum & à lõ-
gè salutatum,in nouo aũt datum, reuelatum
& palàm est factum,hìc præsentaliter exhi-
betur, non in vmbra sed in veritate, non in
figura sed in re. ¶Hic illud agitur, in quo no
ster Dauid insanire videbatur regi Achis,quã 1. Reg. 21.
do tympanizabat pendens in cruce,& impin
gebat ad ostia ciuitatis,id est,ad cõclusa cor-
da non credentia sibi: quando ferebatur in Matt. 26.
manibus suis tenens,panem & vinum, & di- Luce 22.
cẽs,hoc est corpus meũ,hic est sanguis meus
nouum testamentũ: quando defluebant sa-
liuæ in barba,id est,videbatur loqui infanti-
lia dicens, nisi manducaueritis carnem meã
& biberitis meum sanguinem, non habebi-
tis vitam in vobis. ¶Fugit quippe ab illo po-
pulo suo,quem nunc vocat Achis,id est,quo
modo est? eò quod dixerit, Quomodo po- 1. Reg. 21.
test hic oobis carnem suam dare ad mandu- Iohan. 6.
candum? Vocabat autem eum priùs Abime- 1. Para. 15.
lech,id est,patris mei regnum,& accepto reg
no super verum Iudam,verumq́; Israël,nunc
mysticum sensum Paralipomeoon, indutus
stola byssina,vestitus Ephod lineo, præcen- 1. Para. 16.
tor inclytus,choros ducit sacrificans, & sub-
silit coram arca fœderis domini. O regem,ô
sacrorum principem. Quid sibi vult tantum,
tam

tam clari capitis tripudiũ, dũ tendit arcæ Dei
Psal. 77. tabernaculũ, & indutus Ephod offert holo-
Matth. 22. caustũ, & in nomine Domini benedicit popu
lũ: ad quẽ cùm esset de tribu Iuda, nõ pertine
bat sacerdotiũ? Sed repulit Dominus taberna
culũ Sylo, & occisis sacerdotibus Sylo, elegit
tribũ Iuda, elegit Dauid seruũ suũ. Ecce præ-
gestit rex de tribu Inda confidenter agere in
his, quæ deberi sciebat filio suo dño suo, in
quem hæc dicebat: Iurauit Dominus & non
Psal. 109. pœnitebit eum, tu es sacerdos in æternũ se-
1. Para. 15. cundum ordinem Melchizedech. Ecce impe
rat sacerdotibus, mandat Leuitis, vt sancti-
ficentur, cantores constituit, eligit qui can-
tent arcana, qui canant pro octaua, qui clan-
gant tubis, qui personent buccinis, qui con-
crepẽt lyris, cymbalis, nablis, organis. In his
Psal. 67. omnibus ad filium respicit. Ascendens enim
Ephe. 4. in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit
dona hominibus. ¶Sciendum nãq;, arcã do
mini (quæ interdum pro quouis rectore ec-
clesiæ accipi consueuit) multò magis conue-
niẽter designare humanitatẽ saluatoris Chri
sti, quæ in latere fenestram habet, id est, vul-
nus lanceæ, quo fluxerunt aqua & sanguis:
intus continens manna, id est, vnitũ sibi ver
bum Dei: & tabulas testamenti, quia in ipso
Iohan. 19. sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ ab
Heb. 9. scõditi, & virga sacerdotalis & regiæ potesta
Coloss. 2. tis. Arcã ergo Dei noster Dauid, mortis impe
2. Reg. 6. rio, quasi regno Saul destructo, deducit in
1. Para. 15. Hierusalem, & collocat in tabernaculo cœli,
quod ipse tetendit. ¶Quod respiciens eccle
sia diebus proximis sanctæ resurrectionis,
exemplo prioris populi se excitat ad conci-
nendum suo Dauid, dum hoc responsorium
cantat. Decantabat popnlus in Israel alleluia.
Canit ergo vniuersa multitudo Iacob legiti-
mè, & ipse Dauid cum cãtoribus citharã per-
cutit in domo domini. Quicquid enĩ Israël
canit, hoc magistro, hoc præcentore, citharas
cordium digito Dei percutiente, didicit. Ab
hoc cõcitatus iubilus cordis in voces corpo-
reas chori q; concentum, nunc grauiter, nũc
acutè aut excellenter erumpit, & magni cor-
poris ecclesiæ per omnes gẽtes diffusæ, quia
vna fide resonat, cãtus pariter, & in simul vbi
que & vndiq; multiplex & vnus ab ipso sua-
uiter anditur. ¶Igitur ordinem altaris, ordi-
nẽ magnæ et interminatę rationis iam libet
attingere, et eorum quæ præcesserunt in ca-
pite, scilicet Christo, sacrorum principe sa-
cerdotibus, qui sunt membra corporis, imi-
tationem, ipso aperiẽte, vel ex parte cognos-
cere. Et primùm de sacerdotalibus vestibus
dicendum.

De habitu sacerdotis. Cap. XVIII.

IN habitu sacerdotali nihil esse, quod va-
cet à ratione, apnd veteres quoq; cõstitit,
sicut beatus Hieronymus scribens ad Fa-
biolam testis est. Apud nos ergo quantò sa-
cerdotium Christi veteri sacerdotio dignius
est, tantò in habitu sacerdotali, causas habere
probatur digniores. ¶Illi enim sacras vestes
secundum colorem, materiam, positiõemq;
cuiusq; ad quatuor elementa mundi, ad duo
hemisphæria cœli, partesq; Zodiaci, ipsumq;
cœlum referẽtes, ad vltimum in auri lamina,
quæ in fronte pontificis erat, inscriptum ha-
bens ineffabile Dei nomẽ: hoc significari vo
lẽtes, quòd omnia quæ subter sunt, Dei arbi
trio gubernentur, iustum esse commemora- Exod. 28.
bant, vt pontifex * creatoris non solum pro *creatorem
Israël, sed & pro vniuerso mundo rogaret: li
cet nostri & beatus Hieronymus, iuxta morẽ
suum, in his quoq; spiritualis intelligentiæ
vela pandere soleãt. Quoniam ergo nec vete
ra ratiõe caruerint, nos exemplaria cœlestiũ
supergressi, ipsa potius in vero sacerdotio
cœlestia contemplemur.

De Amictu. Cap. XIX.

SAcerdos in officio altaris, capitis sui, sci-
licet Christi, cuius membrum est, perso-
nam gerit. Quidam amictu caput suum
obnubit, donec super os casulæ illum reuol-
uat, & velut caput ant coronam illi coaptet.
Illud est quod in Apocalypsi legimus, ange- Apoc. 10.
lum fortem descendisse de cœlo, amictũ nu- Psal. 10.
be, & in Esaia: Ecce dominus ascendit super Esa. 19.
nubem candidam. ¶Veniens enim ad salua-
tionem mundi, Dei filius, angelus magni cõ-
silij, nube amictus est: dum diuinitatem suã,
quę est caput & principiũ, in nostra carne ab-
scondit. Hoc ergo carnis latibulũ prima ve-
stis sacerdotis, id est, amictus significat.

De Alba. Cap. XX.

ALba lineum vestimentum & strictum,
quæ (vt Hieronymus ait) Hebraicè di
citur Ephobad, & est ab antiquo sacer
dotalis ac Leuitici generis, longissimè distãs
à tunicis pelliceis, quæ de mortuis animali-
bus fiũt, quibus post peccatũ vestitus est Adã:
vtpote nihil mortis habẽs, sed tota candida,
nouã vitã sacerdotii eins designat, quã docu-
it, & in baptismo dedit, vt de baptismo surgẽ Gene. 3.
tes, cingamus lũbos in veritate, & tota pristi- Apoc. 2. 3.
norũ peccatorũ turpitudo celetur. Vnde & Luc. 12. Ephe. 6.
& Dauid: Beati quorum remissæ sunt iniqui- Psal. 31.
tates, & quorũ tecta sunt peccata. Lingua e-
iusdẽ vestimẽti sursum affixa, cœlestẽ eius do
ctrinam insinuat. Vnde Iohannes, qui de cœ Iohan. 3.
lo venit, inquit, super omnes est, cuius testi-
monium qui accipit, signauit, quia Deus
verax est.

De Stola. Cap. XXI.

STola, quæ super amictum collo sacerdotis incumbit, obedientiam significat filij Dei, & seruitutem, quam dominus omnium propter seculorum salutem obijt. Nã quod cum magna reuerentia cogitandũ est, obedienter passus & mortuus est filius Dei. causam quippe mortalitatis, scilicet peccatũ, nec origine contraxit, nec actu admisit, & idcirco morti nil debuit. Sed dedit illi calicẽ pater, non iudex: amore, non ira: voluntate, non necessitate: gratia, non vindicta. ¶ Et sicut Iacob liber & ingenuus, præcepto patris Isaac, & matris consilio Rebeccæ parens, seruiuit Laban, vt Rachẽl & Lyam in coniugium duceret: sic filius Dei præcepto patris, & consilio Spiritus sancti obediẽs, seruiuit mũdo, subiectis humeris eius peccata portando, vt synagogam de Iudæis & Ecclesiam de gentibus assumeret. Cùm ergo sacerdos stolam accipit, meminisse debet & scire, quia grande iugum, licet suaue: grande, licet leue, super se tollit.

Galat. 4. Philip. 2. Gen. 28. 29. Matth. 11.

De Casula. Cap. XXII.

CAsula magni sacerdotis nostri, Christi vestimentum, significat illud vestimentum veri Aaron, cuius in oram descendit vnguentum, quod est in capite. Primũ descendens in barbã ipsius Aaron. Quod est illud vestimentum? Sancta Ecclesia catholica. ¶ Nam barba Aaron, quod interpretatur mons fortitudinis, barba (inquã) Aaron, id est, Christi Apostoli sunt, atq; Apostolici viri, fortes & perfecti. ¶ Vnguentum autem regale & sacerdotale, Spiritus sanctus est, cuius tota plenitudo est in capite, scilicet Christo, atq; inde primùm in Apostolos quasi in barbam, deinde in totam Ecclesiam, & vsq; in extrema membra Ecclesiæ, quasi in oram vestimenti descendit. ¶ Casula ergo, vestimẽtum Christi, quod est Ecclesia, significat. Est autem integra & vndiq; clausa, vt vnitatẽ vel integritatem veræ fidei demonstret. Huic autem superducitur, & ori eius aptè circumponitur amictus, quo ante caput sacerdotis tegebatur. Quem, nubem humanitatis eius, in qua latuit diuinitas, significare, iam diximus: quia videlicet, caput, corona & decus ecclesiæ suæ humanitas Christi est: caput autẽ humanitatis Deus. ¶ In eo verò quod casula, cũ sit vna & tota integra, aptatione manuum, quæ extensionem manuum crucifixi domini aptè depingit, in anteriorem & posteriorem partem quodammodo diuiditur, antiquæ Ecclesiæ, quæ passionẽ domini præcessit, & nouæ quæ subsequitur, signum est.

Psal. 132. Coloss. 2. Sup. c. 19. Ephes. 2. 1. Corint. 11.

De Tunica. Cap. XXIII.

QVæ hactenus dicta sunt, presbyteris & Episcopis sunt communia: quæ verò sequuntur, Episcoporum propria. Tunicam quam subter casulam habet pontifex, in veteri sacerdotio coloris erat hyacinthini, tintinnabulis, & malis punicis in inferiori parte pendentibus, vt totus vocalis incederet pontifex, ne moreretur. ¶ Significat autem (vt Hieronymus ait) rationem sublimium, quæ non patet omnibus, sed maioribus & perfectis. Hanc habuerunt Moyses & Aaron & prophetæ, omnesq; quibus dicitur: in montẽ excelsum ascende tu, qui Euangelizas Sion. ¶ Præcipuè verò hanc habuit tunicam Euangelicæ textrix doctrinæ, sapientia Dei, Christus dominus; & dedit illam Apostolis suis. Omnia enim quæcunq; audiui à patre meo, inquit, nota feci vobis, sed non nisi Spiritu sancto superueniente, induere vel portare potuerunt. ¶ Hãc quoq; signauit illa tunica domini, quam scindere milites noluerunt; eò quòd esset inconsutilis, desuper cõtexta per totum: damnum fore maximum significantes his, qui Christianæ fidei scripturam hæresibus scindere conarẽtur.

Exod. 28. Esa. 40. Iohan. 15. Iohan. 19.

De Sandalijs. Cap. XXIIII.

SAndalia pontificis illud significant dominicæ incarnationis calceamentum, de quo ipse in Psalmo: in Idumæam, inquit, extendam calceamentum meum, id est, gentibus notam faciam incarnationem meã. Vt enim sacerdotio fungeretur pro nobis filius Dei, nostra carne quasi calceatus in hunc mũdum venit. Sandalia ergo pontificis, incarnationem (vt dictum est) significant filij Dei. ¶ Et pulchrè quod in amictu capitis idem in calceamento pedũ signatur, nam & in carne diuinitas latuit, & per carnẽ eius notitia vniuersum mundũ percurrit. ¶ Per lingulas, quibus ipsa pedibus sandalia constringuntur, idipsum accipimus, quod Iohannes Baptista per corrigiam calceamẽti signasse probatur, tũ de sponso Christo loquens, cuius, inquit, non sum dignus corigiam calceamenti eius soluere. Copulam ergo illam ineffabilẽ, charitatem inæstimabilem, vincula sancti Spiritus insolubilia, quibus diuinitas verbi nostræ carni se coniunxit, per sandaliorũ corrigias designari accipimus. ¶ Præterea dũ tam sacrum, tamq; mysticum pontifex pedis sui spectat ornatum, meminisse debet & scire, se quoq; pedem esse speciosum, iuxta illud: Quàm pulchri supra montem pedes annuntiantis & prædicantis pacem, &c.

Psal. 59. Marc. 1. Luc. 3. Esa. 52.

De Anulo. Cap. XXV.

ANulus digiti, donum significat Spiritus sancti, quo diues & ornatus ad Ec-

clesiam

clesiam suam descédit filius Dei, quodq; credentibus in se permultas & differentes dona tiones secundum beneplacitum suum distri buit, alij dans sermonem sapientiæ, alii sermonem scientię, &c. ¶ Harum diuisiones gra tiarum inuisibiles imitatur visibiliter, vtpote Christi vicarius, catholicus pontifex, per sacrorum diuisiones ordinum, ponēs quosdam in Ecclesia sacerdotes, alios diaconos, & cæteros sacri altaris officiales. ¶ Latius autē significatio prædicti extenditur anuli, quia dum omni Ecclesiæ sanam doctrinam, & fidem integram prædicat, velut oppignoratā anulo sponsam Christo subarrat. Non ergo ab re in eius digito gemmatus fulget anulus, per cuius ministeriū Christus Dominus tam fulgida distribuit dona sancti Spiritus.

Rom. 12. 1. Corint. 12.

Quòd signo crucis aurea lamina cessit. Cap. XXVI.

Exod. 28. Signo crucis Christi aurea lamina veterū pontificū cessit, quod olim erat in fronte micās octanum decus pontificum: Inscripta nunc est penè eadem ineffabilis maiestas nominis. Illic enim erat ineffabile nomē Dei, hic est inæstimabile mysterium crucis. ¶ Crux nanq; inęstimabile signum est, admirabilis virtus est. Crux spes Christianorum, resurrectio mortuorum, cæcorum dux, claudorum baculus, destructio superborum, consolatio pauperum, sustentatio inopum, spes desperatorum. Crux regum magnificentia, sacerdotum gloria. Crux igitur aurea lamina sacratius ornamentum. ¶ Nec statim occurrat, decus hoc ideo non esse pontificis, quia cum illo toti quoq; commune est plebi. Nā illa dignitas habet in hoc aliquid, quod nec inferioris ordinis sacerdotibus commune sit. Sic enim in fronte sua christicolarum signifer hoc vexillū baiulat, vt in subiectæ plebis frontibus soli sibi sacro chrismate pinge re liceat. Sicut Apostolorum erat, baptizatis imponere manus, vt acciperent Spiritū sanctum: sic & hoc ad diem valens, proprium est Episcoporum. ¶ Ecce quale quantumq; ornamentum accepit in suis sacerdotibus filius ille prodigus, cui reuertenti de longinqua regione, vbi porcos pauerat, benignus pater occurrens vitulum saginatum fecit occidi. Applaudit sibi tota familia patris in gloria pœnitentis filij, frater autē eius maior ille agrarius, foris stans inuidia torquetur, & fraternæ salutis conuiuio participari noluit.

De pallio Archiepiscopi. Cap. XXVII.

Luc. 15. Est tamen octauum Archiepiscopis indumētum pro aurea lamina, quod dicitur pallium, ab Apostolica sede datū: quod à collo circa pectus dependens, situ suo illam (quæ valde condecet Episcoporum patrem, & eorum concilij principem) patenter designat humilitatis vel sapientiæ torquem. Quā hoc illorum priuilegium habeat rationem, non videtur prætereūdum. ¶ Postquàm duo decim Apostoli per vniuersum mūdum dispersi, singulis ciuitatibus præsiderent, tā ipsi quàm successores eorum, misêre per contiguas suis sedibus prouincias prædicatores, quos & Episcopos ordinauerunt, vt vbi recepti fuissent, omnia Christianitatis sacramenta, velut ipsi Apostoli peragerēt, vt per vrbes comprouinciales Episcopos ordinarent. Et aliorum quidem Apostolorū successores Patriarchę sunt dicti. Petri autem successor pro excellentia principis Apostolorum, apostolicus nominatur. Qui autem ab eis per prouincias missi sunt, tam ipsi quàm successores eorum, archiepiscopi vocantur, & qui ab his per vrbes comprouinciales ordinati sunt, & qui illis succedunt, vsq; hodie simpliciter Episcopi nominantur. Initium ergo fidei habētes ab Apostolica sede, regulam hanc metropolitanæ obseruant Ecclesiæ, vt neminē habeant pontificem, nisi ab eadē sede missum, à qua primus illis prędicator fidei missus est. Illa autē missio, supradicti pallij largitio est, quod (vt dictum est) à collo dependens, humilitatem Domini significat, dicentis: Sicut misit me pater, & ego mitto vos. ¶ Inter cæteros vero Galliarum Archipræsules, meritò Remensis authoritate præminet, quia videlicet antiqua metropolis cùm esset, accessit & hoc, quòd eius pontifex beatus Remigius (quod magnum est) ab ipso Deo missus, & antequàm nasceret, magnificè promissus, gentem Francorum simul cum rege primus perduxit ad fidē catholicā. Quam eius missionem *Ormisda pontifex Romanus, à beato Petro quinquagesimus tertius, vt debuit, approbās, eidē Remensi pontifici vices suas delegauit per omne regnum Ludouici, & Remensis Ecclesię primatum adaugens, summa authoritate cōfirmauit. ¶ Treuirensi autem Ecclesiæ Maternus à beato Petro Apostolo missus, hæreditatem pallii suis successoribus dereliquit. ¶ Moguntinæ Crescens, Apostoli Pauli discipulus, prædicauit. Traiecti sanctus Vuillibrordus, à Sergio Papa missus. ¶ Sed primatum Colonia metropolis obtinuit, ea maximè causa, quia Crescens prædictus coloniæ quoq; Apostolicam verbi Dei visitationem primus intulit. ¶ Cantuariæ verò, nobili Anglorum metropoli, Augustinus à beato Gregorio missus est pōtifex primus, qui toti Anglorum genti, vt christum cognosceret, strenua prędicationis administratione

Iohan. 20.

tione subuenit. Et de vestibus quidem sa-
cris, quantum ad præsens attinet, pro posse
satis dictum.

De ante introitum. Cap. XXVIII.

SAcerdote tãdem ad sanctũ altare ingres-
suro, debet tã ipse sacerdos, quàm & to-
ta præsens ecclesia, dilatare animam suã,
& amplo fidei sinu tenere memoriam incar-
natiõis, passionis, resurrectiõis & ascẽsionis
Domini nostri Iesu Christi, & memoriã om-
nium sanctorum, qui tum ab initio mundi
votis expectauerunt, gestis præfigurauerũt,
dictisq; aut scriptis prophetauerunt, & in eo
rum contemplatione in voces erumpere, prę
cinendo antiphonam, quæ dicitur ad introi-
tum. Nam sicut introitus sacerdotis ingressũ
filii Dei in hunc mundum, sic antiphona, quę
dicitur ad introitum, voces & expectationẽ
præferunt patriarcharum & prophetarũ. In-
greditur ergo antiphona prædicta, non mi-
nus quàm semel decantata, cũ eiusmodi põ-
pa, quæ significatæ rei aptissimè congruit.
¶ Procedũt flammantes cereoli, videlicet in
signum gaudii, quod in ortu saluatoris om-
Luc. 2. ni mũdo effulsit, de quo angelus ad pastores:
Annuntio vobis gaudium magnũ, &c. ¶ Prę-
cedunt sacerdotem ministri duo, non pari-
ter, neq; à latere incedentes, sed ante subdia-
conos. Signant enim hi duo vetus & nouum
testamentum, id est, legem & Euangeliũ, quo
rum lex tempore prior, Euangelium verò di
gnitate maius est. Hæc nanq; salutis ministe
ria saluator inuexit, qui Euangelium quidẽ
Matth. 5. attulit, legem verò non soluere, sed adimple
re venit. Isti sunt duo pedes angeli, qui (vt su
Apoc. 10. prà dictum est) descẽdit de cœlo amictus nu
be, & posuit pedem suum dextrum supra ma
re, sinistrum super terram. Legalis enim mo-
ralitas, Iohanne Baptista vel ipso domino do
Luc. 3. cente, tranquillius audita est, contra Euan-
gelicam verò dignitatem, id est, manifestam
fidei doctrinam, verbi gratia, cũ diceret, ego
Matt. 12. 23. & pater vnũ sumus, & antequàm Abrahã fie-
ret ego sum, veluti mirabiles elatiões maris
Psalm. 92. fluxa & salsa corda tumuerũt. ¶ Subdiaconus
quoq; præfert textum Euãgelii, quia profe-
ctò lex testimonia cõtinet Chri, sicut ipse di
Ioh 5. cit Iudæis: Si crederetis Moysi, crederetis for
sitan & mihi. De me em̃ ille scripsit: Portat ve
rò clausum, quia videlicet anteq̃ agnus occi-
Apoc. 5. sus aperuisset signacula septẽ, clausum erat
in libro legis sacramentum eius passionis.

De Incenso. Cap. XXIX.

INgressus ergo sacerdos, vbi sancto altari
assistit, thuribulum ei qui incensum ado-
leat, datur in manu. Nam prædictus angelus,
Apoc. 8. sicut in alia periocha Apocalypseos legimus,
stetit iuxta aram, habens thuribulum aureũ
in manu sua, dũ in conspectu Ecclesiæ se ostẽ
dit Dei filius, habens immatulatum corpus, Coloss. 2.
ꝙ & impleuit igne, quia corporaliter in ip-
so septiformis Spiritus sancti gratia requie-
uit. ¶ Interim chorus concinit Kyrie eley-
son, quod significat omnes vniuersales Ec-
clesiæ preces, quæ sunt incensa vera, de qui-
bus ibidem dicitur: Data sunt ei incensa mul
ta, vt daret de orationibus sanctorum omni- Apoc. 8.
um super altare aureum, quod est ante thro-
num Dei.

De Gloria in excelsis. Cap. XXX.

MOx sequitur hymnus, Gloria in excel
sis, quem ab ore angelorum Ecclesia
sancta rapuit. Hic hymnus & angelo-
rum est & hominũ. ¶ Primùm autem ange-
lorũ congratulantiũ, ꝙ nato Domino accen
sa iã esset lucerna clarissima, cũ qua sine du-
bio perditã drachmã inuẽtura esset ęterna sa
piẽtia. Inde est, quòd iã præoccupãtes dicũt,
& in terra pax hominibus bonæ voluntatis, Luc. 2. 14.
quia pacem nemo omnium, qui sunt in cœ-
lo, vel qui subtus terram, poterat facere in-
ter Deum & homines, hic factor omniũ De- Apoc. 5.
us, propter homines homo factus, iamiam fa Ephes. 2.
cturus esset in carne sua, soluto pariete inimi
citiarum.

De Collecta. Cap. XXXI.

QVæ post hæc sequuntur orationes, à sa
cerdote salutatione præmissa, per quã
attenti fiant auditores, secundum ora-
tiones dicuntur ipsius Domini, cuius tota vi
ta continua pro nobis & perpes oratio fuit,
quę & designatur in Apocalypsi per fumũ aro-
matũ, qui ascendit in conspectu Dei de mã- Apoc. 8.
nu angeli. Homo nanq; verus, passioni pro-
pter nos destinatus (cuius illa vox est: Holo-
caustum & pro peccato nõ postulasti, tunc di Psal. 39.
xi: Ecce venio) semper vnitum sibi pro nobis
orabat verbum Domini, patremq; & spiritũ
sanctum, & (vt ait Apostolus) in diebus car-
nis suæ preces supplicationesq; ad Dominũ, Heb. 5.
qui saluum illum posset facere à morte, cum
clamore valido & lachrymis offerens, exau-
ditus est pro sua reuerentia. ¶ Quàm eius o-
rationẽ benè psalmus septimus innuit, cuius
titulus inscribitur, Psalmus ipse Dauid, quẽ
cantauit Domino pro verbis Cusi, id est, Ae-
thyopis, scilicet malitiosi populi, qui iam cũ
Herode vel post Herodẽ illũ persecuti sunt,
& maximè pharisæorum, qui vt mali agrico-
læ vineæ domini, dixerunt: Hic est hæres, ve Luc. 19.
nite occidamus eũ, & nostra erit hæreditas. Matt. 21.
¶ Quod autem in fine orationis subiũgitur:
Per dominũ nostrum, eo respectu fit, quòd
dominus noster Iesus Christus mediator est

Dei & hominū,& imposſibile eſt æterna Dei beneficia per aliam viam decurrere ad nos, quàm per ipſum. Per ipſum ergo petimus & impetramus, ſicut ſæpe per mediantem criſtalli lapidem ſubiectam eſcam, à longinquo ſole cœleſtem mutuamus ignem. ¶ Huc vſq; miſſæ initium quod dicitur Introitus, commemorans nobis introitū ſaluatoris in hunc mundum, id eſt, à natiuitate eius vſq; ad Iohannis prædicationem: quando baptizatus ipſe & orans, quadraginta dierum ieiunium celebrauit.

De Epiſtola. Cap. XXXII.

Epiſtola perſonā gerens legis & prophetarum, præcurſionis debitum agit officium ante ſanctum Chriſti Euangelium. Lex enim per manum Moyſi infantem Dei populum, velut pædagogus, cuſtodiendum ſuſcipiens, futurum Chriſti aduentum expectare docuit, & per os digitumq; Iohannis, iam præſentem chriſtum eidem alumno ſuo iam adulto, vt eū ſequeretur, indicauit. Præceſsit nanq; lex euangelium, ſicut virga Spiritum manſuetudinis, ſicut timor charitatē, ſicut initium perfectionem, ſicut dominātis præceptum præcedit amantis conſiliū. ¶ Epiſtola verò vox legis eſt, ſuam in Iohanne imperfectionem profitentis, & ad perfectionē Euangelicam ſuos auditores tranſmittentis. Matth. 3. Iohan. 3. Quamuis autē ſæpe de Apoſtolicis ſumatur literis, tamen in eo gradu eſt, ac ſi ſemper de lege ſit & prophetis. Semper enim moralitatem vitamq; actiuam magis, quàm contemplatiuæ ſublimitatem, quæ in Euangelio radiat, Apoſtolica quoq; lectio inſtruit & diſpē ſat. ¶ Epiſtola verò Græcè, latinè dicitur ſupermiſsio, vel ſupererogatio. quod nomē bene congruit literis Apoſtolicis, quia videlicet Euangelio Chriſti ſupererogatæ ſunt. Si quidē ordo apoſtolicus, ſtabularius ille eſt, cui noſter Samaritanus, id eſt, cuſtos, dñs noſter Ieſus Chriſtus, hominē illū, quē latronibus deſpoliatum, vulneratum, & ſemiuiuū relictū inuenerat, commiſit. Proferens duos denarios, id eſt, legem & prophetas, & dicens ei, Curam illius habe, & quodcūq; ſupererogaueris, ego, cùm rediero, reddam tibi. Luc. 10. Benè ergo literæ, quas Apoſtoli Euangelio Chriſti ſupererogauerūt, Epiſtolę appellatę ſunt. ¶ Differunt autē penè pariter vt lex aut prophetæ, à maieſtate ſancti Euāgelij, quia videlicet pariter de moribus tractant. Et euangelij ſacramenta illi ventura denuntiāt, hi iam præterita commemorant. Igitur (vt ſuprà dictum eſt) morale legis officium agit Epiſtola, tantum diſtans ab eo, quod in officio miſſæ præcedit ſancto Euangelio: quantū ſeruus à domino, præco à iudice, legatus ab eo, qui miſit illum. Quapropter cùm legitur, non iniuria ſedemus, cùm autem ſanctum Euangeliū audimus, demiſsis reuerenter aſpectibus, ſicut domino noſtro aſsiſtimus. In eo, quod ſanctum præuenit Euangelium, Baptiſtæ Iohannis imitatur officium, qui præuaricatores legis corrigens, & mores eorum Euangelicæ fidei ſuſcipiendæ præparans, implebat quod de illo dixerat angelus: Ipſe præibit ante Dominū in ſpiritu & virtute Heliæ, parare domino plebem perfectam. Luc. 3. Matth. 3. Luc. 1.

De Manipulo. Cap. XXXIII.

Manipulus, quē in brachio ſiniſtro geſtat ſubdiaconus, dextro vacāte, vt expeditū ſit ad adminiſtrandū: illud nobis innuit, quòd ſi timentes ſecurim iudicij æterni (quæ iam ad radices arborum poſita eſt, vt omnis arbor quæ non facit fructū bonum, excidatur, & in ignem mittatur) prædictam pœnitentiam ſuſceperimus, & dignos pœnitentiæ fructus fecerimus, manipulos iuſtitiæ reportabimus, iuxta illud: Euntes ibant & flebant, mittentes ſemina ſua: Veniētes autem venient cum exultatione, portantes manipulos ſuos. Matth. 3. Pſal. 125. ¶ Fimbriæ verò manipuli, vel ſtolæ, vel cuiuſlibet ſacræ veſtis perſeuerantiam ſignificāt eorundem bonorum operum, vel completionem morū, quia fimbria eſt vlterior pars veſtis. His fimbrijs glorioſa in pſalmo circūamicta eſt filia regis, ſicut talari tunica filius accreſcens, & decorus erat inter fratres ſuos Ioſeph. Pſal. 44. Gene. 37.

De Graduali. Cap. XXXIIII.

Graduale ad pœnitentię reſpicit lamentum, cantus aſper & grauis adeo, vt illud excellentibus efferre vocibus nec vſus nec decus ſit. Significat enim non iam requiem remuneratorum, ſed laborem operantium. ¶ Propter quod diebus poſt Pentecoſten de officio tollitur, quia videlicet dies illi futurum in regno Dei felicem ſanctæ Eccleſiæ ſtatum ſignificant: quando iam area Chriſti vētilabro (quod eſt in manu eius) purgata erit, nullumq; ex reſiduis granis iam timebit, quòd ab horreo dominico debeat in ignem palearum inextinguibilē proijci. Matth. 3. Luc. 3. Attamen in prima paſchæ hebdomada cantari conſueuit, cuius cōſuetudinis cauſa ſuo melius loco reddetur. ¶ Dicitur autem graduale à gradibus humilitatis: vtpote illi cōuenienſ, qui necdum aſcendit de virtute in virtutem, ſed in conualle plorationis poſitus, iam tamē aſcēſiones in corde ſuo diſpoſuit. Pſalm. 83. Quarū ratio cū in multis inueniatur locis, in myſticis maximè quindecim graduum canticis diſtincta eſt. Eiuſmodi aſcēſoris initium & imper-

imperfectionem cantor innuens, ad gradum sæpius consistit, & inferior eo stare consueuit, qui subsequens alleluia concinit.

De Alleluia. Cap. XXXV.

Alleluia Latinæ linguę peregrinum nomen est, cuius mysterium, velut quod dam gaudij stillicidium, de diuitijs supernæ Hierusalem, primũ in mentẽ patriarcharum & prophetarum, pòst in Apostolorũ ora plenius per spiritum sanctum delapsum est. Significat enim ęternum angelorũ, & beatarum animarũ conuiuium, quod est semper laudare dominum, & præsentis semperq; vidẽdi vultus Dei, nouum sine fine cantare miraculum. ¶Ad hoc vitæ præsentis inopia nullatenus aspirare meretur, scire autem vbi sit & prægustare illud gaudio spei, sitire & esurire quod gustaueris, hæc illa, quæ dicitur, sanctorum in hac vita perfectio est. Quapropter interpretatum hoc Hebraicum nomen remãsit, vt peregrinum ab hac vita gaudium, peregrinum nihilominus signaret, potius quàm exprimeret vocabulũ. ¶Quoniam igitur futuræ beatitudinis, quasi propriũ est vocabulũ, iure eo tempore magis frequẽtatur, quo resurgens Dominus, eiusdẽ beatitudinis spẽ nobis propinauit & promissum. Vt autẽ alijs quoq; temporibꝰ ad missam caneretur, olim Romanæ Ecclesiæ consuetudo non erat, sed à beato Gregorio institutum, imo restitutũ est. Nanq; à tempore Damasi papæ, cũ prius fuisset eadem consuetudo, defecerat. ¶Denique cùm de hoc & de alijs nonnullis quosdã murmurare sentiret, tanquam constanter Ecclesiæ consuetudines sequeretur, non dedignatus est rationẽ reddere, dicens. Nos in nullo horum aliam Ecclesiam secuti sumus. Nã vt alleluia hic diceretur, de Hierosolymorũ Ecclesia, ex beati Hieronymi traditione, tẽpore beatæ memoriæ Damasi papæ traditur tractum. Et ideo in hac magis sede alleluia cõsuetudinem amputauimus, quæ hic à Græcis fuerat tradita. ¶Canitur ergo alleluia post graduale, canticum lætitiæ, post luctum, pœnitentiæ: & summoperè nitentes exprimere magnitudinem consolationis, quæ reposita est illis, qui nunc lugent, iubilamus magis quàm canimus, vnamq; breuẽ digni sermonis syllabam in plures neumas, vel neumarũ distinctiones protrahimus, vt iucundo auditu mens attonita repleatur, & rapiatur illuc, vbi sancti exultabunt in gloria, lætabuntur in cubilibus suis.

Rom. 8. Philip. 3. Psal. 149.

De Euangelio. Cap. XXXVI.

Hactenus seorsum sedebat sacerdos, malarum victor cogitationum, dominicq; victoriã sedendo significans, cui victo tentatore, sedenti & imperanti ministrabant angeli, sicut scriptum est: Reliquit eum tentator, & accesserunt angeli & ministrabant ei. Surgit tandem ad altare accedens, ita vt opportunè veniat nobis in mentẽ dominus Iesus, præparata sibi per Iohannem via ad corda hominum, de deserto rediens, vt doceat ipse, & discipulos suos eligens, mittat ad prædicandum. ¶Mittit nanq; sacerdos diaconũ ad legendum sanctum Euangelium, petitam dãdo benedictionẽ, quod subdiacono prius Epistolam lecturo non fecerat. Legem enim & prophetas inuisibilis inuisibiliter misit. Apostolos autem & Euangelistas, quorum diaconus personam gerit, visibilis factus, & sanctam Ecclesiam, sponsam videlicet suam osculans osculo oris sui, visibiliter misit & docuit. ¶Accipit diaconus textum sancti Euangelij, quod baiulans ad lectricium, efficitur pes Christi. Præcedunt ceroferarij cũ thuribulo, per quę significantur gaudium & bona opinio. Gaudiũ enim semper est in bono nũtio. Bonæ quoq; opinionis se esse nouerunt, qui hoc bonũ portant nũtiũ, qui & confidenter dicunt, Christi bonus odor sumus Deo in omni loco. Quapropter incensum bonæ opinionis signum, locum ipsum aspergit in quo legendum est Euangelium. ¶Qui locus si sit dies festiuus, quãdo solet cõuenire populus, eminentior est, vt ex ipso statu cõmoneatur diaconus, quòd is, qui sursum ad dominum desidem inuitat populũ, stare debeat in monte virtutum, iuxta illud: Supra montẽ excelsum ascende tu, qui Euangelizas Sion: Exalta in fortitudine vocem tuam, qui Euangelizas Hierusalem. ¶Quam eius fortitudinẽ & stola prædicat, quæ super humerum posita, inde vsq; ad succinctionem lumborũ deducitur, quòd fortitudinem ad vocem exaltandam tunc habeat, si fortis sit ad operandum, & succinctus cõtra pugnas libidinum. Euangelica nãq; prædicatio, quę est fons hortorum, puteus aquarum viuẽtium, non fluit impetu aliundè, nisi de Libano, id est, de corde casto & de ore candido, quia sordes vitiorum, dum conscientiam coartant, os quoq; angustant, ne aquæ viuæ cum impetu fluant. ¶Quòd Dalmaticã nõ nisi festis diebꝰ induit, hoc significat, quòd rationẽ sublimium sacramentorum, non nisi postquàm glorificatus est dominus Iesus, & Spiritus sanctus aduenit, discipuli portare potuerunt. Nam tunicam eiusmodi, ex authoritate beati Hieronymi, rationem significare sublimium, suprà diximus. Est autem clausa circa collum, vt pectus sit opertum: quia (sicut ait Apostolus) Euangelium in his qui pereunt est opertũ. Prę

Matth. 4. Cant. 4. 2. Corinth. 2. Esa. 40. Cant. 4.

cedit subdiaconus diaconum, portans quem Euangelio substernat puluillum, quia videlicet ad omne, quod loquitur Euangeliū, lex
2. Corint. 4. competens suggerit testimonium. ¶ Summa verò reuerentia debetur ad audiendum Euangelium, quod maximè est verbum Dei: quam diaconus prima voce, quam emittit, satis venerabiliter exigit, dicendo: Dominus vobiscum. Cuius enim melius quàm domini præsentia, reuerentes & religiosi auditores petitum debent præstare silentium? Attenti ergo & beneuoli sunt ilicò, & eò cordibus conuersi & vultibus, respondent: Et cum spiritu tuo. ¶ Statim dociles quoq; reddit, dicendo: Sequentia sancti Euangelij. Hoc autem dicimus, non quòd maiestas Euangelii dignata sit vnquam regulis oratorum subiici, sed quia quod in hominibus facere nititur studium eloquentiæ, hoc in Ecclesia sua melius perficit summa natura sapientiæ. Nam, vt ait beatus Augustinus, eloquentia sapientiæ comes est, & quocunque domina hęc progreditur, illa vt eius ancilla subsequitur. Respondemus, gloria tibi Domine, glorificantes Dominum, quòd misit nobis verbum salutis, iuxta illud quod in a-
Act. II. ctibus Apostolorum legimus: Et glorificauerunt dominum, dicentes: Ergo & gentibus Deus pœnitentiam ad vitam dedit.

Item de Euangelio. Cap. XXXVII.

Sanctum Euangelium principale est omnium, quæ dicuntur ad missæ officium. Sicut enim caput præminet corpori, & illi cætera membra subseruiunt, sic Euangeliū toti officio pręminet, & omnia quæ ibi leguntur, vel canuntur, intellectuali ratione illi consentiunt. Exempli gratia: Dominica prima aduentus domini hoc Euangelium legitur: Cum appropinquasset Dominus Iesus Hierosolymam, &c. Matth. 21. Vt intelligamus, quomodo huic Euangelicę lectioni cætera membra consonent officii, quæramus primò, in quo eadem lectio congruat tempori. Ad hoc breui argumentatione hoc modo respondendum est. Idcirco aduenit Dei filius, vt genus humanum à diabolo peccatorum vinculis colligatum miseratus absolueret, & in cœlestem Hierusalem, vnde homo captiuus abductus fuerat vias suas docendo, placidus assessor cordium reduceret. Hoc autem proculdubiò mysticus Euangelii eiusdem continet intellectus.

FINIS LIBRI PRIMI.

RVPER-

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, DE DIVINIS OFFICIIS, LIBER SECVNDVS.

De Symbolo, Credo in vnum deum. Cap. I.

LEcto Euāgelio, maiore quæ sequūtur egent intentione: quia videlicet maiora continent salutis nostræ sacramēta. Sicut enim post pasionē domini maiora, quàm ante, charismatū dona gratia largiente effusa sunt: sic post euangelij lectionem maiora sacramēta ordinata sunt. ¶ Tunc ergo, si sit dies dominica, vel aliqua condigna festiuitate decorata, cantatur symbolum, quod est, Credo in vnum deum: Maximè enim dominicæ resurrectionis, vel pentecostes Sacramentum respicit hoc fidei tripudium: quādo noua soboles Ecclesiæ vitalis fontis ingressura lauacrum, reddebat eius, quam catechizata didicerat, *symbolū. [*adde, fidei] ¶ Hoc igitur cōcentu benè & consonè chorus catholicus doctrinæ respondet Euangelicę, & ne dicat ei puer electus, cœlestis cātilenæ doctor, iucundus musicus: Cantauimus vobis, & non saltastis, cantando & alacri mente saltādo ostendit, quàm [Matth. 11.] benè suauem cātilenæ eius modum retinuerit. ¶ Interim subdiaconus apertum circumfert euangelij librum, omnibus religioso osculo salutandum, quem ad introitum portauerat clausum, quia post prædicationē Christi cœpit lex credentibus, quam antea gestabat clausam, apertam ostendere fidem Euangelicam.

De offerenda. Cap. II.

POst symbolum cantatur offerenda. Offerenda cantus est Ecclesiæ, nomen hoc habens ab offerendo tractum, eò quod tunc canitur, quando omnipotenti creatori nostro incorruptū laudis offerimus vel præparamus sacrificium. [Psal. 94.] ¶ Hic magis ac magis aperiendum fidei ostiū, & animæ triclinia ponēda sunt, vt ingrediatur veritatis opus, quo panis & vinum in verū corpus & sanguinē domini transferūtur: ne efficiamur sicut Achis ille, de quo suprà dictum est. [Sup. lib. 1. c. 7.] [1. Reg. 21.] ¶ Multi nanq; fidei oculos non habentes, & in sancto sacrificio præter panē & vinum nihil amplius intuentes, cùm diceretur eis, corpus & sanguis domini est, murmurauerunt dicentes, quomodo est? Latuit enim eos, quas voces suas septem tonitrua locuta sint, cùm clamasset angelus ille fortis voce magna, quemadmodū [Apoc. 10.] cùm leo rugit, & quòd illæ voces quicquam attineant ad mysterium sacrificij iuxta Psalmistam dicentem: Circuibo & immolabo in [Psal. 26.] tabernaculo eius hostiā vociferatiōis. ¶ Nos autem credimus propter quod & loquimur, [2. Cor. 4.] quia quicquid angelus ille clamauit magno clamore Euangelij æterni, quicquid post cla[Apoc. 14.]morem eius, Ecclesię suę locutus est Spiritus sanctus, donorum suorum septiformi tonitru, verum Dei verbum, verum Dei filiū, sancta Ecclesia catholica offert creatori suo, credens corde & ore confitens, pariterq; manibus panem & vinū, sicut sibi tradidit ipse saluator, offerens. [Rom. 10.] [Matth. 26.] [Luc. 22.] Nam pro quota suorum parte beneficiorū gratias ageret Ecclesia creatori, saluatori, & illuminatori suo, si nihil aliud ei, quàm panem & vinum offerret? Solum deniq; terrenum corpus huiusmodi fructibus alitur & sustentatur? ¶ Etiam antequàm creuisset Ecclesia, tempusq; nuptiarum attigisset, [Apoc. 12.] antequàm coniūcta viro suo filium ex eo suscepisset, quem in acceptabile sacrificium offerre posset, non erat sacrificium eius adeo vacuum, vt nihil præter id quod videbatur, in se contineret. Habebat nanq; causas inuisibibes, propter quas inuisibiles hostias offerret, videlicet opera Dei memoria digna, verbi gratia, manum quam extendit dominus super primogenita Aegypti, transiens su[Exod. 12.]per tabernacula Israël signata sanguine agni, trāsiens & saluans, protegens & liberans, trāsitumq; Israël per mare rubrum, & submersionē Pharaonis & exercitus eius & curruū, cæteraq; Dei magnalia. Hæc autē omnia vmbrę futurorum erant, quę in figura contingebant illis. [Colos. 2.] [1. Cor. 10.] ¶ Igitur & ipsa sacrificia, quæ propter has fiebāt causas, sancta quidem, sed sanctiorum vmbræ: bona quidem, sed meliorū erant figuræ. Quales causæ tales & causarum memorię. Non ergo solū panem & vinū, quæ corporaliter videntur, sed & quod non nisi fidei oculis aspicitur, verbum Dei, filium Dei offert sancta Ecclesia, nouum & verū immolans sacrificium, quia iam concipit, corde credendo ad iustitiam, iāq; parit, ore cōfitendo ad salutem. [Rom. 10.] ¶ Ipsa enim est mulier illa magna, quæ in Apocalypsi visa est amicta sole, scilicet Christo, quem induit in baptismo, lu[Apoc. 12.]nam habēs sub pedibus, videlicet omnia mutabilia calcans. [Eccl. 27.] Luna enim mutabilis est, atq;

ideo mutabilem mundum designat, & in capite suo gestans coronam stellarum duodecim, id est, chnrum duodecim Apostolorum, qui in eius initio prę fulserunt, & in vtero habens, & clamabat parturiens, & cruciatur vt pariat. ¶ Huius in vtero habentis, clamantis & parturientis salubrem cruciatum, Offerẽdæ, de qua loquimur, gratus & grandisonus imitatur cantus: quæ neumis distenta frequẽtibus, & suis fœcunda versibus, quantumuis longa iubilatione non valet satis exprimere quod significat. Deut.30. ¶ Ne ergo dicas in corde tuo, quis ascẽdit in cœlum, hoc est, christum inde deducere: vt is qui in se resurgens ex Rom.10.6. mortuis iam non moritur, adhuc per sacri altaris hostiam in suo mysterio pro nobis iterum immoletur. Deut.6. ¶ Propè est enim verbum in ore tuo & in corde tuo, hoc est, verbum fidei Rom.10. quod prædicamus, inquit Apostolus.

¶ Quoniam ergo propè est in ore tuo, & in corde tuo verbum Dei, verbum crucis, Christus dominus, si huius verbi flumen super panem & vinum effuderis, & ordine (qui ab ipso statutus est) veritatem huius verbi protuleris, statim de sancto altari panem ipsum & vinum, in corpus & sanguinem suum transferendo suscipit, eadem virtute, eadem potentia vel gratia, qua nostram de Maria virgine carnem suscipere potuit, quomodo voluit. ¶ Nec duo corpora dicuntur aut sunt, hoc quod de altari, & illud quod acceptum est de vtero virginis, quia videlicet vnum idemq; verbum, vnns idemq; neus, sursum est in carne, hic in pane: Alioquin & ille panis, quẽ heri sacrificauimus, & ille qnẽ hodie vel cras sacrificabimus, plura sunt corpora, nec rectè dicimus offerri ab ecclesia corpus domini, meliusq; diceremus corpora, quia quotidie penè tot offeruntur panes, quot habẽtur in Ecclesia sacerdotes, sed hoc prohibet causa, cõuincit ratio, religio respuit. Vnitas enim verbi vnitatem efficit sacrificii. Similiter enim vnũ verbum, & olim carnẽ de Maria virgine sumpsit, & nunc de altari salutarem hostiam accipit, igitur vnum corpus est, & quod de Maria genitum in cruce pependit, & in sancto altari oblatum, quotidie nobis ipsam innouat passionem Domini. ¶ Cùm autem Ecclesia quoq; corpus sit Christi, propter eiusdẽ verbi vel spiritus vnitatem, nã eundem spiritum Christi idemque in se manens habet verbum Dei quod vniuit sese carni de carne Mariæ virginis, sciendum est, quòd non tantum de verbo Dei, sacræ hostiæ accedit, quantam habet gratiam eiusdem verbi vnus quilibet sacerdos, qui ad sacrificandum assistit. Vnusquisque enim suam diuisiuam habet gratiam vel donationem verbi ant Spiritus sancti. In sacram autem hostiam tanta se plenitudo diuinitatis insundit, quanta in Mariæ virginis vterum descendit, quanta in corpus Ecclesiæ per gratiarum dinisiones sese distribuit. Nam quomodo deiser panis ille non de vno, sed de multis conficitur granis, & vinum illud sacrosanctum non de vno, sed de multis confluxit acinis: Sic nimirùm non tantum habet verbi nei, quanta est gratia vnius hominis, sed quanta est plenitudo totius corporis Christi, quod est Ecclesia, quæ Ephes.1. de multis hominibus consistit, quæque per vnum quemlibet Catholicæ fidei hominem vniuersa ad sanctum altare in loco vel tempore quolibet assistit. ¶ Sed iam cœptum ordinem prosequamur, & qualiter hæc fiant, nõ sicut supradictus Achis, qui semper dicit quomodo est, sed sicut verus Abimelech, id 1.Reg.22. est, patris mei regnum, cui verè dicitur: Regnum Dei intra vos est, quantũ possumus ad- Luc.17. mota fide speculemur.

Item de oblatione. Cap. III.

CVm concentu memorato, suscepta sacra panis & vini oblatio, sic ad sanctũ altare peruenit, vt subdiaconus ad diaconũ, diaconus ad manus perferat sacerdotis: Vel quod apud diligentiores fit, in ipso cõponat altari. Lex enim, quam per subdiaconum significari iam diximus, sacrificium Psal.109. nostræ salutis tantum præfigurauit in Mel- Heb.7. chizedech, sed per Euangelicam traditionem ad altare, hoc est, ad solennem ritum Ecclesiæ peruenit.

De Silentio post Offerendam. Cap. IIII.

POst hæc iam sacerdos silentij solitudinem expetit, instante memoria nnminicæ passionis, conuersus ad altare concentu chori finito, & omni Ecclesia cõticescente. Hoc autem significat illud, quòd Dominus noster iam nõ palàm ambulabat apud Iudæos, cùm cogitarẽt eum interficere, sed abijt in regionem iuxta desertum in ciuita- Iohan.1. tem, quæ dicitur Effrem, & ibi morabatur Iohan.11. cum discipulis suis. Collegerunt ergo pontifices & pharisæi consilium, dicentes: Qnid facimus? videtis quia nihil proficimus, ec- Iohan.11. ce mundus totus post illum abijt. Et prophetauit vnus ex illis, nomine Caiphas, pontifex anni illius, quòd expedit, vt vnus homo moriatur pro gente, & ab illo die cogitauerunt, vt interficerent eum. ¶ Hoc ipsum autem à mysterio non vacat. Non enim timore passionis se abscondit, qui ad hoc venit, vt pateretur, sed hoc prætendebat foris, quod intus agebatur in illorum cordibus.

Nam

Nam verè abiturus erat in regionem gentiũ pedibus euangelizantium, quæ erant iuxta desertum illorum, quibus iam tunc dicebat: Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta, non in ipsum desertum, quod erat illi incredulitas Iudæorum. ¶ Sacerdos ergo in silentio stans, & silenter super oblata dicens orationem, sanctum præparat sacrificium, quia Dominus noster, etiam cùm se absconderet, nec palàm apud Iudæos ambularet, salutare nobis passionis suæ meditabatur sacramentum. ¶ Quia verò proximo iam pascha, cùm multi ascendissent in Hierosolymam, vt sanctificarent se ipsos ante Pascha, & requirerent eũ, dicẽtes: Quid putatis, quia non venit ad diem festum? Dederant autem pontifices & pharisæi mandatũ, vt si quis cognouerit vbi sit, indicet, vt apprehendãt eũ. Venit nominus Iesus Bethaniã ante sex dies Paschæ, vbi fuerat Lazarus mortuus, quem suscitauit, & fecerunt cœnam ibi, & Martha ministrabat, quia tunc iterũ ambulabat palã, ita vt Lazarus esset vnus ex discumbentibus cum eo. Leuat iterum sacerdos vocem suam dicendo: Per omnia secula seculorum. ¶ Dicturusq́; rem attentione dignam, præmittit salutationem, optans nos quoque tales esse, cum quibus manere Dominus, & apud quos conuiuiũ facere dignetur. In mẽte enim tũc habere debet Ecclesia mulierem illã formosam, quæ attulit ad conuiuium illud alabastrum vnguenti nardi pistici pretiosi, & effudit super caput ipsius recumbẽtis: & audire, quod dicere incipit sacerdos, Sursum corda, habemus ad Dominum, vt & ipsa, sicut verè mulier vnguentaria, sursum ad ipsam diuinitatem filii Dei leuet cor suum, & illud caput ęquale Deo patri fide contingens, vnguento perungat Catholicę confessionis, quam sacerdos subsequendo canit. ¶ Gratias eni agere debem⁹ omnipotẽti Deo nostro per Christum dominũ nostrum, credendo & cõfitendo, quòd per ipsum maiestatem eius laudant angeli, adorant dominationes, tremunt potestates, &c. Nimirũ hoc est, diuinitatis eius arcanum contingere principiũ, & odoriferũ super caput eius effundere pietatis vnguentũ. ¶ Hoc vnguentũ ex medulla pigmenti cõfectum est Euangelici, scilicet ex eo, quod Iohannes ait de verbo, quod in principio erat Deus apud Deũ. Omnia per ipsum facta sunt & sine ipso factum est nihil. ¶ Huius nunc odore domus Ecclesiæ repleta est, sed muscæ morientes perdiderunt eius suauitatem, videlicet omnes hæretici fordibus obuoluti, quos erroris stercora fœtore pascunt, & verba veritatis bono odore interficiũt. ¶ Igitur sacerdos post interiectum (vt dictũ est) silentium, quasi post domini latibulum, vocem leuãs, ipsum palàm venientem in Bethaniam, palàm cõuiuantem, & vnguento delibutum quodãmodo repręsentat. ¶ Et illã sacræ confessionis vnctionẽ sic determinat mulier illa magna, quæ est sancta Ecclesia, vt cum angelis & pueris, qui in crastinum obuiauerunt nomino canentes, ramosq́; Palmarum sublantes, decantet hunc deuoti pectoris hymnum: Sanctus, sanctus, sanctus dominus Deus Sabaoth, &c. Vbi enim dicitur, Osanna in excelsis. Benedictus qui venit in nomine Domini, prædictum piæ confessionis vnguentum demittit, vt nõ solum caput, sed & pedes vngat domini, passionem mortalis hominis fideliter respiciens, ad quam cum prædictis turbæ multæ laudibus benedictus aduenit.

Matth. 23.

Iohan. 11.

Iohan. 12.

Matth. 21. Esa. 6.

Eccles. 10.

De Secreta. Cap. V.

Post lętam populi acclamationem sequitur historia secreti mœroris, & profundi causa silentii. Secreta nanq; memoria dominicæ passionis est, quàm diu choro silentium indicit, quæ per hebdomadam ante Paschalem ordine hoc cucurrit. ¶ Eadẽ die, qua laudes acclamatę sunt ipsi filio Dauid, decima luna, quãdo inferebatur in domos Iudęorũ typicus ille Paschalis agnus, ingressus est hic agnus Dei ciuitatẽ Hierusalẽ, & à nequissimis laniftis obsessus, multis insidiis quęrebatur ad mortẽ, traditus à Deo patre, qui proprio filio suo nõ pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, traditus nihilominus à semetipso, quia dilexit nos, & tradidit semet ipsum pro nobis. ¶ Secunda feria & tertia nihil proficiunt, dum eum contingere non audent populi metu, qui circa illum multus adq; audiendum illũ totus erat. ¶ Quarta feria Iudas, vnus ex duodecim, à diabolo supplantatus, vendidit illum Pharisęis & tradere spopondit, vt caperent eum sine turbis. ¶ Feria quinta iam agone propinquo, testamentum suum scribit hæredibus suis, consignãs eis thesaurum corporis & sanguinis sui. Eadem nocte capitur, ligatur, & illuditur. ¶ Feria sexta crucifigitur, primo linguis Iudæorum, pòst manibus gentilium, tandem hora nona facto terrę motu tradidit spiritũ. ¶ Sabbato quieuit in sepulchro. ¶ Prima sabbati resurgens à mortuis, pacem discipulis, pacẽ omni mũdo annunciauit. ¶ Horum omniũ forma facieśq; vera, ita secreto repręsentatur in Canone, eorumq́; procursu, & verè viuo flumine super panem & vinum confluente, tam veram diuinitatem veramq́; humanitatem Christi in cœlo sedẽtis & regnantis exci

Exod. 12.

Rom. 8. Ephe. 5.

Luc. 22.

Matth. 26.

Marc. 14.

Luc. 22.

Marc. 15.

Matth. 27.

Luc. 24.

Matth. 28.

Iohan. 20.

pimus:quam veram ſubſtantiam ignis à ſole,
ſuppoſita cryſtalli ſphæra exigua,fere quoti-
die mutuare poſſumus. Hoc ſolæ operantur
manus Chriſti,tornatiles,aureæ, plenæ hya-
Cant.4. cinthis,eius,qui dixit:Sine me nihil poteſtis
Iohan.15. facere. ¶ Manus,inquã, Chriſti hoc operan-
tur per manns ſacerdotis, quæ manibus ſuis
confortatæ ſunt,maximè:quia vt hoc opera-
ri cum ipſo & per ipſum & in ipſo poſſint,o-
leo ſancto pro clauis paſſionis eius ſignatæ
ſunt.Igitur ſingula eorum quæ ſupra digeſta
ſunt,quibus in locis commemorentur in Ca
none,laborioſum non eſt inueſtigare,pręſer
tim cùm quædam ex ipſis per ſe ſatis euiden
ter appareant.

Te igitur. Cap.VI.

AB initio Canonis, quod eſt: Te igitur
clemẽtiſsime pater, vſq; ad eum locũ,
qui pridie quàm pateref, quatuor die-
Roma.8. rum rationes adnotantur, qnorum in primo
Ephes.5. verus agnus,à deo patre vel à ſeipſo(vt dictũ
eſt)traditus,illatus eſt in domos Iſrael,veni-
ens in ciuitatem Hieruſalem. Quæ illatio vel
traditio trina crucis figura ſignatur, dicẽdo,
vti accepta habeas hæc dona, hæc munera,
hęc ſancta ſacrificia illibata. In quarto autẽ à
Iuda traditus & venditus eſt: quę vẽditio vel
traditio item tribus crucibus inſignitur,dicẽ
do,benedictam, aſſcriptam,ratam.¶ Illic ec-
cleſia,quæ prius præ nimia paupertate nó ha
bens hoſtiam,quã offerret,dicebat:Quid re-
tribuã domino pro omnibus quæ retribuit
Pſal.115. mihi,gratias agit ſanctæ trinitati, quòd me-
ruit calicem ſalutaris accipere,& nomen eius
inuocare. Hęc dona,inquit,hæc munera.Ea-
dem ſacrificia dona ſunt,munera ſunt.Dona
quia nobis ab ipſo data. Munera,quia à no-
bis illi oblata:Donum enim eſt,quod à ſupe-
riore datur.Munus quod ab inferiore.¶ Illic
inquam,iam in prima actione commemora-
tio omnium fit,quorum idem ſacrificiũ, qui
que illi vera ſimilitudine conueniunt, in eo
quòd cùm ſint multi, ſic per vnam fidem v-
numq; ſpiritum,in vnú corpus Eccleſię ſunt
coniuncti,quomodo panis ille de multis có-
fectus eſt granis,& vinum illud de multis cõ
fluxit acinis. Hi autem ſunt, non ſolum Apo
ſtoli & martyres,ſed & omnes fideles, illorũ
meritis ſperantes,hoc ſibi proficere ad ſalu-
quoniã tẽ,quibus iã proficit ad honorẽ. Igitur quo
Exod.12. modo & ſcriptú eſt, alienigena non veſcetur
ex eis,quoniã ſancta ſunt:ſolú illum aſſumi-
Leuit. 22. mus ad eſum huius agni,qui noſtræ coniun-
Galat.6. ctus eſt domui,ſcilicet omnem domeſticum
fidei à principe vſq; ad plebeium, ab Apoſto
lo vſque ad publicanum.

Hanc igitur oblationem. Cap.VII.

IN orationis tomo ſequenti,ſic ſacram ob
lationem, quomodo diligentem publicæ
ſalutis legationem,benedictam,aſſcriptã,
ratam rationabilemq; fore depoſcimus. Le-
gatio nanq; eſt regis eius,qui cũ decem mil-
libus non valens occurrere ei,qui cum vigin
ti millibus venit ad ſe,mittens rogat ea quæ
pacis ſunt.Nam quia de ſolis factis iuſtificari Luc.14.
non valemus coram illo, qui non ſolum de Rom.8.
factis,ſed & de cogitationibus rationem exa
cturus,quaſi cum duplici venit exercitu:præ
ſentis ſacrificij legationem mittentes, roga-
mus ea quæ pacis ſunt. ¶ Magnæ autẽ laudis
eſt,ſic legationẽ hanc peragere,vt ab illo,cui
mittitur, mereatur benedici eloquium eccle
ſiæ,ſicut benedixit Dauid ſapiẽti Abigail,di-
cẽs:Benedictus dominus deus Iſraël,& bene
dictum eloqniũ tuũ,& benedicta tu quæ pro
hibuiſti me hodie,ne irem ad ſanguinem, &
vlciſcerer de mann mea. Abigail nãq; (quod
interpretaf patris mei exultatio) ſcilicet ſan-
cta eccleſia,quondã vxor Nabal,id eſt,ſtulti,
videlicet diaboli,legatione præſentis ſacrifi-
cii,præuenit verum Dauid,id eſt,mann fortẽ
vel deſiderabilem Chriſtum,perferentẽ per-
ſecutiones Saul, id eſt, in paſſione mortis a-
gonizantem,rogatq; pacem, ne ſe vlciſcatur
manu ſua propter ſtultum Nabal, ita vt ipſa
quoq; cum illo æterna damnatione pereat.
¶ Quæ quoniam abſq; conſilio vel conſcien
tia ſtulti illius feſtinat,& pręmiſſa munera o-
ratione ſubſequitur,& adorans loquitur ſa-
pienter quæ pacis ſunt, oblationem perficit
benedictam, dum benedicitur eloquium e-
ius:& aſſcriptam,dum nulla obliuione dele-
tur:& ratam, dum data remiſsio peccatorũ,
nulla vlterius ſententiæ mutatione conuel-
litur.

Qui pridie qnàm pateretur, vſque, in
mei memoriam facite. Cap. VIII.

MIraculum tantę nouitatis integreſcit,
& quicquid dicere conamur,collatus
cum re ſermo, vix vllius apparet eſſe
momenti. Nam maximè,cùm ad ſummi ſa-
cramenti verticem, cùm ad ipſam peruẽtum
eſt ſancti ſacrificij mentem, diſparet ſermo,
lingua deficit, & incircunciſa labia mentem
nihilominns incircunciſam in ſuis cœptis,te
meritatis,impudentiæ,coarguũt. Quis enim
nouit ordinem cœli,aut ponet rationes eius Iob.38.
in terra? Ordo nanq; cœli præſenti ex capi-
tulo nobis effulſit, cuius claritatem ferre nó
valuit ſæpe nominatus & nominãdus Achis.
¶ Abiturus hinc in ſacrarium cœli pontifex
ſummus per viam paſſionis, ſacrificat modo
mirabili ſecundum ordinem ſuum, ſecundũ 1. reg. 21.
cœleſtis ſacrificij ritum, accipiens panem in
ſanctas

sanctas ac venerabiles manus suas, & dicens:
Matth. 26. Hoc est corpus meũ, accipiẽs præclarum cali
cẽ vini, & dicens: Hic est calix sanguinis mei.
¶ Quid ergo? silebimus, & silẽtio nostro vide
bimur cõsentiẽtes esse his, quorũ polluta la-
Esa. 6. bia nõ tetigit Seraphim rubenti calculo, quẽ
attulit de altari, & dicũt semper: Quomodo
est? quomodo est? Imo clamemus. ¶ Et ne de
sit quid clamemus, pulsemus & ostiũ amici,
Luc. 11. qui tres panes cõmodare consueuit, id est, fi-
dem, spẽ, charitatẽ, quæ in hoc maximè oego
cio uecessaria sunt. Patitur em̃ nos, non cõtra
dicẽtes, sed nosse cupiẽtes. ¶ Igiẽ ne omninò
oesciamus, qoomodo est, liçet nune intueri
in ordine tã admirabilis sacrificij tria, quæ in
opere cuiuslibet autoris egregij requirere cõ
sueuimus, id est, materiam, intẽtionem, cau-
samq; finalem siue vtilitatẽ. Quæ cùm singu-
la hobis, fidei mano pulsantibus, gratiæ claui
cula secretarius veritatis aperuit, & si nondũ
1. Cor. 13. facie ad faciem, saltem per speculũ & in ęnig-
mate videbimus, quomodo est.

Materia. Cap. IX.

MAteria vel substantia sacrificij, quod
erat tunc, & uune est in manibus pon
tificis nostri, noo simpla est, sicut uec
pontifex ipse solius diuinæ vel solius huma-
næ substantiæ est. Est enim tam in Pontifi-
ce, quàm in sacrificio diuina substantia, est &
terrena. Terrena in vtroq; est, id qood cor-
poraliter vel localiter videri potest: diuina,
io vtroq;, verbum inuisibile est, quod in prin
cipio erat Deus apod Deum. ¶ Nam cùm di-
ceret idem magnus Pontifex panem & vinũ
tenens, hoc est corpus meum, hic est sanguis
meus, vox erat verbi incarnati, vox æterni
priucipij, verbũ antiqui consilij. Verbũ quod
humanã acceperat naturã, id est, in carne ma
nens, panis & viui accipiebat substantiam. Vi
ta media, paoem cũ sua carne, vinũ cum suo
iũgebat sanguine. ¶ Quemadmodum in cor-
poreis seosibus menti & corpulento aẽri me
dia lingua interuenit, & vtrunq; couiungẽs
vnum sermõem efficit, quo in aures dimisso,
id quod audibile est, cito absumitur & tran-
sit: seusus autem sermoois & io dicente & iu
eo, qui audit, integer permanet & inconsum
ptus. Sic verbum patris, carni & sanguini, quẽ
de vtero vtginis assumpserat, & pani ac vino,
quod de altari assumpsit, mediũ interueniẽs,
vnum sacrificium efficit, quod cùm iu ora fi-
deliũ sacerdos distribuit, panis & vinũ absu-
mitur & transit. Partus autem virginis cum
vnito sibi verbo patris, & in cœlo & in homi
nibus integer permanet & incõsumptus. Sed
in illum, in quo fides non est, pręter visibiles
species panis & vini, nihil de sacrificio perue-
nit. Quemadmodum asinus ad lyram, cùm
irrationales aures arrigit, sonum quidem au-
dit, sed modum cantilenæ non percipit. Ta-
les comparantur Iudęis, vel patribus eorum,
de quibus Dominus: Patres, inquit, vestri mã Iohan. 6.
ducaueruot manna & mortui sunt. Qui autẽ
cum fide accipiunt, illis comparátur, de qui-
bus Apostolus: Patres nostri, inquit, omnes 1. Corint. 10.
eandem escam spiritualem manducauerunt,
& omnes eundem potum spiritualẽ biberũt.
Nam alij per iucredulitatem patres sunt Iudę
orum & hæreticorũ, alii per fidem patres A-
postolorum atq; credẽtium. ¶ Panis ergo in-
uisibilis, qui de cœlo descẽdit, vita est. Panis
visibilis, qui de terra creuit, vnus tamẽ panis
est, quomodo qui de cœlo descẽdit, & qui cõ
ceptus & natus est de vtero virginis, christus
vnus est. ¶ Quapropter qui visibilẽ panẽ sa-
crificij comedit, & inuisibilẽ à corde suo non
credendo repellit, Christum occidit, quia vi- 1. Cor. 11.
tam à viuificato seiungit, & dẽtibus suis mor
tuũ laniat corpus sacrificiũ, atq; per hoc reus
est corporis & sanguinis domini. ¶ Sed dicit
aduersarius. Viuens & seosibilis in corpore
suo mobilisque est Deus & homo Christus.
Corpus autem sacrificii vitam nõ habet, sen-
sum non habet, mobile non est. Hoc assum-
pto eoncludit sic. Corpus igitur domini nõ
est, Christus non est. ¶ Ad hæc, inquam, obse
cro te, quàm in corpore domini vitam requi
ris? Est enim vita animalis, est & vita spiritua
lis. Animalis vita quinq; sensibus fungitur,
visu, auditu, gustu, odoratu, & tactu. Hæc vi-
ta animalis est, carnalis est, caro est: nominus
autẽ dicit, quia caro noo prodest quicquam. Iohan. 6.
¶ Si enim Iudæi carnem, quam crucifixerũt,
concidere & deuorare sicut carnem agni ma
luissent, aut potuissent integram viuãq; ab-
sorbere, sicut cetus maris viuẽtem absorbuit
Ionam, nihil illis profuisset, imo maiori sacri Ionæ 2.
legio conscientias suas polluissent. Anima-
lis igitur vita, quia caro est, si in corpore do-
mini adesset, nihil nobis prodesset, ac prop-
ter hoc illam requirere superfluum est. Nam
quid cœlestis homo per sacrificium cœleste
hoc administraret, quod nobis non deerat?
Nou enim prudentiæ eius est, curiositatẽ no
strã nou necessariis pascere miraculis. ¶ Quæ
rebat hoc curiosus Herodes, quando erat ex Luc. 23.
multo tẽpore cupiens Iesum videre, quia spe
rabat signum aliquod ab eo fieri. Quod quia
nõ fecit, spreuit illum, & remisit indutum ve
ste alba. ¶ Solam ergo vitam spiritualẽ in sa-
crificio nobis administrare sapientiã eius de
cebat. Et nostræ necessitati expediebat, quæ
est sanctificatio & benedictio, misericordia
& veritas, tristitia & pax. Hęc autem eius vita

spiritualis sic est in corpore sacrificii, absque vita eius animali, quomodo lux solis absque calore eius in corpore lunę nobis repręsentatur. ¶Igitur his pariter ex rebus sacrificiũ nobis construit pontifex summus, quibus totus homo vegetaꝛ, id est, ex verbo Dei, in quo vivit homo, (Deut. 8.) & ex terræ fructibus, quibus solum vivit corpus, his duntaxat qui omnium primi sunt. Panis enim eorum quæ ad esum, vinum eorum, quæ ad potum pertinent, primum est.

Intentio. Cap. X.

INtentionem tanti operis, purissimum oculum tam lucidi corporis dũ quærimus, noster quoq; simplex oculus, & lucidũ debet esse nostrũ corpus, id est, vt ducamur discẽdi voto, non cõtradicẽdi proposito. ¶Vbi ergo inueniemus admirabilẽ huius pulchritudinis oculum, scilicet quò tendat tãtum tã pulchri operis sacramentum. In capite ipso in eodẽ, quod sonuit nobis, verbo veritatis. Ait enim: (Matth. 26.) Hæc quotiescunq; feceritis, in mei memoriam facietis. Qui habet aures audiendi, sic accipit hoc dictum, sicut lachrymabilẽ morientis pro filiis patris affectum, sicut germanæ pietatis eloquium, sicut præacutũ vulnificæ charitatis spiculũ. Quia venerat eius hora, (Iohan. 13. ibidem) vt transiret ex hoc mũdo ad patrẽ, quia verum erat quod dicebat discipulis, quò ego vado, vos non potestis venire. Et Petro dicenti: Dñe, quò vadis? quò ego vado, inquit, non potes me sequi: quia inquam non poterat eum tunc sequi, hæreditatem illis competentem scribens, visibilem sui memoriam cõmendabat. ¶Non enim scripturarum solam commonitionem ad hoc sufficere iudicabat. Obliuiosum nanq; & ex magna parte indocilem, ægrotum scilicet genus humanum curã dum susceperat. Ecce videmus eius, quę in sacris scripturis est, medicinalis disciplinæ difficultatem. Quota enim pars nostri capit illam, quæ in sancto Euangelio fragrat tam optimis vnguentis, antidotum illud quod in principio erat verbum, (Iohan. 1.) Deus apud Deum, per quod omnia facta sunt, quodq; caro factum est? Nam illud quidem ruminare, medela est probatissima, & dulcis faucibus amantis animæ, sed tantus cibus valde paucorum est. Prętereà meditatio hæc solius mentis pabulum est, solius animæ sanctificatio est. At ille vtrũque nostrum corpus & animam sibi astringere ardebat, vtrũq; infirmũ, imo vtrunq; mortuũ, immortalitatis medicamẽto sanare properabat. Magna igitur charitatis arte pigmenta sua Dei sapientia composuit, quibus lethargicam magni ægroti mentem, renouata quotidie suæ salutis cõmemoratione, percelleret, & infantilium edentulam plebem animarum, quæ verbi antiqui & æterni principii solidum non poterat terere & ruminare cibum, dulcissimo hoc liquamine cõfecto, verbi eiusdem diuinitatẽ, in panis & vini sacramento sorbillare consuesceret. ¶Aufer à cœtu Ecclesiæ quotidianas Saluatoris nostri huiusmodi exequias, & vide quàm meritò dicat ipse Saluator, quæ vtilitas in sanguine meo? Refrigescente enim ea, quæ hoc modo nunc vbiq; calet eius memoria, refrigescet vniuersa charitas, muta erit fides, claudicabit spes, cõticescet magnus ille clamor sanguinis iusti Abel, qui per traditũ tãti sacrificii ritum quotidie reparat vocẽ, quotidie laxat os bibẽtis, & vociferãtis terræ, scilicet ecclesiæ, (Psal. 29.) maledictum coarguens Cain, & maturam indignè fusi sanguinis vindictam reposcens. (Gene. 4.) Calente ergo memoria tam celebri, (Matth. 24.) charitas Christi cõcalescit, perstat super fundamentum suum ædificium fidei, spes quotidiana peccatorum remissione reuiuiscit.

Vtilitas. Cap. XI.

VTilitas hæc est in virtute huius sacramenti, quod eius ope fit possibile his, qui in terra sunt, in cœlum ascendere. Aliter nanq; illud possibile non est, ait enim Saluator: Nemo ascendit in cœlum, nisi filius hominis qui est in cœlo. (Iohan. 3.) Vni & soli, qui descendit de cœlo, filio hominis, quia vna persona est cum filio Dei, cum verbo patris, quod de cœlo descendit, & de corde patris in vterum venit virginis, vni, inquam, & soli filio Dei filioq; hominis tanquàm suo capiti cuncta mẽbra corporis annectuntur, omnes qui (Coloss. 2.) in fide huius sacramẽti, in plenitudine huius charitatis sunt recepti, & sic vnũ corpus, vna persona, vnus christus, caput cũ suis mẽbris in cœlum ascendit, dicitq; gratulabũdus (Ephe. 5.) gloriosam Deo assignans Ecclesiam: Hoc nunc os ex ossibus meis & caro de carne mea. Et ostendens se atq; illam in personę conuenisse (Gen. 2.) vnitatem, & erunt, inquit, duo in carne vna. Magnum hoc sacramentum est. ¶Caro Christi, quæ ante passionem solius erat caro (Ephe. 4.) verbi Dei, per passionem ita creuit, adeo dilatata est, ita mundum vniuersum impleuit, vt omnes electos, qui fuerunt ab initio mũdi, (1. Cor. 6.) vel futuri sunt, vsq; ad vltimum electum in fine seculi, noua cõspersione huius sacramẽti, in vnam Ecclesiam faciat Deum & homines æternaliter copulari. (Iohan. 12.) Caro illa vnũ erat granum frumenti, quod antequàm cadẽs in terrã mortuum fuisset: nunc postquàm mortuum est, crescit in altari, fructificat in manibus & corporibus nostris, & ascendẽte magno & diuite domino messis, terram fructiferam,

ram,in qua creuit, secũ vehit in horrea cœli.
Vnde & memores domine:vsque,& calicem salutis perpetuæ.

Caput XII.

QVoniam ergo tanta est commendatæ vtilitas memoriæ,tria sibi beata Ecclesia deinceps eiusdẽ memoriæ proponit insignia, scilicet tam beatam passionem, nec non & ab inferis resurrectionem, sed & in cœlos gloriosam ascensionem. Quorum primum Ecclesiæ vulnerat charitatem, alterum confortat fidem,tertium lętificat spem. ¶Vbi enim dicẽs, hostiam puram, hostiã sanctam, hostiam immaculatam, panem sanctũ vitæ ęternæ,& calicem salutis perpetuæ,quinarium crucis signaculum panis & vini imprimit substantiæ,Christo sedenti ad dextrã patris veraciter(vt dictũ est)concorporatę,eruditũ contemplatorem rerum, ad illam beatã passiõem mittit.Nã ab hinc vsq; dum corporale desuper auferat,pendẽtis in cruce spiratagon,& passio Domini. Hæc ergo sunt illa viuẽtis petræ foramina, in quibus formosa est & immaculata colũba, scilicet Ecclesia: in quibus tunc certius nidificat,cũ intra verba prædicta,vel quinq; crucis signacula quinque dilecti sui plagas,videlicet duas manuũ totidemq; pedum,& vnam lateris,fida tenet & contemplatur memoria.

Sicuti accepta habere dignatus es munera Abel,& reliqua.Cap.XIII.

SIcut similitudinis est,nõ quãtitatis.Multò enim acceptius hoc sacrificiũ est Deo, quàm quod obtulit Abel, quod obtulit Abraham,quod obtulit Melchizedech. Valet nanq; amplius res quàm vmbra: veritas,q̃ figura. Ipsam ergo similitudinem desideremus magis quàm acceptionis quantitatem.
Gen.4. ¶Similes offerẽdo sumus Abel,si rectè offerentes, nihilominus rectè diuidimus, quod quia Cain non fecit,peccauit.Sua nãq; cui debebat,Deo rectè obtulit:sed seipsum sibi retinens,& cor suum Deo auferens,malè diuisit. Abel verò intus in corde suo sacrificium iustitiæ obtulit,qnia nõ seipsum sibi retinuit,sed Deo subdidit,ac propter hoc ad exteriora eius munera Dominus placidè respexit.
Gen.22. ¶Similiter Abrahã,egregia fide totũ se prius offerebat,& propter hoc cũ offerret sua,placidas offerebat hostias. Quod vt sciremus & imitaremur nos, patrios ab illo Deus affe-
Adde filium ctus exegit,& * immolari sibi iussit,statimq; promptum eius animum inuenit, imo nobis
Gen 14. ostẽdit. ¶Melchizedech quoq; nisi seipsum prius obtulisset, & in sublime altare Dei cor suum deposuisset, non potuisset præuidere causas, quarum intuitu panis & vini sacrificium sine exẽplo,primus obtulit. ¶Itaq; & nos,si assistentes ad offerendum rectè(vt dictum est)diuidimus,id est,prius nosipsos offerentes,arietinam spiritus proteruiam,taurinamq; feritatem, hyrcinamq; libidinem iugulãtes, morificam*,iuxta illud quod in psalmo canimus:Holocausta medullata offeram Psal.65.
tibi cum incenso arietum, offerã tibi boues cũ hyrcis,rectè diuisimus,& iccirco,sicut munera Abel,sicut sacrificiũ Abrahæ, sicut Melchizedec immaculatam hostiam, nostra sacrificia dominus accepta habere dignatur. ¶Et iuxta consequentem orationem, iubet hæc per manus sancti angeli sui perferri in sublime altare suum,& in conspectu diuinæ maiestatis suæ inlocaliter atq; inuisibilіter.Vbiq; enim est maiestas inlocalis & inuisibilis,vbique sublime altare eius, quod est Ecclesiæ Catholicæ fides.

Nobis quoq; peccatoribus.Cap.XIIII.

MOris est plerisq; Ecclesiis, cùm ad id vẽtum est:Nobis quoq; peccatoribus famulis tuis,paululum expressa voce silentiũ rumpere. Nãq; in illo dominicæ passionis articulo subuenire nobis debet in mẽtem latronis cõfessio,simulq; responsio Domini de tribunali crucis,illum paradiso adiudicantis. Luc.23.

Per quem hæc omnia Domine semper bona creas.Cap.XV.

TAndem cũ tribus illis crucibus, quibus edicit sacerdos, per quẽ hæc omnia Domine semper bona creas,sanctificas,viuificas,benedicis,passio domini consummatur,& illud nobis commemoratur,quod clamans voce magna emisit spiritum.¶Quapro Matth.27.
pter statim corporale aufertur, quia velũ tẽpli scissum est ,imo quia quæ de illo scripta Luc.18.
erant, hactenus clausa & operta fuerant, & erat verbum absconditum ab eis, quicquid ipse de passione sua prædixerat,nunc autem vbi consummatum,etiã reuelatũ est. Quodque discooperto calice trinum de hostia super calice pingitur crucis signaculum, dicendo,per ipsum,& cum ipso,& in ipso, confessionem exprimit cum voce Centurionis,qui viso terræmotu,& his quæ fiebant, clamauit Matth.27.
voce magna: Verè filius Dei erat iste. ¶Duæ verò cruces,quæ pinguntur in latere calicis, dicẽdo,omnis honor & gloria,sacramẽta nobis sanguinis & aquæ repręsentant,quæ pate facto latere Domini lancea militis,in redẽptionem salutis nostræ profluxerunt. ¶Tũc accedit diaconus,& exaltatum parumper sacrificium de altari reuerenter,tam ipse quàm sacerdos iterum deponit, quia venit Ioseph ab Arimathęa cũ Centurione,& Nicodemus quoq;

quoq; & impetratum à Pilato corpus Iesu deponentes sepelierunt. Sepelierunt, inquam, quod nobis in eo significatur, quòd calix iterum corporali cooperitur. ¶Ibi competenter B. Gregorius dominicam orationem dici constituit, incongruum esse astruens, vt cùm super Eucharistiam oratio diceretur, quam scholasticus composuit, ipsa oratio non diceretur, quam per se ipse dominus noster dictauit. Quod cũ à Græcis accepisse videretur, in hoc tamen differre voluit, vt cũ apud Græcos ab omni populo dicatur, apud nos à solo sacerdote cantetur. ¶Tunc ergo quia Iesus (vt dictum est) clamans voce magna tradidit spiritum, Centurio clamauit dicens: Verè filius Dei erat iste, & mulieres lamentabãtur flentes dominum, leuat sacerdos vocem, dicendo: Per omnia secula seculorum, & dominicam orationem. ¶Similiter chorus respõdendo, imitantes paucos fideles, qui contrito & confracto corde lugebãt dominum, veluti quondã occisum Abel inuidi furore fratris maligno, pauci parentes impatienti dolore & incõsueto cordis dolore lamẽtati sunt. ¶Post hoc iterum breue silentium fit, sabbatum respiciens, quo dominus in sepulchro quieuit.

Pax domini sit semper vobiscum. Cap. XVI.

TVnc rursus eleuatio vocis bonum significat nuntium dominicæ resurrectionis, dicente sacerdote: Pax Domini sit semper vobiscum. Quod nobis illud cõmmedat, quia dominus noster stans in medio discipulorum suorum, dixit eis: Pax vobis. ¶Interim tenens corpus domini, quia cognitus est in fractione panis, tripartita fractura suã sanctæ trinitati assignat hostiã, particulamq; vnam, quæ personam insinuat filij, sacro sanguini demissam immergit.

Iohan. 19. Luc. 24.

Agnus Dei qui tollis. Cap. XVII.

STatim ad gloriam ascensionis memoria gaudentis Ecclesiæ transcurrit, dicendo: Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, miserere nobis. Qui sedes ad dexteram Dei patris miserere nobis. Ad dandam enim pœnitentiam, & remissionem peccatorum Deus illum suscitauit, & principem & saluatorẽ exaltauit.

Heb. 10. Acto. 5.

De Communione. Cap. XVIII.

TVnc religiosa cõsuetudine legatum nobis à sacerdote damus & accipimus inuicem pacis osculum, gaudẽtes atq; hoc cõmemorantes, quia reconciliati sumus Deo per mortem filij eius, nosq; colligari debere signantes osculo pacis, quod est vinculũ perfectionis. ¶Cantus, quem communionem dicimus, quem post cibum salutarem canimus, gratiarum actio est, iuxta illud: Edent pauperes & saturabũtur, & laudabunt Dominum, qui requirunt eum. Psal. 21.

Roma. 5. Eph. 4. Colos. 3.

De Collecta. Cap. XIX.

COllectæ, quæ dicuntur ad complendũ, orationes sedentis in cœlo capitis nostri Iesu Christi signant, qui mortuus est, inquit Apostolus, imo qui & resurrexit, qui est in dextra Dei, qui etiã interpellat pro nobis. Interpellat enim pro nobis Pontifex summus, quia nos per id, quòd nostri est similis, reconciliat, & per id, quòd patri est æqualis, absoluit. Rom. 8.

De Benedicamus domino. Cap. XX.

VLtimam particulam diaconus adijcit, id est, Benedicamus domino, & hoc dicto populum excitat ad agendas Deo gratias pro acceptis beneficijs, quia profectò redemptore ad dextram patris sedente & interpellante pro nobis, perseuerant eius Apostoli, dicẽtes nobis, semper gratias agite, sine intermissione orate. ¶Si autem solennitas aliqua sit, in illud tempus respiciens, quo nostræ salutis missio celebrata est, & diaconus Dalmatica indutus, perfectiõem designat futuræ beatitudinis, tunc dicit: Ite Missa est. Hæc enim populi solennis dimissio est, reuerenda modulantis enuntiatione nitens rei dignitatem exprimere, & quasi extrema manu in abeuntis populi cordibus memoriam eius stabilire. ¶Hoc autem sacrosanctum altaris mysterium icciрco missa dicitur, quia ad placationem, & solutionem inimicitiarum, quæ erant inter Deum & homines, sola valẽs & idonea missio est. Eph. 5. 1. Thess. 5. Eph. 2.

Quomodo vel à quibus Missæ officium ordinatum sit. Cap. XXI.

OLim non tanto exterioris apparatu decoris missarũ solennia celebrabantur, nec ab vnoquolibet hæc omnis religiosi obsequij gloria consummata & perpolita est. ¶Pontificis quippe sacri, splendida Romanæ sedis luminaria, sicut diuersis temporibus affulserunt, ita paulatim studij sui claritate, venustatem huius salutaris officij perfecerunt. ¶Et sicut traditum à domino per Moysen sacrificii veteris ordinẽ, præcipuè Dauid & Salomon, sacerdotum & Leuitarum ministerio cantorum multiplici numero, psalmorum diuinorũ tripudio, templi vel altaris illustri gloria, sacrorumq; multitudine vasorum, splendidius amplificauerũt. ¶Sic traditum à domino mirabilem noui sacrificii ritũ, per primos Apostolos sancta Romana ecclesia suscipiens, religiosa fide amplexata est, fideli cura cõseruauit, diligẽti apparatu exornauit. 3. Reg. 7. 1. Paral. 23.

bauit. Quæ ergo quiq; eorum contulerint, iam dicemus, magis secũdum ordinem illorum, quæ ordinata sunt, quàm eorum, qui ordinauerunt.

INSTITVTIO COELESTINI PAPAE.

COelestinus, Papa quadragesimus primus constituerat, vt psalmi Dauid centũ quinquaginta ante sacrificium canerẽtur antiphonatim ex omnibus, quod ante nõ fiebat, sed tantùm Epistola & Euangelium recitabantur. Ex hoc instituto excerpti de psalmis introitus, gradualia, offertoria, communiones cum modulatione ad Missam in Ecclesia Romana cantari cœperunt.

GREGORII.

Gregorius, LXI. Antiphonarium regulariter centonizauit & compilauit, Kyrie eleeson à clero ad Missas cantari præcepit, quod apud Græcos ab omni populo cantabatur. Alleluia extra Pentecosten ad Missas dici fecit. In Canone tria verba hostiæ superaddit, diesq; nostros in tua pace disponas, ab æterna damnatione nos eripi, & in electorum tuorum iubeas grege numerari. Orationem quoq; dominicam post Canonem super hostiam censuit recitari.

SYMMACHI.

Symmachus, XLIX. constituit omni die dominico, vel natalitijs martyrum Gloria in excelsis ad Missas cantari: quem hymnũ Thelesphorus papa, à beato Petro VII. nocte tantum natalis Domini ad Missas, à se in ipsa nocte constitutas, cãtari instituit, & in eo, ad angelorum verba, quæ sequuntur, adiecit.

GELASII.

Gelasius, XLVII. tractus & hymnos composuit, & sacramentorum præfationes cauto & elimato sermone dictauit.

INNOCENTII.

Innocentius, XXXVIII. pacis osculum ante communionem dari decreuit.

LEONIS.

Leo, XLIII. qui in homiliis declamandis multum valuit, addidit in Canone sanctum sacrificium, immaculatam hostiam.

DAMASI.

Damasus, XXXV. Credo in vnum Deum, cãtari instituit, ex decreto sanctæ vniuersalis Synodi, à CL. Episcopis Constantinopoli celebratæ.

ALEXANDRI.

Alexander, VI. ad consecrationem Eucharistiæ instituit, quod sicut de latere crucifixi Dñi effluxit sanguis & aqua, ita aqua vino misceatur in ipsa consecratione: nec vinũ sine aqua, nec aquam sine vino deberi offerri, decernens. Iohan.19.

SIXTI.

Sixti, VII. hymnum, Sanctus, Sanctus, Sãctus cantari instituit.

SERGII.

Sergius, LXXX. vltimum hoc instituit, vt inter communicandum, agnus Dei à clero cãtetur. ¶ Sic studiosa diuinę legis Ecclesia Romana paulatim protulit de thesauro suo noua pietatis monumenta, & quoddam velut ex auro lapidibusq; pretiosis religiosi officii sancto sacrificio fabrefecit diadema. ¶ Non quidẽ sanctius hinc est, quàm erat prius * ad sola verba domini solamq; dominicam orationem cõsecrabatur, sed maximè decuit, vt fides, quæ adhuc erat illo tempore rudis, & (vt ait quidam, tam doctus quàm fidelis) agresti turbida cultu, nuda humeros, intonsa comas, exerta lacertos. Vbi ornari potuit, maximè in hac parte, tanquam in capite suo, deauraretur, & earum rerum, quæ superiùs dictæ sunt, veneranda similitudine fulgeret. *Adde quòd

De Azymo. Cap. XXII.

CVr sancta Romana Ecclesia nunquam in sacrificio fermentum admiserit, nõ otiose quæritur, nec inutiliter scitur, maximè quia consuetudini huic tota hactenus Græcia refragatur. Nam de fermentato Græci immolant, & nescio qua authoritate suffragante (quę proculdubiò de authenticis nunquam profecta est scripturis) tam legalẽ, quàm euangelicam Romanæ Ecclesiæ cõsuetudinem nimis pertinaciter abhorrẽt. Veris persępe rationibus superati sunt, sed Constã tinopolitanæ sedis arrogantia multarũ hæresium genitrix, cedere dedignata est. Leo, IX. hui⁹ nominis papa, à B. Petro, CXLVIII. per epistolam ad imperatorem Constantinũ scriptam, animum eius concilians, apocrisiarios suos Hunibertum Syluæ candidæ Episcopum, & Petrum Amalitanorum Archiepiscopũ, Fredericum quoque VII. Leuitã & Cãcellarium, constantinopolim dirigens, multas Græcorum confutauit hæreses, qui inter cætera Latinos vocabant Azymitas, & eos nimis persequentes, eorum Ecclesias claudebant, & Michaẽlẽ patriarcham, à gratia & palatio imperatoris remotum, excommunicationis gladio percussit. ¶ Tantis autem hæresibus fermentata est Græcia, vt mirum videri non debeat hoc, quod de fermento immolat. Tantæ econtrà synceritatis semper fuit sancta Romana Ecclesia, vt cui deest scripturarum notitia, vel argumentandi facultas, sola illi de azymo contra Gręcos sufficere debeat eius autoritas. Nam constantinopolitana non solum hęreticos, sed & Hæresiarchas protulit multos. ¶ Romana verò Ecclesia, su-

per Apostolicæ fidei petrā altius fundata, firmiter stetit, & tam Grecię quàm totius orbis hæreticos semper confutauit, & de excelso si dei tribunali data sententia iudicauit. Scripturarum tamen suffragia deesse non debent, ne vllam tam syncera autoritas videatur passa esse iacturam. Quæ certius atq; commodius peterentur, si vel scripto vel autore certo constaret, quid rationis super fermentato sibi videantur habere Græci. Nam Romanæ Ecclesiæ consuetudo legalibus, propheticis, Euangelicis atq; Apostolicis rationibus consona est. ¶ Ferunt tamen quidam, hanc à Græcis fermentati se audiuisse ratiōem, eò quod Maria prægnans de Spiritu sancto facta fuerit, atq; ideo per fermentatum signari rectè dominicam incarnationem, & manifestū virginei vētris tumorem. Quicunq; ex eis huic innituntur rationi, longius à sanæ doctrinæ regula absunt, quàm si nullas omninò supradictæ rei causas redderent. Quid enim ideo fermentatum offerunt, vt imprægnatū & tumidum Mariæ significent vterum? Nempe hoc respectu panem sacrificij Mariam, vitiū autem panis, id est, fermentum, Christum eius filium esse volunt. ¶ Hęc ratio duabus ex causis euidētibus infirmata cōtemnitur. Primò, quia nō Mariæ, sed Christi solius, qui solus pro nobis crucifixus est, corpus offerre debemus. Secundò, quia fermēto, vt aliquid boni significari mereatur, nulla omninò sacræ scripturæ de veteri aut nouo testamento autoritas suffragatur. ¶ Pulchrius atq; rationabilius memoriam dominicę incarnationis ex sancto euāgelio recognoscimus. Nā quod dixit dominus de pane, quē accepit, hoc est corpus meum, quoties illa sacrosancta actione iteramus, incarnationem eius ita nobis reparamus, vt ad hoc non vterum B. Marię, sed solam eius fidem, per quam concepit, necessariam habeamus. ¶ Est autem ejus fidei signū altare visibile, sicut rectè placet doctoribus Ecclesiæ. Igitur cùm dei verbum per fidē Ecclesiæ descendens, panem accipit de signo fidei, quod est altare, renouatur nobis illud, quod idem verbum Dei, per fidem virginis descendens in vterum eius, carnem assumpsit. ¶ Atq; ita incarnationem dominicam nobis reparamus, non sicut fermentum in pane significante Mariam, sed sicut Dei verbum in pane Catholicam significante Ecclesiam, in eo, quod sicut vnus ille panis de multis confectus est granis, sic ecclesia de multis hominibus vna consistit per fidei vnitatem. Significari autem pane illo dixi ecclesiam, non in eo, quod offertur & consecratur, sed in eo quod de multis (vt dictū est) granis cōficitur.

Matth. 26.

Nam in eo quod consecratur, nec ipsum indiuiduū corpus domini significat, sed est trāsfusio in se Dei verbo per fidem passionis, resurrectionis, & ascensiōis domini. Dominus enim non, hoc significat, sed, hoc est corpus meum, inquit. Infirma ergo & meritò contēptibilis est supradicta fermenti ratio. ¶ At verò azyma tam ex Euangelica, quàm ex legali autoritate profecta sunt. Nam dominus & in lege, vbi typicum paschæ sacrificium mandauit, fermentum abijci iussit, & in Euangelio, vbi nouū sacrificium primus celebrauit, azyma nihilominus ipse consecrauit. Et ne fortè aliter suspiceris, fermentum in domibus Israël tunc non inueniebatur, lege enim domini sancitum erat: dum ergo à vetere ad nouum sacrificium proficiscens, azyma non reliquit, sed azyma benedixit, fregit, dedit discipulis suis dicens, hoc facite in meam cōmemorationē, nūquid de fermento quicquàm dixit, aut questus est, quod cogente consuetudine legis fermentū sibi defuerit? Imo qui in lege de azymis iussit, in gratia quod cōtrarium erat, statuere non debuit. ¶ Notandum quippe est, & animo memori retinendū, nullas antiquæ legis consuetudines, cōtrarijs superueniētibus ex Euangelio decretis, esse destructas. Sed quę abolitæ sunt vel destructæ, melioribus nō contrarijs cesserūt, vt circuncisio baptismo. Nam circuncisio bona quidē, sed baptismus melior. Nec mutabilitate vsus est Deus, dum bono prætulit melius, præsertim cùm bonum illud irritum fecisset ille populus, sicut ipse Deus improperat illis per prophetam dicentem: Et irritum fecistis pactum meum, &c. Magis autem præputium oppositum videtur circuncisioni, scilicet vt habitus priuationi. Sed dominus de præputio nihil dixit, imo de vtroq; tacuit, quia circūcisio nihil est, præputium nihil est, ait Apostolus, sed fides, quæ per dilectionem operatur. ¶ At verò azymum & fermentum manifestè opposita sunt, vt contraria immediata. Igitur nō decebat deum, vt tanquàm sibimet cōtraria, abiecto azymo de fermēto, præciperet, de quo ante prohibuerat, dicens: Non immolabis super fermento sanguinem hostiæ tuæ. Approbat verò Deus azymum, non propter ipsum, sed propter id, cuius est signū. Significat quippe sacrificantibus nobis, vt epulemur pascha li conuiuio, non in fermento malitiæ & nequitiæ, sed in azymis synceritatis & veritatis. ¶ Nec ideo rei tā necessariæ significatio hæc reiicienda est, quia de legis antiquæ cæremoniis illam constat esse profectam. Non enim cunctas legis antiquæ significatiuas consuetudines abiecimus. Adhuc quippe plenariā

Exod. 12. Deute. 16. Apoc. 19. Marc. 14. Luc. 22. Malach. 2. Galat. 5. Exod. 23. 1. Cor. 5.

lunæ

Exod. 12. Leuit. 2. Exod. 10. Numer. 10. lunæ faciem consideramus, nec vnquam in defectu eius pascha celebramus, & cotidie thus sacrũ domino in odorẽ suauitatis adolemus, & oleum vnctionis sanctum apud nos est, & pro tubis campanas habemus, & multa eiusmodi. Nam illa quæ significantur, quoniam bona sunt moralia, significationes ipsas omnes quidem lectione, quasdam verò actu quoq; celebramus, vt significata ipsa nostris sensibus, opportunè, importunè ingerãtur. Quis hoc improbare audeat? ¶ De gentibus quoque, exemplo apostolorum atq; doctorum, solemus auferre, si qua ab illis probè dicta vel facta sunt, & tanquam captiuæ mulieris vngues pilosq; superfluos amputare, vt ab alienigena falsitate mundata sentẽtia, thalamum veritatis digna sit introire. Nónne ergo familiarius aut iustius antiquitatum suarũ reminiscitur Ecclesia? quæ in Canticis Canticorum gloriatur & dicit: Omnia poma noua & vetera dilecte mi seruaui tibi. ¶ Igitur azyma non propter hoc abijcienda erant, quia significationis gratia in antiqua lege tradita fuerant, quin potius ideo retinẽda, quia quod significant, optimum, & huic tempori gratiæ magis congruum est. Significãt enim id, quod Apostolica tuba probabiliter sentiendum personat, videlicet vt inter Christũ, qui de massa peccatrice carnẽ sine peccato, tã quàm azymum assumpsit de fermentato, & Christianum populum, ita nequitiæ & malitię nihil intersit, quomodo in azymo pane cum fermẽto, & aqua nihil veteris massæ aut alienæ confectionis interuenit. ¶ Aqua nanque populum significat, iuxta illud: beati qui seminatis super aquas. Frumẽto autem significari christũ, nullo melius q̃ ipso autore probamus, qui seipsum mortificãdũ infidelitate Iudęorum, multiplicandũ fide populorum, figuratè prædicans: Nisi, inquit, granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet: si autem mortuum fuerit, multum fructum affert. Aqua frumento mixta sine fermento, simplices debere esse significat populos, christo per fidem coniunctos. ¶ Cùm ergo monimentum sit synceritatis & veritatis eius, in cui᷒ azymis nos epulari hortatur apostolus expurgato veteri fermẽto, vt simus noua cõspersio, iure inter vtilia legis antiquæ signa, reseruata sunt azyma, autorẽ magno põtifice Christo, & per succedentẽ sibi beatum Petrum, Romanæ Ecclesiæ fideliter delegata. Quæ beata, quòd in fundamento suo petram illam excepit, quam in suo veritas ore laudauit & beatificauit, tali structura super illam ædificata est, vt contra omnes hęreses perstaret murus inexpugnabilis. ¶ Et quacunq; mũdi ex parte periclitata fides ad illam confugit, mille clypeos ex ea, omnemque armaturam fortium, qua se defenderet, pendentem & pręparatam inuenit. Cant. 4.

Deut. 21. — Cant. 7. — 1. Cor. 5. — Psal. 32. — Ioh. 12. — 1. Cor. 5. — Matth. 16.

De Ornatu altaris vel templi. cap. XXIII.

SAcrosanctum altaris ministerium idcirco (vt dictũ est) Missa dicitur: quia ad placationem inimicitiarum, quę erant inter Deum & homines, sola valens & idonea mittitur legatio. cuius diuina ratio, quamuis assidui splendoris sit, cultus tamen exterior in vasis sacris, in apparatu altaris & ministrorum eius, semper quidem sancta, sed pro die rum vel temporum diuersa ratione interdũ splendidiõr est. ¶ Auro & argento, lapidibus preciosis, pro posse fidelium singulis in locis splendet festiua deuotio, quæ cùm in secularibus ambitionis insignia sint, in Ecclesiasticis & diuinis rebus pietatis officia sunt: non quia Deum, qui spiritus est, plus aurea, quàm lutea, plus gemmata, quàm nuda delectẽt corpora: sed quia homines quod diligunt, cùm Deo libenter offerunt, dilectione Dei, qua il lud à se separant, quicquid illud sit, deo preciosum efficiunt. Diligunt enim aurũ, quod maximè concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum. cùm ergo illud offerũt non indigenti Deo, sicut Dauid concupitam libauit aquam domino, procul dubiò sanctũ & Deo placitum est quod offerunt. ¶ Nimis reprehensibiliter sic vngerẽtur pedes luxuriosorum & nequam hominũ, quomodo super pedes domini vnguentum effusum est, quod potuit venundari multo, & dari pauperibus. Sed hoc ideo laudabiliter fecit domino deuota mulier, quia dominus, cui non indigenti hoc factum est, in librã vnguenti pistici librã appendit potius pietatis & fidei, & ideo pro odore, qui respersus est in vna domo, memoriam prędicandæ mulieris spirare fecit in toto mundo. ¶ Igitur dum auro & lapidibus, ac sericis vestibus honoratur christ᷒ in altaris apparatu, poterat & hoc dari pauperibus, sed non ideo iure ornatus mẽsę domini reprehenditur, cuius habitus, dum est incultus, non sine culpa eorũ despicitur, qui illam ornare posse videntur. ¶ Nam quod dominus per prophetam arguit populum, dicẽtem: Mensa domini contaminata est, ideo facere videtur, quia sine culpa tũc erat, quę putabatur contaminatio esse altaris, nuda paupertas. Reuersus nanque de Babylone populus, altare tantum fecerat fortuitis (vt ait Hieronymus) & impolitis lapidibus, absq; templo, absq; vrbis ędificiis, absq; extructiõe murorum, & putabant minorem esse cultum religionis,

1. Iohan. 2. — 2. Reg. 23. — Matth. 26. Iohan. 12. — Malach. 1. — Exod. 25. 26. & 27.

ligionis, quia templi ornatus deerat, nec intelligebant, omnipotentem Deum non aurum gemmasq; & hostiarum multitudinem quærere, sed offerentium voluntatem. Cęterum vbi opportunitas & opes non deerant, Dominus ipse aurea sibi & argentea fieri mādauit opera, summa artificum industria. nec statim nobis illud obiiciatur ex dictis B. Hieronymi: Quòd si hæc ex veteri testamento suscipimus, consequenter & victimarum ritum, & legem sabbati, & his similia suscipere deberemus. Pugnat enim hæc eius sentētia, ne aurea vel gemmata diuini cultus ornamenta, velut necessaria requirantur. Nam scribens aduersus Vigilantium, itemque ad Demetriadem virginem, eleemosynam quidem pauperum præfert, sed de huiusmodi vnusquisque, inquit, in suo sensu abundat, non damno, nó reprehendo. ¶Sed & manifesta ratione colligimus, figuras eiusmodi, quales de constructione trabernaculi B. Gregorius moraliter exponit, præsentia veritatis non ita dissipari, vt non debeant etiam nunc in exteriori cultu Ecclesiæ simili vel eadē ratione proponi: vt in illo nobis eluceat, qualis interioris domus Dei, quod sumus nos, ornatus esse debeat. ¶Quamuis enim auctor veterum & nouorum figuratarum promissionum sacramenta mutauerit, quia promissa perfecit, & denuntiationibus (vt ait magnus Leo) cessationem imposuit, quoniam denunciatus aduenit, in præceptis tamen vel figuris moralibus, nulla prioris testamēti reprobata decreta, sed euangelico magisterio multa sunt aucta. ¶Dictis, factis, pulchrius euangelium quàm lex, frequentius Christus quàm prophetæ, parabolas vel allegoricas proponit similitudines, cuius magisterium sequens Ecclesia, rerum habitu visibiliū, res imitatur inuisibiles, non solum in eorum (de quibus suprà dictum est) ministrorum sacro cultu, sed in cæterorum quoq; templi vel altaris ornatu. Nam si nulla significātur in hoc quoq; spiritualia, cur pretiosa pallia, & holoserica dorsalia parietibus appenduntur, & sacrosanctum domini corpus lineo corporali superpositum obtegitur? Nam iuxta dignitatem eius, quod preciosissimum habere possemus, meritò illi circumponeremus. Arcana ergo aliqua, quæsitu & intellectu digna, cum hac discretione animaduersa sunt. ¶Nā corporale lineum, in quo Dominicæ passionis celebramus memoriam, tribulationem eius, & singularem designat in eo carnis munditiam. Linum quippe de terra natum, multis attritum pressuris, ad niuei candoris honorem & leuem subtilitatem peruenit. Grossum & inglorium è terra consurgit, sed inter manus præmentium opificum subtiliatur, & candescit. Tribulationem ergo domini in lineo corporali aduertimus. Ascendit enim sicut virgultum & sicut radix de terra sitienti, non habens speciem neque decorem: sed propter munditiam animæ suæ, quam pro peccato nostro posuit, videbit semen longæuum, & voluntas domini in manu eius directa. ¶Quod diligentiores obseruant, vt duplex corporale sit, linteamina significant capitis domini, quibus corpus eius aromatibus conditum inuoluit Ioseph. Pallia verò, quæ (vt dictum est) solenniter appenduntur templi parietibus, futuram sanctæ Ecclesiæ gloriam significant in regno Christi, quod nobis præsentes solennitates cōmemorant, vbi exhibebit sibi Christus gloriosam sponsam, non habentem maculam vel rugam. ¶Codices quoq; euāngelici auro & argento, lapidibusque preciosis non immeritò decorantur, in quibus rutilat aurum cœlestis sapientiæ, nitet argentum fidelis eloquentiæ, fulgent miraculorum preciosi lapides, quæ manus Christi tornatiles aureæ plenæ hyacinthis operatę sunt. ¶His atque aliis huiusmodi ornatibus loquitur quodammodo regina, quæ assistit à dextris speciosi ac potentissimi regis, vt vestitum deauratum, & varietates, quibus ipsa circumamicta est, omnemq; gloriam eius, quæ est ab intus in fimbrijs aureis, id est, in perseuerātia bonorum operum, recogitemus & ad memoriam reuocemus, & admoniti de visibilibus, inuisibiles ornatus & repositam in cœlis eius gloriam auida mente speculemur. ¶Tūc solenne est cantoribus, sed & omni choro psallentium, preciosum de sacrario capere vestitum, & magnis vocibus atq; amplificatis cantibus iucundum sacri sacrificii celebrare conuiuium. ¶Causa postulat quiddam nostri ordinis, id est, monachorum, non præterire proprium. Solemus enim in huiusmodi festis omnes in albis stare vel procedere: qua veste nouam sanctorum vitam designari superius expositum est. Tunc nanq; in contemplatione eius nouitatis positi sumus, de qua nos hortatur apostolus, dicēs: Vt quomodo surrexit Christus à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. ¶Itaque cùm simus comæ illæ, de quibus scriptū est: Comæ eius sicut elatæ palmarum, nigræ quasi coruus, quia scilicet capiti nostro adhærentes, humili conscientia nigri esse, & victo mundo sursum tendere debemus: tunc tamen quando commemoratur eius securi status, quo cum filiis semper est sponsus, conueni-

Margin notes: Rom. 14. 1. Corint. 3. Esa. 53. Matth. 27. Luc. 23. Eph. 5. Psalm. 44. Rom. 6. Cant. 5.

conuenienter lætitiam præferétes, quotidianam salubris tristitiæ nigredinem læto candore obducimus, iuxta illud: Non possunt filij sponsi lugere, quandiu cum illis est sponsus. Conuenienter ergo in albis procedétes, simul etiam omnes à senibus vsq; ad infantes, manipulos portamus, quia videlicet in illa vita, quæ per albas significatur, propriam vnusquisque mercedem accipiet, secundum suum laborem, & venientes venient cum exultatione, portantes manipulos suos. Matth.9. 1.Cor.3. Psal.125.

De Cappis. Cap. XXIIII.

Cappas quoq; in maioribus festis superinduimus, vt amplius in Deo gloriemur, aspiciétes in futuram resurrectionem, quando omnes electi, (quibus nunc post depositionem carnis in anima tantum remuneratis, singulæ stolæ albæ datæ sunt) binas accipient stolas, scilicet requiem animarum, & resuscitatorum gloriosam immortalitatem corporum. Quæ cappæ benè ab interiori parte patulæ sunt, & omninò præter solam necessariá fibulam inconsutæ, quia profectò immutata iam & immortalia corpora nullis animam obcludent angustijs, corda non contegent, nec obsistent internæ sanctæ trinitatis contemplationi. ¶ Fimbriis quoq; subterornatæ sunt, quia nil nostrę túc deerit perfectioni, sed quod nunc ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus, cognoscemus sicut & cogniti sumus, quia facie ad faciem videbimus. Apoc.6. 1.Cor.15. 1.Cor.13.

De Rasura capitum. Cap. XXV.

Veruntamé sic subornat, caput intactú pręferimus, & rasuram, quam coronã nominamus, nullo ornamento contegimus. Non est enim plenum gaudium nostrum, quia non in re præsentium, sed in spe gaudemus futurorum. ¶ Idcirco autem rasi sumus, quia filij sumus Chore, id est, calui, scilicet Domini nostri Iesu Christi, qui in caluariæ loco crucifixus est, dictumq; est ei, videlicet vero Helisęo, à stultis & insensatis pueris cum illusione: Ascende calue, Ascende calue. Rasis ergo capitibus, antiquam Nazaræorum legem immutauimus. Olim nanque Nazaręi capillos nutriebãt, nos econtrà capillos decidimus, quia Nazaręorum princeps dominus Christus decaluatus, id est, in loco caluariæ, vbi damnatorũ capita abscindebantur, crucifixus est. ¶ Dalila, id est, paupercula & mẽtis inops synagoga rasit caput fortissimi Samson, id est, solis nostri, & tradidit in manus Philistiinorum. At ille captus, quasi victus, eos qui se ceperant vicit, pluresq; hostium occidit mortuus, quàm occiderat viuus. Mortuus enim dominus infernum cófregit, mortem vicit, vitam reddidit. Nos quàmuis in supradictis ornatibus de victoria eius gaudeamus, tamen in rasura capitum decaluationem eius per compassionem lugemus. ¶ Hoc auté humilitatis insigne vocamus coronam, id est, victoriam, quia fidelis illa Domini decaluatio, cuius hæc rasura signum est, proculdubiò victoria est, triumphus est, honor & gloria nostra est. Mihi auté absit gloriari, ait vas electionis, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi. Sed nondum apparuit, hęc gloria quid erit, habetq; adhuc tristitię speciem, donec tristitia conuertatur in gaudium, & gaudium nostrum plenum sit. 4.Reg.2. Num.6. Iudic.13. Iudic.16. Galat.6. Iohan.16.

FINIS LIBRI SECVNDI.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE DIVINIS OFFICIIS, LIBER TERTIVS.

De ordine Ecclesiastico ab aduentu domini, Prologus.

Ngustioribus atq; profundioribꝰ enauigauit oratio, dũ superius sacramẽtum domini corporis & sanguinis per tenrans potius quàm perlustrãs, nullũ fidei passa est periculum, latiúsque confidit in Deo iam adulta vel exercitata fide, quia quotiescũq; per hoc profundum fuerit nauigandum, nullum alicuius obice saxi incurrit naufragium. Nunc iuxta propositum nostrum, ad ordinem anni, qui circa ipsum agitur sacramentum, ingredientes, ipsum, quo regimur, sanctũ poscimus Spiritũ, vt placida sui fauoris aura nostrum implere velum nõ desinat, donec propositum opus adoptatæ cõsummationis portum perducat. Quod ab aduentu domini inchoantes, primùm cur illud tempus sic nuncupetur, vel quid hoc significetur vocabulo, consulta causarum ratione nosse debemus.

De Aduentu. Cap.I.

Tempus, quod dominicæ natiuitatis memoriam antecedit, ideò aduentus nuncupatur, quia totus eius Ecclesiasticus ordo iuxta contemplationem aduentus domini dispositus est. Aduenire aũt Dominus rectè dicitur, qui vbiq; est inuisibili præsentia maiestatis, dum assumpto eo quod visibile est nostrum, visibus carnis visibilẽ se ostẽdit. Quod tunc factum est, quando verbum,
Iohan.1. per quod omnia facta sunt, quod erat in mũdo, & mundus per ipsum factus est, sed mundus eum non cognouit, caro factum est, vt visibiliter habitaret in nobis: itemq; futurum est, quando is, qui nunc à dextris dei sedet, & licet nobiscum sit vsq; ad consummationem seculi, non aliud assumendo, sed quod semel assumpsit nobis repræsentando, & sicut ipse dixit. Videbimus filium hominis venientem
Matth.ult. Matth.24. Luc.21. in nubibus cœli, cum potestate magna & maiestate. Illud igitur tempus, quod dominicæ natiuitatis memoriã antecedit, idcirco aduẽtus nũcupatur, quia hæc, quæ dicta sunt partim præterita, partim futura commemorantur. ¶Nam prima dominica, primus aduentus iam præteritus quasi futurus, in persona antiquæ commemoratur ecclesiæ. ¶Secunda & tertia dominica, secundus aduentus expectantibus & desiderantibus iamiam instare, propheticis atq; apostolicis tubis denuntiatur. Ideo verò secundus aduentus duabus dominicis declamatur, quia primum aduentum sola, quæ præcessit incarnationẽ domini ecclesia promissum expectauit, secundum autem tam præcedens quàm subsequens audiuit, illa propheticis tantum, hęc autem propheticis pariter atq; Apostolicis edocta præconiis. Quapropter in secunda ex ipsis dominicis propheticum personat officium, quod est populus Syon. In tertio verò Apostolicũ: Gaudete in domino semper. ¶Quarta dominica, quæ semper dominici natalis diem nouissima respicit, tempus illud commemorat, quo impraegnato iam & tumido vtero virginis propè erat dominus, & calcians se diuinitas corrigiam illam suæ ligabat incarnatiõis, quam in Euangelio eiusdem dominicę Iohãnes se non esse dignum soluere profitetur. Matth.9. Luc.3.

De Prima dominica aduentus domini. Cap.II.

Quod hæc ita sint, ex ipsis earundẽ dominicarum patenter cognosci potest officiis. Nam prima dominica non iam retributionem, sed initium iustitiæ postulat humanum genus. Nec iã patriam attingit, sed viam sibi postulat ostendi. ¶Ait enim: Vias tuas domine demonstra mihi, & semitas tuas edoce me. Vox hæc veteris hominis est, ori- Psal.24.
ginalis peccati vinculis alligati, & in suam cœlestem patriam nescientis redire, nec valentis. ¶Propter quod illa tunc Euangelij lectio recitatur, in qua vel maximè commendãtur illæ domini viæ, per quas illuc, vnde corruit homo, debeat & possit redire, scilicet obedientia, mansuetudo & humilitas charitasque summa. ¶Obediens nanq; patri, vt pateretur pro nobis, vltrò ad passionis locum venit mansuetus & humilis, sicut propheta de illo prædixit: Dicite filiæ Syon, ecce rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super pullum asinæ. Charitas autem erat illa, qua maior non est, sicut ipse dixit: Maiorem hac dilectione nemo habet, &c. Præterea tota primi aduentus causa, in illa sancti Euangelii lectione typicè continetur. Sed de hoc superius dictum est, vbi ad comprobandum quod Euangelio cohæreant, & consentiant cætera membra officii, quemadmodum corpus capiti, huius dominicæ officium exempli gratia propositum Zach.9. Iohan.15.

tum est. ¶Asinam nanq; alligatam vel pullum eius, humanum genus significare nouimus, ad cuius solutionem dominum aduenisse manifestum est, vt sessor & possessor nostri factus, in cælestem Hierusalem per vias suas equitatu salutis nos reduceret. ¶Igitur ex officio constat, primam dominicam primum domini spectare aduentum. Cuius officij constat hanc esse intentionem, vt his, quibus necdum venit dominus (illis enim necdum aduenit, qui fidem incarnationis eius nondum receperunt, illis, inquam, qui necdum in aduentu eius crediderunt) adueniat tanta salus per fidem, vt confidentes in domino non erubescant, neq; irrideant inimici, id est, dæmones diutius asinam illam, quam alligauerūt vinculis peccatorū, sed solutæ vias dominus demonstret illi, & semitas suas doceat. Hoc in introitu, in graduali, & in alleluia manifestè conclamatur. Psal. 24.

Rom. 13. ¶Interuenit Apostolus Paulus, & in lectione Epistolæ demonstrat asinæ vias, quas ambulare, vel quas non ambulare debeat. Quarum demonstrationem sic inchoat: Scientes quia hora est iā nos de somno surgere. Nimirū hæc & reliqua dicēs, quasi fidus auriga, ascensuro domino, vt dietam suam perficiat. Asinam infrenat, quò rectas vias teneat, ad summum dicens, sed induimini dominum nostrum Iesum Christum, quod idem est, ac si dicat eidem asinæ: Ascensorem suscipe regem Syon. ¶Quod autem post Euangelium idē clamat offerenda, quod antiphona ad introitum, hoc innuit, quòd asina illa, etiam cū acceperit sessorem suum dominū, secura esse non debet, priusquam perueniat cum equite suo in supernam ciuitatem Hierusalem. Potest enim fieri, vt offensus eques suum velit mutare vehiculum, quod prius probasse visus est, ideo perseuerat in offertorio dicere Ecclesia, quod in introitu dixerat, addendo: Dirige me in veritate tua, &c. ¶Communio

Psal. 84. quoq;: Dominns dabit benignitatem, & terra nostra dabit fructum suum. Manifestè vox est antiquæ ecclesiæ, primum domini expectantis aduentū: quando de benignitate spiritus sancti terra nostra, id est, vterus virginis concipiens, dedit fructum suum, Deū & hominem profetens, benedicta in æternum. ¶Ea quæ dicta est ad introitū collecta, quæque super oblata, quæq; ad complendam, manifestè ad idē, scilicet ad primū domini respiciunt aduentum.

Cur statio ad sanctum Petrū fiat.

NOtandū quoq;, quia statio dominica hac iuxta sacratissimā ordinationē vigilātissimi Papæ Gregorii, iure ad sanctum Petrū fit: Ipse est vnus, imo primus discipulorum, qui ad soluendam illam magnam asinam missi sunt. ¶Siquidē & in apostolatu circuncisionis Deus illi operatus est, & inter gentes cū consorte suo beato Paulo eadē legatione functus, pro Christo Romā ingressus est, vt imperium orbis tanquam prædictę caput asinæ solueret, ita vt pulchrè nobis illi duo, qui a monte oliuarum missi sunt, ad soluendam illam animalem asinam, in typū omnium prędicatorum, in his duobus, videlicet Petro & Paulo repræsentari videtur, qui caput mundi Romam domini Christi regis æterni vehiculum & habitaculum, curtum atque thronum effecerunt. Galat. 2.

Cur in aduentu non vtuntur consuetis vestibus sacris Diaconus & Subdiaconus.

EX tunc vsq; ad sacram dominicē natalis noctem, diaconus & subdiaconus immi nuti procedunt. Nam neq; diaconus dalmaticā, neq; subdiaconus induit tunicā. Subdiaconus tanquam lex, quæ ante incarnationem domini carebat ornatu Euangelii: diaconus tanquam ipsum Euangeliū, cuius claritas, quanta sit, nondum apparuerat ante sacramenta natiuitatis, passionis, resurrectiōis & ascensionis domini. Horum enim non pręsentiam, sed expectationē significat tempus illud: propter quod & aduentus domini (vt dictū est) nūcupatur. ¶Vtuntur aūt interdū casulis, quam vestē sacerdotis esse diximus, cū de habitu ei⁹ loqueremur. Quod neminē mouere debet. Non enim sic vtuntur casulis subdiaconus aut diaconus, vt in ipsis legant vel ministrēt, sed lecturi aut ministraturi illas exuunt, manifestè profitentes, illā suā nō esse vestē, nec propter suū ordinem sibi debitam, sed propter dominicæ vel alicuius festi reuerentiam se accipere accommodatā, vt inopem atq; indecentē cōsolentur expoliationē. ¶Eadē ob causam, Gloria in excelsis deo, tunc non dicitur, & Ite missa est intermittitur, quia videlicet illud tēpus signat (vt dictū est) quo adhuc expectabatur gaudiū pacis, & illud, quo nunc vsq; soliciti præstolamur cōsummationem nostræ salutis.

De dominica secunda. Cap. III.

DOminica secunda statio ad sanctā Hierusalē. Totū eīn officiū eiusdē dominicæ ad lætificandū cor illius decātatur, quæ primum filii Dei recepit aduentū, queq; per fidem iustificata, & pacē habens ad Deū, desiderat in secundo aduentu videre gloriosum regē suū. Mulier quippe casta est, quæ viri sui absentiam plorat, præsentiam deside- Roma 5. rat: & sic vnici sponsi sui suspirat thalamum, Psal. 41. quemadmodum desiderat ceruus ad fontes

aquarũ. Huic ergo desideranti, festinanti, atque anhelanti, præsens officiũ lętitiã prænũciat, spẽ inculcat, patientiam prædicat. ¶ Primũ Euãgelij sententiam contemplemur, cui cæteræ officii partes, plenæ gaudii, plenæ cõsolationis & pacis, cõsonare probẽtur, præmissis signis, quæ gloriosum illũ aduentum *Luc. 21.* præcessura sunt. His ergo, inquit dñs, fieri incipiẽtibus, leuate capita vestra, quoniã appropinquabit redemptio vestra. Leuate capita vestra, ait beatus Gregorius, id est, exhilarate corda. ¶ Iuxta huius veridici promissi cõsolationem, præcinit ad introitũ tuba prophetica *Esa. 30.* populo Syon. Ecce, inquiẽs, dñs veniet ad saluandas gentes, & auditam faciet dominus gloriã vocis suæ in lætitia cordis vestri. Paruulus enim & pupillus est in hoc exilio natus populus Syon, peregrina matre, & illo, quem nunquàm vidit, genitus patre: patrẽ absentẽ gemitibus quærens, & assiduis cœlũ pulsans vagitibus, quo patrem suũ abisse, matre narrãte, audiuit, & vix infantulus intellexit. Cui flenti & in orationibus vagiẽti cõmiserẽs mater, totũ hoc officiũ canit, iãiã imminere cõtestans desideranti reditũ patris, & audiendã esse gloriã vocis eius, quãdo dicet: Venite be-*Actor. 2.* nedicti patris mei, percipite regnũ in lętitia, *Matt. 25.* inqt, cordis vestri, quę tota erit, vt signis eius fieri incipiẽtibus, iuxta domini dictũ, debeamᵘ leuare capita nostra, id est, exhilarare corda. ¶ Quod quia per nos fieri non potest, nisi nos ipse gaudio spiritus sui lætificet, rectè in collecta deprecamur, dicentes: Excita domine corda nostra, id est, leua atq; exhilara ad præparandas vnigeniti tui vias, scilicet, vt parata sint occurrere illi: nõ per timorẽ fugiẽdo, sed cũ amore aduentum eius excipiendo. ¶ Ad hæc opportunè nobis hęc apostolica le-*Rom. 15.* ctio recitatur. Quæcunq; scripta sunt, ad nostram doctrinã scripta sunt, vt per patiẽtiã & consolationem scripturarũ spẽ habeamus, & reliqua. Valet enim ad correptionẽ impatien-*Philip. 1.* tis animę, nimis ęgrę, cupiẽtis dissolui, & esse cum Christo, dũ abundantiam spei nobis optando, moras vẽturi dñi nostri ferre suadet, cũ pace & gaudio. ¶ Graduale manifestè vẽtu-*Psal. 49.* rum eũ canẽs, cuius species decoris ex Syon *Iohan. 4.* est, iuxta illud, quia salus ex Iudęis est, eandẽ *Psal. 49.* lętitiam sanctis eis prædicat, qui congregandi sunt ad dextrã eius, eò quòd ordinauerint testamentũ eius nouũ super vetera sacrificia. ¶ Alleluia duobus fœcundũ versibus, primo *Psal. 121.* versu gaudiũ spei prędicat eius, cui dictũ est, in domũ dñi ibimus, lætitiáq; ex re futuram, vbi stabũt pedes eius in atriis Hierusalẽ. ¶ Lecto aũt supradicto Euãgelio pręcentore gaudii, & cõfirmata promissiõe veritatis, vbi dicit: Cœlũ & terra transibũt, verba aũt mea nõ trãsibũt, iã velut cõsolatiõe recepta, gratula-*Luc. 21.* tur populus Syon, & dicit credẽs veritati: ne-*Psal. 84.* us tu cõuertẽs viuificabis nos, & plebs tua lætabitur in te. Viuificabis nos, inquit, scilicet per resurrectionẽ, cõuertens nũc per fidẽ, & plebs tua lætabitur in te. Lętabũtur filii spõsi reddita sibi eius præsentia, & pristina tristi-*Iohan. 16.* tia in gaudium cõuersa, pleno gaudebũt gaudio. ¶ Longũ nimis est, neq; à nobis propositũ exponẽtis more omnia persequi. Solã enĩ concordiã cuiusq; officii, velut compagẽ cuiusq; corporis perquirere propositũ est. ¶ Sũma igitur huius officii est, vt peregrina Hierusalẽ, id est, Ecclesia pręsens, huius vitæ exi-*Baruch 5.* liũ spe patientissima perferat, & cũ secũdum Euangelii iã dicti præmõstrationem, mundi ruinã imminere cognouerit, leuet caput suũ, & iuxta communionis cohortationẽ surgat, & stet in excelso, terrena respuẽs & amãs cœlestia, sicut petit collecta, quæ dicitur ad complendum, & videat iucunditatem, quę veniet sibi à Deo suo, ac velut propinquante æstate mœroris sui nubila discutiat, quia vitæ dies *Apoc. 21.* æterni solis claritate fulgescunt.

De Dominicæ tertiæ officio. Cap. IIII.

Dominicæ tertiæ totũ officiũ consolatione decantat, maximè rectoribus ecclesiarum: quorum status quantò eminentior, tantò vita iudiciis hominũ subiectior, & tantò magis persæpè apud homines laceratur opinio, quantò eorũ meritũ in diuino fulget iudicio. Venturum nanq; illis annũciat, qui harũ illuminet abscõdita tenebrarũ: quia ipse iudex eorũ est & cõscius, qui omninò errare nõ nouit iudicio. ¶ Vt ergo tãto teste vel indice vẽturo gaudeat, vel quid de illo sperẽt vt sciãt, opportunè recitatur illud preclarũ atq; famosum, quod de Iohãne Baptista perhibuit, testimoniũ, dicens: Amẽ dico vobis, inter natos mulierũ nõ surrexit maior *Matth. 11.* Iohanne Baptista. Magnũ testimoniũ, grande præconiũ. Negauit Deus homminẽ esse illũ mollibus vestitum, negauit harundinem esse vento agitatam, enunciauit officio vel meritis esse angelũ. Ostendit in vno, quod in omnibus facturus est, quoniã veniẽs ad iudiciũ in conspectu patris & sanctorũ angelorũ, cõgrua singulis testimonia reddet. ¶ Quis ergo non erubescet flere, eò quod competens suis meritis non habeat ex hominibus testimoniũ, tanto sibi reposito in cœlis pręcone meritorum? Gaudete potius in dño semper, iterũ dico gaudete, inquit Apostolus, (quod cã-*Philip. 4.* tans in introitu) modestia vestra nota sit omnibus hominibus. Quòd si oculos suos com pręsserint, & lucem vestrã corãm eis lucentẽ

videre noluerint,nihil soliciti sitis,dominus
propè est, qui lucem vestrã videre noletibus
ingeret,tantũmodo petitiões vestrę innotes-
cant apud deũ.Vnus eñ ille testis contra om
nes criminatores pręualebit.¶Promissam cõ
solationem hãc subsequens cõpleri collecta
postulat, dicens : Aurẽ tuã domine precibus
nostris accõmoda,& mentis nostræ tenebras
gratia tuæ visitationis illustra. Tenebras e-
nim,quas patimur,in eo,quod errantes falso
iudicamur & iudicamus , illustrabit eius ad-
uentus, quem non tardari poscimus, sicut in
subsequenti lectione epistolæ ait idem Apo
1.Cor.4. stolus.¶Nolite ante tempus iudicare,quoad-
Matth.11. usq; veniat dominus, qui & illuminabit ab-
scondita tenebrarum,& manifestabit cõsilia
cordium.Tota enim hæc lectio tẽdit in hoc,
vt nobis pro minimo sit iudicari ab huma-
no die,sicut fuit Iohanni,qui (vt suprà dictũ
est)in Euangelio prædicatur à domino harũ
do vento agitata non esse.¶De eadem re do-
minus flebiliter postulatur in graduali, præ-
missa laude cõpetenti:Qui sedes domine su-
Psal.79. per Cherubim,&c. Nam in eo quod sedet su
per Cherubim,id est,super plenitudinẽ sciẽ-
tiæ, nouit & potest occultã cordiũ nostrorũ
abissũ penetrare,& quæcũq; ibi latẽt,vero te
stimonio in publicũ proferre. ¶Ad hoc iux-
ta vocẽ Psalmi,quæ in alleluia personat, exci
tabit potentiã suã,& veniet.¶Et sicut in offe
renda,quasi iã factũ,quia proculdubiò futu-
rũ est,pręsumimus dicẽdo:Benedixisti domi
ne terrã tuam,auertisti captiuitatẽ Iacob,gau
Psal.84. debunt electi stantes à dextris, testimonio si
bi reddito à vero iudice, & libertatẽ accipiẽt
Rom.8. filiorum dei, iuxta quod in alio loco scriptũ
est : Cũ auerterit dominus captiuitatẽ plebis
Psal.13. suæ,exultabit Iacob,& lætabitur Israël.¶Cu
ius libertatis spe cõsortat pusillanimes tuba
Esai.35. prophetica in communione:Dicite pusillani
mes,consortamini,& nolite timere, qui sępe
dũ humana contra se audiuit præiudicia , q̃-
uis de reposito in cõsciẽtia thesauro debeãt
consolari,tamẽ valde trepidant , quia necdũ
sciũt,quales in illo tremendo Dei iudicio in-
ueniendi sunt. Vnde beatus Gregorius , qui
multis hominum præiudiciis fatigatus, satis
& plus aliis multis erat expertus,quid paterẽ
tur, vel quanta intra hæc cõsolatione indige
rent rectores Ecclesiæ,& iccirco hoc illis cele
bri statione officium dedicauit , scribens ad
Mauricium imperatorem,inter cætera dicit:
Quod autem dominorum pietas illud mihi
pauendum, & terribile omnipotentis Dei iu
dicium intentat,rogo per eundem omnipo-
tentem dominum,ne hoc vlterius faciat. Nã
adhuc nescimus,quis ibi qualis sit.Et Paulus
egregius prædicator admonet, dicẽs: Nolite
ante tẽpus iudicare , donec veniat dominus, 1.Cor.4.
qui & illuminabit abscõdita tenebrarum , &
manifestabit cogitationes cordium.

Cur statio ad sanctum Petrum.

SCiendũ verò est,præsentis dominicæ of-
ficio stationẽ congruè fieri ad sanctũ Pe-
trum,quia videlicet ille rectorũ Ecclesię
primus & pręcipuus est:quibus idẽ officium
prædicat gaudiũ & patientiã in tribulatione,
longanimitatem in spe,quorũ in animo quã
ta pressura sit,& præter illa,quæ extrinsecus
sunt,quanta instantia quotidiana,quanta so-
licitudo commissarum sibi animarum, nulli 2.Cor.11.
præter ipsos,qui experti sunt, perfectè & li-
quidò nouerunt,quàmuis frequenti lectio-
ne,maximè ex libris beati Gregorii nonnul
la ex parte à studiosis & cordatis lectoribus
queãt cognosci.¶Ipse aũt beatus Gregorius
egregium Romanæ sedis post Petrum Apo-
stolum decus,qui optimè(vt dictũ est)ango-
ris eius conscius extitit,hoc sese cũ illis offi-
cio consolatus est:quippe qui(vt in libro vi-
tæ ipsius legimus) stationes per basilicas vel
beatorum martyrum cœmiteria (secundum
quod hactenus plebs Romana,quasi eo viuẽ
te,certatim discurrit)solicitus ordinauit:per
quas & ipse simul discurrens,dum adhuc lo-
qui præualuit,viginti homilias Euangelii di
uerso tempore declamauit,reliquas verò e-
iusdem numeri dictitauit quidẽ,sed lassescẽ-
te stomacho,languore continuo aliis pronũ
tiandas cõmisit. Qui sicut verè dulcissimum
sancti spiritus organum, quicquid scripsit,di
gito Dei dictante concepit : sic easdem sta-
tiones non sine eodem spiritu deposuit,& tã
hæc,quàm cætera eius opera, tanquàm aurũ
rutilant in Christi Ecclesia.

De Quatuor temporum ieiuniis.
Caput V.

INter cæteras hebdomadæ ferias,quarta &
sexta feria maximè ieiuniis ideo deputan
tur, quia Dominicæ passionis memoria præ
aliis insignitę sunt. Quarta nanq; feria domi
nus à Iuda traditore vẽditus,& sexta à Iudęis Matth.26.
crucifixus est.Itaq; & per singulas dominicas
proprias Euangeliorũ & Epistolarũ lectiões
habent, & ieiuniis, lætaniis atq; abstinentijs
pœnitentium magis idoneę iudicatæ sunt:vt
quibus diebus innocẽs dominus vẽditus, &
pro seruis suis passus est , seruus peccator fleat
& ieiunet, & lectionẽ sanctã (quę est animæ
pabulũ)solennius audiat. ¶Quapropter qua
tuor tẽporũ ieiunia per easdẽ ferias celebra-
ri instituta sunt,addita dominicæ sepulturæ
die,scilicet sabbato , vt tres dies ieiunii sint,
quatenus trium mensium cuiusq; temporis
tempe-

temperiem bonam, trium dierum, quibus ie iunamus, salubri commercio impetremus, & pro mense diem vnum domino offerentes, tranquillã & quietam hanc vitã sub elemẽtis mundi, à spiritualibus nequitijs, & ab aëriarum malignitate tempestatum peragamus. Ephe.6.

De Ieiunio in aduentu domini. Caput VI.

Tertia igitur dominici aduentus hebdomada, quarta feria brumalis temporis ieiunium præfixum est: quod propter aduentum domini aliorum temporum ieiunijs celebrius est, & officium tam diurnum quàm nocturnum magis plenariũ habet, ad ipsum domini pertinens aduentum, vt dum caro ieiunijs affligitur, anima redemptionis suæ testimoniis, ex lectione sacra, vel concentu Ecclesiæ, copiosius lętetur. ¶ Prima ieiunij die, scilicet quarta feria statio ad sanctam Mariam conuenienter ordinata est. Ad illud enim templum domini, ad illud sacrarium spiritus sancti, in quo totus Deus nouẽ mensibus habitans, dignatus est homo fieri, totum eius diei officium propriè pertinere manifestum est. Nam ex Euãgelio dominica recitatur, annunciatio vel incarnatio, propheticis tubis antè declamata, per angelũ præsentialiter allata, per fidem beatę virginis suscepta, per incorruptum eius vterum completa & reddita. ¶ Quæ omnia propheticus clangor in introitu breuiter præcinẽs: Rorate cœli, inquit, & cętera. Dicendo rorate cœli desuper, ministeriũ angelicæ expressit allocutionis, qua verbum Deus in interiorem aurem credulæ virginis, sicut pluuia in vellus, descendit, & per hoc quod ait, & nubes pluant iũstum, se atq; cæteros prophetas, qui vt nubes iustum, scilicet Christum & fideles eius in terra cordis nostri cœlesti doctrina depluunt. Aperiatur, inquit, terra suscipiẽdo verbum, & dicendo, ecce ancilla domini, fiat mihi secundum verbum tuum, & germinet saluatorem, benedicta in ęternum, Deum nobis proferens & hominem. Quæ post hæc sequũtur, omnia similiter Euangelico sensui consonant. ¶ Epistolaris lectio ieiunantiũ animas dupliciter reficiens. Primò montem illum pr ędicat, qui secundum consonum Euangelium, sedem suscipiens Dauid patris sui, & de lapide paruo crescens in montem, & implens orbem terrarum, regnabit in domo Iacob in æternum. ¶ Cui lectioni pulchrè succinit versus subsequens gradualis, quis ascendit in montẽ domini, &c. Quia videlicet non nisi innocẽs manibus & mundo corde, & cuius vita concordat cum fide, partem habebit in illa domini incarnatione. ¶ Reliqua officij membra patẽter ad eundem Euangelij sensum pertinent, nec ad hoc probandũ immorari opus est, quoniam manifestum est. Igitur hac die secundũ huiusmodi officium statio ad sanctam mariã conuenienter ordinata est.

Luc.1. Esa.45. Iudic.16. 2 Sei.2. Luc.1. Daniel 2. Psal.65. Psal.23.

De Feria sexta Ieiunij. Cap. VII.

Sexta verò feria statio ad sanctos Apostolos pręscripta est. Ratio quidem occultior est, sed quęrentibus parua ex scintilla citius elucet. Nam in Euangelio diei præsentis, in cantico beatæ virginis dignũ illud memoria dictum est, quod patenter ad ipsos Apostolos attinet: Deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles. ¶ Nã de sede spiritualis magisterij, de cathedra Moysi, deposuit potẽtes de sede, id est, superbos, scribas & pharisæos, & exaltauit in eandem sedem humiles apostolos. Sicut aliàs ipse dominus: cõfiteor tibi, inquit, pater domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus, & reuelasti ea paruulis. ¶ Quod quia in veritate iudicii factum est, & cùm hæc diceret beata virgo, prope erat dominus, scilicet in vtero eius, benè cõgruit hic introitus: Propè esto Domine, & omnes vię tuæ veritas. ¶ Et quia florente tũc virga de radice Iesse, iam requiescebat super florem eius spiritus domini, vt de plenitudine eius accipiens Iohannes, exultaret in vtero Elizabet: aptè concinit Euangelio hæc Epistola: Egredietur virga de radice Iesse, &c. Singula percurrere nimis longum est, & quia per se patent, quòd ad eandem rem pertineant, fastidiosum est. ¶ Cõmunio tãdem, ecce dominus veniet, & omnes sancti eius cũ eo, ad eorundem perspicuè spectat glorificationem Apostolorum, qui cum eo venturi sunt in secundo aduentu eius ad iudicium.

Luc.1. Matth.11. Psal.118. Iohan.1. Luc.1. Esa.11. Zach.14.

Cur vna tantum lectio legatur ad Missam. Cap. VIII.

Quæri autem potest, cur quarta feria prima scilicet diei ieiunii, duæ sint lectiones, duoq; ascripta gradualia, sexta feria vna tantum lectio, sequenti vèrò sabbato legantur sex? ¶ Ad quod respondendũ, quia cùm quarta feria duas legerimus, sexta secundum profectum ieiunii tres legere deberemus, sabbato autẽ quatuor. Verùm quia sabbato solent ordinationes fieri, translatæ à feria sexta duæ, quatuor sabbati lectiõibus appositæ sunt, vt his maximè sacri officii proferenda referuetur opulẽtia, qua & ieiunãtes, & sacrorum ordinũ tyrones descripti sunt.

Cur sabbato ieiunii duodecim lectiones titulentur, cùm sex tantùm legantur.

Sciendum quoque, quòd cũ sabbato sex tãtum legendę sint, duodecim in titulis lectiones ea de causa prænotantur, quia cùm

cùm Romana Ecclesia de Latinis & Græcis esset permixta, singulæ lectiões in vtraq; lingua recitabãtur. Nam in vna lingua recitatæ, ab vtriusq; linguæ populis intelligi non poterant. Itaq; dũ vnaquæq; bis legitur, duplicato senario lectionũ numero, duodecim cõputantur. ¶ Præterea notandum est, ordinationum sacramenta dominicæ diei deputari, cuius in vespera fiũt, & tam vespera sabbati, quàm mane prima sabbati posse & licere ieiunis à ieiunãtibus celebrari.

Sententia Leonis Papæ, quòd ordinationes cùm sabbati vespere fiant, ad diẽ dominicam pertineant. Cap. IX.

Dicit enim magnus Leo, scribẽs ad Dioscorum Alexandrinæ ciuitatis Episcopũ. Quod à patribus nostris propensiore cura seruatum esse nouimus, à vobis quoq; volumus custodiri: vt non passim diebus omnibus sacerdotalis vel Leuitica ordinatio celebretur, sed post diem sabbati, hoc est, noctis eius, quę in prima sabbati lucescit, exordio, sub lege diuini officii substituatur, in quibus his, qui consecrandi sunt, ieiunis à ieiunantibus sacra benedictio conferatur, quod eiusdem obseruantiæ erit, si mane ipso die dominico continuato sabbati ieiunio celebretur, à quo tempore præcedentis noctis initia non recedunt: quam ad diem resurrectionis (sicut etiam in pascha domini declaratur) pertinere non dubium est. Nam propter authoritatem consuetudinis, quã ex Apostolica nouimus venire doctrina, etiam sacra scriptura manifestat, quòd cùm Apostoli Paulum & Barnabam ex præcepto sancti Spiritus ad Euangelizandũ gentibus mitterent, ieiunantes & orãtes imposuerũt eis manus, vt intelligamus, quanta & dantiũ & accipientium deuotione curandum sit, ne tantæ benedictionis sacramentum negligenter videatur impletũ. ¶ Et ideo piè & laudabiliter Apostolicis mores gesseris institutis, si hanc ordinandorum sacerdotum formam per ecclesias, quibus dominus pręesse te voluit, etiam ipse seruaueris, vt his, qui consecrandi sunt, nunquàm benedictio, nisi in die resurrectionis dominicæ tribuatur, cui à vespere sabbati initiũ constat adscribi, & quę tantis diuinarũ dispensationũ mysterijs est cõsecrata, vt quicquid à Domino est insignius cõstitutum, in hnius diei dignitate sit gestum. In hac mundus sumpsit exordium, in hac per resurrectionem Christi, & mors interitum, & vita sumpsit initium. In hac Apostoli à domino prædicandi omnibus gẽtibus Euangelij tubam sumunt, & inferendum vniuerso mundo sacramentum regenerationis accipiunt. In hac (sicut beatus euangelista Iohãnes testatur) cùm cõgregatis in vnum discipulis, clausis ianuis, ad eos dominus introisset, insufflauit & dixit: Accipite spiritum sanctum, & quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum detinueritis, detenta erũt. In hac denique promissus à domino Apostolis Spiritus sanctus aduenit, ita cœlesti quadam regula insinuatum & traditum nouerimus, in illa die celebranda nobis esse mysteria sacerdotalium, in qua collecta sunt omnium dona gratiarũ.

Acto. 13. — Iohan. 20. — Acto. 2.

Item de Sabbato, & cur statio ad sanctum Petrum. Cap. X.

Hoc sabbato, & omnibus horum quatuor temporum sabbatis, statio ad sanctum Petrum congruè celebratur. Cui enim primo post Christum Ecclesiæ summũ collatum est pontificiũ, quiq; primus & princeps sacras in ecclesia celebrauit ordinationes, cuius vice maximè fungitur Romanus pontifex, cũ ecclesiæ sanctæ ministros & omnibus Christi pastores ordinat necessarios, congruè, vt tanquam ad summum recurratur, apud ipsum statio celebratur. Conuenientes igitur ad beatum Petrum ieiunos mater Ecclesia filios, velut ex ore ipsius Petri multiplicatis in anima reficit sacramentis, & ex ipsius authoritate spiritualium diuisiones ministrationum distribuit. ¶ Vbi notandum, quintã semper lectionem, quæ superadditæ doctrinæ nouisima est, nõ mutari, semperq; illam esse, qua legitur angelus domini cum Azaria & sociis eius in fornacem ignis descendisse. Quod magna & mystica non vacat ratione. Nam quemadmodum pueris ab Babylonio rege missis in fornacẽ ignis, cœlestis gratia subuenit, & fecit medium fornacis quasi vẽtum roris flantem: sic nos à confusionis rege diabolo, libidinum flammis appetitos ieiuniorum & orationum instantia liberat. Hoc deniq; genus non eiicitur, nisi in oratione & ieiunio. ¶ Hac ergo lectione prælecta, sequitur & hymnus eorundem puerorum, quo ad benedicendum creatorẽ omnis creatura cõmonetur, priusquàm sacerdotes ordinentur, vt animaduertamus, illorum ora manusq; ad benedictiones dandas, & quod maximũ est, conficiendum corpus & sanguinem domini, iure admitti, qui à confusionis rege succensam fornacem vitiorum potenti fide superauerunt. Iam quæ sequuntur, manifestè secundum domini prædicant aduentũ, & voci consonant clamantis in deserto, parate viam domino, &c. Hoc enim euãgelium eius diei est, principium scilicet prædicationis, qua Iohãnes peccatorum corda percutit, & ad pœnitẽtiam inuitat, genimina viperarum, securim dicens

Daniel. 3. — Matth. 17. — Esa. 40. — Matth. 3.

dicens iam esse positam ad radices arboris, &
ventilabrum in manu iudicis, vt purgans are
am suam, triticum congreget in horreum, pa
leas autem conburat igne inextinguibili.
¶Hoc Euangelium eodem Epistola sensu
præcurrit scilicet secundum prædicando
aduentum Domini, quo reuelatum prius
hominem peccati, filium perditionis inter-
2.Thes.2. ficiet spiritu oris sui, & destruet illustratio-
ne aduẽtus sui. ¶Sed & antiphona ad introi-
Psal.76. tum: Veni & ostende nobis faciem tuam do-
mine, qui sedes super Cherubim, & salui eri-
mus, manifestè tẽpus illud respicit, quo (si-
cut in offerẽda quoq; canimus) exultãti filiæ
Zach 9. Syon: Veniet rex suus sanctus & saluator mũ
di: & sicut in tractu præmissum est: Excitans
Psal.79. potentiam suam veniet, & eum quem dedu-
cit, velut ouem Ioseph, segregatum ab hœdis
Matt.25. qui à sinistris eius erunt, ad dextram suam cõ
stituet. ¶Interim tamen plorandum est ante
Psal.94. te eum qui fecit nos, ne fortis & terribilis,
Psal.81. qui iuxta communionem exultauit vt gygas
ad currendam viam, nemine aduersantium
paruulorum valente sibi resistere, de quibus
Psal.63. scriptum est: Sagittæ paruulorum factæ sunt
plagæ eorum, cùm venerit, item gygas nobis
sit, & multa fortitudine sua nobiscum in iu-
dicio contendat, & magnitudinis suæ mole
premat nos.

Cur dominica quarta vacat. Cap.XI.

Dominicæ quartæ officio præscriptum
est, Vacat: videlicet, quia nulli sancto-
rũ Apostolica cautiõe statiõi deputatũ
est. Quod quàm rectè cautum sit, cõsiderata
eiusdem officii ratione perpendere licebit.
¶In euangelio dominicæ huius, agitante vẽ-
to pharisaicæ interrogationis, hæc scintilla
splendidæ veritatis emicat de flamma ignis
diuini, qui calebat ardens & lucens in sancta
mente Iohannis. Ipse est inquit, qui post me
Iohan.5. venturus est, qui ante me factus est, cuius ego
Iohan.1. non sum dignus, vt soluam eius corrigiã cal-
ceamenti. Ab hac probabilis testimonii sen-
tentia graui & digna corde & ore tãti præcur
soris, omnia pendent membra concrepan-
tis officii. ¶Stat Idumæa illa, quæ visitatiõis
Psal.59. suæ propheticum illud audierat promissum,
107. In Idumęam extendam calceamentum meũ,
& respiciens in illud tempus, quo de accubi-
tu suo, scilicet de sinu patris, egressus rex ille
qui hoc promiserat, iam in vtero virginis cal
ceabatur, mirabilem illam atq; insolubilem
incarnationis corrigiã suis circundans gres-
sibus. ¶Illud, inquam, respiciens. Idumæa
scilicet alienigena gẽtilitas, clamat in introi-
Psal.105. tu: Memento nostri domine in beneplacito
populi tui, videlicet in filio tuo, in quo tibi
beneplacuisti solo ex millibus populi, qui-
cunque tuus fuit ab initio mundi, visita nos Matth.5.17.
in eodem salutari tuo, ad modum medici ia-
centem ægrotum dignatione gratuita visitã-
tis. ¶Quæ deinde sequuntur, id est, collecta,
epistola, graduale, alleluia, cuncta pariter iux
ta cõsiderationem imprægnati vteri virgina-
lis, propè esse dominum, & celerem eius ad-
uentum consonant. ¶In offerenda verò palã
est, nos exemplo angeli, salutare illud tem-
plum domini, sacrarium spiritus sancti, thala
mum sanctitatis, triclinium diuini cõsilii: in
quo, vt dictũ est, diuinitas veniens ad nostrã
salutem, nostra carne calceata est. ¶Hoc tan-
tum regis Christi mysterium, cui sanctorũ,
qui omnes officiales eius sunt, ita fuit credi-
tum, vt meritò decantetur hoc officium præ
scripta statione apud quemlibet illorum? Nã
quæ apud singulos eorum officia solẽnibus
deputata sunt stationibus, si ritè consideren
tur, singulorum virtutibus vel meritis con-
sonare probantur. Sic apud beatum Petrum,
qui principaliter ius obtinet ligandi atq; sol
uendi, statio fit, quãdo, vt dictum est, in typũ
ecclesię nobis euãgelizatur solutio asinæ: sic
quando agimus scrutinia, & cathechumeni
præsignãtur, ad cathechizatorem gentiũ Pau
lum statio celebratur. Hanc autem ligatu- Matth.16.
rã corrigiæ soluere, id est, sanctæ incarnatio-
nis Christi mysterium denudare, ipse Ioan- Matth.11.
nes se indignum asserit, quo maior inter na-
tos mulierum nemo surrexit. ¶Inuestigare
enim quis potest, quomodo corporatur ver-
bum, quomodo summus & viuificator Spiri- Iohan.1.
tus intra vterum matris animatur, quomo-
do is, qui initiũ non habet, & extitit & con-
cipitur? Nulli ergo sanctorum hoc mysteriũ Matth.11.
ita fuit creditum, vt apud illum propria stati
one hoc assignari debeat officium. Proinde
vacat, non quod (vt nõnullis videtur) minus
sit authenticum, sed quod de ordinatissima
stationum dispositione, rationabiliter sit ex-
ceptum, vtpote materiam habens totius salu
tis & sanctitatis effectricẽ, sed nulli sanctorũ
inuestigabilẽ: omnibus impẽsam, sed per so
lũ Spiritum sanctũ administratam, qui in tri
clinio virginalis vteri solus medius, solus cõ
scius, & vnus cœlestiũ fuit architriclinus nu- Luc.1.
ptiarum. ¶Nocturnalis, studio vitandę proli
xitatis, prętherimus officia, maximè quia per
se satis patent, quòd à diurnalibus non dis-
crepent. ¶Notandum verò, quod antiqua &
vniuersali sanctæ Ecclesiæ cõsuetudine per
hoc tempus rationabiliter legitur Esaias pro
pheta, qui tam primum, quàm secundum do
mini aduentum eloquenter euidens, & eui-
denter eloquẽs, nobilis propheta, imo mag-
nus

lius & verus nunciat Euangelista. Nam per totum annum iuxta rationes causarum vel têporũ, sacræ lectiones probabiliter (sicut in se quẽtibus locis suis liquebit) ordinatæ sunt.

De Officio in vigilia natalis domini. Cap. XII.

IN vigilia natalis domini, frequens ac celeberrimum est in ore Ecclesiæ pulchrum illud diuinæ consolationis oraculum: Hodie Exod.16. scietis, quia veniet dominus, & mane videbitis gloriam eius. Iudæa & Hierusalem, nolite timere, &c. ¶ Per hoc mittit quenquam 2.Paral.20. nostrûm ad historiã libri Paralipomenon, quãdo regnante Iosaphat, congregati sunt filij Ammon & Moab, cum habitatoribus mõtis Seir aduersus Iudam. Cõuenitq; omnis Iuda in Hierusalem & in templum domini, ad deprecandam faciem eius. Et stantibus illis coram domino cum vxoribus & paruulis aut liberis, & vociferantibus ad dominum, exclamauit Hiaziel, filius Zachariæ, filij Barachiæ, Leuites de medio multitudinis, facto super se spiritu domini: O Iuda & Hierusalem nolite timere, cras egrediemini, & dominus erit vobiscũ, &c. ¶ Illuc (vt dictum est) mittit quẽquã nostrûm ecclesia, summa cura nitens excitare corda nostra, vt vigilanter aduertamus per hãc similitudinem, quàm opportunè subuenit nobis natiuitas filij Dei secundum carnem. Non enim parua similitudo est. Nam quemadmodum tunc visibiliter congregati Deute.23. fuerant visibiles hostes aduersus Iudam, sci Hier.48. licet filii Ammon & Moab, & habitatores mõ Ezech.35. tis Seir, qui sæpè in scriptura sacra pro pecca Gen.19. tis & vitijs & malignis spiritibus ponũtur, nominibus quoq; ad hoc ipsum cõgruentibus. Ammon enim interpretatur populus turbidus: Moab ex patre scilicet diabolo: Seir pilosus vel hispidus: sic ad interitum nostrum cõgregabantur peccata & vitia nostra, nec erat qui adiuuaret.

De Officio eiusdem diei. Cap. XIII.

IPsum nomen, quod dicitur vigilia, nos excitare debet, vt vigilanter aduertamus ea, quæ in officio diei huius cõgesta sunt. Quæ cùm perspexerimus, quibus ex scripturarum locis cõquisita sint, mirãda nobis significatio potius, quàm expressio sese offeret profundæ intentionis, qua cõpositor officij nostras in meditatiõe diuina mẽtes occupare per huiusmodi officium intendit. ¶ Primùm itaque Exod.16. de introitu dicendum. Hodie scietis, quia veniet dominus. Hoc de Exodo parua mutatione sumptum est. Nam cùm dixisset dominus filijs Israël, Ecce ego pluã vobis panes de cœlo, dixerũt Moyses & Aaron ad illos: Vespere scietis, quòd eduxerit vos dominus de terra Aegypti, & mane videbitis gloriã eius. Cùm ergo nobis, in expectatione dominicæ natiuitatis mente vigilantibus, hoc in introitu canitur, quod dictum est, tunc panem de cœlo, id est, manna suscipiẽtibus, & facilè persentit chorus eruditus, quid innuat piæ calidus intentionis oculus, id est, quò tendat, vel ad quid sensus nostros inuitet officij compositor verè sapiens, & scriba doctus magni sibi thesauri conscius. ¶ Deniq; ad hoc inuitat nos, vt recogitemus, manna illud (quod datũ est filijs Israël, de Aegypto egresis, & tendẽtibus ad terrã repromissionis) figurã fuisse verbi Dei, quod per virginẽ carnẽ assumens, nos in se credẽtes pascere venit, qui eramus Matth.15. à Deo ieiuni, solis carnis vitijs, tanquàm carnibus Aegypti distenti atq; crapulati. Huius interpres similitudinis, non quiuis hominũ, sed ipse est, qni dixit: Ego sum panis vitæ, patres vestri manducauerũt manna in deserto, Iohan.6. & mortui sunt: Hic est panis de cœlo descẽdens, vt si quis ex illo mãducauerit, nõ moriatur: Ego sum panis viuus, qui de cœlo descendi. ¶ Hoc igitur intelligentes, & magnificè exultãtes, amplius ex subiunctiõe psalmi dilatamur in intellectu gaudio spirituali, dicẽtes: Domini est terra & plenitudo eius. Quod Psal.23. de psalmo, sumpta est offerenda quoq; cum versibus suis. Cõuenit nanq; diei vel rei psalmus hic per omnia, quia totius hodierni officij psalmiq; huius vna ferè intentio est. Nam & in vigilia præsenti contẽplari iubemur, nõ solũ quòd natus sit, sed & cur natus, vel quando Heb.7. natus sit Christus, sicut & cantamus: Intuemini, quãtus sit gloriosus iste. Et in psalmo iuxta titulũ, qui talis est: Psalmus Dauid in prima sabbati. Agit Propheta de victoria Christi, quæ facta est in resurrectiõe, in prima sabbati, exhortãs fideles, vt tanto regi semetipsos (sicut decet) præparent aduenienti, tollẽtes, Luc.11. sicut in offertorio cantamus, portas suas, portas mortis, id est, vitia, vel eleuãtes portas iustitiæ, virtutes, vt introeat rex gloriæ, dominus virtutum, ad debellandum fortem arma Psal.135. tum, cuius est orbis terrarũ, quia ipse super maria fundauit eum, dũ sicut olim diuisit mare rubrum in diuisiones, ita & nunc orbẽ, id est, populum Christianũ, educẽs inter dissensiones amaricantium populorum, fundauit in fide, & super flumina præparauit, id est, super principes seculi stabiliuit eum. ¶ Nihilominus & hoc, quod eidẽ introitui, in gradua le transformato, versus iste subiũgitur: Qui Psal.79. regis Israël, intende, sensum vigilantem ædificat. Nam psalmus ille oratio est pro Iudæis, & Gentibus, qui cito apparente domino Iesu commutandi erãt in eum. Et pro perfidis

quoq; Iudæis, qui in titulo appellantur Assy-
Rom.10. rij, id est, seipsos dirigentes secundum repu-
tationem suam, qui iustitiam suā statuere vo-
lentes, iustitiæ Dei non sunt subiecti: pro per
fidis, inquam, Iudæis orant in illo psalmo fi-
deles, vt tandem conuertantur, quod ipsi tan
dem futurum præuident. ¶ Et in supradicto
versu sub nomine Israël Iudaicus populus,
sub nomine Ioseph, quod interpretatur ac-
crescens, gētium designatur multitudo, quæ
illis addita est, iuxta illud: Alias oues habeo,
Iohan.10. quæ nō sunt ex hoc ouili, & illas oportet me
adducere, &c. ¶ De Euāgelio vel epistola pa-
làm est, quòd eis introitus supradictus cōue-
niat, videlicet quia sensus vtriusq; hoc maxi-
mè intēdit attestari, qualē per portā cœli su-
pradictum manna nobis dominus pluerit, sci
licet per virginem, dicente angelo in Euāge-
Math.1. lio: Quod enim ex ea natū est, de spiritu san-
cto est, pariet autem filium, &c. Pauli autem
Roma.1. in epistola: Qui factus est ei ex semine dauid.
¶ Maxima nanq; portarum cœli, quas domi-
nus, vt hoc manna plueret, nobis aperuit, Ma
ria extitit, per quam ad nos verbum dei, caro
factum, de cœlo descēdit. Siquidem aliæ por-
tæ, id est, omnes sanctorū animæ, quæ ab ini-
tio verbum illud in gremio fidei meruerunt
suscipere, ore suo verbum salutis pepererūt,
id est, prædicauerunt, sanctamq; scripturā cō
posuerunt, dicentes: A timore tuo domine
Esa.26. concepimus & peperimus. Spiritū salutis tuæ
fecimus super terram. Hæc autem verbum il-
lud ita plena gratia concepit, vt visibilem ho
minem factum pareret, in veritate carnis, eo-
dem Spiritu sancto, & per ora prophetarum
verbum hoc eloquente, & cōceptionem eius
in vtero virginis operante. ¶ Quod & ipsum
cælitus significatum est, in eo quod de supra-
dicto manna scriptum est: Cumq; descende-
Exod.16. ret mane ros supra castra, descēdebat pariter
& manna. Ros enim Spiritum sanctū, de quo
nunc dictum est, quod enim in ea natum est,
de spiritu sancto est: Manna verò (vt sæpè di-
ctum est) verbum Dei significabat, quod per
operationem eius humanæ naturæ vnitū est.
¶ Et quod populus inobediens, de eo quod
collegerat, reseruauit, nec totū vt iussū erat,
comedit, hoc illud est, quod nō totum, quod
accepit à sanctis prophetis de verbo Dei, cre-
dere voluit. Quod autem de manna reserua-
tum est, quale fuit? Computruit, inquit, & sca
tere cœpit vermibus. Nimirū, hoc est, quod
vsq; hodie Iudæa de manna comedere, id est,
de verbo Dei credere refugit: Quod videli-
cet putredinem, id est, carnē nostram assum-
pserit, & verè sit vermis, quod purum manna
fuerat, id est, homo verè mortalis sit factus,
qui Deus, imo verbū Dei erat. ¶ Quòd autem
die sabbati non computruit, neq; vermis est
inuentus in eo, quia pulchrè illud significat,
quòd, vt ait Apostolus, Christus resurgens ex Rom.6.
mortuis, iam non moritur, mors illi vltrà nō
dominabitur. ¶ Rectè igitur in introitu can-
tamus: Hodie scietis quia veniet dominus, &
mane videbitis, &c. quia hodie, id est, in præ-
senti vita scimus & credimus, quia de cœlo
descēdit panis viuus, mane, id est, in resurre-
ctionis gloria, videbimus non solam huma-
nam, sed gloriosam diuinitatis eius formam,
& (vt in communione canimus) Reuelabitur Esa.40.
gloria domini, & videbit omnis caro saluta-
re Dei nostri.

De eo quod solet quæri, cur Deus lapsum hominis euenire permiserit, pro quo incarnatio eius necessaria fuit. Cap. XIIII.

IMportuna plerunq; à nōnullis hæc nobis
impingitur quæstio. Cur Deus lapsum ho-
minis euenire permiserit, cùm vtique, vt
omnipotēs, impedire potuerit, saltem ipsum
tentatorē ab ingressu paradisi procul arcēdo,
malueritq; suam incarnationem humano ge-
neri necessariam existere, quàm compendio
serpentem ab hominis collocutiōe abigere.
¶ Hoc Apostolus Iudæis scandalum, gētibus 1.Cor.1.
autem ait esse stultitiam, nos autem, si spiritu
pietatis regimur, vt mites simus, & ideo quę-
rimus vt inueniamus, scienter profitebimur
hoc stultum Dei sapientius esse hominibus.
¶ Quod vt probari possit facilius, libet prius
rei tantæ maiestatis aliquam apponere simili
tudinem, vt quia diuinam iustitiam vel sapiē
tiam in semetipsa radiantem, infirmi perspi-
cere non queunt oculi, tanquàm in subiecto
speculo contemplantes, speciosam illam esse
intelligant per ipsius imaginem. Nunc ergo Psal.104.
ab eo, quod scriptum est, & vocauit famem
super terram, & omne firmamētum panis cō
triuit, & paulò pòst: Et intrauit Israël in Ae-
gyptū, &c. cōpetentem licet capere similitu-
dinem. ¶ Quærimus nunc ab eis, qui supradi
cta quæstione moueri solent. Cur Deus vo-
luerit, vt Israël in Aegyptū intraret, vnde po-
stea signis, atq; portentis, cum ipsorum gran
di labore, per Moysen & Aaron educerētur.
Nam testamentum suum, quod disposuit ad Exod.7.8.
Abraham, quod iurauit ad Isaac, quod statuit
Iacob in præceptum, dicens: Tibi dabo terrā Psal.104.
Chanaan, cùm essent incolæ eius, scilicet ter-
ræ Chanaan, illud, inquam, testamentum sic
poterat ratum facere, vt non vocaret famem
super terrā, neq; intraret Israël in Aegyptū,
& ibidem, id est, intra Chanaan, augere pote-
rat populum suum vehemēter, & firmare eū
super

ſuper inimicos eius, nõ relinquẽs hominem
nocere eis,& corripiens pro eis reges:ſed ma
luit (vt dictum eſt) cauſam euenire, propter
quam intraret Iſraël in Aegyptũ,& illuc mit-
tere Moyſen ſeruum ſuum & Aaron,ponens
in eis verba ſignorum ſuorũ & increpare ma
Pſal.105. re rubrum,vt exiccaretur,& ſubuerſis hoſti-
bus deduceret eos per deſertum quadragin-
ta annos,&portaret mores eorum,& interim
pluit illis manna ad manducandũ,& panẽ cœ
li dedit eis. Hoc ergo reſpondeat qui altiora
Pſal.77. quærit,cur tantis morarum vel operũ diſpen
diis reducẽdos,illuc intrare permiſerit. ¶Di
cet fortaſsis quod in promptu eſt,& quod ve
rum eſt,quia vt notã faceret in gentibus vir-
tutẽ ſuam, vt eſſent quæ vtiliter annunciari
poſſent inter gentes opera eius, vt ſciremus,
Pſal.76. quia ipſe dominus Deus noſter, & experimẽ
Pſal.104. to probarem⁹, quia in vniuerſa terra iudicia
eius:vt, inquã, notus fieret Deus,ſine cui⁹ no
titia nõ viuit omnis homo, iccirco quod ſu-
pradictũ eſt fieri permiſit.Et rectè,benè,irre
prehenſibiliter. Si enim homo nõ debet ob-
lata occaſione omittere,quin proferat quod
in ſe vtile habet,pro eo quod ſcriptũ eſt: Sa-
Eccl.20. piẽtia abſcõdita & theſaurus occultus, quæ
Pſal.104. vtilitas in vtriſq;?quãtò magis beneuolentia
Gen.39. Dei oblatã ſibimet occaſionẽ debuit ample-
cti.i. mittere in ſeruum venundari Ioſeph,
vt ſapiẽtiæ ſuæ theſauros vtiles oſtẽderet, qa
videlicet illa venditio captiuitatis illorũ cau-
ſa vel initiũ fuit. Nõ enim Deo imputandum
eſt illius captiuitatis initium,quia vocauit fa
mẽ ſuper terrã,ſed eis,à quibus in ſeruum ve
nundatus eſt Ioſeph. ¶Non ergo dubiũ eſt,
quin irreprehẽſibile ſit, quicquid illic à Deo
permiſſum eſt vel actũ. Quapropter cũ deſcẽ
derẽt in Aegyptũ,ſolus pater Iacob, qui cul-
pæ illius fuerat expers, ſpe promiſsionis re-
creatus eſt. Audiuit enim Deum ſibi dicentẽ:
Gen.46. Noli timere,deſcende in Aegyptũ, ego deſ-
cendam illuc tecum,& ego inde adducam te.
¶At verò illius diuinæ iuſtitiæ, de qua ſupra
propoſitũ eſt, hæc imago eſt, atq; ad exẽplar
cœleſtium hæc in terrenis acta ſunt. Eadem
ſimplicitate oculi,id eſt,intẽtiõe vtilia faciẽ-
di,permiſit Adam volentẽ deſcendere in hãc
Aegyptum,id eſt,in tenebras peccati,cùm po
ſuiſſet eum in amœnitate paradiſi, cuius illa
terra typum geſsit, in qua Abraham & Iſaac
& Iacob peregrinari iuſsit, repromittens eã
illis. Et cuncta vtilitas, quæ prouenit ex eo,
quod Iſraël in Aegyptum intrare permiſit,
tantò minor eſt illa,quæ de peccato Adę pro
uenit,quãtò minor eſt figura veritate,ſimili-
tudo re,vmbra corpore. ¶Nã vt cætera nunc
omittam,quorum latiſsimæ quidẽ ſignifica-
tiones ſunt, ſed aliis temporibus vel locis ad
hibẽdæ ſunt,illud quod pluit illis manna ad
manducandũ,& panẽ cœli dedit is,verè mag-
nũ &mirificum bonũ,quantò minus eſt iſto,
quem ſignificabat,pane angelorũ,qui eſt Dei
verbum,verbũ Deus,verbum caro factũ. Si-
quidem illud manna, verbi huius incarnati
fuiſſe ſignum, non ſolus in Euangelio teſta-
tur dominus,vbi ait:Ego ſum panis viu⁹,qui Iohan.6.
de cœlo deſcendit:ſed & Moyſes in Deutero
nomio præſcribit.Qui cũ dixiſſet:Et dedit ti Deut.8.
bi cibũ manna,quẽ ignorabas tu &patres tui,
ſtatim addidit,vt oſtẽderet tibi, qa nõ in ſo-
lo pane viuit homo, ſed in omĩ verbo, quod
egreditur de ore Dei. ¶Et vt ſupradictã diui
ni oculi ſimplicitatem,id eſt,intentionis pu-
ritatem vtrobiq; planius perpendas,promp-
tũ eſt perſpicuis probare teſtimoniis,quo ad
erudiendam creaturã,non ſolum humanam,
ſed & angelicã,hæc vel illa fieri oportuit. Nã
de manna cùm dixiſſet Moyſes, quod ſuprà
poſitũ eſt,paulò pòſt adiecit, vtiq; hominib⁹
loquens:Quia ſicut erudit homo filiũ ſuum,
ſic dominus Deus tuus erudiuit te. De ſacra-
mento autẽ verbi incarnati Paulus ad Ephe- Eph.3.
ſios ſcribens,vt innoteſcat(inquit) principi- 1.Cor.10.
bus & poteſtatibus in cœleſtibus per Eccleſiã
multiformis ſapiẽtia Dei. ¶Igitur quẽadmo-
dum in ſpeculo patet,ſubiectæ ſimilitudinis
clariſsimus & ab omni,quod reprehẽſiõe vel
nota ſtultitię(vt gẽtibus viſum eſt)dignũ ſit,
puriſsim⁹ iuſtitię ſol,in diſpẽſatiõe ſuę incar
natiõis incedit,quia modorũ omniũ,quibus
omnipotẽs malitiam diaboli peruertere vel
caſſare potuiſſe vel debuiſſe aſſeritur,à mũdi
huius ſapientia,quã ſtultã fecit Deus,omniũ,
inquã, modorũ optimus hic modus eſt, qui
Deo complacitus eſt,vt diabolus ad ſuæ dam
nationis cumulũ hominẽ decipere permitte-
retur, & ſuæ fraudis effectu potitus tũ demũ
per hominẽ ad iudiciũ traheretur. ¶Et ſedẽs
in ſuperbiæ principatu Aegypti rex,id eſt,te
nebrarũ princeps,primũ decem plagis,id eſt,
decem legis pręceptorum flagris contũdere-
tur, deinde nobis ad manducandum hoc mã
na per baptiſma concurrentibus,ipſe inſecta
tor fluctibus eiuſdem enecaretur, nobiſque
hoc In manna verbi incarnati refectis atq; cõ
fortatis, terramq; eius,id eſt, cœleſtẽ patriã,
quam ille ſuperbiendo perdidit, inuadenti-
bus,ipſe cum ſatellitibus ſuis, videlicet ſpiri
tualibus Chananæis trucidaretur, quod in
die iudicii futurum eſt, quando mirabili &
pulcherrima ordinatione hic Deus & homo
puniet,& quod in Deum,& quod in hominẽ
actũ eſt,id eſt, & ſuperbiã,qua cõtra Deũ tu-
muit, & inuidiã,qua hominẽ decepit. ¶Hęc

omnia Deus, priusquàm hominem cōderet,
præsciuit & prædestinauit:ipsum autē homi-
nis lapsum præsciuit quidem,sed non præde
Gen.2. stinauit,neq; voluit,quinimò sub intermina
tione mortis vetuit. Nā bona sola Deus prę-
sciuit & prędestinauit, mala autem præsciuit
tantū , non etiam prædestinauit,sed cōdigna
eis loca iustè deputauit. ¶Addit adhuc quæ-
rere aliquis:Cùm pręuaricatio nulla sit,si prę
ceptum aut lex non fuerit, cur Deus homini
præceptū dedit,quod non seruandū præsci-
uit? Videlicet quia creator erat ille,iste crea-
tura ,& à creatore creaturam erudiri opor-
tuerat, quippe quæ ita creari non potuerat,
vt suapte natura perfecta esset , quod soli-
us diuinæ naturæ est : neq; sciri posset , quia
Deus mitis & humilis corde est, nisi eruditi-
one proficeret. At verò præceptum in omni
disciplina eruditionis initium est. Igitur præ
ceptū dari oportuerat, illud præsertim , quo
ad humilitatem creaturam disponeret,vide-
licet prohibēdo ne plus vellet sapere , quàm
Rom.12. oporteret sapere,quam ob culpam ceciderat
Ezech. 28. diabolus,& ideo in Ezechiele cum imprope-
rio & ironia appellatur Cherub,id est,pleni-
tudo scientiæ. At ille,vt sciētiam boni & ma
li,id est,omnium scientiam,sicut Deus habe-
ret,comedit lignum,quod exinde ita appella
tur scientiæ boni & mali , non quòd verè ita
fuerit,sed quòd de illo diabolo fallente mu-
lier credidit. ¶His ergo breuiter præmissis,
propter eos duntaxat, qui nobiscū Dei scien
tiam inclinato corde expetunt, non propter
eos,qui insidiose agūt,qualibus dicit Aposto
Rom.9. lus: O homo tu quis es,qui respondeas Deo,
nūquid potest figmētū dicere ei,qui se finxit,
quare me fecisti sic? quorū insidiosis respōde
re quęstiūculis, nec nostræ facultatis,nec prę
sentis propositi est. ¶His,inquam,pręmissis,
gloriam prædicamus eiusdē dominicæ incar
nationis,Deū patrē laudantes,qui per illā no
bis faciē suā ostēdit,glorificantes filiū saluta
re nostrū,qui carnē nostrā assumpsit : gratias
agentes sancto Spiritui, cuius propriū opus,
illa noui hominis mirabilis cōceptio fuit.

Cur duæ legantur in natali dominico ad
missam epistolæ. Cap.XV.

ILlud quæsitu dignum est, cur in hac solē-
nitate dominicæ natiuitatis , tā die quàm
nocte duæ ad missarū solennia legantur epi-
stolæ, quod aliàs per totum annū eo modo
nō fit. Quodq; maximè prętereundū nō est,
prima semper de veteri,sequens de nouo te-
stamento sumpta est. Quod inquirētibus no
bis splendida beati Gregorij doctrina viam
intelligentiæ protinus aperit. Ait nanq; : Be-
nè duo Cherubim, quæ propitiatoriū tegūt,
sese inuicē aspiciunt,versis vultibus in propi
tiatorium. Cherub quippe plenitudo sciētiæ
dicitur: Et quid per duo Cherubim,nisi vtraq;
que testamenta signantur? Quid verò propi-
tiatoriū, nisi incarnatus dominus figuratur?
De quo Iohannes ait : Ipse est enim propitia 1.Iohan.2.
tio pro peccatis nostris. ¶Et dū testamentū
vetus hoc faciendū denunciat,quod testamē
tū nouum de domino factum clamat , quasi
vtraq; Cherubim inuicem aspiciunt,dū vul-
tus in propitiatorium vertunt, quia dum in-
ter se positum incarnatum Deū vident,à suo
aspectu non discrepant , quæ dispensationis
eius mysteriū concorditer narrant. Redditā
ergo nobis eandem intelligimus similitudi-
nem,dum,sicut duo Cherubim versis vulti-
bus in propitiatorium sese mutuo respiciūt,
sic duæ lectiones ex duobus testamentis,euā
gelicam lectionem, qua propitiatorium no-
strum , id est, incarnatū verbum prædicatur,
concordibus testimoniis & vno eodēq; sen-
su respiciunt. ¶Cur autem ad sanctam Mariā
hoc officio statio celebretur , causa euidens
est , scilicet quia de vtero hæc salus Iudæ &
Hierusalem expectata & suscepta est.

Quòd Christus nocte natus sit.
Caput XVI.

DOminica nocte natum esse Christum
probabile est,quamuis sacra euangelii
de hoc historia tacuerit. Namq; si per
regulā computi retrò percurras,inuenies ei-
us anni quo natus est, concurrentes quinq;.
Quos addens regularibus Decembris septē
vel (vt compendiosius fiat) regularibus Ia-
nuarii tribus,inuenies diem illū , quo Decē-
brem inchoamus , quintā fuisse feriā, & eum
quo Ianuarium, primā, id est, diē dominicā,
sublatis videlicet septem ex eo numero, qui
regularibus & cōcurrentibus compositis ac-
crescunt. Cùm autē December quinta feria,
vel Ianuarius inchoatur prima,necesse est di-
em natalis domini,qui post calendas Decem
bris XXV. & ante calendas Ianuarii est octa-
uus,primam feriam,id est,diē existere domi-
nicā. ¶Nocte ergo dominica natus est Chri-
stus,consonante mirabiliū suorū ordine, vt
quo die dixit,fiat lux,& facta est lux,eiusdem
diei nocte exoriretur in tenebris lumē rectis Psal.11.
corde,& visitaret nos oriēs ex alto,illumina- Luc.1.
re his qui in tenebris sunt & in vmbra mor-
tis. ¶Nocte verò congruè natus est, vt ipso
die ortus sui tempore, ad illuminandam no-
ctem nostram se aduenire signaret.

Cur duæ missæ ea nocte celebran-
tur. Caput XVII.

IDcirco nocte illius sacratissimā memoriā
duę missę à sanctę memorię Thelesphoro
Papa

Papa inſtitutæ,decentiſsima veneratione il-
luſtrāt. Verè Apoſtolica ſanctæ Romanæ Ec
cleſiæ fides, quæ in vnius natiuitatis filij Dei
anniuerſaria nocte,geminæ natiuitatis, diui
næ ſcilicet & humanę gloriā,ſolennibus vigi
lijs ita cōmemorari cōſtituit, vt in honorem
eius natiuitatis, qua ex vtero ſuo,id eſt, ex
Pſal.109. propriæ ſecreto ſubſtantiæ,oeus pater illum
genuit ante luciferum,id eſt, ante angelicam
naturam,& antequàm quicquam faceret, pri
mam miſſam ordinaret, & in venerationem
Prouer.9. eius, qui per vterum virginis benedictus ad
uenit in nomine domini, ſecundum laudans
& exultans ſuccineret.

Cur tunc legitur, liber generationis, ante primam miſſam. Cap.XVIII.

HAc nocte ante miſſarum ſolennia legi-
tur nobis,liber generatiōis Ieſu Chri-
ſti,quod pulchro ſatis ordine & myſti
ca ſanctæ Eccleſiæ traditum eſt inſtitutione.
Ecce enim verè diuini ſtructores ordinis,per
huius ſeriem lectionis,ſcalam illam nobis re
præſentant profundo noctis tempore,quam
nocte dnrmiens Iacob vidit, cui ſummitate
ſua cœlos tangens dominus innixus,eidē Ia-
cob apparuit: & ſemini eius terram hæredita
1.Cor.10. riam repromiſit, quādo pro eiuſdem propa-
gatiōe ſeminis ibat iuſſu patris ſui,vt accipe-
ret vxorem de domo & cognatione patris &
matris. Nam vt de mortalitate nunc taceam,
quo ſecundum hoc,quod omnia in figura cō
tingebant illis,ſcala illa præfigurauit,cui do-
minus innixus (vt dictum eſt) apparuit, niſi
generationem Ieſu Chriſti,quam ſanctus E-
uangeliſta diuino ore ita cōtexuit,vt per Io-
ſeph ad Chriſtū perueniret. ¶ Cui videlicet
Ioſeph,ſupremo ſcalæ gradui dominus par-
uulus innixus eſt. An non illi beato innixus
eſt, quādo pupillus in hoc ſeculo,id eſt,abſ-
que carnali patre natus,ſolatio eius cū puer-
pera matre ſuſtentari dignatus eſt? Et vt cæ-
tera taceam, nónne tūc vel maximè illi inni-
xus eſt,quādo ne ab inimicis Herode vel cæ-
Mat.2. teris inueniretur,qui quæſituri erant animā
eius, in Aegyptū ab eodem nutricio ſuo de-
portatus eſt, iterúq; defuncto Herode in ter
ram Iuda relatus eſt. ¶ Cū igitur nos medio
noctis librum illum generationis Chriſti au
dimus, non ſomno corporeo, ſed ſuperno-
rum cōtemplatione dormientes,iuxta quod
Cant.5. ſponſa dicit in Canticis: Ego dormio,& cor
meum vigilat:cùm,inquam,generationem il
lam audimus,tunc prædictam ſcalam non tā
ſomniamus,quàm vigilanti animo,& certa fi
de videmus. ¶ Et dominum noſtrum paruu-
lum propter nos factum,& per portam cœli,
quam ſupremus gradus ſcalæ, ſcilicet beatus
Ioſeph,ſponſali dignitate contingit,per por
tā, inquam,cœli, id eſt, per beatā virginem
egreſſum dominum noſtrum paruulum & va
gientem,& eo modo,quo iam dictum eſt,ſca
læ innixum audimus, noſtram,id eſt,gentiū
ſalutem pro magna benedictione promitten
tem,imo promiſſam adimplentem. Nā quod
in illo ſomno Iacob audiuit dicentem domi
num, atq; in ſemine tuo benedicentur om- Gen.28.
nes tribus terræ, hoc impletur in hac Chri-
ſti generatione. ¶ Quod & verè diuinus Euā
geliſta reſpiciens,Raab meretricem,& Ruth
Moabitem generationi huic nominatim in-
ſeruit, videlicet innuēs hoc, quod Chriſtus
non Iudæis tantùm, ſed & gentibus ſecundū
carnem venerit,quippe qui ex gentibus ma-
tres habere dignatus ſit,quod & prophetę an
tè teſtati ſunt,dicēte Dauid:Memor ero Raab Pſal.86.
& Babylonis,id eſt,latitudinis cōfuſarū gen-
tium. Raab enim latitudo,Babylon verò in-
terpretatur confuſio. Eſaia verò dicente in Eſa.16.
viſione ſuper Moab: Emitte agnum domine
dominatorem terræ de petra deſerti,ad mō-
tem filiæ Syon. Ac ſi apertè diceret: Emittes
domine agnum tuum chriſtum de medio gē
tium, vt non glorietur carnalis Iſrael, quòd
proprius eius ſit Chriſtus:cui ęſtimatiōi eius
hoc manifeſtè repugnet,quod tu eūdē Chri-
ſtum de gentibus emittes ad montem filiæ
Syon. Nam per petrā deſerti deſignatur Ruth
Moabitis, quæ ſtans firmiter in petra ſolidę Ruth.14.
fidei,patrios deos populumq; ſuū oblita ve-
nit cum Noēmi, iuncta viro Booz Bethlee-
mitæ genuit Obed auum regis Dauid,in quo
facta eſt & parēs ſaluatoris. ¶ Duobus igitur
ex populis,Iudaico ſcilicet & gentili, patres
progeniti,tanquàm duobus ſcalæ lateribus,
diuerſi gradus inſerti Chriſtum dominū ſu-
ſtinent,egreſſum à ſummo cœli, omneſq; an
geli ſancti deſcendunt & aſcendūt per eam,
& omnes electi prius ad ſuſcipiendam incar-
nationis eius fidem humiliantur,vt poſtmō-
dum ad videndum diuinitatis eius gloriam
ſubleuentur. Vnde & alibi ipſe dominus: A-
men,inquit,dico vobis, videbitis cœlū aper- Matth.4.
tum,& angelos Dei aſcendentes & deſcendē Luc.4.
tes ſupra filium hominis, id eſt, ſubportante
& ſubleuāte filio hominis, videbitis ſanctos
omnes aſcendentes ad Deum,apertis ſibi cœ
lorum clauſtris per redemptionem filij ho-
minis,& vt pòſt aſcendere poſsint,prius deſ-
cendere ad orationē crucis vel paſsionis eius
in ſpiritu humilitatis. ¶ Vtrunq; ſcilicet aſcē
ſum hunc & deſcenſum Matthæus & Lucas
innuere videntur, dum alter eorum deſcen-
dendo, alter verò aſcendendo Chriſti gene-
rationē cōtexuit:quia videlicet factus homo

Deus,dum vagit in cunis,inuitat nos, vt humiliemur exemplo suæ humilitatis, baptizatus autem dum cœlestibus incipit coruscare miraculis, humiles suscitat ad intelligendam gloriam suæ diuinitatis.

Lecta tandem prædicta generatione Christi, protinus laudem Deo solennem chorus Ecclesiæ concrepando succinit. Et meritò: Si enim Iacob,cùm euigilasset à somno, ait: Verè dominus est in loco isto,&c. Si,inquam,adeo demiratus est propter vmbram vel figuram futurorū,quæ in somnis viderat,quantò magis nos peractā rei veritatem intuentes,excitari debemus in laudem, & vocare locū hūc, id est, sanctam Ecclesiam Bethel, id est, domum Dei, vbi verè non est aliud nisi domus Dei,& porta cœli, scilicet nō aliud quàm beata progenies,& gloriosa virgo, quæ cœli regem genuit? ¶ Et si statim surgens Iacob tulit lapidem,quem supposuerat capiti suo, & erexit in titulum, fundens oleum desuper, quātò magis nos cōfestim,vbi nobis hæc generatio recitata est, attollere debemus summis laudibus lapidem summum,angularem, pretiosum,quem supposuimus capiti, id est, cordi nostro,vt stabile fundamentum: & super illum fundere oleum piæ confessionis & deuotæ gratiarum actionis? ¶ Benè ergo statim Missarum solennia celebramus, & sicut visi sunt angeli ascendentes, & descendentes,nos quoq; ascendimus per fidem: primā Missam(vt dictum est)in laudem diuinæ natiuitatis,secundam cantantes in confessione & honore humanæ, quā propter nos subiit, generationis.

Gen.28.

1. Pet.2.

Cur Euangelista Christi generationem ita contexuit,vt illam ad Ioseph potius,quàm ad Mariam deduceret. Cap.XIX.

QVærat nunc fortè aliquis,cur Euangelista,cùm possit ab Abraham vel Dauid illā tenere lineam generationis, qua carnalem beatæ virginis patrē,& ipsam virginem matrē, filiumq; cōtingeret ex ea nascentē,cur ita contexere maluit, vt ad Ioseph descenderet,qui sine dubio carnalis pater Christi non est? Ad quod respondendum, quod sic rectè fieri debuisset,si hoc Euangelista intendisset, quos vel quales per patres carnalē Dauid vel Abrahæ generationē caro Christi contingeret. Sed non hoc intendit, quippe cùm non sit tam magnum,carnaliter Christi esse propinquum , vt Euangelico ore opus esset per totum mundum declamari. Siquidē multi & carnaliter eius propinqui & mali esse potuerūt,de quibus dicit: Amici mei & proximi mei aduersum me appropinquauerunt. Quid ergo potius intendit? Illud vtiq; vt eorū prosapiam texeret Deorum , de quibus Psalmista: Ego dixi dij estis, & filii excelsi omnes: quos ipse Dominus in Euangelio testatur deos esse dictos , quia ad eos sermo Dei factus est. Constat verò sermonem Dei, qui ad illos factus est, non alium esse quàm hoc verbum,quod caro factum ēst:cuius incarnationē,aut ipsi per Spiritum sanctum, vt Abrahā,Dauid, aut per prophetas ad se missos audierunt,vt Achaz,cui cùm dixisset propheta:Pete tibi signum à domino,paulò pòst intulit:Ecce virgo cōcipiet & pariet filiū,&c. Igitur illam ob causam generationem huiusmodi contexuit , quia per illos , aut ad illos huius incarnatiōis promissio facta est. ¶ Nec verò dubium,quin illorum omnium primus Abraham,vltimus beatus Ioseph extiterit:ad quem tunc idem sermo factus est Dei,quando illi dictum est: Ioseph fili Dauid, noli timere accipere Mariam coniugem tuam. ¶ Notandum diligenter, quod dicitur. Cùm in hac generatione Dauid atq; Abraham cæteris insignius nominati sint, dicente Euangelista:Liber generationis Iesu Christi,filij Dauid,filii Abraham. Hic quoq; beatus Ioseph non natura carnis, sed affectu & officio , pater Domini non minus excellenter nominatur , cùm in eadē generatione appellatur vir Mariæ. Hic autem dicitur ei ab angelo: Ioseph fili Dauid,&c. ¶ Cùm ergo sint tres primi,tres nominatissimi,Abraham,Dauid,Ioseph nominati, inquā, inter omnes, ad quos repromissio facta est, quærendum summoperè est,quo Euangelista intendit,vt istos excellentius nominaret. Nimirùm repromissionis incrementa considerauit, quibus Christus,homo ,rex atque Deus , diuersis temporibus istis tribus repromissus est. Nam Christum,quæ ad Abraham repromissio facta est,hominem verum protestata est. In semine,inquit,tuo benedicentur omnes gentes. Quæ autē ad Dauid facta est, non solum hominem,sed & regem fore signauit. De fructu, inquit , ventris tui ponam super sedem tuam. Quæ verò ad beatum Ioseph facta est, manifestè Deum pronūciat. Pariet,inquit,filium , & vocabis nomen eius Iesum : Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Saluare enim à peccatis , solius Dei est. ¶ Hæc eadem tria,id est, mortalem hominem,regem atq; Deum tres magi postmodū mysticis muneribus testati sunt,mira sancti Spiritus operante gratia,vt quæ diuersis temporibus genti Iudaicę promiserat,eadē cuncta subitò addisceret bruta quondā & indocta gētilitas. Igitur benè & quomodo cœlestium

Psal.37.

Psal.81.
Iohan.10.
Esa.7.
Matth.1.
Gen.12.
Psal.131.
Matth.1.

ſtium myſteriorũ inſpectatorẽ decuit, ſic ſacra Chriſti generatio contexta eſt, vt deduceretur ad Ioſeph, ad quẽ (vt dictũ eſt) vltima quidẽ, ſed optima repromiſsio facta eſt, quæ ſic finitur: Ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorũ. ¶Quod & proinde vel maximè delectat, quod hæc eadem generatio, quaſi lõga linea piſcatoris, ſeculi hui' fluctibus iniecta eſt, in ſummo hamũ ferreũ habens in eſca, id eſt, verum Deum in carne vera ad capiẽdum Leuiathan, ſerpentẽ magnũ, humanas, velut piſces exiguos, deuorãtẽ animas. Cõſtat verò, quia non carni, ſed ferro linea piſcatoris innexa eſt. In hoc igitur ſimilitudinis pulchritudo perfecta eſt, quod ſæpe dicta ſaluatoris proſapia, non ſecundum carnalem genituram ad Mariam deducta eſt, ſed ſecundum diuinam propinquitatẽ peruenit ad Ioſeph: qui cùm Chriſti nõ carnalis ſit pater, ſed fidei, & ſupradictæ promiſsionis penultimus hæres, quaſi nõ carni, ſed hamo ferreo linea ſubligata eſt.

Iob.40. Eſa.27.

Superius iã dictũ eſt, dominica nocte Chriſtum natum fuiſſe, videlicet, vt qua die dixit Deus, fiat lux, & facta eſt lux, eadẽ die vera nobis lux in tenebris exoriretur. Addere nũc libet & illud, quod hic idem mirabilis Plaſtes noſter, qui, vt dictum eſt, dñca nocte natus eſt, feria ſexta conceptus eſt. Nam ſi ſuperius ſcriptos illius anni quinq; concurrentes vni Aprilis regulari adiicias, fiunt ſex. Cùm autẽ ſexta feria menſis Aprilis incipitur, profectò octauo calẽdas Aprilis ſexta nihilominus feria habetur, quando dominicã annunciationem habemus. Igitur piũ atq; pulchrũ ordinẽ prouidãq; diſpoſitionẽ, in hoc ſalutis noſtræ opifice mirãtes veneramur, qui die, qua veterem formauit Adã de limo terræ, nouũ ſibi reformare cœpit hominem de vera carne virginis Mariæ, eadem nihilominus die redempturus mortis paſsione.

Gen.2. Luc.1.

De officio primæ miſſæ.
Caput XX.

PRimæ nanq; miſſæ officiũ, dñs dixit ad me, fili' me' es tu, ego hodie genui te, diuinã filii Dei natiuitatẽ penè per omnes partes ſuas manifeſtè cõmemorat. ¶Nam hodie (vt ait beatus Auguſtinus) quia præſentiã ſignificat, atq; in æternitate nec præteritum quicq eſt, quaſi eſſe deſierit, nec futurũ, quaſi nondum ſit, ſed præſens tantùm, quia quicquid æterni eſt, ſemper eſt: diuinitus accipitur ſecundum id dictum, ego hodie genui te, quo ſempiternam generationem virtutis & ſapientiæ Dei, quæ eſt vnigenitus filius, fides ſynceriſsima & catholica prædicat. ¶Cũ ergo toties hoc ex perſona Dei patris venerabile dictũ repetitur, in introitu, in guaduali, in alleluia, & in cõmunione. Nam offerenda: Lætentur cœli, lætãtibus angelis, & gloria in excelſis canẽtibus, ſuccinit, & in collectis natiuitatis quidem domini commemoratio fit, ſed incarnatio verbi nec in illis adhuc exprimitur, ſed magis clariras veri luminis, perſpicuè diuinã præcipuè generationem, filii Dei obſequium huius veneratur officii. ¶Quomodo ergo conſonat Euãgelio, manifeſtè humanam eius natiuitatem enarranti? Planè per vnũ illud dictũ ſplendidæ & venerandæ dignitatis, quod impurus Heluidius cæcis nõ videns oculis, & venerari neſciens, in contumeliam vertit intemeratæ & perpetuæ virginis. Hoc enim ibi legis, & peperit filiũ ſuum primogenitum. Heluidio quidẽ putidè argumẽtanti, quòd alios beata Maria filios habuerit de Ioſeph, qui fratres domini dicti ſunt, eò quòd primogenitũ illũ Euangeliſta dixerit, primogenitũ non dici aſſerens eum, cui fratres non ſunt, atq; per illud antecedens conſequenter hoc debere recipi. ¶Benè & diſertè reſponſum eſt à beato Hieronymo, primogenitũ eſſe, omne quod vuluam aperit, omnẽ que vnigenitum eſſe primogenitum, ſed nõ conuerti, non enim omnis primogenitus eſt etiam vnigenitus. ¶Cæterũ venerabilius accipiendum eſt, neq; Euangeliſtam diſertiſsimum tam ſuperfluè primogenitum poſuiſſe, vt ad matrem referret, quam virginem matrẽ eſſe, quod lõgè maius eſt, quàm cuiuis matri ſit primogenitum parere, tota ſuperiori narratione firmauerat. Beda quoq; ſuper eundẽ Lucã idipſum ſentiens. Nam primogenitus eſt omnis creaturæ dominus Chriſtus, Dei virtus & ſapientia, quę dicit: Ego ex ore altiſsimi prodiui, primogenita ante omnem creaturam. Ipſe enim, qui ſecundum humanã naturam poſt Iohannẽ, & poſt alios multos ſanctos venit, ſecundum altiorem gloriã, & gratiæ in labiis ſuis diffuſæ priuilegium, primogenitus eſt in multis fratribus. Ita ergo accipiendum eſt, & ſic diſtinguẽdum: Et peperit filium ſuũ primogenitum, ſubauditur enim, ante omnem creaturam. ¶Quam generationem eius quis enarrabit? Quamobrem non poteſt fieri, vt iuxta tenorem ſupradicti ordinis, quæ in cantu laudatur vel memoratur diuina natiuitas, in lectionibus enarretur.

Introitus. Pſal.2. Hodie genui te. In prima miſſa diuina Chriſti natiuitas præcipuè commemoratur. Pſal.95. Error Heluidii de primogenito. Luc.2. Reſponſio ſancti Hieronymi contra Heluidium. Alia reſponſio ſuper primogenito ex teſtimoniis creaturam. 1.Cor.1. Eccleſia.24. Rom.8. Eſa.53.

De Officio ſecundæ Miſſæ.
Caput XXI.

SEcundæ Miſſæ officium, totum dictis paſtorum conſonat dicentium: Tranſeamus vſque Bethleem, & videamus hoc verbum, &c. ¶Paſtores animarum, quarum illa vox eſt: Nos autem populus eius & oues

Luc.2. Paſtores animarũ quid annuntient. Pſal.94.

oues pascuæ eius: pastores, inquã, sancti, qui vigilantes & custodientes vigilias noctis, id est, vitæ præsentis, supra gregem dominicũ, legendo & canẽdo erudiunt animas eorũ: referunt eidẽ gregi suo, quod viderint in Bethleem, id est, in domo panis, videlicet eius qui de cœlo descendit. ¶ Et gratulantes dicunt: Lux fulgebit hodie super nos, &c. Et subiungitur: Dominus regnauit, decorem indutus est. Dum enim dominus Deus homo factus est, regnauit super nos, illũ indutus decorẽ, de quo alibi dictum est: Egredimini filiæ Syõ, & videte regẽ Salomonẽ, in decore, quo coronauit eũ mater sua. Ipsa nãq; humanitas, quam propter nimiam charitatẽ suã, qua dilexit nos, induit diuinitas, ornatus est, ornatus miseratiõis, diadema pietatis, corona gloriæ, decor gratiæ, pulchritudo charitatis.

Ioan. 6. Introitus. Esa. 9. Psal. 92. Cant. 3. Corona Christi, est eius humanitas. Eph. 2.

Quæ deinde sequuntur, cuncta ad eundem spectant sensum. ¶ Duæ lectiones, spiritus domini super me. Apparuit benignitas, tanquàm duo Cherubin (vt supra dictum est) claris & apertis vultibus, id est, sensibus in illud respiciunt in Euangelio, quod est incarnatus Deus, propitiatoriũ. Ipse in graduali benedicitur, in alleluia decoren. indutus, de quo dictum est, prædicatur: in offerenda orbem terræ firmasse laudatur, eundem, qui in Euangelio per Bethleem, id est, domum panis, figuratur, videlicet sanctam Ecclesiam, quam in eo firmauit, quod ipse homo natus est in ea, qui fundauit eam altissimus, & ex tunc parata est sedes eius, ex quo in illa homo natus est, qui à seculo Deus est. Ipsa est eadẽ Bethleem domus eius, quã decent sancta in longitudine dierũ. ¶ Et quia primus paries ex Hebræis est, quorum primitiæ supradicti pastores fuerunt, communio benè congruit: Exulta filia Syon. Propriè nãq; Ecclesia, quæ ex Hebræis est, filia Syon & filia Hierusalẽ dicitur. Ideo maximè, quia in Syon (quæ & Hierusalem) templum & sancta eorum erant. ¶ Vtraq; Missa statio ad sanctã Mariam esse debuit, sed causa intercurrit, vt ad sanctam Anastasiam agretur, videlicet passio eius, quæ Romanarum nobilissima matronarũ, sub Diocletiano imperatore post longum laborem castitatis, & ministerium sanctorum, post diutinos carceris squalores, tandem per manus & pedes extensa, & ad palos ligata, & circumposito igne cremata, ipso die natalis dñi cœlo nata est.

Duæ Epistolæ. Esai. 61. Tit. 3. Exod. 25. Psal. 92. Bethleẽ figura ecclesiæ. Psal. 86. Psal. 92. Filia Sion, ecclesia ex Iudæis. Eph. 2. Luc. 12. Zach. 9. Statio ad sanctam Anastasiam.

De Officio maioris Missæ. Cap. XXII.

DIe sancto natalis domini principalis illa clangoris euangelici tuba personat, quam Spiritus sanctus perflans, maiore animauit gratia, dicens: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum, & verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Hæc est tuba illa mirabilis, quæ dum caneret in Syon, vocauit gẽtes, annunciauit populis, annunciauit in finibus terræ, & in insulis (quæ procul erant, quia lõgè à Domino recesserant) dominum & saluatorem nostrum aduenire dixit. Hic, inquam, sonus ille magnus cœlorum, gloriam Dei enarrantium, qui in omnem terram exiuit: hic tonitrus firmamenti, opera manuum eius annuntians, qui verba cœlorum eloquentium in fines terræ fecit audiri, scilicet quòd verbum Deus, Deus absconditus, in sole posuit tabernaculum suum, procedẽs tanquàm sponsus de thalamo suo. Nuntiat enim gentibus cunctis pedibus pulchris, apportantibus nũtium bonum, prædicationem pacis, annũciationem salutis. Erupit nanq; de angustiis Iudeæ finibus, in qua sola notus erat Deus, & de carnali Israel, in quo solo magnũ erat nomen eius: & hoc salutare Dei Euãgelica tuba cunctis locuta est gentibus, nec iam sunt loquelæ neq; sermones, quorum non audiantur supradictæ voces cœlorũ. ¶ Hoc est quod in introitu secundum prophetam canimus: Puer natus est nobis, & filius datus est nobis. Hęc mirabilia, quorum causa in subiunctione cantare domino canticum nouum debemus. ¶ Hoc illud est brachium, quod secundũ prophetã huius diei lectionẽ, parauit dominus in oculis omniũ gentium: Hoc salutare Dei nostri, quod omnes fines terræ viderunt: Hoc illud est quod secundum consequentem lectionem Apostolicam, nouissimè diebus istis locutus est nobis Deus in filio, qui multifariàm multisq; modis olim patribus in prophetis locutus est. ¶ Sic secũdũ graduale, viderunt omnes fines terræ salutare Dei nostri, & notum fecit Deus salutare suum. Sic secundum alleluia, lux magna descendit super terram, quia verbum Deus, lux vera Deus, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum: descendit per nubem carnis, descendit super terrenam cõuersationẽ nostrã. Hæc omnia per se satis elucent, quòd prædicto Euangelio capiti suo consonent. ¶ Vnum est quod quæsitu dignũ est, scilicet offerẽda, in qua dominatio & potestas domini nostri Iesu Christi, magni & metuendi iudicis regisq; victoriosi prædicatur, maximè in eo versu: Tu humiliasti sicut vulneratum superbum. Nã arbitraremur, totum hoc officium ad solam noctem illã respicere, qua dominus natus est. Sed in illa nocte necdum sciebat puer, qui natus est nobis, vocare patrẽ, aut matrem videlicet per ætatem susceptæ carnis. In hac autem offerenda, & in supradi-

Euangelium Iohan. 1. Esai. 66. Eph. 2. Psal. 18. In omnẽ terram exiuit sonus eorum. Esa. 52. Rom. 10. Psal. 73. Introitus. Esa. 9. Psal. 9. Esa. 52. Duę ex epistola. Heb. 1. Gradual. Psal. 97. Alleluia. Offerenda. Psal. 88. Esa. 8.

ſupradicto maximè verſu, illa fortitudo laudatur, qua ſecundũ illud propheticũ nomen ſuũ, accelera, ſpolia detrahe, feſtina prędari,
Deprædatio inferni per christum. ibidem Pſal. 67. ſuperbũ diabolum humiliauit ſicut vulneratum, & aſcendens in altum & captiuã ducens captiuitatẽ, inimicos ſuos diſperſit in virtute brachii ſui, quod vltimam præmiſsi particulã ſpectat Euãgelii, qua dictũ eſt: Et vidimus
Iohan. 1. gloriam eius, gloriã quaſi vnigeniti à Patre: Plenum gratia & veritate. Nam gloria hęc eſt incarnati verbi, quod ſpolia detraxit, & feſtinanter infernum deprædatus eſt. Igitur non tantum vagitus infantis & præſepe abſconditum ſpectat hoc officiũ, ſed ſonus eſt Apoſtolorũ, qui in omnem terram exiuit, dicentium: In ſole poſuit tabernaculum ſuum,
Pſal. 18. totumq; annum domini acceptabilem prædicantium, totam ſalutem annuntiantium, quã fecit verbum caro factum. ¶Vnde cum pro
Statio ad ſanctum Petrum. excellentia tantæ diei, tum & ideo, quia beatus Petrus Apoſtolus hoc ſalutare dei noſtri primus vidit, primuſq; confeſſus eſt, reuelan-
Matth. 16. te ſibi patre, qui in cœlis eſt, & Romanæ arci nuntiũ bonum princeps intulit, iure apud ipſum ſtatio fit. O verè magnũ ſacramentũ pie-
1. Tim. 3. tatis, quod manifeſtatum eſt in carne, iuſtificatum eſt in ſpiritu, apparuit angelis, prædicatum eſt gentibus, creditum eſt mundo, aſſumptũ eſt in gloria. ¶Pulchrè cũ legit hoc, vel quicquid ſanctum Chriſti continet Euãgelium, penè omnibus Eccleſijs hęc vetus cõ-
Cur diaconus ad aquilonẽ verſus legit Euangelium. ſuetudo eſt, vt diaconus tanquàm ab auſtro veniens, ad aquilonem ſtet conuerſus. Ecce enim ab auſtro venio, dicit Dominus, & Aba-
Abacuc. 3. cuc, Deus, inquit, ab auſtro veniet: Ab auſtro quippe venit, quia ex operatiõe Spiritus ſancti, venit & incarnatus eſt filius Dei, & per Spiritum ſanctum ſemetipſum obtulit hoſtiam
Ephe. 5. Deo in odorẽ ſuauitatis. Pulcrhè ergo diaconus, tantam ſalutem recitaturus, ad aquilonẽ conuertitur: vt per hoc indicet, quòd quan-
Eſai. 43. Eſaie. 52. do hoc ſalutare Dei miſſum eſt gentibus, fortis contra diabolum legatio directa eſt, quod Deus dixerat, dicam aquiloni, da.

De Officio, dum medium ſilentium. Cap. XXIII.

DIe natalis domini officium, gaudium eſt, vt diximus, gentium, quæ omnes viderunt ſalutare Dei, & quarum aſſumptio vita eſt ex mortuis ſcilicet Iudæis: hoc autem certæ diei ſedem non habens,
Reuocandi ad fidem iudei in fine ſeculi. & penè viduum reuocandorum in fine ſeculi præconium eſt Iudæorum. Non enim gloriari debet oleaſter aduerſus ramos bonę oli-
Roma. 11. uæ, quod propter incredulitatem fracti ſunt & ceciderũt. Ipſe autem contra naturam inſertus eſt & fide ſtat. Neq; dignũ eſt, vt exultet iunior frater, quod ſe recepto & conuiuante cum patre, maior frater iratus ingre- *Lucæ 15.*
di recuſat, ſed inter conuiuia rogat patrem ſuum, vt exeat & blandis deliuitum monitis introducat. Hæc ita eſſe vel ex communione præſentis officii ſatis elucet. Tolle, inquit, puerũ & matrẽ eius, & vade in terrã Iu- *Myſterium reditus Chriſti ex Aegypto.*
da, defuncti ſunt enim qui quærebãt animã pueri. Nũc enim puer ille ſcilicet incarnatus Deus, reliquit domum ſuam, & dimiſit hæ- *Matth. 2.*
reditatem ſuam: quia ſicut ſcriptum eſt: Aſ- *Hiere. 12.*
cendens ſuper nubem candidam, ingreſſus *Eſaie 19.*
eſt Aegyptũ, abiit ad gentes: quæ antiqui Pharaonis, id eſt, diaboli fuerant regnum. Tunc autẽ defunctis his, qui quærebãt animã eius, id eſt, ſopita modernæ inuidiæ flamma, qua ſanctorũ eius animas quæſierunt & ſanguinẽ fuderunt in terram ſuam, id eſt, in ſuę gentis notitiam, reuertetur. Tunc, inquã, iuxta my- *Miſterium de parentibus & Simeone.*
ſticum Euangelii ſenſum, illato Ieſu in templũ, id eſt, in ſynagogã Iudęorũ per fidẽ: Erãt *Lucæ 2.*
pater eius & mater, ſcilicet omnis parentela eius carnalis, mirantes ſuper his, quæ dicuntur de eo. Et benedixit illi Simeõ, id eſt, ille populus iam iuſtus & timoratus, atq; ita qui *Sapient. 18.*
nunc poſitus eſt in ruinã, tunc ponetur in reſurrectionem in Iſraẽl. Cuius aduentus, quia ſciri à nobis non poteſt, tempus meritò nocti comparatur, atq; ideo in introitu: Dũ mediũ ſilẽtium, quod præteritũ eſt, canitur propter hoc ſimile futurũ. Tũc implebit id, propter quod miſit Deus filiũ ſuũ factũ ex muliere, factũ ſub lege, vt eos, q̃ ſub lege erant redi- *Galat. 4.*
meret: & liberabitur hæres, qui adhuc paruulus intellectu, ſub elemẽtis, id eſt, literali ſenſu ſeruiẽs detinetur. Tandẽq; obtinebit reg- *Pſal. 44.*
num & ſedem Dauid patris ſui ipſe, de quo in graduali canitur: Specioſus forma.

De Sancto die Epiphaniæ. Cap. XXIIII.

SAnctus dies Epiphaniæ, cũ tribus ex cauſis ſit celebris: ea namque die à Chaldæis *Tres cauſæ huius feſti*
dominus eſt adoratus, itemq; annorum triginta iam eſſe incipiens, à Iohanne bapti- *Matth. 2.*
zatus eſt, atque redeunte anno ex aqua vi- *Lucæ. 3.*
num fecit ad nuptias: cum, inquam, tribus *Iohan. 3.*
ex cauſis his ſit celebris: Primam ſecundum diurni officii ſolennitatem rationabiliter accepit. ¶Videtur in his tribus excedere, *non in Epiphania, ſed in paſcate celebrari debet baptiſmus.*
quod dominus baptizatus eſt à Iohanne: propter quod & Græci baptiſmi ſacramentum hac die numeroſius atq; ſolennius celebrare feruntur. Verùm ſancta Romana Eccleſia, ſemper illa reuelatione, qua Petrus Chriſtum filium dei cognouit, illuſtrata, conſuetudinem hanc vitandam eſſe proclamat ſcriptis euidentibus. ¶Dicit enim Leo magnus,
ſcribens

ſcribens vniuerſis Epiſcopis per Siciliam cõſtitutis, inter cætera: Miror vos vel præceſſores veſtros tam irrationabilem nouitatem vſurpare potuiſſe, vt confuſo tẽporis vtriuſque myſterio, nullam eſſe differentiam crederetis inter diem, quo adoratus eſt chriſtus *Matth.16.* à Magis, & diẽ, quo reſurrexit à mortuis. Ac *Verba Leonis primi. De conſ. diſt. 4. cap. proprie.* deinceps: Propriè, inquit, in morte crucifixi, & in reſurrectione ex mortuis potentia baptiſmatis nouam creaturam condit ex veteri, vt in renaſcentibus & mors Chriſti operetur & vita, dicente beato Apoſtolo: An ignoratis, *Rom.6.* quia quicũq; in Chriſto Ieſu baptizati ſumus, in morte ipſius baptizati ſumus? Conſepulti enim ſumus cũ illo per baptiſmum in mortẽ. Et poſt pauca: Ipſa igitur operis qualitas docet celebrandę generaliter gratiæ diẽ eſſe legitimum, in quo orta eſt & virtus muneris, & ſpecies actionis. Ad cuius rei confirmationem plurimum valet, quod ipſe dominus Ieſus Chriſtus, poſtquàm reſurrexit ex mortuis, diſcipulis ſuis, in quibus omnes eccleſiarum prǽſules docebantur, & formam & poteſtatem baptizandi tradidit, dicens: Eun- *Matth.28.* tes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filii & Spiritus ſancti. De quo vtiq; eos etiam ante paſsionẽ potuiſſet inſtruere, niſi propriè voluiſſet intelligi, regenerationis gratiã ex ſua reſurrectione cœpiſſe. Item poſt aliqua. Si quis autem Epiphaniæ feſtiuitatem (quæ in ſuo ordine debito honore veneranda eſt) ob hoc exiſtimat habere priuilegiũ baptiſmatis, quia hoc quidam putant, quod eadẽ die dominus ad bap- *Minus efficax Iohannis quàm Chriſti baptiſmum.* tiſmum ſancti Iohannis acceſſerit, ſciat illius baptiſmi aliam fuiſſe gratiam, aliam rationẽ: nec ad eandem pertinuiſſe virtutem, qua per ſanctum Spiritum renaſcuntur, de quibus di- *Iohan.1.* citur: Qui non ex ſanguinibus, neq; ex voluntate carnis, neq; ex voluntate viri, ſed ex Deo nati ſunt. Dominus autem nullius remiſsione indigens peccati, nec quærens remedium renaſcendi, ſic voluit baptizari, quomodo & *Luc.2.* circuncidi, hoſtiáq; emundationis pro ſe of- *Galat.4.* ferri: vt qui factus erat ex muliere, ſicut Apo- *Matth.5.* ſtolus ait, fieret ſub lege, quã nõ venerat ſoluere, ſed adimplere, & adimplendo finire: & *Rom.10.* ſicut beatus Apoſtolus prædicat, dicens: Finis autem legis Chriſtus, ad iuſtitiam omni credẽti. Baptiſmi autem ſui in ſe condidit ſacramentum, quia in omnibus primatum te- *Coloſ.1.* nens, ſe docuit eſſe principium: & tunc rege- *Iohan.19.* nerationis potentiam ſanxit, quando de latere eius fluxerunt ſanguis redemptionis & aqua baptiſmatis. ¶ Non ergo in tribus cauſis illud eminet, quòd dominus à Ioanne baptizatus eſt, quia non tunc, ſed quãdo de latere eius ſanguis & aqua profluxerunt, baptiſmi ſui nobis condidit ſacramentum. Eminet autem & pręcipuũ eſt illud, quòd à Magis vtiq; *Adoratio magorũ, præcipua huius feſti.* gentilibus adoratus eſt, & illuminatarũ cordibus gẽtium magnam ſpiritualium præſtat materiam gaudiorum. Gentium nanq; primi- *Eph.2.* tiæ iam tunc in illis aſſumptæ ſunt. Aſſumpſit enim illos pax noſtra, quę fecit vtraq; vnũ Deum & hominem in ſe vnum Chriſtum, Iudæos atq; gentiles in vnum coniungens populum. ¶ De hoc ergo dignè totum Miſſę cõpoſitum eſt officium, in quo ſancta Eccleſia de gentibus electa, pro ſuæ vocationis initio gratioſum Deo pro ſua ſalute laudis offert præconium. Tota verò laudum materia, dona ſunt regum, aurum, thus & myrrha. Dona *Myſteriũ magorum in tribus donis.* quippe illa fuerunt, fide fœcunda cœleſti magiſterio diſpoſita, per Spiritum ſanctum intellecta. Quid enim cœleſti magiſterio dig- *Luc.2.* nius, quàm auro regem, thure Deũ, myrrha cõfiteri mortalẽ? Nihil tale paries ille de proximo contulit, qui de Iudæis veniens, in paſtoribus angulari lapidi primus ſeſe coniunxit. Nec mirum, illos enim, ſcilicet Iudæos paſtores, angelicum inſtruxit magiſteriũ: Hos autem, videlicet gentiles, nouam ſtellam ſuſcipientes, ſolum diuini Spiritus inuiſibiliter perdocuit oraculum. Benè ergo regum munera ſanctæ Eccleſiæ fidem integerrimã teſtãtia, totum huius diei officiũ propheticis teſtimoniis & laudibus perſonat, veneratur, honorat. De tertia iam dictæ feſtiuitatis cauſa, ſcilicet de eo, quod dominus vinum fecit de aqua, queri ſolet, qualiter eodem die, qua dominus baptizatus eſt, factum eſſe conueniat. ¶ Dominus nanq; qua die baptizatus eſt, ne- *Chriſtus per annũ ſine diſcipulis fuit, ex quo baptizatus eſt.* que diſcipulos elegit, neq; miracula fecit, ſed ſtatim ductus eſt in deſertum à ſpiritu ſuo, vt tentaretur à diabolo: vbi & quadraginta dierum celebrauit ieiunium, atque inde reuerſus, tum demum diſcipulos elegit, quos & doctrinis inſtrueret, & miraculis confirmaret. Nunquid annum ſuæ ætatis trigeſimum, cuius in initio baptizatus eſt, totum ſine diſcipulis exegit, & ita redeunte anno eadem die illud admirabile ſignum primum coram diſcipulis fecit? Ita ſanè, credendum eſt quomodo tria hæc, quæ ſuperius dicta ſunt, vna die celebrata eſſe ſecundum ſanctæ Eccleſiæ authoritatem negare non poſſumus. Nam antequam Iohannes traditus eſſet, Chriſtus neq; publicè prædicauit, neq; duodecim Apoſtolos elegit. Apertè quoq; liquet, ſecundum *Luc.24.* Lucæ narrationẽ ꝙ egreſſus in virtute Spiri- *Ibidem.* tus in Galilæam publicè prædicans, non ſtatim diſcipulos elegit, ſed ita docebat in ſynagogis Iudæorum, & magnificabatur ab omnibus

nibus, & omnes testimonium illi dabant,& mirabantur in verbis gratiæ,quæ procedebant ab ore ipsius. Et ante persecutionem passus est,ita vt ad præcipitiũ duceretur, fugienlq; de ciuitate in ciuitatem docebat per synagogas sabbatis. Ante & socrũ Simonis, quę tenebatur magnis febribus,curauit,& alia nonnulla fecit, propter quæ dixerât ei cõ ciues sui venienti Nazareth,vbi nutritus fuerat: Quãta audiuimus facta in Capharnaum, fac & hic in patria tua. Tribus igitur miraculis ornatum sanctum diem Epiphaniæ colimus. Nam,vt cãtauimus,hodie stella Magos duxit ad præsepia,hac die Christus à Iohanne baptizatus est, hac die ad nuptias vinũ ex aqua factum est. Breui itaq; ,id est, tredecim diebus,triginta annorum ætatis eius commemoratur. ¶ Reliqui tres anni,quib^o ipse prædicauit,miraculis diuinitatem suam declarauit,tribus illis, quæ sequuntur post Epiphaniam, dominicalibus commemorantur officiis. Quæ ideo ad Epiphaniæ,id est,manifestationis ad rationem pertinent, quia quæcũque per tres suę prædicatiõis annos cœlestia diuinitatis suæ sacramenta docuit,quæcunq; manibus suis tornatilibus & aureis,id est,facilè operantibus & diuinis fecit, documenta fuerunt,quibus vera per carnem diuinitas innotuit. Vnde in prima dominica illud ponitur Euangelium, in quo primum testatus est,patrem se habere Deum, dicens parentibus suis:Quid est quod me quærebatis? Nesciebatis quia in his,quę patris mei sunt,oportet me esse? ¶ In secunda verò legitur Euangelium,quo inuitatus ad nuptias aquas conuertit in vinum. Quod verè magnum diuinitatis fuit indicium,solus enim Deus mutare potest naturam, & nostræ reparationis (qua mortale nostrum induet immortalitatem, & corruptio incorruptelam possidebit)venerabile signum,pulchrumq; & conueniens signorum eius fuit initium. ¶ In tertia nihilominus dominica,qua dicimus, atq; ad protegendum nos dexteram tuæ maiestatis extende,secundum extensionem manus, qua tetigit leprosum dicens: Volo, mundare. Vera

Tres dominicæ post Epiphaniã quid tractant.

Cant.5.

Luc.2.

Ioan.2.

1.Cor.15.

Matth.8.

diuinitas eius secundum fidem Centurionis elucet, dum absens corpore sanans puerum Centurionis,Deum se esse designat, qui præsens est vbiq;. Tribus igitur dominicalibus officiis Dñi manifestatio,scilicet tota trium annorum eius prædicatio commemoratur.

Cur in purificatione sanctę Mariæ candelas portamus. Cap. XXVI.

IN purificatione sanctæ Mariæ ideo candelas portamus, vt fœlici gaudio iusti Simeonis aliquatenus participemur,qui Christum infantem gestans in vlnis agnouit,& cõfessus est paratum ante faciem omnium populorum, lumen ad reuelationem gentium. Hoc enim signo commoniti exterius,ipsum verum lumen, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum,in mẽte nostra fidei vlnis arctius astringimus, & absentiam eius corporalem, sursum tendentibus desideriis,gementes quærimus, quærẽtes gemimus. Profectus namq; in cœlum est, antequam hinc abiret, iã supra infantiam,in qua portatus est à Simeone, ętate & sapiẽtia profecerat. Eius igitur visibile signum portamus omnes in manibus, quẽ iam visibiliter portare,sicut Simeon,nec necesse habemus,nec possumus. ¶ Benè autem consecrati cereoli, id quod visibile erat Christi, nobis significât. Nam sicut apes cerã cũ melle, virginali producit opere, sic Maria virgo Christum,Deum & hominem, salua vteri sui genuit integritate. Apes namq; neq; vllo concubitu miscentur,neq; libidine soluuntur, nullis partus doloribus concutiuntur, & subitò magnum filiorum examen emittunt, de foliis & herbis ore suo prolem legentes. Conuenienti igitur signo, vectationem infantis Christi,prout possumus,imaginamur,beatitudinem eius corde & ore prædicantes, qui tam diu vixit, vt Christum dominũ videret, vidit vt adoraret,adorauit,vt in pace dimissus, feliciter hinc abiret.

Candelæ quid signant.

Luc.2.

Iohan.1.

virginem partus Mariæ per cereolos designatur.

LIBRI TERTII FINIS.

RVPER-

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, DE DIVINIS OFFICIIS, LIBER QVARTVS.

De Septuagesima. Cap.I.

IN hoc Capitulo multa quęrenda sunt, videlicet quòd vocetur septuagesima, & cur vocetur hoc nomine, qua ratione ante passiõem Domini celebretur, & cur alleluia de ore Ecclesiæ tollatur. Hęc omnia tam veras tamque certas habent rationes, vt quicquid aliud dixeris, recalcitret vndiq; tuta veritas, & oppositorum vel repugnantium multitudine inopem & deficientem consciẽtiam reuerberet. ¶ Verbi gratia, cùm dixeris septuagesimam ideo nominari, quòd ab hac dominica vsq; ad sabbatum, quo albæ deponuntur, septuaginta dies computẽtur, & per hos dies significari captiuitatem nostrã, qua peregrinamur à Deo in hoc seculo: Illud statim valde repugnans nostræ cõputationi occurrit, quòd dies dominicæ resurrectionis, nobilitas anni, decus mẽsium, arma dierum, hunc intra numerum computentur. Quis enim dies indignius captiuitatem significare videtur, quàm ille, quo victo captiuatore, dominus resurrexit? Quis dies libertatem significare merebitur, cùm primus dominicę resurrectionis dies sexagesimus quartus occurrat in numero dierum, qui captiuitatem nostram significant, significatam quondam totidem annis, quando populus dei sub Nabuchodonozor fuit exul in terra Babylonis? ¶ Itemq; & illud repugnat, quòd cùm à prædicto sabbato dominica hæc septuagesima sit, sequens dominica (quam sexagesimam dicunt) nullo modo sexagesima est, & quinquagesima nullo modo quinquagesima est, & quadragesima nullo modo quadragesima est. Quid ergo septuagesimam nominemus, altius atq; constantius pandendum est.

Septuagesima quomodo cõputari non debet. *2.Cor.5.* *Eph.4.* *Hiere.25.29.* *Daniel.9.*

Quid septuagesimam nominemus. Cap.II.

SEptem Dominicas continuè sequentes magnis ac mysticis officiis insignes, septuagesimam nominamus, quarum in prima clamat homo à paradisi felicitate & à creatoris sui facie proiectus: Circũdederunt me gemitus, &c. In septima, redeunte de peregrinatione hac & de conualle lachrymarũ, dicitur voce prophetica: Lætare Hierusalem, & diem festum agite, qui diligitis eum, &c.

Septuagesima à septem dominicis. *Gen.2.*

Cur septuagesimam nominemus. Cap.III.

IDcirco autem primam dominicam, quæ septima est ab vltima, septuagesimam potius nominamus, & sexagesimã, quæ sexta est, & quinquagesimam, quæ quinta est, quia idem commemoratur officiis, quod significatum est illa septuagenaria captiuitate populi Dei, qua realiter sedit & fleuit super flumina Babylonis. Quid autem illud est? Septenaria distinctio ætatum mundi, quarũ prima est ab Adã vsq; ad Noë, secunda à Noë vsque ad Abraham, vel secundum quosdam, vsque ad Moysen, tertia à Moyse vsq; ad Dauid, quarta à Dauid vsq; ad transmigrationem Babylonis, quinta à transmigratione Babylonis vsq; ad aduentum domini, sexta ab aduentu Christi vsq; ad finem seculi, septima iam ętas mundi requies est illa, ad quam quotidie trãseunt electorum animæ, & requiescunt inter vbera lætantis matris suæ supernæ Hierusalem. ¶ Quia ergo per has septem dominicas illud idem commemoratur, quod per septuaginta Babyloniæ captiuitatis annos significatum est, dominica hæc prima de septem, rectè septuagesima dicitur, quòd quàm ratum sit, posterius ex ipsarum dominicarũ officiis clarius lucebit. Nunc qua ratione ante passionem domini ordinatæ sint, dicendum est.

Psal.136. *Septem ætates mundi.* *Esai.66.*

Qua ratione sic ante passionem domini septem dominicæ ordinatæ sint.
Caput IIII.

BEatus Papa Gregorius, qui (sicut in libro vitæ eius contineri iam suprà diximus) officiorum atq; stationum ordinator extitit solertissimus, intellexit eo sensu, quem illi Spiritus sanctus aperuit, dignã ac reuerendam memoriam salutiferæ passionis Christi expetere, vt illi ab omnibus sanctis & electis, quicunq; fuerunt ab initio mundi, testimonia redderẽtur, cui quasi cõmunes per os præsentis Ecclesiæ redderentur exequiæ. ¶ Omnium quippe sanctorum à mundi constitutione vna fuit salus & expectatio, passio redemptoris, & concordibus eorũ dictis prænuntiata, gestisq; præfigurata est, ac velut vni subiecta soli, diuersis licet ex locis eandem imaginem multa reddunt specularia: sic plures sancti diuersis temporibus ac meritis venientes, præcurrentes saluatorem, vnam eandemq; variis figuris eius præfigurauerũt passionem.

Gregorius. *Passio Christi uarie præfigurata.*

Ordinator officiorum Gregorius.

sionem. ¶Cùm ergo iã dictus ordinator officiorum, commemorata iam Christi natiuitate, apparitione, & manifestata triennij eius prædicatione, passionis eius memoriam*anno nostro inscripturus esset, laudabilem fecit digressionem, ad mundi recurrens initiũ, & de diuersis ętatibus cõgruas ecclesię voces colligẽs, quasi de diuersis locis septenos choros rationabili ac venerabili ordine produxit. Quid, vel quomodo singuli chori presenti ecclesiæ cõcinant, paulò pòst explicandum est. Nunc illud primitùs dicendum videtur, cur de ore ecclesiæ diebus istis alleluia, quod est laus Dei, tollatur.

**animo*

Cur alleluia dimittatur. Cap. V.

SI rectè consideremus, quam laudem Dei alleluia (quod nomen est antiquæ dignitatis & autoritatis) significet, perpulchrũ & ratiõabile videtur, vt verè est, quòd de ore sanctæ ecclesiæ vox hæc consuetudinaliter ablata est. ¶Significat autem non quamlibet laudem Dei, non laudem maiorum aut minorum creaturarum cœli & terræ, & maris, & omnium quæ in eis sunt. Alioquin, si quamlibet laudem Dei significet alleluia, frustra diebus istis de ore nostro tollitur, cum à laudibus Dei nõ cessantes, laudamus, quòd in principio fecit cœlum & terram, quòd diuiserit lucem à tenebris, quòd fecerit firmamẽtum, & posuerit in medio aquarũ, quòd ad iussum eius germinauerit terra herbam virentẽ, lignumq; afferens fructum iuxta genus suum, quòd luminaria fecerit, & in firmamento posuerit, quòd pisces, quòd volucres, quòd bestias prodire iusserit, quòd deniq; hominem ad imaginẽ suã creauerit. ¶Quam ergo Dei laudem significat alleluia? Illam vtiq;, illã cui dicit Deus pater in psalmo: Exurge gloria mea, exurge psalterium & cithara. Gloria patris, Dei filius, perfecta laus & sempiterna musica, vtpote summa sapientia, quæ de corde nata eiusdem patris æterni musici, citharam nostræ humanitatis assumpsit, quam & cõfractam ab innidis & stultis pueris, qui ad cantum eius saltare debuerant, rursus per gloriam resurrectionis reformauit, & inuiolabile psalterium fecit, illa, inquam, gloria hęc cithara, siue psalterium, alleluia nostrum est. Quicquid enim supernæ iucunditatis auditoribus suis exhibuit, quorum beati oculi qui viderunt, & aures quæ audierunt, quicquid, inquam, de cœlestibus gaudiis ore suo domi nus Iesus Christus præcinuit, alleluia est, canticum nouum est, laus suauis est. ¶Hoc autẽ neq; veteres sancti viderunt, aut audierunt, de quibus ait ipse dominus: Multi reges & prophetę voluerũt videre, quæ videtis, & nõ viderunt, & audire quæ auditis, & non audierũt, neq; nos, quãdiu sumus in corpore (quia recessit in cœlum) videre possumus, aut audire meremur. Quandiu enim sumus in corpore, peregrinamur à domino. Cùm vero probabilem antiquæ ecclesiæ nondum redemptæ statum commemoramus, nostrumq; incolatum, quia prolongatus est, deplangimus, pulchro satis ordine alleluia ab ore nostro tollitur. Quia videlicet, qui per illud significatur, ille nondum venerat, à nobis iam recessit, & ablatus est sponsus à filiis suis. ¶Rectè hoc considerauit, qui hoc responsorium cecinit alleluia. Dum præsens est imitantur illam, & desiderant illam cùm se eduxerit: Dũ enim hic de alleluia dixit hoc, quod de sapientia scriptum est (quæ sine dubio Christus est) profectò per alleluia Christum intelligi voluit, qui dũ præsens esset, imitati sunt illum, & desiderauerũt eum, cùm se eduxit, ascendens in cœlum, & in perpetuum coronatus triumphat ante dominum patrem, sicut scriptum est, Gloria & honore coronasti eũ domine, & constituisti eum super opera manuum tuarum. Non ille nugas triuit, aut pueriles ineptias contexuit, cùm diceret, alleluia, reuertere in thesauros tuos, te benedicent angeli. Reuersus est enim in thesauros suos Christus dominus, id est, in secreta cœli, vbi ab angelis benedicitur, & à filiis suis hic peregrinantibus desideratur. ¶Non solùm autem ipse gloriosus Ecclesiæ sponsus, nouus homo Christus, hoc nomine prædicatur, sed & sponsa eius noua, sancta Ecclesia (quia corpus eius est) quia & ipsa musicæ illi organum est, id est, diuinæ sapientię (cuius in homine Christo tota plenitudo corporaliter inhabitat) eodem nomine iure prędicari potest. Quapropter die dominicæ resurrectionis, quando noua soboles renascitur & claritate repletur agni nouelli, qui venerunt ad fontes, ipsam nouam Ecclesiam, noua cuncto mundo gaudia nuntiantem, non inaniter tali compellamus nomine alleluia, quæ & placido nobis vultu & dulci voce respondet, quia totum eius diei, vel totius hebdomadæ paschalis officium, illorum est exultatio, qui tunc per aquam & spiritum renati sunt. Sed de his suo loco melius dicemus, nunc ad superiora redeamus.

Non omnis laus Dei alleluia. — *Gen. 1.* — *Alleluia nostrum in filio Dei.* — *Psal. 56. 107.* — *Matth. 11.* — *Luc. 10.* — *Cur alleluia in LXX. tollitur.* — *Ibidem.* — *Matth. 13.* — *2. Corinth. 5.* — *Matth. 9.* — *Alleluia nostrum Christus est.* — *Sapientiæ 4.* — *Ephe. 4.* — *Psal. 8.* — *Cur in pascha frequentatur alleluia* — *Ephe. 1. Coloss.*

De Officio septuagesimæ, & cur statio fiat ad sanctum Laurentium.

Caput VI.

Cur in illo die fit statio ad sanctum Laurentium.

QVoniam septem dominicis, septem ętates mundi significari suprà dictũ est, qualiter officium septuagesimę primę conueniat ætati, iam dicẽdum est. ¶Primoq; non

E

non prætereundum, cur statio fit ad sanctum Laurentium. Causa nanq; conueniens & idonea est. Sicut enim in primæ ætatis Ecclesia protomartyris Abel sanguis iustus clamat de terra ad Deum, quæ aperuit os suum & suscepit eum de manu Cain fratris sui, sic in Romana Ecclesia, pretiosa mors beati Laurentii, nouo & inaudito genere passionis clamauit in cœlum, clamauit, & audita est per mundum vniuersum. Quem clamorem suũ ipse sanctus martyr iam præuidens, dicebat ad Hippolytum: Magis in absconditis, in homine interiore absconde Christum, & postmodum cùm clamauero, audi, & veni.

Introitus. *Psal. 17.* ¶ Vox ergo primæ Ecclesiæ conueniens est, præcentore Abel: Circundederũt me, Circũdederãt enim illum gemitus mortis, vitæ gaudiis per primos parentes perditis. Siquidem ille languidus, *Lucæ 10.* qui descendens ab Hierusalem in Hiericho, inciderat in latrones, spoliatusque & vulneratus, semiuiuus ab illis fuerat relictus, genuerat illum in suis doloribus languidus ęgram, saucius morbidam, moriens mortalem. Et in tribulatione mea inuocaui, inquit, dominum, & exaudiuit de templo sancto suo vocem meam.

Prima ecclesiæ ætas in Adam. ¶ Hoc longè post futurum, per spei certitudinem, quasi iam factum fideliter præsumit, iam enim diuinum de reparatione suę salutis acceperat oraculũ, *Gen. 3.* dicente domino ad serpentẽ: Inimicitias ponam inter te & mulierem, & inter semen tuum & semen illius. Victoria nanq; redemptoris nostri iam tũc promissa est, qui cùm sit semen mulieris, inimicitias cõtra draconem antiquũ intantũ exercuit, vt caput eius cõtereret, & omnẽ potestatẽ auferret. Dicat ergo: Exaudiuit de templo sancto suo vocem meã.

LXXVII. generationes ab Adam vsque ad Christum. ¶ Sed quanta expectatio? Quanta salutis dilatio? Generationes nanq; LXXVII. ab Adam vsq; ad natiuitatem Christi sunt. In Euangelio secundum Lucam ita inuenimus. *Luc. 3.*

Euangelium. ¶ Benè ergo hi, qui secundum Euangelium præsentis diei, mane conducti sunt, murmurantes dicunt: *Matth. 20.* Hi nouissimi vna hora fecerunt, & pares illos nobis fecisti, qui portauimus pondus diei & æstus. Pondus enim diei & æstus portauerunt hi, quos à mundi initio, quia diu contingit hic viuere, necesse fuit etiam longiora carnis tentamenta sustinere.

¶ Hoc igitur longissimum stadium est, de quo in Epistola, *Epistola.* prædicto Euangelio cõsonante: *1. Cor. 9.* nescitis, inquit, Apostolus, quod hi qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed vnus accipit brauium? ¶ Sed consolabantur se longanimes in spe, quodammodo dicentes, quod *Graduale.* in graduali canimus: *Psal. 9.* Quoniam non in finem obliuio erit pauperis, patientia pauperum nõ peribit in finem.

Tractus. ¶ Tractus itidem sicut collecta, in qua dicimus: vt qui pro peccatis nostris iustè affligimur, pro tui nominis gloria misericorditer liberemur: tractus, inquam, De profundis, vox est hominis sub manu Dei iusta inter verbera gementis & dicentis: *Psal. 129.* Si iniquitates obseruaueris Domine, Domine quis sustinebit?

Tractus cantus tristitiæ. ¶ Hoc autem in tractibus notandum est, quòd omnes fere grauioribus compositi sunt vocibus, nec vnquàm iis, qui autentici dicũtur, modis exaltari merentur: sed cuncti plagalium inferioribus terminis contenti, fletum & tristitiam in humilitate sonorum denuntiãt. Quod congruè satis obseruatum est. Tristitiæ nanq; tempus exigit, vt alleluia, quod lætantium carmen est, intermitteretur. Benè ergo tractus, qui interim pro alleluia cantatur, altitudinem atque excellentiam gaudii, graui succentu, & modestis declinat incessibus.

Offertorium. ¶ In offertorio: Bonum est confiteri domino, *Psal. 91.* quæ similiter vox est flagellati, iustitiam ferientis inter verbera confitentis, ille vel maximè versus primordiis conuenit infantis Ecclesiæ: exaltabitur sicut vnicornis cornu meum, & senectus mea in misericordia vberi.

In senecta cõ[iung]it misericordia copiosa. ¶ Non enim in infantia eius, quando iusti Abel sacrificio glorificata, primoq; eius sanguine purpurata est: non in pueritia eius, quando loquente Deo ad Noë vel ad Abraham, *Gen. 4.* prima doctrinæ salutaris rudimenta percepit: non in adolescentia eius, quando pædagogum, id est, legem Moysi, ne lasciuiret, accepit: *Gene. 6. 12.* *Exod. 24.* non in iuuentute, quando sanctis regibus à Dauid incipientibus coronata est: sed in senecta eius, quãdo regum prophetarumq; iam effœta erat, exaltatum est cornu eius, sicut vnicornis, id est, Christus rex potẽtiæ singularis: & senectus ei[us] in misericordia vberi, quia videlicet in multitudine misericordiæ rex Israël benedictus aduenit.

Galat. 3. Communio quoq;: *Psal. 118.* Illumina faciem tuam super seruũ tuum, vox eiusdem Ecclesiæ est, secundum primam ætatem mũdi, vox, inquam, hominis spoliati gloria vultus Dei, & parietem inimicitiarum, quo interiecto, veri solis faciem humanarum animarum specularia perdiderant, dissolui ac diruí postulantis. *Eph. 2.*

A natali Christi vsq; ad LXX. legitur nouum testamentum. HActenus à die natiuitatis dominicæ de nouo testamento erant, quæcunq; legebantur in vigiliis nocturnis, conguè scilicet propter præsentem vitam eiusdẽ noui hominis Christi, quã significant dies illi, magnusq; præco sanctæ nouitatis Paulus, cũ veteri lege nouam conferens gratiam, legem *Rom. 5.* factorum deprimebat, & legem fidei cũ palma iustitiæ subleuabat. At nunc iuxta rationem

tioné suprà memoratam, antiqua repetitur historia, qua veteris vitæ narrantur miseriæ, quas in officio præscripto sancta deplorat ecclesia.

De Sexagesima. Caput VII.

Secũda eccle-sie ætas in Noë.

PRæclarũ huius dominicæ officiũ tẽpus illud secũdæ ætatis respicit, quo primũ exijt, qui seminat seminare semen suũ, quo primùm reconciliationé mũdi præparare incipiens locutus est ad Noë, & Ecclesiam iam infantiles annos egressam, primis præceptorũ suorũ elementis imbuere cœpit. Nam ex quo de trãquillo & quieto paradisi vtero eiecta, in hãc nata est miseriã, quam eius natiuitatem beatus Iob in eiusdem ecclesiæ persona (vt ait beatus Gregorius) deplorat, dicẽs: Pereat dies in qua natus sum, &c. nullam illi præceptorum suorũ legitur tradidisse disciplinã.

Iob 3.

¶ At verò locutus cum Noë, dicẽs: quia ecce ego statuam pactum meum vobiscũ, & iterata benedictione, superductam incipiẽs abolere maledictionem, paulatim pueritiam mundi suo magisterio subiicit, dans præcepta quædã, primùm Noë, deinde Abraham, & in illis primoribus initians iustitiam fidei. Perfecit autẽ hæc in plenitudine gratiæ, dũ exiit in hunc mundũ, formam serui accipiens, per seipsum in populo Iudeorũ, & per sanctos Apostolos in omnibus gẽtibus seminare semẽ suũ.

Prima sub Noe præcepta Dei.
Gen. 9.
Philip. 2.

¶ Hac igitur dominica legitur hoc euangeliũ: exiit qui seminat seminare semen suũ: agiturq; statio ad sanctũ Paulũ, digna sanè & euidenti causa, quia dux verbi precipuus, & verè seminator verborum ipse est, per quem omnes gentes cognouerunt gratiã Dei.

Euangelium. Lucæ 8.
Statio ad sanctum Paulum.
Act. 14.

¶ Antequàm ergo sacerdos introeat, velut antequã seminator ille ad opus suũ exeat, dum adhuc in accubitu suo est, & in sinu Dei patris quiescit, cõclamat chorus: exurge, quare obdormis domine: exurgendo enim & semen suũ seminãdo hoc effecturus erat, vt facies eius, quam propter peccatũ auerterat, id est, notitia eius humano generi rursus illucesceret. Ignorãtia nanq; Dei, terræ nostræ sterilitas fuit. Seminator igitur sapientiæ cœlestis, quia suum ad opus (vt dictũ est) exiẽs, & aratores suos, id est, sanctos apostolos cõducens, maximè beatum Paulum, qui plus omnibus illis laborauit, operarium vtilem habuit, quem ad gentes misit, & acuto vomere linguæ eius corda dura proscindens, fidei & morum copiosum semen infudit.

Introitus.
Psal. 43.
1. Cor. 15.

¶ Ingressus sacerdos statim in collecta: Deus, qui conspicis, celebrem eiusdem doctoris gentiũ memoriam premittit, vt stationem cõuenienter asscriptam egressa quoq; proprietas manifestius commendet.

Collecta.
2. Cor. 11.

¶ Amplius autem ad hoc sequens epistola pertinet, qua idem fortissimus cœlestis agricolæ operarius veros labores suos enumerat & pericula, quibus illum affecerunt hi, qui domini sui fines inuaserãt, nec arari permittebant.

Epistola.

¶ Graduale ad vtranq; partem hominum respicit, & eorum scilicet, qui tanquam bona terra, semẽ verbi Dei suscipientes, fructum iustitiæ retulerũt, & eorum, qui rebellantes vniuersę terrę dominatori aratrum eius cõfregerunt, bouesq; innocuos iugulauerunt: Disseminato nanq; verbo Dei factum est, quod ait: Sciãt gentes, quoniam nomen tibi Deus, tu solus altissimus super omnem terram, & hi qui illud repulerunt, positi sunt vt rota, scilicet in eo quod surgentes in his, qui retrò sunt, id est, in carnalibus, cadũt in anteriori parte, id est, in intellectualibus: & quemadmodum stipula dispergitur ante faciem venti, sic disperierunt flante spiritu iræ Dei.

Graduale.
Psal. 82.

¶ In tractu gratias agit sępe dicto seminatori, commota terra & cõturbata, id est, vniuersi peccatores, qui quãdo culturas suas aduerterunt esse deo execrabiles, commoti sunt ad pœnitentiã, & per significationem predicationis incipientes timere, fugiunt à facie arcus, id est, à die iudicii, in quo duobus testamentis, quasi duobus cornibus inflexis, rebelles verbi diuini, damnationis æternæ sagitta ferientur.

Tractus.
Psal. 59.

¶ Lecto tandem Euangelio, consona sequitur offerenda: Perfice gressus meos in semitis tuis. Timendum est enim, ne suscepto semine verbi Dei secus viã expositi, & in exterioribus vagantes à volucribus, id est, à spiritibus immundis diripiamur: aut à solicitudinibus & spinosis diuitiis seculi suffocemur: aut humoré, id est, pinguediné charitatis nõ habens, bonum semen arescat in nobis, & sic non perficiantur gressus nostri. Mirifica misericordias suas, dum semen misericorditer iniectũ custodit vt pupillam oculi, ne cõpungatur à suffocãtibus spinis, protegit sub vmbra alarũ suarũ, ne siccetur ardoribus solis, eripit ab impio, ne auferat verbũ de cordibus nostris: vt dicat bona terra fructũ afferẽs in patientia: Ego autẽ in iustitia apparebo in cõspectu tuo. Et sicut in communione cãtamus: introibo ad altare Dei.

Offerenda.
Psal. 16.

¶ Semen itaque Dei terram nostram in qua creuit (quod mirabile est) sursum vehit secum in horrea cœli: quia cùm terra simus, nisi verbo Dei portemur, quod est Christus, in cœlũ non ascendimus, sicut ipse ait: Nemo ascendit in cœlũ, nisi filius hominis qui est in cœlo. Cum ipso ergo & per ipsum subleuabimur, portantes manipulos iustitiæ, lætificante Deo iuuentutem nostram, in vigore nouitatis æternæ.

Communio.
Psal. 42.
Iohan. 3.

De quinquagesima. Cap. VIII.

Tertia ætas Ecclesiæ sub Moyse. DOminica hæc tertiam mundi ætatem significat, qua adolescentulam, pubescentemq; ecclesiam respiciens Deus, cùm iam tempus eius iuxta prophetã tempus esset amantium, eripuit illam de medio fornicatorum, mittens Moysen & Aaron, & per signa *Ezech. 16.* magna atq; portẽta filios Israël educẽs de seruitute Aegyptiorum. Cui rei valde præsentis *Luc. 18.* dominicæ congruit officium, valde competit id, quod hac die legitur Euangelium. ¶ Nam sicut hic sedens cæcus secus viam postulabat lucem, sed à turbis increpabatur vt taceret, ita illic filios Israël intendentes ad fidem patrum suorum Abraham, Isaac & Iacob, & clamantes ad Dominum, vt educeret *Exod. 5.* eos de Aegypto, quod in lingua nostra tenebras sonat, cultumque sui nominis eos doceret, quæ vera & necessaria illuminatio est, increpabantur ab Aegyptiis opprimentibus, & superbè dicentibus: Vacatis otio, & ideo dicitis, eamus & sacrificemus domino. Igitur cũ dominus mittens Moysen & Aaron, iussit populum suum adduci ad se, & coram illis fecit mirabilia, per quæ potuit verus Deus agnosci, deditq; legẽ scriptã & mãdata vitæ, ritumque *Cæcus secus viam, genus humanum.* colendi, iam tunc magnus ille cæcus, id est, humanum genus, cœpit illuminari, & nunc vsq; illuminatur magis ac magis, contradicentibus licet atq; increpantibus turbis, semper quidem inuisibilibus, nonnũquàm autem etiam visibilibus. Hoc enim dominicæ *Introitus.* huius consonat officium. ¶ Nam ingressuro iã sacerdote, quasi præuenit clamoribus aduentum illuminatoris sui cæcus supradictus, *Psal. 30.* dum chorus concinit: Esto mihi in Deum protectorem. Nempè quod ait: Propter nomen tuum dux mihi eris, & enutries me, ad viam spectat, iuxta quam sedet cæcus mendicans. Via pariter & dux idem est Christus. *Collecta.* ¶ Sequens itidẽ collecta: Preces nostras quæsumus domine clemẽter exaudi: clamor est cæci, magis ac magis vt exaudiatur, inclamantis. Nam & ait, atq; à peccatorum vinculis absolutos, ab omni nos aduersitate custodi, turbam percutit eorum, quæ in oratione patitur, phantasmatum, sicut ille cæcus in E- *Luc. 18. Exod. 5.* uangeliũ turbam increpantiũ, sicut filij Israël Aegyptios prohibentes, & violenter se tenẽtes, ne irent ad sacrificandũ domino Deo patrũ suorũ. ¶ Epistolæ quoq; lectio, si linguis *Epistola. 1. Cor. 13.* hominum loquar & angelorũ, nõ ex eo tantũ loco, quo dictũ est: Videmus nũc per speculũ & in ænigmate, tũc aũt facie ad faciẽ, sed ex tota serie sua, ad eiusdẽ illuminationẽ cæci respicit, dũ cũctis charismatibus excellentiorẽ viã demõstrat, id est, charitatẽ. Charitas enim oculus cordis est, qua quisquis caret, cæcus est, & in tenebris ambulat, & nescit quò eat. *1. Iohan. 2.* Nam & cùm illuminare cœpisset Deus humanũ genus (vt dictũ est) legẽ dãdo filiis Israël, hoc primùm collyrio oculos eius inũxit, dicẽs: Diliges dominum Deum tuũ ex toto corde *Deut. 6.* tuo, & ex tota anima tua, & ex tota virtute tua, & ex tota mente tua, & proximum tuum sicut teipsum. ¶ Graduale, cùm solam *Graduale.* liberationem filiorum Israël (de qua dictum est) cũctis penè dictionibus personare videatur, *Psal. 67.* tamen ex eo, quod dicitur: Notam fecisti in gentibus virtutem tuam, ad eandẽ spectat magni cæci illuminationẽ. ¶ Sic & in tractu, *Tractus. Psal. 99.* quod dicitur: Intrate in cõspectu eius, &c. idẽ est, ac si diceret, accedite ad eũ & illuminamini. Quodq; lecto supradicto Euangelio, dicimus in offertorio: Benedictus es domine, do *Offertoria. Psal. 118.* ce me iustificationes tuas, nimirũ aliis verbis illuminari postulat cæcus. Statim viæ laudes arripit, iuxta quam sedens & mendicans illuminatus est, tantoq; concentu, tã grãdi vociferatione viã testimoniorũ persultat, viãq; veritatis, & viã mandatorũ cõgeminat, vt sæcorũ quoq; duritiã ad glorificandũ illuminatorẽ suum excitare queat. ¶ Quia verò nõ satis est, ad viam peruenisse, & illuminationem scientiæ percepisse, nisi abiiciamus desideria carnis, congruè terremur illorũ exemplo, de *Communio. Psal. 77.* quibus dicimus in communione: Manducauerũt & saturati sunt nimis, quia propter desideriorum incõtinentiam prostrati sunt in *Numer. 14.* deserto, nec peruenerũt ad repromissiõis terram. Quorũ nos exemplo Paulus quoq; solicitos *1. Corinth. 9.* reddens: sic currite, inquit, vt cõprehendatis. ¶ Quem autẽ ducẽ credimus fuisse vel pastorem, cùm iterum populũ suum & oues pascuæ suæ dominus educeret de terra Aegypti, diuidẽs illis per diuisiones gratiarum mare rubrum baptismi, quod de latere eius pendentis in cruce profluxit? Nempè beatũ *Statio ad S. Petrum.* Petrum Apostolum, qui & in magno corpore sæpe dicti huius cæci princeps illuminatus est, dicente ad eũ Christo, filio Dei viui: Bea- *Matth. 16.* tus es Simon bariona, quia caro & sanguis nõ reuelauit tibi, sed pater meus qui est in cælis. Conuenienter ergo ad eundem Apostolũ dominica hæc statio fit, vt omnis plebs videns magnificè Deum exemplo eius dicentis: Populus acquisitionis, annũtiate virtutes eius, *1. Pet. 2.* qui vos de tenebris vocauit in admirabile lumen suum.

De prima dominica quadragesimæ. Cap. IX.

DOminicæ huius officium, propheticũ sancti Spiritus personat vniformiter atq; congeminat oraculum, sine mutatione

tione rerum ac personarum, qno pugnanti contra draconem antiquum promittitur sanctæ ecclesiæ competés altissimá adiutorium.

Quarta ætas ecclesiæ sub regibus & prophetis.

Spectat dominica hæc quartam mundi ætaté, qua mundus plenaria iuuentute roboratus est, & populus dei quasi viriles annos ingressus, coronatus est diademate regum, & ornatus sanctorum sapientia prophetarum.

David *1. Reg. 16.*

¶Nam patriarcha Dauid electus secũdũ cor domini remoto Saule, primus regum, præcipuus prophetarum, manu fortem vel desiderabilem Christum nomine presignat, victoriis præfigurat, propheticis oraculis ac spiritualibus canticis annuntiat.

Cur uelantur altaria. *Apocal. 5.*

¶Et quia clausa fuit, vsq; ad Christi aduentum, huius & cæterorum scriptura propbetarum, ac sicut tenebrosa aqua in nubibus aëris, ita contenebrabatur occulta scientia in prophetis, donec agnus dei, solus dignus accipere librum & soluere signacula eius, in passione sua complendo propheticas aperiret voces: iccirco ab hac dominica vela dependent ante sancta ecclesiæ altaria, vt populus sancta sanctorum non videat, donec in ante paschalia hebdomada depositione velorum, eadem renouetur significatio, quę facta est per hoc, quod velum templi scissum est, spiritum tradente domino.

Matth. 27. *Euangelium.* *Matth. 4.* *Psal. 90.*

¶Hac igitur dominica posito hoc Euangelio, quo caput ecclesiæ Christus ieiunãs in deserto, tẽtatoris insidias superasse narratur, atque ita super aspidem & basiliscum ambulasse, leonemq́; & draconem conculcasse, propheticæ de toto officio circunsonant tubæ, victoriam eandé cunctis membris eiusdẽ capitis, & toti repromittẽtes corpori ecclesiæ.

Statio ad sanctum Iohannem ad Lateranas. *Matth. 11.*

¶cuius officii statio ad sanctum Iohannem ad Lateranas præscripta, valde cõgruit. Sicut enim hoc officium totum in veram saluatoris decantatur felicitatem, qui præ omnibus & pro omnibus super aspidem & basiliscum ambulauit, & totum propheticũ est: sic eadẽ Lateranensis ecclesia, & in nomine eiusdem sancti saluatoris, & in honore prophetæ & plusquam prophetæ Iohannis, ab imperatore Constantino constructa est. Itaq; prophe ticæ laudes congruè illic apostolica statione celebrant.

Quadragesima. *Dominica die non est ieiunandum* *Ieiunium quadragesimale.*

¶Non solum dominica hæc quadragesima dicitur, quemadmodum illæ, quæ præcesserunt, quinquagesima, sexagesima, atque septuagesima, sed & hoc omne tempus, quod ab hac die vsque ad sacratissimam paschæ solennitatem tenditur, quadragesima nuncupatur, videlicet propter imitationem dominici ieiunij, quam per hos dies extẽdimus. Sed ad hanc rationem quatuor dies deesse probantur. ¶Nam licet ab hinc vsque ad sacram paschæ noctẽ, quadraginta duo dies computentur, tamen non nisi triginta sex, Cbristianæ deuotionis parsimonia sibi dedicare præsumit. Canonica nanq; vetat autoritas, ne primam sabbati dominicæ resurrectionis splendore illustratam, vllá vnquá ieiuniorũ publica offuscet nubecula. ¶Vt igitur nostri solennitas ieiunii dominico magis coaptetur exemplo, quatuor dies, qui hanc dominicam precedunt, additi sunt ad pretextá totius anni decimam: totius quippe anni, id est, dierum trecentorum sexaginta, supradictus numerus, id est, triginta sex, decima est. Quibus additis quatuor, fit quadragesima, id est, quatuor cum decima. Et hęc verior est nominis etymologia: Alioquin vna dies, id est, huius bebdomadæ tertia feria sola à die paschæ, quadragesima est.

Apostoli semper in fletu & ieiunio erant. *Matth. 9.* *Psal. 76.* *Matth. 13.*

¶Sanctæ memoriæ papa Telesphorus, à beato Petro septimus, hanc salutarem ante sanctum pascha cõstituit præparationem, vt Christiana plebs, quæ apostolicæ abstinentię tenorem exequi non posset, nõ omnino relinqueret. Apostoli nanque primi eius, qui ablatus fuerat, spõsi filii, tota vita sua ieiunium fletumq́; amauerunt, & renuit consolari anima eorũ, tantúq́; in eo, ꝗ eius memores erãt, delectati sunt. At postquá multiplicari cœpit numerus credentiũ, tãq́; indiscretos pisces retia fidei cõtraxerũt, vt cũ abstinẽtibus, multitudo quoq; intraret ebriosorũ, subuenit ecclesiasticæ disciplinæ magisteriũ, & tanquá seuera mater, edacium puerorũ intemperantiá moderata est, vt quia de toto cogi non poterant, vel partem obseruarent, uitæq́; decimas abstinẽtiæ dedicarẽt.

2. Cor. 6.

Cùm ergo de vniuerso tempore gratiæ dictũ sit illud apostoli: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nũc dies salutis, & cætera: hac tamẽ dominica illa lectio epistolæ reciatur, qua tẽporalis ieiuniorũ obseruantia, quæ, ut dictũ est, esse cotinua debuerat, inchoatur.

Cur cineres capitibus inponimus.

Caput. X.

Lugendi scientia. *Threno 5.* *Iohelis 2.* *Cur cinere aspergimur, pedesq; nudamus.*

SI omnes lugendi scientiam haberemus, cunctisq́; æqualiter saperet illud, quod propheta deplorans: Cecidit, inquit, corona capitis nostri, væ nobis, quia peccauimus: & omnibus in promptu esset facere, quod item dicitur nobis: Scindite corda vestra & non vestimenta vestra: tunc neque cineribus capita nostra aspergere, neque nudis pedibus opus esset ambulare. ¶Nunc autem maxima pars nostrũ neque sponte meminit, qualem ornatum capitis, id est, cordis sui, deum offendendo, perdiderit, neq; facilè possunt corda lapidea scindi, nisi extrinsecus adhibitis adiuuemur instrumẽtis. Igitur, vt nostra nobis calamitas ad memoriá reuocetur,

& meminerimus, quia puluis sumus (quod obblitus fuerat pater noster Adā, quādo proiecit deum coronam suā, & exinde sensit nuditatē suā) iccirco & cinere capita nostra aspergimus, & summas partes corporis, id est, pedes nudamus: Hoc habitu cōfitentes, quia non dij, naq; de cœlo sumus, sed homines sumus, & de terra principiū habuimus: & quia per peccatum gloria nostra spoliati, & inter hostes nudi constituti, ornatu gratiæ Dei indigemus.

De Secunda dominica quadragesimæ cur vacat. Cap. XI.

Dominica quadragesimæ secunda, quæ in ordine & ratione dominicarum septem suprà dictarum, quinta est, pulchra & rationabili dispositiōe vacat, tāquàm non habeat Ecclesiæ Pontifex, iam defessus cantor, quę vel quibus, aut vbi verba canticorum Domini decantet, aut certè infructuosos fastidiens auditores, organa sua suspēderit ad salices. Significat enim quintam mundi ętatem, quando templo domini diruto, & populo Dei in Babyloniam abducto, duplici captiuitate Ecclesia Dei congemuit, peregrina in hoc mundo, captiua sub Nabuchodonozor. Tunc etenim populus Dei, neq; templū neq; altare habebat, & Babylonios Deos statuāq; regis Nabuchodonozor, diaboli typum tenentis, minaci proposita fornace, cogebatur adorare. ¶Non ergo ab re & rationabili diligentia dispositum est, vt cùm huius temporis omnes priuatæ quoq; feriæ propriis officiis locupletatæ, certisq; sint stationibus insignitæ, præter solum (quod est ante palmas) sabbatum, de quo etiam suo loco ratio quærēda est: sola hæc dominica vacet, sed nec officium nisi aliunde mutuatum habeat. ¶Attamē ex narratione euangelica lectionē habet, illi iam dictæ captiuitati populi Dei verisimè consonantem. Nam quod significaue rat illa captiuatio, Nabuchodonozor plebem Dei tyrannicè de illa nobili Syon & templo Domini abstrahente, & barbarici stimuli imperio violenter fatigante, hoc idem significatur in Euāgelio præsentis dominicæ, dæmonio vexante filium Chananęæ, scilicet humanas animas passionibus mali desiderij nequiter à diabolo cōflammari, & longo fune peccatorum ad miseram seruitutem voluntatis eius, mala consuetudine violenter trahi. Clamabat post dominum mulier Chananæa, interueniebat fides patriarcharum, meritumq; Danielis & sociorum eius, vt solueretur captiuitas Babylonia: clamat & nūc superna mater nostra Hierusalem, vt pœnitētibus detur peccato resistendi facultas. ¶Epistolam quoque habet de proprio, in qua cùm dicit Apostolus: Hæc est voluntas Dei, sanctificatio vestra, vt abstineatis vos à fornicatione, vt sciat vnusquisq; vestrûm vas suū possidere in sanctificatione, & honore, &c. ad illius seruitutis effugium prouocamur, quæ significata est (vt dictum est) per hoc, quòd vasa domus Domini Babylonia captiuitate translata sunt & polluta: ita vt biberet in eis rex Babylonis, & optimates eius, vxores & concubinæ eius: itēq; significatur in Euāgelio per hoc, quòd filiam Chananææ, vas vtiq; creatoris spiritus immundus inuaserat. ¶Cętera, quàmuis mutuata sint, & de feria quarta ieiunii sumpta, cūctis consonāt sensibus his, quę dicta sunt. Nam quod in introitu rogamus dominū reminisci miserationum suarū, ne vnquàm dominentur nobis inimici nostri. Et in collecta, vt à cunctis aduersitatibus muniamur in corpore, & à prauis cogitationibus mundemur in mente. Et in graduali rogās ecclesia, vt de necessitatibus suis eruatur: Ad te, inquit, leuaui animam meam. Et in offerendæ versu: Miserere mei secundum eloquium, itemq; in communione, intellige clamorem meū. Hæc omnia clamores sunt magnæ illius mulieris, scilicet Ecclesiæ matris, pro qualibet peccatrice anima, videlicet sua anima, post dominum clamantis iugiter. Quæ ideo competenter de ieiunii die mutuata sunt, quia mali desiderii passiones, quæ per dæmoniosam Chananææ filiam, itemq; per captiuatorem populi Dei Nabuchodonozor præsignatæ sunt, nō eiiciuntur, nisi in oratione & ieiunio.

De Dominica tertia quadragesimæ. Caput XII.

Post illius captiuitatis mysticam cōmemorationem, qua vasa templi Domini sustulit rex Babylonis, typum, vt dictū est, gerens diaboli, sequenti hac dominica, quæ sextam mundi ætatē significat, hoc Euāgelium ponitur, quo fortis armatus custodiens atrium suum, fortiore superueniente, vasa vel arma, in quibus confidebat, amittere narratur, & immundus spiritus, qui exierat ab homine, quærens requiem, & non inueniens dicit: Reuertar in domum meam vnde exiui. Sexta nanque mundi ætate veniens in hunc mundum filius Dei per incarnationis mysterium, & pugnans digito Dei mutum eiecit dæmoniū, & locutus est mutus, qui iuxta alium Euangelistam erat & surdus. Tunc etenim eiecto dæmonio audiuit surdus, & locutus est mutus, quando foras misso princi-pe mundi, audiuit mūdus verba Dei, & locutus est laudem Dei. Sic direpta sunt vasa forti armato illi, scilicet diabolo, quæ transtulerat de ho

Marginalia (left column): Quinta ecclesiæ ætas in captiuitate. / Psal. 136. / 4. Reg. vlt. Hier. 52. / Daniel. 3. / Cur dominica Reminiscere vacat proprio officio. / Euangelium. / Matt. 15. / Daniel. 9. / Epistola.

Marginalia (right column): 1. Thessal. 4. / Danielis 5. / Mutuata huius officij cōueniunt euāgelio. / Psal. 24. / Ibidem. / Psal. 118. / Psal. 5. / Apoc. 18. / Matth. 17. / Sexta ætas ecclesiæ sub Christo. / Euangelium. / Luc. 11. / Matth. 12. / Iohan. 10.

Gen. 3. de honore paradisi, velut supradictus Nabu-
4. reg. ult. chodonozor filios Israël, & vasa templi Do-
Matth. 12. mini ad contumelias Babylonis. ¶ Ecce autē
Immūdus spiritus accipiens secum septem spiritus nequiores se. immundus spiritus, qui exierat ab homine, videlicet à populo Iudaico, nunc iterum reuersus est in eum, assumptis secum septem aliis spiritibus nequioribus se, quia nunc deterius delinquunt Iudæi, in synagogis suis maledicentes Christum, quàm olim in Aegypto diis alienis seruiētes. In hui° ergo dominicæ officio dicit ad introitum gloriabūdus
Introitus. hic mutus, qui eiecto dæmonio loquitur:
Psal. 24. Oculi mei semper ad dominum, causamque reddit, quam audiuit à sanctis prædicatoribus, qui fuerat surdus, quia ipse, inquit, euellet de laqueo pedes meos, prosequitur facundia muti, cuius os sapientia aperuit, respice in me, & miserere mei, causamque nihilominus reddit satis oratoriā, qua Deum auditorē flectere possit, & patronam efficere misericordiam, quoniam, inquiens, vnicus & pau
Collecta. per sum ego. ¶ Quodq; in collecta dicimus, atq; ad defensionem nostrā, dextram tuæ ma
Luc. 11. iestatis extende, inuocatio est eiusdem fortioris, qui, vt dictum est, forti armato superuenit. Vasa illa, quæ forti illi victo atq; liga-
Epistola. to direpta sunt, alloquitur in Epistola Paulus, fortioris iam dicti miles & adiutor egregius, vt sacro baptismate à priscis emundata
Eph. 5. sordibus, non iam rursus inquinentur, cū dicit: Fornicatio autem & omnis immunditia
Graduale. nec nominetur in vobis, &c. Graduale: Exur
Psal. 9. ge domine, non præualeat homo, clamor est omnis vasis electi aduersus eundem fortem armatum, custodientem atrium suum, & in pace sua possidentem ante fortioris aduen-
Tractus. tū. Tractus quoq;: Ad te leuaui oculos meos,
Psal. 122. facunda vox est muti sæpe iam dicti, salutem suam æternam eloquentissima prece deposcentis, eandemq; precem decenti similitudine perornantis. ¶ In offerenda prædicat i-
Offerenda. dem mutus, iam eloquens iustitias domini rectas, quòd eiecto à se dæmonio, rursus ad illum hominem, à quo dudum exierat, scilicet ad populum Iudaicum, permissus sit reuerti, quia videlicet hoc in veritate iudicii Dei sit factū: Iudicia, inquiens, domini vera pro sui verò oris apertione gratias agens: Et
Psal. 18. erunt vt cōplaceāt, inquit, eloquia oris mei,
Communio. &c. ¶ In communione gratulatur idē de muto redditus orator, quòd tanquam passer in-
Psal. 83. uenerit sibi domū, & sicut turtur nidū, scilicet altaria tua domine virtutum, id est, sanctam patriarcharum ecclesiam, vt cū beatis, qui habitant in domo tua domine, in secula seculorum laudet te. ¶ Huius autem officii prælibata ratio commendat, quod scriptum est, statio ad sanctum Laurentium. Nam quorum, nisi sanctorum martyrum, & huius præ *Statio ad sanctum Laurentium.*
cipuè præliis hic, de quo dictum est, fortis armatus de atrio suo (quod Roma fuit) eiectus est! Dicit enim Prudentius: Iam Roma Christo dedita Laurentio victrix duce, ritum triūphas barbarum. Item qui suprà in persona eiusdem martyris: Discede adulter Iuppiter, stupro sororis oblite, Romam relinque liberam. Rectè ergo ad victoris militem, victum canimus fortem.

De Lętare Hierusalem & dominica media quadragesimæ. Cap. XIII.

Dominica hæc ab ea, quæ septuagesima dicitur, septima est, sabbatum mūdi, id est, requiem significans, in qua sancto- *septima ætas ecclesiæ in æterna beatitudine.*
rum & electorū animæ, deposito carnis onere, & velut post bella victores, depositis armis feriatæ lætantur, & nunc interim iidem electi singulis stolis, id est, animæ beatitudi- *Apoc. 6.*
ne munerati resurrectiōem, in qua binas stolas, scilicet tam animarū quàm corporum immortalem gloriam, recipient, præstolantur. Illic autem Hierusalem illa, quæ de sursum est, quę libera est, quæ omnium nostrùm ma *errāt ergo*
ter est, lætatur, & diem festum agens pro nu- *& in hoc Lutherani, dū ne*
merositate filiorum suorum, de huius seculi *gant animas*
peregrinatione redeuntium, repositas effundit epulas, & lacteas ex vberibus suis exprimit maternę consolationis delicias. Illic, in- *sanctorum in coelo esse.*
quam, pater antiquus Deus, nouusque spon- *Galat. 4.*
sus, Dei filius, reduces filios consolatur, quēadmodum per Prophetam promiserat dicēs: *Esa. 66.*
Pueri eorum in humeris portabuntur, & super genua consolabuntur, quemadmodum mater consolatur filios suos, ita consolabor vos, & in Hierusalem consolabimini. ¶ In *Dominica*
hac ergo dominica, quæ (vt dictum est) illius *Lætare.*
sabbati signū est, totū officiū eiusdē requiei, eiusdē cōsolationis pręconiū est, quo cōmoneātur nunc peregrinantes, illius tātę tamq; liberę matris filii, pręsentem tristitiam spe consolationis futurę supergredi: vt sint iuxta Apostolum, spe gaudentes, in tribulatione *Roma. 12.*
patientes, qui in superna Hierusalem vberibus consolationis potandi sunt. ¶ Primoq; *Euangelium.*
dicēdum, quòd euāgelicum illud conuiuiū, quo dominus de quinq; panibus, & duobus *Ioan. 6.*
piscibus satiauit quinq; millia hominū, prędictę significationi dominicę huius sub mystico sensu valde congruit. Significat enim (vt autoritas ecclesiastica tradit) vitale illud sanctarum scripturarum conuiuium, quo de paucis Moysi, prophetarumq; libris crescente copia diuinæ benedictionis, inter ora comedentium, id est, inter studia tractantium, affatim reficitur mundus, quondam à scientia

nei ieiunus,& affluentia dictorum sensuum-
que repletis armariis, lassi atq; victi cōuiuæ
Diuinæ cogni tionis conuiuium. absistimus. ¶Hoc autem conuiuium diuinæ
cognitionis hic incipitur,perficietur verò in
illius sabbati,de quo loquimur,perenni glo-
ria.Nunc enim cognosco ex parte,ait Aposto
1.Cor.13. lus,tunc autem cognoscam, sicut & cognitus
sum,&c.Nam iuxta prophetam: iam non di-
Hierem.31. cet vir fratri suo, cognosce dominū, omnes
enim à minimo vsq; ad maximum cognoscēt
me,dicit dominus.Igitur illam diuinę cogni
tionis ac visionis abundātiam significat hæc,
quæ de Euangelio recitatur hac dominica,sa
tietas hominum quinq; milium. Tūc Iesus,
qui verè abijt trans mare Galilææ, qnia resur
gēs à mortuis omnes amaritudines seculi tur
bulenti & inquieti transgressus est, sequen-
tium se credentium turbam,omnes supernæ
Hierusalem filios iam grandes, iam ablacta-
tos grandi saturabit conniuio:cuius in typū
Gen.21 pater Abraham, ablactato filio liberæ vnico
Isaac, grande cōuiuium fecisse legitur in die
ablactationis eins. ¶Igitur eiusmodi conui-
Introitus. uio manifestè cōsonat illa gratulabunda san
Esa.66. cti Spiritus allocutio,prophetali ore pręmis-
sa: Lętare Hierusalem,&c.consolatio,de qua
hic canitur: Et satiemini ab vberibus conso-
Collecta. lationis vestræ:ipsa est,quam in collecta sub-
sequenti poscimus dicendo:vt qui ex meri-
to nostræ iniquitatis affligimur, tuæ gratiæ
consolatione respiremus: videlicet quando
anhelantes peregrini post laborem captiuita
Psal.125. tis huius sedebimus in illa Hierusalem cœle
sti,dicentes:Facti sumus sicut cōsolati. ¶Ipsa
Epistola. est consolatio libertatis, de qua itidem gra-
Galat.4. tulamur in epistola,dicente Apostolo:Illa au
tem, quæ sursum est Hierusalem, libera est,
quæ est mater omnium nostrûm:ipsa eadem
pax in virtute eius,& abundantia in turribus
Graduale. eius,de qua in graduali canimus: lætantes in
Psal.121. his quæ dicta sunt nobis, à sanctis Apostolis
&doctoribus nostris,in domum domini ibi-
mus. Ad quam cùm peruenerimus, comple-
Tractus. bitur,& quod in tractu dicitur: Non commo
Psal.124. uebitur in æternum,qui habitat in Hierusa-
lem:cū ablata virga fuerit, id est,potestas pec
catorū,quam etsi ad tempus dimittit ad pro-
bationē,nō relinquet dominus super sortem
Offertorium iustorum.In offertorio quoq; consolationis
eiusdem beatificamus conuiuas,lætantes in
epulis laudum,ipsumq; conuiuij patrem be-
Psal.134. nedicimus ex Syon,qui habitat in Hierusalē:
vt ex pręsenti ecclesia, quæ dicitur Syon, id
est,specula,in qua positi videmus nūc per spe
1.Cor.13. culum & in ęnigmate,laudem,donum & be-
nedictionem personare incipientes,perficia-
mus in ea,qua habitat ipse in cœlesti Hieru-
salem. Ipsa est,quę secundum commnnionis
verum & mysticum sensum,necdum cōsum- Communio.
mata est, & adhuc ædificatur vt ciuitas de vi-
uis & electis lapidibus,in qua ascenderūt tri-
bus,tribus domini, tribus nobiles,tribus re- Psal.121.
gales,tribus sacerdotales.¶Ipsa quoq; eccle-
sia,ad quam statio pręsenti officio pręscripta Statio ad S. Hierusalem.
est,eandem ciuitatem Dei,cœlestem Hierusa
lem, nomine ipso designat. Dicitur enim &
ipsa sancta Hierusalem, vt peregrinātibus in Hebr.13.
hoc seculo cœli ciuibus,non habentibus hic
manentem ciuitātem,sed futuram inquiren-
tibus,nomine ipso memoriam atq; desideriū
excitet eius ciuitatis,quam inquirunt, & à lō
gè peregrini salutant. ¶Differt autem huius
stationis ratio ab ea,quę est dominica aduen
tus domini secunda,quia videlicet illa futu-
rę beatitudinis est annuntiatio,hęc quasi prę
sentis contemplatio. Vnde & festiuius agi-
mus,quia spei nostrę solennitas est. Lętatur Festiuitas huius dominicæ
Christiana plebs,& sicut in die solenni Chri
stianus imperator coronatur,& ludis innocē Esa.6.
tibus futurę pacis otium, quo feriabimur in
illius supernę matris sinu,meditari admone-
tur. ¶Huius solennitatis amplitudinem, &
hoc indicat,quod ad complendum duę colle
ctę Romani ordinis autoritate dicuntur: si-
cut & annunciatione dominica duę nihilo-
minus ad introitū pręscribuntur,vt quasi du
plex officium pro dignitate solennitatū hu-
iuscemodi persoluisse videamur.¶Et ne quis
illud obiiciat,cur ergo in maximis solennita
tibus natiuitatis ac resurrectionis dominicę,
cęterisq; pręcipuis festis, nihil tale obserua-
tur? Illud dicendum est, nihil hac duplicatio
ne in illis solennitatibus opus esse, quia per
octauas producuntur,nec ad earum ratiōem
vnius diei coangustātur obseruantia. ¶Post
septem dominicarum ordinatissimam dis-
positionem,quibus (vt dictum est) septem ę-
tates mundi figurantur,quę omnes passione
domini redemptæ, & sanguine eius respersę
sunt,ipsius dominicę passiōis inchoatur cele
bratio, & quasi longa funeris pōpa pręmissa,
sequitur ipsa salutis nostrę victima,nostrarū
mentium ingerens oculis ea,quę nostri cau-
sa pertulit vulnera. Inchoatur autem à cate-
chumenis nostris,scilicet feria quarta,quan-
do celebramus scrutinia. Quæ quam habeāt
rationem, vel cur ea potius die celebrentur,
posterius(pro vt dominus dederit)dicemus.
¶Nūc ne officia feriarum quadragesimę om-
nino intacta relinquantur, concordiam Euā
geliorum atq; Epistolarum tantum spiritus
sancti luce pręeunte contemplemur, quę tan
ta est, tamq; vtilis, vt absque consideratione
nullatenus debeat pręteriri.Nam cętera pro-

sequi nimis longum est atq; fastidiosum, prę
sertim cùm his perspectis, illa quoque per
se quærentibus satis clarescere posſint.

De Euangeliis & Epistolis feriarum quadragesimæ, in quibus sibi concordent. Cap. XIIII.

SEcunda feria primæ hebdomadæ hoc E-
Matt. 25. uangelium legitur, quo filius hominis vē
tur in maiestate sua, ore suo declaratur,
congregatasq; ante se omnes gentes separa-
turus, sicut pastor separat oues ab hœdis, &
statuet, inquit, oues à dextris suis, hœdos au-
tem à sinistris, &c. Hoc nimirum sermo pro-
pheticus Euangelii præcursor, iuxta eūdem
sensum præuenit, dicente domino: Ecce ego
ipse requiram oues meas, & visitabo eas, sicut
Ezechiel. 34. pastor visitat gregem suū, &c. Educā eas, in-
quit, de gentibus, videlicet sicut pastor segre
gat oues ab hœdis, in pascuis huberrimis
pascā eas. Quæ profectò non sunt alia quàm
regnum, de quo ait: Venite benedicti, &c.

Math. 21. FEria tertia in Euangelio eiectis his, qui
vendebant & emebant in templo, cum
calūniantibus & interrogantibus pharisæis
respondisset dominus: & relictis illis, inquit
Euangelista, abiit foras extra ciuitatē in Be-
thaniam, ibiq; mansit. Hoc autem, vt ait bea-
tus Hieronymus, præfigurabat illud, quod il
Hieronymus. los ob incredulitatem relicturus, & ad gen-
tium salutem esset migraturus, quæ per Be-
thaniam, id est, domum obedientiæ designā-
tur, ideo quia verbo Dei obedientes factæ
Psal. 17. sunt, iuxta illud: Populus, quē nō cognoui,
seruiuit mihi, in auditu auris obediuit mihi.
¶ Benè ergo in lectione prophetica præmit-
Esa. 55. titur: quærite dominum, dum inueniri po-
test, inuocate eū, dū prope est, & cetera, quę
sequuntur, ad quærendum dominum ido-
nea, & inuentionem eius efficientia. Nā cùm
hæc diceret propheta, profectò futurum prę
uidebat tempus, quādo à Iudæis inueniri nó
posset, & ad gentes transiens, tanquam ad do
mum obedientiæ, illis inobedientibus iam
propè non esset.

FEria quarta, duplicata solēnitate ieiunii
legitur Euāgeliū, quo spiritus immūdus
Matth. 12. egressus ab homine, ambulans per loca ina-
quosa, quærere requiē & non inuenire asseri
tur: quia proculdubiò, iuxta beatum Iob, ma
Iob 38. gis cubat in locis humentibus, dum exiccata
ieiuniis fastidit corpora. ¶ Huic doctrinæ E-
uangelicæ pręmittuntur exempla Moysi &
Exod. 24. Heliæ, quorum vterque in singulis lectio-
nibus, quadraginta diebus & quadraginta
3. Regum 19. noctibus ieiunasse perhibetur.

FEria quinta, Iudęos in Euangelio glo-
Ioan. 8. riantes & dicentes: Pater noster Abrahā
est, conuincit dominus, eò quod opera Abra
hæ non faciant: & concludit, quod potius ex
patre diabolo sunt, faciendo opera diaboli, Lucæ 16.
& querendo eum interficere, quod Abraham
non fecit: vel (vt quibusdam hac die legere
moris est) diues cruciatus apud inferos, pa-
tremq; vocans Abraham, & deprecans eum, Ioan. 5.
non exauditur vt filius. ¶ Ad hoc manifestè
spectat illud propheticum, quod in epistola
præmittitur: quia vir iustus si genuerit filiū
latronem, effundentem sanguinē, & vniuersa Ezechiel. 18.
detestanda facientem, ipse quidem in iustitia
sua viuet, filius autem eius, qui operatus est
iniquitatem, morte morietur,

FEria sexta significatur in Euangelio ba-
ptismi gratia, qua renouatur sicut aquilę
iuuentus animæ, & redimitur de interitu vi- Psal. 102.
ta eius, & coronatur in misericordia & mise-
ratiōibus. Angelus enim, qui descēdebat in
piscinā, significabat Christū magni cōsilii an
gelū, ipsa autem piscinę aqua, quæ moueba-
tur, populum Iudaicum, qui motus est sedi-
tionibus, descendente in illum eodem mag-
ni consilii angelo per assumptionem carnis,
& ita motus aquæ turbatus est, vt illum cru-
cifigeret. Ille vnus, qui descendebat in aquā, Esa. 9.
& sanabatur, vnam sanctam Ecclesiā Catholi
cam, quę descendens in baptismum Christi,
sanatur ab infirmitatibus, figurabat: Qui au-
tem triginta octo annos iacuerat, vniuersita-
tem eorum, qui grauibus sceleribus languen
tes, & ipsi nihilominus per fidem Christi sa-
nantur. Hoc autem Iudęi velut iniquum re-
prehendunt, semper enim gentium salutem
oderunt. ¶ Benè ergo lectio prophetica prę- Ezechiel 18.
mittitur, in qua dicente domino: si auerterit
se impius ab impietate sua, & fecerit iudiciū,
&c. in quacunq; die ingemuerit, saluus erit,
murmurant & dicunt: Non est ęqua via do-
mini. Non autem perfunctoriè, si quis inge-
muerit, sed si ad baptismum Christi peccator
ingemiscens cōuolauerit, statim saluus erit,
quia omēs prętieritę eius iniustitię nó recor-
dabuntur. Priuata verò pœnitentia laborio-
sa est, nec inter labores pœnitentem adeo se
curum reddit de venia.

SAbbato sacerdotibus ordinatis, & cęte-
ris altaris Christi ministris, hoc Euange- Matth. 17.
lium cōpetenter legitur: Assumpsit Iesus Pe
trum & Iacobum & Iohannem, & duxit eos
in mōtem, & transfiguratus est ante eos. ¶ Sa
cerdotes enim et cęteri altaris ministri, dūad
tantum ministerium promouentur, quasi in
montem altissimum cum domino ascendūt,
vt reuelata facie speculādam eius gloriā spe- 2. Corinth. 3.
culentur, & intelligant, quid cum ipso vel de
ipso Moyses & Helias, id est, lex & Prophe- 1. Petri 1.
tæ loquan-

tæ loquantur,& populo inferiori annunciét, & cum fide Christi legalem moralitaté Propheticamq; doctrinam habentes, parati sint reddere rationem omni poscenti. ¶ Aptè igitur illa præmittitur Apostoli lectio, quam dicit: rogamus vos fratres corripite inquietos, cósolamini pusillanimes,&c. Ipsorú est enim hoc officium, qui ad hoc, vt pastores animarum sint, ordinati sunt. (1.Thess.5.)

De ferijs secundæ hebdomadæ.

Caput XV.

Hebdomadæ secundæ feria secunda illa legitur euangelii lectio, qua Iudæis comminatur dominus, se ab illis propter perfidiam ipsorum recessurum, dicens: Ego vado & quæretis me,& in peccato vestro moriemini. Quod vtique dicendo, ad gentes migraturum se esse significabat. Vnde & illi quasi diuinantes dicunt: Nunquid in dispersionem gentium iturus est, & docturus gentes? ¶ Huic sanè euangelio cógruit prophetica Danielis, quæ præmittitur, oratio, qua furorem & iram domini ab eodem postulat auferri. Hunc enim furorem & hanc iram maximè lachrymosa Prophetæ deplorat conquestio. (Iohan.8.) (Iohan.7.) (Danielis 9.)

Feria tertia dominus in Euangelio culpans scribas & Pharisæos, quòd sedentes super cathedram Moysi, vanè sibi magisterium arrogét, dicendo & nó faciendo: & quod amét salutationes in foro,& vocari ab hominibus Rabbi, tandé eos percutit, dicens: Omnis qui se exaltat, humiliabitur: Videlicet quia superbi illi, à magisterio scientiæ Dei remouendi, & humiles magistri ecclesiæ de gentibus cathedrá illorú erát accepturi. ¶ Quod per illá viduá Sareptaná, de qua in præmissa narratur lectione, præsignatum est: ad quá ex præcepto domini perrexit Helias, cùm multę viduæ essent in Israël. Sic enim ecclesia de gétibus, legis prophetarumq; doctrinam missá sibi à Deo, fidei hospitio suscepit, remanente apud synagogam siccitate & sterilitate: quia sicut alibi comminatus fuerat dominus illi, mandauerat nubibus suis, scilicet gratiæ suę prædicatoribus sanctis, ne pluerent super eá imbrem, atq; ita hæc se humilians à Christo, dum colligit duo ligna crucis, vt faceret sibi subcinericium panem, panem pœnitétiæ, exaltata est, non deficiente apud eam hydria farinæ, nec imminuto lecytho olei, id est, perseuerante scientia legis, pariter & gratia Euágelij. Illa auté se exaltans humiliata sit, adeo vt nec legis farinam molitores eius pharisæi molere sciant, nec oleum Euangelij in phylacteriis suis & magnificis fimbriis ambulátes, inuenire queant. (3.Reg.17.) (Esai.5.) (3.Regum 17.) (Matth.23.)

Feria quarta illa Euágelii lectio ponitur, qua dominus consilium suum discipulis suis secretò reuelat, dicens: Ecce ascendimus Hierosolymam,& filius hominis tradetur ad crucifigendum,&c. Per hæc autem diabolus, hostis noster & inimicus capiendus & iudicandus erat. Benè ergo illa lectio præmittitur, qua Hester aduersus Aman, Dei implorat auxilium. Aman quippe diaboli typum gessit, in eo, quod adorari affectans, populum Dei morte tradere voluit, & Mardochęo crucem parauit. Qui sicut in eandem crucem, quam parauerat, actus est, ita diabolum Christus, vt ait Apostolus, palàm traduxit confidenter in semetipso & ipsum chirographum tulit de medio affigens illud cruci. Hoc ergo sola commendatur oratio Hester, quia totam narrare historiam, quæ, vt dictum est, dominicæ passionis typus est, nimis longum & onerosum fuisset. Nobis quoq; diabolú vincédum, non nisi per passionis eiusdem communicationem, ex occasione duorum Zebedæi filiorum insinuat. (Matt.20.) (Hest.13.) (Coloss.2.)

Feria quinta dominus in Euangelio sui exemplo docet, non in hominum sed in solius Dei cófitendum esse testimonio, dum dicit, loquens secúdum fragilitatem carnis: Et si ego testimonium perhibeo de me, testimonium meum verum est: Alius est qui testimonium perhibet de me. Et subiungit. Et testimonium perhibet de me, qui misit me pater. Vos, inquit, misistis ad Iohannem, & ille testimonium perhibuit veritati: Ego autem habeo testimonium maius Iohanne. Itemq;: Ego testimonium ab hominibus nó accipio. ¶ His proculdubiò consonat, quæ præmissa est prophetica lectio de Hieremia, in hęc verba: Maledictus vir, qui confidit in homine,& ponit carnem brachium suum, vt à Deo recedat cor eius, erit enim quasi miricæ in deserto. Et post pauca: Benedictus vir, qui confidit in domino,&c. (Iohan.5.) (Hierem.17.)

Feria sexta legitur illa parabola, quam dixit dominus ad pharisæos malos,& malè perdendos diuinæ legis agricolas, eo quod missum à se vnicum filium patrisfamilias, id est, seipsum, quem vereri debuerant, occidere deliberabant, dicentes: Hic est hæres, venite occidamus eum, & nostra erit hæreditas, quibus iccirco auferendum erat regnú Dei, & dádum genti, facienti fructus eius. ¶ Huic parabolæ profectò illa de libro Genesis, quæ præmissa est lectio, pulcherrimè congruit, in qua missum ad se Ioseph videntes fratres à longè loquebátur mutuò dicétes: Ecce somniator venit, venite occidamus eum,& videamus, quid illi prosint somnia sua. Ioseph náque in- (Matth.21.) (Gen.37.)

que in eo, quod venditus & in carcere missus est, ipsius domini typum gessit, qui venditus & morti traditus ac sepultus est, & sic eiectus de vinea sua, tanquam lapis inutilis ab ædificantibus reprobatus, cum regno Dei ad gentes faciétes fructus eius transmigrauit, quemadmodum Ioseph à suis venditus & eiectus, Aegyptios pauit.

Luc. 15. SAbbato tam in Euangelio, quàm in Epistola duorum populorũ Iudaici atq; gentilis continetur figura, quorũ prior quantum ad vnius Dei cultum, scilicet, Iudaicus, minoris, id est, gentilis populi pœnitentiam pio patre suscipiéte, inuidia torquetur foris stans, quem gaudere oportuerat, quia frater suus mortuus fuerat, & reuixit, perierat, & inuentus est: quia sicut eadem die cãtamus, lex
Psal. 18. domini irreprehensibilis cõuertens animas, & sapientiam præstans paruulis. ¶ Benè itaq; consonat Euangelio præcurrens Epistola, cũ illic iuniore fratre epulãtocum patre, maior
Gen. 27. foris remanet in agro: Hic Esau, Iacob fratre suo offerente epulas, & ad benedictionem festinante, cõsilio matris suæ Rebeccę (quę Spiritum sanctum significat) foris in venationibus occupatus tardat. Terrenis enim sensibus & carnalibus obseruationibus detentus populus Iudaicus, spiritalem amittit gratiã.

De Feriis tertiæ hebdomadæ.

Caput XVI.

Luc. 4. HEbdomadæ tertiæ feria secũda præsignat in Euangelio dominus se in patria sua, scilicet in Iudæa honorem non habiturum, & ad gentes, vbi honoretur, trãsiturum, dum dicentibus Pharisæis: quanta audiuimus de te facta in Capharnaum, fac & hic in patria tua, respõdet: Amẽ dico vobis, quia nemo Propheta acceptus est in patria sua: iterumq; cum terribili illo ac venerabili iuramento suo per simile, non tantum omninò expresse docet, illis posthabitis, gentes potius à peccatis suis esse curandas, in veritate, in quiens, dico vobis, multæ viduæ erant in Is-
3. Reg. 17. raël in diebus Heliæ, & ad nullam illarũ missus est Helias, nisi in Sarepta Sydoniorum: & multi leprosi erant in Israël sub Helisæo propheta, & nemo illorũ mundatus est, nisi Naaman Syrus. Amplius autem in eo, quod surrexerunt & eiecerunt illum extra ciuitatem, & duxerunt illum in supercilium mõtis, supra quem ciuitas illorum posita erat, vt præcipitarent eum, significatur ab illis transitura salus, dum dicitur: Iesus autẽ transiens per medium illorũ ibat. Cùm enim illũ Iudæi crucifigentes, in profundum obliuionis præcipitare vellent, ipse aduersus & per medium illorum trãsiens, iuit ad gentium populos pedibus suis, pedibus speciosis, id est, prædicatoribus sanctis. ¶ Benè ergo huic Euangelio præmittitur lectio illa de Naaman Syro. He- 4. Reg. 5.
lisæus Christum, leprosus Naaman gentilem populum significat, immũdum & idololatrã. Quòd non ipse Helisæus exiuit ad illum foras, sed mãdauit illi dicens: Vade & lauare in Iordane septies, & mundaberis: hoc propheticè innuit, quod factum est, quia per semetipsum Christus nõ prædicauit gentibus, sed mittens præcepit eos baptizari: Euntes, in- Matth. 28.
quit, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti. Septies aũt lauatur leprosus, quia in baptismo propria est operatio septiformis Spiritus sancti, ex quo & renascimur & remisionem peccatorum accipientes, noui restituimur.

FEria tertia in Euangelio commendatur Matth. 18.
lucidum opus misericordiæ, dicente domino: Si peccauerit in te, id est, te sciente, frater tuus, vade, corripe eum inter te & ipsum solum, &c. Et quia vbi duo consentiunt, scilicet corrector & auditor, neq; opus est, vt alium adhibeas, neq; Ecclesiæ dicas, eo quem corripis inter te & ipsum solum, sponte audiente: quia, inquam, tunc parata venia cõfestim impetratur à domino. Amen, inquit, dico vobis, si duo ex vobis cõsenserint, ex omni re quãcũq; petierint, fiet illis à patre meo, & quia de impetratione venię dixerit, hoc testatur ipse, dum pręmittit: Amen dico vobis, quia quæcunq; alligaueritis super terram, alligata erunt & in cœlo: & quæcunq; solueritis super terram, soluta erunt & in cælo. Terminatur autem sic: domine, quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei? Vsque septies? Et dicit illi Iesus, Non dico tibi Petre vsque septies, sed vsque septuagies septies.
¶ Ad hæc pulchrè lectio, quæ præmissa est, 4. Reg. 4.
concinit: Mulier nanq;, quæ clamat ad Helisæum pro duobus filijs, quos creditor in seruitutẽ tollere cõtendit, ipsa est Ecclesia, quæ pro filiorum peccatis, quos in baptismate genuit, solicita est, ne exactor diabolus pro nũmo malæ voluptatis, quem illis credidit, debitores trahat in damnationẽ perpetuæ mortis. Cui verus Helisæus, scilicet Christus, præcepit oleũ infundere vasis, ostio clauso: quia peccatoribus priuata correptione cõuentis, præcipit remisiõem & absolutionem indulgeri, data potestate ligandi, atq; soluendi, sicut in Euangelio iam dicto promisit, & veritate interposita, id est, amen, promisionem confirmauit. Clauso ergo ostio vasis infusis redundat oleum, quia per priuatam correctionem pœnitentibus confestim venia peccatorũ affluit. Cùm autem quis secretò correptus

reptus inter te & ipsum solum non audierit, postquàm Ecclesiæ dictum fuerit, non tam facilis indulgentiæ leniendus erit oleo, sed congruè pœnitentiæ secandus cauterio.

Matth.15. FEria quarta calumniantibus Pharisæis, quòd discipuli domini trāsgrederentur traditiones seniorum, non lauando manus suas, dum panem māducarent, redarguit eos dominus, & criminationis spiculū retorquet in autores: quare, inquiens, vos trāsgredimini traditiones Dei, propter traditiones hominū? Nam Deus dicit: Honora patrem tuum & matrem tuam: Vos autem dicitis, Quicunq; dixerit patri suo aut matri, munus, quodcunque est ex me, tibi proderit, &c. ¶ Docuerat enim auaritia pharisæorum iuuenes, quorū laqueus omnes facti erant, vt iniussu parentum, imo prærepta parentibus donaria deferentes ad templū, reclamantibus parentibus se hoc pacto inhonorari à filiis, cùm Deus dicat, honora patrem tuum & matrem tuam, illud obiicerent, imo hoc pacto honoramus patrem. Nam Deus pater noster est, ad cuius hæc deferimus templum, & quòd illi offerimus filii, vobis parentibus proderit. Hæc & huiusmodi culpat dominus in traditionibus hominum, quas traditionibus Dei præferebant, simulq; edocet, quòd sola transgreßio mandatorū Dei coinquinet hominem. ¶ Benè ergo in lectione libri Exodi ipsa Dei mādata præferuntur: Honora patrem tuū & ma- Exod.20. trem tuam, &c. De quibus in Euangelio cōuincuntur hypocritæ, foris nitidi obseruando traditiones hominum, intus autem coinquinati trāsgrediendo traditiones Dei, quia non quod intrat in os, sed quod exit de corde, coinquinat hominem.

Iohan.6. FEria quinta venientes ad se turbas, vt se facerent regem, quia manducauerant de panibus eius, & saturati fuerant, hortatur dominus: Operamini, inquiens, non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternā, &c. Dixerat autem eis: Amen dico vobis, venistis ad me, non quia vidistis signa, sed quia manducastis de panibus & saturati estis. ¶ In quo sacerdotū quoq; turbā percutit, qui turmatim veniunt ad altare domini, non quia delectat eos contemplari mysteria, quæ illic commemorantur incarnationis, natiuitatis, paßionis, resurrectionis & ascensionis domini nostri Iesu christi, sed quia manducant de panibus eius & saturantur, videlicet de decimis & oblationibus fidelium, sola quærētes stipendia corporis. ¶ Quapropter illa cōgruè lectio præmittitur, qua Hieremiæ dicitur à Hierem.7. domino, Sta in porta domus domini, & prædica ibi verbum istud, &c. Sic enim & illi, qui pompaticè ingrediebantur portas domus domini, & cupiditates suas pascentes applaudebant sibimet, dicendo templum domini, templū domini est, magis per illud prædas agere de populo, quàm (secundum quod in eadem lectione iubetur) bonas facere vias suas, & benè dirigere studentes.

FEria sexta legitur in Euāgelio, dominus Iohan.4. Iesus fatigatus ex itinere hora sexta sedisse super puteum, loquensq; cum muliere Samaritana, quæ venerat haurire aquā. Si scires, inquit, donū Dei, & quis est, qui dicit tibi, da mihi bibere, tu forsitan petisses ab eo, & dedisset tibi aquam viuam, &c. ¶ Notum atque celebre est fidei sanctæ Ecclesię lectiōis huius mysterium, videlicet dominū nostrū Christum ex itinere, quo ad nostram salutē venit, fatigatum vsque ad mortem, mortem Philip.2. autem crucis sedisse super puteum, id est, mundanæ sapientiæ exuperasse profundum: mulieremq; Samaritanam, id est, Ecclesiam alienigenam, quæ de profundis, imo obscuris philosophorum doctrinis mortuam aquā haurire consueuerat, de qua sitientem animam, vt nō sitiret iterum, satiare nō poterat, didicisse, quia qui biberit ex aqua hac, sitiet iterum, qui autem biberit ex aqua, quam ipse dederit, id est, de spiritu sancto, non sitiet vnquam, sed fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. ¶ Huic Euangelio valde cōgruit præmissa lectio, in qua congregatis filiis Israël aduersus Moysen atq; dicentibus, Numer. 20. Da nobis aquam, iubente domino ducit eos ad aquā, ad petram Oreb, & quanquam diffidens, percutit virga bis silicem, & egressæ sunt aquæ largißimæ, ita vt populus biberet & iumēta. ¶ Moyses nāq; significat hac in re Iudaicum populum incredulum, populus sitiens, humani generis expectationem, petra Christum. Percusßit bis silicem virga Moyses, id est, Iudaicus populus duobus lignis crucis appendit Christum, & egressæ sunt aquæ largißimæ, aquę viuæ, quas in Euangelio supradicto se habere indicat domin⁹ mulieri Samaritanæ. Aqua hæc Spiritus sanctus est, qui tunc datus est, quando petra Christus virga crucis percussus, imo post percusßionem resurrectione atq; ascensione glorificatus est.

SAbbato mulierem in adulterio deprehēsam legimus in Euangelio, & adductam Iohan.8. ad dominum Iesum à scribis & Pharisæis tentantibus, sicamq; latrocinii sui ancipitem occultantibus, vt quicquid respondisset calumniantes criminarentur, id est, si vt miseri cors dimittendam diceret, accusaretur iniustus, & legis aduersarius, si puniendam, velut immi-

immiſericors infamaretur. Quibus ita obuiauit manſuetudo cum iuſtitia, vt cedentibus accuſatoribus, quippe quos ſua ſubtraxerat conſcientia, ſoli duo remanerent miſera & miſericordia. ¶ Huic Euangelio illa,
Dani.13. quæ præmittitur, Danielis lectio congruit: quãuis (vt ait beatus Hieronymus) in Hebraico non habeatur, qua legitur Suſanna à falſa criminatione adulterii Dei auxilio liberata. Nam hæc per miſericordiam, illa lapidationem euaſit per iuſtitiam. Atque ita in eiuſdem diei officio quodammodo miſericordia & veritas obuiant ſibi paribus in
Pſal.84. perſonis, eodemque pręſidio pietatis, quamuis diſparibus cauſis.

De Feriis quartæ hebdomadæ.

Caput XVII.

QVartæ hebdomadæ ſecunda feria in Euangelio phariſæis interrogantibus ac dicentibus: In qua poteſtate hæc facis, & quod ſignum tu oſtendis nobis, cùm reſpondiſſet dominus: ſoluite templũ hoc,
Iohan.2. & poſt triduum excitabo illud: quod de templo dicebat corporis ſui, paulò pòſt Euangeliſta ſubiungit: Ipſe autem Ieſus non credebat ſemetipſum eis, eo quod ipſe noſſet omnes: & quia non erat ei opus, vt quis teſtimonium perhiberet de homine, ipſe enim ſciebat quid eſſet in homine. ¶ Huic Euangelio rectè præmittitur illa lectio de duabus meretricibus, quæ coram Salomone de viuente
3.reg.3. filio contenderunt: quarum alteri, quæ dixit, nec mihi nec tibi ſit, ſed diuidatur, non credidit infantem viuum ſapientiſſimus Salomon. ¶ Nam illæ mulieres ſynagogæ atq; Eccleſiæ typũ geſſerunt, infans autem Chriſti, quem ſynagoga vtero fidei nec concepit, nec peperit, imo & deſiderabat occidi, & adhuc memoriam eius cuperet extingui, vt nec apud ſe, nec apud Eccleſiam gentium viueret. ¶ Benè ergo verus & verè ſapientiſſimus Salomon (vt ait Euangeliſta) non credebat ſemetipſum Iudæis, tendens ad Eccleſiã de gentibus, & quodammodo dicens Apoſtolis ſuis: Date huic infantem viuum, hæc eſt enim mater eius.

FEria tertia loquens dominus ad Iudæos,
Iohan.8. & arguens homicidas atq; impios, Moyſen, cui quondam oranti pro illis, quando ſe cerunt vitulum in Oreb, dixerat: Dimiſi ſe-
Exod.32. cundum verbum tuum, veruntamen in die vltionis viſitabo & hoc peccatum eorum: Moyſen, inquam, hactenus orantem pro ipſis iratus remouet dicendo. Nonne Moyſes
Iohan.7. dedit vobis legem, & nemo ex vobis facit legem? Remouet enim quẽ ad illos non pertinere omnimodò, præuaricatione eos ſeparante, oſtendit: Statimq; Moyſe interceſſore remoto, de crimine reos conuincit: Quid me, inquit, quæritis interficere? At illi ſuo more inſanientes dicunt: Dęmonium habes, quis te quærit interficere? Ipſe verò Moyſen, quem perdebant, tertiò commemorans, magis ac magis reos conuincit. ¶ Benè ergo Exod.32.
ipſa præmittitur lectio, qua Moyſi dicitur: Deſcende de monte, peccauit populus tuus quem eduxiſti de Aegypto. Receſſerunt cito de via, quam oſtendiſti eis, & fecerunt ſibi vitulum conflatilem. Et dicente domino: Permitte me, vt deleam eos, ſequitur: Moyſes autem orabat dominum Deum ſuũ, dicẽs: Cur Domine iraſceris in populo tuo, &c. ¶ Hæc oratio Moyſi valuit pro illis, donec veniret hoc tempus, quo tantum facturi erant homicidium, crucifigendo Dei filium, qui nunc ait illis, quid me quæritis interficere? Propter quod iam nũc remouendus erat Moyſes interceſſor, ſicut tunc placatus dixerat illi: Dimiſi iuxta verbum tuum: Veruntamẽ in die vltionis viſitabo & hoc peccatum eorum.

De Feria quarta ſcrutiniorum.

Caput XVIII.

FEria quarta ſacramenta, quæ nouæ Eccleſiæ propria ſunt, inchoantur: quibus ſacroſancta redemptoris noſtri paſsio, venerabili ritu ſanctæ Eccleſiæ in filiis adoptionis ſanctam nouitatem ſpiritus operando figuratur. ¶ Hac enim die catechumeni noſtri ex antiqua traditione ſanctæ Romanæ Eccleſiæ ſignantur, vt ſacroſancta ſolennitate noſtræ redemptionis ex aqua & Spiritu ſancto Iohan.3.
renaſcantur, Chriſto in baptiſmate commorientes, & cõreſurgentes, iuxta Apoſtolum, Rom.6.
qui ait: Quicũq; baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus, conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmũ in mortem: vt quomodo ſurrexit Chriſtus à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. ¶ Moris quippe erat olim in ſancta Eccleſia, non alio tempore regenerationis huius celebrari ſacramentum, niſi in his, quibus forte ſuperueniente infirmitate vel ęgritudine, mortis immineret periculum. Cuncta penè eccleſiæ proles, quam per annum verbo prædicationis nouam gignere poterat inſtante ſolennitate paſchali, hac die ſua nomina dabat, & per ſequentes dies vſq; ad ipſam paſchæ ſolennitatem, audiens quiſq; regulam fidei, vnde & catechumenus dicitur (catechumenus nanq; auditor interpretatur) lactatus & grandeſcens, tandẽ in plenitudine temporis, poſtquàm luna plena eſt, plena fide in ſolẽnitate ſancti baptiſterii ſymbolum reddens, Chriſto commo-

riebatur & conresurgebat. ¶ At postquàm Christianitas creuit, & sagena illa verbi Dei piscibus impleta est, quia periculosum erat tantam multitudinem differre propter occasiones mortis, quæ in multitudine hominũ multæ sunt, maximè propter turbam infantum, ex Christianis parentibus succrescentium, quorum tenera vita persæpè leui occasione succiditur: Visum est sanctæ Ecclesiæ, passim indulgentia baptizandi concessa, imo oblata, cuncta anteuenire pericula, baptismi tamen solennitatem vel in paucis cum dominica resurrectione, cui similis est, celebrare. ¶ Quarta ergo feria nouæ ecclesiæ celebrantur initia, quæ appellantur scrutinia. Scrutinia verò dicuntur à scrutando, videlicet quia perscrutandũ erat in his qui accedebant, ne qua radix amaritudinis subesset, velut fuit in Simone Mago, in hæreticis & hæresiarchis quàm plurimis, vt sancta non illis darentur, nisi prius Christiana fides in mentibus eorum radices altas fixisset. Cur autem hac potissimum die celebrentur, vel quod subsequentium vsq; ad passionis dominicæ diem numerus dierum mysterium contineat, iam dicendum est. *Act.8.*

Cur quarta feria fiant scrutinia.
Caput XIX.

Icirco quarta feria potius, quàm quinta vel sexta maximum scrutinium celebratur, vt ieiunantes, & vasa sua suscipiendæ gratiæ præparantes, quindecim dies ieiunii, vsq; ad diem quo dominus est crucifixus, habeât, quia quintadecima luna dominus noster, verus agnus, immolatus est. Quod à magno mysterio nõ vacat. Luna nanq; paschalis, de qua dominus ait ad Moysen: Mensis iste principium vobis mensium, primus erit in mensibus anni. Decima die mensis huius tollet vnusquisq; vestrûm agnum, & seruabitis eum vsq; ad quartumdecimũ diem. Luna, inquã, hæc paschalis (lunares enim solos menses no uerûnt & computant Hebræi) sanctam Ecclesiam significat, ab eodem vero sole illuminatam, quæ in plenitudine fidei passionem eius suscipiens, commoritur illi & consepelitur in sacramento baptismatis. ¶ Igitur quoties Ecclesiæ noua soboles ad commoriendum Christo præparatur, vt numerus dierũ præparationis eius, id est, arctioris ieiunii ętati lunæ, quæ illam significat, exæquetur, feria quarta scrutinia celebrantur. Nam si sexta feria potius celebrarentur (quæ quintadecima est die dominicæ crucis) non nisi tredecim ieiunii dies eorum præparationi restarent. Duæ nanq; dominicæ intercurrunt. Do minicis autem diebus ieiunare non licet. Igitur dum quarta feria scrutinia celebrantur, & sequentes quindecim dies ieiuniis atque doctrinæ fidei expenduntur, noua Ecclesia, pulchra, vt luna, ad plenitudinem proficit, vt crucifixo plena luna Christo commoriens & conresurgens, illi in baptismo copuletur. *Exod.12. Leuit.23.*

Quòd hoc scrutinium pręcipuum sit septem scrutiniorum.
Caput XX.

Sciendum autem hoc non solum agi antiqui moris fuisse scrutinium, sed omniũ esse præcipuum. Nam iuxta ordinem Romanum, vsq; in sabbatum sanctum in vigilia paschæ, septem agebantur scrutinia, vt dum septenario numero implerentur catechumeni, daretur illis gratia septiformis Spiritus sancti. Quorum primum erat tertia quadragesimæ hebdomada, feria secunda, qua magnum huius diei, scilicet quartæ feriæ scrutinium sic erat ad catechumenos pronunciandum. Scrutinii diem, dilectissimi fratres, quo electi nostri diuinitus instruũtur, imminere cognoscite, ibidemq; solicita deuotione sequenti quarta feria, circa horam tertiam conuenire dignemini, vt cæleste mysterium, quo diabolus cum sua pompa destruitur, & ianua regni cœlestis aperitur, inculpabili ministerio peragere valeamus. ¶ Itẽ feria quarta, finitis Missarũ solenniis, annũciabat presbyter, vt in ipsa hebdomada reuerterẽtur ad scrutinium, ita dicendo: Die sabbati veniente, colligite vos temperius ad Ecclesiam illã. Iterum atq; iterum annunciabat presbyter, qualem diem voluisset, ita dicendo: Illa feria veniente, colligite vos temperius ad Ecclesiam illam, donec septem, vt dictum est, scrutinia complerentur.

De Officio eiusdem quartæ feriæ.
Caput XXI.

Iam verò hac feria, quàm sanctum, quàm pium, quàm mysticum, secundum ea quæ dicta sunt, sequitur Missæ officium: Primùm in Euangelio, quod, vt sæpè dictum est, totius officii principale est, catechismi simul atque baptismi sacramẽtum, speciose à specioso nostræ salutis opifice Dei filio præfiguratũ est. ¶ Homo enĩ cæcus à natiuitate, genus significat humanũ, magnũ vtiq; cęcũ, & valde cęcũ, qui pulchros oculos ad videndum creatorem, menti (vbi fulget imago factoris) inditos, in primo parente, principem tenebrarum respiciente, perdidit: atq; ideo per hominem à natiuitate cæcũ, congruè significatur. Cui reuocato ad veritatis lumen, dum prædicatur à ministris Christi incarnatio ipsius filii Dei, cæteraq; mysteria, quæ in carne pro nostra salute gessit, lutum ipse facit ex ipso sputo, *Iohan.9.*

ſputo,& linit ſuper oculos cæci. ¶Sputum enim oris & labiorum eius, in quibus gratia diffuſa eſt.Sputũ,in quam,quod à capite deſcendit, ſignificat diuinitatē Chriſti filii Dei,
Pſal 44. verbũ bonũ, quod eructauit cor patris, qui,
1.Cor.11. vt ait Apoſtolus,Chriſti caput eſt.Expuit nãque caput Deus in terram,& ſputum ſuũ pulueri, quem omnis ventus agitabat & circum ferebat,vniuit,quando verbum ſuum eructauit cor eius in terrenum vterum virginis,& pulueri noſtræ naturæ in vnam perſonam cõiũxit, vt à tali tantoq; ſputo tantillus puluis formam ſtabilem, ſpeciemq; atque decorem accipiens,conſeruaretur.Igitur dũ huius incarnationis fides humano generi prædicatur,magni cæci,vt dictũ eſt,oculi luto,quod fecit dominus,linuntur. ¶Cùm autem ita catechizatus idem cæcus ad ſacros fontes peruenit,& lauatur fonte viſibili,purificaturque virtute inuiſibili,hoc vtiq; agit,quod domi-
Iohan.9. nus imperauit. Vade ad natatoriam Syloe,& laua. Fons nãq; viſibilis,inuocata virtute Spiritus ſancti, factus eſt natatoria Syloe, id eſt, miſſi, quem aſcendens ad patrē, miſſurum ſe eſſe dixit, & miſit diſcipulis ſuis,fili⁹ Dei. Ille (inquam)miſſus in natatoriam ſuam deſcendit,& illitos oculos fide Chriſti,ſua remiſsione lauat à peccatis,illuminat agnitione Dei. ¶Ab hoc quaſi capite vniuerſa membra pen-
Ezech.36. dent officij.Primùm in introitu,vox prophetica, dũ ſanctificatus fuero in vobis,congregabo vos de vniuerſis terris,& effundam ſuper vos aquam mundam,&c. Sanctificatur e-
Leuit.20.21. nim dominus in catechumenis,dũ audiunt, & credunt quia ſanctus eſt, & ideo effuſa ſuper ſe aqua munda, id eſt,Spiritu ſancto, per quem hęc viſibilis aqua mundatur & mũdificat, emũdati ab omnibus inquinamẽtis ſuis, ſic deinceps viuũt,vt teſtimonio ſint ei,quòd ſanctus ſit,cuius præcepto & ipſi ſancti ſunt. ¶Hoc in vtraq; lectione diuerſis verbis, ſed eodem ſenſu reperitur. Nã in prima, quæ eſt Ezechielis prophetæ,idē,quod in introitu cã-
Ezech.36. tatum eſt,legitur,& additur. Et auferam cor lapideũ de carne veſtra,& dabo vobis cor carneum,&c. Cor nanq; carneũ, id eſt, molle ac tenerum,& facilè cedens nouam legem ſcribenti digito Dei, habēt catechumeni noſtri, dum inſcriptam ſibi capiũt doctrinam fidei, quã non capiũt, quæ confringuntur lapidea corda Iudęorũ,quorum in typum confractæ
Exod.38. ſunt priores tabulæ,quas præciderat Moyſes, & aliæ præciſæ in typum gentiũ. In ſecunda,
Iſa.1. dum dicit Eſaias:Lauamini,mũdi eſtote,& ſi fuerint peccata veſtra vt coccinũ,quaſi nix de albabuntur: & ſi fuerint rubra quaſi vermiculus, velut lana alba erũt: nihilominus remiſſio peccatorũ,quę accipiť in baptiſmate,commendatur.¶Gradualia quoq; pulchrè atque conſonè ad eũdem ſenſum concinunt. Cuius enim,niſi catechizantis nouam ſobolem
Eccleſiæ,vox eſt: Venite filij,audite me,accedite ad eum,& illuminamini?Nam vt iuxta Euãgelium paucis immutetur verbis,idem eſt, ac ſi dicat:Venite cæci,vt luto,quod fecit dominus ex ſputo,veſtri linantur oculi, accedite ad natatoriam Syloe,& illuminamini.Hoc autē, quòd duæ lectiones totidemq; gradualia præſens accumulat officiũ,ſacramēti celebritas popoſcit, videlicet vt propter augmētum filiorum habeat quoq; ſpiritualium augmenta ciborum.¶Lecto autem Euãgelio , in quo ſæpè dictus cæcus illuminatus & extra ſynagogam eiectus,filium Dei foras inuenit, imo à filio Dei foras inuentus eſt,& procidēs adorauit , conueniens huic ſignificationi ſequitur offerenda: Benedicite gentes Deũ noſtrũ. Nam in Pſalmo illo, de quo ſumpta eſt, iuxta ſacram expoſitionem venerabilium doctorum,loquũtur Apoſtoli,exhortando gentiles laude inenarrabili & opere & voce Deũ laudare, & de occulto & terribili iudicio ei⁹, quo illos aſſumpſit,& populũ ſibi antè peculiarem & electũ repudiauit,intra ſe expaueſcere & timere , ne fortè, ſi naturalibus ramis non pepercit,quia inobedientes fuerũt, imo quia cæcum illuminatum extra ſynagogã eie cerunt,id eſt,gentibus cadentibus communicare noluerũt,nec ipſis parcat,ſi ſuperbiãt. Benè ergo Pſalmo illo, vtpote de voce Apoſtolorum,qui magnum cæcum,id eſt,omnes gētes,catechizauerũt,offerenda hęc ſumpta cum verſibus ſuis ad rem concinit,maximè in eo,quod dicim⁹:In multitudine virtutis tuæ mētientur tibi inimici tui,&c. Mētiti ſunt enim inimici eius,dicētes:In Beelzebub principe dæmoniorum eiicit dæmonia, cùm ipſe in digito Dei eiecerit. Hoc autem illud præibat agendum, quod in catechiſmo Chriſtianæ fidei ſpiritus immundus eiiceretur de hominibus,per idololatriam poſſeſsis, quos ipſe fortis armatus malè pacato cuſtodiebat atrio.Benè ergo & venerabiliter cãtamus hac die,qua de hac eiectione muti dæmonii mētiuntur vſq; nunc inimici eius Iudæi , quòd non fiat in ſpiritu Dei: Sed fruſtra. Nam illis blaſphemantibus,hoc fit quod ſequitur:Omnis terra adoret te. Venite & videte opera Dei,quàm terribilis in cõſiliis ſuper filios hominum,videlicet in illius prioris populi abiectione,& gentium aſſumptione. ¶Communio quoq; canora,ac ſuaui modulatione acutas voces efferens, gratulabunda prædicatio ſiue teſtificatio eſt humani generis, incarna-

Pſal.33. Pſal.65. Rom.11. Pſal.95. Matth.12. Pſal.65.

tionem filii Dei confitentis, iuxta illud: Credidi, propter quod locutus sum. Et sicut indignantibus & maledicentibus Pharisæis, & extra synagogam eiicientibus, non tacebat ille, dicens: Ille homo qui dicitur Iesus, lutum fecit ex sputo, & liniuit oculos meos, & modo video, sic beati illi, quibus ait dominus, Beati eritis, cùm oderint vos homines, & cùm separauerint vos, & exprobrauerint, & eiecerint nomen vestrum tanquàm malum propter filium hominis, quantò magis maledicunt eis inimici Christi, & os eorum opprimunt, tantò magis prædicant scientes & intelligentes lutum illud, id est, incarnationem Christi, illuminationem omnium esse videntium.

Psal.115. Iohan.9. Matth.5. Luc.6.

AD INTROITVM.

Vbi aguntur scrutinia, propriè quoq; collectæ pro catechumenis dicuntur.

ORATIO.

Omnipotens, sempiterne Deus, ecclesiam tuam spirituali fœcunditate multiplica, vt qui sunt generatione terreni, fiant regeneratione cœlestes.

SECRETA.

Remedii sempiterni munera Domine lætantes offerimus, suppliciter exorantes, vt eadem nos & dignè venerari, & pro saluandis congruenter exhibere perficias, per Christũ.

COMPLENDA.

Tu semper quæsumus Domine, tuam attolle benignus familiam, tu dispone correctam, tu propicius tuere subiectã, tu guberna perpetua bonitate saluandã, per dominũ nostrũ.

CVR STATIO AD SANCTVM PAVLVM.

Considerata, vt dictũ est, scrutiniorũ ratione, perspicuũ est, quòd statio ad sanctum Paulum præscripta, valde rei conueniat. ¶ Ipse enim magnus & mirabilis catechizator orbis terrarũ, & (vt ipse ait) doctor gentium, in fide & veritate, ipse idem magnificè & mirabiliter catechizatus est, quia non ab homine, neq; per hominẽ (sicut ipse ait ad Galatas) Euangelium meum, quod Euangelizatum est, non est à me, neq; enim ab homine accepi illud, neque didici, sed per reuelationem Iesu Christi. Cum voce nanq;, quam de cœlo corporaliter audiuit, qua carnalis eius sensus percussus & occisus est, in corpore am quoq; vocem accepit cœlestis magisterii, quam per triduum audiens, iuxta magistri catechizantis efficacissimam potentiam, ipse quoque catechumenus mirabilis, perfectus redditus est doctor Euãgelii. Nec longè dissimilis illi cæco Euangelico, vtpote corporaliter cæcus ad natatoriam baptismi salutaris missus est, vbi & corpore & anima illuminatus, disceptantibus contra se Pharisæis, omnibus Christi inimicis, enarrare non desiit, quid fecerit sibi homo, qui dicitur Iesus, quo modo sibi aperti sunt oculi, & lutum ipsum, quod fecit ex sputo dominus, id est, incarnationem verbi Dei, omnibus ostendere non cessauit. Propter quod & maledixerunt ei, & extra synagogam suam eiecerunt, quinquies quadragenis vna minus cæsum.

1.Tim.1. Galat.1. Actor.9. Act.9.26. 2.Cor.11.

De Feria Quinta. Cap. XXII.

Feria quinta in Euangelio, vbi ait dñs, pater meus vsq; modò operatur, & ego operor, vt indicet nobis, quomodo operetur, & non falsum dixerit scriptura per Moysen ministrata. Quia Deus requieuit ab omnibus operib^9 suis in die septimo, vt, inquã, indicet, quia tunc operatus est, cùm fecit mundum, & vsq; nunc operatur, cùm regit mundum, paulò pòst subiungit: Sicut enim pater suscitat mortuos & viuificat, sic & filius quos vult viuificat. Quod se dixisse ostendens de resurrectione, quę nũc fit, qua transeunt homines (vt ait beatissimus Augustinus) à morte infidelitatis ad vitam fidei, à morte falsitatis ad vitam veritatis, à morte iniquitatis ad vitam iustitiæ. Amẽ, inquit, dico vobis, quia q verbũ meũ audit, & credit ei qui misit me habet vitam æternã, & in iudiciũ non venit, sed transit à morte ad vitã. Et hoc attendite, inquit idem Augustinus, Non, nunc transit, sed iã trãsit à morte in vitam. ¶ Ac deinceps: Amẽ, inqt, dico vobis, quia venit hora & nũc est, quando mortui qui in monumẽtis sunt, audient vocem filii Dei, & qui audierint, viuent: Non inquit, quia viuunt, audiunt, sed quia audiunt, reuiuiscunt. Per quod amplius claret de hac resurrectiõe hęc dici, qua mortui in infidelitate & ignorantia Dei sic resurgunt, vt prius audiãt, & audiendo reuiuiscãt. Ista resurrectione, si rectè credimus, resurreximus, & nos ipsi, qui iam resurreximus, alterã in fine resurrectionẽ expectamus. ¶ Huic Euangelio rectè præmittitur illa lectio libri Regum, de filio Susamitis, quem puer ab Helisæo missus cum baculo, non resuscitauit. Per semetipsum verò Helisæus veniens, seque super mortuum sternens, atque ad eius membra se colligens, huc illucq; deambulãs, & in ore pueri septies aspirans, hunc ad rediuiuam lucem protinus per mysteriũ cõpassionis animauit. Eandẽ enim resuscitationẽ humani generis, quæ fit per fidem, de qua suprà dictũ est in Euãgelio, teste beato Gregorio, hæc pueri resuscitatio significauit. ¶ Author, inquit, humani generis Deus mortuum puerum doluit, cũ extinctos nos iniquitatis aculeo,

Iohan.5. Gene.2. Iohan.5. 4.Reg.4.

aculeo miseratus aspexit: & quia per Moysen terrorem legis protulit, quasi per puerum virgam misit. Per legem quippe virgam Deus tenuerat, cùm dicebat: Si quis hæc vel illa fecerit, morte moriatur. A peccati igitur morte, timor suscitare non valuit, sed ad statum vitæ apparata mansuetudinis gratia erexit. Sed puer cum baculo mortuum suscitare non valuit, quia Paulo attestãte, nihil ad perfectum adduxit lex. Ipse autem per semetipsum veniens, & super cadauer se humiliter sternens ad exequenda sibi mortui membra se collegit, quia cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens, in similitudine hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Huc illucq; deambulabat, quia & Iudæam iuxta, & longè positas gentes vocat. Super mortuum septies spirat, quia per operationem diuini muneris gratiæ septiformis spiritum in peccati morte iacentibus aspirat. Moxq; iuuenis erigitur, quia is, quem terroris virga suscitare non potuit, per amoris spiritum puer ad vitam rediit.

Hebr. 7.

Philip. 2.

De Feria sexta. Cap. XXIII.

Feria sexta legitur Euangelium de resurrectione Lazari. Notum est mysterium huius miraculi, & penè à cunctis doctoribus celebratum, quòd videlicet Lazarus, quem amabat dominus, de quo ipse ait: Lazarus amicus noster dormit, sed vado vt à somno excitem illum: & cuius sorores sæpè domino ministrauerant, typũ gesserit iam fidelis & intra ecclesiam positi hominis, qui cùm sit amicus domini nostri Iesu christi per fidem, moritur illi per iniquam operationem, & in sepulchro malæ conscientiæ, consuetudine scelerum obrutus, iamq; fœtens per infamiam, tandem per occultam inspirationem Dei magno timore futuri iudicii, quasi magno saluatoris clamore concussus, ad vitã pœnitẽdo resilit, & malæ sepulchrum conscientiæ per vltroneam aperiens confesionem, vinculis peccatorum meretur absolui, quia viuit. ¶ Hoc autem in filio mulieris Sareptanæ præfiguratum est, ad quam Helias domino iubente ierat, relicta apud carnalem Israël siccitate & fame. Nam & illa mulier (vt iam superius dictum est) Ecclesiam de gentibus mysticè significauit, quæ legem & prophetas imo christum, qui ipsis agnoscitur, tanquàm Heliam hospitio fidei suscepit. Filius verò huius viduæ, vnusquisq; fidelis est, qui tunc moritur, quando dignum morte peccatum admittit. Et quòd in clamore domini Lazarum euocantis significatum est, in cuius domo & ipse à sororibus eius pascebatur, hoc idem in clamore Heliæ præcesit clamantis ad Dominum, & dicentis: Obsecro domine etiam ne viduam, apud quam ego vtcunque sustentor, afflixisti, vt interficeres filium eius? ¶ Ad hoc quoq;, quòd Lazarum amicum suum appellauit dominus, pulchrè conuenit illud, quòd hic fuisse dicitur filius Amathi, id est, veritatis. Affirmant enim Iudæi, quod Ionas fuerat iste Sareptanæ viduæ filius, quẽ resuscitauit Helias, matre postea dicente ad eum: Nunc cognoui quoniam vir Dei es tu, & verbum Dei in ore tuo verum est, & ob hanc causam, ipsum puerum Amathi vocitatum. Amathi nanque ex Hebræo in Latinam linguam, veritas dicitur, & ex eo quod Helias verum locutus est, ille qui suscitatus est, filius nuncupatus est veritatis. Sed & hoc, quòd mortuum vt suscitaret Helias supra lectum suum posuit, à mysterio non vacat: Lectus nanq; Heliæ, catholicam Christi designat Ecclesiam, in qua sola per remisionem peccatorum mortuæ reuiuiscunt animæ. Nam de hac Ecclesia dicitur in Canticis canticorum: En lectulum Salomonis, sexaginta fortes ambiunt. Supradictam ergo lectionem Euangelii benè, vt consonanter ista de libro Regum lectio præcurrit.

Iohan. 11.

3. Regum 17.

De Feria septima Sabbato.
Caput XXIIII.

Sabbato hoc Euangeliũ ponitur, in quo dominus cùm dixisset: Ego sum lux mũdi, qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ: obuiantibus Iudæis & dicentibus, tu de te ipso testimonium dicis, testimonium tuum non est verum, euincit eos firmo & vero argumento, dum dicit: Etsi ego testimonium perhibeo de meipso, testimonium meum verum est. Et statim proponit, quod necessario concedendum sit: In lege vestra scriptum est, quoniam duorum hominum testimonium verum est. Et protinus assumit: Ego sum qui testimonium perhibeo de meipso, & testimonium perhibet de me, qui misit me pater. Quod & ipsum concedi oportet. Palàm nanque est auditum testimonium patris, dicentis: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Et mortui resuscitati, & cætera, quæ ostendebat eis ex patre suo opera bona, testimonia erant de ipso, tam patris, quàm filii. Testimoniũ ergo verũ atq; fidele falso calumniabantur, contra legẽ suam preuaricatores legis. ¶ Ad hæc, quæ precurrit lectio prophetica, pulchrè accedit in eo quod ait. Ecce testem populis dedi eum, ducem ac præceptorem gentibus: Ecce gentem, quam nescie-

Iohan. 8.

Deut. 17.

Matth. 3. 17.

Esaie 55.

bas, vocabis, videlicet tuus ipse testis, & gentes quæ nō cognouerūt te, ad te current, propter Dominum Deum tuum, & sanctum Israël, quia glorificauit te, videlicet iuxta hoc quod de illo dicis, & testimonium perhibet de me, qui misit me pater. Iccirco nanque gentes credendo ad filium currunt, quas nesciebat, quia ipsum filium patremque Deum, qui duo testes sunt, quia duæ personæ, sed non duo dii sunt, fideles & idoneos comprobant, quorum testimonia recipiant, ex dictis & ex factis vtriusq;, certum tenentes, quòd ipse filius ad ipsorum salutem à patre missus sit. Sed & in eo, quod ait in euāgelicę principio lectiōis: Ego sum lux mūdi, &c. Et in eo, quod in propheticæ lectionis exordio prædictum est: Omnes sitientes venite ad aquas, &c. summa vtriusq; consonantia est. Nam & illa lux inebriat, & hæc aqua sapientiæ potatos illuminat, testante Psalmista, qui cùm dixisset, quoniam apud te est fons vitæ, protinus subiunxit. Et in lumine tuo videbimus lumen. Vnà eademq; sapientia Dei patris, fons est vitæ lumenq; de lumine. Et de vtroq; præmissum est: Inebriabuntur ab hubertate domus tuæ. Iohan. 8. Esa. 55. Psal. 35.

FINIS LIBRI QVARTI.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, DE DIVINIS OFFICIIS, LIBER QVINTVS.

De nominica in passione domini. Caput. I.

PRæcedenti vespera dominicæ huius, annua dominicæ passionis celebritas inchoatur. Cur autem tot dies ante illum diem, quo crucifixus est dominus, incipiatur, ex Euangelio Iohannis animaduertere possumus. Ait enim: Collegerunt Pontifices & Pharisæi concilium aduersus Iesum, & dicebant: Quid facimus, quia hic homo multa signa facit? Et cùm prophetasset vnus ex ipsis Cayphas nomine, qui erat Pontifex anni illius, quod expediret vnum hominem mori pro gente, & non tātum pro gente, sed vt filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in vnum, secutus adiungit Euangelista: Ab illo ergo die cogitauerūt, vt interficerēt eū. Ac deinceps: Iesus ergo iam non palàm apud Iudæos ambulabat, sed relictis illis, abiit iuxta desertum in ciuitatem, quę dicitur Effrem, & ibi morabatur cum discipulis suis. ¶ Et quando concilium illud habitum sit, item ex consequentibus colligi potest. Sequitur enim: proximum autem erat pascha Iudæorū, & ascenderunt multi in Hierosolymam de regione ante pascha, vt sanctificarēt seipsos. Planè per hoc, initium primi mensis tunc extitisse commendatur, quando Lazarus suscitatus est, propter quod signum non multò pòst concilium habitum est. Moris enim Iudæis erat, ex præcepto legis sanctificare seipsos ante pascha, ipsamq; sanctificationem initiari prima die Mensis primi: qua die & tabernaculum dedicatum est, sicut in Exodo legimus, loquente domino ad Moysen: Mense primo, prima die Mensis eriges tabernaculum testimonii, & pones in eo arcam, &c. Et paulò pòst: Assumpto vnctionis oleo vnges tabernaculum cum vasis suis, vt sanctificentur, &c. ¶ Illud quoq; non prætereundum, quod eiusdem Mensis initiū, id est, luna prima in sexta feria tunc extiterit. Siquidē sexta feria, qua dominus crucifixus est, quintadecima extitit, ac per hoc ita esse, vt dictū est, nemo qui dubitat. Nam quintadecima in eādem feriam semper occurrit, in quam & prima. Igitur ex his, quæ dicta sunt, quoniam, ecclesiastici compositor officii supradictum Euangelium de resuscitatione Lazari non sine causa sexta feria legi voluit, quæ quinta decima dies est ab illa, qua dominus crucifixus est. Ex his, inquam, quæ dicta sunt, datur intelligi, quod Dominus ipso die Neomeniæ Lazarum suscitauerit. ¶ Delectat valde legitimus hic regis nostri processus, legitimus & sanctus summi sacerdotis nostri clangor in die Neomeniæ huius. Ipse qui quondam iusserat filiis Israël per Moysen, dicens, quando exibitis ad bellum contra hostes qui dimicant aduersum vos. Si quādo habebitis epulum, & dies festos & calendas, clangetis tubis super holocaustis & pacificis victimis: ipse rex noster exiturus ad bellum passionis, contra diabolum principem mundi, ipse summus sacerdos noster habiturus epulum corporis & sanguinis sui, quod cū traderet discipulis suis: Desiderio, inquit, deside-

Iohan. 11. Exod. 40. Numer. 10. Luc. 22.

desideraui hoc pascha manducare vobiscum, antequàm patiar. Habiturus diem festum suæ sacrosanctæ resurrectionis. Habens, inquam, calendas, id est, initium Mensis vel lunę, cuius in plenitudine hęc facturus erat, clà git tuba tàti tamq; excellentis miraculi, quo & hostes suos attonitos reddidit, & corda piorum magis ac magis ad credendum animauit. Nanq; & hostes eius turbati dicunt, si dimittimus eum, sic om̃es credēt in eum, & plebs ad credendum magis animata præcipuè propter hoc signum, postmòdum illi venienti Hierosolymam cum palmis & laudibus obuiam processit. ❡ Suscitato autem Lazaro, non longum erat vt hoc pharisæi audirent. Bethania nanq; ab Hierosolymis quindecim tantum stadiis, id est, nó integris duobus distat miliariis. Et ex Iudæis, qui fuerant cum Iesu, quando illum suscitauit, quidam, inquit Euangelista, abie. unt ad Pharisæos & narrauerunt eis quæ fecit Iesus. ❡ Nec mora fuit post hoc colligendi concilii. Mox enim sic Euangelista coniungit: Collegerunt ergo Pontifices & Pharisæi concilium. Rursus non longum erat aut difficile tunc illud colligi. Cùm enim, vt ait Euangelista, quia proximum erat Pascha Iudęorum, multi ascenderunt Hierosolymam, vt sanctificarent seipsos, tunc verò præcipuè Pontifices & Pharisæi, qui erant clerici Iudæorum. Si qui forte ex ipsis procul aberant, solenniter conuenerant. Continuata quoq; duorum solennitas dierum, id est, sabbati & Neomeniæ, quæ, vt suprà dictum est, pridie fuerat, agendo cócilio frequentiores atq; expeditiores reddiderat. ❡ Nihil igitur repugnat, quin eodem sabbato (cuius in vespera dominicæ passionis annuam inchoamus memoriam) illud impiorum concilium collectum fuerit, & quia ab illo die cogitauerút, vt interficerét eum, iccirco in vespera, quasi post horam eiusdem concilii, luctum publicum incipiat ecclesia, suo domino per omnia compatiens, vt corpus capiti. ❡ Hac ergo dominicæ passionis, vt dictum est, cómemoratione inchoata, res digna spectaculo procedit. Præmissa nanq; per septem dominicas superius digestas, quasi pompa funeris, & secundum ritum officii procedente Ecclesia in ordine suo per totidem ætates seculi, tandem ipsa mors Christi, cui omnis illa pópa præordinata est, effertur præ oculis & piis fidelium mentibus ingerútur vulnera, cunctaq; mortis insignia, quæ pertulit pro cunctis vnica salus, Deus & homo Christus, Dei vnigenitus. ❡ Nihil quippe tam frequens, quàm prodeuntia vexilla regis, fulgidumque mysterium crucis. Acetum quoq;, fel & arundiné, clauos & lanceam perforati corporis, tà in nocturnis, quàm in diurnis meditamur canticis, quæ de autenticis veteris pariter ac noui testamenti scripturis cógesta sunt. Sicq; fiút comæ capitis ecclesiæ, id est, cogitationes cordis eius, quasi purpura regis iuncta canalibus, dum passionem redemptoris meditatur, sensum suú autenticis adhibens scripturis, videlicet pretiosis purpurę tincturis, quæ per ora Prophetarum & Apostolorum, velut per quosdam canales, Spiritu sancto conficiente, profluxerunt. Cant. 7.

Cur gloria patri non dicimus.
Caput II.

Veruntamen hac dominica totaq; hebdomada luctus ille remissior est, quia non statim post habitum cócilium traditus est agnus in manus lanistarú impiorú, vt portaretur ad victimā, sed quia iam ex túc quæri cœpit. Et quia mandatum dederát pótifices & pharisæi, vt si quis cognouerit, vbi sit, indicet, vt apprehendant eum. Et quia Iesus iam non palàm ambulabat apud Iudæos, nos quoque cum illo quodammodo secedimus, dum vocem lætitiæ & laudis aliquantulum supprimimus. Nam de responsoriis, gloria patri subtrahimus, & apud quosdà ad missas quoq; cum introitu officii nó dicitur. Siquidé, breuis licet versiculus, quia sanctę Trinitatis magis expressa magisque propria laus est, benè capitis nostri solitudinem atq; silentium non palàm ambulantis, dum non dicitur, significat.

Cur hac Dominica Hieremias legatur. Caput III.

Hieremias quoq; Propheta competéter per hos dies ad nocturnas legitur vigilias. Hic enim non solùm dictis, sed & passionibus suis, redemptoris nostri passionem pręfigurauit, & in eo quoq;, quod in eisdem tribulationibus suis nó decessit, sed ruinæ ciuitatis vel templi superstes fuit, quamuis post hæc à populo descendente in Aegyptum lapidatum illum Iudęi autumét: & in eo, quod secundum prophetiam eius, captus est Sedechias, & occisis filiis eius oculos quoque ipsius eruit rex Babylonis. ❡ Nam & redemptor noster cú putaretur & desideraretur extingui & conteri de terra viuentium, iuxta illud: Inimici mei dixerunt mala mihi, quàdo morietur & peribit nomen eius, cunctis tribulationibus suis & morti atq; inferis emersit, & superstes fuit, imo est atq; erit peccatrici ciuitati, quæ cùm vocaretur Hierusalem, pars illius meritis effecta est, quæ vocatur spiritualiter Sodoma & Aegyptus. Et secundú prophetiam eius, qua dixit: In iudicium ego Hierem. 38. Psal. 40. Apocal. 11.

veni

Iohan. 9. veni in hũc mundũ,vt nõ vidẽtes videãt,& vidẽtes cæci fiãt, captus eſt,in ſuperbia ſua Iudaicus populus,& occiſis filiis eius,id eſt, carnalibus legis operibus,in quibus nihil vitalis gratiæ Dei remãſit, inſuper oculos eius eruit ſpiritualis Nabuchodonozor,ſcilicet diabolus,& obſcurati ſunt oculi eorũ ne videãt,
Pſal.68. & dorſum eorum ſemper incuruatur. ¶ Benè itaq; Hieremias propheta per hos dies legitur, Chriſti dñi paſsiõem in ſuis preſſuris deſignãs,futurãq; abiectionẽ gẽtis Iudaicæ ſub typo eius captiuitatis, quę tũc accidit,lachrymoſis lamentationibus deplorans.

De officio eiuſdem diei. Cap.IIII.

TOtum miſſæ officium illud perſonat, quod per eandem paſsionem domini erat futurum, videlicet quòd deferendũ erat vetus ſacerdotium Iudęorum,per ipſum noui teſtamenti mediatorem,nouiq; ſacrificii pontificem. Quod & ſanctum Euangeliũ myſticè ſignificat, & præcurrens Apoſtolica
Iohan. 8. lectio manifeſtè denunciat. Nam cùm dixiſſet Euangeliſta: Tulerunt lapides Iudæi, vt iacerent in eum,ſtatim adiecit: Ieſus autem abſcondit ſe,& exiuit de templo. Et quid abſcondendo ſe(ait B.Gregorius)dominus deſignat,niſi quod eis ipſa veritas abſconditur, qui eius verba ſequi cõtemnunt? Eam quippe,quam non inuenit humilem,veritas fugit mentem. Hoc ergo innuit,quòd templum & vniuerſa Iudæorum ſancta,propter ſuperbiã & duritiam cordis eorum deſerturus eſſet, cunctæq; præſides templi virtutes, quas Ioſephus teſtatur auditas eſſe,dicentes:Transeamus ex his ſedibus, eſſent meliores aditaræ ſedes,quas inhabitante domino & ipſæ protegerent. ¶ In lectione autem Epiſtolæ dicit
Hebr.9. Apoſtolus: Chriſtus aſsiſtens pontifex futurorum bonorum , per amplius & perfectius tabernaculum nõ manu factum,&c. Quibus dictis apertè declarat,ad quę meliora de templo Iudæorum exiens Pontifex noſter emigrauerit. ¶ Introitus verò: Iudica me deus,&
Pſal.42. diſcerne cauſam meam de gente non ſancta, &c. Itemq; illud in graduali: Eripe me de ini
Pſal.17. micis meis,voces ſunt eius exeuntis templo, & orantis ſecundum humanitatem,vt manifeſto diſcrimine diſcernatur cauſa eius,ſcilicet fides Euangelii à iuſtificationibus legis, quod & factum eſt in eo , quòd & templum deſtructum eſt,& ſacrificia Iudæorum abolita ſunt. ¶ Nam etſi ſtetiſſet potentia Iudaici regni,cultuſq; templi veteris,maiori fuiſſent impedimento Chriſtianę fidei,quia non facilè diſcernere poſſent carnales, & infirmi vacuitatẽ veteris ſacerdotii, ſi fulciretur proſperitate & gloria temporali. Quomodo ergo prius mortuus eſt Moyſes,& poſtmodum filii Iſraël Ieſu duce tranſierunt Iordanem, ſic expediebat prius deſtrui templum, vetuſq; ſacerdotium,vt abſq; ſcrupulo ad ſalutarem Chriſti trãſiremus baptiſmum. ¶ Quod autẽ in graduali ſequitur: doce me facere volunta Pſal.142. tem tuam,illud eſt quod cũ imminente mortis articulo,dixiſſet orans. Mi pater, ſi poſsi- Matth.26. bile eſt,tranſeat à me calix iſte, poſtulans nõ timore patiendi, ſed miſericordia prioris populi,ne ab illis propinatum biberet calicem, vnde & ſignanter non dixit, tranſeat à me calix,ſed calix iſte: Cum(inquam)hoc oraſſet,reuertẽs in ſemetipſum,quod ex hominis perſona trepidanter renuerat,ex Dei filiiq; confirmat: Veruntamen non ſicut ego volo, ſed ſicut tu. ¶ Deinde,tanquàm ſi requiras cur de templo auerſus & iratus exierit, ſequitur in tractu. Sæpè(inquiens) expugnauerunt me à Pſal.128. iuuentute mea,id eſt,ab Eccleſiæ primordiis, à ſanguine Abel iuſti: ſæpe (inquam) expug- Matth.24. nauerunt me , in membris meis, in corpore meo (quod eſt eccleſia) occidẽdo prophetas, & lapidando eos,qui ad ſe miſsi ſunt, & pro- Matth.22. longauerunt iniquitatem ſuam perſeueranter occidendo vſque ad meipſum, de quo nunc dicunt : Hic eſt hæres , venite occidamus eum, & noſtra erit hæreditas. ¶ In offerenda,confitebor tibi nomine in toto corde Pſal.118. meo,præmium repoſcit obediẽtiæ,factus obediens vſq; ad mortem , dum dicit ſecundũ formam ſerui: Retribue ſeruo tuo vt viuam, id eſt,vt reſurgam,& tunc cuſtodiã,id eſt,cuſtodiri faciam, ſermones tuos: viuifica me ſecundum verbum tuum,id eſt,per inhabitantis in me verbi tui potentiam. Sequens verſus iuxta Euãgelica verba, quæ prędicta ſunt, Iohan.8. quis ex vobis arguet me de peccato, qui eſt ex Deo,verba Dei audit,immaculatos beatificat,qui ambulãt in lege Domini,& ſcrutan- Pſal.118. tur teſtimonia eius. Alius quoq; verſus,viam veritatis elegi , totus vocalis, dictis elegans neumiſq; canorus, vox eſt deuotæ fidei, cõterritæ & excitatę de hoc,quod paulò antè audiuit. Si veritatem dico, quare non credi- Iohan.8. tis mihi? Cùm enim hunc Eccleſiæ chorus cum vociferatione extollit, exilire videtur de cœtu illorum, qui coarguuntur nõ credẽtes veritatem dicenti, quiq; propterea verba Dei non audiunt,quia ex Deo non ſunt , apprehendenſque vexillum veritatis. Da mihi Pſal.118. (inquit)intellectum,&c. Iuxta quod alibi di- Luc.17. cunt Apoſtoli: Adauge nobis fidem. ¶ Communio,hoc corpus quod pro vobis tradetur, notiſsima & percelebris eſt vox hæc ſummi Hebr.9. ſacerdotis Chriſti,noui teſtamenti mediatoris,de templo ſæpè dicto egreſsi,& ſecũdum

Hebr. 9. preeũtis epistolę dicta, neq; per sanguinẽ hyrcorũ aut vitulorũ, sed per propriũ sanguinẽ introeũtis semel in sancta. ¶Cuius sacerdotii, quia B. Petrus prim⁹ hæres, primusq; post Chrm tẽpore & dignitatẽ Pótifex est, quẽ & Iohan. 21. dicentẽ: Sequere me, secutus est simili more cinctus, & quo nolebat abductus, rectè ad ipsum statio præsenti officio præscripta est.

De consonantia ferialium lectionum. Cap. V.

Iohan. 7. Feria secunda legitur hoc Euangeliũ, in quo dictũ est, Miserũt pontifices & Pharisæi ministros, vt apprehenderent Iesum, sequitur: Iesus aũt dixit eis, adhuc modicũ tẽpus vobiscũ sum, & vado ad eũ qui misit me. Et quid deinde illis euẽturũ esset, subiũgit: quæretis me, & vbi ego sum, vos nõ potestis venire, scilicet muro infidelitatis obsistente. Quo dicto perspicuè se relictis illis, ad gẽtes cõmigraturũ esse minabatur. Vnde illi quoque quasi diuinantes dicunt: Nũquid in dispersionem gentiũ iturus est, & docturus gentes? ¶Huic euãgelio rectè illa prę mittitur le- Ionæ 3. ctio de Iona, qui prędicare nolẽs Niniuæ ciuitati magnæ, fugit in Tarsis, & fluctibus maris se tradidit, desertionẽ vtiq; gẽtis suæ veritus futuram (vt ait Hieronymus) cùm gentilibus Deus innotesceret. Ionas enĩ, quod interpretatur colũba, qui missus prędicare Niniuæ ciuitati gratiã Dei, Christũ significat dñm, ad salutẽ totius mũdi à Deo patre missum. Nam sicut Ionas magnã Niniuẽ nolẽs adire, potius maris fluctibus se tradidit: sic dñs noster corporali præsentia gẽtes adire nolens, intra se- Iohan. 8. ditiones Iudæorũ persequentiũ remãsit. Ef- Matth. 27. ferbuit mare, & timuerũt nautæ. Audiens enĩ Pilatus accusatiõnẽ dicentium, quia filiũ Dei se fecit, magis timuit, tandẽq; persistente grauì fluctuatiõe clamantiũ, crucifige, crucifige, lotis manibus in modũ nautarũ, qui dixerũt, quæsumus domine, ne des super nos sanguinẽ innocentẽ, dicensq;, innocens ego sum à sanguine iusti huius, tradidit illis Iesum, vt crucifigerẽt, quasi mari immittens. Et absorbuit eũ cetus, id est, mors, sed adurẽte ventrẽ eius diuinitatis igne, tertia die viuum rursus euomuit. Et tunc demum ad prædicationem eius territa Niniue magna, scilicet mundus, trina mersione baptismi, quasi triduana pœnitẽtia saluatur, & hedera, quæ obumbrabat capiti Ionæ, videlicet Iudæa, quondam habitaculum Christi, aruit.

Iohan. 7. Feria tertia, vbi dictũ est in Euãgelio, ambulabat Iesus in Galilæam, non enim volebat ire in Iudæam, quia quærebant eum Iudæi interficere, & paulò pòst tamẽ & ipse ascendit ad diem festũ, non manifestè, sed quasi in occulto. Sequitur, Iudæi ergo quærebãt eũ in die festo, dicẽtes: Vbi est ille? Et murmur multus erat de eo in turba. Alii dicebãt, quia bonus est: aliĩ non, sed seducit turbam. ¶Huic sanè Euangelio nonnulla similitudine congruit illa, quæ præmittitur lectio, de propheta Daniele, licet in hebraico nõ habea- Dan. 14. tur, quòd congregati Babylonii aduersus regem, dixerunt: Trade nobis Danielẽ, qui Bel destruxit & draconem interfecit, &c. Nam & Iudęi verè & spiritualiter Babylonii, qui nũc 1. Pet. 5. quærebant Iesum, tandem congregati aduersus præsidem Romanæ potestatis Pilatũ, quę Roma scribitur & est spiritualiter Babylon, Apoca. 18. petierunt excitata seditione, vt sibi traderet illum, fecerunt q; sicut ipse queritur per prophetam: Deduxerunt in lacum mortis vitam Thre. 3. meam, & posuerunt lapidẽ super me. Cumq; victor leonũ, scilicet malignorum spirituũ, viuum se iterum præbuisset, exclamauit rex Babylonis, videlicet Romanũ imperiũ, voce magna dicens: Magnus est Deus Danielis. Voce, inquã, magna. Magnus quippe sonus extitit, cum primùm imperator Romanæ vrbis, magnæ vtiq; Babylonis, fidem Christi suscepit. Salutat vos ecclesia, quæ est in Babylone 1. Pet. 5. collecta, inquit Apostolus Petrus, Romã tropicè percutiens.

Iohan. 10. Feria quarta in Euãgelio circundãtes Iudæi dñm, dicũt: Quousq; animã nostram tollis? Si tu es Christus, dic nobis palã. Et respondens Iesus: Loquor, inquit, vobis & non creditis. Opera, quæ ego facio in nomine patris mei, ipsa testimoniũ perhibent de me. Et post aliqua subiecit: Ego & pater vnũ sumus. ¶Audiat Arrius, vnũ sumus, audiat Sabellius, quia non dixit vnus, sed vnũ. Volẽtibusq; eũ lapidare, & de blasphemia calũniãtibus. Etsi mihi, inquit, nõ vultis credere, operibus credite. ¶Hic, quia non solũ Christũ, quod quæ- Leuit. 19. rebant, sed & Deũ se esse protestãs, est, quod intelligere nolũt hęretici, cũ intellexerint Iudæi, dixerũt: Quia tu homo cùm sis, facis teipsum deũ, rectè illa præmittitur lectio, qua patrib⁹ eorũ per singula penè præcepta dñm se protestatur & Deũ, tãquam cõtumacis serui ceruicẽ durã contundens. Nam & isti, filii rebellium & incredulorũ tẽtatorum & murmurosorum, tentãtes & ceruicem suã obdurantes hoc merebãtur, vt quemadmodũ cor- Numer. 14. pora illorũ prostrata sunt in deserto, sic ipsi longè à repromissione pellerentur, stantes contra sanguinem proximi, & cuncta supradictæ lectionis præcepta transgredientes.

Feria quinta totum lugubre officium, sterilitatem deplorat Iudaicę gentis, quę in morem salicum viriditatem habens per legis scien-

sciētiā, nullū tamē fidei aut boni operis fructū referebat. ¶Ipsi nāq;, ipsi præcipuè Iudęi, qui dño prædicante obsurduerāt, quibus
Matt. 11. ipse dixerat, Cantauimus vobis & non saltastis, salices erant illæ, de quibus eadē die sub
Psal. 136. persona antiquorum sanctorum atq; nouorū luctuose cantatur in salicibus, in medio eius
Psal. 56. 107. suspendimus organa nostra, &c. ¶Nā ex quo preciosum illud humanitatis Christi organū in ligno crucis confregerunt, cui dicit pater
Psal. 136. in psalmo, Exurge gloria mea, exurge psalteriū & cithara, suspenderūt organa sua sancti patres & Prophetæ ad salices illas: quia Propheta nullus ad Iudæos ex tunc missus est, & ipsos Prophetarum libros, quos legunt, quia non intelligunt, velut organa suspensa vacare permittunt. ¶Videndum ergo, quid tam lugubri officio cōsonum sit in eiusdem diei
Iohan. 7. Euangelio: Reuersi ministri, quos miserant Pontifices & Pharisæi vt apprehenderent Iesum, reuersi (inquam) sine crimine, pleni admiratiōe, cùm dicerent eis illi: Quare nō adduxistis eum, responderunt: Nunquam sic locutus est homo, sicut hic homo loquitur. Planè hoc dicendo, cunctis organis cunctisq; cā
Psal. 136. toribus, quiciiq; ab initio cantauerunt nobis hymnum de cāticis Sion, dulcissimam illius cantionē, id est, doctrinā, veraciter prætulerunt. ¶At illi inuidentes & intra semetipsos rixantes, attende quid tandē fecerint. Reuersi sunt, inquit Euangelista, vnusquisq; in domū suam. O salices infructuosæ. Expressius significari non potuit summæ ac salutaris cātilenæ contemptus. Meritò ergo in domibus
reclusi suis hacten retrusi, quas distribuere nō potuerunt hi, qui distribuunt domos Sion, sicut illis in Psalmo præcipitur: Ponite corda
Psal. 47. vestra in virtute eius, & distribuite domos eius. In domibus, inquā, suis, id est, in malis cōscientiis conclusi non merentur ad publicū reuocari, vt audiant organa scripturarū, quæ illis suspensa sunt, nobis autē dulciter & apertè canūt. ¶At illi coniuncti filiis Edom, imò caput illorū effecti, commixti, inquam, terrenis & sanguineis persecutorib⁹ sanctæ Sion, de quibus eodē die cantamus: Memento do-
Psal. 136. mine filiorum Edom in die Hierusalē, primū
Matth. 23. illud proprium diuinitatis organū supplicio crucis confregerūt, & inde sapiētes & scribas ad se missos occiderunt, flagellauerūt, lapidauerunt, & persecuti sunt de ciuitate in ciuitatem, & in ciuitatibus quoq; gētium persecu-
Acto. 13. 14. tionem Apostolis per seditionē excitauerūt, quodammodo dicentes: Exinanite, exinanite vsq; ad fundamentū, in ea, vt funditus tūc, si possent, nascentem Ecclesiam subruerent. Et sicut in Ecclesiasticis historiis legimus, cū spiritualis Nabuchodonozor, scilicet diabolus, Christianos cōpelleret ad idololatriam, isti nonnunquàm vehementius vrgebant. ¶Benè ergo supradictum Euāgelium lectio præcurrit de libro Danielis prophetæ, quæ est oratio trium puerorū, qui secundum hi- Dani. 3.
storiam super flumina Babylonis sedentes & flētes, & in medio eius salicibus, id est, infructuosis hominibus laudem Dei se frustra canere dolentes, insuper statuam auream adorare iussi, & quia noluerūt, in fornacem proiecti, martyria victoriasq; Ecclesiæ præcurrerunt. Idcirco autem hac potissimum die cōuenienter positum est hoc officiū, quia post hanc diem nulla legitur Euangelii lectio de eo, quod dominus Iudęis publicè prædicauerit: & ecce illud diuinitatis organum in illis salicibus Babylonis suspensum est.

FEria sexta legitur hoc Euangeliū: Collegerūt Pontifices & Pharisęi conciliū aduersus Iesum, & dicebāt: Quid facimus, quia Iohan. 11.
hic homo signa multa facit? Si dimittimus eū sic, omnes credent in eū, causamq; suæ solicitudinis, quasi rationabilē adhibentes: Et venient, inquiūt, Romani & tollent nostrū locū & gentē. Nā sub imperio Romanorū erāt, quia iam ablatum erat sceptrū de Iuda, & dux de femore eius, & Pilatum Romanæ potestatis præsidem habebant. At illi quia sic timue- Gene. 49.
runt pruinam, irruit super eos nix, & duplici contritione contriti sunt. Nā & locū & gentē Iob. 6.
perdiderūt, & deleti de libro viuentiū, in terra scripti sunt. ¶Benè ergo illa lectio Hiere- Psal. 68.
mię prophetæ præmittitur aduersus canes illos, qui dominū circūdederūt, aduersus illud Hierem. 17.
conciliū malignātium, quod obsedit illū: Domine, omnes qui te derelinquūt, cōfundentur, & recedentes à te in terrā scribentur, & post pauca prauā solicitudinē eorū intuens, qua dicūt: Veniēt Romani & tollent nostrū locū & gentē: Paueāt, inquit, illi, & nō paueā ego. Induc super eos diē afflictiōis, & duplici cōtritiōne cōtere eos. Quod factū est per Titū & Vespasianū, quando regno Dei iā perdito, locū quoq; & gentē perdiderūt. ¶Quamuis aūt multoties Iudæi dñm quęsierūt occidere, nā & lapides nō semel sustulerūt vt illū lapidarēt, ministros quoq; miserūt Pontifices & Pharisæi, vt illū apprehenderēt. Rectè tamē de hoc cōcilio dixit Euāgelista. Ab illo ergo die cogitauerūt, vt interficerēt eū. Nūc Iohan. 8. 10.
enim quasi nō tumultuariè vel populari seditione, aut cū preiudicio, sed legitima iudicii sessione sibi videbātur actitare, solicitudinē suā (vt dictū est) prætendētes, ne cū rex appellaretur, ipsi rei* maiestatis apud Rom. imperium, sub quo erant, addicerentur. *læsæ

Cur va-

Cur vacat ſabbato ante palmas. Caput VI.

SAbbato vacat, quando dominus Papa eleemoſynam dat:hoc ſabbatum illud eſt, quo dñs Bethaniam venit, & in domo Lazari,quem ſuſcitauerat,cœnā habuit,ſicut Euāgeliſta refert. Ieſus ergo ante ſex dies ſolennitatis paſchæ venit Bethaniā, vbi fuerat Lazarus mortuus quem ſuſcitauit,Fecerūt autem ei cœnam ibi,Lazarus verò vnus erat ex diſcumbentibus cum eo. Maria ergo accepit libram vnguenti nardi piſticę,& vnxit pedes Ieſu,& extersit capillis ſuis, & domus impleta eſt ex odore vnguenti. ¶ Ibi celebri myſterio commendatum eſt odoriferū opus eleemoſynæ. Maria nanq; typum geſsit Eccleſię, pedes aūt domini, pauperes ſunt infimi,qui quamuis extrema, tamē eius mēbra ſunt per coniunctionem & vnitatem fidei. Mulier pedes domini vngit, & capillis ſuis,qui vtique corpori ſuperfluūt,extergit, quoties diuites qui ſunt in eccleſia, pauperes fideles miſericordiæ blandimento refouent, & de his quæ ſibi abundant,illorum inopiā ſupplent. ¶ Vt ergo Romanus papa celebrē cum Maria domino cœnam exhibeat,hoc ſabbato eleemoſynam dat,atq; ita circa pedes domini occupato eo,ſabbatum vacat.

Dominica in palmis. Caput VII.

DOminica hac,qua dominus in ciuitatē Hieruſalē paſſurus venit,luna decima extitit. De hac die pręceperat dñs in lege filiis Iſraël: Decima die mēſis primi tollet vnuſquiſq; agnū per familias & domos ſuas, & ſeruabitis eū vſq; ad quartūdecimū diem mēſis eiuſdē,& immolabit eū vniuerſa multitudo filiorū Iſraël ad veſperā. ¶ Nota & celebris eſt mirabiliū hiſtoria, quæ antè fuerant geſta, ſcilicet quòd decē plagis Pharaonē & totā Aegyptū Moyſes in virga manus ſuę percuſſerit:quibus Pharao,quamuis afflictus, victus tamen nō eſt,donec agnus immolaretur in domibus Iſraël. Verū quid hoc ſignificauerit,quomodo hæc omia in figura cōtingebāt illis,& ad pręſens negociū pertinet,pretereūdum nō eſt. ¶ Pharao,diaboli,Aegyptus, mūdi,filii Iſraël, omniū qui ad vitā præordinati ſunt,& populus Dei vocantur,typū geſſerūt. Captiuitas ſeruitusq; filiorū Iſraël,captiuitatē illā deſignāt,qua diabolus hominē in paradiſi libertate conditū,per præuaricationē in tenebris huius ſeculi captiuauit, & morti obnoxiū fecit. Stetit Moyſes cum Aaron coram Pharaone,tenenſq; virgā in manu,dixit: Hęc dicit dominus:Dimitte populū meū. Nimirū in virga Moyſi, legis diſciplinā,in Aaron, eiuſdem legis agnoſcimus ſacerdotium. Hæc enim duo dicta ſunt, vt Dei populū à ſeruitute Pharaonis,id eſt,diaboli,eriperēt. Decem plagæ,quibus percuſſus eſt,decem legis præceptorū, quibus populus Dei diabolo captiuatori humani generis repugnarē iuſſus eſt, ſimilitudinē pretulerunt. Nam tunc primùm mors, quæ regnauit ab Adā vſq; ad Moyſeo, cœpit audire in regno ſuo contradictionem, Deo debitū ſibi exigente ab hominibus cultū,& ſuorum obedientiam præceptorum. ¶ Sed ſicut Pharao decē plagis nō adeo vict° eſt,vt filios Iſraël dimitteret:ita diabolus decē præceptorū legis obſeruatione non adeo ſuperatus eſt,vt homo in paradiſum rediret. Igitur ſicut poſt inefficacē virgā Moyſi tandē agnus immolari iuſſus eſt,& tūc mortua ſunt primogenita Aegypti,& hac vna plaga tactus Pharao dimiſit populū, & ipſe cum reliquis Aegyptiis perſequens tranſeūtes,in mari rubro ſubmerſus eſt: ſic poſtquàm conſtitit, quòd nihil ad perfectum adduceret lex, agnus Dei Chriſtus immolatus eſt, & in morte eius primogenitum,id eſt, originale peccatū deletum eſt,& in mari rubro baptiſmi Chriſti ſanguine rubentis actualia quoq; peccata cum diabolo penitus abſorpta ſunt. ¶ Luna ergo decima(vt dictū eſt)dominus Chriſtus, verus agnus, præcepto patris obediens,ciuitatē Hieruſalē paſſurus ingreſſus eſt. Sed nec ipſe ingreſſus eius vacat à myſteriis. Quocūque enī verus hic ſol procedit, ſimilitudines eius,quam operatur,ſalutis, quaſi vmbras interiectio corpori ſimiles reddit: Veniens igitur ad paſsionem, videamus quas iaciat vmbras fulgidæ miſericordiæ,cuius in multitudine benedictus aduenit. Primū à monte Oliueti duos mittit diſcipulos in caſtellū, quod erat cōtra ipſos, vt aſinā illic alligatā pullūq; eius ſoluētes ſibi adducerēt,&c. In his profectò,quæ vtilitas in ſanguine ſuo, quis fruct° ſuæ paſsiōis,ad quā veniebat,myſticè pręſignauit. ¶ Aſcēſurus enim propter paſsionem mortis,gloria & honore coronat°,ad dextrā patris,qui eſt mōs Oliuarū.i.pater miſericordiarum,& Deus totius conſolatiōis,Deus pacis,fonſq; & origo luminis, atq; inde dando hominibus dona, miſſurus erat Apoſtolos ſuos,qui ligandi atq; ſoluendi poteſtate accepta,aſinā & pullū eius,id eſt, vtrunq; populū, Iudaicū atq; gentilē,ab erroris ſtultitia, peccatorumq; oneribus abſoluerēt, & abducto ſibi humano genere per fidem, ipſe ſuperſedēs,iuxta quod ſcriptū eſt, & equitatus tuus ſaluatio,in cœleſtē Hieruſalē animas induceret,turbis angelorū cū laude occurrentibus, palmaſq; victoriarum cum ramis oliuarum, quæ ſunt pacis inſignia,ſubleuantibus.

Ioh. 12. Exod. 12. 1. Cor. 10. Exod. 7. Rom. 5. Hebr. 7. Coloſſ. 2. 1. Cor. 10. Matth. 21. Hebr. 2. 2. Cor. 1. Abac. 3.

deduxisti me, pulcherrimè illud insinuat, quod Deus pater, quasi læua manu sua dexteram illius tenuerit, id est, diuinā potētiā eius, ne se defenderet, quodammodo cōpressit, & in potestatē inimicorū, id est, in ciuitatē Hierusalē, in voluntate sua deduxerit. ¶ Quæri potest, cur graduale hoc cantetur hoc die, cùm non totum eius personæ conueniat. Neq; enim illi congruit, vt dicat: mei autē penè moti sunt pedes, & penè effusi sunt gressus mei. Sed sciendū, quia psalmus, de quo sumptū est, correptio illorū est, qui pro sospitate corporis, & prosperitate vel affluentia rerum tempora liū Deū tantummodo laudabāt. Huiusmodi aūt laudes non defecerant, priusquàm domi nus noster rex omniū seculorū adueniret, & ex his quæ passus est, confirmaret nos, ne scā dalizaremur, malos prosperari, bonis aūt nō rectè succedere, videntes. Quis enī iustus, videns ipsam iustitiā esse crucifixā ab his, quorum iniquitas quasi ex adipe prodiit, qui in labore hominū non erāt, & cū hominibus nō flagellabantur: quis, inquam, iustus, cū sibi aliquid simile acciderit, dicat iā, ergo sine causa iustificaui cor meum, & laui inter innocētes manus meas. Nā si narrauerit sic, ecce nationē filiorū dei, imo ipsam filii dei passionē reprobauit. Benè ergo in ostēsione flagellati & crucifixi iusti cātatur: Quàm bonus Israēl Deus rectis corde, vt nō moueātur pedes nostri, id est, ratio & iudiciū nostrū, quādo pacē peccatorū videmus. ¶ Offerēda quoq; cū versibus sumpta de psalmo sexagesimo octauo, qui totus ex persona saluatoris orātis in passiōis agone cōscriptus est, indicat, cū quanto desiderio charitatis illa susceperit, quæ in passionis serie prælecta sunt, dum dicit: Improperiū expectauit cor meū & miseriā, improperiū scilicet in verbis expectauit, id est, desiderauit cor meū, & miseriā, scilicet in factis. Et sustinui, id est, expectaui, qui simul cōtristaret, videlicet de perditiōe sua mecū doleret, & non fuit, subauditur, qui id faceret: consolantem me quæsiui, id est, benè operantē per pœnitentiā, & non inueni. Et dederūt in escam meam fel, hoc est, amaros se mihi reddiderunt, &c.

Psal. 72.

Psal. 68.

De feria secūda hebdomadæ sanctę. Ca. XI.

Feria secūda minus ornata videtur cæteris huius hebdomadæ diebus, quarū omniū officia lectione passionis vel cæteris dominicæ mortis insignibus purpurata sunt: Nec mirū, nā & eius primæ hebdomadæ, qua cūcta creata sunt, cuius hæc similis est, vt supra dictum est, dies secundus minus aliquid quàm cæteri, creatoris placito commēdatur. Cùm enim dixisset, fiat firmamētū in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis, non est additum (sicut in operibus ceterorū dierum) & vidit Deus quòd esset bonū. Hoc enim in Septuaginta quidē additū est, sed in Hebraico non habetur. In hoc quoq; (vt ait Hieronymus) binarius numerus infamatur, quia primus ab vnitate degenerat, & diuisiōis initiator est. Et quia diuisio aquarū superiorū atq; inferiorum, diuisionē significat bonorū & malorum, quamuis iustam, tamē propter pœnam ipsorum, qui diuidūtur, malā, ipsaq; diuisio secūda die facta est, ipsumq; quod dicimus secundū, à binario nō voce, sed sensū proficiscitur, rectè iuxta Hebraicam veritatē non est additum in opere diei secundi, & vidit Deus quòd esset bonum. Igitur cùm secū da dies mūdanæ creationis laude operis minus illustrata sit, nō mirū est, quòd hui' hebdomadæ, quæ illam respicit, secūda dies minus passionali officio purpurata sit. ¶ Habet aūt Euangeliū huius diei, quòd exceptus cū ramis palmarū ciuitatem Hierusalem ingressus est. Et cū gentiles eū videre vellent, vt poté salutem suā, de quo Iacob longè antè prophetauerat, dicens: Et ipse erit expectatio gē tium, & propter hoc granū frumēti figuratè se appellasset, mortificādū infidelitate Iudęorū, multiplicādū fide populorū, cū, inquam, clarificationem suā saluti gentiū dilucescere postulasset, orās ad patrē & dicens: Pater salui fica me ex hac hora, pater clarifica tuū nomē, venit vox de cœlo dicēs: Et clarificaui, & iterum clarificabo. ¶ Et quia voluntati obediens, in manus quærentiū animā suā tradidit seipsum, veniēs in sæpè dictam ciuitatem, benè hæc prophetica lectio præmittitur: dñs Deus aperuit mihi aurē, scilicet, vt voluntati eius obedirē, ego aūt non contradico, retror sum non abii: Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus, &c. quæ ad hoc consonant, quòd pati nō refugiens, pro salute mundi seipsum tradidit. Ad hoc aūt, quod in euangelio sese orat clarificari, scilicet gloria resurrectionis, cuncta membra consonāt officii, quo se eripi, seq; nocentes atq; impugnantes, iudicari postulat atq; expugnari.

Gene. 49.

Iohan. 12.

Esa. 50.

De feria tertia. Caput XII.

Feria tertia legendā passionē benè præcurrit Hieremiæ lectio, qua in persona eius dicit: Tu dñe demōstrasti mihi & cognoui, tu ōstēdisti mihi studia eorum, & ego quasi agnus, qui portatur ad victimā, & nō cognoui, quia cōcitauerunt aduersum me cōsilia, dicētes: Venite, mittamus lignū in pane eius, & cō teramus eū de terra viuentium. Tu domine Sabaoth, qui iudicas iustè, & probas renes & corda, videā quæso vltionem tuam ex eis. Nā

Hier. 11.

per hos dies vsq; in quartam feriam, hæc studia, hęc illorũ consilia magis ac magis feruescebant, sed metuentibus, ne forte tumultus fieret in populo, facultas deerat. Nãq; ipse dominus noster, diebus quidem (vt ait Lucas euangelista) erat docens in templo, noctibus verò exibat in montẽ, qui vocatur Oliueti, & populus magnificabat eũ in templo. Et in tantum nulli vnquam adulatus est (vt ait Hieronymus) vt in magna & ampla ciuitate vel vnius noctis hospitium nunquam habuerit. Et quomodo superbissimus Aman erecta cruce in domo sua, quã parauerat Mardochæo, quę rebat opportunitatẽ, qua suggereret regi de illo mane, vt appenderetur: sic diabolus inito cõsilio in domo sua, id est, in cordibus Iudęorũ, dicendo: Venite, mittamus lignum in pane eius, id est, crucẽ in corpus eius, quærebat opportunitatẽ, vt Romanæ potestati traderet Iesum. Vltionẽ ergo videntes ex eis, vt in Epistola dictum est, gloriamur in cruce domini nostri Iesu Christi. Nam is, à quo cõsilium acceperunt, vt mitterent lignum in pane eius, eodẽ ligno trãsfixus & spoliatus est, vt crux Christi gloriosa, à pœna reorum subleuata est in frõtibus imperatorũ. Itaq; in Introitu cantamus: Gloriari nos oportet in cruce dñi nostri Iesu christi, cętera quę sequũtur in officio, manifestè verba sunt personæ eius agonizantis, & resurrectionẽ suã exorantis.

Luc. 21.

Hester. 12.

Galat. 6.

De quarta feria. Caput XIII.

Feria quarta vẽditio capitis nostri, totius corporis ecclesię, cõtritionis & humilitatis inusitatæ principium est. Hac nanq; die abiit Iudas, & locutus est cũ principibus sacerdotũ & magistratibus, queadmodũ Iesum traderet eis. Et gauisi sunt, & pacti sunt illi pecuniã dare. Et spopõdit. Igitur pro eo, quod ecclesia hac die capite diminuta est, deponit hac eadẽ die cõsuetudinalẽ processionis suæ cultũ, totiusq; nocturni atq; diurni psallendi post hanc diem, gaudium obscurat vsitatum. Sed & per totum anni circulũ in pœnitentialium obseruatiõe ieiuniorũ, propter causam supradictã, quarta feria post sextã, in qua dominus noster crucifixus est, secundum obtinet gradum. ¶ Nunc in officio huius quartæ feriæ, quia præ cęteris sacra dispositione præfulget, imo quia penè totum venditi capitis nostri luctuosa vox est, pauli super immorari libet. Primoq; hoc dicendũ, quod geminas lectiones longumq; ac lugubrẽ, pro secundo graduali, tractũ, propter iã dictam dñi venditionem, præsentis diei meruit officium, cunctaq; officii mẽbra reuerentiæ domini orantis, & in faciẽ suã prostrati venerabiliter subseruiunt, de quo hac die legitur in passione secundum Lucam, hoc modo: Et ipse auulsus est ab eis, quãtum iactus est lapidis, & positis genibus orabat dicẽs: Pater, si vis, trãsfer calicẽ istũ à me. Et factus in agonia prolixius orabat, & factus est sudor eius tanquàm guttæ sanguinis decurrentis in terrã. Apparuit aũt illi angelus de cœlo cõfortãs eũ. Et quidẽ cęteri quoq; Euãgelistę orasse referũt eũ ad patrẽ, quo indubitanter minor est secundũ humanitatem, in qua etiam minoratus est, paulo minus ab angelis. Sed hic disertus vitulus scilicet Lucas, victimationem salutaris vituli elegantius prosequens, ex habitu eius in infirmitate nostra orãtis, magis admirabile mũdo & angelis & hominibus præbet spectaculũ. Vnde cõtremiscit ecclesia tantorũ mirabiliũ contẽplatrix, & in introitu, quasi attonita repentino clamore cõcrepat. In nomine dñi omne genu flectatur, cœlestiũ, terrestriũ, & infernorũ, &c. Nimirũ omniũ angelorum hominũq; dominũ procidisse, & in sudore sanguinis agonizari videns, humana corda hoc terrifico clamore percutit, ne quis audeat stare rigidus & elatus, cũ ille tãtus in tã magna sese propter nos humilitate deiiciens genua posuerit. Magnũ piũq; hui⁹ diei dignũq; spectaculo mentium nostrarum officiũ, quod laborat sancta Ecclesia, singulorum corda filiorum ad tantæ rei præsentiam, per cõtemplationẽ reducere, & per voces Apostolorũ atque prophetarũ quasi præsentium, & agonizantẽ dominum circunstantium, in admirationẽ & cõpassionem excitare. ¶ Cõclamata nãq; (vt dictum est) antiphona introitus, quę de Apostolo sumpta est, quod valde rarũ est, paucę nanq; de nouo testamẽto sumptę sunt, protinus Esaias propheta desiderãtissimus, huius dominicę passionis expectator & pręco, quasi præsens accurrit, lectoris voce nos ad videndum agonem illum excitans atq; dicens: Dicite filiæ Sion, ecce saluator tuus venit, & addit, ecce merces eius cum eo, & opus illius coram illo. Pulchrè satis breuiterq; cõmendãs, & opus passionis, cui intendebat & mercedem gloriæ vel honoris, quo coronãdus erat per diuinitatem, quæ cũ eo est, scilicet in vnius eiusdẽq; vnitate personę. Statim que admirãs illius habitum, quis est (inquit) iste, qui venit de Edom, id est, de sanguineis siue terrenis Iudæis, tinctis vestibus, id est, membris corporis, quæ sunt vestimenta diuinitatis, tincta ex purpura sanguinis. Tinctis, inquit, vestibus de Bosra? ¶ Bosra interpretatur firma atq; munita, significatq; ciuitatem Hierusalem, quam ipse, qui ab illa cruẽtatus est dominus, suo quondam auxilio magis, quàm murorũ ambitu firmauerat atq; muniebat.

Luc. 22.

Psal. 8.

Philip. 2.

Esai. 62.

Esai. 63.

rat. Est aūt ciuitas in Moab. Quo nomine for titer Hierosolymitanos percutit Iudæos. Cō sequitur em̄, vt ipsi moabitę sint, vt verè sunt. Moab quippe interpretatur ex patre. Et dn̄s
Ioan. 8. cū dixisset Iudæis, si filii Abrahæ estis, opera vtiq; Abrahæ facite: nūc aūt quæritis me interficere, hoc Abrahā non fecit, subsecutus adiunxit: Vos ex patre diabolo estis. Itaq; cū dixisset, quis est iste, illo respondente ac dicēte: Ego, qui loquor iustitiam, & propugnator sum ad saluandum. Rursus interrogat: Quare ergo rubrum est indumentum tuū, & vestimenta tua sicut calcantium in torculari? id est, cùm tu loqueris iustitiam, quare cruētatus es pressura crucis? At ille, torcular, inquit, calcaui solus, subauditur pro omnib⁹, vt omnes liberarentur. ¶His auditis Ecclesiæ chorus, sciēs agonē domini, sudorēq; sanguineū, & orationē pro se, imò suā esse, suas adiūgit voces, nec tamē loquitur pluraliter, eò quòd vna sit persona cum Christo, tanquam corpus cum capite suo, succinitq; graduale.
Psal. 68. Ne auertas faciē tuā à puero tuo, id est, à me, qui sum puer tuus, id est, seruus tuus, quoniā tribulor, scilicet pro te, velociter exaudi me, id est, resuscita me. Saluum me fac, quoniam aquæ, id est, Iudæi, qui semper sunt in motu inuidię, intrauerūt vsq; ad animā meā, id est, eousq; vt me occidant, inter quos commorans, infixus sum in limo profundi, qui ita sunt, quòd nō est substantia, quia verum esse amiserunt. ¶Itemq; altera lectione eiusdem
Esa. 53. prophetæ declamata, quam ille, cū eloqueretur, pręuidebat eum spirituali oculo in eodem schemate, in quo nunc ab Euangelista repræsentatur, scilicet non habentem speciē neq; decorem, ascendentem sicut virgultum, & sicut radicem de terra sitienti, despectum, & nouissimum virorum, virum dolorū, & scientem infirmitatē, vulneratum propter iniquitates nostras, & attritum propter scelera nostra, cum sceleratis reputatum, & pro trāsgressoribus exorantē. ¶Hac, inquam, lectione pronunciata, fit, quod nunquam alia die per annum agitur præter hanc feriam quartam, & magnum diem Parasceuen, & præter sabbata quatuor temporalium ieiuniorum, scilicet quod epistolam non graduale, sed tractus sequitur. Nam præter suprà dictos dies, semper graduale sequitur epistolam aut alleluia, si ratio temporis graduale submoueat, quod fit per dies Pentecostes. Causa autem hæc est, quia musicus ille, qui dixit: Cantauimus vobis & non saltastis, lamentauimus &
Matth. 11. non plorastis, cuius cantationi alleluia, quasi saltatio, lamentationi verò graduale, quasi ploratio pœnitentiæ respondet, sicut suo loco iam dictum est: Ille, inquam, musicus his diebus aufertur. Nam feria quarta venditur, feria sexta sequenti crucifigitur. ¶Sed die Parasceues singulas lectiōes singuli tractus sub sequuntur. Hac autem die, quia venditus, licet tamen adhuc cum discipulis habebatur, vnus tantum tractus pro graduali tanquam imperfectus adhuc luctus assumitur. Quòd autem tractus lugentium sit, magisq; luctui congruat quàm graduale, quod est pœnitentium lamentum, illud comprobat, quòd nō Sapient. 2.
cum alleluia vt graduale, sed pro alleluia canitur his diebus, quibus mortem, quæ subintrauit in mundum per inuidiā diaboli, id est, à septuagesima vsq; in Pascha lugemus. ¶Tractus autem hic de Psalmo centesimo primo est, qui rei & tempori valde congruit. Nam & titulus ad articulum temporis pertinet, quo vel in agoniam factus prolixius orauit, sanLuc. 22.
guineo sudore madens, quod signū erat sanguinis plurimi cæde martyrum effundendi, vel quo pro transgressoribus orauit, dicens: Luc. 23.
Pater dimitte illis, non enim sciunt quid faciunt. Itemq; pater in manus tuas cōmendo spiritum meum. ¶Sic enim se habet titulus: Psal. 101.
Oratio pauperis, cùm anxiaretur, & corā domino effunderet precem suam. Pauper hic ipse est, qui, vt ait Apostolus, cū diues esset gratia sua, propter nos egenus fact⁹ est. Cū hoc 2. Cor. 8.
ergo paupere pro nobis orāte, cūcti pauperes spiritu, qui corpus vnum cum illo sunt, illo præorante, pariter orant. Aureumq; thuribulum immaculati corporis tenenti huic sum- Apoca. 8.
mo angelo, suæq; orationis incensum præferenti, suarū quoq; chorus noster orationum incensa certatim simul iniicit, dicendo ac repetendo: Domine exaudi oratiōem meā. &c. Psal. 101.
Lecta quoq; passione, sacrificium eiusdē iteratæ orationis in offerenda subiicit. Communio quoq; de eodem psalmo est: Potū meum cum fletu temperabam: vt aduertas torū hūc Psalmū in persona eius esse conscriptū. Qui, vt ait Apostolus, in diebus carnis suæ preces Hebræ. 5.
supplicationesq; ad eum, qui illum saluum facere posit à morte, cum clamore valido ac multis lachrymis offerens, exauditus est pro sua reuerentia. ¶Illud ad summū non prætereundum, quòd hac die conuenienter hic sol iustitiæ ad nostram salutem vēditus est, quia in illa mūdanæ creatiōis hebdomada sol iste visibilis ad lucendum mundo formatus est. Et ô verè mira diuinæ gratiæ dispositio. Magna & mira charitatis vnicæ dignatio. Sic pro nobis perditis dignatus est pati, vt pro venditis quoq; non dedignaretur venundari. Venditi quippe fueramus nos venditiōe miserabili, sicut & ipse per prophetā dominus

Esa. 52. dicit: Gratis venundati estis, & sine argento redimemini. Vera & diuini ponderis sententia. Gratis, inquit, venundati estis, id est, falsis promissionibus decepti. Quid enim saltē tēporalis emolumenti miser assecutus est homo, pro eo quod recessit à Deo, seipsum tradēs diabolo? Et sine argēto redimemini. quid enim captiua filia Syon, pro redemptiōe tua dedisti? Nullis præcedentibus meritis, sed sola gratia, Christus venditus, vænundatos redemit.

De feria quinta, quam cœnam domini nominamus. Cap. XIIII.

Feria quinta, quam cœnam domini nominamus, partim lætarum, partim tristiū variatur commemoratione rerum: & secundū vtriusq; habitus, lætitiæ scilicet ac tristitiæ distantiam, regularium quoq; officiorum diuersas ac pene contrarias retinet qualitates. Missa nanq; integrum, & valde festiuum, imò plus quàm vsitatum habet officium: per regulares aūt horas, neq; festiuū, neq; more vsitato, integrum Deo debitū reddimus seruitium. Singulis horis capita, id est, initia præcidimus, fines quoq; earū sub silentio abscōdimus: missa verò & plenariè solēniterq; perficitur, & per manus Pōtificis, multiplicibus pietatis sacramētis singulariter fœcundatur. ¶ Et sicut die quinta in hebdomada mūdanę creationis, genus ex aquis ortum, partim gurgiti remissum, partim in aëra leuatum est, vt stirpe vna prodita, diuersa raperent loca: sic feria quinta huius hebdomadæ, qua sumus recreati, sacramēta vnius eiusdēq; salutis, partim nos deprimunt in tristitiā, partim leuant in gaudium. Vt pro vna salute edita valde diuerso cultu vel habitu celebrentur mysteria. Causas ergo iuxta textū requirētes Euāgelicum, ab his quæ læta sunt, sumamus initium.

Cur solennis sit missa eiusdem diei. Caput XV.

Solennitatis, qua prædictæ diei missa tristes inter horas exultat, sicut medias inter nebulas sol interdum subrutilat. Causa hæc est, quòd dominus Christus sanctus
Psal. 109. sanctorū, cui à patre cū iuramento dictū est: Tu es sacerdos in æternum secundū ordinē Melchizedech. Ipse pontifex, ipse & hostia, noui nobis sacrificii ritum instituit qua no-
Matth. 26. cte tradebatur, accipiēs panem & calicē vini, benedicensq; ac dicens: Hoc est corpus meū, hic est calix sanguinis mei. ¶ Tunc enim primū officio sui functus est sacerdotii, finē im-
1. Cor. 11. ponens sacerdotio veteri: & post esum agni typici seipsum, qui verus est agnus, Deo patri suis offerēs manibus: atq; hoc est, quod Apo-
Hebr. 9. stolus ait, quia nō per sanguinē hyrcorū aut vitulorū, sed per propriū sanguinē introiuit semel in sancta, æterna redemptione inuenta. Ipsum nanq; corpus, quod occisum est ab impiis, ipsum eundem sanguinem, qui in cruce fusus est, ipse tunc sempiternus sacerdos obtulit, & de quo alio loco dictum est, cùm illum Iudæi lapidare vellent, Iesus Iohan. 8. autem abscondit se, & exiuit de templo: nunc verè de templo Iudæorum exiuit, & eorum sacrificia dereliquit, seq; in sacrificio panis & vini ita abscōdit, vt ab impiis omnino agnosci non valeat, quid ibi fit. ¶ Igitur quia verum sacrificium hodie contradidit, nouumque testamentum suis hæredibus moriturus suo sanguine conscripsit in spiritu Heb. 9. humilitatis & in animo contrito, sicut ipse dicit: Tristis est anima mea vsq; ad mortem, re- Matth. 26. ctè in medio tristitiæ, quæ per omnes horas significatur, sola missa solennem cōcentum, lætumq; ministrorum altaris meretur ornatū. Et ne quid vetustatis sancto sacrificio desit, vtpote in die suæ institutionis, Gloria in excelsis quoq; à pōtifice decātatur. ¶ Et quisque pontifex, quicquid sui est officii, debet hac die de integro perficere. Itaq; pœnitētes ecclesiæ restituit, oleū benedicit, chrisma cōficit, quo signati testimonium accipiētes Spi- Philip. 4. ritus sancti, dicimus Deo: Signatum est super nos lumē vultus tui. ¶ Venerabilis & pius est ordo consecrationis, sed si causas eorū, quæ in eadem cōsecratione aguntur, vel tenuiter inspexeris, multò amplius intima pietatis pulchritudine delectaberis. Ordo quippe ipse ab omnibus videtur, sed nos iuxta propositū causas quæremus. Quid ergo chrisma significet, aut quid illo in nobis agatur, vel cur hac die consecretur, quidve mysterii consecrationis eius ordo cōtineat, veri luminis largitore præeunte, considerare cupimus.

De Chrismate. Cap. XVI.

Chrisma Græcè, Latinè dicitur vnctio, à quo nomine dominus noster christus, id est, vnctus nūcupatur. Chrismate vn- gendum primus Moyses instituit in Exodo, Exod. 30. quod & iubente domino cōposuit, & eo primùm Aaron & filii eius vncti sunt. Eratq; eo tempore mystica vnctio tātùm in regibus & sacerdotibus, qua Christus rex summus & sacerdos verus præfigurabatur. Sed postquàm per seipsum veniēs Christus Dei filius, à Deo patre cœlesti, & vero vnguento est delibutus, iam non soli pontifices & reges, sed & omnis ecclesia vnctione chrismatis per impositionem manuum consecratur. ¶ Quòd solis debeatur Episcopis, vt consignent, & spiritum paracletum tradant. Quod non solum consuetudo Ecclesiastica demonstrat, verùm

verum & illa lectio Actorum Apostolorum, quæ asserit, quibusdā in nomine domini Iesu baptizatis, per impositionem manuū Pauli Apostoli datum esse Spiritum sanctum, vt vbi legitur: Et cùm imposuisset manus illis Paulus, venit super eos Spiritus sanctus, & reliqua. Item in alio loco scribitur, quòd Apostoli Hierosolymis Petrum & Iohannem miserunt Samariam, vt iam baptizatis traderent Spiritum sanctū. Tunc imponebant illis manus, & accipiebant Spiritum sanctum. Vbi apertè datur intelligi, solis pontificibus, Apostolorum vicarijs deberi, vt consignent, & paracletum tradant. ¶Legitur autem in gestis Pontificalibus, quòd Syluester Papa constituit, vt baptizatum linat presbyter chrismate, leuatum de aqua, propter occasiones transitus mortis, ne propter absentiam Episcopi, & difficultatem eum consequendi, sine manus impositione baptizati migrent. Presbyteris itaq; chrismate baptizatos vngere licet, sed quod ab Episcopo fuerit cōsecratum, nō tamen frontem (quod solis debetur Episcopis) sed verticē. ¶Forte aliquis dicat: Quid mihi prodest post baptismatis mysterium, mysterium confirmationis? Nam si post fontē, adiectione noui generis indigemus, quantum video, nō totum de fonte suscepimus. Non ita intelligendum est. Nā quid prodest, si quisquam parentum magnam paruulo cōferat hæreditatē, nisi prouideat illi tutorem? Paracletus quippe regeneratis in Christo custos & cōsolator, & tutor est, qui possent suadente diabolo, sicut paruuli facultatem, perdere baptismi vtilitatem, si hunc non haberent tutorem. ¶Igitur chrisma Spiritus sancti signum est, cuius & virtutem continet. Et pulchrè Spiritui sancto, per hāc speciem suā nobis complacuit dare gratiam. Fructus namque & pinguedo est oleæ, quæ arbor pacis & luminis ministra est, commixto balsamo, cuius arbor odorifera vna est & præcipua arborum aromaticarum. Sanctus autem spiritus diuinæ substātiæ pinguedo est, ita vt quicunq; ex eo refectus fuerit, dicat: Impinguasti in oleo caput meum. Et balsami odor in oleo suauitatem eiusdem Spiritus sancti significat, qua cunctos qui nasum, id est, virtutem habent discretionis, bono odore allicit & sui met appetentes efficit. Quem quicunq; accipiunt, cum Apostolo dicunt, Christi bonus odor sumus Deo in omni loco. Benè ergo Spiritus sanct⁹, qui propter nos iccirco agit visibilia, quo per hæc facilius capere quea mus inuisibilia, per hoc simile suam nobis suauem & odoriferam infundit gratiam.

Acto. 8. | Galat. 4. | Psal. 22. | 2. Cor. 2. | Rom. 1.

Quod rectè hac die chrisma consecretur. Cap. XVII.

Notum est, hūnc diē quartumdecimum diem primi mensis referre, quo agnus immolari ad vesperam iussus est, & de sanguine eius vterq; postis signari, & superliminare domorum, in quibus comedendus esset, vt eo signo viso, exterminator Aegypti sacri cōuiuij domos intactas præteriret. Constat aūt, ideo frontibus nostris ex ipso chrismate imprimi signum crucis Christi, vt exterminator diabolus in domibus animarū corporumq; nostrorum ius nocendi nullum habeat, & hoc illius typici agni sanguine, quo postes signabantur, fuisse præfiguratum. Rectè ergo, qua die figura tantū illud agebatur, nobis hoc præsentis rei sacrum solenniter conficitur. ¶Secundum hanc similitudinem consequens videretur, vt hac ipsa nocte domus eorum, in quibus agnus comedēdus est, id est, frontes eorum, in quorum mentibus fides agni Dei Christi recōditur, sacro chrismate signarentur. Quod rectè videretur, si hac eadem nocte, Paschale conuiuium celebrare conueniret cū eo, quod lugemus, scelere Iudæorū. Nunc aūt, licet dominica passio salutis nostræ summa sit, rationabiliter tamē sancta Ecclesia diem illum, in quo passus est, luctui potius & silentio dedicauit, & gaudiū solennitatis eiusdem, qua sumus redempti, vsq; in diem tertium, quo victor ille resurrexit, differēdum censuit, vt tunc demū & pro recuperata animarum salute, quæ sexta feria patrata est, & pro futura corporum resurrectione, quæ illo resurgente prima sabbati nobis donata est, conuiuium paschalis agni celebremus in domibus nostris, dicentes: Pascha nostrum immolatus est Christus, itaq; epulemur in azymis synceritatis & veritatis. Rectius ergo sumentes illud, vnde postes nostrarū frontiū signemus, quiescimus vsq; in vesperā sabbati, quę nobis est vespera paschalis cōuiuij, & tunc signatis frontibus baptizatorum, qui verum Pharaonem, scilicet diabolum effugientes, per mare rubrum baptismi ad eum tendūnt, illud nostrū in voce exultationis & cōfessionis inchoamus conuiuiū. ¶Et si quæras, cur non ipsa quoq; chrismatis cōsecratio dilata est, ideo scilicet, quòd ab hac feria quinta vsq; in vesperam sabbathi, qua hora vtendum est chrismate, vacamus à missarum solennijs, eo loco, quo pacem accipimus, fas est consecrare. Et ante hæc baptismum celebrari hoc sabbato sancto, ratio exigit, de quo dicēdū est suo loco, id est, magno sabbati sancti officio. Non igitur chrismatis quoq; cōsecratio differri debuit aut potuit.

1. Cor. 5.

Quid mysterij cõtineat ordo consecrandi chrismatis.
Caput XVIII.

IN eo loco, vbi solemus vuas benedicere, consecratur oleum pro infirmis, concluditurq; conclusione, per quem hæc omnia domine semper bona creas, &c. Non enim proprium habet officiũ, id est, nec in capite verba salutationis, hoc est, dominus vobiscum: nec in fine concluditur, vt cæteræ orationes, per dominum nostrum. ¶ Huius verò chrismatis olei consecratio, quæ dicitur principalis, quia ad eius vnctionẽ principalis tribuitur spiritus, id est, septiformis paracletus, habet officium per se. Primò exorcizatur, deinde ad dominus vobiscum & sursum corda eius benedictio inchoatur, finiturq; per dominum nostrum. Consecratur autem in eo loco, vbi pacem solemus inter nos dare, & hoc est opus diuinæ gratiæ, vt pax & cõcordia regnet in nobis. ¶ Duodecim presbyteri, qui ordinantur circa Episcopum, testes & auditores eiusdem mysterij, duodecim Apostolos significant: quorũ in præsentia summus Pontifex Christus hodie testamentum conscripsit, totamq; hereditatem salutis, suęq; discessionis fructum, id est, spiritum paracletũ ostẽdit, dicens: Nisi ego abiero, paracletus nõ veniet ad vos. Si autem abiero, mittam eum ad vos. Iohan. 16. Eius nanq; gratiæ sacramentum chrisma cõtinet, qui ex quo mortis Christi precio quodammodo emptus & acquisitus est, cœpit (quod antè non fiebat) in remissionẽ peccatorum dari. Vnde & paracletus tunc primùm appellatus est, quia pro damnatis nobis in primo parente, peccatorũ remissio sola paraclesis, id est, consolatio est, quæ nõ nisi abeunte, id est, moriente Christo nobis vnquam acquisita fuisset. ¶ Dicit libellus Romani ordinis de consecratione chrismatis. Cõtinuò duo acolyti inuolutas ampullas cũ sindone alba de serico teneãt in brachio dextro, ita vt videri possint à medio. Ampulla, antequàm veniat ante episcopum ad altare, media eius pars est cooperta, & media nuda. Ampulla cum chrismate quodammodo significat corpus Christi, sumptum ex virgine, corporaliter in se habitantem, continens Spiritus sancti plenitudinem. Coloss. 2. Matth. 2. Luc. 2. Quod, antequam transiret ad altare crucis, aliquo tempore erat coopertum, & aliquo nudum. Primæuo tempore erat coopertum, quando ita fugit in Aegyptum, quasi non esset rex regum: & quando ita portatus est ad templum, quasi non esset omnipotens, quando ita subditus erat parentibus, quasi non esset autor parentum. In his, & similibus coopertum latebat. Nudum erat, postquàm miracula cœpit facere, simulq; prædicare, & se deum demonstrare, vt ego & pater, inquit, vnũ sumus. Iohan. 10. In his & alijs nudũ erat. ¶ Ampulla verò, postquàm benedicta fuerit, & ab altari redit, à põtifice & ministris altaris visibiliter & nuda salutatur, hoc significat, quod christus, postquàm ab altari crucis transiuit, præsentiã suam corporalem eis prębuit, quos testes suę resurrectionis esse voluit. Luc. 24. Quòd cæteris inuisibilis & operta ad salutandũ desertur, significat, quòd Christus rediens in cœlum, inuisibilis hominib⁹ factus est, vt ipse testatur Exiui à patre, & veni in mundum, iterum relinquo mũdum & vado ad patrem. Iohan. 16. Nos verò, quanuis corporalem eius præsentiam nõ videamus, tamen venerando eum quotidie salutamus.

Quòd rectè hac die pœnitentes Ecclesiæ restituantur.
Cap. XIX.

OMni quidem tempore illa debent Episcopi fungi legatione ad reconciliationem peccatorum, de qua Apostolus loquens, cùm dixisset: Deus erat in Christo, mundum reconcilians sibi, & posuit in nobis verbum reconciliationis, 2. Cor. 5. protinus adiunxit: Pro Christo ergo legatione fungimur, tanquam exhortante per nos. Obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo. Maximè tamẽ hoc die huiusmodi legatis solenne est, hac legatione fungi, & peccatores, qui baptismum criminibus superductis perdiderunt, & propter hoc extra Ecclesiam missi sunt, & sicut ablactatum super matre sua facti sunt, oblata recõciliatione, vltrò in sinum matris eorum reuocare, & vt ipsam reconciliationẽ libenter acquiescẽtes suscipiant, palàm & solẽniter foras egrediẽdo obsecrare. ¶ Astitit enĩ hac die vultui Dei pro nobis Christus, Psal. 130. Pontifex summus in multitudine misericordiæ, & sicut suprà dictum est: Semel officio sacerdotii functus est, tradens sacramentũ corporis & sanguinis sui, Hebr. 9. statimq; sacerdos ipse, qui & hostia, captus & ligatus, ad passionẽ ductus est. Vt quid enĩ misericordia ligata est, nisi vt miseros peccatores solueret pœnitentes? Vt quid christus, nisi pro impiis mortuus est? Commendat autem, inquit, Apostolus, charitatem suam deus in nobis: quoniam cũ inimici essemus, Christus pro nobis mortuus est. Rom. 5. ¶ Quamuis ergo à diuitiis bonitatis Dei nihil temporis vacet, nunc tamen & largior est per indulgentiam remissio peccatorũ, & copiosior per gratiã assumptio renascẽtiũ. Augemur renouãdis, crescimus reuersis. Lauãt aquæ, lauant lachrymæ. Inde est gaudium

dium de assumptione vocatorum, hinc lætitia de absolutione pœnitentiū. ¶Cuius peccatoris cor adeo frigore criminum indurnit, vt non colliquescat calore pietatis, dum audit vocem sæpè dicti sacerdotis Christi, pro foribus Ecclesiæ dicentis, per tubas suas rationales: Venite, venite, venite, filij audite me, timorem Domini docebo vos? Nam vt probemus hanc eius esse vocem, sumptum est hoc de psalmo tricesimotertio, cui titulus inscribitur, Psalmus Dauid, cùm commutauit vultum suum coram Abimelech, & ferebatur in manibus suis, & dimisit eum & abiit. Psal.33. 1. Regum 21. ¶Est autem celeberrimū in scripturis sacris, & iam à nobis dictum est. Dauid, id est, manu fortem & desiderabilem, qui fugiens persecutionem Saul, venit ad Achis, qui hic apellatur Abimelech, & coram illo immutauit vultum suū, & ferebatur in manibns suis, significasse dominū Iesum, qui coram Abimelech, quod interpretatur patris mei regnum, scilicet coram Iudæis immutauit vultum suum, id est, sacrificandi ritum, quando immolato iam paschæ veteris agno, sumens panem & vinū ferebatur in manibus suis, dicens: Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus. Hoc autem hac remissionis & gratiæ die factū est. Cùm ergo tantus Pontifex Deo patri assistit, tenens panem & vinū, & inuitat omnes ad corporis & sanguinis sui conuiuium, nullum iustum, nullum excipiens peccatorem, dicensque per ora pontificum. Venite filij, audite me, cuius peccatoris vel saxeum pectus ad lamentum pœnitentiæ non emolliatur? ¶Magna vox inuitantis est, magnus & capax suscipientis sinus est, omnes Ecclesiæ patent ianuæ, vt aduertas neq; ab austro neq; ab aquilone venientes, id est, neq; iustos, neq; peccatores debere prohiberi, quin accedant ad apertos diuinæ misericordiæ fontes.

De Lotione pedum, simul & officio. Cap. XX.

Iohan.13. QVod dominus & deus omnium pedes lauit discipulis suis, dupliciter nos videlicet morali pariter atq; allegorico sensu instruit. ¶Si enim, inquit, laui pedes vestros, dominus & magister, quātò magis vos Matth.6. debetis alter alterius lauare pedes? Exemplū enim dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis. Luc.22. Quomodo nos, cū simus puluis & cinis, non erubescamus rigidam ceruicem, & staturā, ad quam nemo nostrûm cogitans cubitum vnum potest adiicere, in contemptum nostri similium erigere, cùm audiuimus humani plasmatis opificē, solo flexis genibus curuatum, lauandis discipulorū se aplicuisse vestigiis? Hoc igitur facto, validum contra superbiam nostram suæ humilitatis posuit exemplum. Quod ideo iā moriturus egit, vt eorum, quos suos conscribebat hæredes, mentibus arctius inhæreret. Solent enim piis & amātibus filiis arctius inhærere dicta vel facta, quæ pater moriens vltima dixit, quæ mādauit, quæ locutus est, quę rogauit, aut iussit. ¶Porrò per hoc humilitatis opus, maius aliquid mysticè significauit, quod ideo prætereundum non est, quia totū inde officium hodiernæ Missæ pendet. Per hoc nanq; quodammodo elocutus est, quia surrexerat à cœna, id est, à conuiuio paternæ glorię, & posuerat vestiméta sua, semetipsum enim exinaniuit, formam serui accipiens, & Philip.2. terrena carne nostra, quasi linteo (cuius vtiq; materia nascitur è terra) pręcinctus, sanguinē suum effudit velut aquam in peluim, atq; indesquotidie lauat pedes nostros, cùm illū in remissionem peccatorum nostrorum sumimus. ¶Pedes quippe nostros, id est, actus nostros quotidie necesse habemus lauari, quāuis semel loti per baptismum, toti simus mūdi per fidem. Iom.13. Si dixerimus, quia peccatum nō habemus, & sic lauari pedes nostros recusauerimus, nosipsos seducimus, & veritas in 1.Ioan.1. nobis non est. Quamuis lotus, quamuis mūdus esset Petrus, & si, inquit dominus, non lauero te, nō habebis partem mecum. Cui par est illud, quod alibi dicit: Nisi manducaueritis carnem meam, & biberitis sanguinē meū, Iohan.6. non habebitis vitam in vobis. ¶Secundum hunc veracem, & à patribus approbatum huius Euāgelicæ lectionis sensum, rectè illa de Apostolo præmittitur lectio: Conuenientibus vobis in vnum, iam non est dominicam 1.Cor.11. cœnam manducare, &c. Illic enim ostenditur, qualiter hoc sacramēto lauemur, & non iudicium nobis manducemus & bibamus, videlicet vt probet se quisq; nostrûm, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Nullo quippe alio modo melius à sordibus terrenorum actuum purificamur, si non peccata nostra fouentes, sed odio habentes, & toto corde fugientes, ad hanc mensam accedimus. ¶Quoties sancto altari assistimus, Christi vtiq; personam, vicemq; gerentes, sicut suo loco iam dictum est. Nam & Apostolus dicit: An experimentum vultis eius, qui in me loquitur 2.Cor.13. Christus? quoties hæc eius verba super panē vinumq; effundimus: Hoc est corpus meum: Hic est calix sanguinis mei, &c. Ipse minister speciosus & elegans, qui non venit ministrari sed ministrare, de Missa quodammodo atque complicata imperii sui purpura, byrrho sustrictus byssino, totusq; ministrorum in morem expeditus, propinaturus nobis cali-

cem salutis cum pane vitæ, aureũ liquidum-
que diuinitatis suę superfundit pigmentum,
atq; ita singulis subministrans haurientibus
nobis in gaudio, infundit vsq; in interiores
sensus animæ, purificatq; eos, qui terrena cu-
rantes, & si non penitus ea conculcent, tamẽ
non possunt omnino euadere, quin ex aliqua
parte vel leuiter sordidentur. Quod, quanta
charitate & humilitate faciat, vt sciremus, il-
lud nobis sui corporis & sanguinis sacramẽ-
tum traditurus, prius pedes lauit, sicut iam di
ctum est, per hoc simile purificationẽ illam
decentissimè commendans. Rectè ergo talis
Apostolica lectio iam dicto præmittitur Euã
gelio. ¶ Quia verò, postquàm lauit pedes eo-
Iohan. 13. rum, accepit vestimẽta sua: & cùm iterũ recu-
buisset, dixit eis: Scitis, quid fecerim vobis,
&c. aptè hæc offerenda sequitur: Dextera do
Psal. 118. mini fecit virtutem, dextera domini exalta-
uit me. Non moriar, sed viuã, & narrabo ope
ra domini. Postquàm enim ministerium no-
stræ salutis omne peregit, recepit vestimen-
ta gloriæ & claritatem, de qua dixerat orans
Iohan. 17. in forma serui: Clarifica me tu pater apud te-
metipsum claritate, quam habui prius quàm
mundus esset apud te: & recumbens iterum
Luc. 24. in dextera Dei aperuit illis sensum, dato Spi-
ritu sancto vt intelligerent scripturas, & sci-
rẽt quid fecerit eis: & tũc impletum est, quod
multò antè prophetatum, nunc eo respectu
canitur, vt dictum est. Quod enim hic dici-
tur: Non moriar, sed viuam, hoc est, quod
Rom. 6. Apostolus ait: Christus resurgẽs ex mortuis
iam non moritur, mors illi vltrà non domi-
nabitur, quòd enim viuit, viuit Deo: ex illo re
cubitu suo. Narrabo, inquit, opera domini, &
dicit: Scitis quid fecerim vobis, per interpre-
tẽ suũ Spiritum sanctũ, quẽ dedit nobis. Re-
liqua patenter ad eundẽ sensum pertinent.

Cur à prælatis lauari debeant pedes sub-
ditorum. Cap. XXI.

INtereà valde notandum est, quàm verè,
quàm sapienter nobis cõsuluit in eo quo-
que, quod exterius egit, dũ Apostolos suos,
omnesq; prælatos Ecclesiæ, talis seruitij quo
dammodo vectigales esse voluit, vt solenni
more subditorũ suorũ pedes exẽplo suo la-
uare debeant. Per hoc enim quotannis in-
culcat, & replicat id, quod ait Luc. xxij. Reges
gentium dominantur eorum, & qui potesta-
Luc. 22. tem habent super illos, benefici vocãtur, vos
autem non sic, sed qui maior est vestrûm, fiat
sicut minor, & qui præcessor est, sicut mi-
nistrator. Valde namq; repugnantia sunt, do-
minari vt reges gentium, & ex debito iussuq;
regulæ Euangelicæ lauare pedes in modum
seruorum. Vnde vnus ex magnis Apostolis:

Non prædicamus, inquit, nosmetipsos, sed 2. Cor. 4.
Iesum Christum, nos autẽ seruos vestros per
Deum. ¶ Sed non in vitijs suis possunt subdi
ti hac libertate vti. Cùm enim homines vitio
se viuunt, bestiales, id est, bestiis similes fiũt.
Vt autem prælati Ecclesiæ bestialibus domi-
nentur, vetus quoq; illis authoritas suffraga-
tur, qua creatis primis hominibus præcipi- Gene. 1.
tur, vt bestijs terræ dominentur. Igitur vbi
subditi similes fiunt bestijs, illic Euangelicus
homo dominari se debere iure recognoscit.
Dum ergo prælati subditis suis hac die pe-
des lauant, dum cibum reuerenter porrigũt,
potumq; miscent, perit authoritas dominan
di, totumq; regum gentium & eorum, qui po
testatem habentes benefici vocari affectant,
deprimitur in ipsis supercilium. ¶ Quòd au-
tem lotis pedibus discipulorum os suum ape
ruit dominus, sermoneq; edidit splendidissi
mum, quo paracletum illum tam sedulè re-
promittit Spiritum sanctum, quodq; & nos,
lotis eius exemplo pedibus, eundem sermo-
nẽ legimus vel audimus, hoc significat, quod
non nisi lotis & mundis gratia Sanctispiritus
ostenditur. Vnde & in Apocalypsi, cùm Io- Apoca. 21.
hanni dixisset angelus: Non intrabit in eam
aliquid coinquinatum, & faciẽs iniquitatem
& mendacium, protinus adiungitur: Et ostẽ-
dit mihi fluuium aquæ viuæ, tanquàm cry-
stallum, procedentem de sede Dei & agni.
¶ De hoc fluuio & in Ezechiele legimus: Vi- Ezech. 47.
di aquam egredientem de tẽplo à latere dex-
tro, & omnes, ad quos peruenit aqua ista, sal-
ui facti sunt. Non enim omnes, ad quoscunq;
peruenit visibilis baptismi fons, salui fiunt:
Alioquin Simonem Magum, visibiles baptis- Actor. 8.
mi aquas ingredientem, salus non refugisset:
sed de hoc vitæ fonte, pacifiq; fluuio dictum
est, penes quem est omne arbitrium salutis,
quem dominus supradicto modo purificatis
hoc subsequenti sermone se daturum repro-
mittit.

De mandato pauperum.
Cap. XXII.

MAndatum, quod agitur inter paupe-
res, nõ omnino eiusdem rationis est.
Illud enim christi, hoc ecclesię est. Il-
lud diei præsentis, hoc pręteriti spectat histo
riam sabbathi. Sabbatho nanque, quando ve Iohan. 12.
nit dominus Iesus Bethaniam, vbi fuerat La-
zarus mortuus, quẽ suscitauit, Maria accepit
libram vnguenti nardi pistici preciosi, & vn-
xit pedes Iesu, & extersit capillis suis pedes e-
ius, & domus impleta est ex odore vnguenti.
¶ Mulierem illam imitatur ecclesia, pedes do
mini vngens, id est, pauperes eleemosynis
refouens, qui licet infima, tamen eius mem-
bra

bra sunt,& sicut pedes,ita magni corporis eius, extremæ reputantur partes. Hos pedes capillis suis tersit, id est, superfluis rerū suarum refecit,sicut Apostolus ait: Vestra abun-
2.Cor.8. dantia illorum inopiam suppleat. Hoc ergo mandatum Ecclesiæ obsequium est,ideoque cuncta congregatio pedes lauat pauperum: in illo autem soli,vt dictum est,prælati, vice christi deseruiūt. In quo pulchrè dominum suum Ecclesia præuenit, vt antequam christus discipulorum pedes lauet, ipsi discipuli pedes Christi,id est,pauperū & lauēt,& eleemosynæ vnguento vngant: & domus, in qua christus præsens futurus est,hora qua pedes nostros ipse per prelatos nostros lauabit,preparetur,impleta hui⁹ odore vnguēti. Hæc ita esse,ex eo quoq; perspicuū est,quod cātamus in dieb⁹ illis: mulier ergo Maria vnxit pedes Iesu,& extersit capillis, & domus impleta ex odore vnguenti. causæ huius respectu rationabilis mos institutus ab iis, apud quos religionis studium feruentius est,hoc modo tenetur. Primùm pauperes intra claustrales officinas introducūtur, & antequàm fratres debitum illis in lauandis pedibus charitatis exhibeant obsequium, discumbunt ad conuiuium,sufficientibusq; ferculis reficiuntur. Nimirum tunc in illis christus suscipitur in
Mat. 10.25. Bethaniam,id est,domum obedientiæ,fidesque non vana gratulatur ibi se illi cœnam fecisse. Tunc cuncta congregatio consurgens tanquàm mulier illa Euangelica,Maria quippe illa typum Ecclesiæ gesserat, consurgens, inquam,de mensa, ad quam confidens & modicè gustans,ieiunium fregerat propter tantum hospitem(qui proculdubiò in pauperibus suscipitur)conuenit ante pauperes,ferēs libram vnguenti,id est,intentionem eleemosynæ,suauiter coram Christo redolentis, & procumbēs corā illis,sic per omnia tanquàm christo deseruiuit.

Quòd per horas trium dierum ecclesia suum ordinem non seruat. cap.XXIII.

Consummatis Missarum solenniis, quæ ob causas supradictas festiuè celebrata, mediis tristitiæ nebulis, vt iam dictum est, quasi sol interfulserunt, statim profundiora eiusdem tristitiæ sequuntur & augescunt silentia. Non enim Ecclesia suum ordinem seruat,quem à vigiliis nocturnis eiusdē diei mutare atq; imminuere iam cœperat. A nocturnis ergo vigiliis incipientibus, tantæ mutationis seu diminutionis causas breuiter exequi cupimus.

De inusitatis trium noctium vigiliis. caput XXIIII.

Primò dicendum est, harum trium noctiū vigiliis, quas & inusitato ordine decantamus, & in tenebris cōsummamus, exequias esse triduanæ mortis domini, & ideo mortis eiusdem luctui quintæ feriæ vigilias attributas,quia vesperam sabbati,noctēque ipsam,quę lucescit in prima sabbati,non Matth.28. decuit exequiarum planctui deputari, cuius medio resurgens dominus,totam noctem ipsam cum præcedente vespera victoriæ suæ gaudiis illustrauit. Ex tunc nanq; cœptū est, Luc. 23. vt in omni solennitate diem præcedat nox, semperq; vespera futuræ diei claritate præfulgeat. Vt ergo triduanæ mortis domini,triduo peragamus exequias,noctem feriæ quintæ adiuimus simul, quia miserrimi Iudæ infami commercio iam venditus fuerat dominus.Itaq; quod canonici nuoquàm in priuatis diebus,monachi verò neq; priuatis neq; solēnibus vnquam facere cōsueuerunt, vterque ordo vigilias cum nouē expendit lectionibus, tali ordine,taliq; schemate, vt parum aut nihil ab officio defunctorum distare videatur.

Cur initia finesq; omittimus. Caput XXV.

Non solum autē, sed & cunctæ diei sic transiguntur horæ, vt neq; initiū neque finem habeant consueto more. Et rectè. Nam dominus noster,qui initium & finis est,sicut ipse ait: Ego principium,qui & Iohan.8. loquor vobis. Et alibi: Ego sum α & ω,initi- Apoc.1. um & finis: ipse,inquam,qui est caput nostrū principiumq; Iesus Christus,per hos dies ablatus est nobis,traditus in manus impiorum, & inter iniquos proiectus.Itaq; rectè iucunditatis nostræ laudibus , id est, regularibus horis capita præcidimus, finesq; earum sub silentio abscondimus, & inter psallendum, Gloria patri omninò subtrahimus.

Cur candelæ extinguantur. Cap. XXVI.

Quòd candelæ extinguuntur, illud significat,quòd crucifixo domino tenebræ factæ sunt super terram,ab hora Mar.15. sexta vsq; in horam nonam,imo idipsum significat extinctio candelarum, quod tenebræ illæ significauerūt, scilicet excæcationem Iudaicæ gentis, quæ prius occisis prophetis & Matth.23. lapidatis eis,qui ad se missi fuerant, taodem occiso ipso domino prophetarum,meritò in tenebris perfidię proiecta & à lumine vultus derelicta est. ¶Numerosa quippe luminaria, quæ surgētes ad vigilias ardentia reperimus, vniuersos significant sanctos, qui prophetico sermone lucentes,solemq; iustitiæ nasciturum & passurum , tanquam stellæ præuia nuncian-

nunciātes,lumen diuinæ ſcientię populo illi diuerſis temporibus infundere miſsi ſunt. At illi, vitam eorum extinguentes corporalem,cæcitatem ſibimet intulēre ſpiritualem, tandemq; audire meruerunt,vt veniat ſuper vos omnis ſanguis iuſt⁹,qui effuſus eſt ſuper terram à ſanguine Abel iuſti,&c. Igitur candelæ in eo,quòd ſingulæ pòſt ſingulos extinguuntur pſalmos, prophetas ſignificant,qui ſinguli expleto prophetię ſuæ miniſterio,ab illis occiſi ſunt.¶Illa quoque,quæ vltima nō maior cæteris extinguitur,ipſum dominum ſignificat, qui reputatus quaſi vnus ex prophetis,tandem occiſus eſt: poſt quem nullus apud illos propheta ſurrexit, & hic extinctus,profundas illis erroris & perfidiæ tenebras reliquit.

Quid tropi ſignificant.Cap.XXVII.

I Teriſq; mo.is eſt, vt extinctis luminaribus,in ipſis tenebris lugubres tropi,pręcinentibus cantatoribus & choro reſpōdēte, flebili modulatione decantentur,incipientibus à Kyrie eleiſon. Significant autem lamenta ſanctarum mulierum, quæ (vt in E-
Matth.27. uangelio legimus) lamentabantur dominū, ſedentes contra ſepulchrum.

De nouo igne. Cap. XXVIII.

A Miſſo igne,qui ad matutinos, vt dictū eſt,extinguitur, ad lapidem per eoſdē tres dies confugimus, vt vel lapidem percutientes,ex abſtruſis eius venis ignē occultum eliciamus, vel liquidum cryſtalli lapidem ſereno cœlo ſoli obiicientes, radium eius traiectum,per eiuſdem cryſtalli orbiculum ſpectabili miraculo in ſubiectam ſuſcipiamus eſcam. Nimirum per hoc nobis pulchrè depingimus,quòd Deus,qui dixit de tenebris lucem ſplendere, illuceſcat in cordi-
2.Cor.4. bus noſtris ad illuminationem claritatis ſuæ per mortem Chriſti,quem (ſicut in matutinis præfiguratum eſt)Iudæi ſibimet extinxerunt,& tenebræ factæ ſunt. ¶Lapis enim,cū de illo ignem ſic excipimus,Chriſtum ſigni-
Pſal.117. ficat,quem lapidem reprobauerunt ædificātes,qui factus eſt in caput anguli. Vnde & in benedictione eiuſdem ignis oratio talis eſt: Deus,qui per filium tuum angularem ſcilicet lapidem, charitatis ignem tuis fidelibus contuliſti,productum è ſilice,noſtris profuturum vſibus, nouū hunc ignem ſanctifica, &c. ¶Prudentius quoq; in hymno ſuo, qui cantatur in ſabbato ſancto,cùm dixiſſet: Lumina nos tamen monſtras ſaxigeno ſemine quærere, vt oſtenderet fieri hoc ad commemorandū illud,quod de lapide Chriſto procedit nobis ignis ſancti Spiritus,protinus adiunxit, ne neſciret homo ſpē ſibi luminis in Chriſti ſolido corpore cōditam,qui dici ſtabilem ſe voluit petram,noſtris igniculis vnde genus venit.Lapis ergo,quem percutientes ignem elicimus,Chriſtum ſignificat, qui percuſſus verbere crucis, Spiritum ſanctum nobis effudit. ¶Quòd ſi cryſtalli lapidē ſoli obiicimus, eſcamq; ſubiicimus, vt mediante cryſtallo carbones extincti reuiuiſcant aſpectu phœbeæ lāpadis, illud nobis gratiſsimè commemorari debet, quod mediator Dei & 1.Tim.2.
hominum,homo Chriſtus Ieſus,inter Deum extinctoſq; homines medius interueniens, noſtræq; infirmitati vſq; ad mortem appropinquans, longè à nobis ſecretum ignem, id eſt,ſancti Spiritus altiſsimam diuinitatem in fundit,ignem vtiq; Spiritus ſancti,quem,ſi- Luc.12.
cut teſtatur ipſe, venit mittere in terram, & voluit vehementer accendi. Non enim vana religio eſt,ſolenni proceſsione ad noui ignis benedictionem exire. Eamus,inquit Apoſtolus, ad eum extra caſtra,improperiū eius por Heb.13.
tantes. Procedentes nanq; ad illum ignem, meminiſſe debemus exeūdum nobis eſſe ad eum, quem Iudæi extra caſtra ciuitatemque ſuam proiecerunt, vt per ignem ſancti Spiritus vitam æternam habeamus credentes in eum, quem illi à præſenti vita extinxerunt. Deinceps imminente veſpera, maiora triſtitiæ ſequuntur incrementa.Altaria ſpoliātur, vino & aqua lauantur,campanæ conticeſcūt, omnes,præter vigilias nocturnas, regulares horas abſorbet triſte ſilentium. Vſum nouimus,myſteria requiramus.

Cur campanæ non ſonant.
Cap. XXIX.

SIgna Eccleſiæ,quæ cāpanas dicimus,ſanctos Chriſti præcones ſignificare,ſuo loco iam dictū eſt, qui charitatis igne excocti,& diuina inſtructione formati, in prote-
ctione Dei cœli,tanquàm in turri fortitudi- Pſal.90.
nis commanentes,imò ſuſpenſa mente pendentes quadam fraternæ dilectionis corda commouentur,totaq; die,& tota nocte commouentur, vt non taceant prædicare nomen domini,dicētes: Qui reminiſcimini domini,
ne taceatis,& ne detis ſilentium ei. ¶Notum Eſa.62.
eſt autem, primos huiuſmodi præcones, ſcilicet ſanctos Apoſtolos, nō ſolū conticuiſſe, ſed & relicto eo omnes fugiſſe.Petrus quoq; cæterorū princeps,cuius ab ore primum veritatis præconium in omnem terram exiuit, Matth.16.
dicētis: Tu es Chriſtus filius Dei viui,vocem Matth.26.
illam clariſsimam repreſſit,conticuit, Chriſtum reliquit, fugit, & negauit. ¶Igitur ex hora,qua dominus traditus eſt, rectè ſignis eccleſiæ ſilentium indicimus, Chriſtumq; ſolum torcular calcantem, ſolum in ligno cru- Eſa. 63.
cis

cis,extenso corpore tympanizantem, testimonium veritati humili ac solitaria voce perhibentem,ligneo malleolo in tabula suspenso & personante,populumq; ad Ecclesiam inuitante significamus.

Cur altaria nudentur. Cap. XXX.

CVr altare nudetur scire volentibus facilè liquet, si prius animaduerterint, quid ipsum altare significet. Significat autem Christũ,quia sic illud in templo,quomodo Christus toti corpori Ecclesiæ dignitate & honore præminet. Quòd si & autoritas desideratur,occurrit illa dñi dicentis per Moysen: Altare de terra facietis mihi. Quod B. Gregorius sic exponit: Altare de terra facere, est in incarnatione mediatoris sperare. Tunc quippe à Deo nostrum munus accipitur, quando in hoc altari nostra humilitas, id est, super dñicæ incarnationis fidẽ posuerit,quicquid operatur. In altari ergo de terra oblatum munus ponimus,si actus nostros dominicæ incarnationis fide solidamus. Cũ itaq; nudum altare conspicimus,dignũ illud memoria,quod magnificè propheta, flebiliterq; deplorat,nostris intimis personare aurib', nostris internis pręsentialiter debet apparere conspectibus. Ecce vidimus eũ, & nõ est species ei neq; decor, & nos considerauimus eum despectum & nouissimum virorũ, virum dolorũ,& sciẽtem infirmitatem. Verè lãguores nostros ipse tulit, & peccata nostra ipse portauit.Hæc de passione eius dicta esse perspicuum est. ¶Ille enim speciosus forma præ filijs hominum,qui semetipsum exinaniuit,formam serui accipiens,maximè in passione sua visus est non habens speciẽ,neq; decorem,& quasi absconditus vultus eius.Nam anteà decorus incedebat, & magnificabatur ab omnibus: quia sicut laudatur in canticis: Venter eius eburneus,distinctus erat saphyris,id est, naturę infirmitas interdum cœlestibus in illo resplendebat miraculis. At nunc, quia dominus posuit in eo iniquitates omnium nostrũ,ascẽdit sicut virgultum coram eo,& sicut radix de terra sitienti. ¶Illa facies eius & oculi,ex quibus,vt ait Hieronymus,igneum quiddã & sydereũ radiabat, verbi gratia,quãdo vendentes & ementes eiecit de tẽplo,quod infinitus facere non posset exercitus,illa,inquã,facies nunc despiciebatur,alapis cędebatur,velabatur,conspuebatur. Velebantur genæ eius,quæ sicut areolæ aromatũ gratum propè accedentibus spirant odorem,ita contuentibus,benignitatem eius exprimebãt & mansuetudinẽ. Manus eius,quæ ita faciles erant ad operanda miracula diuini beneficii, vt meritò dictæ fuerint tornatiles, aureæ, plenæ hyancintis, vinculis astrictæ sunt,clauis confixæ sunt. Propter talia dictũ est: Et aspectus in eo non est,& nõ est ei species neq; decor.¶Insuper hoc ad denudati altaris causam pertinet, quod idem dominus vestimentis suis spoliatus est.Milites nanq;, cùm crucifixissent eũ,diuiserũt sibi vestimẽta eius,& fecerũt quatuor partes,vnicuiq; militi partem. Et de tunica dixerunt:Non scindamus eã,sed sortiamur de illa,cuius sit.¶Tale vinum bibit noster Noë,quod interpretatur requies,scilicet dominus Iesus, in quo requiẽ inuenimus animab' nostris,tale,inquã, vinũ bibit ex vinea sua, quam plantauit,scilicet ex gente Iudaica,quam de Aegypto transtulit, quia cunctis amaritudinibus inebriatus,soporatus est somno mortis, & in cũctis à diuinitatis suæ gloria nudatus ad tẽpus apparuit. Cùm ergo altare Christum significet, rectè ob commemorationem horum, vestitu & ornatu suo spoliatum est.

Exod. 20. Esa. 53. Psal. 44. Philip. 2. Cant. 5. Esai. 53. Matth. 21. Iohan. 2. Cant. 5. Esa. 53. Iohan. 19. Gen. 9. Matth. 21. Psal. 79.

Cur vino & aqua lauentur.
Cap. XXXI.

CAusa verò,cur lauenter altaria, non minus his,quæ dicta sunt, scientem delectat. Videlicet idcirco illa lauari institutum est, quia dominus noster,quẽ altare significat,vt dictum est,de latere suo lancea militis perforato sanguinem & aquam effudit. Ideo lauantur vino & aqua.Vinum enim pro sanguine,in sacramento quoq; sacrificij,ipso domino autore,ascitum est. Sãguinẽ, inquã, & aquam effudit de latere suo summus nostræ opifex salutis,quę prima sunt eiusdẽ elementa salutis.Sanguine redimimur,aqua abluimur. ¶Hæc enim aqua,prima sui fuit origo baptismi,quo baptizamur nos, quẽ à nullo accepit,sed ipse primus eius autor extitit. Hoc ideo dicimus, ne putemus illum à Iohanne suum accepisse baptismum, quod Romana autoritas non concedit, Græcorũ contradicens traditiõi,vt die Epiphaniæ baptismũ celebrent, sicut in nocte paschali (quod & suprà dictũ est) vbi de die Epiphaniæ mẽtio facta est. Sed de origine baptismi opportunius dicemus,cùm de morte domini in sequenti Parasceue, vel sabbati sancti officio, tractatus vel ordo causarũ popoſcerit. ¶Sciendum autẽ,quòd rectius faciunt hi, quos & nos imitamur,& ordini euangelico magis eorum propinquat consuetudo,qui hodie quidem,id est,feria quinta,altaria nudant,sed ipsa die parasceue lauant. Nam hac feria quinta cœpit quidem dominus ad vesperam agonizari,sed feria sexta sanguinẽ & aquã de latere suo lãceatus effudit. Idcirco & cum cantu ad passionem pertinente, vel cũ psalmodia pœnitentiali

Iohan. 19.

nitentiali lauare consueuimus. ¶ Hispidi quoque ramusculi, cum quibus lauantur, flagella significant, quæ pectus illud sacratū deiq; capax atrociter secuerūt. Non enim diuinitas inhabitans, passibilitatem carnis excluserat; sed veros dolores, verasq; virgarum vibices in illo nostra caro pertulit.

Cur horas sub silentio cantamus. Caput XXXII.

Quòd non solum campanarum clangor silescit, sed regularium quoq; concentum horarum noster omninò chorus abscōdit, illud significat, quòd apostoli Christi non solum prædicare cessauerunt, vt soliti fuerant circuire per castella euangelizantes & curantes vbique, sed & nocte hac, postquàm hymno dicto exierunt cū illo in montem Oliuarum, diffugientes & oppressi tristitia, cuncti à laude communi conticuerunt. (Luc. 9. / Matth. 26.) ¶ Idcirco autem à completorio profundum hoc incipitur silentium, quia circa hanc horam, cùm dixisset discipulis: Ecce appropinquauit, qui me tradet, ipsi graues esse cœperunt, & præ tristitia dormitabāt, tandemque vbi turba, & qui vocabatur Iudas, venit, cùm tenerent eum, relicto eo, omnes fugerunt. Nec quisquam ex illis ad eum propius iam accessit, nisi discipulus ille, qui, vt Iohannes ait, notus erat pontifici, quique dixit ostiariæ, & introduxit Petrum, quem Hieronymus ipsum fuisse Iohannem asserit. (Ioan. 18.)

Cur matutinas sicut horas sub silentio non dicamus. Cap. XXXIII.

Quæri hic potest, cur cùm diurnas horas triste silentium operiat, nocturnas vigilias vel laudes intecta melodia depromat? Ad quod dicendum, tempus aliud per diem, aliud significari per noctem. Nam diurnis horis præsentiam significamus dominicæ passionis, nocturnis autem vigiliis tempora priora, per quæ futuram eandem passionem prophetæ prænunciauerunt. Qui quia non tacentes interfecti sunt, idcirco nobis voces illorū proferentibus cādelæ, vt suprà dictum est, extinguūtur, quarū vltima, quæ extinguitur ad canticum Euangelii, ipsum dominum, qui Euangelizans occisus est, significat.

LIBRI QVINTI FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE DIVINIS OFFICIIS, LIBER SEXTVS.

De Parasceue. Caput I.

Matth. 21. Dies sextus ab illo, quo dominus noster ciuitatem Hierusalē cū gloria, quam mox inuidia sequeretur, ingressus est, illud euidentius confirmat, quod superius commendatum est, scilicet hāc hebdomadam humanæ restaurationis respondere mysteriorum ordine, primæ illi hebdomadæ mundanæ creationis. Nam hominem, quem in illius sexta feria creator mirabiliter cōdidit, in huius nihilominus sexta feria idem ipse Saluator mirabilius redemit. ¶Dies hic parasceue vocatur, parasceue autem præparatio interpretatur: Quo nomine Iudæi, qui inter Græcos cōuersabātur, sextā sabbati, quę nūc à nobis sexta feria nuncupatur, appellabant: quod eo videlicet die, quæ in sabbatū forēt necessaria, præpararēt: iuxta quod de māna quō dam erat præceptū, sexta autē die colligetis
Exod. 16. duplū, &c. Qui verò inter Romanos vitā ducebāt Iudæi, vsitatius eā Latinè cœnam purā cognominabant. ¶Quia verò sexta die homo factus, & tota mūdi est creatura pefecta, septima aūt cōditor ab opere suo requieuit, vnde & hanc sabbatū, id est, requiem vocari præcepit: rectè dominus eadē die sexta cruci fixus, humanæ restaurationis impleuit arca-
Iohan. 19. nū. Vnde, cū accepisset acetum, dixit, cōsummatū est, id est, sexta die, quod pro mundi refectione susceperit, totum est opus perfectum.

Cur hac die Missa nō cantetur. Cap. II.

De hac die primum illud quæritur, cur officiū non habeat, imò (quod maximè mirū videtur) cur à Missarum solēniis vacet, cùm passio dominica, quæ hac die celebrata est, sacrificij principiū, nostræq; salutis summa sit. Videretur nanq; iure tanta res solēnibus summè celebrāda esse gaudiis. ¶Si eīn martyris vniuscuiuslibet annua dies, qua per passionē mortis ad immortalitatis gloriā transmigrauit, & festiuis honoratur gau-
Psal. 115. diis: & meritò, quia preciosa in cōspectu domini mors sanctorū eius, cur dies hæc solennium gaudiorū orbata est instrumentis, qua martyrum & sanctorum omniū rex sanctis omnibus antiquis & nouis per mortē suā paradisum aperuit, & latroni quoq;, cui dixit: Hodie mecum eris in paradiso, hoc die solutum est admirabile precium, cuius pondere, vt cantamus, captiuitas mundi redempta est, inferni claustra confracta sunt, & cælestis nobis aperta est ianua regni. Quæritur ergo, cur adeo publicis gaudiis exempta sit, vt nec missarum lætitiam ordinis Ecclesiastici authoritas illi asscripserit. Vnde consulto gratiæ cœlestis oraculo, breuiter aliquid super hoc capitulo dicēdum est. ¶Gloriari quidem (vt Galat. 6.
Apostolus ait) nos oportet in cruce domini nostri Iesu Christi, & in gratia tanti precii, quod pro nostra redemptione datum est, fideliter cunctis posthabitis exultare gaudiis. Sed sunt aliqua, quæ gloriam hanc & exultationem nostram nimiùm nimiumq; obnubilant. Primum nostræ cōscientia causæ, propter quā imperiosa sanctæ trinitatis charitas, hominē tātæ reuerētiæ, tātæq; dignitatis, qui cū Deo verbo vna persona est, hominē inuocantem, & morti nihil debentem, morti addixit, sicut Apostolus ait: Proprio filio suo non Rom. 8.
pepercit Deus, sed pro nobis omnibus tradidit illū. Non eīn ita gaudere debemus de gratia tradentis, vel de charitate moriētis, vt nō etiam doleamus, quòd tanto domino tormētorum, & mortis causa fuimus. Siquidem nō gaudere, ingratitudinis: non dolere autem, crudelitatis est. ¶Non ita simus incauti laudatores prouidentiæ vel præscientiæ Dei, vt præscientiam eius & ordinationem idem esse arbitremur. Non enim hæc, id est, præscientia & ordinatio Dei, æqualia sunt, aut conuerti possunt, quia præsciuit Deus quidem omnia, quæ ordinauit, sed non preordinauit vel prædestinauit, vt fierent omnia, quæ præsciuit. Nam de homine, cùm faceret eū, duo præsciuit, scilicet, & quomodo per fraudem diaboli decipiendus esset, & quomodo per omnipotentiam suam deceptum & perditum restaurare posset. Hæc, inquam, duo præsciuit: sed eorum alterū, id est, lapsum hominis, fieri permisit, ad cumulum diabolo debitæ dānationis: alterum autem, id est, restaurationē eius, præordinauit, vt (sicut ait Apostolus ad Ephesios) innotesceret principatibus & pote- Ephes. 3.
statibus in cælestibus, per Ecclesiam multiformis sapiētia Dei. ¶Vnde & Hieronymus in commento eiusdem Epistolæ: Si, inquit, principatibus, & potestatibus in cœlis, quas sanctas ministrasq; Dei accipere debemus, ignota fuit multiplex sapientia Dei, quæ nunc eis per Ecclesiam reuelata est, quantò magis patriarchis & prophetis ignota fuit, quos

supra, nō ignorasse mysteria christi, sed ita vt *Apostolus nesciisse, monstrauimus. ¶ Multiplex quippe sapientia Dei per Ecclesiā eius, nunc & principatibus & potestatibus reuelata est, quam olim Deus futuram in sua mente decreuerat, & nūc esse perfectā ex eo, quod vidèmus, agnoscimus. Crux itaq; Christi non solū nobis, sed & angelis cūctisq; in cœlo virtutibus profuit, & aperuit sacramentū, quod ante nesciebant. Deniq; ad cœlū cum corpore reuertentem mirantur & dicunt: Quis est iste, qui venit de Edom, tinctis vestibus de Bosra? Iste formosus in stola sua. Et in alio loco: Quis est iste rex gloriæ, dominus virtutum, ipse est rex gloriæ? Non ergo putemus diuinę ordinationis vtrūq; fuisse, & hominis lapsum, & eiusdem restitutionem: sed præscitum quidem lapsum fieri permisisse Deū, ad diaboli damnationem: restauratiōem autem præordinasse, ad multiformis sapientiæ suæ ostensionem. Et nō sicut blasphemamur, inquit Apostolus, & sicut aiunt quidam nos dicere: Faciamus mala, vt veniant bona, quorū damnatio iusta est. Dixerat enim: Vbi abundauit peccatum, superabūdauit gratia. Quod quidam iustè damnandi sic peruertebant, vt illum dixisse assererēt, quòd oportcat nos facere mala, vt veniant bona. ¶ Quorsum hæc? Videlicet vt aduertamus, quia multò magis Deus, cùm faceret hominem, nec voluit, nec vllo modo dixit: Fiant mala, vt veniant bona: sed eo nolente, eo prohibente, mortemq; cōminante, diabolo consentiens homo malum fecit: Deo autem disponente, bonū venit. Et vbi abundauit peccatum, in tantū superabūdauit gratia, vt quia satisfactionem pro culpa nullus debebat, nisi homo, nullusque soluere poterat, nisi Deus miseratus Deus homo fieret: qui cum pro se nihil morti deberet, moriendo pro nobis debitum nostrum solueret. ¶ Igitur nostrę, vt suprà dictū est, cōscientia culpæ gaudiū nostrū reuerberat, vt nō exultemus hac die, sed ambulemus demisso capite: quia vulnera illa nostra fecerunt crimina, quia contumaces serui commisimus, quod vapulat ille omnium dominus, quia quæ ille exoluit, nos rapuimus. Deinde Euāgelicæ quoq; autoritatis est, & ex domini dictis accepim⁹, vt hac die gaudere Iudęis relinquamus, & nos contristemur. Nam cùm dixisset: Modicum & iam non videbitis me, & iterum modicum & videbitis me, secutus adiunxit: Amen amen dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit: vos autem contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium. Adhuc autē huic tantæ rei tristitiam conuenire probabili exemplo confirmat, dicens: Mulier cùm parit, tristitiam habet, quia venit hora eius: cùm autem pepererit puerum, iam non meminit pressuræ propter gaudium, quia natus est homo in mundum. ¶ Mulieri quippe Ecclesiam suam assimilat, quæ quia Christum diligit, quem ex Deo patre genitum, in nostram naturā suscepit, rectè hac die moriente illo per mortem, quasi per partum in vitam æternam & in immortalitatis gloriam exeunte, tristitiam habet, & clamat vt in vtero habens, & clamat parturiens, & quia postquàm resurrexit, æterno suo regno natus, gauisi sunt discipuli viso domino, sicut ipse dixerat: Iterum autem videbo vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis perpulchrè perfecta est, quæ præmissa fuerat mulieris, similitudo, quæ postquàm peperit, iam non meminit pressuræ propter gaudium, quia natus est homo in mundum.

Apostolus. Esai. 63. Psal. 23. Rom. 3. Gene. 2. Psal. 68. Iohan. 16. Apoca. 12. Iohan. 20. Iohan. 16.

Quod celebritas nostræ redemptionis à feria sexta ad dominicam transferatur.

Caput III.

Differendum est igitur gaudiū tantæ salutis, tātæ tāq; necessariæ redēptionis, tāti precii, cuius pōdere captiuitas mūdi redēpta est, inferni claustra cōfracta sunt, ianuæ cœlorū apertæ sunt, latro pœnitentiū exēplū, cū dn̄o paradisum ingressus est. Differendum, inquam, vsq; in diem tertiū, quo tantus ille victor surrexit, quo nobis victoriam suam annunciauit, quo nobis in semetipso, quid de nobis speremus, ostēdit: & tunc pro redēptione animarū, quæ hac die patrata est, & pro resurrectiōe corporū, quæ illa luce condita est: pro hoc, inquam, duplici munere, inenarrabilis, inæstimabilis, infinitæ solēnitatis, dignitatis, toto corde, toto ore, totisq; viribus concelebrāda est. ¶ Hac interim die tristitia regnet, hac, inquam, die tristitia denominata, id est, tristi die contristemur ad pœnitentiam, feriam dominicæ passionis nostram pertranseat animam, claui manuum ac pedum eius carnem nostram cōfigant, crux eius nostram suspendat concupiscentiam. Compatiamur, vt conregnemus. Hodie non sacrificemus, dum nobis hostia tollitur de manibus. Non sacrificent amici, dum trucidant inimici. Dominus, inquit Moyses, pugnabit pro vobis, & vos tacebitis. ¶ Quandiu ergo torcular calcat solus, & indumentum eius sanguine conspergitur, quandiu ligatus deridetur, velata facie colaphizatur, & alapatus, consputus, quādiu illuditur veste alba indutus, itemque arundi-

Luc. 23. 1. Cor. 15. Rom. 8. Exod. 14. Esa. 63.

arundinē accipiens in dextera, veſtemq́; purpuream & ſpineam coronam, clauorūq́; fixuram, quibus in cruce pendēs, legis factus eſt maledictum, bibitq́; aceti poculū, quādiu tot opprobriis exaturatur, tādiu nos, id eſt, à mane vſq; ad horam nonam, iuge ac profundū teneamus ſilentiū, mœrori amicū, & interiorem penetrātes meditationis ſolitudinē, ſoluentesq́; cum Moyſe calceamenta de pedibus noſtris, audiamus illum tanquàm de medio rubi dicentem: Videns vidi afflictionem populi mei, qui eſt in Aegypto, & gemitū eius audiui, & deſcendi liberare eum. Nunc enim quaſi in rubo ſpinis inhæret, clauis cōfixus, ſpinisq́; coronatus, crucisq́; arbuſtum guttis ſanguinis, quaſi rubentibus pullulat moris, vt (ſicut ait quidam) triſtes purgantur ſangui ne culpæ, quem contorta rubus denſis cruciatibus edit. Matth. 26. Luc. 23. Iohan. 19. Deut. 21. Exod. 3.

Cur hora nona conuenimus adorare crucem. Cap. IIII.

HOra aūt fere nona, quādo mox traditurus ſpiritum clamauit voce magna, dicēs: Pater in manus tuas cōmēdo ſpiritū meū: videſq́; quod factū fuerat, & quod ſic clamans emiſiſſet ſpiritū, Centurio, noſtræ fidei præcentor, clamauit & ipſe dicēs: Verè filius Dei erat iſte, iuſſitq́; Pilatus ad petitionē Ioſeph reddi corpus, venitq́; Nicodemus ferens myrrhæ & aloës quaſi libras centū, & acceperunt corpus Ieſu, & inuoluerunt linteis cum aromatibus: tūc, inquā, licuit his & aliis diſcipulis appropinquare, & querelas tanto funeri depromere, paulatim dilapſis perſecutoribus: vel quia diutino dominicę mortis ſatiati ſpectaculo diſceſſerant: vel quia viſo terræmotu, quo velū tēpli ſciſſum eſt, & petræ ſciſſæ ſunt, & monumenta aperta ſunt, territi diffugerāt. Circa nonā igitur horā conueniamus & nos, & ſupremo funeri, non tā Miſſale officium, quàm funebrem exhibeamus plāctum, quem & hoc ordine peragimus. Matth. 27. Luc. 23. Iohan. 19. Matth. 27.

De Officio vel ordine adorandæ crucis. Caput V.

NArrandā ſacræ paſsionis hiſtoriam illa duo præeunt animalia, de quibus & cantamus: In medio duûm animalium innoteſceris: ſcilicet lex & prophetæ, quæ illi cōcorditer atteſtātur, iuxta quod Moyſes & Helias apparuerunt in monte, quando transfiguratus eſt, cum eo loquentes. ¶ Nam prima lectio Oſeæ prophetæ eſt: In tribulatione ſua mane conſurgent ad me: Venite, & & reuertamur ad dominum, quia cœpit & ſanabit nos, percutiet & curabit nos, viuificabit nos poſt duos dies, in die tertia ſuſcitabit nos. Secūda de Exodo eſt: Dixit Moyſes filijs Iſraël: Menſis iſte principium vobis mēſium primus erit in mēſibus anni. Decima die mēſis huius, tollat vnuſquiſq; agnū per domos & familias veſtras, & immolabitis eum decimoquarto die menſis huius ad veſperam, & reliqua. Prima ſanè, reſurrectionis præconium eſt: ſecunda paſsionis, & eidem paſsioni, quæ hac die legenda eſt ſecundum Iohannē, propriè cōgruit: maximè pro eo, quod idem Euangeliſta ſumpſit hoc ex illa teſtimonium: Os non comminuetis ex eo. Singulas lectiones ſinguli ſequūtur tractus, quem cantum propriū eſſe lugētium, longè ſuprà in ſeptuageſima dictum eſt. Primus nos ad tremorem excitare molitur, dicente Abacuc: Domine audiui auditum tuum & timui. Sic enim Abacuc hic ex eo, quod in certamen & luctamen, vt ita dicam, amplexu cum Deo congrēditur, amplexātis, id eſt, luctantis fortitus eſt nomen: nullus enim, vt ait Hieronymus, tam audaci voce auſus eſt Deum ad diſputationē iuſtitiæ prouocare, & dicere ei, cur in rebus humanis tanta verſatur iniquitas? Vſquequò domine clamabo & non exaudies? & cætera: Si, inquam, hic Dei colluctator fortis & rigidus ſtās ſuper cuſtodiam ſuam, & figens gradum ſuper munitionem, dum Chriſtū in cruce contemplatus, & videt cornua in manibus eius, & ibi abſcōditam fortitudinem eius: timui, ait, & expaui, quid nos longè impares, longeq́; minorem in die iudicii fiduciam habentes, quando videbimus manifeſtam in nubibus cœli fortitudinem illam, quam hic timet abſconditam in cornibus crucis, quæ erant in manibus eius? Quid facient tabulæ, ſi tremunt columnæ? Rectè ergo, vt noſtrum tractus hic magis ac magis excitet timorē, in pleriſq; eccleſiis religione imitandis ita cantatur, vt poſt ſingulos verſus ſemper primus viciſsim nunc à principio, nunc à medio repetatur. ¶ Sequens tractus: Eripe me domine ab homine malo, ſecundum titulum eiuſdem Pſalmi, qui eſt in finem pſalmus Dauid, vox eſt eiuſdem manu fortis propugnatoris noſtri, pro noſtra ſalute in paſsiōe ſua decertātis, & hæc illi oratio hac de cauſa attribuit, vt nos quoq; ſimili exemplo in periculo exiſtentes, orationis deuotione à domino liberari mereamur. Abac. 3. Oſeæ 6. Exod. 12. Iohan. 19. Abac. 3. Abac. 1. 2. & 3. Pſal. 139.

Cur hac die legitur paſsio ſecundum Iohannem. Caput VI.

QVanuis & ipſe ordo ſcribendi popoſciſſe videatur, vt hac die poſt alios Euāgeliſtās paſsio domini ſecundū Iohannē legeretur, cōſtat enim illum reuerſum de Pathmos inſula, vbi exilio relegatus fuerat, poſt omnes Euangelium ſuū ſcripſiſſe vltimum: Iohan. 18. 19.

mû:tamen & hæc altera maior causa est, quia præsens interfuit, & cæteris adesse nô audêtib⁹, ipse, quia (sicut de seipso ait, & sicut Hieronymus perhibet) not⁹ erat pôtifici, fiducia lius secutus est, & iuxta crucê stetit. Stantib⁹ enim iuxta crucem Iesu, Maria matre eius, & sorore matris eius, cùm vidisset Iesus matrê suam, & discipulum stantê, quem diligebat, dicit matri suæ: mulier, ecce filius tuus, deinde dicit discipulo: Ecce mater tua. Et ex illa hora accepit eam discipulus in suâ. Et paulò pôst de se ait: Et qui vidit, testimoniû perhibuit & testimonium eius verum est.

Cur Euangelista suum interposuit testimonium. Cap. VII.

NOn prætereundum tantæ huius rei sacramentum, cui sanctus Euangelista tâ diligenter suum interposuit testimonium, & congrua de scripturis subiecit exempla. Dixerat enim, quia milites, qui fregerunt crura latronum, cùm venissent ad Iesum, & viderunt eû iam mortuû, non fregerunt crura eius, sed vnus militû lancea latus eius aperuit, & continuò exiuit sanguis & aqua. Facta sunt, inquit, hæc, vt scriptura impleretur, quæ dicit de eo: Os non côminuetis ex eo. Et item alia scriptura dicit: Videbût, in quem transfixerunt. Cur agnus, qui immolatus est, noluit vt os comminueretur ex eo? Non enim casu, sed eo nolente & disponête actum est. Siquidem non alia, quàm quæ voluit ac disposuit ipse ab his, qui eum volûtate sua vel propria nequitia peremerunt, tormenta perpessus est. Vnum de similibus nobis locutus est, hoc scilicet, quòd, vt nos mortalis ac passibilis homo nat⁹ est. Cætera dissimilia nobis cûcta locutus est, quia quâdo voluit, & quomodo voluit natus est, quâdo voluit, & quomodo voluit mortuus est. Cur ergo noluit, vt crura sua frangerentur, sicut & illorû sceleratorû, inter quos reputatus est? Videlicet iccirco, quia ossium fractura nullum vsquam bonum sua similitudine commendat.

Exod. 12. Zach. 12.

Quod singula eorum, quæ dominus passus est, aliquid mysticè significent. Cap. VIII.

COnsideremus ea, quę in passiôe sua pertulit dominus noster, & inueniemus alia quædâ, quæ nos spiritualiter amplius ędificêt, per illa significari. Nâ nô solû quę gessit, sed & quæ pati voluit, sic disposuit, vt cùm interiora perspexeris, si exteriora hęc attendas, sic vtrobiq; consonam inuenies similitudinem, quomodo ex qualitate seu ex proprietate figurarum vel apicum, eandem scriptoris manû diuersis in locis recognoscis.

Quid crucis figura significet. Cap. IX.

PRimùm ipsa crucis figura nihilne mysti cû significat? Taceo, quod decentissimû esse nullus abnuat, salutem humani generis in ligno crucis constitui, vt vnde mors oriebatur, inde vita resurgeret: & qui in ligno vincebat, in ligno quoque vinceretur. Quodq; ait quidam: Neue quis ignoret speciem crucis esse colendam quæ dominû portauit, ouans ratiôe potenti, quatuor inde plagas quadrati colligit orbis. ¶ Illud non prætercam, quia salutis, quâ operabatur, primas ianuas, id est, fidem, spem & charitatem, quartamq; illarum, perseuerantiam, in eiusdê in crucis, qua pendebat, figura significabat. Habet enim crux in longitudinem, latitudinem, sublime atq; profundum, id est, acumen, quo fixa terræ inhæret: longitudinem, id est, vsq; ad brachia: latitudinê, in eorundê expansione brachiorum: altitudinê, ab ipsis brachiis sursum versus, quo caput imminet. His autê quatuor supradictæ virtutes signâtur: Profundo, Fides, quæ occulta voluntatis Dei vocatione, prima in fundo cordis quasi fundamentum in ædificio, ponitur: longitudine, perseuerantia: altitudine, spes, quæ nobis in cælestibus reposita est: latitudine, charitas. Nam de his, inquit Augustinus, Apostolum dixisse intelligo: Vt possitis comprehêdere cum omnibus sanctis, quæ sit longitudo, latitudo, sublimitas, & profundum. Salutis ergo primos aditus in supplicii sui figura Saluator noster prædicabat. Ephes. 3.

Quid significet, quod aceti poculû cùm gustasset, noluit bibere. Caput X.

PEr hoc autê, quod oblatum sibi acetum, felle mixtum, cùm gustasset, noluit bibere, reprobationem significat vineæ suæ, scilicet gentis Iudaicæ. Vinea enim domini sabaoth, domus Israël est. At illa, quam ipse expectauerat, vt faceret vuas, & fecit labruscas, tâdem illi mortis miscuit amaritudinem, qua gustata modicè, id est, per triduû, iam de genimine vitis illius bibere non vult. Resurgens enim à mortuis, iam non moritur, mors illi vltrà non dominabitur. Matth. 27. Esai. 5. Matth. 26. Rom. 6.

Cur chlamydem coccíneam circundari sibi permiserit. Caput XI.

SEd & quod chlamydê coccineâ, cû illude retur, nô dedignat⁹ est circûdari sibi, nûqd non côgruit illi, quod propter nos in passiôe sua fungebat ministerio charitatis. Coccus enim coloris ignei, qui in tabernaculo domini offerri, & in veste sacerdotali bis tinctus iubetur assumi, geminâ significat dilectionê, Dei & proximi: qua fit, vt quicquid offeri- Matth. 27.

Exod.16. 28. Ephes. 2. Ioan.14.15. offerimus, ignitum & quasi benè coloratum coram diuinis placeat conspectibus. Ipse autem propter nimiam charitatem suã, qua dilexit nos, bibebat calicem passionis, sicut ipse, vt cognosceret, inquit, mũdus, quia ego diligo patrem, & maiorem charitatem nemo habet, quàm vt animam suam ponat quis pro amicis suis. Igitur huic Regi nostro chlamys coccinea benè congruebat, ut ipso habitu se illum esse ostenderet, qui in lege significabatur per vitulam rufam, cuius corpus pro peccato iubebatur extra castra cremari, & cinis eius in aqua cum hyssopo super populũ aspergi. Num.19.

Cur arundinem in manu acceperit. Cap. XII.

Arundinem quoq; siue calamum ab illudentibus accipere non recusauit in manu sua, quo(vt ait Hieronymus) sacrilegium scriberet Iudæorum, siue venenata interficeret animalia. Habebat nanq; in manu sua virgam, id est, suam in propria potestate animam, vt volens poneret, atq; iterum sumeret eam. Et sicut Moyses coram Pharaone suam proiecit virgã, quę versa est in colubrũ, deuorauitq́; versas in colubros virgas Magorum, iterumq́; rediit in virgam, sic ipse nunc suam quodammodo positurus erat animam, vt descenderet in mortem, quæ per colubrũ intrauit in mundum, colubrosq́; Aegyptiorum, id est, mortes absumeret peccatorum, atq; iterum in virgam, id est, in potestatem rediit pristinam.

Iohan.10. Exod.7. Sapient.2.

Cur spineam coronam gestauerit. Caput XIII.

Per spineam autem coronam illud visibiliter quoq; significat, quod de illo propheta prædixit, & peccata nostra ipse portauit. Spinæ nanq; peccata designant, quæ animam pungunt & lacerant. Nã & propter peccatum homini datæ sunt, dicente domino ad Adam, Cùm operatus fueris terram, non dabit fructus suos, sed spinas & tribulos germinabit tibi. Cętera quoq; omnia, quę passꝰ est, quibꝰ illusus est, mysteria simul & moralia cõtinẽt documẽta. ¶ Nã in eo, quod facies eius velatur, ac deinde colaphizatur, velamẽ illud significat, quod super corda Iudæorum expãdebatur, vt videre illũ non mereantur, quẽ nunc vsq; in synagogis suis cõuitiis colaphizant & exalapant maledictis. ¶ Nobis autem fortissimum in his omnibus præbet humilitatis exemplũ. Quis enim non erubescat collum erigere, & pingui armari ceruice, cùm Deus & dominus omnium ab illudentibus sit pro nobis colaphizatus? Nam hominis humilitatem imitari superbi dedignaremur, hũ

Esa.53. Gen.3.

militato sub tot conuitiis Deo, superbire erubescamus. Iob.15.

Cur sua crura frangi noluerit. Cap. XIIII.

Qui ergo cętera rationabiliter pertulit, non frustra, sed disponente eo frangi sibi crura noluit. Ossa nanque, quæ vbiq; in scripturis mysticè pro virtutibus accipiuntur, nihil nobis mysterii prædicarent in eo, quòd frangerentur. Sed econtrà crura eius in eo, quòd integra conseruata sunt, illud nobis mysticant, quòd vniuersæ viæ eius rectę & inuiolabiles sunt. Crura nãq; eius, vias eius significant, vnde & in Canticis dicitur: Crura eius columnæ marmoreæ, quæ fundatæ sunt super bases aureas, id est, itinera eius pulchra super diuinitatis sapientiam in rectitudine firmata. Quid igitur vitata crurũ fractura fieri maluit? Psal.118. Cant.5.

Cur sanguinem & aquam de latere suo fuderit. Cap. XV.

Sed vnus militum (inquit Euangelista) lãcea latus eius aperuit, & continuò exiuit sanguis & aqua. Cur igitur hoc fieri maluit? Videlicet vt illam super nos effunderet aquã cum sanguine suo, quã dũ cõmendaret, dixerat: Nisi quis renatꝰ fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest videre regnũ Dei. Siquidem huius aquæ sacramentum ab hoc miraculo sumpsit exordium. Baptizatus ergo dominus in passiõe sua, talem ad nos salutiferæ mortis participationem iam mortuus emisit. ¶ Non est nouum hoc aut mirũ, quod illum in passione sua dicimus baptizatum, matre filiorum Zebedæi postulante ac dicente: Magister, dic vt sedeant hi duo filii mei, vnus ad dexteram tuam, & alius ad sinistram tuam in regno tuo, respondẽs dixit: Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum, aut baptismo quo ego baptizor, baptizari? Qui cùm respondissent, Possumus: Calicẽ, inquit, meũ bibetis, & baptismo quo ego baptizor, baptizamini, &c. Nomine calicis siue baptismi passionem voluit designare martyrii, qua & ipsum & illos decebat consummari. Vnde & alibi de passione sua loquitur: Baptismo autem habeo baptizari, & quomodo coartor vsq; dum perficiatur? ¶ Græcè autem baptismus, Latinè ablutio dicitur. Quas ergo sordes habebat dominus, vt baptismo passionis ablueretur? Nempe mortalitatem nostram & passibilitatem, propter quam sordidus & contemptibilis apparebat hominibus, sicut in Zacharia legimus: Iesus autem indutus erat sordidis vestibus. Dixit autem angelus, his qui stabãt coram se: Auferte ab eo vestimenta sordida. Iesus, inquit Hierony-

Iohan.9. Iohan.3. Luc.12. Mat.20.10. Luc.12.

mus) indutus erat sordidis vestibus, qui quũ non fecisset peccatum, pro nobis peccatum, factus est, & ipse infirmitates nostras tulit. Et in Apostolo legimus: Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictio. Hic in vicesimoprimo Psalmo loqui tur: Longe à salute mea verba delictorũ meorum. Et in sexagesimo octauo: Deus, tu scis insipientiam meam, & delicta mea à te non sunt abscondita. Quæ vniuersa (inquit) appellantur sordida vestimenta, & auferuntur ab eo, cùm in morte sua nostra delet peccata. Cùm igitur videmus dominum Iesum propter passiõem mortis gloria & honore coronatũ, & à nostris quæ ipse portauerat ablutũ, rectè illũ accipimus suo baptismo in morte sua baptizatum, atq; vt eundem suum ad nos transfunderet baptismum, sanguinem & aquam de latere suo profudisse iam mortuũ. Baptismum autem, quo à Iohãne baptizatus est, nõ ad eandem pertinuisse virtutem, aliàs iam dictum est.

Zach. 3. 2. Cor. 5. Esa. 53. Galat. 3. Hebr. 2.

Cur nec solus sanguis, nec sola aqua de latere eius exiuit: vel cur aqua sanguini sociata sit.

Caput XVI.

IDcirco nec solus sanguis, nec sola de latere saluatoris aqua manauit, quia diuinus ordo nostræ salutis vtrunq; depoposcit. Sanguine nanq; redimimur, aqua abluimur. Nec ad hoc redẽpti sumus, vt tales nos ille possideret, quales eramus prius. Vnde & Apostolus: Non enim, inquit, vocauit nos Deus in immunditiam, sed in sanctificationem in Christo Iesu. Et in alio loco, cùm priora cõmemorasset peccata. Et hęc, inquit, fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis, &c. Vt ergo esset vnde à peccatis lauaremur, aqua, quæ corporales tãtũ lauare poterat sordes sanguini, qui est preciũ nostræ redemptionis, sociata est, & ex eius societate virtutẽ atq; autoritatẽ sumpsit, vt ad abluẽdas inuisibiles peccatorũ sordes, digna sit sancto cooperari spiritui. ¶ Societate, inquam, viuifici ac pretiosi sanguinis hoc accepit, vt comparetur vera similitudine rubro mari, per quod saluatus populus transiuit, Pharaone submerso cum curribus & equitibus suis. Nam fugientes Aegyptum huius seculi, mundatos in verã repromissionis terram transmittit, diabolum persequentem penitus absorbet cum præteritis actibus & pompis suis. Igitur (vt suprà dictum est) longè rationabilius fuit, vt lancea militis latus domini aperiretur, quàm vt eius crura frangerentur. ¶ Rationabilius, inquam, ac decentius tanto fuit salutis artifici, valdeque accessit ad pulchritudinem operis, vt illud sibi mortuo de latere educeret, vnde nasceretur Ecclesia, qui dormienti Adæ costam eduxit, vnde formaretur Eua. Hac enim similitudine quid pulchrius, quid elegantius, quid dulcius? Siquidem ille primus Adam obdormiuit, iste secundus (vt dictum est) surrecturus obiit. Illi dominus soporem immisit, huic pater calicem passionis dedit.

1. Thes. 4. 1. Cor. 6. Exod. 14. Gene. 2.

¶ Egredimini ergo & videte filiæ Sion Regem Salomonem in diademate, quo coronauit eum mater sua in die desponsationis eius, & in die lætitiæ cordis illius. Egredimini, inquam, de tenebris illis, quæ super terram factæ sunt ab hora sexta vsque in horam nonam, imo de illis, quæ per illas significatæ sunt, & nunc operiunt faciem cordis Iudæorum. De his ergo tenebris exite & videte intenta contemplatione illum, qui vos vocauit in admirabile lumen suum, Regem magnum, regem pacificum in diademate spineo, quod est charitatis & magnæ miserationis ornamentum, quo coronauit eũ mater sua synagoga in hac die desponsationis eius, qua (vt dictum est) nascituræ sibi sponsæ Ecclesiæ in lętitia cordis sui prima elementa produxit.

Cant. 3. Matth. 27. 1. Pet. 2.

Cur hac die solennes fiant orationes pro statu Ecclesiæ.

Caput XVII.

OMni quidem tempore pro statu sanctæ Ecclesiæ fideliter orandum est: sed hac die præcipuè solennes pro illa orationes secundum graduum vel dignitatum ordines ac diuersitates, à sacerdote perorandæ, rationabiliter institutæ sunt. ¶ Hac enim die saluator noster pro cunctis orauit, & commune pro omnibus sacrificium factus est, de quibus & passioni appropinquans, imo iam ad aram crucis pene assistens, cùm pro discipulis suis rogaret, dixit: Non pro his tantum rogo, sed & pro his, qui credituri sunt per verbũ eorum in me. Nempè hic ille erat magni cõsilii angelus, de quo in Apocalypsi legim⁹: Stetit Angelus iuxta aram templi, habens thuribulum aureum in manu sua. Hodie iuxta aram templi, id est, in conspectu Ecclesiæ assistens, aureum immaculati corporis thuribulum in conspectu Dei, pendens in cruce sustulit, & orationis incensum dignum cum clamore valido & multis lachrymis (vt ait Apostolus) pro nobis adoleuit. Rectè ergo & nos cum illo solennes pro nobis & pro cunctis orationes offerimus, iuxta quod illic additum est: Et data sunt ei incensa multa, &c.

Iohan. 17. Esa. 9. Apoca. 8. Hebr. 5. Apoc. 8.

Cur pro Iudæis genua non flectimus.
Caput XVIII.

VBi notandum, quod cùm in singulis orationibus ad pronunciationem diaconi genua flectamus, in ea tantum, quæ pro Iudæis dicitur, hoc non facimus:
Rom.11. videlicet, quia donec plenitudo gentium subintroeat, cæcitas, quæ contingit in Israël, nullius orationis manu depelli vel expelli potest. Itaque diuinis nec debere, nec velle, aut posse contraire iudiciis profitentes, vehementem pro illis nunc intendendam non esse orationem significamus in eo, quod genua non flectimus, & tamen oramus vtcunque & pro his, quia futurum
Iohan.12. est, vt illos quoque trahat ad se, qui idcirco in cruce exaltatus est, vt ad seipsum omnia traheret.

Cur ab his, qui crucem apportant, cantatur, Popule meus, & aliæ antiphonæ: & ad singulas respondetur græce ἅγιος, & latinè, Sanctus Deus.
Cap. XIX.

TRes istæ antiphonæ, Popule meus, Quia eduxi te, Quid vltrà debui, quæ apportando crucem decantatur, sensibus parum aut nihil differentes, verbis quoque ac modulatione consimiles, triplicem significant scripturam tituli, sensumque eius consonant, qui super caput domini Hebraicè, Græcè ac latinè descriptus est: Iesus Nazarenus rex Iudæorum. Nam, quia ibi scriptum est Iesus Nazarenus, hic per singulas antiphonas in fine subiicitur, Saluatori tuo, iuxta interpretatio-
Iohan.19. nem eiusdem nominis. Et quia verè est rex Iudæorum, licet hoc illi negauerint, & titulum quoque mutare voluerint, dicen-
Exod.12. tes: Noli scribere Rex Iudæorum, sed
Deut.1. quia ipse dixit: Rex sum Iudæorum, hoc in eisdem antiphonis adstruitur ab effectis, verum & antiquum exponendo Regis officium, videlicet quòd eduxerit eos de terra Aegypti, quòd deduxerit per desertum quadraginta annis, quòd manna cibauerit, quòd in terram satis bonam introduxerit. ¶ Et quia causa hæc, Iesus Nazarenus rex Iudæorum, tripliciter (vt dictum est) scripta est, id est, Hebraicè, Grecè & Latinè, ad singulas antiphonas, quibus in fine subiicitur, Saluatori tuo, quod est in illo titulo Iesus, Græcè & Latinè respondetur ἅγιος, ἅγιος, Sanctus, sanctus, quod est in eodem titulo Nazarenus, Hebraicè verò non respondetur, videlicet, quia gens illa regem suum adhuc negat, titulumque illum auerso corde maledicit & detestatur. Supradictas ergo cantando antiphonas illò defertur crux, quo sibi Græcè & Latinè fideliter respondetur, quia videlicet crucifixus dominus, à negantibus Iudæis sese promouens, ad confessionem gentium proficiscitur, appropinquantibus Apostolis & cantantibus, id est, totis viribus 1.Cor.1.
opprobrium crucis, quam non erubescunt, prædicantibus, & interdum multa passis grauique 2.Cor.4.
persecutionum pondere fessis: quod & pulchrè significatur per hoc, quòd eiusdem crucis portatores nunc eunt, nunc tanquam lassi subsistunt.

Quid significet, quòd crux hactenus operta, nunc discooperitur. Cap. XX.

VElamen, quo hactenus tegebatur eadem crux, quodque aufertur, dicendo: Ecce lignum crucis, velamen illud significat, sub quo sese dominus à Iudæis abscondit, quodque cordi eorum oppansum est, nobis autem reuelatur, quia (vt ait Apostolus) in Christo aufertur. Nobis enim seipsum ostendit in prophetis sensumque aperit, vt intelligamus pro- 2.Cor.3.
phetas, non sicut Moyses ponebat velamen super faciem suam, dum non possent filii Israël intendere in faciem eius, sed faciem no- Exod.34.
bis reuelat, vt gloriam eius speculantes, in eandem imaginem transformemur à claritate legis in claritatem Euangelii, tanquam à domini spiritu. Hæc reuelatio primum per illud significata est, quod eo tradente spiritum, velum templi scissum est à summo vsque deorsum. Ex tunc enim omnia legis sacramenta Matth.27.
patuerunt, atque ad gentilium fidem arcana Iudæorum transierunt. In Euangelio quoque secundum Hebræos, superliminare templi infinitæ magnitudinis, inquit Hieronymus, fractum esse atque diuisum legimus. Præterea Iosephus refert, virtutes angelicas, præsules quondam templi, tunc pariter conclamasse: Transeamus ex his sedibus. Sed & in hoc, quod Matth.27.
terra mota est, & petræ scissæ sunt, & monumenta aperta sunt, iuxta literam quidem magnitudo signorum est, quòd crucifixum dominum cœlum & terra & omnia contremiscant, sed mysticè tremorem significat credentium, quòd pristinis errorum vitiis derelictis & emollita cordis duritia, qui prius erant similes tumulis mortuorum, postea cognouerint creatorem. Vnde & in Psalmo: Commouisti domine terram & conturbasti eam; Item: Commota est & contremuit terra.

Item de cruce. Cap. XXI.

HAec ergo crucis adorandæ reuelatio, sicut & illa veli templi scissio, nobis illud mysticè significet, quòd credentib*

in crucifixum clausa prius scipturarum mysteria pateſiant. Nam per creditam Christi paſsionem vel crucem, nunc intelligimus sacramenta legis & arcana prophetarũ. Verbi gratia: Cur Pharao vel Aegyptus, quæ decem plagis verberata non ceſsit, ſolo ſanguine agni victa, filios Iſraël dimiſit: & quis
Eſa.53. ille ſit in prophetis, cuius factus eſt princi-
Eſa.9. patus ſuper humerum eius: quisue ſicut ouis ad occiſionem ductus ſit, & ſicut agnus coram tondente ſe obmutuerit, & non aperuerit os ſuum. Hæc & cætera clauſa prius, nunc crucem Christi ſuſcipientibus aperta ſunt.

¶ Sicq; factum eſt, vt bibere iam poſsimus de
Exod.15. aquis Mara, quas (ſicut in Exodo legimus) nõ poterat bibere populus, donec clamãte Moyſe ad dominum, oſtendit ei dominus lignũ,
Leuit.24. quod cùm miſiſſet in aquas, in dulcedinem verſæ ſunt. Aquæ enim Mara legem ſignifi-
Deut.19. cant, quæ non paruam in ſe amaritudinẽ habet, dum dicit: Oculum pro oculo, dentem pro dente, & ſimilia. Dulceſcit autem per lignum, dum propoſito dominicæ paſsionis
Matth.5. exemplo, ei qui te percuſſerit in maxillã, præbes & aliam &c. ¶ Adoramus igitur in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti opportunam (vt ait Paulus) gloriam, ſalutem acquiſitam, reducem vitam, ſalutationẽ perfectam, liberationem perpetuam. Adoramus crucem, fidei præſidium, ſpei firmamentũ charitatis ſolium, miſericordiæ titulum, pietatis argumentum, gratiæ vehiculum, pacis vexillum. Adoramus crucem, quæ ſuperbiam excidit, inuidiam obtriuit, culpã correxit, pœnã deſtruxit. Crux Chriſti, ianua cæli, clauis paradiſi, diaboli deiectio, hominis erectio, captiuitatis noſtræ ſolatium, libertatis precium. Crux expectatio patriarcharum, promiſsio prophetarum, triũphus Regum, dignitas ſacerdotum. Crux tyrannos increpat, potẽtes inclinat, afflictos ſubleuat, pauperes honeſtat. Crux tenebrarũ excidium, lucis infuſorium, mortis effugiũ, vitæ nauigium, ſalutis imperium. Quicquid Deo proficimus, quicquid acquirimus, quicquid ſperamus, adorandæ crucis eſt fructus.
Iohan.12. Per crucem Chriſtus ad ſe traxit omnia. Regnum patris, ſceptrum filii, ſigillum Spiritus ſancti, totius eſt teſtimonium trinitatis.

Cur pridie dominicũ corpus in hodiernum diem reconditum ſit.

Caput XXII.

CAuſa poſcere videtur, vt die dominicũ corpus conficientes, & inde vſq; ad ſabbatum recõdentes, toto eodem ſabbato iugi ſilentiò conſopiti, vſq; in primã ſabbati ab omni diurno pſallẽtio cunctoq; ſacri altaris miniſterio vacaremus. Sic enĩ rei propiꝰ accedere putaremur, pro eo quod hac die dñs noſter immolatus, ſabbato quieuit in ſepulchro, totamq; ſequentẽ noctem diſcipuli eius in triſtitia tranſegerunt, donec diluculo redeuntibus à monumento mulieribus, quæ que audierant & viderant referentibus, paulatim reſpirare & in gaudium reuiuiſcere cœperunt. Verius itaq; triduanam domini mortem obſeruare videremur, & illam de veteri hiſtoria ſimilitudinem rectius tenere, qua dictum eſt de manna, quod filiis Iſraël in figuram dominici corporis datum eſt: De ſexta
colligant quod inferant, ſitq; duplum quàm Exod.16.
per ſingulos dies colligere ſolebãt, quia die ſeptima non inuenietur. Nũc autem econtrà die ſeptima apud nos inuenitur, quia poſt meridiem corpus ſolenniter in voce exultationis & laudis conficimus. Hac verò die ſexta quodammodo non inuenitur, quia non conficitur, ſed pridie (id eſt, feria quinta) illatũ & recõditũ eſt, quod hodie ſumamꝰ. Cur ita fiat, quia ratione non vacat, vigilanter intuendum eſt. ¶ Dominus noſter non tunc ſolùm vel tunc primùm immolatus eſt, quando à Iudæis in cruce ſuſpenſus eſt, ſed & pridie, q̃ pateretur, quãdo accipẽs panẽ & calicẽ benedixit & dedit diſcipulis ſuis, dicens: Hoc eſt corpus meũ: Hic eſt calix ſanguinis mei, ſuis manibus immolatus eſt, ſuis ipſe manibus nobis, vt iugiter immoletur, agnus commendatus eſt. Ab illa immolatione prima ſabbati, tertia dies, ab iſta verò ſabbatum ipſum tertia nihilominus dies eſt. Conſtat autem quod (vt ſuperius dictum eſt) noctẽ ſiue veſperam ſabbati ab illo ſilentio vel triſtitia, quam exigebat requies ſepulchri, cauſa illa vehemẽs abſtrahit, quod in parte eiuſdẽ noctis dñs reſurgens, totã illã incõparabilis gaudii iubare ſol verus illuſtrauit. ¶ Triduum ergo dominicæ mortis, quod perfici nequiuit, eo reſpectu quo ipſe à Iudæis eſt trucidatus, pulchrè & rationabiliter ad hunc reſpectũ tranſponitur, quòd ipſe ſuis manibus eſt immolatus. Cuius rei vel maximum illud eſt indiciũ, quòd tribus his noctibus minutas, extinctis luminaribus, canimus vigilias ad ſimilitudinem tenebrarum, quæ patiente domino ſuper terram factæ ſunt, ſignifi-
cando (vt ſuprà dictum eſt) cæcitatem, quæ Rom.11.
ex tunc accidit in Iſraël. Sicq; fit, vt ſacrificium nouum, quod mortem domini pridie per manus ipſius præceſſerat, reſurrectioni eius nihilominꝰ pridie, quod eſt in ſacroſan-
cti ſabbati veſpera, ſolenniter occurrat. Itaq; Exod.16.
quomodo hac die, quæ eſt feria ſexta, qua Chriſtus hoſtia ſalutaris à ſuis trucidatur inimicis, rectè à nobis quaſi ſepultum eſt ſacrificij

ficii decus, & cœleste illud manna, quia hodie non inuenitur, feria quinta parauimus & intulimus, quòd hac die sumamus, fuitq; duplum, quàm per singulos dies colligere consueuimus.

De eo, quod duo presbyteri corpus dominicum de loco, quo pridie reconditum fuerat, deferant: & quod dicitur super illud oratio dominica tantùm. Cap. XXIII.

TAndē salutata cruce, duo presbyteri deferūt ad altare corpus dominicū, quod pridie reconditū est, & assistēs sacerdos præmissa oratione sic incipit: Oremus, præceptis salutaribus moniti. Cōstat locū hūc esse in canone, vbi eleuato calice cū corpore domini dicitur: Per omnia secula seculorū, & sequēte dominica oratione, rursus operitur calix: per quod nobis illud ex passione dñi repræsentatur, quod depositū corpus eius de cruce, sepultū est. Sed de hoc in secūdo huius opusculi libello iā dictum est, quo & cætera, quæ secundū ordinem dominicæ passiōis in canone dicenda erāt, annotata sunt. ¶ Nunc illud dicendū est, duos presbyteros, qui corpus domini ad altare deferūt, significare Ioseph iustū ab Arimathia & Nicodemū, qui petitū & cōcessum sibi à Pilato corpus Iesu, detulerunt ad sepeliendum. ¶ Nos autē cum silētio communicamus, sed sanguis ille, quem sumimus, ad Deū de ore nostro clamat, sicut scriptum est: Ecce vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra. Nos enim (id est, ecclesia) terra sumus, quæ aperit os suum & sanguinē Abel (id est) christi, bibit fideliter, quem Cain (id est, populus Iudaicus) effudit crudeliter. At ille maledictus est super terrā eandē, vagusq; & profugus est super eā, sicut scriptū est in psalmo: Disperge illos in virtute tua. Maledictus, inquam, illa maledictiōe, quam sibi posterisq; suis vltrò arrogauit, dicendo: Sanguis eius super nos & super filios nostros.

(Iohan. 19. Gene. 4. Psal. 58. Matth. 27.)

Incipit de sabbato sancto. Cap. XXIIII.

SAbbato post profundam tristitiæ noctē diescit nobis post meridiem in summam lætitiæ claritatem, imminentemq; vesperam noctis eius, qua verus sol Christus ab inferis victor ascendit. Omnis anima Christiana vigilanter attendens & præexultans, plaudit sibimet & dicit: Et nos vt dies illuminabitur, & nox illuminatio in deliciis meis. Quapropter quotquot sacerdotalis aut Leuitici sumus ordinis, iure pro tāti regis victoria tuba intonamus salutari, iuxta illud in Psalmo: Buccinate in neomenia tuba, in insigni die solennitatis vestræ. ¶ Quis enim dies nocte hac insignior? quæ solennitas hac victoria præstantior? quæ alia nostra est neomenia, nisi illa, quæ hac nocte in Christo per baptismum renascitur noua Ecclesia? Iure ergo nunc angelica tuba cœlorum exultat, tuba salutari insonat, gaudet tellus, mater ecclesia lætatur, & omnis aula diuini nominis magnis resultat populorum vocibus.

(Psal. 138. Psal. 80.)

Cur hoc sabbatum vocetur sanctum. Caput XXV.

SAbbatum hoc pro magnitudine rei commune nomen excessit, quod est vigilia, scilicet attenta expectatio vel præparatio cuiuslibet magnæ & cum deuotione suscipiendæ festiuitatis. Dicitur autem sabbatum sanctum, tum propter alia plura, tum maximè propter hoc, quod ad suscipiendam tantā luminis claritatē, noua ecclesia sacro baptismi fonte sanctificatur. ¶ Hac enim die solenne est, iuxta veram & Euangelicam patrū traditionem, fontes benedici, & præparata per fidem, tam corporum quàm animarum credentium vasa, regeneratione noua sanctificari. Præparantur animæ, quę mortuæ fuerant, vitæ victrici (morte victa) de bello reuertenti, vt in magna regis Christi curia nullus sit vernaculus aut seruus emptitius, qui non ad ingressum triumphantis domini gratiæ serico castitatis auro vestiatur. Sed de hoc in sequentibus suo loco dicemus.

(Osee 13. 1. Cor. 15.)

Quot vel quibus ex causis præfulgeat paschalis solennitas. Caput XXVI.

NVnc, antequàm de ordine vel ratione officii differamus, dicendum est, quot vel quibus ex causis paschæ solennitas tam illustris tamque celebris habeatur. ¶ Multi enim solùm hoc in illa respiciunt, quòd in prima sabbati resurrexit dominus, vnde & dies dominicæ resurrectionis appellatur. Magna planè solēnitatis & lætitiæ cordis nostri materia: quia dum illo resurgente resurrectionem mortuorum esse credimus, nos quoq; resurrecturos esse sperantes, iure gaudemus. ¶ Verum in huius contemplatione solennitatis nunquam illud gaudium memoriæ nostræ debet præterire oculum, de nostrarum redemptione animarum, quod (vt superius dictum est) in hanc diem dilatum est à feria sexta, qua per crucem & sanguinem suum saluator noster illam operatus est. Hæc sunt enim festa paschalia, in quibus verus ille agnus occiditur, eiusque sanguine postes consecrantur. Pascha quippe nostrum immolatus est Christus, qui mortem nostram moriendo destruxit, & vitam resur-

(Matth. 28. 1. Cor. 5.)

resurgendo reparauit. Duæ sunt istæ paschalis magnæ & annumerabiles causæ festiuitatis: redemptio animarum, quæ die parasceues morte Christi parta est: & resurrectio corporum, quæ prima sabbati Christo resurgente data atq; confirmata est. ¶ Additur his tertia necessaria baptismatis solennitas, omnem nobis illarum conferens vtilitatem vel fructum, quæ pro eo, quod ab illis exordium totumq; suæ rationis sumpsit sacramentum, rectè in eisdem paschalibus gaudiis addita est. Tribus igitur ex causis nox hæc vt dies illuminata refulsit in deliciis nostris. ¶ O verè festa dies, verè beata nox, nobilitas anni, mensis decus, arma dierum, splendor horarum, nox in qua desertus infernus, apertus est paradisus. ¶ Nox ista, mortis exitus, vitæ reditus est. Lux gratiæ, splendor gloriæ, suauitatis poculum, fluuius deliciarũ, inundatio pacis, acquisitio fortitudinis, laus consilii diuini. Hac nocte cessauit exactor, quieuit tributum, captiui redditi sunt, lassi respirauerunt, confracta est virga persequentium, computruit iugum dominantiũ. Pulchritudine noctis huius paradisus refloruit, cœlum purpuratum est, angeli candidati, homines exhilarati sunt. ¶ Nox ista pascha dicitur: Pascha autem hæbraicè, latinè dicitur trãsitus. Quis ergo transiuit? vnde & quò trãsiuit? Christus dominus transiuit de hoc mũdo ad patrem, de morte ad vitam, de ignobilitate ad gloriã, de seruitio ad regnum, de contumeliis ad honorem, de fluctibus seculi ad portũ cœli, de medio latronũ ad patris concessum. ¶ Trãsiuimus & nos. Pascha enim nostrum christus est, transitus noster immolatus Christus est. Quò ergo transiuimus? Quàm ex lõginquo? Transiuimus à duplici perditione ad duplicem corporis & animæ salutem: de diabolo ad Deũ, de hoste ad patrem, de tyranno, qui nec Deus est nec homo, ad regem nostrum, qui Deus est & homo. Trãsiuimus, inquam, de tenebris ad lucẽ, de fatigatione ad requiẽ, de planctu ad canticũ, de nuditate ad tegumẽtum, de paupertate ad opulentiam, de reatu ad gratiam, de pœna ad gloriam.

Exod. 12.
1. Cor. 15.
Psal. 30.
Iohan. 13.

Cur Pascha non celebretur ante plenilunium, quod primum occurrit post vernum æquinoctiũ. Cap. XXVII.

TAm iucundã solennitatẽ, tã mirã veri luminis claritatẽ, tã splendidã gratiæ celsitudinẽ omnis sexus agnoscere, omnis ætas in mente habere, omnis debet conditio suscipere. Nescire enim, calamitatis: non habere, captiuitatis: nõ indigere, dãnationis. Si quidẽ paganus, quia nescit, miser est: quia nõ habet Iudæus, captiuus est: quia nõ diligit hæreticus, damnatus est. Vt ergo tamen hoc bonum maiorum sapientiam delectet, minorũ infantiam lætificet, mediocrium profectus ædificet, diuina suffragatur autoritas, elemẽtorum concurrit natura, Ecclesiastica simul nititur industria. ¶ Diuinæ nanq; autoritatis est, & ex antiqua lege Moysi traditum, vt nõ celebretur ante primi mensis pleniluniũ, videlicet vbi primum plena luna post vernale occurrit æquinoctium. Valde hoc delectat ingenia sapientium, quia magnum & perpulchrum in se continet mysterium. Luna quippe, quæ proprium non habet, sed à sole mutuatur lumen, sanctam significat Ecclesiam, quæ non habet à semetipsa, sed à vero sole Christo interni luminis accipit gratiam. Aequinoctium verò, quo trãsacto, iam dies noctẽ supergreditur, noctisq; horas decerpens, illi minuit & sibi adiicit, illud significat, quod post ignorantiæ noctem dies scientiæ Dei longa cœpit serenitate produci, & multitudinem ignorantium studium & labor imminuit veritatem Dei cognoscentium. Dum ergo paschalis agnus immolatur, & populus Dei, submerso Pharaone cum exercitu suo, de seruitute liberatur, pleniluniũ est, & nox vincente die superatur, quia dum agnus Dei Christus patitur, plenitudo gratiæ sanctam illustrat Ecclesiam, vt tanquàm luna reuelata facie veri solis gloriam contempletur, & iam idonea iamq; placẽs, in thalamos eius ire mereatur. Sicq; dies noctẽ superat, quẽadmodum scriptum est: quia vbi abundauit peccatum, superabundauit gratia.

Exod. 12.
Exod. 14.
Rom. 5.

¶ Elementa quoq; nos in hoc lætificant, nostriq; sensus lactant infantiam, quòd post hyemis asperitatem mollis aër vernas spirat blanditias, tellusq; dudum sterili frigore decrepita, viridi iuuenescit herba, floresq; ac segetes rediuiuo fructu vernant, & volucres cœli, gelu tristi terso, dulce iubilant. Nam inter gaudia, quæ celebramus, dum hęc aspicimus, ex ipsis visibilibus similitudine congrua cõmoneri debemus, qualiter in inuisibilibus per Christi resurrectionẽ profecerimus: scilicet quia pulso perfidiæ gelu vitiorumq; imbribus, fidei virtutumq; pulchritudine refloruit mundus, vnde & in Canticis dicitur: Iam enim hyems transiit, imber abiit & recessit, flores apparuerunt, vineæ florentes odorem dederunt, & vox turturis audita est in terra nostra. Temporis ergo siue elementorum cõsiderata qualitas nonnihil gaudia piæ contemplationis amplificat.

Cant. 2.

¶ Quantum autem ad cognoscẽdam solẽnitatis eiusdem gratiam, carnales quoq; Ecclesiastica

clesiastica iuuit industria. Nam quia nequeunt ad spiritualia videnda mentis oculos aperire, nisi causarum corporaliter accidentium vi maiore excitentur, quæsitæ sunt causæ, quarum impulsu vehementer excitandi percellerētur. Ieiuniū quippe quadragesimale (quod pro decimis dierū offerri Deo alibi iā dictū est) sic dispositū, sicq; præfixū est, vt non ante hanc sacratissimā noctem vllo modo terminetur, ac deinde quinquaginta dierū numerus cōtinuè sequatur, in quibus omninò ieiunia relaxantur. Itaq; dum per abstinentiā corpus atteritur, nec aliundè laxatio, nisi ab hac paschali nocte speratur, vel sic eadem beata nox à carnalibus quoq; ambitur, & cum expectatione suscipitur, & antequàm veniat: sic omnes dies quadragesimæ qui intersunt, tanquàm diurna desiderati viatoris itinera, pene quotidie diligenter computantur. Omnibus ergo (vt dictum est) dulcis est hæc sacra solēnitas, omnibus chara, cūctis desiderabilis est, sicut lux ambulātibus in tenebris, sicut sitientibus fons aquæ de petra salientis, sicut peregrinantibus tabernaculum, quod Deus fixit. Sed iam nunc ipsum attingamus officiū, quo tandem læta laxemus ora post triste silentium.

De cereo. Caput XXVIII.

PRopriū quoddā huius tātæ solēnitatis decus est, cereus à Zozimo Romanę Ecclesiæ pōtifice tricesimonono per Ecclesias benedici institutus, à cui° dulcisona benedictiōe præconia sanctæ resurrectiōis Christi inchoantur. Significat verò eūdem dominum nostrum resurgentem, suorum tristitiam discipulorum, imo mundum vniuersum lætitiæ competentis claritate serenantē. Hoc verè cōgruit, & vis ipsa significatiōis exposcit, vt sicut preteritis noctibus extincta luminaria facem Ecclesiæ contristauerunt (sic eādem nocte hac cereus illuminatus iugi flammæ tripudiantis iubare lætificet.

Quid cereus significet. Cap. XXIX.

SVprà dictū est, per cādelas, quæ extinctæ sunt, mortes significari prophetarū & iustorum, qui à sanguine Abel iusti vsq; ad Christum occisi sunt, ipsāmq; candelam, quę ad Euangelium non maior cæteris extinguitur, ipsum dominum significare, qui Euangelizās occiditur, vnus ex prophetis reputatus. Constat autē, quia qui contēptus & humilis occisus est, hunc Deus suscitauit, ac principē & saluatorē exaltauit, ad dandā pœnitētiā in remissionē peccatorū. Benè ergo significationis ordo procedit, dū clarā resurgentis magnitudinem præclari significat magnitudo cerei. ¶ Eò vel maximè cereus ad Christi similitudinem accedit, quòd paruula, quæ substātiam cerę educit, apes mater absq; concubitu concipit & parit. cui rectè comparatur virgo Maria Dei genitrix, quę inuiolata nobis Deū in carne, quasi mel in cera, protulit. Cū ergo rectè humanitatis christi similitudinē gerat, ann° illi ab incarnatiōe eiusdē domini Christi consequenter inscribitur. Et quia crucifixus est, crucis quoq; figura congruè nihilominus insculpitur. Amplius autem id, quod dictum est, eiusdem cerei benedictio cōfirmat. ¶ Primò cùm in præfatione benedicens rogat. Vt qui me, non meis meritis, intra Leuitarū numerū dignatus est cōgregare, luminis sui gratiam infundendo, cerei huius laudem implere pręcipiat. Laus enim cerei nullo modo nominanda esset, nisi Christū filiū, qui cum patre & Spiritusancto Deus vnus & solus laudādus est, significaret: præsertim cū laus eadem cerei, noctis huius iucūdū ac prędulce præconium sit, & resurgentis gratiam atq; victoriam, vetera cum nouis conferens, tanquam tuba clarissima personet.

¶ Sed iam colūnæ huius (inquit) præconia nouimus, quam in honorem domini rutilās ignis accēdit. Qui licet diuisus in partes, mutuati tamen luminis detrimenta non nouit. Ex his quoq; duobus versiculis magis ac magis sæpè dicta cerei significatio collucescit. Quod enim ait, Colūnæ huius pręconia nouim°, apertè nobis innuit, quòd illud idē per hanc pretiosam lampadem intelligere debeamus, quòd per illam præfigurabatur columnam, quę castra filiorū Israël de Aegypto exeuntium per mare rubrum pręcedebat. ¶ Significabat autem illa columna nubis benè notam nobis nubē humanitatis Christi, in qua propriè thronū suum posuit sapiētia Dei, sicut ipsa dicit: Thronus meus in columna nubis. Siquidem nunc illa columna nubis populum suum à diaboli seruitute liberatum, & rubrū mare baptismi trāseuntem pręcedit dux itineris, vt inducat in terrā verā repromissionis, terrā viuentiū, quam (sicut Moyses ait) dominus Deus noster die ac nocte intuetur, nunc cœlestibus doctrinis compluens, vt verè colūna nubis, nunc igne sui Spiritus accēdens, vt verè columna ignis. Iam ergo verę columnę huius mysteria nouimus.

¶ Quod autē adiicit de natura ignis dicens, Qui licet diuisus in partes, mutuati tamen luminis detrimenta non nouit: multa namque lminaria de vno videmus accendi, nec illud vnū propterea sibimet lumē diminuit, nihilominus ad idē argumētū proficit. Nūquid enī rē talē tali in loco psertim omnibus notam, nō propter aliud, q̄ propter semetipsam docere

Acto. 5.

Exod. 13. 14.

Eccle. 24.

Deut. 11.

docere nos voluit? Siquidem ineptum fuisset hoc absq; mysterio tantis inserere laudibus. ¶ Dum ergo columnam ceream rutilans ignis accendit, sic de sua naturali copia laudatus, per hoc aliud perpulchrum piumq; spectaculum nostrarum mentium oculis ingeritur. Deniq; illud innuitur, quod extinctā in sepulchro iacentem humanitatis Christi substantiā de supernis aspirans ignea diuinitatis potētia rursus animauit, & sicut verè rutilās ignis, gloria beatæ resurrectionis hac nocte in perpetuum nobis gaudium fœliciter illuxit.

¶ Item eodem igne cōsecrati cerei cuncti, qui in Ecclesia sunt, illuminari debent cereo li. Quod cum fit, opportunè nobis illud in mētē subuenit, quòd dominus noster ea die, qua resurrexit, cùm esset sero, stans in medio discipulorum suorum, manusq; & latus ostendens eis, insufflauit & dixit eis: Accipite Spiritum sanctum. Illic enim cœpit ille hominibus dari ignis, quem per hunc visibilem ignem constat significari, quē venit ipse mittere in terram, & voluit vehemēter accendi. Iohan. 20. Luc. 12.

Cur diaconus cereum benedicat.
Caput XXX.

HIc ipsa rei nouitas admonet, vt quæratur, cur tantæ materiæ, tantæ dignitatis benedictionem super cereum pronunciet diaconus, præsente sacerdote vel etiam pontifice, sacrisq; indutū vestibus, causa manifesta sese offert querētibus. Constat enim, quia bonū sanctæ resurrectionis Christi nuncium per minorem sexum (id est, per mulieres) sanctis Apostolis flentibus & lugētibus, Euangelizatum est. ¶ Hoc autem tam rationabili diuinitatis dispositione actū est, vt inter illa, quæ significatiuè fiunt in Ecclesia, memoriale suum omnino iure habere debeat. Nam quia mulier à diabolo missa viro mortem obtulit, pulchrè sexus idem à rediuiuo Christo missus, virili sexui vitam Euangelizauit. Rectè itaq; gradus inferioris minister, tam dulci, tam pulchra, tamque melliflua cerei benedictione, tantæ solennitatis nostrę gaudium inchoat, quia per inferiorē sexum tam iucundum, tamq; pium dominicæ resurrectionis miraculum, viris non quibuslibet, sed ipsis Apostolis annunciatū est. Luc. 24.

Cur ad benedicendum cereum quoq; portat incensum. Cap. XXXI.

CVmq; diaconus cum cæteris subministris ad benedicēdum accedit, frustula quoq; portantur incensi, vt cruciculæ (quæ cereo insculpta est) offerendo infigat. Et hoc quoq; ad causam prædictam respicit. Illæ nanq; mulieres, quæ mortuum quærebāt dominū, & viuū videre meruerūt, aromata ferebant, sicut Euangelista refert: Maria Magdalena, & Maria Iacobi, & Salome emerunt aromata, vt venientes vngerent Iesum. Marc. 16.

Cur dicatur, vel sit sacrificium vespertinum.
Caput XXXII.

OFferens igitur incensum dicit: In huius igitur noctis gratia suscipe sancte pater incensi huius sacrificium vespertinum. Vespertinum esse sacrificium, totumque ad vesperam sabbati, quæ lucescit in prima sabbati, dici præsentis pertinere officiū, clarum est. ¶ Cur autem hæc sacrosancta solennitas vtrunq;, scilicet matutinum & vespertinum, habeat sacrificium, suprà dictis ex ex causis colligi potest. Suprà nanq; dictum est, duabus ex causis præsentem splendere solennitatem, scilicet ex redemptione animarum, quę die parasceues morte christi parta est, & ex resurrectione mortuorum, quę illo resurgente prima sabbati cōfirmata est. Cōstat autem, quod idem resurrectionis nostrę autor, imminente vespera, caput inclinās tradidit spiritum: & hora, qua primus Adam requisitus, clamante domino & dicente: Vbi es Adam, inobediens deprehensus est, eadē hic secundus Adam consummata passione sua, clamans & dicens: In manus tuas commendo spiritum meum, obediens inuentus est. Oblaturi igitur sacrificium matutinum, pro eo, quod hic Lucifer matutinus, resurrectionis primogenitus, diem nobis ęternitatis resurgendo aperuit. Sacrificium quoq; vespertinum primum offerimus pro eo, quòd (vt dictum est) imminente vespera, spiritū tradēs, eandem vesperam sua morte fecit memorabilem, sed eius celebritas dilata (vt dictum est) & competenter in hanc transposita est. Iohan. 19. Luc. 23.

De baptismo. Cap. XXXIII.

AEqua victorię lex est inter homines, vt quicunq; ante bellum fuerāt victi, post bellum cedant in ius dominationemq; victoris, mittanturq; legati in vniuersam victi potestatem, qui victum esse priorē tyrannum annuncient, tituloſq; victoris recipiendos ostendant, & eius iura prędicent. Vnde & ipse dominus, qui ad debellandum humani generis inimicum venerat, dicit in Euangelio: Cum fortis armatus custodit atrium suū, in pace sunt omnia, quę possidet: si autem fortior illo superueniens vicerit eū, vniuersa arma eius auferet, in quibus confidebat, & spolia eius distribuet. ¶ Hac nocte aduersus illum fortem armatum, scilicet diabolum, fortior superueniens filius Dei, crucisq; vexillum eius bellator inferens, ipsum cepit, alligauit, arma eius abstulit, & spolia paradi-

paradiso reddidit. Ille tam fortis, qui vniuersam terrã cõculcauit, hamo crucis captus est: quia dum fragilitatẽ carnis in Christo morte appetijt, diuinitatis aculeo trãsfixus est. ¶ Rectè igitur hac eadẽ nocte celebratur baptismi sacramentũ, quo cõstanter aduersus victi potestatem iniquam eunt sacerdotes nostri, legati vtiq; victoriosi regis Christi, titulosq; victoriæ proferentes, victi abrenuntiationẽ, victorisq; ab hominibus exigũt professionẽ. De cuius magnitudine sacramenti aliqua debere dici, tempus & officij eius ordo nũc exigit, atq; in primis dicendum videtur, quomodo, vel quid mors Christi per baptismũ operetur in nobis. Consequens enim esse videretur, vt quomodo propter peccatum mortales facti sumus, in remissionem autem peccatorum baptizamur, iam post baptismum immortales existeremus.

Quomodo, vel quid per baptismum mors Christi operetur in nobis.

Cap. XXXIIII.

Rom. 6. PAulus apostolus dicit: An ignoratis fratres, quia quicunque baptizati sumus in christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem: vt quomodo surrexit Christus à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Hic patenter ostendit lucrosam cõmutationem factam esse nostræ duplicis ac sempiternæ mortis, cui iustè fueramus addicti, scilicet vt per baptismum cum Christo iniustæ morti addicto moriẽtes, mori vltrà non debeamus. Idcirco nanq; mortuus mortis suæ fluuium, scilicet sanguinem & aquam de latere suo Christus effudit, vt non deesset nobis, in quo eiusdem mortis suę possemus participes fieri, & sic à nostra liberari. Valde nanq; repugnat iustitiæ, & cum iusto Christo mori, & cũ peccatore diabolo damnari. ¶ Sed non eadem iustitia pariter & hoc admittit, vt quicunq; in morte Christi Iesu baptizati sumus, statim quoq; à morte corporis liberi simus. Nam in baptismo vnius simplę mortis Christi, quam suscepit, similitudo est. Nos autem duplam, scilicet corporis & animæ mortem debentes baptismi subimus remedium. Igitur propter vnam Christi mortem, cuius similitudini cõplãtati facti sumus, vnam à nobis mortẽ, quæ erat animę saluatrix, gratia depulit, aliã verò, quæ corporis est, iustitiæ censura reseruauit.
1. Cor. 5. Corpus quidẽ (inquit apostolus) mortuũ, id est, certissimè moriturũ est propter peccatũ, Spiritus verò viuit propter iustificationem.
1. Cor. 15. ¶ Sed habent spei suæ consolationẽ ipsa quoque baptizatorum corpora: quia quorum Spiritus nũc viuit propter iustificationẽ, ipsa quoq; immutabũtur per resurrectionẽ, id est, fient impassibilia, quando absorbebitur id quod mortale est à vita. Nec hoc dictũ est, quod ideo resurrectio cõsequatur, quia baptizati sumus, alioqui quicunq; nõ baptizãtur, non resurgerẽt: sed quia baptizati sumus, præmiũ recipiet fides, vt cũ omnes mortui resurgãt, soli immutentur fideles. ¶ Omnes quidẽ, inquit, resurgemus, sed non omnes immutabimur. Canet enim tuba, & mortui resurgẽt incorrupti, id est, immortales effecti, & nos immutabimur, id est, impassibilitatẽ quoq; obtinebimus, quæ infideliũ non erit. Nã qui mala egerunt, procedent in resurrectionem iudicii. Nunc ergo præsentem accepimus in baptismo spiritus iustificationẽ, futurę verò immutationis spẽ. Et sicut præcedens mors animæ, causa extitit corporeæ mortis omniũq; corruptionũ carnis: sic nunc vita vel iustificatio Spiritus, quo in baptismo reuiuiscimus,
causa efficiẽs erit in resurrectiõe, vt immutemur, id est, impassibiles simus. Iohan. 5.
¶ De morte verò corporis argumentandũ non est, quòd cõsequenter & ipsam baptismi virtus absorbere debuerit. Quamuis enim & hæc ab originali peccato, quod in baptismo deletur, initiũ acceperit, modo tamẽ diuerso mors vtraque peccanti homini accidit. Nam mortẽ quidem animæ contumax diuinitatis appetitus intulit, corpori autẽ materiam semper viuẽdi, subueniendo potius quàm persequendo
Deus abstulit: Ecce, inquiens, Adam quasi vnus ex nobis factus est, sciens bonum & malum, nunc ergo videte, ne forte mittat manũ suam, & sumat de ligno vitæ, & viuat in æternum. Gen. 3.
Videntur hæc irã sonare vel vindictã, sed si rectè cõsiderentur, verba sunt paternæ prouidentiæ, nosq; iam tunc à longè circumuolantis quædam præparatio misericordiæ. Quid enim esset iam vitiato homini vita ęterna, nisi æterna miseria? Quod Plotinus quoque gentilium quidam philosophorũ rectè, Augustino teste, intellexisse laudatur. Nam cùm de humanis animis ageret: Pater, inquit, misericors mortalia illis vincula faciebat. Ita hoc ipsum (ait Augustinus) quod mortales sunt homines corpore, ad misericordiã Dei patris pertinere arbitratus est, ne huius vitæ miseria semper tenerentur. Tunc enim à dæmonibus quid different? Nunc autem longè differunt, quia cũ sit Dei beata æternitas, vel ęterna beatitudo, dęmonum autem misera æternitas vel ęterna miseria: homo, cuius est miseria mortalis vel mortalitas misera, à Dei quidem beatitudine cecidit, sed vsq; ad dæmonum miseriam non peruenit, prouidente

misericordi Deo,ac dicente: Videte ne sumat de ligno vitæ,& viuat in æternum. ¶ Nó ergo conquestione vlla ventilandum arbitramur, cur in baptismo nostra corporea mors non deleatur: quin potius viro fideli optanda est vt veniat,& tanquam misericordiæ profectus, animam à miseria vitæ præsentis absoluat. Non enim est quasi homo vt mentiatur,neque vt filius hominis vt mutetur. Vnius eiusdemque gratiæ propositum, quod tunc incepit, quando hominem immortalem esse vetuit, nunc in fide baptismatis ostendit: perficiet autem in die resurrectionis.

Num.23.

Quòd iuxta sententiam domini nullus vnquam, nisi renatus ex aqua & Spiritusancto, regnũ Dei introierit, & quòd illa hora, qua dominus noster sanguinem & aquam de latere suo fuderit,vniuersa ecclesia,quæ iam erat vel fuerat ab origine mundi vsq; ad latronem,qui in cruce confessus est,baptizata sit. Cap. XXXV.

Tantum autem, tamq; necessariũ est hoc baptismi sacramentum,vt sine illo,iuxta sententiam domini,non possit quis videre regnũ Dei. Hic iã de illo latrone quæri potest,cui cõfitenti in cruce & dicenti: Memento mei domine,dum veneris in regnum tuũ. Amẽ dico tibi,inquit dominus,quia hodie mecũ eris in paradiso. Hic enim secundũ regulã,qua singuli baptizamur nos, baptizatus non est. Quomodo ergo defenditur illa domini sententia,dicentis: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritusancto, non potest videre regnũ Dei? Sed si de huiusmodi permouemur,angustus est adhuc cordis nostri intellectus,clarãq; maiestatẽ sacri baptismatis nondũ satis apertis intuemur oculis. Solũ riuũ,quẽ ad nos,qui foris eramus, Chrs emisit,dicens discipulis suis: Euntes docete omnes gentes, baptizãtes eas in nomine patris & filij & Spiritus sancti: solũ,inquam,riuũ sacri baptismatis, qui ad nos exiuit,attẽdimus, ipsumq; fontẽ domus Dauid, vbi quãdo,vel quãtũ,priusquàm ad nos deriuaretur, inundauerit, minus diligenter animaduertimus. At ille fons salutaris vniuersæ Ecclesiæ, quæ ab initio per sex mundi ætates collecta, propter originale peccatum ab ingressu paradisi arcebatur, cunctisq; qui adhuc viuentes iã corpore erant eiusdẽ ecclesiæ, dominũ nostrum audiendo ipsumq; fideliter sequendo: vniuersæ,inquam, Ecclesiæ ab Adam vsq; ad latronem supradictum, fons ille baptismi salutaris inundauit: qua hora patefacto lancea militis Christi latere, sanguis & aqua prorupit. Ibi pariter totam Ecclesiam, quæ iam erat vel ab initio mundi fuerat, lauit Christus à peccatis eius in sanguine suo,vt exhiberet sibi sponsam gloriosam, non habentem maculam aut rugam. Nam ex quo primi parẽtis peccato maculata,& propter hoc in medio corruptionum veterascẽs, corrugata est: vel(vt Esaiæ verbis vtar)ex quo bibit de manu domini calicem iræ eius, & vsq; ad fundũ calicẽ soporis bibit,& potauit vsq; ad feces, non fuit(vt idem ait propheta)qui suscitaret eam ex omnibus filijs, quos genuit, & non fuit, qui apprehenderet manũ eius ex omnibus filijs,quos enutriuit. Filij tui, inquit, proiecti sunt,dormierunt in capite omnium platearum, sicut bestia illaqueata. ¶ Quamuis enim idem salutiferæ curationis auxilium,circumcisio in lege cõtra originalis peccati vulnus tunc ageret, quod nunc baptismus agere, reuelatæ gratiæ tempore, consueuit, hoc omnino exceptum est, quòd regni cœlestis ianuam nondum intrare poterant: tãtum in sinu Abrahæ post mortem beata spe consolati, supernæ pacis ingressum fœliciter expectabãt, donec adueniret ipse, qui in eodem propheta post pauca loquitur: Propter hoc sciet populus meus nomen meum in die illa, quia ego ipse, qui loquebar, ecce adsum. Et paulò pòst idem propheta de eodem: Iste, inquit, asperget multas gentes. ¶ De qua aspersione loquitur Ecclesia per os dauid, qui ex supradictis Ecclesiæ filijs antiquæ vnus erat: Asperges me, inquit, hysopo & mundabor, lauabis me & super niuẽ dealbabor. Per hysopum, quæ herba humilis est, nasciturq; in petrosis locis, & bibita tumorem pulmonis deponit: de qua in lege quoq; præceptum erat, vt fasciculo hysopi intincto in sanguine victimæ aspergerentur leprosi, & sic mundarentur: per hysopum, inquam, herbam humilem atq; salubrem, pasionis Christi significat humilitatem, qua aspergenda, lauanda & super niuem dealbanda erat ipsa, quæ per Dauid hoc loquitur, ecclesia. ¶ Hinc & propheta Zacharias, cũ dixisset de ingressu eius, quo in ciuitatem Hierusalẽ passurus intrauit: Ipse pauper & ascendens super asinã, & super pullum filium asinæ, post pusillum cõuersus ad ipsum: Tu quoq;, inquit, in sanguine testamẽti tui emisisti vinctos tuos de lacu, in quo nõ est aqua, id est, in sanguine passionis tuæ eos, qui vincti in carcere tenebantur inferni, in quo nõ est vlla misericordia, tua clementia liberasti. Hãc aũt munitionem, ad quam per eũdem prophetam eosdem vinctos cohortatur dominus, statim adiungens: Conuertimini ad munitionem vincti spei, non aliam debemus accipere, nisi habitationẽ paradisi, in quam,

Ioban.3. Luc.23. Matth.28. Zach.13. Ephe.5. Psal.50. Leuit.14. Num.19. Zach.9.

in quem primus cum domino latro ingreſ-
ſus eſt.
¶Baptizatus ergo Ieſus in paſsione ſua, de
qua & ipſe dixerat: Baptiſmo autem habeo
Lucæ 12. baptizari, & quomodo coartor vſque dum
perficiatur, qua hora ſanguinem & aquam de
latere ſuo profudit, eadem hora totum cor-
pus eius, quod eſt Eccleſia, quantacunque
ab initio mundi vſque in eandem horam
concreuerat, ſemel ſimulque baptizata eſt,
& aſperſa hyſopo (vt ſuprà dictum eſt)
mundata eſt, & lota, ſuper niuem dealba-
ta eſt. ¶Propter eos autem, qui foris erant,
nec adhuc eiuſdem Eccleſiæ corpori per fi-
dem vniti fuerant, idcirco non eos ille flu-
ctus attigerat, nec enim baptizatur quis, pri-
uſquam eiuſdem baptiſmi fidem habeat: pro
pter eos, inquam, poſitum eſt quaſi ante fo-
res eiuſdem Eccleſiæ deriuatum baptiſmi ſa
cramentum, vt quicunq; Iudæorum ſiue gen
tilium Eccleſiam ingredi cupiunt, baptizen-
tur: quia Eccleſia ipſa baptizata eſt. ¶Inde
eſt, quod ſingulariter Paulum quidem legi-
mus baptizatum, videlicet quia quando vni-
Actor. 9. uerſaliter (vt dictum eſt) Eccleſia baptizata
eſt, ipſe in corpore eiuſdem Eccleſiæ nondũ
erat, ſed in ſynagoga ſatanæ, quæ Chriſtum
caput Eccleſiæ crucifixerat. ¶Petrũ vel quē-
libet cæterorum, qui Chriſto adhæſerant, ba
ptizatos ſingulariter non legimus: nec ipſe
Auguſtinus reperire potuit in Epiſtola, quã
ad Seleuciam interrogatus de baptiſmo Apo
ſtolorum, ſcripſit. Nam ante paſsionem ſuã
Iohan. 4. Ieſus (inquit Euangeliſta) non baptizabat,
ſed diſcipuli eius. Quomodo autem baptiza-
bant diſcipuli eius, niſi quemadmodũ & diſ-
cipuli Iohannis, videlicet in pœnitentiã? ¶Si
quidem & Romana Papæ Leonis autoritas
ex Euangelica ſerie comprobat, quia baptizã
di regula ante paſsionē domini data non fue
rat, ſed poſt paſsionem ac reſurrectionem
eius ab ipſo data eſt, dicente: Euntes docete
omnes gentes, baptizantes eos in nomine
patris & filii & Spiritusſancti. Cæterum de
his viderit quiſque, quid ſentiat, vtrum
eos rebaptizatos eſſe aſſerat. ¶De latrone
ſupradicto illud nemo eſt qui dubitet, quin
cum Domino Paradiſum ingreſſus ſit: & ta-
men non niſi in vniuerſali Eccleſia ſimul
illo, qui de latere domini effluxit, flumine
pręſentialiter baptizatus eſt. Baptizata quip-
po (vt ſæpe dictum eſt) tunc eſt omnis, quæ
ſuper terram, vel ſubtus terram erat Eccle-
ſia, ſicque de mortui Chriſti latere rena-
ta, ſicut de latere dormientis Adæ fabrica-
Gen. 2. ta eſt Eua. Nam ſicut coſta Adæ cauſa mate-
rialis extitit vnde formaretur Eua, ſic fluuius
ille, qui de latere Chriſti fluxit, cauſa fuit ef-
fectiua, vt paradiſo vel cœlo, Chriſtiq; ſpiri-
tuali coniugio ſancta eius ſponſa renaſcere-
tur Eccleſia. ¶Siquidem nullus adhuc de om
ni genere humano regnum Dei viderat. Di-
xerat autem ipſe abſq; vlla exceptione, tam
præteritorum quàm præſentium vel futuro-
rum: quia niſi quis renatus fuerit ex aqua & Iohan. 3.
Spirituſancto, non poteſt videre regnũ Dei.
Omnes igitur oportuit renaſci, omnem Ec-
cleſiam veterum pariter ac nouorũ, quia fue-
rat in pręuaricatione primi Adæ generata, o-
portuit in fide ſecũdi Adæ regenerari, vt poſ-
ſet videre regnũ Dei.

Cur nulli veterum ſanctorũ ſua triſtitia ſuf-
fecerit, vt per eã illic, vnde primus homo
lapſus eſt, poſſet reſtitui abſq; ba-
ptiſmo ſanguinis Chriſti.
Cap. XXXVI.

MIretur aliquis, cur hactenus nemo iu-
ſtorũ, nemo ſanctorũ patriarcharum
aut prophetarũ, nec ipſe pater Abra-
hã, cui primo contra ſpē in ſpē credenti fides Rom. 4.
ad iuſtitiã reputata eſt, quiq; ob eiuſdē fidei
meritũ amicus Dei appellatus eſt, per lauda-
bilē iuſtitiã ſaltē in ſeipſo, delere peccatũ ori
ginale ſeq; paradiſo reſtituere potuerit. Sed
de hoc profectò, quicunq; diuini vel etiam
humani iuris peritiã habet, minimè miratur.
Reus enim & condēnati capitis ſeruus quo-
modo redimet caput ſuum, ſi nihil addat ad
ſeruitium, vel etiam minuat, quod debuerat
ante reatum? Aliis enim & minoribus debi-
tis alia maiora debita non redimuntur. Ver-
bi gratia. ¶Homo ille, qui deſcendebat ab Luc. 10.
Hieruſalē in Hiericho, & incidit in latrones,
debebat regi ſuo Hieroſolymitano decem
millia talēta (quis enim ęſtimare poſsit, quã
tum creatura debeat creatori?) eratq; diues
& inclytus in illa ciuitate, nec illi tanti debiti
perſoluendi facultas deerat. Pręmonitus fue
rat ab illo domino ſuo, fidelis vt eſſet ac ſub-
ditus, præceptumq; acceperat, quo non diffi-
cultet obſeruato, tũc demũ emeritus iure al-
tiori dignitatis gradu promoueretur. At ille
ab anathemizato principe Hiericho domini
ſui inimico, ſpe regnandi ſolicitatus vt deſ-
cenderet, & tanquam regnare idoneus ſerui-
re contemneret, deſcendit, ſecumque omne
domini ſui debitum abſtulit: ſtatimq; ab illo
deceptore ſpoliatus, & plagis impoſitis, ſemi
uiuus relictus eſt. ¶Hic proditor iacens in
Hiericho, qui antequam transfugeret, de-
cem millia talenta debebat, nunquid pro ſa-
tisfactione centum offerens denarios, de-
bitum omne rependit, ſuis quoq; medetur
plagis, proditionisq; opprobrium diluit, vt

insanis inter famosos proceres in illa regali sedet curia? Imo benè ac misericorditer cum illo agitur, si tantum in illa ciuitate vel curia non receptus, non etiam ignibus exuratur, vel alia pœna funditus à vita, qua indignus est, extrudatur. Benè ergo cum Abraham & Isaac & Iacob, vel quolibet iusto egit clemens diuinitas, quòd à paradiso exclusus, non etiam inferni cruciabatur ignibus, sed in pace collocatus, illum expectabat legislatorem, qui veniens benedictionem daret, vt videretur Deus deorum in Sion. Psal. 83. Quicquid enim fidelis seruitii Deo quilibet iustus obtulit, tantum erat ad comparationem eius laudis & glorificationis, quam homo conditus in paradiso suo debuerat creatori: quantum si compares centum denarios decem milibus talentis. Vnde ergo peccatum quoque originale redimeret? ¶ Ad hoc etiam accedebat, quòd vita hæc misera sine actualibus quoque peccatis saltem leuibus, sicut nunc, ita & tunc transigi omnino non poterat. Non ergo summæ Dei iustitiæ congruebat, qui in hoc terrestri sanctuario suo maculatum quippiam sibi offerri prohibet, vt in illis cœlestibus sanctis sanctorum aliquid nisi immaculatum susciperet, & inemendatam humanam creaturam angelicæ dignitati penitus incorruptæ coæquaret: fieretque iniustus, sicut & iustus, & clarissima cœli respublica tali inordinatione confunderetur.

¶ Et ne forte (quod absit) iudicia Dei reprehendamus cum his, qui iuxta Ezechielem intra se parabolam vertebant, dicentes: Ezech. 18. Patres comederunt vuam acerbam, & dentes filiorum obstupescunt, libet propositam similitudinem, quoniam ex Euangelica parabola est, adhuc secundum humanæ legis æquitatem persequi, quoniam homines sunt, qui reprehendunt iudicia Dei: Audiant hoc & respondeant mundanæ legis æqui censores, & diuini examinis iniqui reprehensores. ¶ Supradictus homo, postquã descendit in Hiericho, genuit (sicut scriptura refert) ad imaginem & similitudinem suam filios & filias. Gen. 5. Quid nanque est, quod ait, Genuit Adam ad imaginem & similitudinem suam? Hoc vtique voluit intelligi, quòd à latronibus despoliatus (vt supradictum est) genuit nudos, plagatus morbidos, semiuiuus & ipsos semiuiuos. Vitiatæ nanque succus radicis, nihilominus vitiose in fructibus erupit. Et quod valde dolendum est, sicut spoliatus & semiuiuus multò plures generauit, quàm generare debuerat, si in priori sanitate custos paradisi fidelis & obediens permansisset. Tunc enim ex illo soli nascerentur hi, qui ad vitam præordinati sunt, quique nunc per Christi gratiam ad eandem reuocantur vitam. Nam propter peccatum, Maledicta, inquit Deus, terra in opere tuo: cum operatus fueris eam, nõ dabit fructus suos, sed spinas & tribulos germinabit tibi. Cui terræ, scilicet, mulieri. Multiplicabo, inquit, ærumnas tuas & conceptus tuos. Gen. 3. Multiplices itaque conceptus de terra carnis, quæ propter superbiam, qua diuinitatem appetiuit, luxuriæ subiecta est, tanquam tribulorum & spinarum densitas excreuerunt super numerum: & tanti nascuntur reprobi, vt ad comparationem illorum pauci sint electi. Matth. 20. ¶ Dicant nunc hominis illius filij, qui omnes in Hiericho nati sunt: hominis, inquam, qui ciuitatem Hierusalem, quia sponte dereliquit, iustè perdidit: dicant, vtrum iure hæreditario ciuitatem eandem reposcant, legaliter patri adiudicatam. Dicant, inquam, legis periti, in qua Romanorum seu Barbarorum curia simile quid iudicare præsumant.

¶ Sed dicet aliquis: Dominus ipse (cuius in ore lex clementiæ est) Filius, inquit, non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filii. Prouer. 16. Prouer. 31. Ezech. 18. Benè. Sed rursum alius propheta dicit: Thre. 5. Exod. 20. Patres nostri peccauerunt & non sunt, nos autem iniquitates eorum portauimus. Et Moyses ad Deum: Qui reddis, inquit, peccata patrum in filios in tertiam & quartam generationem. Quapropter quærenda est harum consonantia tibiarum: quia cùm spiritus illas vnus idemque perflauerit, in ipsis dissonantia non debet intelligi. Videlicet portant iniquitatem patrum filii, qui sequuntur: non portãt, qui non sequuntur. Dicis itaq; mihi: Abraham, Isaac & cæteri iusti non sunt secuti primorum iniquitatem parentum, sed omni testimonio fidei probati inuenti sunt. Hebr. 11. Fateamur igitur, quia nec portare debuerunt: veruntamen, inquantũ non secuti sunt. Et qui omnino non secutus est, Christus Deus carnem habens ex carne Adam, & ossa ex ossibus Adam, omninò nec portare debuit. ¶ At illi quàm longè ab illa parentum iniquitate in altitudinem iustitiæ prouecti sunt. Vnus ex præcipuis Esaias dicit: Facti sumus vt immundi nos omnes, iustitiæ nostræ sicut pannus menstruatæ. Esai. 64. Non igitur æquum erat, vt illorum iustitia, quoniam menstruata erat, cœleste sanctuarium introiret, donec fons ille domus Dauid, fons baptismi, de quo nunc sermo est, iuxta prophetam

Zacha. 13. tam Zachariam in ablutionem mēstruatæ pateret, videlicet lancea aperiēte latus domini crucifixi. Interim illis ampla merces, & omnē illorum iustitiam supergrediens erat apud inferos præsens requies, & futuræ per Christū glorificationis secura & beata spes. ¶ Gratias misericordi Dei iustitiæ, & iustæ Dei misericordiæ, qui sic aduersatus est, vt subueniret, sic percussit, vt sanaret, & iuxta illud Psalmistæ: Misericordia & veritas obuiauerunt sibi, iustitia & pax osculatæ sunt, sic veritatē & iustitiam aduersus culpā exercuit, vt Esa. 19. Psal. 84. misericordiā & pacē reseruaret homini. Nā quia satisfactionem pro culpa nō nisi homo debebat, & non nisi Deus perficere poterat, Deus homo factus est, quatenus vnus idemque Christus, & verus Deus ab homine exigeret, & vt verus homo persolueret.

¶ Igitur, sicut suprà dicere cœpimus, vt participatiōe mortis chrī iustificaremur, in morte ipsius baptizati sumus, cōsepulti cum illo Rom. 6. per baptismum in mortem, vt quomodo surrexit chrs à mortuis per gloriā patris, ita nos in nouitate vitæ ambulemus. De cuius renouationis sacramento vel ordine, qui post suprà memoratam cerei consecratio nem celebratur, iam dictum est.

LIBRI SEXTI FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS. DE DIVINIS OFFICIIS, LIBER SEPTIMVS.

De ordine eiusdem baptismi. Caput I.

EA, quę in baptismo celebrātur, quæ dicuntur, quę agūtur, carmina sunt illa, propter quæ tanquàm malefícia martyres accusabātur, rapiebantur, occidebātur. Diabolus enim, cui per Christianæ fidei professionem in sacro fonte renunciatur, in quem iudiciales sententiæ proferuntur, habens iram magnam, sæuiebat in cordibus impiorū, & tuba diuini nominis offensus, illorū cæcitate & insania pro suis aduersus Deū Apoc. 8. armis vtebatur, & sicut in Apocalypsi legitur, quia canente tuba magnus mons ardens iracundia, confugiebat in profundum cordis impiorū, & diuinis exorcismis, per quos eiectus fuerat, maleficii crimen effingens, leges econtrà dictabat. Sed vos testes mei, dicit do Esa. 43. minus, videlicet quia nihil malæ artis nos à bono magistro didicisse, optimè conscii sumus. In his igitur, quę dicuntur vel aguntur, virtutem, qua diabolus damnatur & confoditur, admoto fidei speculo, contemplemur. Quòd lectiones & tractus præsentis diei ad baptismi pertineant sacramentum.

Caput II.

IN primis lectiōes de veteri testamento ad nouum hoc sacramentum pertinentes leguntur, & cantica similiter, id est, tractus ad idem respondētes, succinūtur. Difficile nanque est enumerare, quàm familiare, quàm frequens Spirituisancto fuerit, etiam ante aduētum Christi maximè circa aquas operari, & mysticis dictis aut factis gratiam præsignare baptismatis. Inde ergo lectiones sacræ baptismo congruentes, ad instructionem baptizandorum solenniter recitātur. ¶ Et sicut Gen. 24. seruus Abrahę missus, vt filio domini sui Isaac vxorē acciperet, Sara matre eius mortua, Rebeccam inuenit ad fontē aquæ, & inaures dedit ad ornandam faciem eius, & armillas in manib⁹, & ita præornatā adduxit ad Isaac: sic legati Dei patris, id est, sacerdotes eius, ad fontes baptismi venientes, nouam sponsam, id est, nouam plebem Christo filio eiusdem antiqui dierum, per fidei doctrinam acquirūt. Adiurauit enim eos Deus pater charitate Dani. 7. magna, coæterni sibi verbi incarnationem 1. Cor. 15. exhibēs, cuius in typum ille senex Abraham prædictum seruum adiurauit super femur suum: & ipsi quoq; ferunt secum de omnibus bonis dñi sui, quia diuites facti sunt in verbo & in omni scientia, magnarūq; operatiōe virtutū. Adiurauit, inquam, eos Deus pater, vt filio suo vero Isaac, id est, risui vel gaudio nostro, nouam sponsam Ecclesiam de gentibus accipiant: quia mortua est, quę secundum carnem illū genuit, synagoga mater eius, & eiusdem filii sui, quem occidit, enecata est sanguine, quia dixit: Sanguis eius super nos & su- Matth. 27. per filios nostros: Dum ergo lectiones sacras baptizandis recitamus, quasi Rebeccam, quę interpretatur obedientia, seruus Abrahæ ad fontē aquæ alloquitur, datq; inaures, id est, fidei doctrinam, qua obedientē benè prępor-

nat aurem. Accipit illa & armillas in manibus, dum, quod credit, in mortificatione suæ carnis operatur, propter quod & in morte Christi baptizatã se esse meminit. Nec mora, libenter ad Isaac contendit, obliuiscens populum suum & domum patris sui, totamque expeditam cælestibus præbens nuptiis. Psal. 44.

De lectione prima, quid ad baptismum pertineat. Cap. III.

ILla, quæ prima ponitur lectio, libro Genesis, In principio creauit Deus cęlũ & terrã, forte quærat aliquis, quid ad baptismi pertineat sacramentũ. et qui talis est, quasi clausus adhuc sacculus est, qui anteq̃ excutiatur, non apparet quid in illo cõtineatur. Sed prophetæ, quorũ Moyses primus vel maximus est, iã excussi sunt, vt inde, quæ clausa & operta sacramenta cõtinebãt, manifesta procederent. Quod quia primitùs Apostoli fecerũt, ipsi nãque primi post Christũ quasi excutiendo nobis prophetas aperuerunt, idcirco dicũtur in Psalmo filii excussorũ. Psal. 126. ¶ Et hæc maximè lectio iã à magnis & fortib' viris excussa & exposita est, à quibus & vocatur Hexameron, id est, opus sex dierũ. De quorũ dictis si omnia cõgi egarẽtur, quę ad baptismi pertinẽt sacramentũ, nimia prolixitas præsenti loco magnũ afferret fastidiũ. Breuiter ergo dicendum, quia maximè ex hoc pręclarũ baptismo Christi perhibet testimoniũ, quod ait: Et spiritus Dei ferebatur super aquas, simulq; diuini nominis, in quo baptizamur, id est, sanctæ trinitatis semel & iterũ euidẽs personat oraculũ. Gen. 1.

¶ Ait enim: In principio creauit Deus cælũ & terram. Quod aliud principiũ intelligendũ putabimus, nisi filium? Ipse enim de seipso interrogãtibus Iudæis quis esset, Principiũ, ait, qui & loquor vobis. Ergo principiũ fili'. Per filiũ fecit Deus cœlũ & terrã. Omnia per ipsum facta sunt, sicut Iohan. euãgelista narrat, Et sine Ipso factũ est nihil. Nã proculdubiò in Dei nomine pater, in principii nomine filius intelligẽdus est. Profectò, cũ dixisset, In principio fecit Deus cœlum & terram, subsecutus adiunxit: Et spiritus Dei ferebatur super aquas, qui tertia est in trinitate persona. Ioh. 8. Iohan. 1.

¶ Item in eadem lectione, Faciamus hominem ad imaginẽ & similitudinẽ nostrã. Vnde Gregorius: Cũcta, inquit, dixit Deus & facta sunt. Cùm verò facere hominẽ decernit, hoc quod reuerenter pensandũ est, præmittit dicens: Faciamus hominẽ ad imaginẽ & similitudinẽ nostram, vt videlicet quia rationalis creatura condebatur, quasi cum cõsilio facta videretur, quasi per studium de terra plasmatur, & inspiratione conditoris in virtutem vitalis spiritus exigitur: vt scilicet nõ per iussionis vocem, sed per dignitatẽ operationis existeret, qui per imaginẽ dei fiebat. ne eo, quod supradictũ, Et spiritus Dei ferebatur super aquas, & de similitudine, quę hic posita est: Faciamus hominẽ ad imaginẽ & similitudinem nostram, plus aliquid eloqui præsenti negocio cõpetit. Nã verè idcirco nũc Spiritus sanctus fertur super aquas, vt similitudinẽ Dei, quæ in homine per peccatum abolita fuerat, per regenerãtem baptismi gratiam restituat. Quod vt commodius fieri possit, dicendum prius est, quę inter imaginem similitudinẽque Dei distantia sit.

Quæ imaginis & similitudinis Dei distantia sit, & quòd non imaginem, sed similitudinẽ homo peccando perdidit, ad quam reformatur per baptismum Christi.

Caput IIII.

AD imaginem Dei homo factus est, in eo, quòd rationalis est: ad similitudinẽ verò in eo, quòd diuinę bonitatis imitator conditus est. Imago nanq; Dei vel figura substãtię eius, sicut Apostolus ait, filius est: Hebr. 1. bonitas aũt vel charitas Dei & imaginis eius, Spiritus sanctus est. Et idcirco non est dictum, Faciamus hominem ad similitudinem & imaginem meam, sed, Ad imaginem & similitudinem nostram, quia similitudo non vnius tantũ, sed duarum personarum, scilicet patris & filii est, imago autem non duarũ, sed vnius scilicet patris est. Filius nãq; patris tantum, non etiã Spiritus sancti filius est. Spiritus autem sanctus non solùm patris, sed & filii spiritus est. Potuit autem creatura rationalis amittere id, quod ad similitudinem Dei facta est, non potuit verò eo carere, quod ad imaginem Dei condita est. Quare? quia videlicet diuinæ bonitatis imitatio, per quam Dei similitudo retinetur, creaturæ quoq; voluntatem exigit: rationalitas autem, quæ impressione imaginis Dei humanæ animæ insculpta est, à sola creatoris arte processit.

¶ Igitur, vt similitudinem Dei, quam nostra volũtate perdidimus, nostra nihilominus voluntate recuperare possimus, bonitas Dei Spiritus sanctus illuc vsq; descẽdit, quò peruenire nos facilè possumus, dum superfertur aquis, quæ præsto sunt, de nostro solam volũtatem postulans, cætera gratis omnia procurans. Nam & aquam illã, quę de mortuo Christi corpore profluxit, ipse creauit, qui corpus ipsum Christi de nostræ aqua naturæ fotu suo concrescere fecit, sicut habemus in symbolo: Et incarnatus est de Spiritusancto, vel in Euangelio: Quod enim in ea natum, est de Spiritusancto, & qui in mundi creatione (vt Matth. 1.

in præ-

in præsenti lectione scriptum est) superferebatur aquis, in modum volucris (vt ait Hieronymus) oua sua calore animantis, ipse nūc superfertur aquis baptismi, vt ingredientes sub gratiam suā confouens, in veram regeneraret vitam, expandens alas suas, & assumens eos atq; portans in humeris suis. ¶ Etsi opus est, vt ampli⁹ appropinquet alicui, id est, si ab
Deut. 32. aquis arceatur aliquis, vt volens ad illas per-
Acta. 10. 11. uenire nō possit, sicut arcebatur Cornelius, Iudæis prohibentibus gentiles recipi: vel sicut multi Christum in persecutione confitētes, necdum baptizati, ad aquas peruenire non poterāt, artati carceribus & vinculis præpediti. Si, inquā, opus sit propter aliquid huiusmodi, tūc demū aduolat mater gratia nei, suasq; vltra nidum aquarum alas extendit: sicut adhuc loquēte Petro cecidit Spiritus sanctus super omnes, qui audiebant verbum, & erant loquentes linguis & magnificantes Deum.

Quòd martyres baptismum non consecuti, rectè dicantur in sanguine & morte sua baptizati.

Cap. V.

Sed illos, tanto defensore tutos, iussit Petrus aqua baptizari in nomine patris & filii & Spiritus sancti: multi autē persecutionis articulo præoccupati, sine aquæ baptismo suppliciis affecti, pro christo cōsummati sunt. Quid ergo? Nunquid hi baptizati sunt? Imo tanto maiorē gratiā præ illis, qui in pace Ecclesię moriuntur, assecuti sunt, quanto grauiori dispendio morti & sanguini Christi cōmunicauerūt. Nam in baptismo cōmuni, tantū similitudo mortis est, sicut ait Apostolus:
Rom. 6. Si enim complantati facti sumus similitudinis mortis eius, simul & resurrectionis erimus: in martyrio aūt ipsa mors. Quòd si martyrium baptismus non esset, nunquam dominus de passione sua dixisset, quod iam suprà commemoratum est: Baptismo habeo ba
Luc. 12. ptizari, & quomodo coartor, vsquedum perficiatur? Verum exceptis his, quos eiusmodi articulus non intercipit, nulli Spiritus sanctus extra fontem occurrit, totamq; remissionem peccatorum intra aquas continet, nec vltrà extendit. Ex his maximè locis, de quibus dictum est, memorata lectio baptismi sacramēto congruit. Cęterum nisi vitandi subesset causa fastidii, poterat ex autēticis doctorum tractatibus ostendi, quòd tota series mūdanæ creationis, quæ in eadem lectione digesta est, similitudines præferat nostræ, quæ per baptismum agitur, renouationis. ¶ Nam, qui in principio creauit Deus cœlum & terrā, & cætera fecit sex dierū opera, nunc dicit: nouos cœlos & nouam ego terrā creo, id est, Esai. 65.
nouos sanctos, & nouam Ecclesiæ plebem: & diuidit aquas ab aquis, & positum est firmamentum Apostolorum & prophetarum, di- Ephes. 2.
uidens diuinæ aquas sapientiæ, quas continet ab aquis humanæ vel carnalis prudentiæ. De quo Psalmista: Extendens, inquit, Psal. 103.
cœlum, sicut pellem, qui tegis in aquis superiora eius, & congregatis aquis in vnum locum, circundedit deus mari, id est, turbinibus huius seculi, terminos suos: posuitq; vectem & ostia, & dixit: Huc vsq; venies, & hic confringes tumentes fluctus tuos, & sic terra Ecclesiæ à naufragio liberata, germinauerunt campi eremi, id est, latitudines gentilitatis, germen odoris israël, quia flo- Iohel. 2.
ruit in gentibus patriarcharum & prophetarum fides. ¶ Et posita sunt in firmamento propheticæ vel Euangelicæ scripturæ: firmamentum enim, inquit Augustinus, contra insidiosos errores Deus ponere voluit in scripturis, in firmamento, inquam, sacræ scriptu Iob. 38.
ræ, posita sunt sol & luna, & numerositas stellarum, id est, maiorum minorumq; ac mediocrium luminaria doctorum, & baptizatorū alii per contemplationem euoluunt dicen- Philip. 3.
tes, Nostra autem conuersatio in cœlis est: alii secularibus innatant curis, & proficiente cultu christianitatis, animalia quoq; quadrupedia, id est, carnalium turbæ, ad fidem Chri Actor. 10.
sti prorepsēre. ¶ Et talis creaturæ dominus, est nouus Adam, custos & possessor tam terræ quàm cælestis paradisi, quem serpens non decepit, mulier non seduxit, qui peccatum non fecit, & ideo morti nil debuit.

¶ Sed ipsum tempus anni primum, id est, vernum eidem cōgruit similitudini, quo nō solum in exitu israël de Aegypto sanguis agni restitutio fuit libertatis, sed & totus mundus initiū suæ sumpsit creationis. Vnde magnus Leo dixit. Nūc ad prænunciatum festis omnibus festum, sacer nouorum mensis enituit, vt, in quo accepit mundus exordium, in eodem haberet Christiana creatura principium. ¶ De qua noua creatura Paulus Apostolus dixit: Scimus enim, quoniā omnis crea Rom. 8.
tura ingemiscit & parturit vsq; adhuc: videlicet vsq; ad reuelationem filiorum nei, quā ipse præmiserat dicens: Nam expectatio creaturæ reuelationem filiorum dei expectat. Ac deinde secutus: Non solum autem illa, sed & nosipsi primitias spiritus habentes, id est, qui primi dona sancti Spiritus accepimus, ipsi intra nos gemimus, &c. Quamuis enim perfecti videamur, tamen (dum corruptibiles sumus) securi non viuimus, neq; comprehen- Philip. 3.
disse nos arbitramur.

De Lectione secunda. Cap. VI.

Exod. 14. LEctio secunda est illa libri Exodi: Factū est in vigilia mututina, & ecce respiciēs dominus super castra Aegyptiorum per columnam nubis & ignis, interfecit exercitū eorum, & subuertit rotas curruum, ferebanturq; in profundū. Non dubiè neq; per partes, sed manifestè tota lectio hæc salutaris baptismi Christi typum præfert, & notum est, quia passim in scripturis sacris lectionis huius sacramentum à doctoribus concelebratum est. Et in suprà memorata cerei benedictione sic dictum est. Hęc nox est, in qua primùm patres nostros filios Israël eduxisti de Aegypto, quos posteà rubrū mare sicco vestigio transire fecisti. ¶ Qualiter hoc fiat, nūc in singulis per baptismū Christi, sola suis fides intuetur oculis: & ideo cantat domino canticum Moysi, id est, tractum sequentem: Cantemus domino, gloriose enim magnificatus est, equum & ascensorem deiecit in mare. ¶ Qualiter autem hoc gestum sit in patribus sanctis & omnibus electis, qui apud inferos hunc expectabant transitum, quantus beatarum animarum exercitus, duce potenti anima Christi, per illud mare transierit, quo de latere eius in aquam & sanguinem diuisum exiit, quanta exultatio de tenebris exeuntiū, quanta lætitia paradisum introeuntium, nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit.

Exod. 15.

Esai. 64. 1. Cor. 2.

De Lectione tertia. Cap. VII.

Esa. 4. LEctio tertia: Apprehendent septem mulieres virum vnum in die illa, dicentes: Panem nostrum comedemus, & vestimentis nostris operiemur, &c. Hęc quoq; ad baptismi sacramentum, & ad instructionem manifestè pertinet baptizandorum. ¶ Sed iā nunc dicendū, cur quatuor legantur lectiones, de lege & prophetis assumptæ. Videlicet lectio prima idcirco legitur, quia, vt dictum est, de creatione mundi & hominis conditione narrans, aquarū quoq; mysteria, cum Spiritus Dei autoritate interserit. Tres verò reliquæ tria mūdi tempora respiciunt, id est, primum ante legē, secundū sub lege, tertiū sub gratia, quibus cunctis tēporibus remediū baptismatis necessarium fuisse commendatur. De his, qui ante legem fuerunt, claret, quia, sicut iam dictum est in secunda lectione, baptismum Christi præfigurauerunt in eo, quòd mare trāsierunt, & sicut Apostolus dicit: Omnes sub Moyse baptizati sunt in nube & mari. Nondum enim data erat lex. De his autē, qui sub lege erant, in tertia lectione dicit Esaias: Si abluerit dominus sordem filiarum Sion, & sanguinem Hierusalē lauerit de medio eius in Spiritu iudicii & Spiritu ardoris. De quo ardore dicit Iohannes Baptista in Euāgelio: Ille vos baptizabit in Spiritu sancto & igni. ¶ Vir ille christus est, quem iuxta hāc lectionem apprehendēt septem mulieres, id est, septem gratiæ Spiritus sancti. De quibus idē propheta alibi dicit: Et requiescet super eum spiritus domini, spiritus sapientię & intellectus, spiritus consilii & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum spiritus timoris domini. Hæc septem gratiæ apprehenderūt Iesum, quem (vt ait Hieronymus) multo tempore desiderauerūt, quia nullum alium inuenire potuerunt, in quo æterna statione requiescerent. Quòd autem gratia Spiritus sancti cuncta possideat, exponi non indiget. Ideo panem nostrum, inquiūt, comedem⁹, & vestimētis nostris operiemur. Sed quia in hominibus semper obprobriū, nullo viuente, vt sancti Spiritus dona poscebant, propterea Iesu nomen sibi cupiunt inuocari, vt quod in lege imperfectum erat, in Euangelio compleretur.

1. Cor. 10.

Iohan. 1.

Esai. 11.

De Lectione quarta. Caput VIII.

LEctio quarta: Scripsit Moyses canticum: siue, hæc est hæreditas seruorū domini. Vtraq; enim vicissim leguntur in pascha & in pentecosten, & ambæ hoc tempus gratiæ manifestius exprimunt. ¶ In ea, quæ est: Scripsit Moyses canticum, ait idem Moyses: Noui enim, quòd post mortem meā iniquè agetis, &c. Mortem Moysi finem legis accipiunt penè cuncti doctores sancti, id est, aduentum Christi, cuius gratia sic legi, quemadmodum Iosue successit Moysi, qui populū Dei trans Iordanem eductum, ingentibus prælijs in terrā repromissionis, dux victorio sus introduxit: Iesum Christum nomine prę figurans & opere, qui omnem electorum populum, quorum neminem lex ad perfectum adduxerat, sanguine suo contra diabolum dimicans, victor mortis per baptismi gratiam in paradisum reduxit. ¶ Profectò in hoc tēpore, iuxta canticū, quod Moyses scripsit: Peccauerunt domino non filii, scilicet Iudæi, generatio praua atque peruersa, populus stultus & insipiens, quem cōstituerat dominus & pater suus super excelsam terram: scilicet legis prophetarumq; notitiam, vt sugerent mel cælestis doctrinæ de petra, quæ Christus erat, oleumq;, id est, gratiam Spiritus sancti, de eodem saxo durissimo, per resurrectionis potētiam immortaliter solidato: & ecce ecōtrariò de vinea Sodomorum, & de suburbanis Gomorræ, vua eorum vua fellis, & botrus amarissimus: & propter hæc abscondam, ait, faciem meā ab eis, &c. At verò cœli & terra, de quibus

Deut. 32.

Hebr. 2.

Deut. 31.

Esa. 65. quibus alibi per prophetam dicit: Nouos cœlos & nouam terram ego creo. Noui, inquã, cœli & noua Ecclesiæ terra audiuit verba oris eius, ficut in fequenti tractu cantamus: & cõcrefcit in eis vt pluuia doctrina domini, & fluit vt ros eloquiũ domini, quafi hymber fuper herbam & quafi ftillę fuper gramina, quia nomen domini inuocatur fuper nos, no
Matth. 28. men Patris & Filii & Spiritus fancti, quod totam vim continet eius, quæ per baptifmũ agitur, noftræ regenerationis. ¶ Non minus
Esa. 54. 55. illa Efaiæ lectio: Hęc eft hęreditas feruorum domini, hoc idem, vt fuprà dictum eft, tempus gratiæ refpicit, prouocans credentes & dicens: Omnes fitientes venite ad aquas,
Psal. 64. vt veniant ad fluuium Dei, qui repletus eft
Psal. 45. aquis, & cuius impetus lætificat ciuitatem
Esa. 12. Dei, vt bibant aquas de fontibus Saluatoris, qui loquitur ad Samaritanam: Si fcires donum Dei, & quis eft, qui dicit tibi: da mihi bibere, tu forfitan petiffes ab eo, & de-
Iohan. 4. diffet tibi aquam viuam, & aquam, quam ego dedero ei, fiet in eo fons aquæ falientis in vitam æternam. Sciendum autem, quod ait Hieronymus, homo aquam tribuat, Deus autem Spiritum fanctum, quo fordes abluuntur, & peccata purgantur.

De Tractibus, quos lectionibus eiufdem fuccinimus. Cap. IX.

TAntã, quę his tribus lectionibus chorus fuccinit, fingula fingulis exultationem indicant renatorum, quòd iure exultare debeant, quia fubmerfis omnibus peccatis, ipfi per mare baptifmi tranfeunt liberati. Verùm hæc exultatio in metu & tremore debet effe, & cum laboriofa & neceffaria carnis mortificatione, quandiu fumus in corpore, ftantes (ficut in Apocalypfi le-
Apoca. 15. gimus) fupra mare vitreum, quod graues & rurfus oneratos peccatis fuftinere non poteft. Vnde oportet, vt abiectis oneribus feculi, & fimplici tunica cõtenti, perfiftamus, vel ambulemus fuper hoc vitreum mare baptifmi, mixtum igne Spiritus fancti, tenentes (ficut ibi legitur) citharas Dei, id eft, tota carne mortificati, & in laude Dei extenti, canendo trementes, & tremendo canẽtes, iuxta illud:
Psal. 2. Seruite domino in timore, & exultate ei cum tremore. ¶ Benè ergo verba canticorũ Moyfi, & prophetarum, quę fuccinimus, in tractus efferimus, quem canticum lugentium effe, & miferiæ præfentis exilii congruere, iam dictum eft.

¶ Quartus tractus in hoc differt à cæteris, quòd nulla lectione præmiffa cantatur. Nec mirum. Non enim in officio præfenti fic eft vox vniuerfalis Ecclefiæ, quemadmodum & illi. Eorum quippe folummodo vox eft, qui in præfenti affunt baptizandi, adhuc peccati originalis veneno infecti, & ideo feftinant ad baptifmum, vt iuuenefcant, quemadmo- Psal. 41.
dum defiderat ceruus ad fontes aquarum. Quod maximè ex fubfequenti collecta confirmatur: Omnipotens fempiterne Deus, refpice propitius ad deuotionem populi renafcentis, qui, ficut ceruus, aquarum tuarum expetit fontem. ¶ Econtrà lectio prima nullo fubfequenti cantico terminata eft, videlicet, quia creatis & completis mundi cunctis operibus, non cantauit dignas homo ingratus Deo creatori gratias: fed obmutuit à laude Dei, & audito ferpente, contra præceptum quod acceperat, obfurduit. Vnde & baptizando dicitur, ephpheta, quod eft adaperire, fumptum de Euangelio, quo dominus nofter curationem humani generis, quod fic obfurduerat & obmutuerat, vt dictum eft, in eo, quem fanauit, homine furdo & muto fignificauit. ¶ Nec prætereundum, quia neque collectis falutatio, id eft, dominus vobifcũ, Marci. 7.
neq; lectionibus fupradictis vllæ fuperfcriptiones, id eft, tituli præferuntur: quos à nudiustertius cũctis lectionibus, tanquam corporibus capita præfcidimus, donec caput noftrum Chriftus refurgendo nobis reddatur, cuius refurrectionis fimilitudo in his, qui baptizati de fontibus afcendunt, Chriftum in- Galat. 3.
duti, vt Apoftolus ait, fidei oculis repræfentatur: nec ante hoc figna ecclefiæ cõcrepant, quorum caufa iam fuperius dicta eft.

De confecratione fontis.
Caput X.

COnfecratio fontis in nomine fanctę trinitatis, & maximè inuocatione perficitur Spiritus fancti. Quod iccirco rectè fit, quia tota hominis regeneratio, licet totius fit opus trinitatis, propria tamen eft operatio Spiritus fancti. Sancta quippe trinitas, vt ait Leo Magnus, ita fibi diuifit opus hominis, vt pater conderet, filius redimeret, Spiritus fanctus regeneraret vel igniret. Veruntamen & Pater cum Filio & Spiritu fancto condidit: & Filius cum Patre & Spiritu fancto redemit, & Spiritus fanctus cum Patre & Filio regenerat atq; illuminat. Nam & Pater dum conderet: Faciamus, inquit, homi- Gene. 1.
nem ad imaginem & fimilitudinem noftrã, & filius dum redimeret, pater illi calicem pafsionis dedit: & ipfe filius per Spiritũ fanctũ bibit: ficut Apoftolus Paulus ait Hebræorũ IX. Sanguis Chrifti qui per Spiritũ fanctũ femetipfum obtulit Deo, & cætera: & vt Spiritus fanctus regeneret, pater eundem paracletum Spiritum dat, & filius in eodẽ Spiritu bapti-

baptizat, sicut Iohannes Baptista in Euangelio sibi dictum insinuat: Super quem videris spiritum descendentem sicut columbam, (Ioan.1.) & manentem in eo, hic est, qui baptizat in Spiritu sancto. ¶ Spiritus ergo sanctus aquarũ sanctificator est, sanctus Spiritus fontis nostri sanctificatio est, imo spiritus fons vitæ est, pacis fluuius est. Spiritus sanctus illa paterni cordis benigna vena est, de qua vsque ad nos miseratio larga, tanquam flumen (Psal.35.) inundans, procurrit. Amor Dei, torrens voluptatis Dei, Spiritus sanctus est. ¶ Hic illum (Esai.66.) duorum patrem filiorum, erga iuniorem filium, id est, gentilem populum, ingenita sibi pietate flexit, qui luxuriose viuendo suam paternæ substantiæ partem consumpserat, porcos alienos in lõginqua regione pauerat, id est, spurcos dæmones coluerat, & tunc reuersum suscipit, festum diem omnibus amicis, id est, cœtibus indicit angelicis, iubet primam cum anulo stolam proferri. Quid enim intelligimus per anulum, nisi fidei signaculum? Nam catechumenus, dum baptizandus fidei sacræ, quam firmiter tenet, symbolum reddit, profectò illam tabulis cordis eius inscripsit, decentem anulum in manu eius dedit, & in eo, quod consignatus est cruce Christi: vt dicat cũm Apostolo: Christo (Galat.2.) confixus sum cruci, & quòd tertiò submergitur, vt triduanæ morti Christi confirmetur, & hoc mirabili pietatis officio viuus & incolumis crucifixo & mortuo atq; sepulto configitur, commoritur & consepelitur, proculdubiò calceamẽta accipit in pedibus. ¶ Calceamenta tanq; de mortuis animalibus fiunt. Et hæc manifestæ dominicæ mortis insignia sunt, quæ ideo suscipit, vt eius exemplo, qui propter nos crucifixus est, deinceps crucifigat carnem suam cum vitiis & concupiscentiis, & mortificans membra sua, quæ sunt super terram, dicit: Viuo autẽ iam non ego, viuit verò in me Christus. ¶ Cũm autem (Galat.5.) candidam vestem accipit, quæ vtiq; nouam Christi consolationem significat, dicente Apostolo: Omnes, qui in Chro baptizati estis, (Coloss.3.) Christum induistis. Profectò primam illi stolam induit pater, & manducemus, inquit, & bibamus, quia filius hic meus mortuus fuerat & reuixit, perierat & inuentus est.

De missa eiusdem diei, & cur illi consuetudinalis cantus, id est, Introitus & Cõmunio desit. Cap. XI.

STatim ergo paschale vespertini sacrificii construitur conuiuium, trina præeunte litania, in honore sanctę & indiuiduæ tri(Galat.3.) nitatis, in cuius nomine trino baptizatus fi(Luc.15.) lius hic, de quo loquimur, qui mortuus fuerat & reuixit, perierat & inuentus est, concrepant signa, quæ hactenus fuerãt muta, & personante symphonia chorus exultat. Gaudẽt nobiscum angeli, & propter illorum gaudiũ nos repetimus omissum à septuagesima hymnum ipsorum, id est, Gloria in excelsis. ¶ Adducitur vitulus ille saginatus, scilicet Deus & homo Christus, cuius carnem manducare, & sanguinẽ bibere debemus: qui ideo vitulus dicit, quia homo pro nobis sacrificatus est: ideo saginatus, quia in ipso habitabat plenitudo diuinitatis corporaliter. ¶ Sed huic cõuiuio senior frater, id est, Iudaicus populus, interesse non vult, stansq; foris & audiẽs symphoniam & chorum, detrahit fratri suo, inuidia tortus & odio, patrisq; clementiam reprehendens, tristitia mauult & fame cõsumi, quàm cum fratre gaudere & epulari. Exibit aũt pater quandoq;, & faciem lætam auerso & tristi filio dignanter ingerens, persuadebit, & precabitur illum opportunis interesse gaudiis & epulis, tenens manum eius, & blandis consulens sermonibus, & tunc reliquiæ Israël saluæ fient. ¶ Interim, donec illud fiat, (Rom.11.) plenum vel integrum non erit paternæ domus, id est, præsentis ecclesiæ gaudium: quia licet Iudaicus populus semper gentium oderit salutem, gentium tamen Ecclesia dolet, quòd ille populus stat foris, quodq; sua salus illi in scandala fit. Igitur huius diei sacrificio vespertino, tam festiuo, tamq; iucundo conuenienter quædam ornamenta detracta sunt, scilicet introitus, graduale, offerenda atque communio, quæ de Psalmis quondam à Cœlestino Papa quadragesimo, primũm ad cantandum instituti ante sacrificiũ excerpta, & cũ suaui modulatione in Romana Ecclesia cãtari instituta sunt. ¶ Interea dum vitulus adducitur, conuiuium præparatur, accedit corãm ille ministrorum primus atq; fidissimus Paulus, filiumq; illum, qui reuersus est, iam habẽtem anulum in manu, iã calceatũ, iamq; stola prima indutum, gratulabundus alloquitur in præsenti Epistola, dicens: Si conresurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt sapite, nõ (Coloss.3.) quæ super terram. Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo Deo. O fidi procuratoris elegans facundia, & officiosa sedulitas. Mortui, inquit, estis, quia videlicet mortuum est in vobis, quicquid super terrã sapiebatis. Quid enim prius sapiebat ille filius desertor patris, luxuriosus & prodigus, ni (Luc.15.) si cum meretricibus cõuiuia struere, sua dissipare, alienis inhiare, porcos alienos pascere? Totum hoc mortuũ, & in baptismo Christi sepultum est. ¶ Vita autem noua, quæ de eodem baptismo surrexit, quæ filiũ talem lõgè

alterum

alterum fecit: Vita, inquam, noua, quæ cum Christo in oeo abscondita est, ipse idē nouus homo Christus est, quem & cādida vestis baptizati significat. Cùm enim, inquit, Christus apparuerit vita vestra, tunc & vos apparebitis cum illo in gloria. Vitam eandem, diuina nouitate conditam, significant & in Euangelio consequenti vestimenta angeli, quæ erant cādida sicut nix. Ecce interea canorè cœlestis personat symphonia, quò lætificentur cōuiuæ, tanquam de cœlo remissum & ori nostro redditū alleluia: quod à septuagesima nostra non cecinerunt organa, videlicet, quia diebus his captiuitas præsentis vitæ significata est, & ideo quòd futuræ vitæ iucunditatē significat alleluia, tacendo velut ad salices Babylonis huius flentibus nobis pependerunt. At nūc, quia nox illa sacratissima iam incumbit, qua Christus libertatis autor resurrexit, in qua iam, vt dictum est, prima resurrectione resurgunt, qui baptizantur noui Ecclesiæ filij, protinus tanquam de salicibus direpta nostra certatim organa persultant alleluia,
Psal.117. dicuntq; : Confitemini domino, causamque subiicinnt: quoniam bonus, quod ab effectu comprobatur, quoniam in seculū misericordia eius, subauditur exhibita in remissionē peccatorum, quam est largitus in baptismo: & hunc meritò versiculum alleluia primùm arripit. Psalmus quippe centesimus septimus decimus, cuins hic primus versus est alleluia, in titulo habet, multum hāc misericordiam, & hāc diem solennem, quam fecit dominus, fidei nostræ commendat, vt exultemus & lætemur in ea. ¶Hoc alleluia sicut & reliquum huius diei officium, maximè baptizatorū est exultatio, eò quòd prima, vt dictū est, resurrectione iam conresurrexerūt cum Christo. Restat verò grandis labor, vt habeāt partem in resurrectione secunda, & inter ipsum laborem bonorum operum superest metus, superest fletus, vel propter periculum gehennæ, vel propter desiderium vitæ æternæ. Rectè ergo, quia necdum plenum est gaudium spei vocatorum, quod imminuit solicitudo eorundem adhuc à Deo peregrinantium, cum alleluia tractus quoque cantatur, quem cantum lugentium esse superius iam dictum est. Itemq; per totam paschalem hebdomadam vsq; ad sabbatum, quo albas ipsi deponunt, eadem pro causa graduale cātatur, qui cantus est laborantium, nec nisi propter eos pertineret ad dies pentecostes, quod tempus futuræ requiei, pacisq; & gloriæ signum est. ¶Nam & in canone per hanc hebdomadam hoc pro ipsis additum est: Hanc igitur oblationem seruitutis nostræ: sed & cunctæ familiæ tuæ, quam tibi offerimus pro his, quos regenerare dignatus es ex aqua & Spiritu sancto, tribuens eis remissionem omnium peccatorum. Et ab hac verspera, qua beptizati sunt, per singulas huius hebdomadæ vesperas clerus ad fontes procedit cum Christi resurrectione solenuitatē sancti celebrans baptisterij.

Cur à nudiustertius omissum nunc reddatur pacis osculum.

Capur XII.

CVr pacis osculum, quod Papa Innocentius à beato Petro tricesimus octauus dari instituit, omissū fuerit à nudiustertius, & hodie reddatur, ex ipso canonis loco, in quo datur, citius agnoscitur. Datur enim eo loco, quo iam secundò calicem discooperuimus, & dicimus: Pax domini sit semper vobiscum. Hic autem locus, sicut in eiusdem canonis tractatu dictū est, illud significat, quod dominus noster resurrexit à mortuis, & stans in medio discipulorum suorū dixit eis: Pax Ioan 20.
vobis. Per quod illud nobis innuit, quod paries inimicitiarum inter nos ac Deū erectus fuerat, id est, peccatum, ad quem dissoluen- Ephes.2.
dum dominus noster transitu mnrtis profectus est. Quo effecto resurgendo rediens pacē annunciauit, quam acquisierat nobis prima voce, quam emisit in medio discipulorū suorum, dicendo: Pax vobis. ¶Rectè igitur, ex quo ad faciendam eandem pacem profectus est, donec rediens diceret: Pax vobis, intermisimus: Pax domini sit semper vobiscū, neq; dedimus pacis osculum. ¶Simul Iudæ traditoris probrosum execrātes & anathematizantes osculum, quo filiū hominis tradēs, sanctum & innocens Apostolorū infamauit collegium, apud eos, qui foris erant, occasionem maledicendi præbēs, ac detestandi eos, quorum sanctitatis æstimatio magna fuerat, vt de illis tale quid cantitarēt, quale illud est: Et crimine ab vno disce omnes.

De die dominicæ resurrectionis.

Caput XIII.

OCtauam illā, quæ in Paralipomenon,
& in superscriptionibus quorundā in 2. Para.7.
uenitur Psalmorum, hęc sacra spectat Psal.6.11.
dies, quā fecit dominus, vt esset solennitas solennitatum, qnemadmodum pro sui magnitudine dicuntur sancta sanctorū, Cantica cāticorū. Sicut enim illa cætera superant sancta vel cātica, sic solēnitates cæteras huius sacrosanctæ solēnitatis antecedit nobilitas. Octaua aūt illa futura est perfectæ atq; cōsummatæ resurrectionis gloria, in qua electi omnes, qui nunc post depositionem carnis vna
& simplici solius animæ beatitudine per- Apoc.6.
fruuntur

fruuntur, sicut in Apocalypsi legimus: quia datæ sunt illis singulæ stolæ albæ: duplici, id est, corporis & animę felicitate remunerabūtur, sicque binas perennis gloriæ stolas accipient. ¶ Quam octauam sicut septem mundi ætates ordine suo pręeunt, quarum sexta nūc ab aduentu Christi voluitur, septima verò animarum est carne deposita quiescentium, sicut alio loco iam dictum est: sic & hanc sacratißimam solennitatem septem dominicæ pręcesserunt, quarum in prima: Circundederunt me gemitus mortis, in septima cantamus: Lætare Hierusalem, singulæ singulis ætatum earundem proprietate sui respondentes officij, sicut loco vel ordine suo iam dictū est, & interposita Dominicæ paßiōis memoria per duas hebdomadas, quod ipsum cur fiat, iam dictū est. ¶ Sequitur hæc octauæ ętatis, quæ extra septē est, quia æterna est gloriosa Christi resurrectiōe cōmendata festiuitas, nobilis, admirabilis, decora & suauis, splēdida & desiderabilis. Nō enim parū est, quod in illa nobis octaua repositum est. Nam sicut octaua dies eadem quæ prima est, sic in illa ętate restituitur homo in hoc ipsum, ad quod conditus est, eritq; corpore & anima immortaliter felix, & feliciter immortalis, sicut angeli Dei, imo supra primæ originis reparatus dignitatem, eò quòd suam in vnitate personæ filij Dei respiciat naturam, personam super omnia opera manuum patris costitutam adorari, laudari & glorificari ab angelis in coessentia summæ & indiuiduæ trinitatis. ¶ Idcirco dum sanctorum recolimus natalitia, de quibus dubium non est, quòd egreßi à corporibus gloriam sempiternā iā adepti sunt, diem quoq; celebramus octauum, beatificātes illos ex eo quoq;, quòd in futuro corporum receptorum immortalitatem gloriosam feliciter obtinebunt.

Grac.17. ¶ Hoc & per octo beatitudines Euangelicas significatur, vbi octaua redit ad caput. Nā-
Matth.18. que & in prima, & in octaua hæc eadem beatitudinis sententia est, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Vnde Augustinus: Octaua, inquit, sententia, quæ ad caput redit, perfectumq; hominem declarat, significatur fortasse & circuncisione octaua die in veteri testamento, & domini resurrectione post sabbatum, qui est vtiq; octauus, id est, primus dies, & celebratione octauarum feriarum, quas in regeneratiōe noui hominis celebramus. De illa igitur octaua, quæ est resurrectio, quæ iam completa in capite nostro, scilicet Christo, nunc secundum diei præsentis, in qua resurrexit, officium, ordinemq; mysticum, aliqua dicenda sunt.

Cur dominus non ante diem tertium resurgere voluerit.
Cap. XIIII.

TErnarius numerus, qui apud seculares quoque philosophos insignis habetur pro eo, quòd imparium & eorū, qui pręter vnitatem nullam aliam recipiunt sectionem, primus est numerorum: apud nos longè amplius præclari nominis, imo primæ ac diuinę est autoritatis, tam propter ipsam essē tiam sanctę & indiuiduę trinitatis, quàm pro eo, quòd saluator noster tertia die resurrexit à mortuis. Et profectò tertia dies hæc ad idē ipsum eiusdem sanctæ trinitatis respicit sacramentum. ¶ Idcirco nanque dominus non ante tertiam resurrexit, quia congruum fuit, vt propiciationem sanctæ trinitatis triduana nobis obtineret mors carnis Christi. Alioquin cur cum sub trina mersione baptizamur in nomine patris & filij & Spirit' sancti, complantati dicimur, imo verè complantati facti sum' similitudini mortis eius, nisi quia eandem mortem suam, quam antea baptismum suum appellauerat, triduo pertulit & ipse in nomine & in obedientia patris & filij & Spiritus sancti. Siquidem & pater filio (sicut & ipse filius testatur) calicem paßiōis dedit: & ipse filius animæ suæ in sua potestate propinauit, sicut ipse ait: Potestatē habeo ponēdi animā meā: & Spiritus sanctus illi propinari fecit, sicut Apostolus ait: quia Chrs per Spiritū sanctū semetipsum obtulit. Cōgruenter ergo mors domini triduana extitit, quā sancta trinitas disposuit, quāq; ad obtinendā humano generi propiciationem eiusdem sanctæ trinitatis, nostra in illo natura sola pertulit. ¶ Non solum autem, sed & tota vita eius annorum suorum numero sanctę trinitati simulatū se exhibere, & eius præcepto se obedire innuit. Nam in triginta tribus annis, qui bus super terrā ambulauit, ternarius est repetitus hac sola differētia, quod vn' ternarius, vt triginta sint, in decenum limitē consurgit, alius vt simplex sit, in singulari limite subsistit. ¶ Cuius in typū Isaac quoq; ad immolandum ternario dierum numero ductus est. Nam de Geraris, vbi tunc habitabat abrahā, vsq; ad montem Moria, id est, sedem templi, dierum trium est, vt ait Hieronymus, & consequenter illuc die tertio peruenit, sicut historia refert, & venit in locum, quem dixit ei Deus in die tertia. ¶ Sed vt ad inceptū redeā, mira velocitas, mirabilis ille saluatricis gratiæ cursus, vt triduo triū temporū seculi peccata deleret, omnes, qui ante legem fuerant, omnes, qui sub lege erant, cunctos, qui sub gratia venturi erant, vna Christi morte pariter sol-

Marginal notes (right column): Iohan.10. (beside "nēdi animā meā"); Hebr.9. (beside "Spiritū sanctū"); Gene.22. (beside "stit. ¶ Cuius in typū Isaac")

riter solueret, pro singulis temporibus singulos dies eiusdem mortis appendens. Totam eius velocitatem Spiritus sanctus innuebat, cùm prophetæ imperans dicebat: Voca nomen eius: Accelera spolia detrahere, festina prædari. *Isa.8.*

Item de celebritate resurrectionis.
Caput XV.

Cant.2. De hoc & illud in Canticis, reuertere, similis esto dilecte mi capreæ hinnuloque ceruorum super montes Bethel. Accelerauit enim inferni spolia detrahere, festinauitq; prædari, reuersusque vt caprea aut ceruorum hinnulus, id est, patriarcharum filius, ad saluandum velocissimus, apparuit super montes Bethel, id est, visus est Apostolis, vt eorum tristitiam citò in gaudium conuerteret, qui sunt montis Bethel, id est, domus Dei, quæ est Ecclesia, principes summis virtutibus eminentes. Accelerauit, inquam, inferni spolia detrahere, id est, electos omnes iure victoris adducere. Quæ enim mora fieret ad detrahendum, aut quæ difficultas ad discernendum? ¶Sol erat iste, illi autem qui quærebantur, tanquàm specularia. Illorum fides speculum erat reddendo solis aspectum radio satis idoneum, sed ideo non splenduerat hactenus, quia soli obiectus medius obstabat paries inimicitiarum, scilicet originale peccatum. At illum in carne sua moriens Christus parietem soluerat ac diruerat, qui illa specularia animarum verum solem expectātium vmbra tenebat aduersa. *Ephes.2.* Quæ ergo mora fieret, vt diruto pariete, & descendente ad inferos vero sole, non statim relucerent illa vascula lucis exceptoria, id est, electorum animæ? *Psal.67.* Statim vt illic descendit hic sol, id est, anima Christi præpotens, & insita sibi verbi omnipotentis diuinitate coruscans, illi resplenduerunt, & tenebrarum principes dissipati sunt sicut fumus, & sicut fluit cera à facie ignis. Et iusti exeuntes de tenebris, & in paradisum recepti, cœperūt epulari & exultare in cō spectu Dei. Latrone simul epulante, cui dixerat dominus in cruce pendens, hodie mecum eris in paradiso, totoque sabbato requieuit ab omni opere suo dominus Christus cum illis, & pascebatur dilectus in lilijs, donec aspiraret tertia dies & inclinarentur vmbræ. *Luc.23.* *Canti.24.* ¶Die igitur tertia, propicia nobis facta diuinitatis trinitate, cito mortem, quam gustauerat, reiecit à se, sicut significauerat, quando in cruce nostram salutem sitiens, & ideo se veraciter sitire dicens, cùm oblatum sibi acetum noluit bibere. Mortis enim acetum paulùlum gustabat, quam cito, id est, tertia die reiecturus, nec vltrà bibiturus erat. Resurgens enim ex mortuis iam non moritur, mors illi vltrà nō dominabitur.

Quid significet, quòd dominus noster nocte resurrexit.
Caput XVI.

Certum tenet Christiana fides, quòd dominus noster, qui mortalis homo factus ad hoc venit vt iudicaretur, ad hoc venturus est in fine vt iudicet, & eandem formam serui, in qua iudicatus est, cum suorum cicatricibus vulnerum iudicatoribus ostendet ad damnationis cumulum, vt videant in quem transfixerunt: dilectoribus autem suis ad æternum charitatis monimentum. *Zach.12.* Illa autem dies non cum expectatione, sed ita sicut fur in nocte veniet, quemadmodum factum est in diebus Noë, vel in diebus Loth: quando vendentibus cunctis & ementibus, plantantibus & ædificantibus, vxores ducentibus & dantibus ad nuptias repentinus superuenit interitus: & secundū hæc erit quando filius reuelabitur. *Matth.24.* Conuenienter ergo, dum iudex venturus iam cum iudiciaria potestate resurrexit, noctis tēpus elegit, vt sicut in cæteris tam factis, quàm dictis exterioribus alia quædam significare consueuit, sic & in hoc tempus significaret secundi aduentus sui, quod præuideri nō poterit. ¶Itaque quemadmodum Samson, quod interpretatur sol eorum, obsessus ab inimicis nocte surrexit, portas tulit, & in verticem montis ascendit, sic verus sol noster Christus, obsessus custodibus & armis, media nocte de somno mortis exurgens portasque inferni, id est, omne ius mortis attollens, & ad dextram maiestatis in excelsis ascendens, ipso tempore innuit, quòd semper debeamus esse parati, quia sicut tunc nocte cunctis quiescentibus surrexit, ita qua hora non putamus, se venturum esse prædixit. *Iudic.16.* *Luc.12.*

Quid significet, quòd cum terræ motu resurrexit. Cap. XVII.

Terræmotus quoq; magnus, qui factus est, eiusdem secundi aduentus significationi cooperatur. *Matth.24.* *Luc.21.* Erit enim confusio maris & fluctuum, & non solum terra, sed etiam virtutes cœlorum mouebuntur, & tunc videbimus filium hominis venientem in nubibus cœli cū potestate magna & maiestate. Passurus quippe venit occultus, tunc autem iudicaturus manifestus veniet Deus noster, & tunc silebit, ignis in conspectu eius tempestas valida. ¶Et quia tunc arescentibus reprobis præ timore, iusti leuabunt capita sua,

K id est,

id est, exhilarabunt corda, & pulchrè hic vnius eiusdemq; angeli habitu vtrunq; præfi-
Luc.21. Matth.28. Psal.49. guratur, cuius erat aspectus sicut fulgur, vestimenta autē sicut nix. Nam impij custodes
Luc.21. præ fulgore aspectus eius exterriti, facti sunt velut mortui: mulieres autem, quæ religiosè dominum quærebant, niueis eius vestimen-
Matth.28. tis & dulci alloquio consolatæ sunt dicentis: Nolite timere vos, &c. Hinc est, quod hac die
Psal.63. cantamus: Terra tremuit, & quieuit, dum resurgeret in iudicio Deus. Dictum est enim hoc de die illa, quando auditum faciet iudicium dicens his, qui à dextris eius erunt: Ve-
Matth.25. nite benedicti patris mei percipite regnum: his autem qui à sinistris: Ite maledicti in ignem æternum. Tunc enim exurgente Deo in iudicium, qui nunc videtur sopitus esse, vel non curare ea quæ sub sole fiunt, terra
Ioh.22. tremet & quiescet, id est, impij, qui terreni sunt, timebunt & quiescent, quia nocere desinent. ¶ Igitur dies hæc, cuius in nocte domi-
Luc.21. nus noster cum terræ motu resurrexit, diem illum æternitatis, diem significat futuræ resurrectionis, cuius diluculo idem dominus noster improuisus, vt dictum est, cœlis ardentibus, cœlorumque virtutibus trementibus apparebit.

Quòd Matthæus non dissentiat à cæteris Euangelistis in eo quòd dicit, mulieres vespere sabbati, & quòd verè vespere venire cœperint, & diluculo peruenerint, & cur ita egerint.

Cap. XVIII.

SEd & illud mysticè nobis aliquid innuit, quòd deuotæ Christo fœminæ, quæ illum & viuum dilexerant, & mortuum desiderabant per noctem ambulantes, iuuante luna, venerunt ad monumentum. Per noctem enim ambulauerunt, quæ diluculo ad monumentum fuerunt. Alioquin nisi per noctem venissent, quomodo ad sepulchrum tam mane adfuissent? Verbi gratia: Maria
Iohan.20. Magdalena cuius domus erat Bethaniæ, qui vicus quindecim stadijs distat ab Hierosolymis, quomodo prima ante alias vna sabbati iuxta Iohānem, valde diluculo venisset, dum adhuc tenebræ essent ad monumentum? Sepulto quippe domino mulieres, quæ illum secutæ fuerant, Hierosolymis non remanserant. Sed cum aspexissent vbi poneretur, reuertentes, inquit Lucas, parauerunt a-
Luc.23. romata. Quando autem parauerunt vel eme-
Marc.16. runt, manifestius Marcus indicat. Et cùm
Luc.23. transisset, inquit, sabbatum, Maria Magdalena & Maria Iacobi & Salome emerunt aromata, vt venientes vngerent Iesum. Siquidem sabbato, vt ait Lucas, quieuerunt propter mandatum, subauditur legis, quia lex sabbato vetat operari. Constat itaque quia in Exod.20.
lachrymis peruigiles amore, nimiumque longa retardantis sabbati mora fatigatæ, quo nec operari nec plus nulle passibus ambulare licitū erat Iudæis: mox vt onerosum illud sabbatum abijt, recessit, transiuit, non quieuerunt, nec dederunt oculis suis som- Psal.131.
num, non luciferum ad proficiscendum præstolatæ sunt. Noctem pro die, desiderium pro duce, lunam rapuere pro sole. Luna quippe nocti non defuit, quia tunc septima decima extitit. Septima decima verò luna, clauso vespere paulò pòst, id est, fere post horam dimidiam exurgit, toti deinceps lumen suum ministratura nocti. ¶ Falso igitur quidam Euangelistas calumniati sunt, quòd contraria dixissent in eo, quod Matthæus vespere sabbati, cæteri prima sabbati diluculo mulieres venisse dixerunt ad monumentum. Matthæus enim, vt earum commendaret desiderium, quando venire cœperunt: cæteri dixerunt, quando peruenerunt. ¶ Quid igitur illud mysticè nobis innuit, quòd mulieres illæ sic venerunt, nisi quòd animæ fideles paratæ, id est, mente vigiles, diligentes & dominum quærentes, inuenire festinanter satagunt, ad illum filij 1.Thes.5.
hominis aduentum, qui, vt suprà dictum est, Psal.15.
sicut fur in nocte veniet, non solum cum terræ motu, sed & trementibus cœlorum virtutibus, vt consolationem inueniant, dum Iohn.19.
impij non iam velut, sed verè fient mortui? Et ideo nunc parant & secum portant aromata, id est, collecta de scripturarum areolis cum virtutum odoribus, dominicæ resurrectionis testimonia, scilicet, quòd verè anima eius non sit derelicta in infer- Luc.23.
no, & caro eius non viderit corruptionem. Et sicut illis non satis fuit, quòd Ioseph iustus, & Nicodemus condierant illum cum linteis & aromatibus ipsis præsentibus & aspicientibus, nisi & ipsæ aliquid de suo tantæ pietatis operi addidissent, sic sanctis & fidelibus semper mentibus optabile est, ad ea quæ Apostoli, vel Apostolici viri scripserunt, de fide resurrectionis aliquid proprij superadijcere laboris, faciuntque hoc penè cuncti dictis aut factis, pauci etiam scriptis. Idcirco quemadmodum illis viuum Iohan.20.
se præbuit, & vt agnosceretur, Mariam suo nomine vocauit, quòd magnum est indicium suæ dilectionis. Vnde ad Moysen, noui Exod.33.
te ex nomine, inquit, sic omnibus tunc propè aderit quærentibus nunc eum in veritate, Psal.144.
& nomina ipsorum ostendet illis scripta in Apoc.3.
libro vitæ.

Quanto

Quanto rectius nunc sancta sit prima sabbati, qua mundi redemptor resurrexit à mortuis, quàm olim sabbatum, quo idem mũdi creator ab opere suo cessauit.

Caput XIX.

QVanto præpóderet primæ sabbati sanctificatio, quę nobis est data, sanctificationi illi, qua Iudæis sabbatum dedicatum est, ex comparatione causarum, vel tẽporum vtrinsq; sanctificationis aduertere licet. Diuersis enim ex causis longeq; imparibus, & sabbatum creator noster benedixit, & primam sabbati idẽ ipse Saluator noster dedicauit. *Gene. 2.* Causa namq; benedictionis sabbato fuit hæc, quòd Deus in illo cessauit ab omni opere quod patrauit, causa verò primæ sabbati, quòd Deus homo factus, in illa resurrexit à mortuis. Quis hæc longius à se differre non videat? Si enim Dei requies, causa sanctificationis diei est, consequenter vbi maior & verior eius requies, illic sanctificatio copiosior est. ¶ Itemque vbi maiorem in operante laborem attendimus, maiorem nihilominus in cessante requiem agnoscimus. Constat verò, quia Deus dum conderet mundũ fatigatus non est, vtpote qui omnia per verbum suum operatus est, & vniuersa componens de singulis dixit, fiat, & factum est. At ipse idem, cùm, vt mundum redimeret homo factus, vnus idemq; Christus Deus & homo, passus & crucifixus & sepultus est, pro culdubiò fatigatione nõ parua fatigatus est. *Hebr. 2.* Qua ergo die resurrexit, veram vtique requiem, gloria & honore coronatus, introiuit, lõgè excellentius requieuit, quàm cum à mundi creatione cessauit. *Psal. 44.* Deus enim non in mundanæ creaturæ mole visibili, sed in intellectualibus cœlis, id est, in sanctis animabus requiescit. Nunc enim gaudet sponsus super sponsam, quam suo sanguine acquisiuit, & gaudet super nos Deus noster, & delectant eum filiæ regum, imo quia vna est Ecclesia, illa delectat eum regina, quæ astitit à dextris eius, qnam & in præsenti præparat & vocat amicam, & in futuro torrente voluptatis suæ potabit eam. *Psal. 55.* Nulli itaque dubium, quin prima sabbati tanto huberius sanctificata sit, quanto verius suam in requiem, quæ sanctificationis causa est, Deus & homo Christus resurgens introiuit. ¶ Relinquamus igitur Iudæis postremi sabbati sui vetus gaudium, quod est illis de creatione mundi visibilis, cuius solius semper fructu transitorio delectati sunt, cuius solius prosperitatibus semper lactari appetiuerunt, pro cuius solius acquisitione creatorem eius seruiliter timentes colere visi sunt. In tantum enim terrenis semper inhæserunt, vt quæcunque de cœlestibus illis promissa sunt, terrenarum, quas amant, semper velari oportuerit nominibus rerum, vt est illud: Audi Israël præcepta domini, & ea in corde tuo quasi in libro scribe, & dabo tibi terram fluentem lac & mel. *Deut. 6.* Nam & ipsum neum & dominum, per quem mundus factus est, in propria venientẽ, idcirco ipsi, qui sui erant, non receperunt, nec intelligere voluerunt, eum esse regem Iudæorum, quia contra carnalis sensus eorum opinionem beatitudinem pauperibus, & væ prædicabat diuitibus, cùm ipsi existimarent, quod nunc quoq; somniant regnante Christo, auream, gemmatam Hierusalem in terris, stratasq; auro mũdo plateas eius se habituros. ¶ Noster sabbatismus hac die de septima transfertur ad octauam, quæ & prima est. Nam eadem octaua dies, quæ & prima. Idcirco autem iure in octauam transfertur, quia de alio opere, quàm de creatiõe mũdi nostrum, vt dictũ est, gaudiũ sumitur. Dupla nãq; operatio nei, prima est creatio mũdi, secũda, saluatio mũdi. Secundũ creationẽ, nihil nouum fit sub sole; quia qui viuit in æternum, creauit omnia simul: *Eccle. 1. 18.* secundum saluationem, pater meus, inquit Christus, vsq; modo operatur, & ego operor. *Iohan. 9.* De creatione mundi sabbatizant dilectores mundi. Nobis autem de saluatione mundi gaudendum est, quorũ vita & requies in Deo cũ Christo abscondita est. *Coloss. 3.*

Qua ratione vel autoritate ab hac die dominicæ resurrectionis, processio cum benedictione aquæ, cunctis per annum agatur dominicis. Caput XX.

PRoprium hoc habet hæc dies, quam fecit dñs, idq; ab ea sumpsit omnis prima sabbati, quòd aqua benedicta populis aspersis agitur processio solennis. Veruntamẽ hac ipsa prima & principali dominicarũ omniũ nõ benedicitur, neq; die sancto pentecostes, quia in præteriti sabbati vespera sumpta est de sacro fonte baptismi, antequam immergatur aliquis, & antequàm chrisma immissũ sit. Nõ enim ad hoc aspergimur, vt rebaptizemur, sed diuini nominis gratiã super nos, cũ hoc memoriali baptismatis nostri, frequẽter inuocare debemus. Et idcirco singulis aspergimur dominicis, quia in sacrosancta primæ huius dominicæ vespera, baptismũ vniuersaliter sancta celebrat Ecclesia, pro causa superius memorata. ¶ Vnde & inter aspergendũ hac die cantamus: Vidi aquã egredientem de tẽplo à latere dextro, alleluia, &c. De propheta Ezechiele sumptũ est hoc. *Ezech. 47.* Ciuitatẽ illi ostẽderat manus domini facta super eũ, ædificatã

K a super

Apoc.1. super mōtē excelsum, & vergentē ad austrū, & in illa mirabile cōstitui templū. Illa aūt ciuitas Ecclesiam significabat, de qua dominus in Euāgelio: Nō potest, inquit, ciuitas abscōdi super montē posita. Quid ergo templū, ni si illud, de quo ipse idē: soluite tēplū hoc, inquit, & post triduū excitabo illud, loquēs de tēplo corporis sui? Sed & Iohānes in Apocalypsi, cū de eadē ciuitate sibi ostēsa loqueretur: & templū inquit, nō vidi in ea, dominus enim Deus omnipotēs templū illius est & agnus. Quā de hoc templo aquā vidit hic egredientē, nisi viuificū sacri baptismatis fontē? Cū enī illud soluissēt Iudæi, sanguis & aqua, sicut suprà dictū est, de latere eius exiuit. Et rectè de larere dextro aqua exiuit, de qua dicitur: Et omnes, ad quos peruenit aqua ista, salui facti sunt. ¶ Nā hui' quoq; tēpli nō manu facti latera duo sunt. Dextrum quippe latus diuinū, læuū latus humana natura est. Signanter ergo dicendū fuit, quo de latere aqua hæc exiuit, quæ ad quoscunq; peruenit, salui facti sunt: à latere dextro, inquit. Et rectè. Nā de diuina Christi natura Spiritus sanctus aquā inuisibilis procedit, qui aquę visibili, quę de latere læuo, id est, de humanitate lanceata profluxit, saluandi virtutē tribuit. Hac igitur die dominicæ resurrectiōis, quæ sacri quoq; baptisterij celebratione est solēnis, rectè inter aspergendū cantamus illud in laudem fluminis huius, cui' inundatiōe per mortē Chri reuiximus. ¶ Cęteris aūt post pentecostē dominicis cātamus: Asperges me dñe hyssopo & mundabor, lauabis me & super niuē dealbabor, quod & ipsum de fide baptismi propheta prædixit, per hyssopū, quæ herba est humilis, medicinalis, qua tumor pulmonis deponitur, fidem humilitatis vel passionis Christi significans: per nomē lauacri super niuē dealbātis, baptismū ipsius manifestius exprimēs. ¶ Deinde cū crucibus & vexillis, quę sunt insignia victoriæ Christi, omnes albati & exultantes in laude resurrectiōis sanctæ, procedimus, cū tāta populi expectatiōe sexus vtriusque maiorū pariter & minorū, vt corporaliter quoq; illud propheticum in nobis impleri videatur, cū iucunditate exibitis, & cū gaudio deducemini, nā & montes & colles exilient expectantes vos cum gaudio.

Matth.5.

Ioan.2.
Apoca.21.

Psal.50.

Esa.55.

Cur dominus discipulos ad videndū se in Galilæam inuitauerit, cùm & Hierosolymis visus sit, & quòd ideo processio fiat singulis dominicis. Cap. XXI.

Mar.16.
Iohan.20.

Vt aūt processio ageretur, ex mystica Euangelij autoritate tractū est, scilicet ex eo, quòd angeli mulieribus pręcipiunt, dicentes: Ite, dicite discipulis eius & Petro, quia præcedet vos in Galilæā, & ipse dominus occurrens illis exeūtibus à monumento, cū tenuissent pedes eius & adorassent eū: Ite, inquit, nūciate fratribus meis, vt eant in Galilæā, ibi me videbunt. Primi hui' mādati, quod dominus resurgēs per angelos suos & per seipsum suis mādat discipulis, vt eant in Galilæā, & ibi me videbunt, inquit. Si causam agnouerimus, proculdubiò fatebimur meritò fieri, quod mandatum illud hac die, cunctisq; per annū dominicis memoria celebri, id est, processiōe frequentamus solēni. Non enim sine causa, non absq; diuini pondere consilij sese in Galilæa videndum esse promittit: cùm Hierosolymis sese illis ostendere potuerit, imo & quinquies ipsa die, qua resurrexit, ibidem visus sit. ¶ Quod si nō aliud quàm latus, manus & pedes palpandos & cōtrectandos illis in Galilęa ostendere disponit, hoc frustra vel sine pondere rationis (quod omnino incongruū diuinę est maiestati) videbitur agi. Hoc enim tā secundū Iohānē q̄ secundū Lucā, hac eadē die Hierosolymis fecit, cū reuersis Hierosolymam duobus discipulis, quibus ostēsus fuerat, euntibus Emaus, & referētibus quæ viderāt illis secū mirantibus, stetit Iesus in medio eorum & dixit eis: Pax vobis: Et cùm hoc dixisset, ostendit eis manus & latus. ¶ Quid ergo amplius in Galilęam euocatis ostenderit, quærendū est. Hoc nimirū, quod inimicū erat Hierosolymis terrenæ ciuitati, vnde illos euocauit & tēplo sacerdotioq; veteri, propositum suū, imo totius trinitatis cōsiliū illis aperuit. Data est, inquit, mihi omnis potestas in cœlo & in terra: Euntes docete omnes gētes, baptizātes eas in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti. Ecce hęc est illa magna trāsmigratio, quam Galilęa quoq; suo cōmendat nomine. Magna, inquam, trāsmigratio christi discipulis imperata, trāsmigrare de Iudæis ad docēdas & baptizādas omnes gentes, cùm ante dixisset: In viā gentiū ne abieritis, & de vetustate circuncisionis ad nouā gratiam baptismi, cuius nunc regulam præscripsit, quam hactenus nusquā tradiderat illis. Magna sanè causa, & digna, quam dominus non solū verbis ediceret, sed & facto præsenti prefiguraret. Nam quomodo ante passionē suam, plerisq; dictis aut factis suis similitudines adhibere cōsueuit, verbi gratia, quomodo superius octaua ab hinc die veniens ad passionē, vt genus humanū redimeret, eandē generis humani redēptionē, per asinæ & pulli eius significauit solutionē. ¶ Sic tunc apostolis suis dicēs, euntes docete omnes gentes, baptizantes eas in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, eandem gratiæ suæ

Iohan.20.
Luc.24.

Matth.28.

Matth.10.

Matth.21.
Matth.28.

tiæ suę transmigrationem significare voluit per Galilęam, quę Latinè vertitur in transmigrationem. Totum hoc ad nos, id est, ad Ecclesiam de gétibus respicit, ad quam salus ex Iudęis hoc pręcepto trásmigrauit. Rectè igitur & meritò in primi huius mandati commemorationem, quòd statim, vt visus est dominus noster post resurrectionem, núciate, inquit, fratribus meis, vt eant in Galilęam, ibi me videbunt, nos processionem agimus solennem, nosq; & loca nostra aspergimus aqua benedicta, in honorem huius diei, quo iussi sumus baptizari in nomine patris & filij & Spiritus sancti.

Iohan. 20.

Quo die discipuli in Galilęa videntes dominum adorauerunt, secúdum Matthęum. Cap. XXII.

Illud quidem nemo qui dubitet, quòd hac die, qua resurrexit dominus, id est, prima die sabbati, discipulos in Galilęam inuitauerit: sed illud per se non satis liquet, qua die illuc abeuntes iuxta Matthęum, illum videntes adorauerint. ¶ Verum Hieronymus item prima sabbati, id est, octaua die, factum hoc esse astruit, & hác eadem esse apparitionem, de qua Iohánes ait: Et post dies octo iterum erant discipuli intus, & Thomas cum eis. Ait enim idem Hieronymus super Matthęum: Post resurrectionem dominus in Galilęæ monte conspicitur, ibiq; adoratur, quod licet quidam dubitent. Tunc manifestius ostéditur Thomę, & latus lancea vulneratum, clauisq; fixas manus demonstrat, vt verè licet nónulli numerando vices, quibus dominus post resurrectionem visus esse describitur, aliter sentire videantur, nos tamen prędicto doctori hunc sensum non improbandú esse arbitramur. ¶ Et ipsa ratio admittit, quòd discipuli eadem die, qua dominus resurrexit, toties in Galilęam ire iussi, nó vltra dies octo distulerint, presertim cùm eadem die serò illum videntes, quando Thomas non erat cum eis, spem festinantissimam iterum videndi eum, ardentiusq; desiderium concipere potuerint. ¶ Nihil enim est, in quo Hieronymo autoritas Euangelica refragetur. Ná quod ait Iohannes, post dies octo iterum erant discipuli intus, non nos coartat in eodé loco intus eos fuisse fateamur. Intus erant, sed in monte, id est, in ciuitate Nazareth, quę in monte Galilææ sita est. Sic enim habemus in Luca: Qui cùm dixisset, quia dominus post quàm ieiunauit XL. diebus, & XL. noctibus, reuersus in virtute Spiritus in Galilæam, & iam magnificatus in Capharnaum, venit Nazareth vbi fuerat nutritus. Et cùm dixissent ei, quanta audiuimus de te facta in Capharnaum, fac & hic in patria tua, ipseq; respondisset eis, in veritate dico vobis, multæ viduæ erant in Israel, & ad nullam illarum missus est Helias, nisi in Sarepta Sydoniæ ad mulierem viduam, cùm, inquam, hæc dixisset Euangelista, statim secutus, repleti, inquit, ira surrexerunt, & eiecerunt eum extra ciuitatem, & duxerunt illum vsq; ad supercilium montis, supra quem ciuitas illorum erat ædificata, vt præcipitarent eum. Non ergo aliú in monté, quàm in Nazareth, quæ super montem sita erat, dominum pręcessisse, & discipulos suos euocasse, putandum est. Itaq; nulla, vt dictum est, autoritas Euangelica Hieronymo refragatur. ¶ Intus enim erant post dies octo, sed nó in eadé domo, nec in eadem ciuitate. Et pulchrè, vbi persecutionem primam pertulit, primoq; desertionem Iudæorum, & transitum ad gentes præfigurauit, sicut post suprà dicta scriptum est: Iesus autem transiés per medium illorum ibat, ibidem post omnes persecutióes Iudęos deseruit, ritumq; eorum mutauit, circumcisione abolita, gentes omnes præcipiens baptizari in nomine patris & filij & spiritus sancti.

Math. 28.

Iohan. 20.

3. Reg. 17.

Luc. 4.

Quod de redemptore nostro propheticè dictum sit: Neptalim ceruus emissus dans eloquia pulchritudinis. Cap. XXIII.

Simulq; & hoc notandum, quòd, vbi ante passionem maximè prædicauit in finibus Zabulon & Neptalim, sicut habemus in Euágelio, trans Iordanem Galilææ, illic & post resurrectionem eandem consummauit doctrinam, dando baptizandi & docendi pręceptum, vt sicut ab eodem Euangelista testimonium subiunctum est de propheta: Populus gentium, qui ambulabat in tenebris, lucé videret magnam, complens illam quoq; prophetiá, qua dictú est: Neptalim ceruus emissarius dans eloquia pulchritudinis. Emissus enim per diuinam potentiam à canum insecutione, de quibus ipse dicit per os Dauid: Circundederunt me canes multi, emissus, inquá, in plenam securitatem, velocissimo saltu resurrectióis recurrit in fines Zabulon & Neptalim, vbi docere cœperat, factus & ipse Neptalim, id est, dilatatus, videlicet expeditione charitatis, & hæc dedit, quæ prædicta sunt, eloquia pulchritudinis de nobis gentibus baptizandis, quæ sic finiuit: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsq; ad cósummationem seculi.

Esa. 9.

Gen. 49.

Psal. 21.

Math. vltim.

Item de processione, secundum quod variatur in diuersis Monachorum & Canonicorum ordinibus. Cap. XXIIII.

PRædicta processio sic agitur, vt sacerdotem præcedentem, & officinas visitanté, semper in eo loco, quo suprema statione, consistimus, ante nos cum cruce inueniamus. Quod & ipsum ex eadem Euangelij pédet authoritate. Nam dominus noster, cuius personam sacerdos in suo gerit officio (sicut alio loco iam dictum est) & antequàm pateretur, & postquam resurrexit, hac die discipulos suos in Galilæam præcessurum se dixit. Nam qua nocte tradebatur: postquàm auté, inquit, resurrexero, præcedam vos in Galilæam, & cùm resurrexisset, sicut hac die legimus, ite, inquit angelus, dicite discipulis eius & Petro, quia precedet vos in Galileã. Huic significationi pulchrè & ipsa, quam ibidem, id est, in suprema statione, sacerdos dicit, oratio concinit, directa ad personã filij: Domine Iesu Christe, qui introitum portarũ Hierusalem valuas sanctificasti, &c. ¶ Nam ad filij personam dirigitur, & sub nomine Hierusalem Ecclesiæ mentio fit, quę de baptizatis omnibus gentibus construitur, & sub nomine portarum eius, nomen patris & filij spiritus sancti, in quo baptizantur, significatur secundum Apocalypsim, vbi in significationé eiusdem diuini nominis, patét ciuitatis, quæ significat Ecclesiam, ab oriente portę tres, & ab occidente portæ tres, & ab aquilone portæ tres, & à meridie portę tres, quia quacunque ętate veniant ad fidem Christi, seu in pueritia, seu in adolescentia, seu in iuuentute, seu in senectute (vt ait Prudentius) occurrit quadrina ad compita nomen. ¶ Sicq; fit, vt tota hæc processio nihil aliud, quàm gratiarum actio sit, eò quòd resurgens dominus statim memor nostri, qui eramus absq; Deo, discipulos suos in Galileam ad hoc consiliũ euocauit, vt baptizaremur in nomine patris & filij & Spiritussancti. ¶ Vnde locum quoque, quo suprema statione pocessionem terminamus, nos Galilęã nominamus, & prępeũtem sacerdotem semper in huiusmodi, id est, dominicali processione maiores quique post prelatum nostrũ, vt caput digniora mébra sequuntur. ¶ Et illud quoq; maiorũ exéplis edocti, quia rei iã dictę congruit, obseruamus, vt in hac processione nulla vnquam dominica quicquã, quod sit veteris historię, cantemus, sed semper quod de nouo testamento sit, gloriamq; personet Euangelij.

Matth.26. Marc.16. Apoc.21. Ephes.2.

¶ Sed de hoc principali die paschę sermo nunc est, à quo omnis prima sabbati insignita, & dominica dies dicta est, quo dominus noster patres nostros Apostolos ad audiendum, vt dictum est, gratiæ consilium in Galilęam euocare dignatus est. ¶ Huius diei statio, quo processio terminanda est, in medio templi splẽdidè ordinata, ré ipsam, de qua dictum est, pulchrè commendat, dum sacer Ecclesiæ chorus totus festiuus, sexus vtriusq; populo circunstãte, totis viribus in vocem exultationis & salutis feliciter erumpit, cantando antiphonam: Sedit angelus ad sepulchrum domini. Hæc enim antiphona rem ipsam patenter exprimit, quam perdocere omnes gentes iussi sunt Apostoli, scilicet, quòd Deus homo factus, mortem nostram moriendo deuicit, & vitam nobis resurgendo reparauit. Cui rei valde & ipsa, quæ dictis insita est, congruit melodia, dum cantus is *tetrardi garrulitate concinnus, agili recursu festiua dicta suspendens frequenter tripudiat, & læta pronuncians, velut alauda matutina per vocum suarum sępe volitat acumina. ¶ Hæc igitur statio nobis illud festiuo concentu cõmemorat, quòd in Galilæa iussi à creatore suo cœli enarrauerunt gloriã Dei, gloriã resurrectionis Christi, sicut legimus, quia virtute magna reddebant Apostoli testimonium resurrectionis Iesu Christi domini nostri. Quod ideo totis viribus est concinédum, & toto corde totoq; ore in auditu populorum circumstantium efferendum, quia in omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.

Marc.16. *tetradis Psal.18. Actor.4.

Quòd nos rectè beatam mariam in principio nostræ lętitiæ proponimus in hac processione, omni dominica ad eius memoriã prima statione diuertentes, & quòd credendum nõ sit, quòd dominum resurgentem ipsa non viderit, & quod inter testes mater scribi nõ debuerit. Cap. XXV.

REctè & laudabiliter à nostri, id est, monachi ordinis maioribus traditum est, quod hactenus pro lege fixũ atq; incõuulsum cõseruatur, vt in huiusmodi processionibus, cunctis per annum dominicis beatæ Dei genitricis memoriam prima statione visitemus, decantando quodlibet, quod eius proprium sit, eaq; salutata & oratione dicta, tunc demum processionem ordine supradicto peragamus. Sicq; feruente sacræ religionis studio prouisum est, vt infra claustrum habeatur eiusdem beatę virginis diuersoriũ, scilicet sacratũ in ipsius honore, maximè propter hoc ipsum proprium nominis eius oratorium. ¶ Quid Euangelicæ fidei conueniẽtius Christiana sedulitas comminisci potuit? Quid pulchrius, quid venerabilius, quàm cõgratulari matri virgini super resurrectione vnigeniti, iam non morituri, in cuius passione gladius animam eius pertransiuit? perpendere gestit Christiana deuotio, quantus torrens

Luc.2.

rens gaudij repente inundans, locumq; vulneris replens, animam eius ferro doloris cõfossam inebriauit, cùm rediuiuus filius, illi ante omnes fortasse mortales, materno virginem non defraudãs honore victoriam suã annunciauit, & dulcia carnis suę vulnera, quã illa veram de carne sua carnem conceptã peperit, deosculanda præbuit. ¶ Quid ergo? repugnare videbitur Euangelio, referẽti quòd surgens Iesus primò Mariæ Magdalenæ apparuit? Absit. Sed omnibus, beatam virginem matrem excipimus, testibus præordinatis, quos solos nominare ad Euangelistas pertinuit, vel quos Christi resurrectionem annũciare decuit. Nunquid illam nunciare decebat, vt verba eius tanquam deliramenta viderentur ante Apostolos? Si enim extranearum verba fœminarum visa sunt eis tanquam deliramenta, quomodo non magis matrẽ amore filij delirare crederent? Verisimè ergo matri filius resurgens apparuit, sed illa vt ab initio cœperat, ita & nunc conseruabat omnia verba hæc, conferens in corde suo. Quod si iccirco verum non videtur, quia nullus Euangelistarum scriptis hoc attestatur, consequens est quod nunquam post resurrectionẽ suam visus sit matri, quia quãdo, vel vbi apparuerit illi, nullus eorũ nominatim edixit. Sed absit hoc ab illo, qui in lege sua patrẽ & matrem honorare præcepit, absit, inquam, vt matrẽ propter se doloris gladio trãsuerberatam, tam dura negligentia talis filius inhonorauerit. Non sic apostolica sanctæ Romanæ Ecclesiæ sensit veritas, quæ hanc beatam Hierusalem in principio lætitiæ suæ proposuit. Nam cùm hac prima die paschæ stationẽ ad hanc, de qua loquimur, sanctam Mariam Missæ officio præscripsit, quid aliud quàm Hierusalem in principio lætitiæ suæ proposuit. ¶ Si enim omnis anima timens dominũ sic benedicitur, vt videat bona Hierusalem, & videat filios filiorum suorum, pacẽ super Israël. Et ideo dicitur, & est ipsa quoq; Hierusalem, quod est visio pacis: quanto magis ista ter quaterq; beata virgo dicenda est Hierusalem, quæ benedicta inter omnes mulieres, vidit filium suum pacem super omnem verum Israël, scilicet Christum, de quo Apostolus ait: Ipse est enim pax nostra, qui fecit vtraq; vnũ. Ipsa præ omnibus, ipsa ante omnes vidit hanc nostram pacem, ipsa est Hierusalem, pulchra, electa suauis & formosa, quã viderunt filiæ Sion, & beatam dixerunt, & reginæ laudauerunt. ¶ Dum ergo hanc hodierna statione sancta Romana Ecclesia in principio lætitiæ suæ, vt dictum est, proposuit,

Luc. 24. *Luc. 2.* *Exod. 20.* *Matth. 15.* *Psal. 127.* *Luc. 1.* *Ephe. 2.* *Cant. 6.*

non hoc æstimauit, quòd pacem super Israël venientem, id est, filium suum propter iustificationem nostram resurgentem, ipsa nõ viderit. Sed vt ad propriam, de qua suprà dictũ est, hodiernæ & omnium dominicalium processionum causam sermo recurrat: nunquid vel tũc, quãdo vndecim discipuli abierunt in Galilæam, in montem, sicut cõstituit illis dominus Iesus, hãc beatã, de qua loquimur, Mariam prætereierunt, & absq; illa videntes eum adorauerunt? Imò non aliàs quàm in domũ illius, non alium in montẽ abierunt, vt viderent eum, quàm in illum, super quem ciuitas eius Nazareth, sita erat, sicut iam dictum est. ¶ Igitur pulchrè & laudabiliter, vt suprà diximus, traditum est à nostris maioribus, vt in hodierna, cunctisq; per annum dominicalibus processionibus, beatæ Dei genitricis memoriam prima statiõe visitemus, eandem ob causam, qua hodiernę missę officio statio ad sanctam Mariam præscribitur, vt eam, sicut iã dictum est, in principio lætitiæ nostræ proponamus, illud de canticis recolentes, nouũ nouæ Ecclesiæ sponsum, mox vt resurrexit, dixisse non vanè arbitrantes: Vadam ad mõtem myrrhæ, & ad collem thuris. Qua enim sui corporis parte alti*, post ipsum caput suũ Christũ Ecclesiæ sublimitas eminuit, quàm singularibus huius reginę angelorum meritis, cuius ex carne sine viro Christus, vt lapis de monte sine manibus, est editus? Et quo in vertice montium tantum myrrhę, id est, mortificationis, cum thuris, id est, piæ orationis odoribus inueniri potuit, quantum in huius beatæ virginis anima, quam singulariter dominicæ passionis gladius pertrãsierat. ¶ Ad hunc ergo montem myrrhę vadimũs & nos, sępe dicta statione ad sanctam Mariam diuertentes, & ipsa quoq; eloquia cerui emissi, de quo suprà dictum, eloquia pulchritudinis, quibus illic de baptizandis omnibus gentibus mandauit, exultãtes mysticè depromimus hac die cãtando: Tota pulchra es. Nota nanq; omnium penè sententia doctorum est, nouam his verbis Ecclesiam inuitari, vt surgat & properet Apostolica, quę tunc numero parua erat, Ecclesia de Libano venire, id est, candidatione baptismi gentes ad Christum adducere, Maria matre fidei nostræ adiuuante, id est, omnia verba hæc, quæ hactenus conseruabat in corde suo, iam aperiente.

Rom. 4. *Matth. 28.* *Cant. 4.* *Dani. 2.* *Gene. 49.* *Luc. 2.* *Cant. 4.*

LIBRI SEPTIMI FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, DE DIVINIS OFFICIIS, LIBER OCTAVVS.

De Missa eiusdem diei.

TOtum diei præsentis officium cunctis partibus suis in illũ æternitatis diem intendit, cuius nobis aditũ Deus per vnigenitum suum, deuicta morte reserauit, vbi e-
Psal. 67. pulabuntur & exultabunt iusti in conspectu
Dei, qui nunc epulantur (vt cantamus ac legimus) in azymis synceritatis & verita-
1. Cor. 5. tis, bibentque vinum bonum, quod ex
Iohan. 2. aqua factum est in cœlestibus nuptijs, id est, in gloria delectabũtur immortalitatis, & impassibilitatis, à corruptiõe mortalitatis penitus immutati. Et rectè: Vt quia pascha transitus est, illò paschale præsentis diei cãticum intendat, vbi transeuntibus patria constituta est. Tunc illa sancta ciuitas Hierusalẽ splẽ-
Apoca. 2. debit nouitate æterna, nouumq; cantabit cãticum, noua ipsa non habens maculam aut ru-
Ephe. 5. gam. Cuius cantici æterni doctor ac præcentor erit nouus eius sponsus, qui primus resurrexit, cui cùm diceret pater, sicut habe-
Psal. 56. & 107. mus in Psalmo: Exurge gloria mea, exurge psalterium & cithara, respondit, exurgam diluculò. Rectè ergo in introitu hodierni officij primam vocem emittit, qui primus re-
Psal. 138. surrexit, dicitq;: Resurrexi, & adhuc tecum sum. Ad huius cantici nouitatem nos inuitãs
1. Cor. 5. & instruens Paulus in sequenti lectione Epistolæ: Expurgate, inquit, vetus fermentum, vt sitis noua conspersio, &c. Aperta similitudine baptizatos edocet, dum nouam, id est, absq; fermento, conspersionẽ nos esse hortatur, eò quòd ex multis hominibus vnum Ecclesię corpus, tãquam ex multis granis vnus panis efficiatur. Quale autẽ sit illud, quo panis iste fermentetur, & paschali mensa fiat indignus, ex his, quæ suprà Corinthijs dixerat, patenter agnoscimus. Dixerat enim, omnino auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ita vt vxorem patris sui quis habeat. Et paulò pòst, non bona, inquit, gloriatio vestra. An nescitis, quia modicum fermẽtum totam massam corrumpit? Expurgate vetus fermentum, &c. Hoc igitur Ecclesiastici compositor officij, per hanc lectionem Ecclesiæ Christi intimare voluit, vt illam, quam accepit in baptismo, seruet immaculatam nuptialem tunicam, vtpote quam exhibere sibi cupit Christus sponsam glorio-
sam, non habentem maculam aut rugam. For- Ephes. 5.
nicatio enim, propter quam eadẽ lectio scripta est, vt suprà dictum est, vel aliud quodlibet damnabile vitium, vetus fermentum est, vetusti hominis morbus est, veteris vitæ macula est. ¶ Itaq; cùm hæc dies nouitatem vitę prędicet, & ęternam iuuentutem annunciet, miranda planè & laudanda Romanæ Ecclesiæ diligentia in eo quoque, quòd in officio præsenti legendum esse Euangelium secundum Marcum instituit. ¶ Ille nanque præter hoc, quod in quatuor animalium admirabili figura leoni assimilatur, præter quod eius Euangelium rectè legi videretur, vt leo rugi-
tum leonis resurgẽtis Euangelizaret, de quo Gen. 49.
prædictũ fuerat: Catulus leonis Iuda, ad prædam fili mi ascendisti, requiescẽs accubuisti, vt leo & quasi leæna. quis suscitabit eum? præter hoc, inquam, officium diei præsentis Euãgelium eius maximè pro eo congruit, quòd sanctæ resurrectionis nuncium, quem cæteri simpliciter appellant angelum, hic altiori mysterio iuuenem appellat: Viderũt, inquit,
iuuenẽ sedentem in dextris, coopertũ stola Marc. 16.
candida. ¶ Hæc enim duo, quæ posui, iuuenẽ & coopertum stola candida, duo itidem, quæ
ab Apostolo in laudem & *gloriosæ Ecclesiæ *honorem
dicta sunt, prædicant, scilicet non habentem
maculam, non habentem rugam. Nam quia Ephe. 5.
gloriosa Ecclesia, pro qua Christus mortuus est, & propter cuius iustificationem resurre-
xit, in illa gloriosa resurrectionis, cui se præ- Rom. 4.
parans, nunc vetus fermentum expurgat, vt dictum est, rugã vetusti hominis, quẽ exuit, non habebit, rectè sanctus euangelista resurrectionis eiusdem præconem angelum, iuuenem appellat: & quia maculam non habebit, quã sponsus suus in sanguine suo lauit à peccatis suis, pulchrè coopertum stola candida, vt verè erat, diligenter expressit. ¶ Diligen-
tissima ergo institutione, hac die secundum Apoc. 1.
Marcum legitur resurrectionis Christi Euãgelium, quo baptizatis nostris, quibus reno-
uata est vt aquilæ iuuentus sua, iuuenis se- Psal. 102.
dẽs in dextris dominici sepulchri, & coopertus stola candida, ipso suo habitu, quid acceperint, aut quid sperare debeant, prędicat cũctis cõsonantibus partibus officij, & hoc maximè conclamantibus concorditer, vt expurgato veteri fermento, in azymis synceritatis & verita-

& veritatis epulantes, primā baptiſmi reſur-
1.Cor.5. rectionē ita ſeruemus, quatenus ſecundæ reſurrectionis æternæ iuuentuti præparemur. ¶ Tūc (ſicut in offerēda cantamus) reſurgen-
Pſal.75. te neo in iudicio, qui nunc ſopitus eſſe, & humana curare non putatur, terra tremet & quieſcet, id eſt, impij terrebuntur, & traditi gehennæ nocere deſinēt: & erit in pace locus domini, ſcilicet Eccleſia, & in Sion iuuene, iamq; candida, ſicut angeli ſupradicti habitus prędicat, cōfractæ erūt omnes aduerſarię potentię, arcus, ſcutū, gladiuſq; & bella vitiorum. ¶ Graduale, quod eſt cantus laborantiū in hac peregrinatione, iā dictū eſt ad hos dies reſurrectionis vſq; in pentecoſten non pertinere, ſed propter baptizatos per hanc hebdomadam in officijs additum eſſe, ita tamen, vt ſicut his propter quos additum eſt, militię laborem, quem arripuerūt, prę ſens ſubleuet gaudium, de recenti remiſſiōe peccatorum: ſic conſuetudinalem gradualium neumarū
Pſal.17. ſerenent verba, diem, quam fecit dominus, quotidie perſonantia, & exultandum atq; lætandum eſſe in ea, tam ex ipſo quàm ex verſibus eius accipimus, qui ex eodē pſalmo ſumpti per hebdomadam diſpertiuntur.

De ordine inuſitato veſpertinę laudis, cuius cauſa eſt per hanc hebdomadā ſolennitas ſancti baptiſterij. Caput II.

CVm omnes horæ regulares ſupradictæ nouitatis & lętitiæ proferant inſignia, tunc verò ſplendidius veſpertina ſynaxis huius feſtiuitatis claritate, ſecundum ordinem Romanum eſt illuſtrata. ¶ Nā quia veſpera ſabbati paſchalis baptiſma celebratum eſt, eadem hora per totam hebdomadā feſtiuam regenerationis iucunditatē hoc modo retinet. Primùm, quia in ipſo baptiſmi ordine inceptū eſt Kyrie eleeſon, & litania trina decantata eſt ob honorem & reuerentiā adorandi nominis, patris & filij & ſpiritus ſancti, quo in nomine baptiſmus peragitur: idcirco non, vt fieri ſolet à verſu, Deus in adiutoriū meū intende, ſed à Kyrie eleeſon feſtiuo cōcentu incipiūtur. ¶ Sequuntur ob eandē cauſam tres pſalmi ſub vno alleluia decantandi, qui & per totam hebdomadā nō mutātur, tū quia tota hebdomada hęc pro vna die computatur, eò quòd vniuerſalis diē reſurrectionis aſpiciat, tū quia tā hi quàm cęteri, qui pro ceſſionibus (de quibus dicendū eſt) reſeruātur, inſigni titulo, quod eſt alleluia, prę notātur, quod rei vel tempori cōgruere, imo pro-
Pſal.109. priū eſſe nouimus. Verūtamē primus, id eſt, Dixit dominus, ſolus alleluia nō habet in titulo, ſed ad laudem Chriſti maximè & ſecundum diuinitatem, & ſecundum humanitatē, autoritate Dei patris commendante decantatur, agens per totā ſeriē de glorioſa & ineffabili exaltatione eius, qua mortis torrente bibito, ſuū hodie exaltauit caput. ¶ Poſt tres pſalmos pro capitulo dicitur cāticū: Hęc dies quam fecit dominus, ſicut & per omnes regulares horas, nihilominus ob magnitudinem ſignificandę lętitię pro capitulo decantatur. Deinde alleluia cū verſu ſuo pro hymno cantatur, quia proprius patrię cœleſtis hymnus alleluia eſt. ¶ Poſt canticū de Euāgelio cū antiphona, dicta oratione, proceditur ad fontes Pſal.117.
cum pſalmo, Laudate pueri dominum, qui & ipſe in titulo alleluia prę notatus, perſpicuè congruit ipſis, qui reſeruatus eſt ſacris fontibus. Admonitio nanque diuinę laudis eſt ad pueros, id eſt, nouos Eccleſię filios, qui per baptiſmū pueri, id eſt, puri facti ſunt à vitijs, totuſq; hic pſalmus tantū ad fideles de gētibus dirigitur, quod ex eo facilè perpēditur, quia Pſal.113.
dicit: Qui habitare facit ſterilē in domo matrē filiorū lætantem, id eſt, gentilitatē prius ſterilē, nunc matrē filiorū fecundū fidem facit habitare in domo, id eſt, in cœleſti Hierusalē cōpleta prophetia, qua dictū eſt: Lętare Eſa.54.
ſterilis, quę nō paris. Vnde nūc apud fontes Galat.4.
Eccleſia mater iubilans exultat in laudē eius gratię, per quā meruit eſſe (ſicut audiuit in cā Cant.4.
ticis) Fons hortorum, puteus aquarū viuentiū, quæ fluunt impetu de Libano, vt ſint emiſſiones eius paradiſus malorū punicorum cum pomorū fructibus, cyprus cū nardo, nardus & crocus, fiſtula & cinnamomū, myrrha & aloē, cum vniuerſis lignis Libani. Quæ omnia diuerſis qualitatibus ſuis diuerſa merita vel profectus ſignificāt eorū, qui in fonte baptiſmi ſimilitudini mortis Chriſti cōplantati Rom.6.
ſunt, de quibus non eſt modo dicendum per ſingula. ¶ Hac ſtatiōe terminata, tranſitur inde ad oratoriū ſancti Andreæ Apoſtoli, cantādo: In exitu Iſraël, quo ſignificatur exitus illorū, qui Iſraël (id eſt, vidētes neū) renaſcēdo facti, de Aegypto huius ſeculi & populo barbaro infidelium exeunt mari, id eſt, profunditate gentium, & Iordane, id eſt, Iudæis. Iordanis enim terræ Iudæorū eſt fluuius, & à retro fluens interpretatur: gentibus (inquā) & Iudæis videntibus ea, quæ per exeūtes mirabilia facta ſunt, fugientibuſq; ab infidelitate ad fidem, à carne ad ſpiritū, à diabolo ad Deum, quem reliquerāt, retrorſum. Vnde & mōtes, id eſt, Apoſtoli, & colles, id eſt, eorū diſcipuli, exultantes vt arietes & ſicut agni ouium, gratulātur & dicunt: Quid eſt tibi mare, quòd fugiſti, & tu Iordanis, quia conuerſus es retrorſum? Sic omnis Paſchalis hebdomadæ veſpera, qua hora ſabbato in ſanctæ trinita-

trinitatis nomine baptisma celebratum est, trina statione completur. ¶Et idcirco fortassis ad S. Andream penè omnis vespera terminatur, quia beatus Greg. qui stationes, sicut hactenus seruantur, ordinauit, eidē S. Andreæ specialiter deuotus extitit, cui iuxta & basilicam sanctorū Ioh. & Pauli ad cliuum Scauri, monasterium in proprio domate formauit: in quo relictis omnib' ex huius mūdi naufragio nudus euasit, diu desideratū monachicum capiens indumentum. Nec mirum hanc illum vespertinam stationem pro deuotione tanto Apostolo consecrasse, cùm & stationem ad S. Cosmam & Damianum, qua die cantatur: Salus populi ego sum, fecerit illustriorem, proprijs ac solennibus collectis, sicut à plerisq; vsq;, nunc obseruatur, sanctis eisdē dedicauerit, idcirco quòd atauus eius, IIII. Felix, sedis Apostolicę Pontifex, vir magnæ in Christi Ecclesia reuerentię, basilicā eorundem sanctorum via sacra iuxta templum Romuli, sicut hactenus cernit, venustissimè fabricauit. ¶Forte & illud maiestatem diuini nominis respicit, patris & filij & spiritus sancti, quo in nomine baptisma celebratum est, quod ad vigilias nocturnas tres tantū lectiones ordine Romano leguntur. Nam quo respectu vltra numerum hunc lectiones multiplicarentur? Siquidem prędicatores nostri, quos (vt alio loco iam dictum est) significat amplior in solennitatibus numerositas lectionum, quia sub tempore gratiæ plures veritatis præcones mitti cœperunt, prędicatores (inquam) Euangelij, id est, Apostoli, nunc erāt muti & abscōditi, neq; (vt solebāt dño cū
Luc. 9. illis commorante) circuibāt, per castella, Euāgelizantes & curantes vbiq;. Nec quisquam illud obiiciat, quod tribus quę pręcesserunt luctuosis noctibus, plures lectę sunt. Nam illarum alia ratio suo loco pręscripta est. Igitur ternarius numerus, autoritate diuini nominis in baptismo illustratus, pulchrè in hac solennitate, tam in Psalmis quàm in lectionibus principatur.

Cur non monachi æquè vt canonici, per hos dies cōsuetam debeant immutare regulam. Cap. III.

QVamuis ea, quę supradicta sunt, rationem habeant theoricam, nostri tamē, id est, monachi ordinis, æquè authenticam non debent immutare regulam, vt verbi gratia, nocturnas vlla dominica ad tres lectiones contrahant vigilias, aut per horas regulares litanię remoueant supplicationes, & pro ipsis iucundum alleluia personent, idcirco quod in illa beatitudine, quam significat hęc Paschalis solennitas, nulla erit deprecatio miserorū, sed sola laudatio beatorū. Sed nec illud, vt cū non habeant fontes eas, quas propter solennitates fontium fieri dictū est, vespertinas suis in locis imaginentur stationes, hę nanq; pontificales & ad pastores plebium pertinentes sunt traditiones. ¶Et licet beatus Gregorius, qui stationes ordinauit, & penè omnem cleri decorem digito Dei doctus expoliuit, habitu monachico pręsulserit, nec si tamen monachico tenendę sunt ordini consuetudines huiusmodi, quas Pontificali potius officio tradens, inferioris, id est, actiuę vitæ prócuratoribus instituit. Nun quam enim sancti patres talem habuêre consuetudinem, vt contraria vel pugnantia pręciperent. ¶Præceperat autem ante illum beatus Benedictus, qui (vt ipse asserit beatus Gregorius) spiritu omnium iustorū plenus fuit, vt dominica die nunquam minus à duodecim lectionibus ad vigilias nocturnas legātur. Similiter & de cæteris regularibus horis vniuersalem, absq; vlla exceptione canonem suo pręscripserat ordini.

¶Non ergo credendum est, quòd beatus Gregorius, cùm actiuæ vitæ ordinem institueret, ad quem se descendisse in suis deplorat Epistolis, superiorem, id est, contemplatiuæ vitę ordinem ex aliqua parte in contrariū deflectere voluerit. Rectius itaq; suam quisque tenet ordo regulam, iuxta illud: Eleuatus est sol, & luna stetit in ordine suo. ¶Tantum in eo concordantibus cunctis, vt vsque Hier. 31. Abac. 3. pentecosten genua non flectentes, sed stādo perorantes, libertatem, quam nobis resurgēdo christus acquisiuit, hac significatione profiteamur, & alleluia sine intermissione dicamus, & nos filij sponsi, quia nobiscū est sponsus, non ieiunemus. Cæterum quicunq; monachi ordinis supradictam ob causam supplicationē litanię, id est, Kyrie eleison, de horis regularibus per hanc septimanam amputant, cōsequens est, vt vsq; pentecosten non repetant, quoniam non solum hæc hebdomada, sed vniuersi quinquaginta dies isti æternum futuræ resurrectionis significant Iubilæum, quo nihil iam supplicandum, sed solum in salute perfecta exultandum erit, & lætandum. Quàm congruè fides resurrectionis per quadraginta dies confirmata sit, simulq; de miraculo cuidam fratri ostenso hoc anno, ab incarnatione domini millesimo centesimo vndecimo. Caput IIII.

MIranda sanè & prædicanda saluatoris nostri studiosa charitas, qui cùm passus propter delicta nostra, resurrexit propter iustificationem nostram, nihilominus pro- Rom. 4.

Acto.1. nus propter eruditionem nostram distulit quadraginta diebus ascensionis suę gloriam, per quos & præbuit seipsum viuum in multis argumentis Apostolis suis, quos elegit, vt essent testes suæ resurrectionis. Poterat em̃ eadem die, qua resurgendo super occasum ascendit, nubem quoq; ponere ascensum suũ, & semel ostensum testibus suis verum hominem, vera verbi diuinitas, eadem velocitate qua suscitauerat, post tres vel paulò plures dies in paternæ maiestatis collocare dextera. Magna ergo charitas, & verè non quęrés quę sua sunt, quæ, vt subueniret tardis ad credendũ, triumphalẽ christi tardauit ascẽsum, & vt consummatã ostenderet gratiã, pręparatã victori distulit gloriã. ¶Itaq; vę perfidis hereticis, quos legitimus hic quadraginta dierũ numerus expectatos & incorrectos, iustæ tandem sententiæ subigit. Legitimus nanq; est quadragenarius dierũ numerus apud homines quoq; in protelandis consultationibus, vt is cui forte consulitur, etiam si lunaticus sit, id est, stultus (stultus quippe vt luna mutatur) cum tot dies expectatus sanum consiliũ nõ admiserit, iustus iudicetur, quoniã ante quadraginta dies luna mutat̃, vnde & hic plusq̃ stultus, qui per tot dies mutat' nõ est. Sed libet per aliud simile ex antiqua diuinæ authoritatis scriptura comprobare, quòd resurrectionis mortuorum detractores, iure nunquam ad eiusdem resurrectionis gloriã peruenire mereantur, quam per quadraginta dies exploratam, adhuc pertinaci impietate calumniantur. ¶Legimus in libro numerorum, quia loquens dominus ad Moysen in deserto Pharan, mitte (inquit) viros, qui considerent terram quam daturus sum filijs Israel, singulos de singulis tribubus ex principibus, id est, viros duodecim. Qui cùm ascendissent, explorauerunt terram, ascenderuntq; ad meridiem, pergentes ad torrentem Botri, abscideruntq; palmitem cum vua sua, quam portauerunt in vecte duo viri, &c. Reuersiq; exploratores terrę post quadraginta dies, omni regione circuita, alij detraxerũt terræ, quam inspexerant apud filios Israel, dicentes: Terra, quam lustrauimus, deuorat habitatores suos. At verò Iosue filius Nun, & Caleph filius Iephone, Terra (inquiũt) quã lustrauimus, valde bona est. Si propicius fuerit dominus, introducet nos in eam, & tradet humum lacte & melle manantem. Cumque clamaret omnis multitudo, & eos lapidibus vellet opprimere, apparẽs dominus, Omnes inquit, homines qui viderũt maiestatẽ meã, & signa quę feci in Aegypto & in solitudine, & tentauerunt me ecce iã per decẽ vices, nec quisquam qui detraxit mihi, intuebitur terram, pro qua iuraui patribus eorum. ¶Hæc illis in figuram contigisse Paulus quoq; Apostolus testis est. Nam cùm de hac sacra loquẽs historia dixisset, Patres vestri omnes mare trãsierunt, & omnes in Moyse baptizati sunt in nube & in mari, & omnes eandem escam spiritualem manducauerunt, & omnes eundem potum spiritualem biberunt, bibebant autem de spirituali consequente eos petra, petra autem erat Christus, sed non in pluribus eorum, inquit, benè placitum est Deo. Nam prostrati sunt in deserto: & quia tẽtauerunt Christum, à serpẽtibus perierũt: & quia murmurauerunt, interierunt ab exterminatore, & protinus adiungit: Hæc autem omnia in figura contingebant illis, scripta sunt autem ad correptionem nostram, in quos fines seculorũ deuenerũt. In figura videlicet, quorum, nisi eorum, quæ in hoc fine seculorum, id est, in hac mundi sexta ætate facta sunt? ¶Christus dominus Aegypti rege, id est, tenebrarum principe debellato, per mare rubrũ baptismi sui traduxit illos, & nũc per vitę pręsentis desertũ regit, vt inducat in repromissionẽ æternæ hæreditatis, id est, in eã, de qua nũc loquimur, gloriã beatã resurrectionis. Quã enim ab illo terrã lacte & melle manantẽ sperare debemus, nisi cõformitatẽ corporis christi quòd resurrexit, in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis, vt per illud reformet (sicut Apostolus ait) corpus humilitatis nostræ configuratũ corpori claritatis suæ? ¶Igitur & hi, qui veritatẽ negãt eiusdẽ resurrectiõis, sicut & illusores, malorũq; cõcupiscẽtes, tẽtatores atq; murmuratores, iustè prosternũtur in deserto & pereũt, atq; ab exterminatore intercũt. Totidẽ quippe, id est, quadraginta diebus, Euangelica refert scriptura in multis exploratam esse argumentis terram carnis Christi, quòd verè resurrexit à mortuis, vt veraciter agnoscamus ex illa, qualis erit nobis status futuræ resurrectionis. Ascenderunt fidei exploratores ad meridiẽ, id est, vbi eleuatus erat verus sol christus per altissimã resurrectionem, & attulerũt nobis botrum cum palmite suo, quem portant duo viri, id est, ipsum Christum, cui dicit sponsa in Cãticis: Botrus cypri dilectus meus mihi, portant, inquam, in vecte duo viri, id est, pendentem in ligno crucis cum veritate corporis, in quo resurrexit. Hunc enim susceptum portant duo viri, id est, duo populi, Iudaicus atq; gentilis: & sicut anterior ex eis, qui botrum ferebant, portabat quidem, sed auerso dorso nõ videbat, posterior autem & portabat & videbat: Sic anterior populus Iudaicus te-

Margin notes: Psal.67. Psal.103. 1.Cor.13. Luc.24. Eccle.27. Num.13. 1.Cor.10. Coloss.2. Philip.3. Actor.1. Cant.1.

vidit & capillatiam zonam, qua fuerat alligatus, mirata tétauit. Quam cû omninò suis nodis firmissimus sicut erat, côperisset astrictá, crepuisse atq; exiluisse suspicata est. Qui etiá ipse cùm integerrimus fuisset inuétus, futuræ salutis quodammodo pignus de tâto miraculo se accepisse præsumpsit, atque illud vinculû soluens, simul cum eodê anulo proiecit in flumen. Nô credant hoc, inquit idê Augustinus, qui etiá dominum Iesum per integra virginalia matris enixum, & ad discipulos clausis ostijs fuisse ingressum non credunt.

¶ Comparentur nunc duo hæc tam insignia diuinæ pietatis miracula, recês hoc quòd hominem cingulum renum eius firmiter obstrictum, & indissolutum transijt & exiliuit: & illud antiquius, quòd zonæ insertùs, nodo integro persistéte erupit anulus. Nescio quid mirer amplius, nisi quòd hic pariter, vt supra dictum est, vox diuinitùs audita est.

Sic potuit clauso Chrs prodire sepulchro.

¶ Hoc igitur vbi accepi, manè quippe, vbi primum loquendi copia fuit duobus tantum fratribus, quorû vnus extiti, attonitus adhuc frater ille rê gestá retulit, obnixè postulans, vt creditum nobis secretû nunquam cû suo nomine proderemus: vbi, inquá, hoc accepi, tâquam meis maximè oblatum à Deo visibus miraculum, lætus arripui. Siquidê eadem nocte & eandem paulùlum ante horam, qua illud accidit, supradictam similitudinê ruminare cœperam, scilicet quòd hi qui fidei resurrectionis detrahunt, & ideo non veram carnis naturam credunt resurrecturam, quia dominus clauso sepulchro surrexit, vel quia clausis ad discipulos ingressus est ianuis, similes sunt illis, qui terræ quam inspexerant, detraxerût apud filios Israël dicentes: terra quá lustrauimus, deuorat habitatores suos.

1. Cor. 1. ¶ Nô igitur importunè longior nûc trahitur sermo de resurrectionis gloria, cui incœpto materiá adaugêt cęlestia, quæ sese vltro offerût, miracula. Non poterat quidê, etiá si ista deessent, Christiana fides côprehêdere sapiêtes in astutia eorû: qui dum credere fugiunt, clausis ianuis verû potuisse corpus ingredi, quòd supra naturá est, illò declinant iudiciû, vt dicát illud ventis & aere subtilius effectû, quòd côtra naturá est. Nô solû enî nihil sese adiuuant, sed & magis implicát, dû defendendo naturam ab eo quod suprà est, ad id deuoluût, quòd côtra illam est. Vtrunq; miraculû, sed hoc, vt dictû est, supra naturá, illud quòd hæretici suspicati sunt, scilicet impalpabile de palpabili corpus factû esse, maius quidê, sed inutile & contra naturam miraculum est. Quid enim maluerit diuinitas, vtrû id quod contra naturam, an id quod supra naturá est, in Psalmo euidenter ostendit, dicens: Posuisti super me manum tuam. Psal. 138. At nunc ponendo exempla supradicta, quòd verû corpus hominis, verû cinguli sui corpus, id est, zonam ceruinam nodo firmiter obstrictá excesêit, olim que nodum irresolutum anulus exiliuit, proponit diuinitas: Sic potuit clauso Chrs prodire sepulchro. Assumit ratio: Sed illa supra naturam facta sunt. Concludit fides supra naturam: Ergo verû Christi corpus clauso prodire sepulchro, clausis potuit ianuis introire ad discipulos. ¶ Et hoc verè Deum decuit, videlicet sua taliter vti potentia, vt quam ædificanerat naturá, non destrueret, sed eandem permanentem, imò perfectam, quò vellet & vnde, traduceret vel educeret, quod qui non concedit, superest vt multo minus illud concedat, quòd corruptibiles ac mortales adhuc Apostoli sic educti sint, quomodo in Actibus Apostolorum scriptum est: Carcerê quidê ad Actor. 5. huc clausum inuenimus, cum omni diligentia, & custodes státes ante ianuas: aperientes autem carcerem, neminem intus inuenimus. Superest, vt istos quoq;, qui necdû resurrexerát, in ventos & aêrem subtilem, quo per patétes rimas efflari possent, euanuisse asserat, siquidem sacram recepturi sunt scripturam. Quam qui non recipiunt, nec audiendi, sed vt infideles omninò vitádi sunt. ¶ Nobis credentibus illud pro argumento sufficit, quia de nihilo Deus cûcta creauit, & cuncta quasi nihilum & inane reputata sunt ei ad agendû quicquid voluerit, ad traducendum quippiá quocunq; voluerit. Mirûq; hoc potius esset, si ita non posset, quû nemo ferè tam imperitus artifex sit, vt quòd composuit, penetrare ipse vel aperire non possit. At ille quum voluit, aperta est terra & deglutiuit Dathan, statimq; ora concludens operuit super congregationê Abiron, qui principes seditióis extiterunt, promissionibus Dei detrahentes, & Num. 16. cum subsannatione dicentes: Reuera induxisti nos in terram, quæ fluit riuis lactis & mellis. Quorum exemplum cauere debuerát hi, qui resurrectionis fidem (vt supradictû est) detrahere ausi sunt, quomodo & ipsi ex illis sunt, quibus iuraui (inquit dominus) in ira Psal. 94. mea, si introibunt in requiem meam, nullus eorum introibit in hæreditatem credêtibus promissam. Iurauit enî illis in ira sua, lacessitus eorum nequitia.

Cur hæc Paschalis sacra solennitas octauas habeat, cùm ipsa sit octaua, id est, octauá mundi ætatem respiciat, quæ est vniuersalis resurrectio.

Caput V.

L Iam

IAm de reliquis Paschalis hebdomadæ officijs locuturus, opportunũ esse arbitror, de ipsis Paschæ octauis communiter aliqua præloqui. Quæri etenim potest, cur cũ hæc sacra solennitas octauam illam significet, vt superius dictũ est, quæ septem labentibus huius mundi ætatibus, ęterna stabilisq; succedet, ipsa quoq; octauas habeat. ¶ Nam de cæteris solennitatibus illud ferè omnibus notum est, quòd idcirco octauas habeant, quia principium iam illis adesse, finemque, id est, consummationẽ fœlicitatis in resurrectiõe futuram esse pariter considerãtes, iure in octauam vsque celebritatis perducimus lætitiã. Hæc autem solennitas, quia resurrectiõis est, ipsam totam respicit octauam, & celebritas eius vltra dies octo, id est, vsq; Pentecosten protenditur. Cur ergo & ipsa octauas habeat, meritò quęritur. ¶ Sciendum itaq; est, quia resurrectio nostra, quam expectãtes iam nunc huius solennitatis occursu pręoccupando celebramus, vera & perfecta erit circuncisio, significata per illã, quę in veteri lege carnali Israel *Gene. 17.* mandata est, octaui diei circuncisionem. Huius autẽ veræ circuncisionis, octo (vt ait Hieronymus) beatitudines sunt, & considera, in quiens, quia veræ circuncisionis octaua bea- *Matth. 5.* titudo martyrio terminetur. Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorũ est regnũ cœlorũ. Verã ergo circuncisionem resurrectionis rectè solẽnibus octo dierũ celebramus officijs, quam dñs ipse, vt magnificã esse ostenderet, tanquam plenũ & solidũ corpus, longo, lato atq; alto permensus est octonario beatitudinum numero cõmendãs, qui eiusmodi est apud geometras, vt plenũ & solidũ corpus primus perficiat. Nostris enim numeris illi vti familiare est, imò suis, cui veraciter dictum est: Omnia in numero & mensura & põdere posuisti.

¶ Veruntamen quoniam non adeo geometricas traditiones, sed potius æterni musici Dei cantiones in scriptura sacra cognoscere operæprecium est, qui & citharam se habere indicat, cui dicit in Psalmo: Exurge *Sapient. 11.* gloria mea, exurge psalterium & cithara, cantilenam eiusdem citharæ, imò citharam ipsam, in his octo beatitudinum sententijs tãquam octo chordis, quæ integram reddũt diapason, consideremus. Et hoc placeat vel maximè musicis, quia cùm (sicut tradũt musicæ artis scriptores) citharas antiquitus octo per diapason chordis fieri mos fuerit, musi- *Psal. 56.* cus cœlestis Deus, hanc illis in cithara sua, id est, in ea quã assumpsit humanitate, de carnis nostræ sylua similitudinem repræsentat, dũ æternæ lætitiæ cantilenam per integram diapason, id est, per octo beatitudinum chordas modulans, scitos pueros ad saltandũ, id est, dociles discipulos ad bene operandum excitat. ¶ Illud quippè fidei nostrę notissimũ est, *Matth. 11.* quia citharæ huic de septem vocum discriminibus nihil deest. Quid enim sunt septẽ spiritus Dei, quibus dominicus homo, requietionis locus vnicus est, nisi septẽ vocum spiritualiũ discriminia, quibus omnis eisdem domini nostri cõtexitur doctrina. Illud quoq; prętereundum non est, quòd sicut vocũ non nisi septẽ sunt discriminia, & idcirco in diapason octaua semper eadem est, quę & prima, sic secundũ Spiritussancti septem munera dũ nobis cithara hæc, octo cordis, id est octo beatitudinibus cœlestẽ diapason personat, octaua beatitudo eadem est, quæ & prima, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.

¶ Quod nè nullius autoris patrocinio fultũ, fortè vlli cõtemptibile videatur, beati Augustini non longè dissimilẽ super eisdẽ Dei spiritibus, eisdẽq; beatitudinibus sententiã habemus. Ille nanq; septẽ gradus, quibus ad diuinam contemplatiõẽ possit ascẽdi, in libro de doctrina Christiana distinguens, septẽ spiritibus Dei, septem supra dictas beatitudines hoc modo coaptat, octauã nũc interim omittens, quoniã ipsa eadẽ est quæ prima. De spiritu timoris domini, timor (inquit) iste cogitationẽ de nostra mortalitate, & futura morte necesse est incutiat, & quasi clauatis carbonibus omnes superbiæ motus ligno crucis affigẽs, pauperes spiritu, id est, humiles efficiat. De spiritu autem pietatis, deinde (inquit) opus est mitescere pietate, neq; contradicere diuinæ scripturæ siue intellectæ, cũ vitia nostra percutit, siue non intellectæ, quasi nos aliquid melius possimus sapere. De spiritu verò scientię, tũc ille timor, inquit, quo cogitat de iudicio Dei, & illa pietas qua nõ potest nisi credere sanctorũ librorũ autoritati, cogit eum seipsum lugere. Nam ista scientia bonæ spei hominem, non iactantẽ, sed lamentantẽ facit. De spiritu fortitudinis, hoc, inquit, affectu impetrat, sedulis precibus consolationem diuini adiutorij, ne desperatione frangatur, & esse incipit in quarto gradu, hoc est, fortitudinis, quo esuritur & sititur iustitia, & ab omni mortifera iucunditate rerum transeuntium fortiter sese auertens animus, extrahit. De spiritu consilii, vbi (inquit) aspexit quãtum potest, in longinqua radiantẽ incommutabilem trinitatem, eandemq; vnitatem, suiq; aspectus infirmitate sustinere se illam lucem non posse persenserit, in quinto gradu, hoc est, in consilio misericordiæ purgat animam tumultuantem, seq; in dile-

ctione proximi gnauiter exercens, in ea per-
ficitur. De ſpiritu intellectus, cũ (inquit) hoc
modo peruenerit ad inimici dilectionem, aſ-
cendit in ſextum gradũ, vbi iam ipſum pur- 1.Cor.13.
gat oculum, quo videri Deus poteſt, quantũ
poteſt ab his, qui huic ſeculo moriuntur, vi-
delicet per ſpeculum & in ænigmate. De ſpi-
ritu ſapientiæ, ita, inquit, purgans oculũ cor-
dis, talis filius aſcendit ad ſapientiam, quæ ſe
ptima eſt, qua pacatus tranquillusq́; perfrui-
tur. Initium ſapientiæ timor domini. Ab il- Pſal.110.
lo enim vſq; ad ipſam per hos gradus tendi-
tur & vnitur.

¶ Sed nos iam ad rationes officiorum cõ-
ſiderationem vertamus, & cùm tanti docto-
ris autoritate eadem officia, quæ octo beati-
tudines myſticè prædicant, à gradibus vel or
dine donorum Spiritus ſancti non diſſonare
firmemus. Adeo nanque in his paſchalibus
præſentis hebdomadæ officijs, illa octo bea-
titudinum conſonantia obſeruata eſt, vt
ſenſibus vel ordini ſententiarum, quibus il-
las dominus beatitudines contexuit, ſen-
ſus & ordo officiorum, ſi diligenter exami-
netur, conſonare probetur. Hoc autem ſupe
rius in officio primo diei non dictum, ſed vſ-
que adhuc opportunè reſeruatum eſt, vide-
licet quia longa interiectio nouarum con-
ſuetudinum, de quibus dicendum videba-
tur, lectoris memoriam fatigare vel etiá frau
dare poterat. Nunc ergo vbi rationes of-
ficiorum paſchalium continuandæ ſunt, cõ-
petentius dicetur quòd illic eſt tacitum.

Iterum de officio primi diei dominicæ reſur
rectionis, quòd & cætera huius hebdoma-
dæ officia ſecundũ octo beatitudinum, & ſe-
cundũ penè totidẽ donorũ Spiritus ſan-
cti, ordinata ſunt aſcenſiones.

Beati pauperes ſpiritu.

Caput VI.

OFficium primi diei dominicæ reſurre-
ctionis ſuperius dictum eſt, ad vniuer
ſalis ſpectare diem noſtræ reſurrectio
nis, idq́; planis & ſponte occurrentibus com Pſal.75.
probatum eſt argumẽtis, maximè offerenda
manifeſtè cõcurrente rationi: Terra tremuit
& quieuit, dum reſurgeret in iudicio Deus.
Hoc proculdubio chriſtianę fidei militiá in- Pſa.138.40.
greſſos, pauperes ſpiritu (id eſt, humiles) exi- 1.Cor.5.
git fieri, cõſiderantes quia timor magnus & Exod.12.
tremor erit, quando dicet patri rex & iu-
dex omnium, Reſurrexi & adhuc tecũ ſum,
in ſuggillationẽ inimicorũ ſuorũ, qui dixe-
rũt: Quoniam morietur, & peribit nomen e-
ius? eò quòd neſciat quiſq; noſtrum, quis ad
dexterá, quis tunc ſtatuendus ſit ad ſiniſtrá.
Quamuis epulemur in azymis, & immolatus
Chriſtus paſcha noſtrum ſit, quamuis carnes
agni precioſę ſint, lactucę agreſtes cũ quibus
comedimus valde amarę ſunt, & carnes pro-
pter quos baculos tenẽtes in manib', & feſti- Eccle.40.
nãtes comedim', tota nocte formidãdi ſunt. Eſa.11.
Atq; hic eſt ſpiritus timoris domini. qui in
fundo cordis, vt fundamentum ponitur, quo
cætera quæ ſuperædificanda ſunt, firmiter
portentur. ¶ Hæc illa paupertas, id eſt, regi-
na humilitas, quæ totius ſecuturæ beatitudi-
nis cumulum, ne ſuperbiæ vento exufflетur,
præpoſita ſeruat. ¶ Hic eſt ſeptem graduum
primus, per quos iuxta Ezechielem ad portã
orientalem aſcenditur. Et ne quem moueat,
quòd aliter à doctorib' quàm à Propheta gra
dus iſti ordinentur, Spiritus namq; timoris,
quẽ primum ponimus, ab Eſaia ponitur vlti-
mus, Gregorij ſententia ponẽda eſt: Prophe
ta, inquit, quia de cœleſtibus adima loque-
batur, cœpit magis à ſapientia, & deſcẽdit ad
timorem. Sed nos, quia de terrenis ad cœle-
ſtia tendimus, eoſdem gradus aſcendẽdo nu-
meremus, vt à timore ad ſapientiá peruenire
valeamus. Sed vt ad ſuperiora reuertamur,
quid aliud in eodẽ officio per hoc ſignifica-
tur, quod ſedit iuuenis in dextris coopertus
ſtola candida, niſi quòd beati pauperes ſpiri- Mar.16.
tu, à timore domini aſcendentes, regnum cœ Pſal.44.
lorum obtinebũt, & ex ipſis collecta aſſiſtet
regina à dextris eius in veſtitu deaurato.

¶ Quòd præter ſuperius memoratas cau-
ſas, ſtatio ad ſanctam Mariam etiam ſecundũ
hæc conueniat, ex abundanti eſt per conqui-
ſita probare argumenta. Omnes enim illã hu
milium nouimus eſſe reginã, cuius anima do
minũ magnificans, cuius ſpiritus in Deo ſalu
tari ſuo exultãs, cauſam reddit: quia reſpexit,
inquiens, humilitatem ancillæ ſuæ, quia diſ-
perſit ſuperbos mente cordis ſui, quia depo-
ſuit potentes & exaltauit humiles. Vere atq; Luc.1.
fideliter. ¶ Nam poſuit ſuper eos orbem. Vbi 1.Reg.2.
enim habemus in cantico Annæ, domini e-
nim ſunt cardines terræ, & poſuit ſuper eos
orbẽ. In Hebræo ita habemus: Domini enim
ſunt afflicti terræ. Afflictos terræ, Hebręi (in
quit Hieronymus) pauperes ſpiritu & humi-
les corde intelligunt, ſuper quos dominum
orbem poſuiſſe dicunt, quia terra in meritis Ephes.2.
eorum ſtare autumant. Nos autem ſuper fun- Dan.2.
damentum humiliũ Apoſtolorum & prophe
tarum, orbem, id eſt, eccleſiam nouimus eſſe
poſitam, & ſcimus quia lapis ille, qui factus
mons magnus, hunc implet orbẽ, & ſuſtinet,
& de ventre humilitatis mariæ (de qua loqui-
mur) aſſumptus eſt. Et nunc quidem officiũ
primi diei recapitulauimus, ob continuan-
das (vt dictum eſt) octo beatitudines, dein-

ceps, vt earum mystica series euidentius pateat, dabimus operam, singula iuxta propositum, percurrendo officia.

De officio secundæ feriæ, Beati mites.
Caput VII.

IAm sæpe dictum est, Euangelium cuiusq; officij caput esse, cæterasque partes illi, vt membra capiti, concordi sensu cohærere.

Luc. 24. ¶ Est autem diei præsentis hoc Euangelium, quòd duo ex discipulis domini Iesu, euntes in castellũ nomine Emaus, ostẽsum sibi dñm in via, sed in alia effige, tandem cognouerũt in fractione panis, & cum ipse euanuisset ex oculis eorum, illi ad inuicem dixerunt: Nonne cor nostrum ardens erat in nobis de Iesu, dum loqueretur in via, & aperiret nobis scripturas? ¶ Primum ergo videndum de cæteris partibus officii, quomodo huic Euangelio consonent, & maxime de introitu, Introduxit vos dominus in terram fluentem lac & mel, &c. & tũc palam erit, quod beatitudinũ secundæ totum officium consonet sententiæ, Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram. ¶ Et quidem difficile hoc esset, nisi compunctionem lachrymosam, qua isti cor suũ arsisse dixerunt, doctores nominati ante nos terram aquis irriguam appellauissent. Et recte, quia compunctione lachrymas excitãte, fidelis anima tãquam bono terræ suæ frumento, refecta, dicit: Psal. 41. Fuerunt mihi lachrymę meæ panes die ac nocte. Huic animæ beatus Gregorius Axam filiam Caleph eleganter assimilat, quæ sedens asino, cum suspirasset, dixitq; ei pater suus. Iosue 15. Quid habes? Ecce, inquit, terram arentem dedisti mihi, da & irriguam aquis. Deditq; ei pater suus irriguum superius, & irriguũ inferius. Omnis enim, inquit, fidelis anima sedens animo, id est, carnis suæ motibus præsidens, prius timore compungitur, quòd est irriguum inferius: post amorẽ, quod est irriguum superius, & quæ prius flebat, ne duceretur ad supplicia, postmodũ amarissime flere incipit, quia differtur à regno.

Luc. 24. ¶ Et cõpetenter similitudo hæc sese obtulit, quæ cũ in singulis electorum perficiatur inuisibiliter, in his duob⁹ de quibus loquimur, visibiliter quoq; peracta est. Cùm eñ ambulãtes secũ tristes colloquerẽtur de his quę acciderãt, quid aliud q̃ anima eorũ velut Axa sedẽs asino suspirabat? Et cũ Iesus accedẽs & iũgẽs se in via, qui sunt hi sermones, inqt, quos cõfertis ad inuicẽ ambulantes & estis tristes, quo dissimile est ei quod Caleph suspirãti dixit filiæ. Quid habes? Nam & ipsum nomẽ Caleph, domino Christo cõgruit. Interpretatur eñ, Psal. 44. quasi cor. Verbũ autẽ Dei Christus Deus, de corde patris eructatum est, & paterno cordi, quo eructatum est, per omnia simile est. Sed & hoc quasi cor erat idẽ dominus, quod discipulorũ cordi sic se conformauit, vt quia apud semetipsos intus amabãt & dubitabãt, eis foris dominus & præsens adesset, & quis esset non responderet. Cum autẽ corda eorũ tanta charitate ditauit, vt magnitudine diuitiarum eiusdem charitatis attoniti dicerent, Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dũ loqueretur nobis in via, quis non attendat illum animabus eorum dedisse irriguum superius, scilicet vt superni amoris profundo vulnere compungerentur. ¶ Itaq; dubiũ nil remanet, quin in Euangelio tali hic introitus consonet, Introduxit nos dominus in terrã fluentem lac & mel, atq; ideo constans & probatum est secundæ huius feriæ officio secundam beatitudinis prædicari sententiam, Beati mites quoniam ipsi possidebunt terrã. Mites autẽ spiritus pietatis efficit, quòd & ipsa res indicat, & Augustini sentẽtia superius dicta confirmat. Num. 14. Itaq; tam secũda beatitudinis sententia, quam secundus donorum Spiritus sancti gradus præsentis officij causa materialis habetur. ¶ Lectio quoq; Actuum Apostolorum quæ præmittitur per os Petri Apostoli, Acto. 10. ex eo maxime loco huic Euangelio secundũ suæ præcursionis officiũ succinit, vbi ait: Huic omnes prophetæ testimoniũ perhibẽt remissionẽ peccatorũ accipere per nomen eius omnes qui credunt in eũ. Cum enim dominus supra dictos increpasset discipulos, q̃ tardi essent ad credendũ, Et incipiẽs, inquit Luc. 24. Euangelista à Moyse & omnibus prophetis, interpretabatur illis in omnibus scripturas quæ de ipso erant. ¶ Similiter offerenda, Angelus domini descẽdit de cœlo dictis Euãgelicis cõsonat, vbi referentes discipuli domino, quẽ peregrinũ esse arbitrantur, inter cætera dicũt: Sed & mulieres quędã de nostris terruerunt nos, quæ diluculo fuerant ad monumentũ & nõ inuẽto corpore eius, venerũt dicentes, se etiã visionẽ vidisse angelorũ, qui dicũt eũ viuere. ¶ Alleluia, Nõne cor nostrũ, futurum nobis illud inclamat, quod omnes quorũ cor nunc ardens est de Iesu in via, dũ loquitur nobis per scripturas, cum illũ cognouerimus in fractione panis, de quo dictũ est Beatus qui mãducabit panẽ in regno dei, tunc æterna exclamatione nos inuicẽ cõmemorabimus desideriũ, quo nũc ardemus, nostramq; satietatem, quæ tunc plena sine fastidio erit, admirabimur, re ipsa tãdem experti, Luc. 14. quod nunc suspirantes credimus.

Cur statio ad sanctum Petrum.

¶ Secundum ea quæ dicta sunt valde congruit & hoc quod præsenti officio pręscripta

est sta-

officio præscripta est, statio ad sanctum Petrum. Cui enim pater omnium Deus largiori gratia dedit irriguum superius & irriguum inferius, reuocemus ad memoriam quæ circa illum acta sunt, & esse manifestius apperebit. Mox vt trina negatione cecidit, conuersus (inquit Euangelista) dominus respexit Petrum, & recordatus est Petrus verbi domini quod dixerat ei, quia priusquam gallus cantet, ter me negabis, & egressus foras fleuit amare. Tunc vere beatus inter omnes mites cœpit possidere terrã vero timore compunctus, quo[d] est accepisse irriguum inferius. Quando autem resurrexit dominus, & (sicut in Euangelio legimus, & in communione hac die cantamus) surrexit dominus & apparuit Petro, quid putamus, quantos intro currẽti ad se misericordiæ, responderit gemitus, vero amore compunctus, quod est accepisse irriguum superius? Quia ergo & hic cunctis mitibus positus est in exemplum, & beata Dei genitrix omnium regina est humilium, recte hodierna statione ad S. Petrũ, beatos eius exemplo prędicamus mites, quia possidebunt terram. Sicut hesterna statione ad S. Mariam, beatos eius exemplo prædicauimus pauperes spiritu, id est, humiles, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.

Luc.22.

Luc.24.

De officio tertiæ feriæ, Beati qui lugent. Cap. VIII.

Matth.5. Qualiter tertiæ ferię officium tertiæ cõsonet supradictarum sententiæ beatitudinum, nõ citius approbaretur, nisi supra scriptis suffragantis scripturæ patrocinijs sermo fulciretur. Nam constat quidem quòd nulla contrarietas, sed nec vlla sit in sensibus diuersitas, sed in verbis manifesta dissonantia est. Videlicet in illa sententia tertiæ beatitudinis, lugẽtes beatificamur: Beati qui lugent, quoniam ipsi cõsolabuntur. In huius aut officij introitu, aqua sapientię beati viri potati referuntur. In offerenda, Intonante de cœlo domino & altissimo dante vocem suam, fontes aquarum apparuisse memorantur. In communione quoq; qui cum Christo resurrexerunt, quæ sursum sunt sapere iubentur. Ita totum pene officium diuinam nobis commendat scientiã, nusquam beatorum luctum proprijs vocibus denuncians. ¶ Hic igitur necessario beati Augustini, quæ superius inter cætera est, patronam tenemus sentẽtiam. Tunc ille timor (inquit) & illa pietas, quę nõ potest nisi autoritati sanctorum librorum cedere, cogit eum seipsum lugere. Nam ista sententia bonæ spei hominem, non se iactantem, sed lamentantem facit. Itaq; nos ad tertium illum gradum, considerationem conferamus, & hoc officium, quo scientia Dei sub nomine aquarum prædicatur, à beatitudine lugentium, non discrepare probemus.

Psal.17.

Coloss.3.

¶ Primo sciẽdum est, luctum hunc de quo dictum est: Beati qui lugent, non esse mortuorum communi lege naturæ, sed peccatis & vitijs mortuorum. Sic Paulus Apostolus flere se ac lugere dicit eos, qui post fornicationem & immunditiam non egerunt pœnitentiam. Lugendi enim sunt, quia nõ luxerunt. ¶ Hic autem luctus in hodierno commendatur Euangelio, dicente domino ad discipulos quibus apparuerat: Quia sic oportuit pati Christum & resurgere à mortuis tertia die, & prædicari in nomine eius pænitentiam & remissionem peccatorum in omnes gentes. Pœnitere enim, pro peccatis lugere est. Sed nec ipsam, quæ luctum hunc efficit, causam hæc eadem Euangelij lectio penitus omittit. Cùm enim dixisset dominus discipulis suis: Quoniam necesse est impleri omnia quę scripta sunt in lege Moysi & prophetis & in psalmis de me, tunc (inquit Euangelista) aperuit illis sensum vt intelligerent scripturas. ¶ Ipsum igitur effectum, id est, pænitentiæ luctũ, causamq; efficientem, id est, scientiam cæteræ partes prædicant officij. Scripturarũ quippe intelligentia, lamentorum siue luctus causa est effectiua: quia sicut nemo fere adeo crudelis & stultus viator est, vt cũ forte per medium occisorum graditur, non saltem aliquantulum represso risu & cachinno, subsistat cõpunctus: sic nemo est qui non aliquantò dolore mordeatur, cum rite intellectis versatus in scripturis, prophetas occisos, dominũq; prophetarum crucifixum, omnesq; præcones veritatis ab eo missos, tribulationẽ passos attendit, qui omne prẽsentis vitæ gaudiũ vanitatẽ & deceptionẽ esse, flendo & moriendo testati sunt. ¶ Intantum aũt prædicandæ scientiæ Dei, compositio studet huius officij, vt cum versus omnes gradualis per totã hãc hebdomadã, de vno eodẽq; psalmo centesimo decimo septimo sumpti sint: hodiernũ versum, Dicaut nunc qui redempti sunt à domino, de alio, id est, centesimo sexto psalmo sumi placuerit, quia videlicet totus psalmus ille, exhortatio est ad omnes fideles, laudare dominum, quod per scientiam sui de quadruplici tẽtatione nos liberauit, scilicet quia eripuit eos de necessitatibus eorum; id est, de periculo infidelitatis, quia liberauit eos qui de necessitatibus eorum, id est, à debilitate prauæ consuetudinis, quia liberauit eos à tædio bonæ actionis, quia eduxit eos ab hæreticorum impugnationibus & versutiis, qui

2.Cor.12.

Luc.24.

prius enarrabant in solitudine inaquosa, id est, in siccitate doctrinæ, sacrarũ penuria scripturarum. Antequàm, sicut in introitu cantamus, aqua sapientiæ potaret eos, antequàm sicut in offerenda canimus, intonante de cœlo domino apparuerunt fontes aquarum, id est, apostoli, per quos altissimus dedit vocẽ suam, id est, illam de qua nunc loquimur, no tam fecit viarum suarum scientiam. Plane igitur tertiæ feriæ officium, tertiam beatitudinis cõmendat sentẽtiam, prędicando eã, quæ non iactantes, sed lamentantes faciat, scientiã.

Psal. 106. Eccle. 15. Psal. 17.

¶ Cur statio ad sanctum Paulum.

¶ Statio ad sanctum Paulum conuenienter huic officio pręscripta est, iuxta omnia quæ supra dicta sunt, vel rationabiliter dici possunt. Huic enim singulari gratia dominus aperuit sensum vt intelligeret scripturas, quod pauloante de cæteris apostolis dictum est. Vnde & ipse ait, Euangelium meũ, quod Euangelizatum est, non est à me, neq; enim ego ab homine accepi illud, neq; didici, sed per reuelationem Iesu Christi. Itemque quod in eodem Euangelio dictum est, & prędicari in nomine eius pœnitentiam & remissionem peccatorũ in omnes gentes, maxime per hunc adimpletum est, per quẽ omnes gẽtes cognouerunt gratiam Dei, & per eũ aqua sapientiæ gentes potatæ sunt, & maxime per eum luctuosa dei scientia, dictis & scriptis apposita est, quod vberius in Epistolis ad Corinthios inueniri potest. Dicit enim his inter quos fornicatio audita fuerat: Et vos inflati estis, & non magis luctum habuistis, &c. Itẽ, Contristati (inquit) estis ad pœnitentiam, cõtristati estis secundum Deum & reliqua. Et intantum ab eis quibus prędicauerat, luctum exigebat, vt ipsi non lugerent, humilitatem se à Deo ipse deplangeret, & non lugentes lugeret, sicut ad eosdem Corinthios. Ne cùm venero, inquit, iterum humiliet me Deus apud vos, & lugeam multos qui ante peccauerunt, & non egerunt pœnitentiam super immunditiam & fornicationem & impudicitiam quam gesserunt. ¶ Hinc & beatus Iob, cum de scientia quam habuerat priusquam sibi dominus de turbine loqueretur, dixisset, Audito auris audiui te, & de augmẽto eiusdem scientiæ, quòd accepit ex collocutione Dei, subiunxisset, Nunc autem oculus meus videt te, statim multiplicem scientiam causam esse ostendens effectiuam luctusque & pœnitentiæ, idcirco (inquit) ipse me reprehendo, & ago pœnitentiam in fauilla & cinere. ¶ Remoueamus igitur nostram à paschalibus gaudijs ineptam lætitiam, neq; carnes agni comedamus absque lactucis agrestibus, quia beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.

Galat. 1. Luc. 24. 1. Cor. 5. 2. Cor. 7. 2. Cor. 12. Iob. 42. Exod. 12. Matth. 5.

De officio quartę ferię, Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam.

Caput IX.

Officium quartę ferię, qualiter quartę beatitudinum sententię consonet, approbare operosum non est. Verum illud potius quęrendum esset, qualiter quarta hęc beatitudo, qua dictum est, Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quarto gradui gratiarum Spiritus sancti, id est, fortitudini congruat, nisi ex supradictis Augustini verbis cõstaret, fortitudinis esse eousq; ab omni mortifera iucunditate rerum transeuntium animum euellere, vt vacet illi iustitiam esurire ac sitire. Hoc autem quod pręmissum est, scilicet pręsens officium, quartę beatitudinis esse pręconium, perspicue patet quia per conuiuium illud, quòd secũdum hodiernum Euangelium, dominus noster post resurrectionem cum septem discipulis celebrauit, illa saturitas (vt beatus Gregorius exponit) significata est, quę hic esurietibus & sitietibus iustitiam in illo ęterno conuiuio reposita est. Restat igitur hoc solum, vt pręeunte mystico sensu Euangelii, videamus qualiter illud cęteræ consequantur partes officij.

¶ Veridica doctorum expositione traditum nobis est, hoc quod dominus noster post resurrectionem suam, discipulis in mare laborãtibus, stetit in littore, illud innuere, quòd ipse resurgens ex mortuis, iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur, ac si rebus ipsis loquatur in ęternitatis soliditate stabilitus: Iam vobis in mari non appareo, quia vobiscum in perturbationũ fluctibus nõ sum. ¶ Quod mane facto stans in littore, discipulis nescientibus quia dominus est, Mittite, inquit, id dexterã nauigij reto & inuenietis, illud significat, quòd manè, id est, in die iudicii, transacta pręsentis nocte seculi, omnes electos suos vniuersali resurrectione ad dexteram suam congregabit. Magni etenim pisces & numerati omnes centum quinquaginta tres, omnes electos significant, qui meritis magni, & sanctę trinitatis fide perfecti, tũc ad littus maris, id est, in finem seculi, sunt colligendi. Ibi septẽ discipulos ad cõuiuium inuitat, quia perfecta Ecclesia, iamq; tota septiformi spiritu cõstructa, tũc receptis corporibus ad ęternas cum illo discumbent epulas. ¶ Quid ergo sibi vult hoc quod cantamus in in introitu, dictũ de die iudicii. Venite bene dicti patris mei, percipite regnũ, nisi quia significatur hoc ipsum in Euãgelio prędicto per illud, quòd exeũtibus discipulis ad littus, tãtumq;

Iohã. 21. Rom. 6. Matth. 25.

tumq; numerũ magnorũ pisciũ trahentibus, ait dominus, Venite prandete. Regnũ enim illud vnũ æternũ prandiũ est, vna & perpetua cœna est. Illic inueniẽter omnes electi, quos hic appellat benedictos patris sui, quiq; per illos pisces magnos & numeratos signati sunt. ¶ Illic inquã, in littore illo, id est, in seculi fine, prunas inuenient & piscẽ superpositũ, piscẽ (inquã) assum, id est, Christũ Deũ & hominẽ passũ, tũc in ignẽ nõ passionis, sed amoris propositũ, de quo amore loquitur Esaias: Dicit dñs, cuius ignis est in Sion, & caminus ei⁹ in Hierusalẽ, quia videlicet ignis amoris, qui in Sion, id est, in præsenti Ecclesia, nũc est aliquãtulus, tũc in Hierusalẽ, id est, in illa visione pacis æterna perpetuus, & inextinguibilis erit caminus. Inuenient & panẽ positum, id est, veram vitæ æternæ alimoniã Deũ, qui angelorum cibus est, quos pascit immortaliter. ¶ Epistola de actibus Apostolorũ sumpta, de beati Petri Apostoli prędicatione, more suo, cum testimonio secuturi præcurrit Euãgelij, illum maxime locũ contingens, quo dicitur: Ascendit autẽ Simon Petrus, & traxit rete in terram, plenum magnis piscibus. Iam enĩ credo, inquit Gregorius, quod vestra charitas aduertit, quid est quòd Petrus rete ad terrã trahit. Ipsi enim sancta Ecclesia cõmissa est, ipsi specialiter dicitur: Pasce oues meas. Hoc agit verbis, hoc agit epistolis, hoc (vt ad inceptum redeã) illo sermõe secũdo egit, de quo prædicta lectio actione Apostolorũ sumpta est, quo millia quinq; virorũ retibus fidei cõclusa sunt. ¶ Versus gradualis, Dextera domini fecit virtutẽ, pulchre ad hoc cõcinit, quod ait: Mittite in dexteram nauigij rete, & inuenietis. Altius quoq; intuentibus liquet, quia congrua vox est ipsius dominici hominis in littore stantis, vt supradictum est, & omnes mortalitatis nostræ fluctuationes egressi per potẽtiam resurrectionis. Dextera inquit domini fecit virtutem, id est, potentia verbi mihi vniti fecit me vincere mortem, dextera domini exaltauit me, id est, laudabilẽ fecit me. Iterumq; repetens Dextera, inquit, domini fecit virtutẽ, vt ostẽdat eiusdẽ resurrectionis qualitatẽ, scilicet æternã, sicut sequitur in eodẽ Psalmo: Non moriar, sed viuã. ¶ Iuxta quẽ sensum cantamus cũ Apostolo in Alleluia, in cõmunione: Christus resurgens ex mortuis. Offerenda, Portas cœli aperuit dominus, &c. ¶ Tertio nobis inculcat, & replicat, quod ille panis significet, quẽ piscatores nostri, cũ copiosa multitudine magnorum pisciũ ad terrã egressi, cum asso pisce inuenerunt, & ad prandium vocati sunt. Scilicet ille idem panis, in illa est nobis patria repositus, quem nunc in via gustamus, vt videamus quoniam suauis est dominus quem in sacramento altaris sumimus. Aperuit enim dominus portas cœli, & hunc panem pluit nobis, portas (inquam) cœli, id est, prophetas qui prædixerunt, angelos qui annunciauerunt, Mariam quæ concepit & peperit, Apostolos & doctores alios, qui prædicando Dei verbum immiserunt in ora animarum nostrarum egentium, & suam inopiã anhelantiũ, vt gustaremus & agnosceremus, & ad patriã, vbi panis huius plenitudo est, tendentes, in via non deficeremus.

Isa. 33. Apoca. 21. Iohan. 7. Actor. 3. Iohan. 21. Psal. 117. Rom. 6. Psal. 77.

Cur statio ad S. Laurentium. Cap. X.

Beatus Laurentius vnus & bene notus de magnis illis piscibus, piscis magnus, ideóq; assus, cuius assatura suauiter in tota Christi fragrat Ecclesia, in illa lõga morte, in illis tormentis, quia bene mãducauerat & bene biberat, inquit Augustinus, tanquam illa esca saginatus, & illo calice ebrius, tormenta non sensit. Ibi enim erat qui dixit: Spiritus est qui viuificat. Caro enim ardebat, sed spiritus animam vegetabat. Non cessit, & in regnum successit. Idcirco de cunctis eisdem piscibus, quos Simon Petrus ad terram trahit, conuenienter hic vnus electus est, cuius magnitudinem hodierna statio spectandam nobis demonstraret. ¶ In hoc enim Christianæ fidei fortissimo propugnatore maxime claret illud, quòd superius cum scripturæ autoritate monstratum est, quartam beatitudinem, quod est esurire & sitire iustitiam, quarto gradui congruere donorum Spiritus sancti, id est, spiritui fortitudinis, quia martyr insignis esuriens in fortitudine, & fortis in esurie, adeo primo gustu panis illius saginatus est, vt tormenta non sitiret, quia & (sicut ait Augustinus) præeuntem Sixtum Episcopum sequi sitiens, accepit oraculum, vicit diabolum, peruenit ad triumphum. Iohan. 6.

De officio quintæ feriæ, Beati misericordes. Caput XI.

Qualiter officium quintę ferię, quintæ beatitudinum cõgruat sententiæ, qua dictum est, Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam cõsequentur, promptum erit agnoscere, proposito prius mystico sensu lectionis Euangelicæ. Maria Magdalenæ, quæ fuerat in ciuitate peccatrix, quæque amando veritatem, lauit lachrymis maculas criminis, Ecclesiæ de gentibus typum gessit: quæ agnita veritate turbas errorum, quibus prostituta fuerat, deferens, ad fontem gratiæ lauanda cucurrit, & vox veritatis impletur, dicentis: Dimissa sunt ei peccata multa, Iudaico inuidente populo, Matth. 5.

pulo, cuios in typū Pharisæus ille misericordiæ fontem reprehendebat, dicens: Hic si esset propheta, sciret vtiq; quæ & qualis esset quæ tetigit eū, quia peccatrix est. Hæc eadē mulier, sicut in hodierno legimus Euangelio, stabat ab monumentum foris plorans: & post allocutionem angelorum conuersa retrorsum, videt Iesum: & ipsa prius ab illo vo
Iohan. 20. cata nomine suo, vocat eum & ipsa magistrū, &c. In his quoq; typum gerit eiusdem Ecclesiæ. ¶ Sic enim Ecclesia de gentibus foris stabat, quia legis & prophetarum scientiam nō introierat, & tamen dominum quærebat, sicut ille beatissimus centurio Cornelius, vel sicut ille Aetiops eunuchus qui venerat ado rare in Hierusalem, & reuertebatur legens Esaiam prophetam, cuius aditū ad intelligē-
Actor. 8. 10. dum inuenire non poterat. Sic & multi gentilium Deum quærentes foris stabant, quia per quem ad veritatis notitiam ingrederentur, non inueniebant, futurum erat sed non ante dñi ascensionē, vt illis veritas illucesceret, & fidē suā Apostolis indicarent, cōfitentes Christum ascendisse ad Deum patrem suum, id est, æqualem illum esse Deo patri secū dum diuinitatem, quo minor est secundum humanitatem. ¶ Propter quod Mariæ volenti pedes eius tenere. Noli, inquit, me tāgere, nondum enim ascendi ad patrem meum. Vade aūt ad fratres meos & dic eis: Ascendo ad patrem meum &c. Ac si Ecclesiæ de gentibus quęrenti eū, sicut supra dictū est, & sicut ante passionem eius legimus gentiles quęsisse eū, dicentes Philippo: Domine, volumus Iesum
Iohan. 12. videre, dicat ipse: Nolite nūc me tenere, sed postquam ascendero ad patrem, ipsam ascensionem meam credere vos, Apostolis meis ostendite, qui fratres mei sunt, id est, per me idē quòd ego vobis cōferre poterunt. ¶ Itaque diei præsentis Euangelium beatitudini illi consonat, Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Nam in
Oseæ 12. Oseæ eadem Ecclesia dominus dicit: Vocabo non plebem meam, plebem meam: & non
Acto. 10. misericordiam consecutam, misericordiam consecutam. Et rectè quinta hæc beatitudo, imo beatitudinis caosa, quod est misericordem esse secundum Augustinum, sicut supra dictum est, quinto sursum gradui confertur donorum Spiritus sancti, id est, Spiritui consilij: qoia sicut consilium regit animum, sic supradictam mulierē misericordia & compassio, qua compungebatur, plorans ad monumentum, iuuit, vt prima videret dominum, sic & Cornelium opera misericordiæ, id est, eleemosynæ quas faciebat, vt indice angelo perueniret ad dominum, imo sic omniū quę-rentium Deum, misericordiæ consilium purgat oculum. ¶ Sed iam officij membra cætera, capiti suo, scilicet sensui coaptemus euangelico. Primum pene idē in eunucho mirabur apparere mysterium, de quo narrat præcurrens lectio Actuum Apostolorum. Nam quod in Euangelio significatur per peccatricem, in Epistola narratur cœptum agi per Aethiopem. ¶ Vterq; enim iustificandæ peccata Actor. 8.
significabat Ecclesiæ. Illa peccatricis nomine, ista Aetiopica nigredine. Ibi peccatrix do minū quærens, ipsos Apostolos superabat amore, hic Aethiopia præueniebat domino Deo manus dare. Illa quasi mortuum domi- Psal. 67.
num plorabat, hic in Esaia prophetiam passionis domini compatiendo legebat. Illi tenebræ erant ad monumentum, huic deerat lucerna scientiæ ad intelligendum. Illa videns dominum non agnoscebat, hic de illo legens comparationem ouis & agni, de quo dicere-tur, nesciebat. Ad summam, illius aperti sunt oculi & os, vt diceret Rabboni. Huic vt magisterio veritatis cōsentiens, prædicante Philippo, diceret, Quis me prohibet baptizari? ¶ Iste est mutus per Mariam significatus, & in eunucho tāquam in primitijs assumptus est, iste (inquam) est mutus gentilium populus, & isti sunt infantes scilicet idololatræ, Deū loqui nescientes, de quibus in introitu cantamus: Victricem manum tuam domine laudauerunt pariter, quia sapientia aperuit os muti, & linguas infantiū fecit disertas. Quā ob causam laudauerunt? Videlicet, quia sicut in eodem libro Sapientiæ præmissum est, inimicos eorū operuit mare, scilicet baptismi, & ab altitudine inferorum educti sunt, quia per baptismum resurrectione prima, quæ est animæ, resurrexerunt. ¶ Hæc ita esse, manife Sapien. 10.
stius ex subsequente collecta comprobatur: Deus, qui diuersitatem gentium in cōfessione tui nominis adiuuasti, da vt renatis fonte baptismatis, vna sit fides mentium & pietas actionum. ¶ Versus quoq; gradualis in eo cō gruit quòd ait, Dominus Deus & illuxit nobis, quia mariæ quęrenti viuentem cum mortuis, tenebræ erant ad moumentū, per quas significabatur ignorantia Dei, in cordibus gē tium, quæ & manifestius expressa est per gēti lem atq; Aethiopem eunuchum. ¶ Nec aliud Psal. 117.
alleluia melius secuodum hunc congruit sensum, quàm, Surrexit Christus & illuxit populo suo. ¶ Dies ille solēnitatis nostræ, de quo in offerenda canimus, In die solennitatis vestræ dicit dominus, &c. dies magnus, dies pręclarus, Christus est, dies de die, lumen de lumine, in quo exiuimus de terra Aegypti, id est, de tenebris, quas illæ tenebræ significauerunt,

uerunt, quæ erãt mariæ ad monumentú, siue supradicta Aethiopica nigredo eunuchi.

¶ Dies, in quã, cuius in lumine gradiédo, tédim° ad terrã, quæ vere lacte & melle fluit, quia præsens illic est Deus & homo Christus, semper ex diuinitate & humanitate suauis angelis, & hominibus dulcis, semper pręsens, semper desiderabilis. Hic nobis ex tũc illuxit, ex quo uobis ad patrem ascendit, id est, ex quo illum agnouimus & credidimus aqualem patri. Eius ergo virtutes recte in communione annunciare iubemur, nos populus acquisitionis, quia secundum ea quæ dicta sunt, de malis & profundis tenebris vocauit nos in admirabile lumen suum. 1. Pet. 2.

Cur statio ad sanctos Apostolos.
Capit XII.

Statio ad sanctos apostolos perspicuè supradicto congruit mysterio, per Apostolorum enim factum est ministerium, quòd os muti apertũ est, quòd linguæ infantium disertæ sunt, quod Aethiops horridus agnelli candido vellere vestitus est, quòd peccatrix quælibet anima foramen crucis inuenit in maxilla Leuiathan, per quòd effugiens, crucifixam non iam in monumento, sed in cœlo quærens inueniat misericordiã. Propter quod eosdem Apostolos, in Euangelio supradicto vocat dominus fratres suos, quia studijs illorum actum est, vt eo nihil minus habeat gentiũ Ecclesia, quòd eã dominus suo corporali non illustrauit pręsentia. Iob. 40. Ioh. 20.

¶ Sed & Philippus, qui supra dictum fidei candore vestiuit Aethiopen, nomine suo cũctos mysticè signat Apostolos. Philippus eñ interpretatur os lampadis. Lampas autem, id est, lux, mundi saluator est, sicut Esaias dicit de illo: Propter Sion non tacebo, & propter Hierusalem non quiescam, donec egrediatur vt splendor iustus eius, & saluator eius vt lampas accendatur. ¶ Cuius os, apostoli vel quique prædicatores sancti recte dicuntur, quia verum à falso separant, sicut alibi dicitur: Si separaueris preciosum à vili, os meum eris. Philippus ergo cunctos (vt dictum est) suo nomine signat apostolos, qui vsque hodie scriptis suis aethiopissas candidare nõ desinunt animas: insuper & redarguunt synagogam murmurantem contra dominum, propter gentium Ecclesiam, sicut quondam maria murmurauit contra Moysen, propter vxorem eius aethiopissam. Esa. 62. Hier. 15. Num. 12.

De officio sextæ feriæ, Beati mundi corde. Caput XIII.

Officium sextæ feriæ patenter respondet beatitudinum sextæ sentẽtię, Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Agit enim de fœlicitate transmigrantium, scilicet omnium qui de vetustate carnis ad nouitatem Spiritus transmigrantes, mundato cordis oculo per longum desiderium gloriam summę trinitatis tandem visuri sunt. Eorum nanq; in typum patres nostri Apostoli euocati, abierunt in Galilæam, in montem vbi constituit illis Iesus, sicut hodiernum refert Euangelium, & videntes eũ adorauerunt, simulq; mandatum acceperũt, qualiter omnia vasa quę forti armato fortior ipse superueniens abstulerat, emundarent, dicente domino: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & Spiritus sancti. ¶ Illud nemo qui dubitet, quod cum dixerit: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt, per munditiam cordis obtineri intellectum, ac per hoc supradictũ Augustini in hoc quoq; cõstare sententiam, sextam beatitudinis sententiam, sexto gradui donorum Spiritus sancti sursum versus congruere, id est, munditiam cordis intellectui nunquam deesse. Igitur de cæteris partibus officij superest vt suo capiti, scilicet Euangelico conferautur sensui. Matth. 5. Rom. 6. Matth. 28. Luc. 11. Matth. 28.

¶ Primũ in pręcedẽte lectione Epistolæ beatus Petrus, cum pręmisisset dicens: In diebus Noë, cùm fabricaretur arca, in qua pauci, id est, octo animæ saluæ factæ sunt per aquam, statim subiecit: Quòd & vos nunc similis formæ saluos facit baptisma, non carnis dispositio sordium, sed conscientiæ bonæ interrogatio in Deũ. Nõ quæsitu opus est, in quo lectio hæc supradicto Euãgelio consonet, quo primũ salutaris baptismi regula tradita est. Notum quippe est, & in doctorũ scriptis autenticis vsitatum similis formæ, vt ait in hac Epistola Petrus apostolus, esse baptisma, & in eius typũ præcessisse hoc quod paucæ, id est, octo animæ saluæ factæ sunt per aquã in arca in diebus Noë. ¶ Christum nanq; præfigurauit Noë, tam actu quàm nomine, videlicet quia Noë interpretatur requies, quod nomen illi à patre Lamech impositũ est, dicẽtes: Iste consolabitur nos: vel, vt in Septuaginta habetur, requiescere nos faciet ab operibus & laboribus manuũ nostrarũ in terra cui maledixit Deus. Chrs etẽm nostra requies est, sicut ipse dixit: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiẽ animabus vestris. Cũ ergo Noë gubernauit arcã super nudas diluuij, quibus & peccatores deleti sunt, & hi qui cum illo erãt salui facti sunt per fidem, quia credentes iustitiæ Dei sese ab incredulis diuiserunt: Christum actu quoq; præfigurauit, vt dictum est, qui nunc gubernat Ecclesiam super vndas baptismi, quibus 1. Pet. 3. Gen. 5. Matth. 11. Marc. 16.

Qui

qui non credunt, condenantur: qui vero credunt & baptizantur, cum ipso saluantur: & illis affert Spiritus sanctus pacem, id est, peccatorum remissionem, cuius figuram tūc gessit columba, ferens ad arcam in ore suo virētis oliuæ ramū. ¶ Ipse autem octonarius numerus animarū, quæ in arca saluæ factę sunt, quia à primo pari, id est, binario, proficiscens solidum corpus creat, scilicet habens longitudinem, latitudinem, atq; altitudinē. Nam bis bina bis, octo sunt, quòd apud geometras & arithmeticos quoq; vsitatum est. Ipse, inquam, octonarius numerus animarū, perfectionē designat corporis Ecclesiæ, quòd pręeunte mundo infidelium per aquæ iudiciū, quo nunc fideles ab infidelibus separantur, fide sua se saluat, & in ligno crucis supernatat. ¶ Et pulchrè arca illa fenestram habuit in latere, per quam saluandi illi ingrederentur: quia Christus lancea militis in latere est vulneratus, per cuius vulneris sacramentum cuncti credentes Ecclesiam ingrediuntur. Et quoniam Ecclesia de hominibus constat, pulchrè arca illa, quæ Ecclesiam figurabat, quandam humani corporis similitudinem in ipsa forma sua prætendebat. Siquidem humanū corpus sic est, vt longitudinis suæ sextam partem habeat in latitudine, decimamq; eiusdem longitudinis in altitudine. Sic arcam cōstructam fuisse non dubium est. Tercentorū erat cubitorū in longitudine, quinquaginta in latitudine, triginta cubitorum in altitudine.

Gene. 6.

Gene. 6.

¶ Igitur per omnia, lectione epistolæ, euāgelio consonante, cætera promptum est officij membra coaptare. Introitus: Eduxit eos dominus in spe, & inimicos eorum operuit mare. Itemq; offerenda: Erit vobis hic dies memorialis, cum versibus suis, notis & propinquis sensibus, tam Euangelio quàm Epistolæ fœderantur. Mittunt enim nos ad historiam patrum celeberrimam, qui in typum baptismi nostri, omnes in Moyse baptizati sunt, in nube, & in mari.

Psal. 77.

1. Cor. 10.

¶ Nam sicut illos in spe eduxit dominus, scilicet sperantes liberari, quamuis Pharao cum suis persequeretur, & inimicos eorum visibiles operuit mare: sic omnes in Christū credentes, quamlibet maxima peccata se fecisse recordentur, cum certa spe remissionis ad illum egrediuntur, & omnia peccata eorū in mari, id est, in baptismi fluctibus operiuntur. Et propterea dies hic, scilicet Christus, cuius in lumine à tenebris exiuimus, memorialis esse iubetur. Christus inquam, qui dies noster, id est, pascha nostrū est, festus nobis atq; solēnis, semper celebrādus, atq; in mēte habendus est, qui tacētibus nobis solus pugnauit pro nobis, quia solus moriens pro cūctis, mare illud, quo inimici, id est, peccata nostra operiūtur, de latere suo lanceatus effudit. ¶ Versus gradualis: Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli. Illi sententiæ concorditer occurrit, qua dominus noster gloriam & honorē, quo propter passionem mortis coronatus est, exprimit, dicēs in eodē Euāgelio: Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Et rectè in suggillationem eorum, qui lapidem talem reprobauerunt supra dictæ sententiæ Euangelii, Propheticum hoc iungitur testimonium. Et hoc est illud quòd cū despiceretur corā Pontificibus, patienter ferens: Veruntamen dico vobis, inquit, amodo videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei.

Psal. 117. Hebr. 2.

Matth. ult.

Matt. 14.

Cur statim ad sanctam Mariam.
Caput XIIII.

Qvod superius iam dictum est cum nō improbanda Hieronymi sententia, discipulos vndecim abeuntes in Galilæā in montem, sicut hodierna Euangelii lectio refert, in Nazareth, quæ in monte sita est, & in domo mariæ dominum vidisse. Illud quoque nonnihil affirmat, quod statio ad sanctā mariā hodierno officio præscripta est. In hoc enim idem sensisse Romana probatur diligentia. ¶ Et pulchrè hoc officium quòd secundum lectionem Euangelij totum, vt supradictum est, ad sacramentum pertinet baptismi, apud ipsam decantari Apostolica statione præscriptum est, apud quam intus erāt discipuli, & Thomas cum eis, vt Hieronymo placet, quoniam secundum hodiernam Euangelij lectionem vnica baptizandi regula tradita est.

Matth. ult.

De Officio sabbati: Beati pacifici.
Caput XV.

Septima beatitudinum sententia est: Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. Pacifici verò hi sunt, qui pace inter se deumque accepta, nihil iam, quod Deo repugnet, admittentes, simul & hoc satagunt, vt in via vitæ præsentis ad omnem hominem cum pace ambulent, iuxta Apostolū qui ait: Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habētes. Huius rei nobis exemplum, in summo negocio præsentis sabbati prædicat officium. ¶ Quod vt manifestius fiat, mysticum imprimis hodierni Euangelij ponamus intellectum: Currebant, inquit euangelista, duo simul, videlicet Simon Petrus & ille alius discipulus, quē diligebat Iesus, &c. Nota doctorum expositio est,

Rom. 12.

Iohan. 20.

est,per Iohannem,qui prior ad monumentú
venit,sed nó introiuit, synagogá significari,
quæ habens legem & prophetas, prior do-
minicam paßioně legit,sed credere in mor-
tuum noluit. Per Petrum verò qui posterior
venit,sed prior introiuit,multitudinem gen
tium designari,quæ posterior ad eiusdem do
minicæ paßiőis notitiam peruenit,sed prior
ad fidě accesit. Verùm ad pręsens pertinet
negociú,quærere propter prædictá beatitu-
dinis sentětiam, qui ad Ecclesiam spectet, in
eo quòd pacifica est. ¶ Quòd per præcurren-
tem Epistolæ lectionem fidelis indagatio ci-
tius consequi potest. Nam cùm præmisisset
1.Pet.2. Apostolus Petrus de lapide Christo dicés,ad
quě accedentě lapidě viuú,ad hominib⁹ qui-
dě reprobatú, à Deo autě electú & honorifi-
catú,paulo post subiungit: Vobis igitur ho-
nor credentib⁹,nó credentibus aút lapis,qué
reprobauerunt ædificantes, hic factus est in
caput anguli,& lapis offensionis, & petra scá
dali,his qui offendunt verbo,nec credunt in
quo & positi sunt. ¶ Huiusmodi offensio vel
scádalú manifestè paci opposita sunt,per quę
Iudæi rebellionis & incredulitatis arguútur,
eò quòd odio gentium concurrentium, quæ
per Petrú, vt dictú est,designantur,adeo tor-
quentur, vt (sicut per Iohanně figuratur) Ma
luit foris stando perire,quàm cú societate gě
tium ad fidem paßionis Christi introire. His
ergo iræ & rixæ filijs exhæredatis, Beati pa-
cifici, quoniam filij Dei vocabuntur, sicut in
eadem Epistolæ lectione Petrus adiungens:
Vos autě inquit,genus electú,regale sacerdo
tium,gens sancta, populus acquisitionis,&c.
¶ Talisq; pacis filius quia nullius hominis ad
Deum tendentis societate offenditur,ascen-
dit,inquit Augustinus,ad sapientiam,quæ se-
ptima est in ascensu graduum, id est,donorú
sancti Spiritus, & ipsa sapientia tranquillus
pacatusq; perfruitur. Dictum est enim suprà
secundum eundem Augustinum,septem bea
titudines (octaua enim eadem quę prima est)
septem gradibus donorum Spiritus sancti
sursum versus coaptari, quorum primum
siue infimum est spiritus timoris domini,su-
premum autem,spiritus sapientiæ,ad quá as-
cendunt,vt nunc dictum est,beati pacifici fi-
lij Dei. ¶ Secundum ea quæ dicta sunt,conso
Psal.104. nanter præmittitur ad introitum. Eduxit do
minus populum suum in exultatione,& ele-
ctos suos in lætitia: Per hoc enim mittitur ad
aliam similitudinem antiquam,qua idem prę
figuratum est, quòd nunc in Euangelio per
Petrum & Iohannem significari accipimus,
scilicet ad historiam patrum, qua referuntur
hi,qui primùm promißiones acceperunt,re-
probati esse propter incredulitatem, de qui-
bus illud in Psalmo: Quadraginta annis of- Psal.94.
fensus fui generationi illi,ac deinceps, qui-
bus iuraui in ira mea, si introbunt in requiě
meá. ¶ Filij autem qui post ipsos surrexerút,
in illam introducti repromißionis terram,
eundem populum gentium significauerunt,
qui nunc per Petrum posterius venientem,
sed prius introeuntem in monumentum,de-
signatus est,de illis quippe,qui reprobatis pa
tribus introierunt in illam repromißionem,
dictum est in Psalmo centesimo quarto: Et
eduxit populum suum in exultatione, & e-
lectos suos in lætitia. Eduxit scilicet de de-
serto. Nam de eo quòd de Aegypto educti
sunt,suprà dixerat: Et eduxit eos cú argento Psal.104.
& auro,& non erat in tribubus eorum infir-
mus. Sed & hoc quod sequitur,ita esse innu-
it: Et dedit illis regiones gentium, & labo-
res populorum poßiderunt. Supradictus
ergo introitus gratiarum actio est, quòd re-
tardante populo Iudaico, iuxta mysticum
Euangelij sensum, gentes admissæ sunt, se-
cundum illud Apostoli: Quia cæcitas con- Rom.11.
tingit in Israel, donec plenitudo gentium
subintraret. ¶ Graduale verò iam ex hac
die in alleluia conuersum est, imò post hanc
diem vsq; ad Pentecosten omititur,videlicet Psal.112.
quia hi, propter quorum acquisitionem no-
uamque conscriptionem, hoc laboriosum
carmen cátabatur depositis albis,iam ab hac
die pares nobis,in illius octauæ,de qua sæpè
dictum est contěplatione, nobiscum ferian-
tur. Quòd autem sequitur alleluia, laudate
pueri dominum, duplici versu, adhortatio
est ad ipsos, qui recenti baptismate pueri,
id est, puri facti sunt à vitijs, vt laudent
dominum voce & opere, quia sicut in Pe-
tro figuratum est,qui prior introiens in mo- Iohan.20.
numentum,vidit linteamina posita, & suda-
rium capitis domini: sic ipsi ad fidem ingres-
si,qui erant absq; Deo,notitiá acceperút hu-
manitatis ac diuinitatis Christi. Totus enim Ephe.2.
Psalmus ad electionem gentium dirigitur,
quòd maximè ex eo comprobatur quòd in
fine eius dicitur: Qui habitare facit sterilem Psal.112.
in domo,&c. ¶ Offeréda quoq;, benedictus
qui venit in nomine domini, patenter eisdě
pueris Dei congruit: Hunc etenim versicu-
lum Psalmi centesimi septimidecimi canta-
uerunt & illi pueri, qui venienti ad paßio-
nem Saluatori occurrerunt, in manibus por- Matth.21.
tantes ramos palmarum. Addit quoque
mater Ecclesia dicens pueris suis: Benedi-
ximus vos de domo domini, id est baptis-
mate sacro signamus vos, qui sumus familia
domini, quia Deus dominus illuxit nobis,

Isa. 9. sicut alius propheta dicit: Populus gentium, qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam, gentium, inquam, quarum, vt dictū est, in Euãgelio præsenti Petrus gestat figuram. Duo quoque sequentes versus ad idem spectant. Primus iam hæc dies quam fecit dominus, ad gaudium gentium, quarum in typum
1. Pet. 2. Petrus introiuit in monumētum, secundus, lapidem quem reprobauerunt ædificantes, ad suggillationē Iudæorū, quibus Christus lapis offensionis & petra scãdali est, quos designans Iohannes, cùm prior venisset, quasi offensus substitit, & à posteriore Petro præuētus est. Cõmunio, omnes qui in Christo ba-
Galat. 3. ptizati estis, Christum induistis, manifestè consonat supradictæ beatitudinis sententiæ: Beati pacifici, quoniam filij Dei vocābūtur: Præmiserat enim Apostolus Paulus loquens ad Galatas, quos conturbabant quidam ex Iudæis, quibus erat Christus lapis offensionis & petra scandali. Omnes, in-
Galat. 3. quit, filij Dei estis per fidem in Christo Iesu, & mox causam hanc subdidit: Quicunq; enim in Christo baptizati estis, Christū induistis. Quod omninò ad baptizatos respicit, vt non quærant circuncisionem carnis, sed solam seruent, quam acceperunt veram circuncisionem spiritus, nec magis scandalo Iudæorum permoueantur, quàm substitit Petrus, pro eo quod Iohannes ante se vel pariter in monumentum non ingrederetur.

Cur statio ad sanctum Iohannem ad Lateranas. Caput XVI.

Non solùm hoc sabbato, quo deponūtur albæ, sed & octaua superius die, id est, sabbato sanctæ paschæ, maternum Lateranensis ecclesiæ priuilegium exigit, vt nusquā Apostolicus aliàs procedat, sed in eadē Ecclesia quæ sedes est Apostolica, cœptas nihilominus sacri baptisterij concludat octauas. Est autem in honore sancti Saluatoris sanctiq; Iohannis baptistę ab imperatore Constantino constructa dicente. ¶Sit omnibus notum, nos ita Christi cultores effectos, vt intra palatium nostrum templum eius nomini construamus, in quo populus Christianus vnà nobiscū conueniens, diuinitati illic gratias referat. ¶Nomē ipsum, quòd dicitur ad Lateranas, antiqua probra spurci Neronis accusat, qui dedecorosè potionibus vsus maleficis, illic, vt fertur, latens, ranas euomuit. Sed vbi abundauit iniquitas, superabundãte gratia, nūc illic Romani imperij mater est Ecclesia, quæ illos, quos sabbato sancto genuit, & Christi cãdore vestiuit filios, nihilominus
Rom. 5. hac die octaua, spirituali circūcidit petra, quā petram scandali Iudęis, nobis autē credentibus petram honoris & caput anguli in hodierna Epistola, de qua supradictum est, Petrus appellat.

¶Circuncisio verò spiritualis, & vera ipsa est, de qua in eadem Epistola lectione præmiserat. Fratres, deponētes omnem malitiā. & omnem dolū, & simulationes, & inuidias, & omnes detractiones, sicut modò geniti infantes, rationabiles, & sine dolo, lac cōcupiscite, &c. Vera, inquam, & verè sancta, solaque 1. Pet. 2.
necessaria est circuncisio hęc, qua nostri corporis sensus omnes, & ipsum principale nostrum, id est, mens circunciditur. ¶Nam sine hac circūcisione Christus in nobis moritur, id est, Christi fides, nec prodest nobis illud, quòd in communione gratulabundus nobis loquitur Paulus: Omnes, inquit, qui in Chri Galat. 3.
sto baptizati estis, christum induistis, sicut & Iacobus Apostolus ait: Fides sine operibus Iacob. 2.
mortua est.

¶Quòd bene per illud veteris historiæ factum præfiguratum est. Cùm esset Moyses in itinere in diuersorio, occurrit ei dominus, & Exod. 4.
volebat occidere eum. Tulit ilico Sephora acutissimam petram, & circuncidit pręputiū filij sui, tetigitq; pedes eius, & ait: Spōsus sanguinum tu mihi es. Et dimisit eum, postquā dixit ei, sponsus sanguinum tu mihi es ob circuncisionem. ¶Moyses nãque, in eo quod Sephoram vxorem habuit alienigenam, Christum significat, qui de gentibus alienigenam accepit vxorem, ecclesiam. Vnde illud, quod Aaron & Maria locuti sunt contra Moysen, pro pter vxorem eius Aethiopissam: doctores nostri mysticè ad hoc referunt, quòd synagoga & vetus sacerdotiū, inuidendo saluti gentiū, vsq; hodie Christū blasphemat. Moyses ita-
que cùm esset in itinere in diuersorio, non- Num. 12.
dum circuncisis filiis, occurrit ei dñs, & volebat eū occidere: quia dum Christus inter nos per fidem in itinere vitæ pręsentis ambulās, in diuersorio est, id est, ad eos qui nunc baptizantur, diuertit: nisi illi filii eius sic circuncidãtur, vt supra dictum est, fides ipsius in eis citius moritura est.

¶Quod ne fiat, tollit citò Sephora, id est, mater ecclesia, petram acutissimam: & circuncidit filiorum suorum præputium, scilicet ea circuncisione, de qua supradictum est in lectione epistolę. Petra illa quę idem Christus est, de qua in eadem lectione dictum est, carnem, id est, opera carnis, solicitè ac festinanter abscidit: Tangitq; pedes eius, id est, vestigia sequitur, dicitq; eisdē filiis suis, Christus passus est pro nobis, relinquens exem-
plum, vt sequamini vestigia eius. Sponsus, in- 1. Pet. 2.
quit, sanguinū tu mihi es, videlicet, quia me tibi

tibi despondens, sanguinem tuum in dotem fudisti, & cùm causæ articulus exigit, vt pro te patiar, sanguinis mei vicẽ reposcis:& nunc interim carnem meam crucifigam cum vitiis & concupiscentiis. Igitur (vt supra dictũ est) rectè hac octaua die agitur statio ad sanctum Iohannẽ Lateranensem, quia mater & apostolica sedes illa ecclesia est, & quos Chro filios genuit, ipsa spirituali circũcisione circũcidit.
Galat. 5.

De octaua die: Beati qui persecutionẽ patiũtur propter iustitiam. Cap. XVII.

Octaua beatitudo redit ad caput, id est eadem est, quæ prima, quoniam ipsorum est regnum cœlorũ. Veruntamen & paululum differt, in eo scilicet: quod præcedens causa beatitudinis alia hic, alia est illic. Illic enim, id est, in prima dictũ est: Beati pauperes spiritu: hic, id est, in octaua dicit: Beati qui persecutionem patiũtur propter iustitiã. Vnde Hieronymus: Et cõsidera, inquit, quòd octaua veræ circuncisionis beatitudo martyrio terminentur. Igitur licet octaua die cantetur idipsum officium, quod & prima, eo quod octaua beatitudo ad caput, vt dictũ est, redeat: rectè tamen quoniam & præcedentes causæ beatitudinum, primæ & octauæ differunt, aliud in eodem officio ab his qui diligentiores sunt, retinetur hebdomadæ sequẽtis euangeliũ, scilicet illud secundũ Iohannẽ. Cum esset serò die illa, &c. Nam & litera lectionis huius octauã diẽ cõmemorat, & post dies octo iterum, inquit, erant discipuli intus, & interior sensus octauam beatitudinis causam non prætergreditur. ¶ Quid enĩ est, quod discipulis, foribus clausis, intro manẽtibus, dominus in medio stetit bonum ferẽs nuncium cõsolationis & pacis, nisi quod his qui persecutionẽ propter iustitiã, quosq; iuxta alium Euangelistam oderunt homines & separant eos, sicut iam apostoli separati erãt, non audentes coram illis procedere ad publicum, dominus & Deus ipsorũ familiaris sese accommdat contemplandum, vt gustent iam in suis tribulationibus, vt videant, quomodò suauis est dominus, atq; ideo certior spes illos in medio tribulationis ambulantis consoletur, recolentes, id quod illa, de qua loquimur, sententia replicando inculcare nititur, beati qui persecutionẽ patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnũ cœlorũ. ¶ Debet autẽ semper epistola Euangelio suæ precursionis officiũ, & iccirco illa quoq;, quę huius dominicæ est lectio Epistolæ nõ omittitur. Omne quod natũ est ex Deo vincit mũdum. Nam in hac lectiõe victoriosa fides nostra prædicatur, & ipsa victoria mundi nũcupatur quæ tribus adiuta testibus, nam pater & verbum & Spiritus sanctus in cœlo attestãtur, totidemq; in terra testes, id est, idẽ ipse spiritus, & aqua baptismi, Christiq; & martyrũ eius sanguis veritati eius astipulantur, ternis, inquam, in cœlo & in terra defensa testibus, regnũ cœlorum adiudicat his, quorũ iure belli est, scilicet his qui persecutionem patiũtur propter iustitiã. ¶ Introitus vero: Quasimodo geniti infantes, per sequentes hebdomadæ dies decantandus est, qui etiam Euangelio prædicto congruit, sed non per eãdem sententiam, quæ iam dicta est, scilicet quod propter metum Iudæorum discipuli domini clausis foribus, intus erant, persecutionẽ propter iustitiã pati incipientes, quę, vt diximus, octauæ beatitudinis causa est. ¶ Respicit autem ad aliam sententiã, quam dominus de futuris fidelibus proferẽs: Beati, inquit, qui nõ viderunt & crediderunt. Nam ne solam nobis fidem sufficere arbitremur, oportunè regula viuendi, sine qua fides mortua est, hoc introitu prælibata est. Nam nos quidem signati sumus in eo quod ait: Beati qui viderũt & crediderũt, sed si fidem nostram operibus sequamur, ille etenim verè credit qui seruat operando, quod credit. Quocirca de his, qui fidem nomine tenus retinent, Paulus dicit: Cõfitenter se nosse Deũ, factis autem negãt. Hinc & Iacobus dicit: Fides sine operibus mortua est. Rectè ergo qualis vita fidem vtilem efficiat, per hãc Apostolici sermonis particulam in introitu demonstratur, ne seducamus nos audientes de nobis dictũ: Beati qui non viderunt & crediderunt. Ad hoc idẽ cõsonat & similiter accipienda est extrema pręeuntis epistolæ sentẽtia: Qui credit in filium Dei, habet testimoniũ Dei in se. ¶ Cõmunio mitte manũ tuam, plana quidẽ litera nostram ędificat, sed intus perspicientib⁹ liquet, quod ad Iudaicũ spectat populum, qui hactenus in incredulitate persistit, cuius in typũ Thomas Apostolus, diu dubitans, tandẽ vidit, palpauit & credidit. Neq; enim si solam sequamur literã, sensus per omnia stare poterit: quia beati quidem qui non viderũt & crediderũt: sed non ea comparatione vel intentione, quã litera sonat: Quia vidisti me credidisti, beati qui non viderunt. & crediderũt. Igitur in persona Thomæ, reliquiæ Israel, quę saluæ fient minoras fidei, quàm gentes arguuntur: quia gẽtes nõ viderũt & crediderũt. Israel aũt nisi res apparuerit, Helia & Enoch pręeũtibus, nõ credet, cũ Paulus dicat, fidem sperẽdarũ substantiam esse rerum argumentũ non apparentium, atq; ideò laudabilioris sumus fidei, qui rem nondum apparentẽ fideliter credimus.

Marginal notes: Iohan. 20. — Luc. 6. — Psal. 33. — 1. Iohã. 5. — 1. Pet. 2. — Iohan. 20. — Timot. 1. — Iacob. 2. — 1. Iohã. 5. — Heb. 11.

Finis libri Octaui.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, DE DIVINIS OFFICIIS, LIBER NONVS.

DE Dominica secunda post albas. Caput I.

QVia dominica hac sanctæ Romanæ Ecclesiæ solenne est, agendis instare cōsilijs, benè forma, quam sequi debeant pastores animarū, per eiusdem dominicæ cōmendatur officium. ¶Per euangelium manifestissimè id agitur, quod is qui non ex accidenti dono, substantialiter bonus est dicit:
Iohan.10. Ego sum pastor bonus, &c. Deinde ex opposita descriptione mercenarij, suæq; iterata commendatione bonitatis, liquidum præbet ouibus iudicium, quod discernant, quos fugere, quibus suarum debeant animarum curam credere. ¶Boni formam pastoris cæteræ collaudant partes officii. Primo ad introitum cantamus de illa: Misericordia domini plena est terra, videlicet vt sicut ille nō solum iudicium diligit, sed & misericordiā: & primo loco misericordiam, secundo iudicium, sicut in eodem Psalmo, vno in eodem
Psa.50. versiculo præmissum est: Diligit misericordiam & iudicium, sic & omnes, qui iudices animarum positi sunt, semper superexaltent misericordia iudiciū, vt idē ipsi cōsequatur. Quodq; sequitur: Verbo domini cœli firmati sunt, illud indicat, quoq; Apostoli vel pastores Apostolici, non sua fortitudine, sed verbi Dei virtute, tales effecti sunt, vt videntes lupum venientem nō fugiant, neq; oues dimittant, vt mercenarii faciunt. ¶Epistola
1.Pet.2. voce non dubia, suæ præcursionis implet officiū, vbi præmisso de hoc singulariter bono pastore, qui posuit animam suā pro ouibus suis, Christus passus est pro nobis, vobis relinquēs exemplū, vt sequamini vestigia eius: subiungitur in fine: Fratris enim aliquando sicut oues errantes, sed conuersi estis nūc ad pastorem & Episcopum animarum vestrarū. ¶Offerenda verò non quidem adeò perspicuè, sed non minus consone cum eodem incedit sensu Euangelii. Deus deus meus ad te
Psal.62. luce vigilo: Psalmus nanq; ille sic intitulatur: Psalmus dauid cùm esset in deserto Idumeæ, id est, Psalmus iste attribuendus est Christo, secundū quod egit vel pertulit positus inter Iudæos: qui desertum ideò vocātur, quia deserentes Deū, & ipsi iuste à Deo deserti sunt. ¶Idumæi quoque dicuntur terreni vel sanguinei, quia prophetarum & ipsius domini sanguinem fuderunt. At verò hic pastor bonus illo deserto animam suam posuit pro ouibus suis. Rectè ergo, qui exemplo eius idē facere debent, voce eius excitantur vt ad Deum de luce vigilent supra gregem suum: ad Deum nō ad mercedem temporalem, anima & carne quam multipliciter sitiant & in velamento alarum, id est, in spe cōsolationis eius exultantes, lupum nō timeant, neq; dimissis ouibus fugiant.

De dominica tertia. Caput II.

CAeteræ quæ sequuntur dominicæ vsq; ad ascensionem domini, promissiōem eius adimpletā suis officiis cōcelebrāt, qua post habitam de morte sua tristitiā, corda discipulorum de resurrectione sua lætificanda fore promiserat ea, qua tradebatur nocte loquēs illis in cœna. ¶Vnde pulchrè hac dominica cantamus in introitu: Iubilate deo Psal.65.
omnis terra, Psalmū dicite nomini eius. Nam hic Psalmo sensibus suis cōpetēs titulus præscriptus est. In finem canticum Psalmi resurrectionis. Causa verò vel materia iubilationis, quæ hic imperatur, illa est, quam dominus in Euangelio subsequenti præmisso tri- Iohan.16.
stitiæ nuncio subiungit: Iterum autem videbo vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis. Vt autem si- 1.Pet.2.
militudo, quæ præmissa est Apostolis, mulieris, tristitiam habentis, cùm parturit, nobis quoq; congruat, quia sic expedit: bene hoc idem Euangelium, hæc Apostoli lectio præcurrit: Obsecro vos tanquā aduenas & peregrinos abstinere à carnalibus desideriis, quæ militant aduersus animam, &c. In hac enim Psal.94.
abstinentia labor est, & sicut ait Psalmista, ibi dolores vt parturientis. Præmiserat siquidē: conturbati sunt, commoti sunt, tremor apprehendit eos, loquēs de illis, qui iuxta Apostolum contristati sunt ad pœnitentiam. Sed 2.Cor.7.
sicut dolor parturientis fructuosus est, cum 1.Pet 2.
enim peperit, iam non meminit pressuræ propter gaudium, quia natus est homo in mundū: sic & illud quod detrectant de nobis tanquam de malefactoribus, sine consolatione nō erit, cū tandē cōsiderantes nos ex operibus bonis, glorificabūt Deū in die visitatiōis
¶Quod benè per Thamar in historia veteri Gene.38.
præfiguratum est. Quam cùm accusarent dicentes:

dicentes: Fornicata est Thamar, & videtur vterus eius intumescere: illa proferens annulum, armillamque & baculum, quem pro arrabone dederat Iudas: De viro, inquit, cuius hæc sunt concepi. Iudas quippè (quod Matth.16. interpretatur confessio) Christum significat: Thamar (quod interpretatur amaritudo) Ecclesiam de gentibus, in qua est amaritudo pœnitentiæ, qua & Petrus egressus fleuit amare. Thamar igitur operiens vultum suum, id est, Ecclesia de præteritis erubescens errorib⁹, sedit in itinere, quod ibat Iudas ad lauacrum ad tondendas oues, id est, occurrit Christo ad baptismum quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum. Quæ cùm de Christo vero deo fidem per spiritum sanctum conceperit, & eandem fidem tanquam annulum, & opere fidei tanquam armillam, iustificationemque spiritus tanquam virgam pro arrabone, id est, pro pignore, acceperit: accusatur tam à gentilibus quàm à Iudæis, quòd cum mendacio fornicata, & à spiritu erroris polluta sit. At illa patienter fallaces ferens accusationes, tandem obmutescere faciet imprudentium hominum ignorantiam, probans per prædicta pignora, quod de vero Deo conceperit, & cum eodem Deo glorificabitur in die Matth.25. visitationis. ¶Offerenda: Lauda anima mea dominum, ad prædictum in Euangelio pertinet huius mulieris de Christi resurrectione gaudium. Nam & hic Psalmus alleluia habet in titulo. Quodq; versu canimus: Domi- Psal.45. nus erigit elisos, dominus soluit cōpeditos, congratulatio illorum est, quorum tristitia, iuxta promissum domini, resurgente illo, in gaudium conuersa est.

De Euangelio dominicæ quartæ, quo dictum est: Nisi ego abiero, paracletus non veniet ad vos, &c.

Caput III.

Nonnullis infirma videtur & insufficiens huius sententiæ vulgata expositio, videlicet, quòd icirco Apostolis expedierit, vt dominus noster hinc abiret, quia nisi corporalem præsentiam suam illis abstulisset, ipsi spiritualiter illum amare nes- Iohan.16. cirent atque ideò dixerit: Si enim non abiero, paracletus non veniet ad vos, si autem abiero, mittam eum ad vos. Minus enim expositum videtur, quàm exposcit maiestas doni spiritus sancti, maxime quia dominus ipse eiusdem spiritus sancti aduentum baptismum vocat, dicens in Actis Apostolorum: Actor.1. Quia Iohannes quidem baptizauit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu sancto nō post multos hos dies. ¶Baptizari autem spiritu sancto nihil aliud est, quàm per spiritum sanctum originalis peccati, & omnium actualium remissionem accipere peccatorum, totumque hominem veterem in vitæ transferri nouitatem. Quo sensu prædicta expositio proculdubio minor est. Non enim spiritualiter Deum amare, & Spiritu sancto baptizari, paria sunt. Alioquin veteres sancti, qui sine dubio Deum spiritualiter amauerunt, imò & magna eiusdem sancti Spiritus dona perceperunt, prophetantes & signa facientes, baptizati spiritu sancto fuissent, id est, remissionem peccatorum accepissent, neq; apud inferos propter originale peccatum tenerentur vsque ad Christi aduentū. Sed & illud repugnat, quod Apostoli dominum præsentem spiritualiter, quamuis non adeò fortiter amauerunt: verbi gratia, Petrus, cui dictum est amorem tertio confitenti: Si diligis me, pasce oues meas. Nam Iohan.21. Matth.16. hunc amorem & non caro & sanguis reuelauit ei, sed pater qui in cælis est. ¶Non igitur proprietatē sensus in his domini dictis nos inuenisse arbitramur, nisi vtramq; eius sententiam exæquemus, vt scilicet idem sit: si enim non abiero, paracletus non veniet ad vos, ac si dixisset: si enim non abiero, vos non baptizabimini spiritu sancto. ¶Quod facile est consequi, si prius aduertamus quandò vel quomodò abierit. Multi enim illum tunc primum abiisse recolunt, quando videntibus Apostolis ascendit in cœlum. Sed quandò ascendit, Apostoli gauisi sunt, & sicut cantamus, lumine læto petentem sydera prosecuti sunt, imò, vt ait Lucas, & ipsi adorantes Luc.ult. regressi sunt in Hierusalem cum gaudio ma- Iohan.16. gno. Dominus se abeunte tristandos illos fore prædixerat, tristitia, inquiens, implebit cor vestrum. Et paulò post: Amen amen, inquit, dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit, vos autem cōtristabimini, &c. Igitur cum autoritate Euangelica non tūc primū illū abiisse constat, quando ascendit in cœlum, sed quando moriens reliquit mundum, & iuit ad patrem. Nam de morte eius loquebatur Iohannes Euangelista, cum diceret: Sciens quia venit eius hora, Iohan.13. vt transeat ex hoc mundo ad patrem, &c. Iohan.17. Eadem quippè nocte tradendus, sermonem habuit cum discipulis suis, de quo hæc lectio sumpta est, & circa finem orationis: & iam, inquit, non sum in mundo, & hi in mundo sunt, & ego ad te venio. Propter quòd passio eius pascha dicitur, id est, transitus. ¶Itaq; propter hunc eius abscessum datum esse paracletum, scilicet Spiritum sanctum, in eo quod paracletus est, hoc modo colligi-

mus: Spiritus sanctus iccirco paracletus, id est, consolator, dicitur: quia captiuos filios Adæ, filios efficit Dei per regenerationem baptismi, & in hoc seculo peregrinantes consolatur, testimonium reddendo spiritui nostro quod sumus filij Dei, quandò non solum in prophetiæ gratiam, sed in remissionem originalis peccati, omniumque actualium peccatorum, datur per fidem IESV CHRISTI: Hoc autem non fieret, nisi Christus vnus pro omnibus nobis, æterno patri, Adæ debitum soluisset, & veteris piaculi cantionem pio cruore detersisset. Nec antea quisquam ea gratia Spiritum sanctum acceperat, testante in Euangelio Iohanne ac dicente: Nondum enim erat spiritus datus, quia Iesus nondum erat glorificatus: Nec alio modo nisi per sanguinem Christi reconciliationem accepimus, in cuius morte iuxta Apostolum baptizati sumus, & spiritum sanctum, qui vera peccatorum remissio est, accepimus.

Rom. 5. Rom. 8. Iohan. 7. Ephes. 2. Rom. 6. Iohan. 16.

¶ Igitur quòd ait: Si enim non abiero, paracletus non veniet ad vos, sic accipiendum est ac si dixisset: nisi ego ad mortem traditus fuero, necessaria non dabitur vobis paraclesis, id est, peccatorum remissio. Nam si de ascensione accipiatur, repugnat & illud quod antequam ascendisset, imò eadem die qua resurrexit, insufflauit & dixit eis: Accipite Spiritum sanctum, videlicet in remissionem peccatorum. Sequitur enim: Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt. Ad summum & hoc nemo qui dubitet, quia si mortis expers Christus, cœlos ascendisset, nobis paracletus iste non datus fuisset. Dixit enim: Nisi granum frumenti cadens in terra mortuum fuerit, ipsum solum manet: si autem mortuum fuerit, fructum multum affert. Itaque & hoc, & quicquid in illa cœna de abscessu suo dixit, verius, rectius atque constantius de morte quàm de ascensione accipimus, & quod ait: Vado ad eum qui misit me, & nemo ex vobis interrogat me quo vadis, nullo modo melius accipitur, quam vt dictum sit quod posterius dicit: Venit hora vt dispergamini & me solum relinquatis: eadem quæstione, qua per prophetam dixerat: Torcular calcaui solus, circumspexi & non erat auxiliator.

Iohan. 20. Iohan. 5. Iohan. 16.

Iohan. 14. ¶ Itemque & quod ait: Rogabo patrem meum, & alium paracletum dabit vobis: æquabilius est de passione quam de paternæ dexteræ consessu accipi. Nam quòd in cruce rogauerit, quòd in morte clamauerit, Paulus asserit dicens de illo: Qui in diebus carnis suæ preces supplicationesque ad eum, qui illum saluum facere posset à morte, cum clamore valido ac multis lachrymis offerens, exauditus est pro sua reuerentia. Non enim, postquàm ascendit in cœlum, clamat vt saluetur à morte: ergo nec rogat, vt paracletus nobis detur, sed dat, iam ex tunc vtens data sibi potestate in cœlo & in terra. Sed in cruce rogauit, vtpotè paulo minor ab angelis: ascendens autem in cœlum, ego mittam promissum patris mei in vos, ait.

Hebr. 5. Matth. 26. Psal. 8. Rom. 8.

¶ Quòd verò Apostolus ait: Præsenti tempore interpellat pro nobis Iesus Christus qui mortuus est, imò qui & resurrexit, qui est à dextris Dei, qui etiam interpellat pro nobis, fortè repugnare videatur, & astruere, quod nunc quoque supradicto sensu roget pro nobis. ¶ Sed si modus interpellationis ritè animaduertitur, potius astipulatione firma his, quæ prædicta sunt suffragari comprobantur. Illa nanque interpellatio, doctorum omnium vera assertione, non summissa est postulatio, sed eius passionis, quæ semel suscepta, semel pro nobis in sacrificium oblata est, æterna commemoratio, semel in conspectu sanctæ trinitatis admissa sanguinis eius innocentis exclamatio, homicidas qui fuderunt, conuincens: nos autem qui bibimus in ministerio altaris, non indiga, sed potenti interpellatione defendens. Alioquin quomodò & antequàm ascendisset ait: Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra: sic & postquam ascendit vt posset interpellat, vel rogat dari nobis paracletum? ¶ Sed dicit quis: Rogat per humanitatem, qui dat per diuinitatem. Hoc plane verum est, quia tunc moriens paulo minus ab angelis imminutus, rogauit per humanitatem, nunc autem gloria & honore coronatus, & constitutus super omnia opera patris, dat per diuinitatem, omnem habens potestatem, vtpotè à dextris Dei sedens. Vnde sicut resurgens ex mortuis, iam non moritur, sic illum ad hoc, vt rogat patrem Iam, nemo inuocat catholicus.

Heb. 10.

¶ Amplius autem ea quæ dicta sunt constare potuerunt, si conferantur ipsius domini sententiæ, quæ nisi discernantur, videbuntur sibimet contrariæ, videlicet quòd ait, rogabo patrem meum & alium paracletum dabit vobis, &cæt. & quòd posterius in eodem sermone dicit. Illo

Hebr. 2. Rom. 6. Iohan. 14. Iohan. 16.

Illo die in nomine meo petetis: & non dico *Iohan. 14.* vobis, quia ego rogabo patrem de vobis. Causamq; reddens, ipse, inquit, pater amat vos. Statimq; idipsum cõfirmat dicens: Quia *Iohan. 16.* vos me amastis, & credidistis, quia à Deo exini. ¶ Quid est enim rogabo, & non rogabo? Hoc nempè, quod in passione sua sacrificium futurus & rogaturus erat, vt Paracletum, id est, spiritum remissionis peccatorum acciperemus, & sic paries inimicitiarum, qui medius erat inter Deum & homines, in carne eius solueretur. Quo soluto, illo inquit, die, die pacis & consequentis gratiæ, non rogabo patrem de vobis. Quare? ipse enim pater amat vos inquit, id est, semel enim moriens Deo reconciliaui vos in sanguine meo: & sicut superius dixi, pacem reliqui vobis, pacem me- *Ephes. 2.* am, id est, per me inter Deum, & vos reformatam dedi vobis. Et hoc per fidem & dilectionem vestram, quia vos me amastis, & credidi *Iohan. 14.* stis, quia à Deo exiui. Itaq; quod ait, rogabo patrem, & alium paracletum dabit vobis, nullo modo melius accipitur, quàm quòd in cruce rogauerit, quod in morte sua clamauerit, iuxta supradictam Apostoli sententiam. ¶ Veruntamen, quia ex die ascensionis Apostoli certi facti de potentia eius, expectabant eundem Spiritum sanctum quem promiserat, rectè cantamus & legimus, quomodo moriturus illum promisit, quomodo item ascendẽs in cœlum repromisit, ita vt mortẽ eius causam donationis effectiuam, ascensionis eius dandi potestatem esse sciamus effectam. Sed iam nunc ad superiora reuertamur.

¶ Huic quartæ dominicæ Euangelio rectè illa præmittitur Apostoli lectio: Omne da- *Iacob 1.* tum optimum, & omne donum perfectum desursum est, descendẽs à patre luminũ, &c. ¶ Spiritus sanctus Dei donum est optimum atq; perfectum, sine quo natura tam angelica quàm humana misera & miserabilis est, & cæca & nuda, quod euidentissimum est tam in dæmonibus, quam in perditis hominibus. Non enim substantialiter differt à diabolo Michaël, à Pharaone Moyses, à Nerone Petrus: sed hoc solo discernũtur spiritu, quem *Apoc. 5.* isti accipere meruerunt, illi indigni iudicati sunt. ¶ Hoc tantum tamq; necessarium donum, duplici ope humanæ subuenit inopiæ. Prima largitione, peccata nobis remittũtur: secunda, diuisiones gratiarum distribuũtur: Et illo beneficio, scilicet remissione peccatorum, vniuersaliter atq; vniformiter effunditur hoc donum, id est, hic spiritus, in omnes: hac autem adiectione, id est, gratiarum diuisione, particulariter atq; multiformiter *1. Cor. 12.* datur alijs aliter. Vndè & Apostolus cũ eas-dem diuisiones partium enumerasset: Hæc au- *Iohan. 16.* tem inquit, omnia operatur vnus atq; idem spiritus, diuidens singulis prout vult. Vtraq; largitio sanctis Apostolis mirabiliter certis *Actor. 2.* temporibus certisq; diebus effusa est, id est, die dominicæ resurrectionis in remissione peccatorum, die verò pentecostes abundanti effusione gratiarum ad omnium mox futuram instructionem gentium. Nam dominus *Rom. 4.* qua die resurrexit, mortuus propter delicta nostra, vt ostenderet se resurrexisse propter iustificationem nostram, stans in medio discipulorum suorum, pacem, quam fecerat inter nos & Deum, prima voce nunciauit, dicendo: Pax vobis, statimq; insufflauit & di- *Iohan. 20.* xit: Accipite spiritum sanctum. In quo remissionem peccatorum quam sanguine suo acquisierat, sese dare ostendens, non solùm illis omnibus quoq;, qui credituri erant in illum: statimq; adiecit: Quorũ remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. Et vt essent idonei, remissionẽ peccatorum, quam acceperant, vniuerso mũdo prædicare & testificari: die pentecostes idem spiritus sanctus illis charismatũ dona tribuit, vt per hæc, sicut in hodierno lectum est Euangelio, arguet mundum de peccato, & de iustitia, & de iudicio. ¶ Igitur, vt supradictũ est, hæc epistolæ lectio rectè huic præ- mittitur Euangelio, quia datum optimum, *Iacobi 1.* & donum perfectum, non est aliud, nisi iste Spiritus sanctus. Qui spiritus, quia gratis datur, imò ipsa gratia est, benè de huius doni datore subiungitur: Voluntariè genuit nos verbo veritatis. Quòd non est aliud, quàm si dixisset, per gratiam Spiritus sancti nos regenerauit, quia per Spiritum sanctũ semen, id est, verbum suum nostris vt renasceremur, mentibus infudit. Item & quod ait: Scitis fratres mei dilectissimi, sit autem omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquẽdum, magnifico nos erudire poterit exemplo, si illam consideremus sententiam Euangelicæ lectionis, ad quam intendit Ecclesiastici diligens compositor officii. Non enim cuiuslibet, sed ipsius paracleti exemplo, præsumptionem humanæ vanitatis conuenit, dũ Euangelio supradicto hanc Apostoli lectionem præmittit. Nã quales nos dominus esse vult ad loquendum, talem ipsum fore asserit paracletum, dicens: Non enim loquetur à semetipso, sed quæcunq; audiet, loquetur. Firmissima ratio sententię præcedentis, quam proposuerat dicens: Cum autem venerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Remouet namq; oppositum, quod est à semetipso loqui, sub quo continetur omne

Iohā.1. mendaciū, quod est sine dubio veritati cōtrariū. ¶ Vt aūt hoc euidentius fiat, diffiniamus vtrūq; contrariū, id est, à semetipso loqui, nō à semetipso loqui. A semetipso loqui est, nō existētia fingere, quo de peccato diabolū culpat in Euangelio dn̄s, dicens: Cùm loquitur Iohā.8. mendaciū, ex proprijs loquitur: quia mendax est, & pater eius, subauditur mendacij. A semetipso nō loqui est, existētia proferre, etiā si nesciens proferat quis, vt Caiphas qui nesciēs, imò aliud intendens, dixit expedire, vt vnus moreretur homo pro gēte. ¶ Multò magis ergo qui sciēter existētia profert, nō à semetipso loquitur, sicut ipse Christus, qui cū sciēter existētia proferret, verba, inquit, quæ ego loquor vobis, à meipso nō loquor: scilicet non mendaciū, sed veritatē, quā audiui & accepi ante meā, quā videtis, humanā naturā existentē, sicut & alibi Iudæis dicit: Nunc aūt quæritis me interficere hominē, qui veritatē locutus sum vobis, quam audiui à patre meo. Hoc aūt & Spūs sanctus agit. Veritatē em̄ quā audiuit à Deo, veritatē increatā Deo patri cōsubstātialē, & coęternā loquit̄ nobis, verè existentē, essentiāq; veracē & incommutabiliter permanente. Vera ergo ratio, nō enim loquitur à semetipso, sed quæcunq; audiet, loquetur, cōprobās id quod proposuerat dicēs: Docebit vos omnē veritatē. ¶ Quod iterū cōfir-
Iohā.7. mat subiūgēs: Ille me clarificabit, qa de meo accipiet, & annūciabit vobis: Causamq; reddens cur de meo dixerit: omnia, inquit, quæ habet pater, mea sunt. Quæcūq; em̄ habet pa-
Iohā.8. ter, quæcūq; scit, quæcūq; potest: dedit huic qui hæc loquitur dominico homini, sicut ait in Psalmo: Dico ergo opera mea regi, osten-
Psal.44. dens quid dixisset: eructauit cor meū verbū bonū. Omnē suā sapientiā, cunctā fortitudinē, totum deniq; verbū suū pater in vterū virginis eructauit, & humanæ naturæ vniuit, propter quod nūc dicit: Omnia quę habet pater, mea sunt. ¶ Et nō dixit, mea accipiet, sed de meo accipiet, & annūciabit vobis. Non em̄ Spiritus sanctus Apostolis illā sapientiā totā cōprehensibilē fecit, sed illa docuit eos, quæ erāt necessaria fidei: scilicet mysteria incarnationis, natiuitatis, & passiōis, & resurrectiōis, quæ discipuli hactenus portare non poterāt, quādiu corruptibilē & mortalē esse videbāt, neq; doctorē hūc, dari fuerat æquū, nisi prius per mortem Christi Deo reconciliaretur genus humanum. ¶ Igitur vt Ecclesiasticum persuadet officium, quod huic Euangelio supradictam laudabiliter præmittit lectionem: non loquatur homo à semetipso, sed sit velox ad audiendum, tardus autem ad loquen-
Iacob.1. dum, id est, audiat prius quid loquatur in se dominus Deus, & secundum illum loquatur pacem: quod facere noluit Arrius, & ideo bella & scandala locutus est, & omnes qui à semetipsis loquuntur, gloriā propriam quærentes. Secundum hoc donum, secundum paracletum, veterem cum suis actibus hominē deponimus, nouumq; induimus, quod est cā- Coloss.3. tare canticum nouum: atq; ideo rectè hoc ipsum cantamus in introitu, & in offerenda iubilamus, quia donum hoc æternæ iubilationis efficiens causa est, quæ hic incipitur, & in futuro perficietur.

De dominica ante ascensionem domini.
Caput IIII.

Dominica ante ascensionem domini cōpetenter hæc Euāgelij lectio ponitur: Vsq; modò non petistis quicquam in nomine meo, petite & accipietis, vt gaudium vestrum sit plenum. Hæc enim dominus de ascensionis suæ gloria locutus est, per quam discipuli eius certi facti de illius omnipoten- Actor.1. tia, petere cœperunt in nomine eius, vt gaudium eorū sit plenum, & perseuerantes vnanimiter in oratione cum mulieribus, & Maria matre eius, & fratribus eius, decimo die acceperunt Spiritum sanctum. Hac ergo lectione opportunè nobis suggeret, vt in nomine eius fiducialiter petamus, illud ad memoriam reuocantes in ascensione eius, quod ait Iohānes Apostolus: quia aduocatū habemus apud 1.Iohā.2. patrem, Iesum Christum iustum, & ipse est propiciatio peccatorum. Nam vt spem nostrā ad petendum animaret, abiturus in cœlū per passionis viā, hoc circa finē sermonis, quē in cœna habuit, inculcare & replicare dignatus est, subiuncta protinus oratiōe: qua cōpleta, protinus traditus est. ¶ Verùm nō qualescūque simus nos, oblatā Apostolis petēdi facultatē, nobis æquè vt illis rapiendam esse putemus. Nisi em̄ illorū similes simus, quibus hæc audire mereātur: quibus & suprà secundū Lucā dixerat: Vos estis, qui permansistis mecū in Luc.22. tētationibus meis: nisi, inquā illorū similes simus, eadē fiducia nos ad petēdum vti non possumus. Quapropter hæc Apostoli lectio cōgruè præmittitur: Estote factores verbi, & nō auditores tantū, fallētes vosmetipsos. Fallit enim semetipsum miles, qui auditor, tamē non factor imperij, larga pro solo audito donatiua reposcit. Idē post pauca: Si quis aūt putat se religiosum esse, nō refrenās linguā suā, sed seducens cor suū, huius vana est religio. ¶ Sanè dū petimus lingua, quędā propria legatiōe fungitur, si absq; freno & oris custodia, per ociosa vel etiā noxia verba facile vagat, difficile dū petit, auditur: quia videlicet à vanis, quibus assueta est, vsq; ad aures dn̄i sabaoth tan-

oth tātū est interuallū, vt nō facilè mereatur audiri. Et his quidē, qui eiusmodi sunt, alibi dicit idē Apostolus: Petitis & nō accipitis, eò
Iacobi 4. quòd male petatis. His aūt qui (sicut ait in fine lectionis huius) immaculatos se ab hoc seculo custodiūt, exēplo Apostolorū, familiari
Iohan. 16. ter dominus ait: Petite & accipietis, vt gaudiū vestrū plenū sit. ¶ Quorū in typū Helizæus, magistrū, non tantū corpore, sed & corde secut', audire meruit: Postula quid vis, vt faciā tibi, anteq̄ tollar à te. Et illa meritò concessa,
4. Reg. 2. cū magna fide vtēs fiducia: obsecro, inquit, vt fiat spiritus tuus duplex in me. Helias etenī currus Israel & auriga eius, dnm nostrū, præsenti capitulo significat, qui ecclesiā suā vt auriga, verbo doctrinæ suæ regit: & vt currus di
Math. 19. uinitatis suæ vehiculo in cęlū subuehit. ¶ He
4. Reg. 2. lizęus verò, qui semel & iterū atq; tertiò residere sibimet permissus ob amorem magistri, permissio noluit vti: Apostolos atq; apostolicos exprimit viros, qui ob amorē Christi cōcessis quoq; recusantes vti sequuntur illū vltra terminū præcepti, spontanei spectatores cōsilij: quod in Euāgelio diues adolescens facere nolēs, abijt tristis. Igitur ei qui eiusmodi est petenti & dicenti: obsecro vt fiat spiritus tuus duplex in me, dicit ascensor cœli dñs Iesus: Si videris, quādo tollar à te, erit quod vidisti. Si videris, id est, si oculos mētis ad terrena nō deflexeris, sed solis cœlestibus inhiaueris, erit quod petisti. ¶ In talib' quippè duplex fit spiritus Christi: quia cū ille mitis inter homines ambulauerit, sicut significauit
Math. 3. spiritus sanctus, dū super eū in specie colum
1. Cor. 4. bæ apparuit, istos idē spiritus mites pariter & zelo feruentes, reddit. Ad subditos nanq; prout causa vel tēpus exigit, nūc in virga, nūc spiritu veniunt masuetudinis. Hęc illa iucun
Psal. 56. ditas est, cuius vocē in introitu vsq; ad extre
Psal. 95. mum terrę nūciare iubemur: hoc illud est be
1. Iohan. 2. neficiū, pro quo offerēda gentes Deū benedicere, & in cōmunio ne cātare, & salutare eius nūciare cōmonētur: quia nostræ naturæ participē aduocatum habemus, cuius in nomine petentes, plenū gaudiū accipere mereamur.

De Rogationibus à sancto Mamerto instituis. Caput V.

Hvius spōsionis memor, & in ea spē ponēs sanctus Mamertus, Viēnensis episcopus cū Christianus populus lōga & graui afflictiōe vrgeretur, ausis etiam diuino iudicio lupis turmatim cū consertis conflige re hominibus, rabidamq; dentium cædem, non solùm villis, sed & plenis inferre mœnibus: rogationes fieri solēnes ante diem eiusdem dominicæ ascensionis instituit, vt tanquam abeunti in cœlum domini ac dicenti: Petite & accipietis, humanæ miseriæ commemoratio triduanis supplicationibus ambitiosius ingereretur, & vt rememorata sponsoris potentia fide petentiū spes roboretur, in eisdem processionibus triumphatoris cœlos ascendentis insignia, scilicet cruces atq; vexilla præferuntur. ¶ Horū vsus in Ecclesia cœpit à Constātini tēporibus: qui cū vidisset in somnis signū crucis in cœlo splēdidè collocatū, dictūq; sibi fuisset: O Cōstantine, in hoc vince: iussit viros eruditos ex auro & lapidibus preciosis in vexillū sanctæ crucis trāsformare signū, quòd labarū vocabatur. Hoc enim signum bellicum inter alia preciosius erat, eò quòd imperatorem præcedere, & adorari illud à militibus moris esset. ¶ Sciendū autem has rogationes triduanas, litania maiore quā beatus Gregorius instituit, esse antiquiores. Siquidem à vicesimo Zenonis anno imperij, quo Mamertus episcopus prædictas rogationes instituit, vsq; ad nonū Mauricij imperatoris annū, quo diluuiū magnū in finibus Venetiæ, & Ligurię, & Italiæ factum est, quale post Noē tempus nō creditur fuisse, & subsecuta est eo uestigio pestis inguinaria, qua cū Romanus populus penè deleretur, Gregorius adhuc Leuita, litaniam maiorem indixit, Pelagio Papa eadē peste extincto: paulò plus quā centum anni secundum Chronographos inueniuntur.

¶ Vtrunq; salutares & opportunę traditio Luc. 11.
nes eodem celebrantur officio, quo cōmone Psal. 67.
mur per Euangelicam similitudinem, perseuerare pulsantes ad ostium amici, scilicet domini nostri Iesu Christi, cuius ostium iā clausum est, & pueri eius cum ipso sunt in cubili: quia videlicet, ex quo ascendens in altum captiuam duxit captiuitatem, in templa sua tanquam in cubili receptus, illic post laborē passionis in lectulo consummatæ gloriæ requiescit, & cum eo pueri eius, id est, sancti, qui de Psal. 17.
mundi huius laboribus exierunt. ¶ Atq; inde Psal. 108.
(sicut in introitu cantamus) exaudit vocem Iacob 3.
nostram, si quemadmodum in offerēda dicimus: Confitemur domino nimis in ore nostro, nimis inquam, id est, vsq; ad improbitatē, propter quam surgat amicus ille Euāgelicus, & det amico suo panes, quotquot habet necessarios. ¶ Epistola pulsantem ad amici ianuam competenter animat ad perseuerantiam, de Helia proferens exemplū, vt argumentemur à simili, posse amicum vinci improbitate pulsandi. ¶ Nec desperet qui pulsat, eò quòd sit peccator, & exemplum propositum est de iusto. Peccatoribus enim propositum est. Siquidem peccatoribus loqui se indicat idem Apostolus, sic incipiens: Confitemini

mini alterutrum peccata vestra. Sed hoc est
Prouer. 18. iustitię principium. Iustus enim in principio
accusator est sui, id est, ab accusatione sua incipit
iustificari. Peccatorem ergo, sed accusatione
sua iustificatum, illa concludit vniuersalis
Iacob 5. salis sententia. Multum enim valet deprecatio
iusti assidua: & iccirco illi exemplo quoque
licet vti, quod propositum est de iusto
Helia, vt pulsans, si non amicitiæ causa, sicut
in euangelio dictum est, saltem improbitate
perseuerantiæ vincat.

De missa in vigilia ascensionis domini.
Caput VI.

IN vigilia ascensionis domini illa ponitur
Euangelij lectio, qua dominus Iesus mox
tradendus, subleuatis oculis in cœlum, dixit:
Ioan. 17. Pater venit hora, clarifica filium tuum, vt filius
tuus clarificet te. Causa autem cur in huius
solennitatis præuentione legatur, hæc
est: quia quòd tunc orauit passurus, quando
ascendit, completum esse innotuit hominibus:
Cantic. 7. videlicet quia moriens, sicut dicit in Cāticis,
ascendit in palmam, & resurgens apprehendit
fructus eius. Quòd quia per ascensionem,
vt dictum est, innotuit hominibus ad ipsorum
salutem: homines quippè sine notitia,
vel fide eius non saluarentur: rectè hæc, vt
dictum est, oratio legitur, qua hoc ipsum
orauit, iam iam per passionis viam, per mortiferi
torrentis potum ad illam iturus gloriā.
Notandum autem, quod cùm dixit: Clarifica
filium tuum, vt filius tuus clarificet te, protinus
adiunxit: Sicut dedisti ei potestatem omnis
carnis, & omne quod dedisti ei, det eis vitam
ęternam. Non dixit, & da ei, sed sicut dedisti
ei potestatem.

Hebr. 2. ¶ Quamuis enim propter passiōem mortis,
Philip. 2. gloria & honore coronatus sit dñs Iesus, &
iccirco Deus illum exaltauerit: quia factus
est pro nobis obediens vsq; ad mortem, mortem
autem crucis: tamen & ante ipsam mortem,
& ante ipsam crucem, dederat ei pater regnum,
dederat ei potestatē omnis carnis: sed
non erat tempus, vt in eodem regno vel potestate,
cùm adhuc mortalis esset, clarificaretur.
Quod vt euidentius cōprobetur, libet
de veteri proferre historia similitudinē
autenticam, cunctis penè venerabilium literarum
studiosis cognitam.

2. Reg. 2. ¶ Ecce sanctus Dauid, qui hunc desiderabi-
1. Reg. 16. lem atq; manu fortem Christū nomine suo
signauit, factis præfigurauit, repromissione
hæreditauit, Psalmis cecinit propheticis, alio
iuxta modum suum glorificatus est atq; alio
tempore, Dei dono, regni potestatem accepit.
Tunc enim gloria sua glorificatus est,
quando mortuo Saul ascendit in Hebron,

susceptus primū à tribu Iuda, deinde ab vniuerso
Israël: tunc autem eandem illi Deus dedit
potestatem, quando sustulit eum de gregibus
ouium, & per manum Samuelis vnxit
in regem in medio fratrum suorum. O quātis
à potestate accepta, vsq; dum regno fruetur,
interfluentibus potatus est amaritudinibus,
quantis persequente Saul, Deus coronā
eius fabricās, erudiuit eum laboribus? Plane
hac similitudine res quæ proposita est, facilè
colligitur. ¶ Sic enim & dominus noster antequā
clarificaretur ea clarificatione, pro qua
nunc orat dicēs, pater clarifica filium tuum: Psal. 44.
acceperat regiam dignitatē vnctus oleo exultationis
præ participibus suis: non tunc pri- Matth. 3.
mum, quando Spiritus sanctus in specie columbæ
venit super eum: sed iam tunc, quando
in secreto virginis vtero assumptus est ho- Coloss. 2.
mo verus, à vero Deo Dei verbo, per operatiōem
sancti Spiritus, cuius vniuersa plenitudo,
quæ in illam incarnationē effusa est, benè
per cornu olei designata est, quo Dauid in
secreto paternę domus, vt ignoraret Saul, vnctus
est. ¶ Et sicut vitulus quem ex præcep- 1. Reg. 16.
to Dei tulit secū Samuel, fefellit Saul, vt nesciret
quid ageretur in domo, nec quicquam
opinaretur, præter quod prætendebat præparatio
vituli, id est, votum sacrificij: sic mortalis
natura hominis, quæ in mundo apparuit,
fefellit diabolum, vt nesciret, quid actum esset
in vtero virginis, nec aliud quid opinaretur
in christo, nisi quod foris ostēdebat caro
passibilis, id est, hominem purū, per omnia
nostræ obnoxium corruptioni, vt putabat,
carnemq; peccati: deprehendit tamē processu
temporis, posse illum contraire suæ tyrānicæ
dominationi, quemadmodum & Saul
dæmoniosus, in virtutibus Dauid intellexit,
quòd cōtra thronum suum ageretur in illo,
per eum qui à se recesserat, & in Dauid dirigi 1. Reg. 16.
batur spiritus domini.

¶ Igitur quod ait dominus noster, instante
mortis articulo, pater venit hora, clarifica filium,
vt filius tuus clarificet te, statimq; subiungit,
sicut dedisti ei potestatem omnis carnis,
vt omne quòd dedisti ei, det eis vitam æternam,
tale est, ac si dicat Dauid persequen- 1. Reg. 23
te Saul, in deserto Ziph, siue in deserto maon
ad petram diuidentem, quando desperabat
se posse euadere à facie Saul, dicat inquā deo,
qui exauditor est omnium. Memor esto ver- Psal. 118 & 88.
bi tui seruo tuo, in quo mihi spē dedisti, vel
sicut iurasti Dauid in veritate tua, tunc videlicet,
quando tulisti me de ouibus patris 1. Reg. 16.
mei, & vnxisti me vnctione misericordię tuę.
¶ Quod autem paulò pòst ait. Et nunc clarifica
me tu pater apud temetipsum claritate,
quam

quam habui, priusquam mundus esset, apud te: sic omninò acccipiendum est, vt nullatenus verbi diuinitatem ab illa claritate, quam habuit in principio Deus apud Deum obscuratum fuisse arbitremur. Nam neq; orat Christus secundũ diuinam naturam, sed secũdum eã, quæ protinus moritura erat, serui formã. ¶Quomodò ergò natura serui claritate priꝰ habita se poscit clarificari, vel quomodò eã priusquam mundus esset, habuit? Videlicet, propter personæ vnitatem suam claritatem, illã veraciter asserit esse formam serui, quam habuit priusquam mũdus esset apud patrem, illa quæ sibi vnita erat, forma Dei. Et sic omninò claritatẽ tũc habuisse constanter dicenda est forma serui, quomodò dicitur de cœlo descẽdisse filius hominis: Sic enĩ ait: Et nemo ascendit in cœlum, nisi qui descẽdit de cœlo, filius hominis, qui est in cœlo: non enim homo qui videbatur de cœlo descendit, sed qui conceptus & natus est de carne Mariæ virginis. Itemq; homo filius hominis qui, vt dictũ est, de terra carnis conceptus & natus erat, & hæc in terra consistens loquebatur, non in cœlo erat, sed in terra gradiebatur, paulò pòst capiendus, crucifigendus, in terra sepeliendus. ¶Igitur quemadmodũ propter personæ vnitatem, filius hominis de cælo descendit, quia verbum sibi vnitum in cælo & vbiq; erat: sic propter eandem personæ vnitatem nunc ait orãs natura hominis, clarifica me tu pater apud temetipsum, claritate quam habui, priusquam mundus esset apud te.

Iohan. 17. ¶Sed iam nunc ad eas huius euangelicæ lectionis partes sermo concedat, de quibus cętera pendent officij membra. Post pauca vbi ait: Nõ pro mundo rogo, sed pro his quos dedisti mihi cõtinuò subiungit. Quia tui sunt, & mea omnia tua sunt, & tua mea sunt, & clarificatus sum in eis. Et circa finem eiusdẽ orationis. Non pro his tantũ rogo, inquit, sed & his qui credituri sunt per verbũ eorũ in me: vt sint vnũ sicut tu pater in me, & ego in te, vt sint in nobis vnum, &c. ¶Vnum, inquit, sint in nobis, sicut & nos vnum sumus, modo videlicet supradicto, quia quos dedisti mihi, tui sunt, nec in meum ius transeũdo, tui esse desierunt, & mea omnia tua sunt, & ideo verius tua quia mea esse cœperũt. Delectat proprius hunc intueri modum cõmunicationis, vt intelligamus ea quæ patris sunt, ex eo verius patris esse, ex quo homini Christo data sunt. Hocitaq; non prætereundum, quod an

Dan. 7. tequam in rempublicam dei patris introduceretur hic filius hominis, &(sicut Daniel aspexit in visu noctis) adduceretur vsque ad antiquum dierum, quia dedit ei potestatem, & honorem & regnum, vt omnes populi, tribus, & linguæ & ipsi seruirent immunita atq; incõiũcta creatori erat rerũ vniuersitas, quia videlicet inter creatorem & creaturã nullus erat medius. Nã quicquid erat aut creator erat, aut creatura. ¶Vt ergo mediũ inueniretur perfectæ societatis vinculũ, hic introductus est, qui ex eo creatorẽ & creaturã firmius annecteret: quia vnus idẽq; Christus vtrũque est, creator videlicet atq; creatura. Creator, quia Deus, creatura, quia homo. ¶Et licet Apostolus dicat. Nusquam enim angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit, nec sic tamen angeli expertes sunt huius dignationis, quia profectò cũ omnis creatura sit homo, habẽs esse cum lapidibus, viuere cum arboribus, sentire cũ pecoribus, discernere cum angelis, cũ, inquam, homo iuxta aliquid omnis creatura sit, hominem autem Deus assumpserit, relinquitur & angelis gratulari; quòd is qui super ipsos creator erat, creatura quoq; cum ipsis est. Amplius aut & hoc ad rẽ attinet, quod homo, cum secundum solũ corpus quandam visibiliter mundi similitudinẽ gerat, ex quatuor elementis cõpositus, vnde à Gręcis μικρόκοσμος, id est minor, mũdus appellatur, secundũ solam animã angelicæ substãtiæ est, & videlicet rationalis atq; immortalis, hac sola, vt angelus quoq;, à creatore distãs substãtiali differẽtia, quòd creata est. Itaque & ad angelicę creaturę exultationẽ illud attinet, ꝙ Deus homo factus est. ¶Igitur sicut supra dictũ est, vt esset quo creator atque creatura firmius necteretur, hic in rempublicam creatoris, filius hominis mediator intro ductus est, qui in humana natura, quòd non habuerat accipiens, potestatem nõ sibi vsurparet, sed iuxta Apostolum, Deo & patri regnum traderet, dicens, vt supra positum est, & mea omnia tua sunt, & tua mea sunt. Atque hic est modus cõmunicationis & similitudinis, quam intendẽs ait: vt sint in nobis vnũ, sicut & nos vnum sumus. Quę verissime tenens sacri compositor officij, huic euangelio Heb. 2. lectionem illam de Actibus Apostolorũ præscripsit. Multitudinis credentiũ erat cor vnũ & anima vna, nec quisquàm eorum quę possidebat, aliquid suum esse dicebat. Diuidebatur autem singulis prout cuique opus erat. Planè per hoc indicat, qualiter accipiendum sit, quòd dominus ait orans, vt sint vnum sicut & nos, & quod præmiserat, omnia mea 1. Cor. 15. tua sunt, & tua mea sunt. ¶Itaque si solem in sua, præ infirmitate oculorum, altitudine perspicere non possumus progressum Act. 4. eius in gradibus suppositis comtẽplemur, id est, si hominem deificum in communionem trinita-

trinitatis sine personarum augmento admissum,in seipso peruidere non possumus,quátæ plenitudinis sibi cõscius,dicat omnia mea tua sunt,&tua mea sunt,ad imitatores eius respiciamus,de quibus dictum est: Multitudinis credentium erat cor vnum & anima vna, &c. In hoc minori de maiore illo argumentemur. ¶Necessario concedendum est minus esse communionis, minus esse cõcordiæ vel charitatis, minus gratiæ spiritus sancti in pluribus hominum personis,in multitudine hominum,quamuis credentium,quamuis iustorum,quamuis in veritate & charitate ambulantium: plus verò in patre & Christo filio Deo & homine,in quo natura humana sic diuinæ vnita est naturæ, vt cùm illa personã duplicare non valeat,adeò concordiæ & charitatis fœcũda, vt nulla vnquam defuerit illi sancti septiformis spiritus gratia. Sed ecce in his pluribus & longè minus habentibus,tanta communio,tanta charitatis concordia est, vt in spiritualibus cor illis vnũ & anima vna sit,in corporalibus quoq; nihil propriũ, sed omnia sint communia.¶De corporalibus liquet,quanta sit communionis charitas, quia tales profecti sunt,de baptismo,vt eleganter comparentur gregi tonsarum, quæ ascenderunt de lauacro, vt spoliati velleribus rerum quas ponebant ante pedes Apostolorum. De spiritualibus quoq; passim in scripturis, & maximè in Apostolo, clarum & euidens habemus vnitatis indicium. Qui cùm dixisset: Diuisiones gratiarum sunt, idem autem spiritus, & diuisiones ministrationum sunt, idé autem dominus, paulò pòst subdidit sicut enim corpus vnum est,& membra habét multa,omnia auté membra, cum sint multa, corpus vnum sunt: sic & Christus. Sicut enim in vno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent: ita multi vnum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius mẽbra.¶Tale quid & beati Laurentij responsis inuenimus. Qui cùm Decio pauperes ostendisset, non de panniculis vel morbidis eorum corporibus,sed de donis sancti Spiritus qué credentes acceperant,dixit: Ecce isti sunt thesauri æterni, qui nunquàm minuuntur nec decrescunt,qui in singulis asperguntur, & in omnibus inueniuntur. ¶Diuisiones nanque gratiarum Pauperes Christi accipiunt, suoq; singuli munere funguntur, sed suam singuli diuisiuam gratiam omnibus impartiuntur. Verbi gratia. Spiritus scientiæ, spiritusq; pietatis,bonæ partes thesauri cœlestis in singulis Petro & Paulo aspersæ sunt, sed in omnibus inueniuntur, dum ab ore Pauli scientia cũctis auditorib⁹ pro captu auditorũ affluit: pietas autem Petri suomet erudita lapsu,cunctis peccatoribus,rite pulsantibus,misericordiæ competentis ianuas aperit. Sic vniuerso corpori & oculus videt,& auris audit,nec potest dicere oculus manui, opera tua non indigeo,nec caput pedibus, non estis mihi necessarij.

Cant. 4.
1. Cor. 12.
Esa. 11.
1. Cor. 12.

¶Igitur illa trinitatis communio assumptę naturæ hominis,longè firmior vnanimitatis connexio est,propter quam dicit:Et mea omnia tua sunt,& tua mea sunt: quam & si nunc videre nõ possumus,sicuti est, saltem per speculum huius similitudinis nostræ nonnulla ex parte speculamur. Et ecce magnum quiddam & mirabile,cœlisq; ac cœlorum virtutibus spectabile, apparet in illa beati filii hominis natura, cui cum patre sunt omnia communia, scilicet & quæ in se habet naturaliter, & quæ sub se condidit potentialiter. Habet enim pater in se naturaliter verbum de se natum, sed hoc eructante illo,habet homo ille in se incarnatum, habet pater nihilominus Spiritum sanctum,nihilominus à se procedentem habet homo ille spiritum sanctum semper in se requiescentem. Condidit sub se pater potentialiter cœlum & terram,& omnia quæ in eis sunt, angelos, archangelos,thronos,dominationes,principatus,potestates,virtutes,cherubim atq; seraphim,drachmamq; decimam,id est, hominem. Coniunxit verò in seipso,& pacificanit hæc omnia verus hic homo Christus, & super hæc omnia constitutus est,& omnia subiecta sunt sub pedibus eius. Sedet super thronum pater ille antiquus dierum, sedet & agnus hic filius hominis, imò pater non iudicat quenquam, sed omne iudicium dedit filio: & (sicut alibi dicitur) potestaté dedit illi iudicium facere,quia filius hominis est.

1. Cor. 13.
Coloss. 1.
Psal. 8.
Psal. 49.

¶Omnes ergo gentes,sicut in introitu cãtamus,plaudite manibus,iubilate deo in voce exultationis, plorante & mœrore seipsam cõsumẽte diaboli inuidia, quia frustrata est, imò quia profuit, dũ nocere cupit: quia priusquam caderet homo:tamẽ erat homo: nũc autem dum casum corrigit, dum ascendit, Deus & homo.¶Nunc est dominus,nunc est excelsus,terribilis,rex magnus.Dominus(in quam)est,& in vniuersa terra admirabile nomen eius: excelsus,quia super cœlos eleuata est magnificentia eius: terribilis,quia quemadmodum ascendit, ita ad iudicandos viuos & mortuos reuertetur. Et hic rex magnus, nunc in illa sedet curia victor ad dexterá patris,honore coronatus & gloria, speciosus & expectabilis rex in illa sua beata republica,

Actor. 1.

patris

patris nō mortui, sed & nunquā morituri hęres, mortuus semel, & vltra iam non moriturus, cunctos patris imperatoris antiqui possidens thesauros in arca pectoris sui reconditos, vnde & dona dat hominibus, alij fidē, alij sapientiæ vel scientiæ sermonem, alij discretionem spirituum, alij genera linguarum, alij interpretationē sermonū, alij operationē virtutū, & his similia. ¶ Omnes itaq; gētes, vt dictū est, plaudite manibus, id est, plaudite cū lætitia benè operamini. Elegantius quicquā præmitti non potuit ad introitum, secūdum prædictum Euangelij sensum, siue lectionis Actuum Apostolorum. Nam in eo ait, plaudite manibus, & operatio, & supradicta charitatis communicatio, breuiter commendatur. In plausu enim lætitia, manuumq; concursio conspicitur. Ita ergo manibus plaudere iubemur, vt hilari charitate quicquid habemus, quicquid scimus, quicquid possumus, commune faciamus, hoc pacto vnū simus, vt Christo tanquam corpus cōsona membrorū aptitudine cohæreamus.

Psal. 67.
1.Cor.12.

De officio in die dominicæ ascensionis.

Caput VII.

OFficium diei dominicæ ascensiōis, gaudium cūctis eius cantat dilectoribus: quia dum eundem redemptorē nostrū ad cœlos ascendisse credimus, ipsi quoq; mēte in cœlestibus habitamus: & spei certitudine iam possidemus rem, ad quam illum peruenisse gaudemus. Nam (sicut ipse ait) vbicunq; fuerit corpus, illic congregabuntur aquilæ, id est, illuc subsequentur ueri solis cōtemplatores & amatores claritatis eius, vbi ipse est, quorum animæ virtutum pennis cum terrenorum despectu ad cælestia subuolant, nec ad terram propter cadauera sese iterū deuoluunt. Etenim corpus quo solo huiusmodi aquilæ pascuntur, in cœlo est: corpus inquam Christi, in quo corporaliter habitat plenitudo diuinitatis, quæ angelos pascit, quæ cibus est & vita æterna omnis creaturæ rationalis. ¶ Hoc, inquam, gaudium diei præsentis prædicat officium: sed illud hoc ipsum solicitat gaudium, quod pariter angelorum decantamus voces dicentium: Sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum. Nam ascendit quidem Deus in tribilatione, scilicet Apostolorum, qui adorantes, vt Lucas refert, reuersi sunt in Hierusalē cum gaudio magno, cuius gaudij participes maxime sunt hi, qui in se perfectionem habentes charitatis, fiduciam habent in die iudicij. Ascendit, inquam, Deus in illorum iubilatiōe, sed ascendit & in voce turbæ, id est, cum terrifico eiusdem iudicii præconio, dicētibus angelis: Sic veniet quēadmodū vidistis eum euntem in cœlum. ¶ Eorum quippè, qui in pace ecclesiæ finiūtur, nimirū rarus quisq; est qui ita pugnet, ita legitimè decertet, vt illa venientes regis insignia, scilicet crucē clauorumq; signa securus aspiciet, & irreuerberata deosculetur cōscientia: qui inquā, ita crucem suam baiulādo, illum secutus sit, vt iure larga reposcat pro laboriosa militia tanti triumphatoris donatiua, Imò vt secundum parabolam dictum sit ab ipso propositam: rarus est qui talenta, quæ homo hic peregre proficiscens sibi credidit, cum debito lucro reportet, id est, dona (quę dedit hominibus, ascendens in altum & captiuā dicens captiuitatem, scilicet carnē, cuius natura nostras mentes in hoc seculo tenet captiuas) ita proximorū vtilitatibus impenderit, vt nihil ex eis in terra defossum, id est, in terrenos vsus praue detortum, ab vsura spirituali vacare permiserit. Sed esto: Inueniuntur interdū qui probè viriliterq; in huiusmodi studiis brachiū suum roborauerit, & merito laudatur: quia cùm de fides alii nudis ac desertis erant lateribus, hic multo milite stipatus incedit, & illi regi cum decē millibus occursurus est ad bellū, id est, ad disceptationē iudicii. At illi rex iuxta parabolā euāgelicam cum viginti millibus venit: quia videlicet, cū hic seruus bonus & fidelis, tantū de factis suis rationē reddere vix possit, illi dominus eius de cogitationibus quoque rationem exigit, cùm redierit. Atq; ita duplici territus interrogationem exercitu, necesse est suis diffidat simplicibus ac dimidiatis responsionibus.

Coloss. 2.
Matth. 24.
Iohan. 6.
Luc. 17.
Acta. 1.
Luc. 24.
Psal. 46.
Matth. 25.
Rom. 7.
Psal. 67.

¶ Igitur dum de legatione mittenda & pace roganda, soliciti responsum pacis eiusdem expectamus, gaudemus quidem, vt supradictum est, in spe, sed hoc ipsum gaudium spei, magna ex parte metus imminuit. Et quia solicitudo hæc salubris est, competenter hic epistolæ finalis aculeus, & ad introitū, & ad offerendam frequentatur. Sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum. ¶ Tota autem vis sententiæ, tota pene huius euangelicæ animositas tubæ, magis in ea personat dictiuncula, quæ verbo apposita est. Sic veniet. Percutit enim acriter infelicem superbiam eorum, qui illum trāsfixerunt, perditamque mundi sapientiam ac reprobam fulminet prudentiam: quia tunc verè quod infirmum est Dei fortius erit hominibus: & quod stultum est Dei (stultitiā quippe Iesum Christum crucifixum reputauerunt) hominibus sapientius erit, ipsis cum dolore fatentibus. ¶ Tūc implebitur illis illud Esaiæ terrificum vaticiniū: Domine exaltetur manus tua, vt nō videant

Luc. 4.
1.Cor. 1.

videant: subauditur gloriam domini. Gloriam enim domini, id est, diuinitatem filij hominis Iesu Christi nō videbunt impij, quam videre salus videntiū erit, sed videbunt carnem, quam spreuerunt, illuserunt, conspuerunt, flagellauerūt, spinis coronauerūt, transfixerunt. Hoc etenim secutus ait idem propheta. Videant & confundantur. Quæ confusio malæ conscientiæ quanta sit exprimens, Et ignis, inquit, hostes tuos deuoret. Tunc
1.Pet.4. tremēt angeli & archangeli, impij autem vbi
Iob 4. parebunt? Trement, inquam, angeli, &(sicut ait dominus ad beatum Iob) territi purgabūtur, quādo Behemoth, qui factus est nullum timeret, qui est rex super omnes filios superbiæ, mirabiliter creatus, & in sua natura malitiaq; & ferocitate conspicua formidabilis, corā filij hominis fortitudine adducetur, patefactis inferni visceribus, & videntibus cunctis præcipitabitur. ¶Et quidem sancti angeli purgatorio terrore non examinandi probātur: solidati nanq; sunt vt firmamentum, quomodo mollities aquarum fertur in solidum verti crystallum, ex quo peccante illo peccati principe, ipsi peccare nolentes, in hoc remuneratione acceperunt, vt iam peccare non possint: nisi quia conditionis eiusdem cùm essent, peccare & ipsi potuissent, possibilitatem eandē sibi vnquam fuisse, fortassis intuitu præsentis iræ pauebunt, quam & ipsi incurrere poterant, si à gratia deserti fuissent. Ait quippe dominus Effrem, quia ipsa agmina angelorum expauescent in die aduentus eius, & cōtremiscent. Sed de hominibus sanctis, qui annunciando veritatē Dei, supernorum imitantur officia spirituum, & idcirco commune cum illis vocabulum sortiuntur vt angeli vocentur (angelus quippè nomen est officij, nō naturæ) de his inquam, hominibus non est dubium quin tremant, & terrore purgentur. Si ergo tremēt sancti angeli, vbi parebunt impij? Dies illa super eos dies iræ, dies calamitatis & miseriæ, dies magna & amara valde.

De eo quod dictum est, Et sedet à dextris Dei. Caput VIII.

Mar.16. Haec itaq; solicitudo nobis gaudiū præsens imperfectum reddit, cuius summam solus in Euangelio Marcus perscribit. Nam cùm dixisset, Et dominus quidem Iesus postquam locutus est eis, ascendit in cælum addidit hoc: Et sedet à dextris Dei. ¶Summa quippè gaudij nostri est, quòd vera
Dan.7. carnis nostrę natura in illo nos hominis filio præcedens, consedet à dexteris Dei, quem venientem iuxta Danielem in nubibus cœli, hodie venerandus ille antiquus dierum cum millibus millium sibi ministrātium, & decies millies cētenis millibus sibi assistentium, in illo throno suo flāmeo suscepit, dignā cano capite suo sententiā elocutus, iuxta patrē ipsius, secundum carnem Dauid, Sede à dextris Psal.109.
meis, &c. ¶Quod non sic accipiendum est, vt Humaniformij putant, quod Deus ita vt nos hinc dexteram atq; inde habeat sinistram, & humana formā circunscriptus sit, aut hoc ipsum quòd Deus sedere dicitur, flexis poplitibus fieri putandum est: nec illud incidamus sacrilegium, inquit Augustinus, in quo execratur Apostolus eos, qui cōmutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinē corruptibilis hominis. Tale enim simulachrum Deo nefas est Christiano in templo collocare, multo magis in corde nefarium, vbi vere Dei templum est. Sedere ergo quod dicitur Deus, non membrorum positionem, seu iudicariam significat potestatem. ¶Et quòd ait Rom.
Christo domino, Sede à dextris meis, id est, in mei æqualitate, quod idem est ac si dixisset, Conregna mecum. Et hoc secundum humanam naturam illi dictum est: quia secundum illam datum est ei regnum & honor, & omnes populi, tribus & linguæ ipsi seruient. vnde in communione canimus: Psallite domino qui ascendit super cœlos cœlorum ad orientē. Humana quippè Christi natura, dignitate virtutum omnium & sanctitatis, omnem spiritualem excissi creaturam intantum ascenderet vsq; ad orientem, id est, vsq; ad filium sibi personaliter vnitū, quia prẹter neū nihil trāscendēdo, dimisit. ¶Vbi notādum, Dan.7.
quia non dixit ad ortum vel orituru, sed ad Psal.64.
orientem. Illa enim ineffabilis genitura, nō secundum præteritum & futurum consideratur, sed sempiterno prẹsenti filius patre generatur. Veruntamē hoc localiter quoq; accipiendū est, quia ascēdit super firmamentū cæli, & hoc versus orientalem plagam. Nam quod dictum est, vsq; ad orientem, id est, vsq; ad filium sibi personaliter vnitum, non vtiq; secundum locum, sed secundum humanę naturæ immutationem dictum est, qua immutatione & nos iuxta Apostolum pro modo nostro immutabimur. ¶Nec verò sic immutata 1.Cor.15.
est, vt in illam orientis substantiā vera carnis substantia transiret, sed accessit gloria, non decessit natura: absorpta est passibilitas, successit impassibilitas: perijt mortalis, acquisita est carni verbi coæternitas. Sic in similitudinē lapidis aquę durantur. Crystallum nanque similitudo lapidis est, non suaptè natura lapis: quia durata gelu aquæ substantia, sicut aiunt physici, speciem hanc efficit. Quod ad prædictam immutationem carnis apta similitudine

tudine referri Gregorius perhibet in Ezechielem, dum dicit: Corpus redemptoris nostri, quia vsq; ad mortẽ passioni subiacuit, aquæ simile iuxta aliquid fuit: quia nascendo, crescendo, lassescendo, esuriendo, sitiẽdo, moriẽdo vsq; ad passionem suam per momenta tẽporum decucurrit. Sed quia per resurrectionis suæ gloriã ex ipsa corruptiõe in incorruptionis virtutẽ cõualuit, quia crystalli more ex aqua duruit, vt in illo & hęc eadẽ natura, & ipsa iam quę fuerat, corruptiõis immutabilitas non esset. Aqua ergò in crystallũ versa est, quãdo incorruptionis eius infirmitas per resurrectionem suam ad incorruptionis est firmitatẽ solidata. Et notandũ, quia cùm species crystalli perpulchra sit, dicitur in hac significatiõe, quasi aspectus crystalli horribilis; quia redemptor noster vnus idemq; serenus iustis, iniustis autem (vt supradictum est) apparebit terribilis. ¶ Igitur sicut aqua, nõ pereunte substantia vel substantię quãtitate, sed solum qualitate, quæ fluxa fuerat, in soliditatem trãseunte, in similitudinem lapidis duratur, sic dominicus homo, cui psallimus, nõ pereunte substantia membrorũ, quæ seruato numero vel quantitate, ascendit primũ, quoniam resurrexit, ascẽdit (inquam) inlocaliter ad orientis, id est, diuinitatis (de qua supra dictũ est) cõformitatem atq; coæternitatẽ sola penitus absorpta quasi fluxa qualitate, secundũ quam timuit, potuitq; tædere & pauere, & dixit: Tristis est anima mea vsq; ad mortẽ, & cętera talia, secundo aut ascendit & localiter hac die, vidẽtibus Apostolis, super firmamẽtum cœli (vt supra dictum est) ad oriẽtem, id est, ad orientalem plagam. ¶ Vbi aũt & quomodò sit dominicum corpus in cœlo, curiosissimum & superuacaneũ est quęrere, inqnit Augustinus in libro de fide catholica. Tantummodò in cœlo esse credendum est. Non enim est fragilitatis nostræ, cœlorum secreta discutere.

Matth.16.

Marc.14.

Quòd authoritate Euangelij processio fiat in die ascensionis dominicæ.

Capnt IX.

Philip.2.

QVod hac die processionẽ agimus, illud nobis commendat, quòd dñm nostrũ sequi debeamus in ipsum cœlum, quo præcursor ipse introijt, per eandẽ obediẽtiæ viam, quam ipse, factus obediẽs vsq; ad mortem, exemplo suo pręmõstrauit. Nam & ipse mox ascẽsurus in cœlũ, hoc ipsum significare dignatus est, sicut Lucas Euangelista refert. Cum enim dixisset dominus, Ego mittam promissum patris mei in vos, vos autem sedete in ciuitate, quoadusq; induamini virtute ex alto, secutus Lucas adiũxit: Eduxit autem eos foras in Bethaniã. Eductione illa, quòd nos eum sequi debeamus (vt prædictum est) nomine Bethaniæ (quod interpretatur obedientia) significauit, quod imitando eius obedientiam, membra eius esse, & cũ illo omnia verbo virtutis suæ portante, ascendere valeamus. ¶ Rectè itaq; de responsoriis, quod magis ad eandẽ pertineant eductionẽ, diligẽtioris ecclesiæ ordines cantant in hac processione, vt nos responsoriũ hoc, Eduxit dominus Iesus discipulos suos foras in Bethaniã, & benedixit eis, quod ex Euangelio Lucæ sumptum est. Hoc enim cantando & procedendo nobis inuicem loquimur, & cõmemoramus idipsum, quod illa dominus eductione significabat, videlicet quòd sequaces eius de mundo foras exire debeãt, sicut iam dixerat illis: Ego elegi vos de mũdo, vt eatis & fructũ afferatis. Quo eatis? Vtiq; in vniuersum mundum. Nam hoc est, quod & tunc ait illis secũdum Marcum: Euntes in mundũ vniuersum, prædicate Euangeliũ omni creaturæ. In quo Iudæos palam percutit vanè gloriãtes, quòd peculiaris populus Dei sint. Nam præter hoc quod iuxta aliquid (vt ait beatus Gregorius) homo omnis creatura est, habet enim esse cũ lapidibus, viuere cum arboribus, sentire cũ bestiis, discernere cum angelis, pręter hoc (inquam) Iudæos (vt dictum est) percutit, dicendo, omni creaturæ. Compendio quippè vsus est, dicendo, omni creaturæ, pro omni homini. Si dixisset, omni homini, reddẽdá erat ratio, cur non Iudęo soli. Quæ autem ratio melior poterat reddi, nisi quia sicut Iudæus creatura Dei est, ita & gentilis? Vnde Apostolus ait: An Iudæorũ Deus tantũ? nonnè & gentium? imò & gentium. Pulchrè igitur cõpendio vsus est, dicens, omni creaturæ, quo nomine simul & omnem exprimit hominem, & præcepti sui iustam apponit rationem.

Luc.24.

Iohan.15.

Matth.16.

Rom.3.

Cur eadem processio non ante, sed post tertiam agatur. Caput X.

CVm igitur hac die processionem rationabiliter agamus, nihilominus & hoc rationabile est, quod nõ, sicut in die Paschæ vel cæteris dominicis, antequam tertia cantetur, sed ea cantata celebratur. Sola nanque processio dominicalis, quia tũc aqua benedicitur in memoriam & venerationem sacri baptismatis, sicut aliàs iam dictum est: sola (inquam) eiusmodi processio tertiam præcedit, qua hora Spiritus sanctus super Apostolos aduenit, vt sicut baptizamur, & sic Spiritum sanctum accipimus, sic aqua benedicta prius nos & loca nostra respergamus, & sic aduentus Spiritussancti memoriale, scilicet horam tertiã decantemus. Cur aũt dominica

die sic nobis baptismatis sacri memoria renouetur, supradictū est, vbi de sacra Paschæ solennitate vel ordine pro posse diximus, hæc ergò & cęteræ, quæ absq; aquæ benedictione aguntur, processiones, iure præmissam sequūtur horam tertiam, & secuturo sine interruptione iunguntur officio missæ.

De Dominica post ascensione domini. Caput XI.

Dominica huius officiū vox est apostolorum, qui iuxta præceptū domini ascēdētis, sedebat in ciuitate, quoadusq; induerentur virtute ex alto, vt erant vnanimiter orantes cum mulieribus & matre Iesu, sicut in Actibus Apostolorū legitur. ¶ Nō solum autem illorū, sed & nostra vox est corde & ore proferēda in aures domini, vt spiritus eius gratia dignanter ad nos vsq; descendat, quia videlicet corporis eiusdem, in quo præminent apostoli, nos quoq; membra sumus licet vltima. Descendat, inquam, in nos vnguentū illud, quod plenariè redundās capite id est, in Christo, descēdit primum in barbā Aaron, id est, montani, scilicet eiusdē Christi domini nostri, super montē cœli exaltati: in barbam, inquā, id est, in fortes atq; perfectos viros, patres nostros apostolos, descēditq; & in ora vestimenti eius, id est, in vicinos Apostolis electos ex Iudæis, & sicut ros descēdat in montem Sion, id est, in omnem ex nobis gentibus fidelem. ¶ Huic ergò expectationi præsentis Introitus officij valde congruit. Exaudi domine vocem meam, qua clamaui ad te, Psalmo nanque vicesimo sexto descriptum est hoc, titulus hic inscribitur: Psalmus Dauid priusquam liniretur, id est, in regem vngeretur. Qui & mittit nos ad historiam. ¶ Dauid adhuc in domo patris sui, scilicet Bethleem, puerulus vnctus est à Samuele, regem illum futurum spiritu sancto sic præsignante. Deindè vnctus est in Hebron, & super tribum Iuda, tamen regnauit mortuo Saule. Postea verò tertiò vnctus est, quandò totius Israelitici populi prouinciam accepit. Quæ vnctiones nobis mysticant aliquid. ¶ Sicut enim tertio vnctus est Dauid, sic quique fideles participes debent essent ternæ vnctionis. Prius in baptismo, vbi gratia Spiritus sancti innouātur: secundò, quandò per impositionem manuum episcopi donis eiusdē Spiritus sancti argumentātur: tertiò, in die iudicij, quandò eiusdem spiritalis gratiæ perfectam dulcedinem adipiscentur. Non est autē credendū Dauid fecisse hūc psalmū, antequā in domo patris lineretur, sed an post illā vnctionem statim, an post secundam fuerit, incertū est. At nos quidem post secundam vnctionem in expectatione tertiæ hoc officium canimus, iam enim impositionem manuū ab episcopis accepimus. Apostoli autem quorū expectationem imitatur, secundam post primam vnctionem præstolabantur. Nam illi post peccatorum remissionem, quam in morte Christi acceperant, insufflante illo ac dicēte: Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, manuum impositionem expectabant de cœlo, ab eodem pontifice magno, qui penetrauit cœlos, Iesu Christo, quæ secunda extitit illis vnctio. ¶ Nos autem, hac secunda per illorum officium, ab Episcopis cum sacro chrismate accepto, tertiam expectamus gratiam pro gratia, quam in illa cœlesti percipiemus Ecclesia, tanta plenitudine, vt meritò vocetur ebrietas, & affluens voluptas, sicut dicit Psalmista: Inebriabuntur ab hubertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos. Et Esaias dicit: Dicit Dominus, cuius ignis est in Sion, & caminus eius in Hierusalem. Donum quippè Spiritus sanctus in Sion, id est, in præsenti Ecclesia, quantuslibet ignis est, in Hierusalem autem, id est, in cœlesti patria caminus plenus & indeficiens est. Igitur secundum prædictam expectionem cantamus in Introitu: Exaudi domine vocē meam qua clamaui ad te, & quia non sufficit vox corporis, addimus: Tibi dixit cor meum, quæsiui vultum tuum, &cæt. ¶ Epistola qualiter hoc ipsum orare debeamus, indicat dicens: Estote prudentes & vigilate in orationibus, &cæt. Euangelium, cùm venerit paracletus, quem ego mittā vobis à patre, idcirco congruè legitur, quia promissionem eādem apostoli expectabant, proculdubiò in mente & in ore habebant simul & orationem, quam in fine sermonis pro ipsis & pro nobis, qui per verbum eorum credituri eramus, orauit ad patrem. Propter quod & communio congruit: Pater, cùm essem cum eis. Offerenda quoque: Lauda anima mea dominum, ab re non discrepat, quia sic scribit Lucas: Et erant in templo laudantes & benedicentes Deum.

Cur hactenus apostolicæ literæ ad vigilias lectæ sunt. Caput XII.

Idcirco per hos dies dominicæ resurrectionis, id est, à Pascha vsq; ad Pentecostē, apostolicæ literæ lectæ sunt in vigiliis nocturnis, videlicet Actus Apostolorū, Apocalypsis, cum septem canonicis epistolis, quia testimonium personant eiusdem resurrectionis, sicut scriptum est, quia virtute magna reddebant apostoli, videlicet tam voce, quam literis testimoniū resurrectionis domini nostri Iesu

Marginalia: Luc. 24. Actor. 1. 1. Reg. 16. 2. Reg. 2. 2. Reg. 5. Psal. 132. Iohan. 20. Iohan. 17. Psal. 35. Esa. 31. Psal. 26. 1. Pet. 4. Iohan. 15. Luc. 24. Actor. 4.

Iesu Christi. ¶Diebus autem quibus tempus illud significatur, quo ante passionē suam in hoc mundo vixit dominus, idcirco Paulus legitur Apostolus, quia penè vbiq; tota intentio eius est approbare gratiam toti mūdo, id est, tam Iudæis quam gentibus fuisse necessariam, nec vllū ex operibus legis, sed sola fide Christi posse saluari. Itaq; toto tēpore, quo siue antè, siue post pasionē suā domini nostri præsentia cōmemoratur, cōgruè noui testamēti præcones loquuntur, vt quasi ab spōsi præsentis huberibus, filij eius lacte cōsolationis potentur. ¶Hæ siquidem scripturę hubera illa sunt, de quibus idem sponso in Cāticis ecclesia dicit: Quia meliora sunt hubera tua vino, fragrantia vnguentis optimis. Cant. 1.

Finis libri IX.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, DE DIVINIS OFFICIIS, LIBER DECIMVS.

De aduentu seu diuinitate siue operatione sancti spiritus. Caput I.

QVā venerabilis & amplectāda sanctæ matri ecclesiæ filiisq; eius vniuersis debeat esse de aduētu Spiritus sancti solēnitas, cōsiderata personæ aduenientis dignitas, simulq; causa aduentus eius euidenter demōstrat. ¶Ipse enim Deus & dominus est, patri filioq; consubstantialis & coæternus, increatus, atq; immēsus: vtpotè creatricis tertia persona trinitatis, cuius absq; gratia, nulla in ordine cœlorum consistit creatura rationalis: à quo recedens angelus, diabolus factus est, ad quem accedens homo, Deo similis redditus est. ¶Causa autem aduentus eius hæc est, vt quia sponsus ablatus est, filiorum eius curam atq; tutelam pupillorum suscipiat, & testamento patris legatam illis, imò sanguine eius conscriptam hæreditatem, aduocatione legitima defendat, in omni prætorio, coram quamuis iudice, rege aut tyranno siue principibus terræ. Proponenda nanq; erat lis in iudicio de terminis paternæ possessiōis: & quū antiquus dierum dixerit huic, de quo loquimur, sponso, pupillorum patri: Postula à me, & dabo tibi gentes hęreditatem tuam & possessionem tuam terminos terræ, futuri tamē erant qui hæreditatem eius nimium vellent angustare, aut etiā annulare, vt Iudęi, qui in sua tamen synagoga: vt Donatus, qui in sola coartare contendit Africa: vt pagani, qui nullam illius possessionem vsquam esse volebāt. Præterea cœlorū prædia, quæ pertendere poterant filij supradicto patris testamento, sibimet legata, insidiātibus malignis spiritibus, tutorem hunc fidissimum adesse oportebat, qui illos erudiret, protegeret, atq; pro delinquentibus interueniret. Nā quid oremus (inquit Apostolus) sicut oportet nescimus, sed ipse spiritus pro nobis postulat gemitib⁹ inenarrabilibus. ¶Igitur iuxta personæ aduenientis dignitatē, & aduētus causam, gloriosa, splendida, venerabilis, & dulcis est sanctæ ecclesiæ domui solennitas hæc de aduentu Spiritus sancti, ęquè vt illa sacrosancta festiuitas dominicæ resurrectionis, quia videlicet sicut nihil nobis nasci profuit, nisi redimi profuisset: ita nihil nobis redimi profuit, nisi Spiritu sancto illuminari, & peccatorum remissionem accipere profuisset.

Psal. 2.

Rom. 8.

Qua autoritate sabbato Pentecostes, sicut & sabbato Paschæ baptizandum sit. Caput II.

QVapropter hæc duo tempora, id est, Paschæ & Pentecostes, à Romanis pontificibus ad baptizādū pręfixa sunt. Vnde magnus Leo scribēs ad vniuersos per Siciliam constitutos, cum de sabbato sancto paschæ, quo baptizādū sit, dixisset, adiecit. ¶Additur sanè huic obseruantiæ, etiā Pētecostes, ex aduentu Spiritus sancti, solēnitas, quæ de Paschalis festi pēdet articulo, & cùm ad alios dies cætera festa pertineāt, hęc semper ad eū diem, quę resurrectione domini est insignis, occurrit, porrigens quodammodo auxiliātis gratiæ manū, & eos quos à die à Paschæ, aut molestia infirmitatis, aut longinquitas itineris, aut nauigationis difficultas interclusit, inuitās, vt quibuslibet necessitatibus impediti, desiderij sui effectum dono Spiritus sancti consequantur. Et paulò post: ¶Hoc aūt nos non ex nostra persuasione defendimus, sed apostolica autoritate satis idoneo probamus exēplo, sequētes beatum Petrū apostolū, quę in ipso die, quo omnium credentiū numerū promissū Spiritus sancti replenit aduētus, trium miliū populū sua pędicatiōe cōuersum, lauacro baptismatis cōsecrauit, quod sancta scriptura, quę apostolorū continet actus fideli historia docet, dicens: His auditis, cōpuncti sunt corde, & dixerunt ad Petrū & ad reliquos Apostolos: Quid faciemus viri fratres? Act. 2.

Petrus verò ad illos: Pœnitentiã,inquit,agite,& baptizetur vnusquisq; vestrum in nomine domini nostri Iesu Christi,&c.

Matth.12. Luc.11. ¶Digna sanè & iusta tanti domini reuerẽtia, quoniam æquitas paribus in rebus paria iuria desiderat, vt quia filius non nisi in digito Dei fortẽ armatũ resurgendo deuicit, & vasa eius diripuit,atq; mundauit,æquè huic digito Dei,scilicet Spiritui sancto,aduenienti, sicut & filio resurgẽti suũ repræsentetur opus, id est,sacri baptismatis effectus,maximè quia baptismatis eiusdẽ regeneratio, propria sancti spiritus operatio est. De cuius regenerationis sacramẽto nõnulla superius in sancto Paschæ sabbato, simulq; de lectiõibus & cãtibus ad idem sacramentũ pertinentibus,quãtũ proposita breuitas permisit,exposita sunt, quæ digna quæsitu videbantur.

Quid pertineat ad sancti spiritus gratiam,lectio,Tentauit Deus Abrahã.Cap.III.

VEruntamen nũc illud prætereundũ nõ est,quid ad baptismi gratiam pertineat illa, quæ de hac die legitur lectio: Tẽtauit Deus Abraham.

Gen.22. De qua re quærentibus facilis & aperta patet respõsio,quia videlicet in illa, quam celebramus, effusione sancti spiritus,illud impletũ est, quod in hac lectione patri nostro Abrahæ Dñs ait:per memetipsum iuraui,quia fecisti hãc rem,& nõ peperscisti filio tuo vnigenito, benedicam tibi & multiplicabo semen tuum sicut stellas cœli, & sicut arenam quæ est in littore maris. Maximeq; quod addidit: Possidebit semen tuum portas inimicorum suorum, atq; in semine tuo benedicentur omnes gẽtes terræ,pro eo quod obedisti voci meæ.

Actor.2. Illud,inquam, nũc impleri cœptum est, quãdò Spiritus sanctus Apostolorum pectora inuisibiliter penetrãs, nouum dedit sanctificationis signũ,vt in ore eorum omnium genera nascerentur linguarum, Sanctus enim Spiritus tũc omnibus dari cœpit gentibus, manifesto,super gentiles Cornelium & alios nõnullos veniens signo, qui vna & sola Dei benedictio est,qua benedicuntur omnes gentes in semine Abrahæ, qui est Christus, quem in vtero virginis idẽ Spiritus sanctus præuenit in benedictionibus, id est, omnium gratiarum suarum effusionibus, vt de plenitudine eius nos omnes acciperemus. Tractus hanc lectionem idcirco nullus prosequitur, quia canticum pater Abraham pro hoc facto nullum cecinisse scribitur,quippè quibus vel cum quibus caneret non habebat, vnus & penè solus Dei cultor, idemq; in terra aliena peregrinus. Cætera, vt supra dictum est,in officio sabbati Paschalis pro posse dicta sunt.

Quòd in honorem septiformis spiritus,septem sint officia,quinta vacante feria. Caput IIII.

IN cunctis sacrosanctæ solennitatis huius officijs autoritas Spiritus sancti præminet, cuius & maiestas materiam præbet,quod maximè in epistolis,sumptis de Actibus Apostolorum,clarum est,in quibusdam tamen Euãgelijs,vel his quæ ad introitus officiorũ, vel quæ dicuntur in offerendis,non adeò liquet in superficie literæ, quòd personam vel propriam sancti Spiritus operationem prædicẽt: sed si perscrutemur, & vt ad latentia grana perueniamus, spicas manibus confricemus, cuncta ad illius operationem atq; ad baptizatorum cõpetentem pertinere patebit instructionem. ¶Sunt autem ab hoc sabbato vsq; ad aliud sabbatum officia septem: vno die,id est,feria quinta proprium non habente, sed de dominica mutuante officium,videlicet in veneratione posita septem eiusdem Spiritus sancti donorum. Sed in his eo contenti non erimus, vt iuxta propositum in officiis quæramus partium concordiam, magisq; opificẽ nostræ salutis inquirendo, venerabimur sancti spiritus diuinitatem. ¶Dignum quippè est,vt prophetica vel euangelica seu apostolica pensando dicta,quæ in his congesta sunt officiis, organistam antiquum suis ex vocibus, non recentem agnoscamus esse Deum, præsertim cùm in his quoque,quæ hoc minus in litera personare videntur, magnificẽtius interdum comprobetur,interiore fideli ter ponderato sensu,vt est illud:Cibauit eos ex adipe frumenti, & de petra melle saturauit eos. Psal.80.

Cur Apostolus Paulus eos,qui in Iohãnis baptismate baptizati fuerant,nihilominus baptizari fecerit.Cap.V.

LEctio Actuum apostolorum,Factum est cùm Apollo esset Corinthi,&c. Actor.19. Cunctis huius hebdomadæ diebus lectiones de Actibus Apostolorum sumptę,sancti Spiritus euidenter prædicant potentiam simul & gratiam, qua teneram nascentis Ecclesiæ, cum tanta dulcedine lactabat infantiam,vt imponentibus manus Apostolis, loquerentur linguis fideles & prophetarent. Sed hodierna, id est, sabbati lectio,vnicam baptismi Christi commendat dignitatem, in eo quod Paulum discipulos, qui baptizati fuerant in Iohannis baptismate,rebaptizasse, imò quia baptizati non fuerant in nomine domini Iesu, baptizasse cõmemorat. ¶Causa autem manifesta est,videlicet quia baptismus Iohãnis nõ ad eandem virtutem pertinuit, quam operatur in nobis baptismus Christi. Primo, quia Iohan-

Iohannes baptizabat in pœnitentiam, Christus verò baptizabat in remiſsioně peccatorum. Deinde, quod maximum eſt, Iohannes nō baptizabat in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti, quæ ſola & vnica regula eſt baptizandi, quam ſuo ſanguine conſcriptam, ſaluator poſt reſurrectionem ſuam & non ante
Esa. 10. diſcipulis ſuis contradidit. ¶Quæ tantæ virtutis atq; autoritatis eſt, vt quantacūq; dicat quis inter merſioně, ſi cuncta ex ordine quatuor Euangelia præcurrat, totāq; fidei catholicæ decantet expoſitionem orthodoxam, hanc autem ſolam omittat regulam, verbum abbreuiatum quidem, ſed conſummans: Ego te baptizo in nomine Patris & Filii & Spiritu ſancti. Si, inquā, iſtud omittit, non fecit opus baptiſmi, atq; idēq; fruſtratus, qui ſic intinctus eſt, nihilomin' baptizari indiget. Quòd ſi ſola hæc verba deprompta fuerunt, quicunque ſit ille verbi & aquæ miniſter, quicunq; baptizet, ſiuè colūba, ſiuè coruus, id eſt, ſiuè caſtus, ſiue adulter aut ebrioſus, ſiue catholicus, ſiuè hęreticus, ſiuè etiam ludo quis fortè baptizet: nullatenus baptiſmum licet iterari, ne tanti nominis inuocatio videatur annullari. Vnde licet ferè nemo dubitet, libet tamen quiddā ad hoc pertinens inſerere, quod Eccleſiaſtica de Athanaſii principiis refert hiſtoria.

¶Tempore quo apud Alexandriam Petri martyris diem Alexander epiſcopus agebat, cum poſt expleta ſolennia, conuenturos ad conuiuium ſuum clericos expectaret, in loco mari vicino videt eminus puerorum ſuper oram maris, ludum, imitantium (vt fieri ſolet) Epiſcopum, atq; ea quæ in Eccleſiis geri mos eſt. Sed cum intētus diutino pueros inſpectaret, videt ab his geri quędam etiam ſecretiora & myſtica. Perturbatos ilico vocari ad ſe clericos iubet, atq; eis quid eminus ipſe videret, oſtendit. Tum abire eos, & comprehenſos ad ſe perducere omnes pueros imperat. Cumq; adeſſent, quis eis ludus, & quid egiſſent vel quomodò, percontátur. Illi, vt talis habet ætas, pauidi negare primo, dehinc rem geſtam per ordinem pandunt, & baptizatos à ſe eſſe quoſdam catechuminos confitentur per Athanaſium, qui ludi illius pueriles Epiſcopus fuerat ſimulatus. Tū ille diligenter inquirēs ab his, qui baptizati dicebant, quid interrogati fuerint, quidue reſpōderint, ſimul & ab eo qui interrogauerat, vbi videt ſecundum religionis noſtræ ritum cuncta conſtare, collocutus cum concilio clericorū, ſtatuiſſe traditur, illis, quibus integris interrogationibus & reſpōſionibus aqua fuerat infuſa, iterari baptiſmum non debere, ſed

Athanaſius dum puer eſſet, per ludū uere baptizauit quidam.

adimpleri ea, quæ à ſacerdotibus mos eſt.

¶Manifeſtum eſt igitur, baptiſmum Iohānis longè imparis fuiſſe virtutis à baptiſmo Chriſti, neq; vlla queſtione opus eſt, cur apoſtolus Paulus eos, qui tantum in Iohannis baptiſmate baptizati fuerāt, nihilominus baptizari fecerit: quippè qui interrogati, ſi Spiritū ſanctū accepiſtis credentes, reſponderūt: Sed neq; ſi Spiritus ſanct' eſt, audiuimus. In quo ſatis liquet, quantæ imperfectiōis baptiſmus Iohannis fuerit, in quo nec nominabatur is, in quo ſolo baptiſmi ſubſiſtit virtus, Spiritus ſanctus, in quo baptizat Chriſtus, ſicut idem Iohānes ait: Ego baptizo vos in aqua, ille vos baptizabit in ſpiritu ſancto & igni. Et item: Qui miſit me, inqt, baptizare, ille mihi dixit: Super quem videris ſpiritum deſcendentem ſicut columbam, & manentem in eo, ille eſt qui baptizat in Spiritu ſancto.

Iohannes non baptizauit in ſpiritu ſancto, ſicut Chriſtus. *Actor. 9.* *Matth. 3.* *Iohan. 1.*

De proprietate cōſolationis, ſecundū quam Spiritus ſanctus alius datus eſt paracletus. Cap. VI.

SPiritus ſanctus, ſicut alia perſona eſt quā filius, ſic proprietate conſolationis ſuæ qua conſolatur nos, alius eſt paracletus, propter quod Dei filius multa de ſeipſo locutus, ait in hodierna lectione ſancti Euangelii: Et ego rogabo patrem & alium paracletum dabit vobis, quod vt tandem commodius pateſiat, diſcretione diligenti opus eſt, ad cognoſcendum quid propriè per filium, quid propriè pater, in creaturis operetur per Spiritum ſanctum. *Iohan. 14.*

¶Omnium ſubſtantia creaturarum per filium condita eſt, ſicut Euangeliſta teſtatur, dicens: Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factū eſt nihil. Sed omnib' exceptis quæ ad præſens negotium non pertinent, de angelica & humana tantum ſubſtantia dicendum eſt. *Iohan. 1.*

¶Omnis humana vel angelica creatura, omneſq; ſubſtantiales qualitates, ſine quibus nuſquam illa poteſt vel cogitari ſubſtātia, videlicet eſſe, viuere, ſentire & diſcernere, quę naturaliter inſunt, & idcirco eidē abeſſe ſubſtantiæ non poſſunt, per filium ſimul cum ipſa ſubſtantia conditæ ſunt. At verò benè eſſe, ſanctè viuere, rectè ſentire, prudenter diſcernere, vel ſapienter intelligere, accidentales qualitates per Spiritum ſanctū appoſitę ſunt. Quas ex eo conſtat accidentales eſſe, quia videlicet adſunt bono, & abſunt malo homini vel angelo, natura vel ſubſtantia permanente. Et ne quis calumniæ locus patere videatur, ſic dictum eſt, has qualitates accidentales eſſe, cū ipſe Spiritus ſanctus, cuius hæc dona ſunt, ſubſtātia ſit, ſicut mulieri proculdubiò

In hominibus & angelis alia per filiū, alia per Spiritum ſanctū facta ſunt & fiunt.

accidens est, fœtam esse, cùm semen, quo impraegnata est, vel illud de quo & per quod semen in ea trāsfusum est, substātia fit. ¶ Sed vt ad proposita redeam, nimiam patiuntur penuriam, qui solius creatricis potentiæ beneficium assecuti, solis naturæ suæ bonis vtentes, quæ per verbum creata sunt, necdū meruerunt superioribus ornari, quæ à patre & filio dātur per Spiritum sanctū. Amplius verò miseri sunt, qui illa nunquam accipere merētur, qualibus dicit dominus: Væ vobis, quia habetis consolationem vestram. Apostoli aūt nō eiusmodi erāt, qui nunquam accipere merentur: nondū tamen diuinæ dispensationis ordo poscebat, vt iam acciperent, iáq; perficerentur. ¶ Et quòd inter eos filius Dei erat, & nondum spiritu dato cum illis loquebatur, & inter eos ambulabat, præparatio tempnris erat, quo mentibus eorum per eundem spiritum infunderetur, per quem in vtero virginis, humanæ naturæ fuerat vnitus. Quodque dicebat eis, Rogabo patrē meū, & alium paracletū dabit vobis, vt maneat vobiscū in æternum, tale est, ac si sponsę amanti, quę dixerat, Osculetur me osculo oris sui, dicat inter oscula os amici post parietem stantis, per fenestram respicientis: Diruam parietē hunc, qui oscula nostra vix per fenestras admittit, diuidens inter te ventremq; meum eburneū, distinctum sapphiris, & mox erimus duo in carne vna; fietq; per infusoriū seminis, vt vltrà sterilis non sis. Cùm enim hæc ante pasionē suā loqueretur dn̄s, adhuc stabat paries inimicitiarū, id est, originale peccatū inter homines & Deū. Corporalis autē præsentia Christi tanquā os erat dilecti, qui tot osculis amicā alliciebat, quot doctrinis vel miraculis Ecclesiam in paucis discipulis adhuc paruulam ad fidem inuitabat. ¶ Sed sicut solo nunquā amica concipit osculo, sic animæ illorum impraegnari non poterāt virtute verbi, quod est semen Dei patris, nisi per ingressum Spiritus sancti copula Dei nostrarumq; animarū perficeretur, & per illū vsq; ad interiora ventris earū semen, quod est verbū Dei, perferretur. Quo facto, statim renuit consolari anima eorum in temporalibus seu naturalibus humanæ creaturæ bonis, & idcirco omnem rerum sæcularium consolationem respuerunt, quia memores fuerūt Dei, id est, intellexerūt Deū esse incomparabiliter dignius & altius bonū, & hoc intelligentes delectati sunt. ¶ De hac patris & sui cognitione, paulo superius dixerat dn̄s: Si cognouissetis me, & patrē meū vtique cognouissetis. Nā de qua cognitione dixit, nisi de experimento amoris? Siquidē pro experimento copulæ naturalis, in sacra scriptura tam honestè quam propriè diei consueuit, virū vxorem, vel vxorē cognouisse virū. Qua similitudine, quia cognoscendus erat Deus ab Ecclesia, per passionem filij, qui hęc loquebatur, acquisita, statim addidit: Et amodo cognoscetis eū. Et quia sic cognouisse vidisse est, continuo subiecit: Et vidistis eū, prę teritum ponens pro futuro, quod certissimè futurum est, eo loquendi more, quo & paulò post dicturus est, Et iam non sum in mundo. Quod si cui nō placet, ostendat quomodo aliter quam per amorem suum Deus veraciter vel vtiliter cognosci potest, aut quomodo iam viderunt patrem, cum ipse filius nunc dicat: Si cognouissetis me, & patrem meum vtiq; cognouissetis. In qua propositione præcedens atq; consequens, discipuli non cohærere arbitrātur. ¶ Vnde ait Philippus: Dn̄e ostēde nobis patrē, & sufficit nobis, ac si dicat: Te quidē ostendisti, & videmus te tantūmodo, patrem nobis ostende. At ipse hunc illorum non approbans sensum, quia nihil super esse putabant de filio quod non vidissent, cū & ipse sit Deus, qui æquè vt pater corde videtur, sicut alibi dixit: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt, ait: Tanto tempore vobiscum sum, & non cognouistis me? Nō enī me cognouistis, qui viso me secundū hominem, totum vidisse putatis. Qui videt me, vidit & patrē. Sed patrē nō vidistis, sicut ipsi fatemini, ergo nec me vidistis, quia ego in patre & pater in me est. Quod non localiter accipiendum est, nec sic esse potest, sed hoc est quod ait: Cognitio patris in cognitione filij, cognitio filij in cognitione patris est. ¶ Quæ vtriusq; cognitio per Spiritum sanctum fit, & hæc sola est consolatio sanctorum in hoc seculo peregrinātium, quia subleuati, ferūt patiēter, imò gratanter, quod eos mūdus odit, exprobat, eiicit, persequitur, flagellat, occidit: & tā in prosperis quam in aduersis, orante pro illis hoc spiritu gemitibus inenarrabilibus, pro refectione habent flere sicut scriptum est: Fuerunt mihi lachrymę meæ panes die & nocte, &c.

¶ Igitur quia propria Spiritus sancti operatio hęc est, rectè alius paracletus dictus est. Sequiturq; hęc offerēda, Emitte spiritū tuū, &c. Hoc enim alio loco paracleto dato, hoc spiritu emisso, creantur homines noui, & sic renouatur facies terræ nostræ, quæ maledicta est in peccato Adæ, & dānata spinas & tribulos, pullulāte carnis luxuria, germinare: renouat, inquam, & nouam profert creaturā, cuius expectatio (sicut ait Apostolus) reuelationem filiorum Dei expectat, quę ingemiscit & parturit, vsq; dum in illa reuelatione filiorū Dei, reue-

Ingeni & miseri homines, id est, solis naturalibus. *Luc. 6.* *Christus corporali præsentia præparabat apostolos ad gratiā Spiritus sancti.* *Iohan. 14.* *Cant. 1. 2.* *Ibidem.* *Ephe. 2.* *Non per solum uerbum, sed per Spiritum sanctum concipit & impregnatur anima fidelis.* *Psal. 67.* *Cognitio Dei est, per amorem, qui est Spiritus sanctus.* *Iohan. 14.* *Iohan. 17.* *Iohan. 14.* *Domine ostēde nobis patrem.* *Matth. 5.* *Iohan. 14.* *Cognitio patris & filij per spiritum sanctum vera est sanctorū consolatio.* *Rom. 8.* *Rom. 8.* *Psal. 41.* *Emitte spiritum tuum, & creabuntur.* *Psal. 103.* *Gene. 3.* *Rom. 8.*

Quomodo anima rectè benedicit dominum. reuelet semen Dei, quod per hũc spiritũ, primum à baptismi gratia concepit.

¶Indè in sequenti versu hortatur seipsam prægnans anima, benedicere dominum propter suam vehementẽ magnificentiam. Quæ benedictio vel gratiarum actio, si tantum labiis fiat, adulatio est apud Deum: si autẽ corde diligente illam, quam laudat magnificentiam, beneuolentia præmio digna iudicatur apud eum. Psal. 103. Vnde rectè magis internum animæ spiraculum, quàm linguæ plectrum hortatur ad benedicendum dominum. Talisque confessio decora est, quam induit dominus, & ea tanquam luminoso amicitur vestiméto.

¶Causa benedicendi dominũ magis in hoc versu expressa, hæc est, Extendens cœlum sicut pellem. Nam per hunc, de quo loquimur, Spiritum sanctum extenditur in cœlum, id est, scriptura prophetarum. Extendens cœlum sicut pellem. Extenditur (inquam) sicut pellis, in qua nihil latet cum extensa fuerit. Qui tegis (inquit) in aquis superiora eius, id est, excellentã illis viam charitatis in donis Spiritus sancti superfundis. Cõmunionem, Vltimo festiuitatis die, manifestum est, ad donum Spiritus sancti pertinere, Iohan. 7. de quo ait: Qui in me credit, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ, hoc enim dixit de spiritu, quem accepturi erãt credentes in eũ.

De processione eiusdẽ Spiritus sancti à patre filioq; procedentis. Caput VII.

Verba Christi digne pensanda. SEd quia propositum nũc est, non solum partium consonantium in officiis, sed & diuinã quærere potẽtiam Spiritus sancti, prætereunda nõ hęc est sententia saluatoris, quam non sola commendat dignitas sensus sui, sed & reuerenda autoritas dicentis, maxime quia cum clamore, vt attentos faceret edixit. ¶Sic enim scriptũ est: In nouißimo autẽ die magnę festiuitatis stabat Iesus, & clamabat dicens: Si quis sitit veniat ad me & bibat, &c. Itaq; si auditores sumus non ingrati, & tali oratore digni, non solum quid dixerit, sed & quali tempore dixerit (nã & hoc ad rẽ attinet) cõsideremus beneuoli, dociles & attẽti.

Scenopegia Iudæorum. ¶Dies festus erat Iudęorũ Scęnopegia. Quid sit scænopegia, nonerũt (inquit Augustinus) qui scripturas legerũt. Faciebant die festo tabernacula, ad similitudinẽ tabernaculorũ, in Leuit. 23. quibus habitauerãt, cũ educti ex Aegypto peregrinarẽtur in deserto. Iste erat dies festus, magna solẽnitas. Celebrabant hoc Iudęi, velut reminiscẽtes beneficia dñi, qui occisuri erãt dñm. In huius festiuitatis nouißimo die stabat Iesus & clamabat, inuitãs ad bibẽdum, non qualescunq;, sed quosq; sitientes. Bene. Interea dum reminiscerentur (vt dictum est) beneficiorum Dei, dirigebatur ad eos clamor inuitantis ad populum Spiritus sancti.

Mystica & vera festi huius celebratio. ¶Nos autẽ educti de Aegypto infidelitatis, liberati á captiuitate & seruitio spiritualis Pharaonis, & traducti per mare baptismi, nũc in eremo vitæ præsentis peregrinantes habitamus in tabernaculis, quæ sunt ecclesiæ vel cœnobia, in quibus militamus, donec ad regnum supernæ hęreditatis perueniamus. Si ergò memores beneficiorum Dei festa celebramus, à malis operibus vacantes, & in contemplatione diuinę bonitatis exultãtes, quia per paßionẽ vnici filii salutẽ nostrã operatus est, clamorẽ inuitantis audimus, in siti currimus, bibimus, quia sic nobis benigna diuinitatis vena, scilicet Spiritus sanctus, aperitur.

Quo ordine fiat eadem processio sancti Spiritus. Caput VIII.

MAgna res & à Deo speranda, quam cõsiderare proposuimus scilicet quo ad creaturam suam ordine veniat Spiritus sanctus. Quod vbi animaduersum fuerit, clarebit & hoc, quam rectè in Euangelio, pro cedens dictus sit. ¶Ordo necessarius hic est, Deus ex beneficijs glorificandus. vt prius in creatura rationali, bona voluntas excitetur erga creatorem, consideratione beneficiorũ eius. Hęc verò vt non deessent, ille proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. Quomodo (inquit Apostolus) non cum illo nobis omnia donauit? Rom. 8. Sed sunt homines ingrati, qui sicut in operibus mundi nulla beueuolentia laudãt deum artificem, quos Apostolus percutit dicens: Qui cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerũt, ita Rom. 1. cùm prædicatur eis tanta charitas Dei, quòd pro nobis filium suum tradidit, non veneran tur magnitudinem beneficij, sed irrident vt Rom 8. 1. Cor. 1. stultitiam verbum crucis Christi. ¶Tales spiritus nunquam dignatur, quia Deo odibiles, Homines deo nimis ingrati, in reprobũ traditur sensum. ingratitudine nimia legem naturalem pręuaricantur. Naturale nanq; est homini amantẽ redamare, & opus quod laude dignũ, quodue indignum sit, posse discernere. Quod quia vi Rom. 1. tio suo, videlicet quia ingrati sunt erga Deũ, facere nolũt, meritò spiritus Dei semetipsum non credit eis, eosq; in desideria cordis ipsorum, in immunditiam, in paßiones ignominiæ, & in omnem reprobũ sensum, sicut Apolus ait, traditos derelinquit. At verò quorum intuitum diabolicæ non cęcauit telum inuidentiæ, cognoscentes ex operibus mũdi artificem, venerantur illum, & beneuole sapiẽtiam eius laudant in æquitate operum, magis autem incarnatum & passum pro omnibus audientes, Dei virtutem & Dei sapien- 1. Cor. 1. tiam Christum, diligunt, approbant, amplectũtur, honorãt. Vnde est illud in Cãticis:

Cant. 1. Oleum effusum nomen tuum, ideò adolescentulæ dilexerunt te. ¶Itaq; quemadmodū *Creator ut sponsus: anima ut sponsa.* in sponsalibus, primum sponsæ ostenditur sponsus, laudatur genus, fortitudo prædicatur, diuitiæ numerantur & forma commendatur, per quæ omnia mutuus affectus, volūtariusq; puellæ exigitur assensus: & tunc demum per conuentum amoris, is, qui in suis placuerat, totus in seipso cognoscitur. Ita creator noster prius animarum nostrarum in se excitat affectum, suorum ostensione operum, suæq; diuinitatis omnipotentissimæ & incarnatiōis sacrosanctæ, fideli prædicatiōe, & deinde vbi seipsum placuisse viderit, confidēter accedit, sicut de muliere forti scriptū *Prouer. 31.* est: Confidit in ea cor viri sui, & plenitudinē *Vbi nō est amor, ibi nō datur spiritus sanctus.* sui amoris, id est, Spiritum sanctum, in illam effundit. Ibi manifestat ille seipsum, quod nunquam per aliud fit, nisi per hunc, de quo *Iohan. 13.* loquimur, Spiritum sanctum. ¶Idcirco iam iam passurus dominus, & post eandem passionem suam hunc spiritum daturus, dilectionē attentius cōmendabat, videlicet vt dilectio cordis humani, dilectioni Dei, qui est Spiritus sanctus, occurret locumq; præpararet. Iā, vt ad superiora reuertamur, talē dilectionis sitim requirebat, quum in templo stans & cla*Iohan. 7.*mās dicebat: Si quis sitit, veniat & bibat. Vbi & Scenopegiæ festiuitas, quādo memores beneficiorum Dei, tabernacula faciebant, vt supra dictum est, ad similitudinem tabernaculorum, in quibus habitauerūt per desertum, quandò de Aegypto educti sunt, festiuitas in quam magna, solēnitatis eius typus erat, quæ nostris in mentibus splendere debet, contēplantibus beneficia Dei, quæ per filium suū redemptorem nostrum magnificè nobiscum egit, & ob hoc sitientibus illum in seipso cōtueri, quem in tantis suis expertæ sunt bene*Si quis sitit, ueniat ad me.*ficijs. ¶In his nimirum clamor ille domini non surdas aures inuenit, dicentis: Si quis sitit, veniat & bibat. Et exponens, quam sitim quæræt, quid bibendū offerat, adiungit: Qui credit in me, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Qui credit in me, idem est ac si dixisset, Qui sitit me. Quid enim est in Christū credere, nisi Christum sitire? ¶Plus quippè multo est, credere in Christum, quam credere Christo, vel credere Christum. Credere Christo, subauditur, quod verum credat vel credere Christum, subauditur esse, non mag*Iacobi 2.*num est. Siquidem & dæmones credūt & cōtremiscunt. At verò credere in Christum, id est, per fidem ambulādo tendere in Christū, venerari & amare verbum per quod omnia facta sunt, amplius autem quod verbum caro factum, & habitauit in nobis. Qui ergo sic sitit, illi datur bibere de spiritu Christi. O quāta de inopia subleuatur creatura, vt cum creatore suo vno eūdemq; Spiritum habeat, qui solus æternarum diuitiarū cumulus est, quo ita inebriatum & impletur vēter animæ, vt de illo fluant aquæ viuæ, scilicet dogmata diuinæ sapientiæ, vt meritò dicatur fons hortorum, puteus aquarum. Igitur, vt supra di- *Iohan. 7.* ctum est, hic ordo consuetus, hæc præpara- *Cant. 4.* tio competens est ante aduentum sancti Spiritus, vt prius bona creaturæ voluntas erga creatorem excitetur, prædicatione beneficiorum eius, quia testante scriptura quæ dicit, Hominis est præparare animum, domini au- *Prouer. 16.* tem gubernare linguam, itemq;, hominis est disponere viam suam, sed domini est dirigere gressus eius, hac, inquam, scriptura testante naturale est, vt humanus affectus, id est, bona voluntas erga creatoris benefacta moueatur. Quod vbi non fit, ingratitudinis vitium, *Phi. 2.* & superbientis animi contemptus est. Nam quod ait Apostolus: Deus enim est, qui ope- *Prouer. 16.* ratur in nobis velle & perficere pro bona vo- *Rom. 7.* luntate, supradictæ non repugnat sententiæ. Siquidem hominis est animum præparare, id est, bona velle, dum rationali sensu bonum discernit & approbat, sicut idem Apostolus ait: Nam velle adiacet mihi, Deus vero hoc ipsum velle operatur, dum gratia sua causas agere, atq; homini ostendere dignatur, quarum intuitu voluntas eius ad amandum Deum excitetur. Verbi gratia: Petri Apostoli fuit, vt *Luc. 22.* vellet paratus esse cum Domino in mortem *Matth. 26.* & in carcerem ire, sed hoc ipsum velle operatus fuerat in eo pater, qui Christum filiū suū in hunc mundum miserat, & huic reuelauerat. Et quia Iudæis inuidentibus atq; persequentibus, hic & cæteri apostoli suum velle Deo sicut iam dictum est) accommodauerāt, idcirco quod suum erat, perfecit Deus, mittendo illis Spiritum sanctum, quo accepto Petrus, qui iam velle habuerat, perficere quoq; haberet, scilicet, vt potenter pro Christo in carcerem & in mortem iret.

Cur propriè Spiritus sanctus procedens dicatur, cùm filius à Deo processerit, sicut ipse ait: Ego enim à Deo processi & veni. Cap. IX.

Cvm & filius à patre processerit, sicut ipse Iudæis loquitur, dicens: Si Deus pa- *Iohan. 8.* ter vester esset, diligeretis vtiq; me, ego *Filius semel processit, spiritus sanctus sæpe procedit.* enim á Deo processi & veni, meritò quæritur cur proprie Spiritus sanctus procedens dicatur. ¶Ad quōd facilis promptaq; patet responsio, quōd videlicet, quia filius semel missus, semel venit, redimere mūdum per incarnationis mysteriū, & sicut omnia per ipsum semel

mel & simul facta sunt, ita & per ipsum omnia semel & simul restaurata sunt. Propter quod non præsenti tempore ait, Ego enim à Deo procedo, sed præterito, Processi, inquit, & veni. At vero Spiritus sanctus non semel neque cuncta simul electorum pectora perlustrat, sed diuersis temporibus venientes diuersis modis visitat, id est, gratiarum diuisiones, vnus idemque Deus ac dominus variè dispensat, de cuius sanctificatione ait filius: Pater meus vsq; modo operatur, & ego operor. Duplex est enim operatio Dei. Et de alio opere Dei, quod per filium operatus est, scilicet de creatione omnium, scriptum est: Qui viuit in æternum, creauit omnia simul. Idcirco cum de Spiritu sancto loqueretur filius, dicens: Cùm venerit paracletus, quem ego mittam vobis à patre, spiritum veritatis, præsenti tempore ait: Qui à patre procedit. ¶Et sicut lunæ corpus integrum semel in cœlo formatum est, semper autem beneficio solis, vt ab illo illustretur, indiget, quia lumine proprio non lucet: sic Ecclesia sancta semel in baptismo nata est, sed semper inter præsentis vitæ defectus variosque labores gratia sancti Spiritus visitari ac refici opus habet. Quapropter vultui diuinitatis assistere satagit, dum quotidie creatori suo pro beneficiis eius gratias agit, verbi gratia, dum in consecratione Eucharistiæ dignum & iustum esse confitetur, illi semper & vbique gratias agere cum cœli cœlorumq; virtutibus suas quoquè voces admitti deprecans: quia per Christum dominum nostrum & ipsa condita, & per eundem benedictum qui venit in nomine domini, redempta est. Hac enim maximè beneficiorum eius commemoratione vultui creatoris sui occurrit, & tanquam luna vero soli faciem cordis obiicit, sicque spiritu sanctificationis, & in illis qui fortè necdum acceperunt, initiatur, & in illis qui iam acceperunt, per adiectionum muneris perficitur.

1.Cor.12. Iohan.5. Eccle.18. Iohan.15.

Ecclesia, ut luna, semper indiget lumine solis, id est gratia spiritus sancti.

¶Rectè igitur Spiritus sanctus, qui à patre procedit, solus procedens dicitur: filius verò, quia non procedo, sed processi, ait, & veni, non procedens, sed genitus, vt verè est, asseritur. Processit enim ante omnia tempora, de corde patris natus: venit ex tempore, ex Maria virgine incarnatus.

Filius genitus, spiritus sanctus procedens.

Item vnde supra, & quod Spiritus sanctus sit capabilis humanę animę, quod est proprium diuinæ substantiæ. Caput X.

SI prudenter verba domini superius posita aduertimus, qui loquens de spiritu, quē accepturi erant credentes in eum, Si quis sitit, inquit, veniat & bibat, &c. veram & perfectam sancti Spiritus diuinitatem, in his quoq; agnoscimus, de qua nunquam aliquid aridus & inanis bibit Macedonius, omnesq; alii quicunq; blasphemando in Spiritum sanctū, æterni delicti rei conuincūtur. Quod vt manifestum fiat, primo ponendum est illud, de quo nemo dubitat, scilicet, potum hunc non carne, sed spiritu percipi, non ore, sed corde: non palato, sed ratione discerni. Quòd autem bibitur, profectò bibentis interiora penetrat, suaque subtilitate capabile, crassiora atque ideò sui capacia complet receptacula. Constat igitur, quod Spiritus sanctus humanæ animæ capabilis sit, eiusque penetret interiora, vtpotè quem illa bibit, id est, in interiora suæ substantiæ recipit. At verò hoc diuinæ substantiæ proprium est, nihilque aliud humanum vel angelicum potest penetrare spiritum, præter ipsius omniumque creatorem Deum, cui dicitur. Tu solus nosti corda omnium filiorum hominum, hic (inquam) solus implet animam spiritus. ¶Nam quod homo arreptius dæmone plenus dicitur, non sic accipiendum est, vt malignus spiritus spiritum hominis substantialiter introisse credatur. Vterque enim creatus est, neuter altero adeò subtilior, vt alter alteri capabilis, alteriusúe capax fit. Sed ita plenus dæmone quis esse potest, quomodò mero aut febri interdum non incongruè plenus dicitur. Quod vtique secundum corpus accipitur, quia venas neruosque vel omnes occultos meatus corporis, non etiam animæ substantiam ingressa febris aut ebrietas, habitantem illic in suis sedibus fatigat animam. Igitur Spiritus sanctus Deus est, quia capabilis est humano spiritui, sicut iam dictum est, Christo autore, qui ad bibendum illum sitientes inuitat animas, quo sensu & illud apostoli accipimus: Misit Deus Spiritum filii sui in corda nostra, & talia quam plurima.

Iohan.7. Vera diuinitas spiritus sancti, quia animæ humanæ capabilis.

Acto.2. Anima arreptitij non substantialiter recipit dæmonem.

Galat.4.

Itē de processione Spiritus sancti in minore vel maiore visitatione, iuxta illud quod dictum est: Spiritus vbi vult, spirat. Cap. XI.

CVm verò idem spiritus, humani cordis circuit profundum, nemo quidem scit, nisi ipse qui accipit. Flumina aūt aquæ viuæ cō sequēter de vētre eius fluētia, qui bibunt, de sapore magnitudinē infusi muneris agnosc-

agnoſcunt. Vndè dominus in euangelio: Et vocem, inquit, eius audis, ſed neſcis vnde veniat aut quò vadat. ¶Flumen quippè aquæ viuæ, id eſt, affluentia ſalutaris doctrinæ, quę de ventre fluit in Chriſtum credentis, vox eſt ſpiritus vbi vult ſpirantis, qui vbicunq; ſpirauerit circuiens mentis vterū, fontē aquæ viuæ, id eſt, ſenſum veritatis efficit, riuumq; eius ad os dirigens, corporea voce induit, & in aures tuas emittit, perq; aures ad animam perfert, cui bibenti ſaporis qualitas verum perhibet, quia Spiritus ſancti vox eſt, ſcilicet dum infuſus pectori, gratiam multis profuturam in electo vaſe componit. Siquidē nec ipſe qui accipit, ſcit vndè veniat aut quò vadat, licet ſciat & ſentiat quando venit & quando vadit, peracta viſitatione ſenſibili. Quaſi enim ſibilum auræ tenuis (vt ait Gregorius) ſubitò percipit, atq; hoc eſt quod de incomprehenſibili ſubſtantia ęternitatis conſpicit. Verum per illum in Helia ſibilum auræ tenuem, frequentior viſitatio deſignatur, qua diuinitatis ſaporē deguſtat mens, quoties in contemplationis ſublimitate ſuſpēditur. De illa magis viſitatione ad præſens pertinet opus, qua longè excellentius tunc mens humana clarificatur, quando ad publicū quis mittendus eſt, vt ad ſalutem multorum, flumina de ventre eius fluant aquæ viuæ, vel (vt alibi ſcriptū eſt) vt à timore domini concipiēs pariat, & ſpiritum ſalutis eius faciat ſuper terram. Quomodò miſsi ſunt patres noſtri apoſtoli, vel Apoſtolici viri, & ſiqui ſcribendi officio magis quàm acceſſu vel præſentia corporis viuam nobis aquam emiſerunt, quam de hoc fonte ſaluatoris, de huius ſancti ſpiritus abundantia, feliciter hauſerunt. ¶In his magnificētius tunc illud adimpletur, quod in Cāticis canticorum dicitur: Dilectus meus miſit manum ſuam per foramen, & venter meus intremuit ad tactū eius. Subitò enim, dum neſcitur, inſilit Spiritus ſanctus, & quaſi per foramen, interius animę clauſtrum illabitur, intremiſcente protinus ad introitum eius in firmitate humani ſpiritus, ob inſolitum vigorem quē ſentit & pondus. At ipſe qui illapſus eſt, primitus familiari dulcedinis ſuæ blandimento, quaſi oſculo, pauitantē animam conſolatur. ¶Deinde ſecundum opus, ad quod animam illam præparat, exurgens, verbi gratia, ſi hoc intendit, vt (ſicut dictū eſt) de ventre eius fluāt aquæ viuæ, id eſt, largiora dogmata vitę: exurgens, inquam, circuit animæ vterum, & circumeundo dilatat, breuem prius & anguſtum mirabili ſuorum incremento circulorum futurum eius ſignificans in diuina ſcientia profectū, tanta nonnunquā magnitudine inundans, ac ſi vnū de paradiſi fluminibus per dilatatū eiuſdem animæ fluat alueum. Intereà miratur ipſa ſuimet amplitudinem, vaſtumq; ſinus ſui deambulatorium, verè ter quaterq; beata, quę (ſicut ſcriptum eſt) quia dilexit cordis munditiam, propter gratiam labiorum ſuorum, habet amicum regem, videlicet Chriſtum, à quo tale percipit donum. ¶Impleta tandē mēſura, quam dare vult hic ſpiritus (nam ſicut ſpirat vbi vult, ſic & diuidit ſingulis prout vult) vbi miraculum conquieſcit, & anima in ſeipſam reuertitur, tum verò recuſare non poteſt, quin ſurgat & dilecto aperiat, id eſt, ad doctrinę miniſterium ſe accingat, & ea quę clauſa ſunt Chriſto corda aperiat ſemper voce, nōnunquā & literis amouere cōtendēs peſſulum incredulitatis, ſicq; progrediens ad publicum, pręceptū exequitur quod intus audiuit: Deriuentur fontes tui foras, & in plateis aquas tuas diuide.

Iohan. 3. Flumina aquæ viuæ. 3. Reg. 19. Sibilus auræ tenuis. Eſa. 26. Eſa. 12. Cant. 5. Illapſus ſpiritus ſancti. Prouer. 22. Iohan. 3. 1. Cor. 12. Prouer. 5.

De die Pentecoſtes, quomodo dies quo data eſt lex, quinquageſimus cōputetur, à die qua in Aegypto agnus immolatus eſt, cuius ſolēnitatis die Spiritus ſanctus datus eſt. Cap. XII.

PRimo illud prętereūdum non eſt, diem illū, quo data eſt lex, in cuius rei memoriam ſolēnitas magna erat Pentecoſtes, de quo die Spiritus ſanctus Apoſtolis datus eſt, diem (inquam) quo poſt tranſitum maris rubri data eſt lex filiis in monte Sinai, planè quinquageſimum fuiſſe ab immolatione paſchalis agni. ¶Nonnulli enim, maximè qui cōputandi ſcientię ſtudent, cum legūt quartadecima die menſis primi immolatum fuiſſe agnum, menſe autem tertio, tertia die mēſis, deſcendiſſe dominum corā omni populo ſuper montem Sinai, iam enim (inquit ſcriptura) aduenerat dies tertius, & manè incaluerat, & ecce cœperunt audiri tonitrua &c. cum (inquam) hęc legunt, mirantur & hęrent, numerum quinquagenarium à quartadecima die menſis primi vſque ad tertiam diem menſis tertii non conſtare probantes. Nam cum Hebręi ſolos lunares habeāt menſes, & luna primi menſis vnde triginta dies habeat, luna vero ſecundi triginta, profectò à quartadecima die primi, vſq; ad tertiam diem menſis ſecundi, non pretermittenda eſt quęſtio, quę hoc modo ſoluitur. ¶Tertia quidē die menſis ſecundi deſcendit dominus (vt prędictum eſt) ſuper montem Sinai, ſed vide quid poſt hęc ſequitur: Moyſi quoq; dixit: Aſcende ad dominū tu & Aaron, &c. Soluſq; Moyſes aſcendit ad dominum, & illi non appropinquabant. Venit ergo Moyſes & narrauit plebi.

Quæſtio de die quinquageſima. Exod. 12. Reſponſio, quod dies quinquageſimus, in quo tabulæ legis datæ ſunt.

plebi omnia verba domini atq; iudicia. ac de inceps: Et manè, inquit, consurgens ædificauit altare ad radices montis. Et post pauca: Di
Exod. 24. xit aût dominus ad Moysen: Ascende ad me in montem, & esto ibi, daboq; tibi duas tabulas lapideas, & legem ac mandata quæ scripsi, vt doceas filios Israel. Itaq; non tertia die mensis quandò dominus super montem ascendit, sed die quarta, quandò tabulas & scripturam suam dedit, lex data est. Igitur diem datæ legis ab immolatione Paschalis agni quinquagesimum extitisse planum est. Qua die cùm datur spiritus sanctus, mira nobis operum eius concordia commendatur, de qua sufficienter tractatum est à sanctis doctoribus. ¶Sciendum quoq; est, quòd ex præcepto legis, hi dies quinquaginta, non ab ipsa Paschali vespera, qua immolabatur agnus, sed à subsequente prima sabbathi incipiebant nu-
Leuit. 23. merari. Sic enim scriptum est in Leuitico: Feretis manipulos spicarum primitias messis vestræ ad sacerdotem. Qui leuabit eum coram domino, vt acceptabilis sit vobis altera die sabbathi, & sanctificabit illum. Numerabitis ergò ab ipso die, in quo obtulistis primitiarum manipulos, septē hebdomadas plenas, vsque ad alteram diem expletionis hebdomadæ septimæ, & sic offeretis sacrificium nouum domino ex omnibus habitaculis vestris, panes primitiarum duos &c. Itaque à prima sabbathi, quam nos dominicam diē dicimus, id est, trāsacto magno die paschalis sabbathi, dies quinquaginta incipiebant numerari. At verò dominus noster illo die resurrexit, corpusq; suum verè nouatum frugū terræ nostræ fasciculum, verus ipse sacerdos, coram domino Deo patre suo leuauit, & sanctificauit. Nihil ergò quæstiōis remanet, cur dies ille, quo Spiritus sanctus datus est, qui vtique à die qua resurrexit, quinquagesimus est, Iudæorum quoq; fuerit pentecostes: quia (sicut iam dictum est) non ab ipsa vespera paschali, sed à subsequente prima sabbathi, dies
Duæ causæ solennitatis pentecostes. pentecostes incipiebant computari. ¶Offeramus itaq; domino hac die panes primitiarum duos, id est, pro duobus illi gratias agamus beneficijs, scilicet quòd vnò eodemque spiritu suo & olim veteribus legem ac mandata scripsit in tabulis lapideis, sicut Moyses
Deut. 9. in Deuteronomio ait: Deditq; mihi duas tabulas lapideas scriptas digito Dei. Digitus enim Dei Spiritus sanctus est, & nunc nouis, id est, Euangelicis patribus gratiam in tabulis
2. Cor. 3. scripsit carnalibus. Solennemque agamus diem post septem septimanas emicantem, &
Leuit. 25. numero suo, id est, quinquagenario, iubilæum significantem, id est, dimittentem, quo ab omni debito dimissi, ad antiquam reuertemur possessionem, quam perdidimus sub peccato venundati. Nam quomodò post se- Rom. 8.
ptem hebdomadas festiuus hic dies erumpit, sic post mundi circuitum, in quo nunc laboramus, ille dies æternaliter festiuus effulgebit, quo iam sinu laborauimus, sed felici otio compositi, solem verum festo diademate coronatum spectabimus, mirabimur, laudabimus. Nunc secūdum officium eiusdem diei, de eodem spiritusancto (vt cœptum est) prosequamur, Epistolam in capite ponētes, qua eius narratur aduentus.

Quid significauit, quòd sonus factus est de cœlo adueniente Spiritu sancto. Caput XIII.

Sonus qui adueniente Spiritu sancto repente factus est de cœlo, lignum fuit soni, qui in omnem terram exiturus erat, Act. 2. Psal. 18.
cœlis illis, quos nunc firmare veniebat, enarrantibus gloriam Dei, & firmamento constantissimæ fidei illorum annuntiante opera manuum eius, cum magnifico verbi tonitru & miraculorum coruscationibus. Sic enim mox futurum erat, hoc spiritu per os illorū intonante Christi præconia, vt ad pœnitentiam commoneretur & contremisceret terra, & fundamenta montiū, id est, corda superborum, conturbarentur & commouerentur, audito quoniam iratus est eis, nisi pœnitentiam egerint. ¶Vndè & in Apocalypsi, cùm accepisset angelus thuribulū, & implesset illud de igne altaris, & misisset in terram, facta sunt tonitrua, & voces & fulgura & terræmotus magnus. Nunc ignis ille mittebatur, vndè & apparuerunt Apostolis dispartitę linguę tanquam ignis, ille (inquam) ignis mittebatur in terram, quo angelus ille, magni consilij, dudum impleuerat aureum thuribulū immacualti corporis sui. & nunc assumptus in cœlo agebat quod dixerat: Ignē veni mittere in terram, & quid volo nisi vt ardeat? Cur Spiritus sanctus, cuius natura est inuisibilis, inuisibilem foris ignem ostendit.
Psal. 17.
Apoc. 8.
Esa. 9.
Luc. 12.

Caput XIIII.

Qvòd vero foris quoq; visibilis ostensus est ignis, qui vtique non erat ipsa quæ inuisibilis est, substantia Spiritus sancti: quod, inquam, ignis visibilis ostēsus est, signū nobis fuit diuinæ eius operationis, vt pereffectus, quos nouimus, huius nostri ignis, intelligamus quid hic ignis, hic deus, hic spiritus sanctus operetur in nobis. ¶Est autem multiplex in rerum visibilium natura, visibilis ignis commoditas. Cœlum in sole & luna syderibusq; miris ornatibus illustrat: terram autē non solum fuso desuper lumine Multiplex est festus & commoditas ignis.

lumine lætificat, sed & beneficio caloris ad gignendum prouocat,& finu eius recepta nutrit femina. Præterea de filicum venis exceptus, & competentibus alimentis enutritus, noctem nobis alleuiat, abfentemq; diem lux agit æmula, & innumera mortalibus præftat cõmoda,quibus vitæ præſentis iuuatur inopia.Adde,quòd tunc temporis ex iuffu domini femper ardebat in altari,facerdote iugiter ligna fubiiciente,quodq; confumebat holocauftum,quodq; facrificium fic dicebatur,eò quòd effet totum incenfum. ¶ Sed inter cęte ra naturalia præclarũ hoc habet ignis, quod diuifus in partes, mutuati non fentit detrimenta luminis,horum omnium fignificationes referri ad Spiritumfanctũ & opera eius, his qualitatibus afsimilari nouerunt,qui fcripturas legũt.Igitur quòd in igne Spiritus fanctus oftenfus eft,fignum fuit,nõ fibi,fed nobis quibus diuina maieftas eius ab initio fignis loqui confueuit.

Leuit. 6. num. 28. 29.

Cur cùm Patris & Filii & Spiritus fancti vna fit fubftantia, magis Spiritus fanctus dicatur ignis. Caput XV.

NEc illud omittendnm eft,cur cùm vna fit fubftantia patris & filiũ & Spiritus fancti,magis & penè fola perfona fancti Spiritus appelletur ignis, & nõnunquam ignis domini, vt ibi: In igne enim domini deuorabitur omnis terra. Quod tamen mirũ non videbitur, fi ad memoriam reuoces, quia propriè vel naturaliter amor eft ifte Spiritus.¶ Amor,inquam,vel charitas,qua pater filium vel filius diligit patrem, Spiritus fanctus eft,qui & bonitas vtriufq; dicitur & eft. Nã fi quęras, inquit Auguftinus, quis omnia fecit,refpõdeo,Deus.Si quæras per quid,per verbũ fuũ. Si quæras, quare? quia bonus eft, omnia fecit. Et hæc trinitas vnus eft Deus. Itaq; amor Dei Spiritus fanctus eft. Amor autem tam fpiritualis quàm carnalis reuera ignis dicitur & eft,adeò fenfibiliter calens, vt nemo amantium calorem eius nefciat. Sed cum Deo, confubftantialis amor fuus fit, fic eodem amore fuo Deus ignitus eft,vt fine diftinctione perfonarum dicatur Deus, & fit inuifibilis atq; incorporeus ignis,iuxta illud Apoftoli:Etenim Deus nofter ignis cõfumẽs eft. ¶ Veruntamen vbi perfonarum diftinctione opus eft, cùm quid cuiufque perfonæ fit proprium,diftinguimus,ficut Deum patrem, vitam in fe immortaliter viuentem: filiumq; eius dicimus veram & incommutabilem fapientiam, per quam vniuerfam condidit creaturam: fic Spiritum fanctum dicimus amorẽ eius,per quem concupifcit rationalem & inhabitare appetit creaturã. Qui amor quafi ignis, imò vt verè ignis ad eandem appofitam fibi tẽdit rationalẽ creaturam, ficut hic ignis vifibilis femper in appofitam tendit competentem fibi materiã. ¶ At illo igne, quæ conflatur, non cõfumitur creatura, ficut hoc igne vifibili cõfumũtur ligna, fœnũ, ftipula: fed quemadmodum aurum & argẽtum hoc igne liquefcunt, neq; confumuntur, fed perfiftũt, & puriora funt, fic illo igne, illo, vt ait Efaias, camino qui eft in Hierufalem: Beata rationalis creatura, inconfumptibiliter liquefcit in incẽdio huius amoris, in torrẽte huius voluptatis, femper pura, femper liquida, femper ardens amore, femper fruens Deo amatore, defiderando non indigens, fruendo non faftidiens.

Sopho. 1.

Spiritus fanctus amor eft, ideo & ignis dicitur.

Heb. 12.

pater, vita: filius, fapiẽtia: fpiritus fanctus, amor proprie dicitur.

Differẽtia inter ignẽ vifibilẽ, & inuifibilem.

Efai 31.

Cur ita Spiritus fanctus in igne apparuit, vt de eodẽ igne linguas quoq; formare dignatus fit. Cap. XVI.

CVm igitur conftet, rectè Spiritum fanctũ in igne appãruiffe, eò quòd hic Deus nofter ignis cõfumens fit: quæritur & illud, cur fic in igne apparuerit, vt ex eodẽ igne linguas formare dignatus fit. ¶ Sed & hoc figno magnificè nobis eiufdem Spiritus fancti commẽdatur operatio. Spiritus enim coæternus patri & filio per linguam, quę maximam habet cognationem cum verbo, non folum hoc exprefsit, quod eiufdem fit fubftãtiæ, cum eodẽ Dei verbo, fed & hoc, quod per ipfum Deus pater fuum nobis eloquatur verbũ, ficut ipfe in Pfalmo dicit: Lingua mea calamus fcribę velociter fcribentis. Nanque vt aduerteremus, hũc eundem Spiritum per illũ Pfalmi verficulũ exprimi, ipfe qui incarnationem filij Dei operatus eft, cuius incarnationis ille Pfalmus epithalamium eft, ipfe, inquam, qui verbum bonum de corde patris eructatum, in vterum virginis humanę naturæ vniuit, nunc in lingua Spiritus fanctus apparuit, vt idem ipfum verbum mentibus apoftolorum infcriberet, fic quoq; comparãdus calamo fcribæ velociter fcribẽtis. ¶ Quapropter congruè verfus hic, lingua mea, cum pręcedenti, eructauit cor meum, in officiis quoque cantantur apoftolorum, quod tamen frequentius eft in officiis virginũ. Et rectè, quia verbum hoc in finum virginitatis plenius atque excellentius eructatum eft, videlicet, ita, vt inde carnem affumeret: in cordibus autem Apoftolorum ita, vt inde voce corporea fumpta, nobis audibile & intelligibile fieret. Igitur quia Spiritus fanct⁹ illa Dei patris lingua eft, qua, velut calamo fcribæ velociter fcribẽtis, bonũ verbũ fuũ humanæ naturæ velociter, vt voluit, totum infcripfit, dicens, operafua regi, id eft, affumpto homini: vt idem omnino,

Deut. 4. Actor. 2.

Cur in linguę fpecie apparuit Spiritus fanctus

Pfal. 44.

Spiritus fanctus lingua & calamus fcribæ.

ninò, quòd ipse operari sciat & possit, rectè super apostolos ostẽsus est in lingua, quibus eiusdem verbi & incarnationis eius notitiã, vt eloquenter prædicare secundũ scripturas, homines hactenus idiotæ scirent, eadem calami velocitate inscribere veniebat.

¶Per hoc maximè cõsonat & cohæret Euãgelio, quoniã impletũ est hic, quod dicitur illic. Hæc locutus sum vobis apud vos manens. Paracletus autem spiritus sanctus, quẽ mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia, quæcunque dixero vobis. Ecce enim missus statim doctorem illũ se profiterur, qui iuxta promissum sponsi in morte agonizãtis, paracletus, id est, consolator filiis eius orphanis aduenerit. nõ doctorem, inquam, qui illos doceat omnia, sed hnc signo profitetur, dum ostenditur in lingua, simulq; omniũ edocet gẽtium loquelas, vt omnibus eloquerenrur hominibus, ea de quibus soli docebãtur interius, dei magnalia. Quòd non, vt quidã opinantur, apostoli vna tantum, id est, Hebræa lingua loquebantur, ita vt cuiq; genti sua videretur, quod miraculum, vt ait Beda, non loquentium esset, sed audientium. *Iohan. 14.*

Caput XVII.

ET non (sicut suspicantur nõnulli) sic in illorum vocibus omnes loquelæ atque sermones audiebantur, vt tamen vna tãtum lingua scilicet Hebræa, loquerentur: sed vniuscuiusq; nationis homini sua lingua videretur: quod, vt ait Beda, miraculum non loquentiũ esset, sed audentium, id est, non illis qui loquebantur, erat vera virtus, sein auditentium auribus prodigium, imò error, id est, non rei existentis erat sensus. ¶Non, inquã, sic egit ille spiritus veritatis, nec sic opinaf de illo, quicunq; prudẽter discernit, quid deceat magistrum illum, qui omnẽ veritatẽ docere venit. Superest enim, vt scripta quoque illorum, quæ dispersi per mundũ vniuersum, diuersarũ linguarũ hominibꝰ mittebãt: isti vnius tantum, id est, Hebraicæ linguæ literis eos asserant scripsisse, omnemq; hominem, cuiusq; linguæ, quicunque vidisset Hebraicos illorum apices, eodem miraculo suæ linguæ scripturam æstimauisse: Quod valdè ridiculum est: Saltem nos Latinos excipiant. Nam de nobis certum habemus, quia scripturas, quas Hebraicæ aut Grẽce conscripserunt, absq; translatoribus legere nequimus. Illud quoquè consequens est, vt quamcunq; ipsi lingnam audirent, putarent Hebræam, quamcunque viderent scripruram, existimarent esse Hebraicam. Quod nimis frinolum, vt dictum est, ineptumq; & erroneum, sanctoq; spiritui probatur indignũ per omnia. *Vera diuersis linguis locuti sunt & scripserũt apostoli.* *Iohan. 16.*

¶Nec difficile est, hãc præsumptuosam suspicionẽ, scripturæ quoq; authoritate explodere. Et repleti sunt, inquit, omnes spiritu sancto, & cœperũt loqui variis linguis, prout spiritus sanctus dabat, eloqui illis. Cœperunt loqui variis linguis, vt spiritus sanctus dabat eloqui illis, scripturæ verba sunt, quibus omninò repugnat id, quod prẽdicta suspicio cõiectat. Loquebãtur ergo, nec falso videbãrur loqui, dabatq; verè spiritus sanctus eloqui illis: verũm, nouum hoc canticum, vt canimus, ponens sanctificatiõis signum, vt in ore eorũ omnium genera nascerentur linguarum. *Actor. 2.* *Mysteriũ in gentibus linguarum.*

¶Nouum inquam, signum : Significabat enim, quòd ecclesia Deum, hactenus notum sibi in sola Iudæa, linguis omnium gentium deinceps esset locutura. Ita verò signum fuit, vt causa quoq; efficiens, principiumq; esset futuræ rei. Nam quomodò gentium magistri fierent, nisi per scientiam linguarum copiam habuissent conferendi cum eis sermonem? Quomodò, inquam, saltem respondissemus amen, super benedictionem illorum, cùm quid dicerent, nesciremus? ¶Turrim isti ædificaturi erant, nunc tempore accepto & opere diuino, turrim, inquam, cuius cacumen cœlos tangeret, per quam futurum quisq; metuens iudicium, in cœlum fugere posset. At illi, qui olim absq; Dei magisterio, soloq; humano opere, superbia duce turrim sibi extruere voluerunt, per quam ascenderent in cœlum, facta confusione linguarũ, cùm prius esset terra labii vnius & sermonum eorundem, diuisi contra se, ac dispersi sunt. Igitur nunc quandò Dei consilio turris corporis Christi (quod est Ecclesia) de viuis & electis lapidibus per vniuersum mundum ritè & ordinatè cõstruitur: rectè omnes linguæ ad horum artificum ora reuocantur, ne, sicut ibi, cùm quis posceret lapidem, alius offerebat bitumen, cùm peteret aquam, porrigebat trullam: ita hic, cùm structores nostri annuntiarent pacem, nos suspicaremur bellum: cùm prædicarent regnum Dei, nos putaremus gloriam mundi. *Psal. 75.* *1. Cor. 14.* *Gene. 6.* *Aliter apostoli, quam babylonij, turrim ædificauerunt.* *1. Pet. 2.*

Quàm congruè spiritus sanctus in Apostolos hora tertia aduenerit.

Caput XVIII.

OPportunè spiritus sanctus, omniũ arbiter sacramentorum, hora tertia super Apostolos adueniens, viuificis eandem horam dedicauit mysteriis, qua homines adhuc sobrii & carnalibus cibis adhuc ieiuni, primùm quærere debent regnum Dei. ¶Nam quia dominus noster, qua nocte tradebatur, post typicam agni cœnam, sacram corporis *1. Cor. 11.* *Duæ causæ, cur Eucharistiam instituit dominus post cœnam.*

corporis & sanguinis sui tradidit Eucharistiam, fortè parum aut nihil referre arbitraremur, vtrum pransi an ieiuni ad illud vitæ epulum accederemus. At ille ratione & articulo temporis agebatur, vt tali hora sacramẽtum illud condere non moraretur. Ratione: quia non ante consummationem veteris, inchoandus erat ordo noui sacrificij: articulo tẽporis, quia statim capiẽdus, & ad passionẽ ducendus, aliud non habebat spatium, vt ante mortem suam hoc hæredibus suis conscriberet testamentũ. Vndè cùm illis tradens sanguinis sui calicem, dixisset: Bibite ex hoc omnes, hic est em̃ calix sanguinis mei, &c. statim addidit: Dico autem vobis, non bibam amodò de hoc genimine vitis, vsq; in diem illũ, cùm illud bibam vobiscum nouum in regno patris mei. ¶ Et quidem cum in regno patris, id est, cùm iam factus immortalis, post resurrectionem suam cum discipulis suis manducauit & bibit: potuit tunc primùm tradere illis corpus suum, & calicem noui æterni testamenti, sed nũc magis ordinatè egit, quia testamentũ ratũ nõ fuit: nisi, vt ait Apostolus, mors interuenerit testatoris. ¶ Igitur spiritus sanctus, qui huius & omnium sacramentorum author & virtus est, congruè hora tertia dari dignatus est, vt tempus ostenderet, quo sua quoq; sacramenta dari vel celebrari magis conueniret. Vndè rectè vniuersalis Ecclesiæ cõuẽtus, magis hac hora (nisi fortè dies ieiunij sit) congregari consueuit, & dicta hora tertia, quę cæteris illustrior est, ob honorẽ eiusdẽ spiritus sancti, solennia Missarũ celebrari astantibus choris, cum psallentio communi. Nec cuiquam hæc diuina traduntur mysteria, post cibum corporis, nisi vrgeat ea, quæ retardari non potest, instantis necessitas mortis.

Matth. 26. Luc. 24. Iohan. 21. Hebr. 9. Hora tertia debet Missa celebrari non post cœnã.

Quòd signa prædicta spiritus sanctus visibiliter quidem ostendit, sed inuisibilis inuisibiliter operatus est, & intrinsecus corda repleuit. Caput XIX.

ET hæc quidem, quæ dicta sunt, extrinsecus visa vel audita sunt: intrinsecus autem omnis erit gloria, cuius hæc deforis apparentia signa fuerũt. Intus enim beati apostoli mundo corde deum videbant animarum suarum secreta magna cum maiestate subeuntem, suamque fortitudinem largiflua dulcedine temperantem, vt adhuc fragilia mortalium hominum pectora, non tàm miraculo potentiæ terreret, quàm intimo sensu gratiæ lætificaret. Ibi enim erat, de quo dictum est: Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei. Item: Spiritus enim meus super mel dulcis. Item: Et vinum lætificat cor hominis. De quo & Iudæi, quasi diuinantes, musto, aiunt, pleni sunt isti. Ibi, inquam, id est, in nouos vtres cordium, missum erat feruidum diuinæ substantiæ mustum, Spiritus sanctus, sicut ait illis, promittens eum dominus Christus: Vos autem cognoscetis eum, quia apud vos manebit, & in vobis erit.

Matth. 5. Quanta dulcedine repleuit apostolos spiritus sanctus. Psal. 45. Eccle. 24. Psal. 103. Actor. 2. Mat. 9. Iohan. 14.

Quòd nõ eo minor sit spiritus sanctus, quia capabilis est humano spiritui, cùm idem de patre & filio debeat intelligi.

Caput XX.

IN vobis, inquit, erit: Capabilis enim, vt superius iam dictum est, humano vel angelico spiritui, spiritus sanctus est. Quod cùm sufficere possit ad probandam eiusdem verã diuinitatem, quidam hæreticorum in suæ potius perfidiæ verterunt argumentum. Dicentes enim, patre filium esse minorem, spiritũ quoq; filio minorem, huic asserere voluerũt, quòd in nobis sit, atq; humanarum patiatur contagia animarum. ¶ Sed hoc dicendo, peccatores errauerunt, & falsa loquuti sunt. Cõsequitur enim eos, vt nec patrem nec filium confiteantur esse Deum. Paria nanq;, imò eadem dicta sunt, sicut, exempli gratia, hodiernum probat Euangelium. Vbi cùm dixisset filius: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, protinus adiecit: Et pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Igitur cùm spiritum sanctum negant esse Deum, eò quòd dictum sit, apud vos manebit, & in vobis erit, consequitur, vt nec patrem nec filium fateantur esse Deum, eò quòd de patre & de se dicat filius: Veniemus, & mansionem apud eũ faciemus. ¶ Sed his explosis, & cum fumo suo, cum quo de puteo abyssi tanquàm locustæ exierunt, euentilatis, hoc potius in argumẽtum veritatis Catholica fides arripit, deum esse spiritum sanctum comprobans, eò quòd humano spiritui capabilis sit: quod propium diuinæ est substantię, sancto spiritui cum patre & filio commune, qui vnus & solus Deus nullius capax, suæque creaturæ rationali capabilis est.

Error. Psal. 57. Cõfutatio. Iohan. 14. Apoca. 9.

Quod licet Apostolis dictũ sit, de spiritu sancto, quia apud vos manebit, proprium tamen filii Dei signum fuerit, quod dictum est Iohanni: Super quem videris spiritum descendentẽ sicut colũbam, & manẽtem in eo. Cap. XXI.

SCiendum verò, quia in eo quod ait dominus discipulis suis de spiritu sancto, apud vos manebit & in vobis erit, longè differentem modum mansionis, ratio cogit accipi, ab eo quod in vnigenito Dei filio idẽ spiritu

Iohan. 1.

ritus mansit, de quo dictum est: Super quem videris spiritum descendentem sicut columbam, & manentem in eo, hic est qui baptizat. *Iohan.1.*

¶ Quæ manendi differentia si rectè animaduersa fuerit, simul & illud clarebit: cur cùm tota trinitas apud dilectorem suum mansionem faciat, sæpius & quasi singulariter hoc de spiritu sancto scriptura sacra contineat.

Duplex modus manendi, quo manet spiritus sanctus in sanctis. ¶ Manere spiritum sanctũ in creatura sua, duobus modis accipimus: Vnus quidem modus est manendi, cum illa creatrix substantia, per seipsam creaturæ replens substantiã, semper inhabitat, quòd de beatis angelis sanctorumq; hominum spiritibus, qui iã cum Deo sunt, carne soluti, nõ est dubitandum. *Vno per substantiam.* De his autem, qui adhuc in carne mortali sunt, non idem est arbitrandum: quia, quandiu corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, multis varietatibus subiacet, & nunc quidem dilata to corde, si valdè perfecti sunt, visitationem illam merentur: quæ, vt ait Gregorius, significatur in Helia per tenuẽ auræ sibilum: virtutemq; resumunt, vt idem Helias, qui post eundem sibilum regna vertit, reges alios vngens, prophetamq; Helisæum: nunc deficiẽte animo trepidant, vt idem rursus, qui paulò ante verbo cœlum clauserat, & nunc propter verba mulieris per deserta fugiebat. *3.Reg.19.* ¶ Alius verò manendi modus est, cùm per fidem inhabitare incipiens, Ecclesiam suam nũquam in infidelitate derelinquit, vel cætera charismatum dona semel tribuens, postea nunquã subtrahit. *Altero, per fidem.* Verbi gratia: Paulo Apostolo datã sapientiam, non sic per tempora distinxit, vt nunc affluente dono sapiens, nunc relabente fieret insipiens. *Hebr.13. Cant.6.* Et de hoc quidẽ modo dicit: Nõ te deseram neq; derelinquam. De modo autẽ supradicto: Auerte, inquit, oculos tuos, quia ipsi me auolare fecerunt. *Ezech.10.* Itemque de hoc modo scriptum est: quia quatuor animalia incedentia non reuertebantur, sed vnumquodq; ibat ante faciem suam, id est, in proposito suo permanebat. De modo autem supradicto: Ibanr, inquit, & reuertebantur in similitudine fulguris coruscantis. *Ezech.1.* ¶ Nec quisquam mortalium extitit, in quo hic spiritus, qui diuini amoris substantia est, æterna statione requiesceret, præter illum virum vnũ quem septem mulieres, id est, septem huius spiritus gratiæ, semel apprehenderunt, semperq; tenuerunt: propter quod & dictum est: *Aliter in chri sto quam in sanctis semper manet spiritus sanctus.* Super quem videris spiritum descendentem & manentẽ in eo: non quòd tunc primum in illum spiritus descenderit, quippè qui totam plenitudinem in se corporaliter habitantem ab ipsa conceptione habuit, sicut scriptũ est: *Esa.4. Iohan.1.* quia sapientia ædificauit sibi domum, scidit columnas septem, id est, sapientia Dei patris in ædificatione vel conceptione sui corporis statim septem, spiritus sui, gratias adhibuit: *Coloss.2. Prouer.9.* sed fidei præcursori & testi eius signum opportunum datum est, vt sciret, quale de illo testimonium perhibere deberet. ¶ Secundũ fidem autem & cætera charismatum dona sin gulis, prout vult, ipsis diuisa, semper, vt dictũ est, in ecclesia sua, spiritus sanctus habitabat. *1.Cor.12. Cur potius spiritus sanctus quã pater aut filius in nobis manere dicitur.* Quæ dona, quia propriè sancti spiritus opera sunt, iccirco sæpius & quasi singulariter, vt supradictum est, mansionem sancti spiritus in nobis scriptura sacra commẽdat, cùm tota trinitas capabilis sit, & mansionem sibi in nobis faciat: quia nunc in nobis peregrinantibus per illa dona sua Spiritus sanctus inhabitat, in futuro autem æternis complexibus ipsa trinitatis inhabitabit substantia.

Quòd vbique esse non nisi Deus possit, vndè Spiritus domini, quia repleuit orbem terrarum, deus est. Caput XXII.

Nihilominus & per hoc quod cantamus ad introitum: Spiritus domini replevit orbem terrarum, diuinam eius ecclesia catholica prædicat potentiam. *Sapien.1. Spiritus sanctus repleuit orbem terrarum.* Quis enim nisi Deus hic esset, diuisis apostolis per orbem terrarũ, quomodò vno eodẽ tempore posset omnibus adesse? Verbi gratia: Thomæ in India, Petro vel Paulo Romæ: imò cũ per annos singulos, tã sabbatho sancto Pẽtecostes, quàm sabbatho paschæ, baptismi sacramẽta sancta celebrat Ecclesia, quòd absq; sancto spiritu nullã noscitur virtutẽ habere, quomodò in toto orbe terrarũ, quo iã ecclesia diffusa est, posset adesse, vt in fontes plenitudo eius vbiq; descẽderet vbiq; spiritualis equitatus Pharaonis, id est, peccatorũ omniũ turbas, fluctibus operiret? Sic eñ orbẽ terrarũ illum replere dicimus, vt ecclesiã vniuersam, quæ per orbem terrarum diffusa, intelligere debeamus. Mundi enim elementis vel corporibus inanimatis diuinitas nõ capitur, sed sanctam ecclesiam vbique replere rectè creditur. ¶ Quodque magis dignum verumque diuinæ maiestatis eius est signum, ipsum eiusdem ecclesiæ caput implet, sicut scriptũ est: Iesus autem plenus spiritu sancto regressus est à Iordane. *Luc.4.* Diuinam igitur eius vbiq; testamur esse præsentiã, cantãdo in introitu: Spiritus domini repleuit orbem terrarum, iam dicto sensu huius enumerationis illud respiciẽte, quod ecclesiam adhuc paruulam, sed toto orbe terrarum diffundendã, id est, Christi discipulos repleuit, progenitis in ore

Spiritus sanctus scientiã habet uocis. *Sapient.1.*

orum pro signo vniuersis orbis terrarũ linguis. ¶Quod verò sequitur: Et hoc quod cõtinet omnia, scientiam habet vocis: cur sapientia dixerit, manifestum est, ex eo quod addidit: propter hoc qui loquitur iniqua, nõ poterit latere: vel quod præmisit: & nõ liberabit maledictum à labiis suis, quoniam rerũ illius testis est Deus, & cordis eius scrutator est verus, & linguæ illius auditor. Per quæ cõstat sic esse dictum, scientiam habet vocis, ac si dixisset, nouit, qua mente quisq; loquatur. Veruntamen in ratione præsentis officii sciẽtiam linguarum respicit, quarum diuersitatẽ dando fidelibus suis magnificè probauit, scientiam se habere omniũ, per quæ potest vox humana variari.

Quòd sancti spiritus effusio, totius sit diuini operis cõfirmatio. Caput XXIII.

Psal.67.

BEnè supradicto sancti Spiritus operi cõgruit hæc offerenda: Confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis. Nam vt nouerimus, quia spiritus sancti effusio totius diuinitatis confirmatio sit, hoc primo dicendum est, quid ante aduentum eiusdem sancti spiritus in apostolis suis dominus operatus sit, fidem vtiq; in illis operatus est, quæ ex ore Petri pro omnib⁹ sonuit: Tu es Christus, filius Dei viui. ¶Sed hæc quàm infirma fuerit, antequàm Spiritus sanctus adueniret, cunctis liquet scientibus, quia Petrus, idem Apostolorum princeps, vnius ancillæ voce territus, illum quem, vt iam dictum est, Christum filium Dei viui cõfessus fuerat, se nosse negauit. Vbi verò spiritus huius donum accepit, nec Romani principis imperiũ timuit, sed vsque ad mortem confitens, eadem morte sua Christum clarificauit. ¶Fidem igitur spiritus sanctus in Apostolis confirmauit, atque ideò benè vt dictum est, in offerenda canimus: Confirma Deus hoc, quod operatus es in nobis, vt per eundem spiritum fides eadem in nobis cõfirmetur, subiungentes, à templo tuo, quod est in Hierusalẽ, id est, ab ecclesia Apostolica, quæ vtiquè cœpit ab Hierusalem, id est, à Iudæa, sicut alibi loquitur ipse dominus, quia salus ex Iudæis est. Per eundem, inquam, spiritum cõfirmari poscimus, quia præter hunc quicquid credimus, quicquid baptizamur, quicquid molimur, infirmum & vacuum esse comprobatur. Nam & cœli, scilicet ordines supernorum spirituum, in eo quidem firmati sunt verbo domini, vt in sua natura rationales essent & æterni, & spiritu oris eius omnis virtus eorũ firmata est: quia in similitudine Dei, id est, in sanctitate persistunt. Vndè alibi scriptum est: Spiritus eius ornauit cœlos.

Matth.16. *Fides apostolorũ ante aduentum spiritus sancti infirma.* *Luc.22.* *Iohan.18.* *Cõfirma hoc Deus. &c.* *Psal 67.* *Iohan.4.* *Iob.26.*

¶In reliquis præsentis hebdomadæ officiis, cùm penè omnia sancti spiritus nomen personent & gratiam, sola possunt Euangelia facere quæstionem, quid ad aduentus eius pertineant solennitatẽ. Quapropter de illis breuiter aliquid dicendum est, ad hoc duntaxat, vt eorum, cum singulis officiis, quibus deputata sunt, appareat concordia.

De Officio secundæ feriæ.

Cap. XXIIII.

FEria secunda legitur hoc Euangeliũ: Sic Deus dilexit mundum, vt filium suũ vnigenitum daret, vt omnis qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam æternam, & reliqua. Hoc quod dictum est, non quidem per se citius liquet, quid ad præsentem pertinet solennitatẽ, sed quę præmittitur lectio Actuũ Apostolorũ, cõsiderata, confestim quasi luminis radius causam eius elucidat. Loquẽte inquit, Petro, cecidit spiritus sanctus super gẽtiles, qui audiebant verbum. Et obstupuerunt ex circuncisione fideles, qui venerant cũ Petro, quia in nationes gratia spiritus sancti effusa est, &c. Iccirco nanq; prædictum Euangelium cum hac ponitur lectione Actuũ Apostolorũ, vt comprobetur hoc opus spiritus sancti, quo gentibus pœnitentiam ad vitam dedit, non esse factum mutabilitate consilii, cùm filius antequam pateretur, idem voluerit, licet per seipsum tunc gentibus prędicare noluerit, imò discipulos mittens dixit eis: In viam gentium ne abieritis: Nam quòd hic ait Petrus: In veritate cõperi, quia non est personarum acceptor Deus, sed in omni gente, qui timet Deum, & operatur iustitiam, acceptus est illi: Hoc in Euangelio testatur filius Dei dicens, missum se esse, nõ ad iudicium, sed ad salutem totius mundi: & subiungens, absq; distinctione Iudæi atq; gentilis: vt omnis qui credit in ipsum, nõ pereat, sed habeat vitã æternam, & cętera quæ sequuntur. Adeò nihil quidẽ per se gentibus prædicauit Christus, sed de illarũ salute suiq; apud illas glorificatione multa prædixit. ¶Sic Isaac nihil quidẽ per seipsum iuniori filio suo Iacob de afferendis sibimet cibis mãdauit, sed per con corporalẽ illi Rebeccam Iacob subintroductus est, cùm ille benedictionẽ Esau primogenito suo dare disponeret. Nam Isaac Christum, Esau populum Iudaicum, Iacob gentilem, Rebecca mater significat sancti Spiritus gratiam. Rebecca nanq; cõsulente, id est, sancto spiritu cõsilii prouidẽte, iunior ille filius scilicet gentiũ populus, ingreditur ad Isaac, videlicet ad Christũ, tardante foris Esau, & occupato in venatiõibus, id est, priore populo intento ceremoniis carnalib⁹. Ingreditur, inquam

Euangeliũ. *Iohan.3.* *Epistola.* *Actor.10.* *Consonantia epistolæ cum Euangelio.* *Actor.10.* *Matth.10.* *Gene.27.* *Mysteriũ de teris historiæ de Isaac.*

inquã,iunior populus cum obseruatione decem mandatorũ legis, quæ tradita sunt populo priori, & scientia legis & prophetarũ perornatur, velut ille Iacob à matre indutus est valdè bonis vestibus Esau,habens circa manus collumq́; pelliculas hœdorũ,id est,apertam proferens confessionem peccatorum,cibosq́; offerẽs,id est fidem, quæ operatur per dilectionem,eandem pręripit benedictionẽ, quæ in apostolos descendit,sicut audiuimus in supradicta lectione. Adhuc loquente Petro cecidit Spiritus sanctus super omnes, qui audiebant verbum, & erant loquentes linguis & magnificantes Deum.

Galat. 5. Actor. 10.

¶ Magnitudinem tantæ benedictionis hic introitus innuit: Cibauit eos ex adipe frumẽti,& de petra melle saturauit eos. Per hoc enĩ fœlicitas gẽtium inouitur, quæ per spiritum sanctum,interiorẽ sacræ scripturæ, tanquam homines rationales, percipiunt medullam, cùm Iudęi carnales,tantum exteriorem,vt irrationalia pecora, sectentur paleam. ¶ Sermo nanq; diuinus frumentum est, in quo literæ superficies, palea sensus verò Spiritualis qui à nobis quæritur, medulla est. Vndè liquet, quòd Spiritus sanctus quasi pinguedo diuinæ substantiæ sit, de quo in Psalmo dicitur: Sicut adipe & pioguedine repleatur anima mea,quia videlicet eius inspiratio verbi Dei pinguedinem nostris animabus inserit. Cibauit,inquam, Ecclesiam de gentibus ex adipe frumenti,vt dictum est. ¶ Saturauit etiam eos melle fluente de petra, id est, doctrina & sapientia & solutione arcanorũ,quę præcesserũt de domino Iesu, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ abscooditi. Propter quod de eodem spiritu in communione dicitur: Spiritus sanctus docebit vos, quæcunq; dixero vobis. Offerẽda, intonuit: non dubiè ad hoc ipsum congruit, quia per Spiritum sanctum apparuerunt fontes aquarum,id est,intellectæ sunt scripturæ prophetarum.

Psal. 80. Cibauit eos ex adipe frumenti. Et de petra melle saturauit eos. Coloss. 2. Iohan. 14.

Quòd Spiritus sanctus extra catholicam non datur ecclesiam.

Capnt XXV.

IN officio tertiæ feriæ prædicatur nobis, extra catholicam Ecclesiam non posse dari Spiritum sanctum: solisq́; apostolicæ fidei pręsulibus esse datũ,vt per impositionem manus ipsorum hi, qui confirmandi vel ordinandi accedunt, accipiant eiusdem spiritus sancti donũ. Sic enim habet,quæ in hoc officio posita est, lectio Actuum apostolorum: Cùm audissent apostoli, qui erant Hierosolimis,quia recepisset Samaria verbũ dei, miserunt ad eos Petrum & Iohannem: Nondum enim in quenquam illorum venerat spiritus sanctus,sed baptizati tantum erant in nomine domini Iesu. Tunc imponebant illis manus,& accipiebant Spiritum sanctum. ¶ Et vt sciamus non nisi per apostolicæ fidei ianuam intrari debere in sanctam ecclesiam, nec aliter accipi spiritus sancti gratiam,congruè lectioni huic coniungitur hoc Euangelium, in quo dominus ait: Amen amen dico vobis, qui non intrat per ostium in ouile,sed ascendit aliundè,ille fur est & latro,& cęt. Pafsim per libros patrum sentẽtiæ reperiuntur,quibus confirmatur,talium sacramenta,speciem quidem pietatis habere,virtutem autem eius abnegare: quomodò palmes cũ fuerat abscissus de vite, palmes quidem est,sed iam fructificare non potest:& manus cùm abscissa fuerit de corpore,manus quidem est,sed corporis vitam,sensumq́; in se retinere non potest.

Extra ecclesiam apostolicam non datur spiritus sanctus. Actor. 8. Non intratur in ouile, nisi per fidẽ apostolicam. Iohan. 10. 2. Tim. 3. Iohan. 15.

¶ Quapropter cùm baptizati à talibus,ad catholicam reuertuntur ecclesiam, non quidẽ repetitur in illis lauachrum carnis: siquidem baptizati sunt in nomine patris & filii & spiritussancti: multæ quippè hæreses sic quoq; baptizant,sed per impositionem manuum accipiunt spiritum sanctum,quem foris (vt dictum est) accipere non poterant. Hoc igitur, vt supradictum est, officio declamatur, foris non dari spiritumsanctum,sed intus per episcopos,quorum est,manus imponere, ex successione Apostolorũ, quorũ & illa vox est in introitu,manus imponẽtiũ & dicẽtiũ: Accipite iucunditatẽ gloriæ vestræ, gratias agentes Deo,qui vos ad cęlestia regna vocauit. Quod de apostolicis sumptũ epistolis parcè à litera detortũ est. Nam pro eo quod dominus ait: Accipite spiritum sanctum,isti verecundè vtẽtes eius vice, dicunt: Accipite iucunditatem gloriæ vestræ: Siquidem Paulus ad Corinthios scribens,qui ab eiusmodi furibus & latronibus,quos in supradicto Euangelio dominus percutit, multifariè subuersi fuerant, id est, à pseudoapostolis, quia gloria vestra sumus ait: Et in alio loco: Gratias, inquit, gentes Deo, &c. Catholicorum quippè atq; orthodoxorum gloria est, quòd per ostium intrauerunt ouile ouium,id est,per fidem illorum,qui non suam,vt hæretici,sed Dei gloriam in spiritu sancto quærunt. ¶ Vnde & in cõmunione canimus: Spiritus qui à patre procedit,ille me clarificabit. Quod idem est,ac si dixisset: Spiritum, qui à patre procedit, quicunq; dabunt vel accipient,non suam sed dei gloriam vel glorificationem quærẽt: In offerenda quoque,portas cœli aperuit dominus, donũ sancti spiritus pręd icatur,quo scripturæ sacrę apostolis,& per Apostolos nobis

Reconciliatio per manus impositionẽ. Accipite iucunditatẽ gloriæ vestræ. Iohan. 20. 2. Cor. 1. Ephe. 5. Iohan. 16. Gloriam Dei catholici: Hæretici suam quærunt.

apertæ sunt, vt manna verbi Dei plueret nobis dominus in abundantiam, quorum authoritate ecclesia catholica ab insurgentibus in se hæreticis exaltatur, sicut in sequēti versu canimus.

Quod ieiuniū æstatis ipsa pētecostes hebdomada celebrandnm sit. Cap. XXVI.

Rom. 5. IN officio quartę ferię prędicamus eā, quæ per Spiritū sanctū data est, ecclesiæ multiplicem scientiā, consonantibus maximè his, quæ ieiunio depntatæ sunt euāgelicis ac propheticis lectiōibus. Illæ nanq; lectiones triū dierum ieiunii magis consonant officiorum partibus reliquis, nō solū sensu, sed interdū & litera, vt ille introitus: Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, qui de lectioue epistolæ, quæ ieiunio deputatur, sumptus est.

Ieiunium pentecostes ratio nabiliter ab Romanis institutum. ¶ Vnde satis ecclesiasticè & hoc Romana cēset authoritas, vt semper in hac sacra pentecostes hebdomada, siue tardius siue temperius termini occurrant, ieiuniorum celebretur solennitas, quod ab antiquis quoq; præfinitum esse apostolicis, non dubia testantur ipsorum scripta. Non enim ab illis tradita est noua hæc allegoria, secundum quam visum est quibusdam nostrorum, à prima hebdomada martii tres obseruare hebdomadarū τεσσαραδεκάδας, vsq; ad natale domini ad similitudinē trium τεσσαραδεκάδων, quas Matthæus in Christi generatione contexuit. Sed quia primum ieiunium veris, secundnm ęstatis est, & terminus quadragesimæ nunquam ante veris initium, pentecostes verò nūquam ante ęstatis occurrit introitum: placuit iure venerandæ matri Romanę ecclesiæ, in prima quadragesimæ hebdomada, & in ipsa pentecostes solennitate, ieiuniorum eorundem officia prefigere, nec vnquam propter velocitatem aut tarditatem terminorum eadem confundere. *Ieiunium non contristat solennitatē spiritus sancti.* ¶ Nec verò contristat aut obscurat, sed magis illustrat obseruātia ieiuniorū, illam de aduentu sancti Spiritus solennitatē: quippè quia delitię Sancti spiritus, delitiarū carnalium fastidium important electorum mentibus: & quia sponsus ablatus est, ieiunādum est filiis eius, hoc Spiritu sancto paraclito, sic suam dispensante gatiam & consolationem, vt delectentur gemitibus inenarrabilibus, gementes vt columbę, gemitumq́ne pro cantu habentes. Igitur hęc officia secundum ieiunium, quomodò suis in partibus consonent, breuiter est aperiendum. *Matth. 9. Rom. 8. Mich. 1.*

De officio quartæ feriæ. multiplicem ecclesię scientiam per Spiritum sanctum esse datam. Cap. XXVII.

Dan. 1. PRimò officium quartę ferię, multiplicē, vt supradictum est, prędicat Ecclesię sciētiam: quia iuxta quod ait Daniel, pertransibunt plurimi, & multiplex erit scientia: studio virorum illustrium, quæ spiritu sancto illuminati fnut, de libris Moysi pacisq; prophetarum scriptis tanta creuit copia librorum, vt nos legentes, tanquam lassi conuiuæ, plura relinquentes, videamur absistere. Hoc mysticè sanctum nobis innuit Euangelium, de quinque panibus & duobus piscibus satiatis quinque millibus hominum, & duodecim cophini ex fragmētis impleti sunt. Aucti sunt enim domini benedictione, sancti spiritus effusionem significante: quo dato, lex & prophetæ inter studia tractautium, sicut illi panes inter ora cōmedentium multiplicati sunt. *Iohan. 16. Esai. 44. Sapient. 1.* De quo spiritu in lectione prima dicit sapientia: quia spiritus domini repleuit orbē terrarum, &c. Et Esaias in lectione secunda: Noli timere serue meus Iacob, & rectissimè quem elegi. Effundam enim aquam super sitientem, & fluentā super aridam. Et expouēs qnid dixerit: effundam, inquit, spiritum meū super semen tuum, & benedictionem meam super generationem tuam. His consonè pręcinit introitus: Deus cùm egredereris coram populo tuo, iter faciens eis, habitans in illis. Hic siquidē particulatim de Psalmo LXVII. *Psal. 67.* sumptus est, qui psalmus totus de exaltatione Christi, & ecclesię glorificatione compositus est. Nam per prędictā scientiam, & cętera charismata Spiritus sancti, egressus est Deus, id est, notus fact' est in cōspectu populi Christiani, prosperū iter faciens eis, remotis videlicet pristinis errorum laqueis. ¶ Et quia pręcti doctores sancti, quorum & illa vox esse potest in offerēda: Meditabar in mādatis tuis quæ dilexi valdè: qui meditando diligenter sacras exposuerunt scripturas, idipsum dicūt omnes, & non sunt in eis scismata: bene in communione recitatur eis illud domini dictum, quod amplectuntur ipsi: Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis. *Psal. 118. 1. Cor. 1. Iohan. 14.*

De officio sexte feriæ: Synagogam per fidem esse resuscitandam. Cap. XXVIII.

FEria sexta pulchro & mirabili mysterio significat in Euangelio nobis illud, qnod futurum de synagoga speramus, videlicet quòd tandē per fidē Christi suscitanda sit, quæ nūc prę inuidia mortua est, ex quo Spiritus sancti gratia venientē de gentibus ecclesiā suscepit. mulier nāq;, quæ à fluxu sanguinis, tactu fimbriæ vestimēto saluatoris, sanata est: ecclesiā de gentibus, archisynagogi filia, quam idem dominus resuscitat, synagogam, quæ nunc (vt dictū est) per infidelitatē mortua est, significat. In quo illud mirabile valde est mysticū que,

que, quod quãdoq; filia nata est archisynago gi, tunc mulier ista cœpit infirmari, & quãdo hæc sanata est, tunc illa obiit. Sic enim scriptum est in Euangelio: quia puella erat annorum duodecim, & mulier fluxũ sanguinis patiebatur annis duodecim. Quid pulchrius, quid cõueniẽtius? Nã quãdo in Abrahã, Isaac & Iaccob synagoga nata est, gẽtilitas sordib' idololatriæ tanquam fluxũ sanguinis, cœpit languere. Et quoniam trahente & suscipiente Spiritusancto testificatus est in Cornelio, hæc sanata est: tũc synagoga inuidens, & indignam vitæ æternæ se iudicãs, mortua est. Sed iterũ reuiuiscet, postquam plenitudo gentiũ subintroierit, quod præsenti factura prædicatur gratia spiritus sancti. Huic in præeunte prophetica lectione dicitur sub nomine ciuitatis suæ Sion: Exultate filiæ Sion, & lætamini in domino, qui dedit vobis doctorẽ iustitiæ, descendere faciat ad imbrem matutinũ, & serotinum in principio. Per imbrẽ matutinũ & serotinũ doctrinã significat Euangelicã, quæ illis & primo tempore tanquam matutinus imber, missa est: & nouissimo tanquã serotinus, mittẽda est. Et comedetis, inquit, vescentes, & saturabimini, & laudabitis nomen domini dei vestri, qui fecit vobiscũ mirabilia. Comedetis, inqnam, non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam: de quo ad introitũ in persona eius, quæ suscitanda est, dicimus: Repleatur os meũ laude tua, &c. Quapropter nec illud à mysterio vacat, quod cum puellam dominus suscitasset, additũ est: Et iussit illi dare manducare. Refecta enim interius dicet id quod, in offerenda canimus: Benedic anima mea domino, &c. Et tunc magis vniuersaliter impletum erit, quod in communione canimus: Spiritus vbi vult spirat, videlicet habens potestatem, cum vult, vadere ad gentes, & iterum venire ad Iudæos, vbiq; sua se voce prodens, quia nemo potest dicere, dominus Iesus, nisi in Spiritu sancto.

Matth. 9. Marc. 5. Actu. 10. Actor. 13. Rom. 11. Iohel 2. Iohan. 6. Psal. 70. Luc. 8. Psal. 102. Iohan. 3. 1. Cor. 12.

De officio sabbati: Duos populos gentilẽ & Iudaicum pacem & concordiam habituros. Caput XXIX.

Sabbati officio, duorum concordia populorum præsignantur, Iudæi scilicet atque gẽtilis, qui tandẽ vno eodemq; spiritu se illuminatos profitentes, agnitum ambo sine cõtrouersia sequẽtur Christũ. Duo nãq; cæci, qui in Euangelio referuntur illuminati, hos duos significant populos, quod ex præeunte lectione epistolæ manifestum est. Quibus enim nisi Iudæorum pariter & gentium, duobus contra se inuicem rixantibus populis Paulus ait: Iustificati igitur ex fide pacẽ habemus ad Deum, per dominũ Iesum Christum? Quod superiora legentibus atque intelligentibus clarum est, vbi longa & valida disputatiõe causatur Iudæos & Græcos omnes sub peccato esse, nec istos excusabiles esse propter ignorantiã dei: nec illos iustificari potuisse ex operibus legis, & omnibus æquè necessariam esse Christi gratiam. Quibus omnibus sub peccato cõclusis tandem infert: Iustificati igitur ex fide, &c. Itaq; duo cæci illuminati, mysticè duo sunt populi, quorum & & illa vox est in introitu sumpto, de prædicta lectione epistolæ: Charitas dei diffusa est in cordibus nostris per inhabitantem spiritum eius in nobis. Adeò ieiunium fieri præsenti hebdomada, ratio vel authoritas exigit, vt maximè officijs consonent lectiones, & euangelia ad ieiunium pertinentia. Sed & lectiones quinq;, si cõsiderẽtur, spiritus sancti gratiã testantur, omnes quidem significationibus rei competentibus, quædã autem apertis vocibus, vt hæc prima Iohelis prophetæ: Effundam de spiritu meo super omnẽ carnẽ, &c. Secunda quoque, qua dicitur: Numerabitis; septem hebdomadas plenas vsq; ad alteram diem expletionis hebdomadæ septimę: præsentem solennitatem contingit, quam numeratis à paschę die septem hebdomadibus, pro aduentu Spiritus sancti celebramus, quæ magna, & apud antiquos in memoriam datæ legis festiuitas hebdomadarum erat, & apud nos in memoriam datę gratię, id est remissio nis peccatorũ iucundus iubilæus est. Et quia post factam duorum concordiã populorum, in breui dominus venturus est, rectè filias ab sentiam sponsi deflentibus, & cum desiderio reditum eius expectantibus, illa consolantis verba in communione canimus: Non vos relinquam orphanos, veniam ad vos iterum, & & gaudebit cor vestrrum. Iohel. 2. Leuit. 23. Iohan. 14.

Quod singula officia, quæ prædicta sunt, singulis sancti Spiritus donis conueniant. Cap. XXX.

Nunc in quo singulis donorũ Spiritus sancti singula conueniant officia, breuiter perstringendũ est. Prima duo sabbati & sequẽtis die pentecostes officia, spiritum sapientiæ & intellectus prędicant. Sapientiam namq; & intellectum apostolis dedit, vt sicut sabbato cantauimus: Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ: & intelligerent scripturas, sicut ipsa die pentecostes legimus, domino promittente: Paracletus autem Spiritus sanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, quæcunque dixero vobis. Eosdem enim & sapientes, qui nossent, quandò deberẽt proferre Iohan. 17. Actor. 4.

Matth. 20. Rom. 5.

sermonem: & intelligentes vt scripturarum mysteria non ignorarent, qui hactenus idiotæ fuerant, & sine literis, cœleste magisterium reddidit. Actor. 10.

SEcundæ feriæ officium ad spiritum consilij pertinet, quia de assumptione gentium Deum collaudant, quorum salus dũ in secreta Dei voluntate esset, ipsi Apostoli Ioan. 10. illud ignorabant consilium, donec Petro diceretur in excessu mentis: Quod deus sanctificauit, tu ne commune dixeris: quo loquente postmodum, cecidit Spiritus sanctus super omnes qui audiebant verbum, quod ideo, vt supradictum est, commemorat officium.

FEriæ tertiæ officium, Apostolos & eorũ successores cõmendat in eo, quod aduersus fures & latrones, qui aliundè ascendunt in ouile ouium, id est, aduersus pseudoapostolos vel hæresiarchas, consortari spiritu fortitudinis audẽt, dum causa exposcit, & dicunt: Nam gloria vestra sumus: & gloriantur non insipienter, sed veritatem dicentes: Iohan. 6. Quapropter hoc officium ad spiritum fortitudinis pertinet.

QVartæ feriæ officium spiritum sciẽtiæ prædicat, quod maximè ex Euangelio claret, quo benedictionem domini panes multiplicati referuntur, de cuius rei mystico sensu snperius iam dictum est. Luc. 8.

SExtæ feriæ officium respicit ad spiritum pietatis. Opus enim pietatis est, quod dominns puellam resuscitat, iubetque dari ad manducandum: imò quod per illud significatur, quia mortuam nunc synagogam, in fine resuscitans per fidem, replebit os eius laude, vt piam eloquatur iusti iudicij Dei cõfessionem.

SAbbati officium ad spiritum timoris pertinet, quia videlicet cùm duo cæci supra- 1. Pet. 4. dicti, id est, duo populi suum pariter agnouerint illnminatorem, propè erit dies iudicij, quæ causa timoris & tremoris erit etiam electis.

¶ Nec mirum hunc ordinem officiorũ descendendo à spiritu sapientiæ ad spiritum timoris deduci: paschalis verò hebdomadæ officia ascendendo à spiritu timoris ad spiritum sapientiæ perduci, quia per hæc descensus ad nos Spiritus sancti, per illam verò noster ascensus ad ipsum digestus est, qnod plenius dictum est in eisdem paschalibus officiis.

LIBRI DECIMI FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, DE DIVINIS OFFICIIS, LIBER VNDECIMVS.

Cur post solennitatem sancti Spiritus, officium de sancta trinitate ponatur.

Caput I.

CElebrata solennitate de aduentu sancti Spiritus, statim euestigio gloriã sanctæ trinitatis dominicæ subsequẽtis officio, recta dispositione cõcinim⁹, videlicet quia post aduentum eiusdem Spiritus sancti, prædicari statim, & credi, & in baptismo celebrari cœpit fides & confessio nominis patris & filii & spiritus sancti. ¶ Nam antea præsente in carne domino, nusquã nominis huius distinctionem apertè traditam vel obseruatam legimus, nisi cùm post resurrectionem suam ait discipulis suis: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filii & Spiritus sancti. Sed tunc quidem hæc regula tradita est, nunc autem primum actu exhibita, vbi ipsa die pentecostes primitus in tribus millibus Ecclesiæ baptisma celebratũ est. ¶ Sicq; cœpit innotescere terris, fortitudinis, nomen domini, propngnantibus magni Dauid regis Christi ducibus, ipso quidẽ corporaliter absente, sed per diuinitatis præsentiam totam belli summam regente ac disponente, summaque cura nitentibus fidissimis eius ducibus, dum capitur ciuitas aduersa, vt nõ suo, sed eius nomini ascribatur victoria, quemadmodum & Dauid illi dictũ legimus à duce suo, obsistente Rabath filiorũ Amon: Cõgrega populum & obside ciuitatem, quia 2. Reg. 12. capienda est vrbs, ne cùm capta fuerit, nomini meo ascribatur victoria.

De quo & subditur, quia tulit diadema regis eorum de capite eius, & impositum est super caput Dauid, Pro regis eorum, in Hebræo scribitur Melchom. Vnde Hieronymus: Rex eorũ vocatur idolum eorum, quòd hic vocatur Melchom, cuius diadematis aurum conflasse & purgasse dicitur Dauid secũdum legem,

legem,& fecisse indè sibi diadema,quod hic positum super caput eius dicitur. Sic vtiquè cultum idolorum tulit noster Dauid ,& de summis principibus illa colentibus, tanquã de diademate illorum se atq; ecclesiam suam coronauit. Vndè eidem ecclesiæ suæ dicit in Canticis:Coronaberis de capite Amana, de vertice Sanir & Hermon, de cubilibus leonum,de montibus pardorum. ¶Nam & tunc tulit Idem Dauid vxorem Vriæ Ethæi, ipsumque Vriam fecit occidi,ferentem in manu sua scriptam suæ mortis sententiam, graue quidem committens piaculum secundum rem gestam,sed grande præsignans mysterium,per Christum regem vere manu fortem atque desiderabilem suo tempore peragendum. Sic enim hic verus Dauid dominus noster,cùm in solario domus suę deambularet, id est, in paternæ maiestatis solio iam regnaret post meridiem, id est, post passionis suæ pondus & æstum, iamq; misisset Apostolos suos ad prædicandum cunctis gentibus,quæ hic per Rabath ciuitatem filiorum Amon figurantur, vidit legẽ, quam dederat per Moysen,sanctam quidem & bonam,sed inutiliter carnali copulo cohærentem,sicut infructuoso coniugio Bersabeæ, pulchra quidem valdè, sed sterilis iuncta erat Vriæ Ethæo. Tollensque eam scilicet legem sacram,& spiritui suo sensum eius copulans virum eius superbum, scilicet Iudaicum populum, cuius superbia significatur per Vriæ vocabulũ:Vrias enim interpretatur lux mea oei. Lucẽ quippè Dei ac scientiam ille populus putabat suam esse propriam, tantum Deus Iudæorum tantum sit Deus,non etiam gentiũ. Illum,inquam, carnalem populum hoc modo interficit,ablato à corde eius interiore sensu,legis suæ literam solam in manu derelinquit, qua accusante reus teneat,sicut ait ipse dominus: est qui accuset vos Moyses, in quo vos speratis. Hoc benè per illud figuratur, quòd cõ scriptam à rege Dauid mortis suæ sententiã Vrias ipse portare iubetur.

Cant.4.
2.Reg.11.
Rom.7.
Rom.5.
Iohan.5.
2.Reg.11.

¶Igitur celebrata, vt supradictum est, solennitate de aduentu sancti spiritus,quo accepto,statim sanctæ trinitatis fidem prędicare cœperunt apostoli: rectè huius sequentis dominicæ tam nocturno quàm diurno officio, nomen & gloriam prędicamus eiusdem sanctæ & indiuiduæ trinitatis.

¶De cuius substantiæ vnitate,personarum que trinitate, quia magni & catholici patres magna & digna conscribentes, sua quasi vt vindemiantes repleuere torcularia, nos quasi colligendo racemos post vindemiatores,& ipsi in benedictione Dei sperantes,nouissimi pro eadem fide verba catholicæ pacis effari cupimus.

Quòd nomen patris & filii & spiritus sancti, propria veri Dei descriptio sit.

Caput II.

NOmẽ patris & filii & spiritus sancti per fecta & integra vnius veri Dei diffinitio est,omniũ quicũq; dicantur,vel ali quandò dicti fuerint dii,siue in cœlo siue in terra cunctã amputãs tubã,quorũ omniũ alii falso dicti sunt dii, quos vario errore delusa gentilitas coluit, alii non naturaliter dii,sed accidentali dono à vero Deo deificati, iuxta illud: Ego dixi,dii estis:& filii excelsi omnes. ¶Nam cætera quidem quamuis propria summę & vnius diuinitatis nomina,humana præsumptio falsis diis affinxit, vt creatores atq; rectores orbis terrarum immortales ac sempiternos,cælestes atq; omnipotentes eos nũcuparet,& similia,quæ poeticis quoq; figmentis inserta dęmones pascere consueuere, vocabula illis imponeret. ¶At verò nomen hoc à seculo nõ fuit auditũ,nec homines de corde suo comminisci potuerunt, videlicet quia significatum eius oculus nõ vidit,& auris non audiuit,& in cor hominis non ascendit. Solent quippè prius res intelligi, & post ad placitũ nomina illis imponi,sicut aiũt mani quoque philosophi gẽtilium, ea quę sunt in voce,sunt earũ, quæ sunt in anima passionum notæ. Sed significatum supradicti nominis patris,& filii & spiritus sancti,nullus eorũ nouit,qu ideos sibi finxere, quos voluerunt. Rebus ergò quas deos appellauerunt, nomẽ hoc adinuenire vel imponere nequiuerũt.So lus ipse Deus nomẽ sibi hoc imposuit,vbi dixit:Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filii & spiritus sancti.Cuius significatum & si prophetæ vtcunque nouerunt,tamen ipsum nomen edicere non debuerunt,videlicet quia mũdus adhuc infans, ipsum nominis capere non posset significatum. ¶Perfecta igitur, vt prædictumest, & integra veri Dei diffinitio est, nomen hoc Dei viui, manifestam faciens discretionem, quò pertineant hi, qui scriptum illud habent in frontibus suis, de quibus clamatum est in Apocalypsi ab angelo ascendente ab ortu solis, & habente signum Dei viui: Nolite nocere terræ & mari,nequè arboribus,quoadusque signemus seruos Dei nostri in frontibus eorum. Tunc enim angelus ille magni consilii clamauit quatuor angelis,id est,quatuor principalibus regnis, id quod supradictum est, quandò clamore prædicationis euincente,factũ est, vt reges quoquè & imperatores ad fidem conuersi,nõ obstarent

Psal.81.
Esai.64.
Mat.ult.
Apoc.7.
Esa.4.

starent docentibus & baptizantibus in nomine patris & filij & Spiritus sancti.

De significato eiusdem nominis patris & filii & spiritus sancti. Cap.III.

AD significatum verò siue mysteriũ huius tanti nominis intelligendũ, mundandus est, quo solo Deus videri potest, cordis oculus: sicut cùm solem istum aspicere volumus, oculũ corporeum à puluere si fortè incidit, mundare necesse habemus. Nam nomen quidem patris & filij, & spiritus sancti, carnales quoque qui sunt in Ecclesia, multę quoq; hęreses, non solũ carnis puluere cęcutientes, sed & impietatis tenebris palpantes, nomen hoc memoriter tenent & cõfitentur: quia videlicet Euangelica autoritate, quæ voce domini tradita est, vtcunq; tenetur. At verò significatum nominis, ab his tantum, qui cordis oculos emundauerunt, videtur nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem videbitur, cùm venerit quod perfectũ est. Qui ergò eiusmodi sunt, intelligunt per hæc pia naturæ vocabula patris & filii & spiritus sancti, verã & vnicã summæ diuinitatis gloriã, videlicet quia & nunc, & antequã quicquam faceret, vnus idemq;, & solus erat Deus, sed non desertus neq; solitarius: solus inquam, sed in substãtia, solus & vnus, sed non in persona. 1.Cor.13.

Quòd his relatiuis nominibus magis quàm substantialibus natura Dei significetur. Caput IIII.

IPsum diuinæ naturæ arcanum his relatiuis magis quàm quibuslibet substantialibus exprimitur nominibus. Substantialia nanq; dicimus nomina, quæ tribus ęquè personis sunt communia: qualia sunt, Deus omnipotens, increatus, imměsus, ęternus, & his similia. Hęc autě relatiua sunt, quia videlicet, pater alicuius pater est, & filius alicuius filius est: & Spiritus sanctus alicuius spiritus est. ¶Sciendũ verò, quia relatio nõ ęquè in omnibus cõuertitur. Nã pater quidě ad filiũ refertur & conuertitur, quia pater filij pater est, & filius patris filius est: spiritus autem sanctus patris quidem & filii spiritus est, sed non cõuertitur. Non enim pater sancti spiritus pater est, neq; filius sancti spiritus filius est. Sed idem spiritus sanctus dicitur, & est donum, quo nomine relatio rectè reciprocrari potest. Donũ quippè datoris donum est, & dator doni, dator est. ¶His inquã, relatiuis nominibus magis quàm substantialibus commendatur nobis, quid amemus, laudemus, glorificemus. Quid enim creaturæ beneuolětia creatori suo magis cupiat, quàm illud, vndè potissimum ipse gloriatur dicens: numquid egò qui alios parere facio, ipse non pariam: si ego qui aliis generationem tribuo, sterilis ero. Quod licet de adoptiuis dictum videatur filiis, principium laudis ab illius habet genitura filij, qui solus naturalis est, cuius participatione alii fiũt adoptiui filij: quia solum illum pater, qui hęc loquitur, genuit: alios autem creauit, nec de sua substantia genuit, sed per gratiam suam regenerauit. Esa.66. Rom.3. Psal.2. Tit.3.

Cur tres personas confitentes, tres tamě deos dicere prohibetur. Caput V.

ICcirco autě tres personas cõfitentes, tres deos nihilominus dicere prohibimur, quia nec ipsa, quæ prędicta est relatio, Deo per accidens euenit, nec aliud quodlibet accidens diuinę substantię se interserit. Nã enim in his tribus personis vlla est diuersitas, aut quantitatis, aut qualitatis, aut tẽporis, aut loci, aut faciendi, aut patiendi, aut situs, aut habendi. Quantitatis, eò quòd substantialiter tam pater, quàm filius, & spiritus sanctus ęquè sit immensus: Qualitatis, eò quòd item substantialiter ęque sit sanctus, iustus, & bonus: temporis, eò quòd ęquè sine initio sit: loci, quòd ęquè incircunscriptus & in omni loco sit: faciendi, eò quòd operatio trinitatis ęquè impermutabilis sit: patiẽdi, eò quòd ęquè nulli subiacet pasșioni: situs, eò quòd ęquè nulla teneatur positione locali, iacendi aut sedendi. Eius verò generis, quòd dicitur habere, eò quòd nũquam de Deo nisi figuratè prędicetur calceatus, armatus, coronatus, & his similia. ¶Vnde ergò numerus deorum in trinitate potest astrui, vbi deest accidentium multitudo, quę sola in his, quę sub eadem specie sunt, indiuiduis numerum facit? Nam verbi gratia, cùm sit homo specialis vnus, & omnes homines specie sint vnus (vt ipsi quoq; gẽtiles perhibent philosophi) scrutare, quęcunq; in indiuiduis numerum faciunt, & nihil omninò inuenies præter solam multitudinem accidentium. Sed hęc (vt dictum est) à diuinitate penitus aliena sunt. Quapropter nec est, cur vel vndè dicatur pluralitas deorum.

Quod diuina substantia propter sui simplicitatem nullis accidentibus subiacet. Caput VI.

CAusa manifesta est, cur substantia creatrix accidentia non suscipiat, si primo attendas, cur eisdem creata substantia subiaceat. Videlicet accidẽtibus iccirco subiacet, quia quæcunq; illa sit, ex materia simul & ex forma consistit, verbi gratia: velut artifex cum fabrili arte statuam figurat, materia eius est ęris species, forma verò, quęuis inducta per artem effigies, scilicet imago imperatoris,

toris,aut si maluerit simulacrum Iouis. Ita ꝙ statuã nominamus,non est id quod est, quia non vnũ aut simplũ aliquid est.Sic nec ipsum æs, antequàm in illo aliquid figuretur, simplum quid est, vtpotè cuius materia terra est, multùm ipsa differens,quæ videtur æris specie.Ipsam quoq; si consideres terram , nõ est id quod est, vtpotè quæ à forma nomen hoc habet: Dicitur enim terra,eò quòd sit grauis & sicca.Suum aũt esse sumit ex hyle,quam dicunt materiã creatã infoꝛmé.Similiter homo nõ est simpliciter hoc vel hoc, videlicet quia cõstat ex partibus,quę sunt anima & corpus, quas solubili vinculo nexas , proculdubiò mors dissociat. Sic & cætera quæcũq; sunt,ex materia simul & forma,'vt dictum est, consistunt,ideoq; accidentium multitudini subiacét,& mutabilia sunt. ¶At verò nei substãtia simplex est non formata, sed solũmodò forma,forma inquam,carens materia.Vndè oescio, quod sancti spiritũs organũ cecinit præmissum,cõfirmatũ est cor virginis,in quo diuioa mysteria angelo narrante concepit, statim subijciens: Te forma præ filiis hominũ castis suscepit visceribus. Hoc verè catholicus ecclesiæ præcentor prædixit: Formam enim, id est Deum, beata virgo castis visceribus suscepit, & hominem eadem forma speciosum præ filiis hominum nobis protulit.

¶Hoc vnũ est quod formatum nõ est. Vndè ergò accidentibus subiaceat? Nam quòd cætera sunt mutabilia,de sua,vt dictum est,trahunt materia. Hoc vnum sine materia est, & ideò verè est,nulloq; nixum est,quod est,prę cunctis solidum,super omnia pulchrum. Nõ
1.Cor.1. potest quicquã inesse, præter id quod ipsum est,nec em̃ potest accidentibus esse subiectũ. Cumq; sit substantia,non est susceptibile cõtrarium,licet hoc non capiat sapientia mundi,quam hic idem Deus stultam fecit.

Quòd relatio nominũ patris & filii & spiritus sancti,nullatenus in deo accidens sit,licet relatio vnum de accideotibus sit. Cap.VII.

IGitur tres persooas,vt supradictum est,cõfitentes,tamen tres dicere deos iure prohibemur, & quæcũq; substantiæ nomina sunt, oumero plurali prædicare non debemus.Solummodò personas triplicamus , quoniã ad hoc manifesta relatiõe,id est,relatiuis nominibus,patris & filii & spiritus sancti,ritè compellimur.¶Sed hęc ipsa relatio,licet in multitudine accideotiũ secundũ hominẽ rectè cõputetur: sciendum tamen , quia deo nullatenus accidisse coocedimus.Non enim ex tempore accidit Deo,vt pater esset,aut filium generaret,quemadmodùm homini , qui loogè antè in sua substantia perfectus est,quàm pater sit,aut filium generet.Trãseunda est tota hæc nostræ mutabilitatis oebula , & purgato cordis oculo (sicut initio iam dictum est) videndum est saltem per speculũ in ænigmate, quia lõgè aliter de deo natus est Deus,quàm de homine homo per carnis fluxum temporaliter & localiter nascitur.Ad quod nõnihil adiuuat,si nunc interim patrem & filiũ & spiritum sanctum, aliis & substantialibus vocabulis exprimamus.

Dicimus itaq; sanctam trinitatem esse,vitã, sapientiam atq; amorem. Nã deum patrẽ vitam dicimus, immortaliter in se viuentem: filiũ Dei patris sapientiã eius dicimus,ineffabiliter de corde eius genitam,consubstantialem & coęternam:spiritum sanctum dicimus amorem patris & filij, nihilominus consubstantialem & coęternum. Hęc autem substantiæ nomina sunt. ¶Pater nanq; substãtialiter vita est, non viuificatũ aliquid, vt homo siue animal quod viuificatũ corpus est:oon vt anima,quæ cùm sit viuens,nõ est ipsa vita, vndè multis perturbationibus est obnoxia,& vitæ superioris indiga:sed ipsa vitę substãtia,substãtia subtilis,lucida,mobilis,acuta,nullis,vt supradictum est,accidentibus subiecta, nullius indigens,omni vitæ rationali capabilis, nullius ipsa capax. ¶Nam id quod alterius capax est,crassius vtique densios atq; corpulentius est eo,cuius capax est:vt vasculum idcirco aquæ capax est,quia materia eius terra est, quæ perfectò densior atq; copulentior aquæ elemento est. Sed hęc vita,de qua loquimur, adeò cunctis subtilior atq; purior est, vt rebus omnib⁹ ex materia formaq; cõstantibus, sicut iam superius dictũ est , forma ipsa siue materia sit , atq; ideò simplex,& id quod est, absq; omni mutabilitate permanens, forma bona,lumẽ non illuminatũ,sed tamẽ illuminaos,lumen inquam, verum,fonsq; & origo sempiterni luminis. ¶Nullius ergò hęc vita capax est,sed tamen capabilis,cuius ad comparationẽ & cætera densa atq; corpulenta spirituũ vascula sunt,sed ab hac vita in se viuẽte deo,capaci rationabilitate formata,eius capacia sunt,vndè & beatè sanctèq; viuunt.

¶Filius verò itẽ substãtialiter sapiẽtia est , id est,nõ tantũmodò sapiens(quod dici potest, & de aliquo qui accidẽtali dono sapiẽtię participat)sed ipsa sapiẽtiæ substãtia. Nec idcirco dialecticorũ vocibus vtimur, quòd eorũ vanitati sanctam trinitatem subicieodã nullatenus arbitremur, sed vt significanda ootis significatiooibus melius & cõpendiosius exprimamus.Nam illis concedimus quidem,in duo scilicet,in substantiam & accidẽs,omoia diui-

diuidẽtibus, sed id quod est vltra omnia, extra omnia, & præter omnia, videlicet hanc sapientiam, imò totam beatam trinitatem, eorum descriptionibus nequaquàm submittimus. Etenim substantia hæc nullatenus cõtrariorum susceptibilis est, licet Deus, more nostræ locutionis, nunc irasci, nunc verò cõ-
Sapient. 7. 8. placari dicatur. ¶ Et hæc dei sapiẽtia, accidẽs quidem est homini, quoniã potest adesse vel abesse præter subiecti corruptionem, id est, præter humanæ substantiæ diminutionem vel absumptionem. Sed in seipsa verè substãtia est mobilibus omnibus mobilior, vbiq; attingens, omnia operans, cũcta disponens, speciosa, suauis, lucida, generosa, locuples, omnium artifex. Hanc sapientiã Dei esse filium, naturaliter ex illo genitũ didicimus, credimus, & confitemur. ¶ Naturaliter inquam, non imaginariè vel per similitudinem, quomodo filios beati hominis interdum accipimus opera eius: sed quàm naturaliter gignit homo hominem, tàm naturaliter gẽtium accipimus ex Deo deum, ex lumine lumen, genitum, inquam, non factum, natum, non adoptatum, coęqualem, coęternum, consubstan-
Matth. 12. tialem. Iccirco non consequitur, vt cùm homini datur hæc eadem sapientia, filius cordis eius dicatur, nisi figuratè, quomodò dominus, quicunq; fecerit voluntatem patris mei, qui in cœlis est, ipse meus frater & soror & mater est. Non inquam, hæc sapientia filius eius est, cui datur, sed eius de quo verè nata est, à quo datur: quoniam & radius, quo nostri oculi irradiantur, nõ noster, sed solis est radius. Illius est filius hæc sapientia, qui illã non aliunde accepit, cuius de corde nata est, vt splẽdor ex sole, vt riuus ex fonte, vt vapor ex igne.

¶ Spiritus sanctus nihilominus substantia liter amor est, id est, non tantummodò amãs, quod dici potest & de aliquo, qui accidentali dono eiusdem Spiritus participans, secundum quantitatem participationis amare incipit: sed ipsa diuini amoris substantia est. ¶ Nec ideò caliginem noster sensus vllam patiatur, quò minus hunc amorem substãtiam veram atq; perfectam arbitremur, quoniam humanæ substantiæ diuinus hic amor adesse vel abesse potest, præter aliquã eiusdem substantię nostræ absumptionem, quoniam hic amor, homini quidem accidens, id est, accidentale donũ est. Sed in seipso vera substãtia est, viuida natura est, verus Deus. ¶ Qui iccirco propriè spiritus sanctus dicitur, cũ & pater spiritus, & filius spiritus sit, & pater sanct⁹, & filius sanctus sit. Quia sicut spiritus aereus, verbi gratia, meridianus auster, (hic enĩ Spiritũ sanctum significat, quia calidus est) sicut inquã, meridianus anster à plaga sua in oppositũ septentrionem transcurrit, & oportunos arentibus terris imbres aduehit, sic iste Spiritus sanctus, operatione sua, quæ ipsius propria est, à creatore procedens, in creaturam rationalem, supradictam eius sapientiam inopi naturæ, prout vult Deus ipse ac dominus, infundit. ¶ Vndè & spiritus sapiẽtię dicitur, etiam extra dispositionem vel ordinem, quo septẽ eius gratiæ numerantur, spiritus inquam, sapientiæ, sanctus, vnicus, multiplex, subtilis, disertus, mobilis, coinquinatus, certus, Sapi. 7. suauis, amans bonũ, acutus, humanus, benignus, stabilis, securus, omnem habens virtutẽ, omnia prospiciens.

¶ His igitur substantialibus nominibus, vt supradictum est, quę sunt vita, sapientia, amor vel charitas: his inquam, ad intellectum iuuamur, vt relationẽ, quę in nominibus patris & filii & spiritus sancti consistit, nullatenus ex tempore, cœpisse vel suspicemur. ¶ Nã cùm pater, vt dictum est, vita sit, & filius sapientia: quisquis ex tempore cœpisse contẽdit nomen patris, aut generationem filij, consequitur, vt Deum aliquandò sine sapientia: Deum inquam, insipientem (quod dictu quoque nefas est) fuisse concedat. Sed hoc abhorret fides, anathematizat pietas, omnis detestatur creatura. Itaque non ex tempore, sed ante omnia secula Deus pater est, quia filius, id est, sapientia eius sine initio cum illo est. Vndè ipsa eadem sapientia dicit: Ante- Prouer. 8. quàm Deus quicquàm faceret, aderam, cum eo cũncta componens, ludens cum eo omni tempore, ludens in orbe terrarum. Et delicię meę esse cum filiis hominum. Cui par vel idẽ est illud: In principio erat verbum, & verbũ erat apud Deum, & deus erat verbum, & cęt. Iohan. 1. Rursus cùm spiritus sanct⁹ amor sit, quisquis patrem & filium prius fuisse cõtendit, quàm spiritum sanctum, consequitur fuisse, quãdo neq; filius patrem, neq; pater amabat filium. Quod vel suspiciari dementissimum est atq; impium. Nobis verò superuacaneum est, testimoniis astruere, quod pater diligat filium, imò quod (sicut ipse ait) dilexerit eum ante Iohan. 17. mundi constitutionem, quia satis probabile, imò necessarium est, quòd talis pater talem semper dilexerit filium.

Quod ait Sapientia, Ludens eram coram eo (scilicet Deo) in principio, idẽ esse quod de verbo dictũ est. Quod factũ est, in ipso vita erat. Cap. VIII.

A Tamen ne capitulum prelibatum sub obscuro reliquisse videamur, quẽ aliũ arbitrari possumus ludum, in eo quod

ait

ait Sapientia: Ludens eram coram eo omni tempore, ludés in orbe terrarum: nisi huius, de qua loquimur, dilectionis gaudiũ? Ludus enim erat amabilis deo patri, videre in sapientia sua, quæ facturus erat, primo beatam cœli curiam, pulchramq; rempublicam decus erat denis angelorum ordinibus distinguendam: deindè visibilé mũdi hui⁹ architecturã, sphæricam cœli camerã, solemq; & lunã, lucida sydera, aquas superiores, aquas inferiores, omnes abyssos, niues atq; grandines, montes & colles, cũctamq; terræ areã, mare & omnia, quæ in eis sunt, quicqd sursum volat, quicquid deorsum repit aut ambulat, bestias & vniuersa pecora, reges terræ, & omnes populos. Nã de his omnibus ait Euãgelista: Quod factum est, in ipso vita erat. ¶Quid verò est, quod addidit, Et deliciæ meæ esse cum filiis hominum? Quid, inquam, nisi quòd iam tũc in eadem sapientia prouisum & hoc erat, vt in humana requiesceret natura, & caput hominum effecta, sanctorum & sapientium sibi met consociaret in suis deliciis agmina? Hæc (inquam) videre antequàm fieret, ludus erat deo & sapientiæ eius, ludus festiuus, ludus iucundus, ludus deliciosus. ¶At verò de huiusmodi gaudere, hæc omnia spectare cũ hilaritate, in cordis amplitudine, amor est sapiẽtię, amor studiosus, amor sanctus: quẽ supra sanctum esse spiritum diximus. Igitur quòd sapientia, quæ filius est, de sua dicit antiquitate æterna, simul & de hoc amore, qui spiritus sanctus est, necessariò conceditur: videlicet, quia dominus possedit eum initio viarum suarum, antequàm quicquam faceret à principio, ab æterno ex antiquis, antequàm terra fieret, &c.

Prouer. 8.

Iohan. 1.

Prouer. 8.

Quod fides catholica neq; (vt Arrius) substantiam separet, neq; (vt Sabellius) trinitatis personas confundat.

Caput IX.

ITa neq; (vt Arrius) substãtiam separamus, neq; (vt Sabellius) personas in trinitate cõfundimus, vtriusq; erroris voraginem declinantes cum execratione, & via regia currentes, vela pandimus insignia confessionis catholicæ. ¶Alter enim eorum, filium patre minorem, & creaturam, atq; conuertibilem esse contendens, impiè atque sceleratissimè creatori hoc auferre molitus est, quòd ille creaturis à se factis omnibus, quæ viuunt tantũ, quęq; viuunt, simul & sentiũt, benignè largiri dignatus est. Sic enim singula distinxit, vt in specie sua generarent, & non degenerarent: Germinet, inquiens, terra herbam virentem, & facientem semen iuxta genus suũ, lignumq; faciẽs fructũ, & habẽs vnũquodq; semen secundum speciem suam. Itẽ: Creauit Deus cete grandia, & omnem animam viuentem atq; motabilé, quàm produxerunt aquæ in species suas, & omne volatile secundũ genus suum. Ac deinceps: Producat terra animã viuentem in genere suo, &c. Tandem & hominé sic plasmauit, vt generaret (sicut scriptũ est) ad imaginem & similitudinem suã. ¶Sic fatuus ille, vt non videat quantam creatori irroget cõtumeliam, quantamq; naturæ eius criminetur sterilitatem atq; inopiam, vt creaturis ab eo factis, in genere suo semen afferẽtibus, nullum ipse creator generis sui semen habeat eodem vtiq; bono, quod aliis contulit, ipse careat, sterilis, disert⁹ atq; solitarius? ¶Nonne ergò meritò contra huiusmodi derogatores quæritur ipse in Propheta, dicens: Nunquid ego, qui alios parere facio, ipse non pariam? & qui aliis generationẽ tribuo, ipse sterilis ero? Vndè enim exemplar accepit, vt fœcũditatem suis daret creaturis, si in seipso sterilitate aridus existit, si creans tam multa, nihil de seipso generare valuit? Vt quid tantoperè tota nocte vitæ præsentis adolescentularum ostia circuit, sibiq; poscit aperiri, si non insito sibi naturaliter calet amore, si non genuino viret semine? ¶Instat enim & intrinsecus, vt suæ naturę communionem eum quẽ spiritum sanctum dicimus, vehementem spirat amorem, suumq; verbum, iam filiũ, iamq; à principio & ab ęterno natũ, & adhuc tamẽ; vt verè semen sibimet insitum in multas coniuges, id est, in multas animas spargens, deorum quotidiè multiplicat gẽtem, quibus ait Propheta: Ego dixi dii estis, & filii excelsi omnes. Itẽq; euangelista de illo vnico filio Dei, deiq; verbo loquens: Quotquot aut receperunt eũ, inquit, dedit eis potestatẽ filios dei fieri. ¶At ille, de quo supradictũ est, Arrius infelix, & quicunq; similis eius animalis homo non percipiens ea quæ dei sunt, & ea sola sapiẽs, quæ carnis sunt, audiẽs deo filiũ natũ, toto sensu inhæret carnis imaginibus, consequens esse contendens, quòd vt filius generaretur vel nasceretur, substantia patris defluxerit, & filius localiter ab eadem patris substantia traductus sit, & hanc passibilitatis calumniam, quasi consequenter aduersum nos redarguit. Itẽq; de filio subiicit: Si natus est, erat profectò quando non erat. Et quasi necessariò de temporalitate cõcludens, coæternitatem patris filio, quantum in se est, auferre contendit. Sed de coæternitate vel cõsubstantialitate iam superius dictum est. ¶De argumento vero defluxionis vel diminutionis paternæ substantiæ, quam in generatione filii contendit, cõsequenter intelligi oportere dicen-

Gen. 1.

Gen. 5.

Esa. 66.

Apoc. 3.

Psal. 81.

Iohan. 1.

1. Cor. 2.

dicendũ est, malè illos, nimiũq; carnali sensu sibimet illusisse. Nõ enim à carne, quæ in propagando passibiliter defluit, argumẽtum ducere debuerant in ratione diuinæ generationis. Rebus quippe dissimilibus eadem non conueniunt. Quid autẽ tam dissimile, quàm carni spiritus, & nõ quilibet spiritus, sed omnium spirituum creator spiritus: Deus enim spiritus est, & eum qui adorat, in spiritu & veritate oportet adorare. ¶ Nobis ergo filium dei naturaliter ex patre natum cõfitentibus, obiicere non debuerant, quòd cõfessionem nostram diuinæ substantiæ passibilitas, quæ in generatione carnis non abest, id est, fluxus vel diminutio, consequeretur. Nã est quidẽ aliqua similitudo à carne sumpta ad deũ qui spiritus est, sacrisq; inserta scripturis, vt in cãticis mysticisq; prophetarũ libris, sub nominib⁹ spõsi & spõsæ, aut viri & vxoris, sed omnino figuratè hoc .i. vt in eo quod litera sonat, lõgè aliud intelligas, scilicet inviro deũ, in semine dei filiũ, id est, ei⁹ verbũ, in amore spiritum sanctũ, in vxore creaturã rationalẽ id est, humanã animã, vel angelicã substãtiã. Sed est verior illa similitudo, quæ ab interiore homine sumpta, suis hostem telis reuerberat. Nam si ab homine similitudo in deũ conquiritur, indè sumatur, vbi eius, scilicet dei imago splendere probatur. Non autem corp⁹ hominis formatũ est ad imaginem dei, quod arbitrati sunt hi, qui dicuntur Humanisformij, pro eo quod deum humanam formam suspicantes, immane simulachrum in templo cordis sui collocauerunt. Nam cùm scriptum est: Cœlum mihi sedes est, & terra scabellum pedum meorum, consequebatur opinionem eorum, vt deus in cœlo tam vastus sederet, vt terram pedibus tangeret. Ab interiore ergo homine econtrariò argumentari licet, quòd generatio filii dei nullam paternæ substantiæ diminutionem fluxumve nos compellat recipere.

Iohan. 4.

Esa. 66.

Qua similitudine valeat intelligi, filiũ absq; fluxu vel diminutione paternæ substantię potuisse nasci. Cap. X.

Consilium itaq; vel artẽ in hominis anima sitam, operæprecium est aduertere, qualiter ab anima absque diminutione eius in auditorẽ quenpiam vel in actum transeat. Si cunctis, qui adesse vel audire possunt, tuum cõsiliũ proferas, tuámue scientiam doctor sedulus in multorum aures, dicẽdo, docendo trãsfundas, & quos vacuos acceperas, discentium animos impleas, num idcirco sensus tuus defluxit, imminut⁹ est, & sui aliquid detrimentum passus est? Itemque si artifex es, & egregium aliquod opus meditaris, modicumque structuræ prius in mente præpingis, & postmodum in re mirandum atq; laudandum in actu componis, nunquid ingenii tui vena protinus aruit, nec idem retinet quod edidit? ¶ Quanto ergo magis sapientia dei, quæ est deus, dei filius est, omnium artifex, omnia prospiciens, quæ attingit à fine vsq; ad finem, non sic nata est vt efflueret, nõ sic genita est, vt paternam substantiam dimiueret? Nec tunc, quando primùm ad componendam mundi fabricã emicuit, & omnia visibilia vel inuisibilia cõdidit: nec tunc, quã do in vtero virginis carnem assumens, humanæ naturæ tota inscripta est, nihil minus in corde suo pater habuit, nec ideo verbum in eius natura deletũ aut detritum est, quia totum illud in nostræ naturæ pellem transcripsit. Hic ergo, Arrius scilicet, & quicunq; trinitatem consubstantialem non confitentur, anathema sint, inquit, sancta synodus Nicæna. His autem, qui cõsubstãtialem trinitatẽ prædicant, regna cœlorum sint præparata.

Sapient. 8.

Quod hæresis Sabelliana personas confundens, consequenter dicta sit Patripassiana. Caput XI.

Alter verò, videlicet Sabellius, diuerso quidem, sed non minus detestabili errore personas trinitatis cõfundẽs, vnãm esse personam asserit, id est, ipsum sibi esse filiũ, qui pater est, ipsumq; spiritũ, ita cæcus mẽte, vt hæc tam præclara, tam aperta testimonia non attendat domini dicentis: Ite, baptizate omnes gẽtes in nomine patris & filii & spiritus sancti. Itemq; eo baptizato in Iordane, vocem de cœlo dicentem: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi benè cõplacui: sanctumque spiritum in columbæ specie super eum descendentem. ¶ Hanc hæresim consequenter Patripassianam dicimus. Nam si idẽ ipse filius, qui pater est, cùm filius incarnatus & passus sit, proculdubiò pater ipse incarnatus & passus est. Vnde rectè (vt dictum est) Patripassianam hãc hæresim nominamus. Sed nos hunc errorem execrantes, verbum quod erat in principio apud deum, verbũ (inquam) Deum, nõ ipsum, apud quem erat hoc verbum, credimus & confitemur carnem factum, videlicet alium eum qui genuit, alium confitẽtes eũ esse qui genitus est. Aliũ, inquam, in persona, non aliud in substantia. Vnde ait ipse filius: Ego & pater vnum sumus. Vnũ vtiq; secundum substantiam, sumus secundũ pluralitatẽ personarũ, eũ dixisse non dubitamus.

Matth. 28.

Matth. 3.

Iohan. 10.

Quod in creatura rationali benè constituta, sancta trinitas per suorum distinctionem operum agnosci valeat. Caput XII.

In crea-

IN creatura quoq; rationali benè & perfectò decore cõstituta, tanquàm in speculo perlucido paret quodammodò, quia non in vna sola, sicut prædicto Sabellius errat, sed in tribus personis adoranda subsistit diuinitas. ¶ Ecce enim (sicut superius dictum est) patrẽ & filium & spiritum sanctũ, quæ relatiua nomina sunt, aliis & substãtialibus nominibus dici, vel esse, vitã, sapientiã, atq; amorẽ: sic in homine, vel angelo sancto hęc tria computamus, spiritũ vel animã, rationalitatẽ, atq; dilectionẽ. Hæc tria sunt. Manifestumq; est, spiritum vel animam non ipsam esse, quæ est rationalitas, alioqui nulla esset ratiõe carẽs anima. Sed est bruta pecoris anima, quæ sicut ratione caret, sic & æternitate: & sicut solis fungitur carnis sensibus, sic & cũ carne moritur. Item rationalitas non est ipsa, quæ dilectio, alioquin nullũ rationale esset absq; dilectione. Sed est omnis homo, vel omnis angelus rationalis quidem, non autem omnis homo, vel omnis angelus habet in se dei dilectionẽ. Vndè arguitur per Ezechielem diabolus, qui illam in semetipso spreuit primus: Aurum, inquit, opus decoris tui, & foramina tua in die, qua cõditus es, pręparata sunt. Et post pauca: Repleta sunt, ait, interiora tua iniquitate. Rationalitatem cum qua conditus est, foramina eius appellat: quia sicut lapis preciosus auro ligat, ita spiritu sancto, qui vtiq; dilectio est, ligari, & in vnitate cœlestis ordinis cùm posset astringi, recusauit. Sic & homo tumidus, quicunq; superbiam eius imitatur. ¶ Non ergò (vt iam dictum est) dilectio ipsa quæ rationalitas, nec ratiõalitas ipsa quæ anima vel spiritus est, sed tria simul vnum opus perfectũ, & creatori simile, ostendunt. In hoc igitur tã quàm in speculo (vt supradictum est) cõtemplare creatorem Deum, non vnius tantũ, sed trium personarum esse. Quarum quamlibet quis deneget, deum nõ habet, sicut rationali creaturæ quodlibet ex supradictis tribus detrahas, nullius dignitatis opus remanet. Amissa nanq; dilectiõe, qui angelus lucis creatus fuerat, diabolus princeps tenebrarum factus. Et homo similiter absque dilectione malus, & eiusdem diaboli filius est. Quod si rationalitas desit, brutũ est omne quod viuit & sentit. Si anima vel spiritus non sit, multò magis nec rationalitas nec dilectio in vlla creatura est. ¶ Sic (inquam) quamlibet trium personarum deneges, deum non habes: quia si spiritum sanctum abneges, patrem & filium confitens, cùm idem spiritus amor sit, deum, sine amore, id est, hostem vel inimicum tibi constituisti. Si filium deneges, cùm filius Dei sapientia sit, deum tibi brutum & insipientem phantastico errore confinxisti. Nam de filio malè sentientes, Niceni fides concilij gentilium similes esse conuincit. Itaq; iure catholica fides, vt supradictũ est, sicut in Arrio substantiæ separationem, sic in Sabellio personarum anathematizat confusionem vel peremptionem.

Ezech. 28.

Quomodò numerus trium personarum nihil indè auctus sit, quòd homo factus est filius Dei: nec idcircò quaternitas, sed dicatur & sit nihilominus trinitas. Ca. XIII.

QVanuis autem filius incarnatus sit, idemq; Deus & homo sit, nõ crescit ex eo personarũ pluralitas, vt quæ ante incarnationẽ eius erat trinitas, pòst dicatur aut sit quaternitas. Nõ enim duos ecclesia catholica recipit filios, imò anathematizat Nestorium & omnes, qui vnum ante secula, aliũ profitentur post carnis assumptionem. ¶ Nam duo quidem, id est, duas substantias, duo (inquam) neutrõ genere, nõ masculino duos, id est, duas in Christo prædicamus personas. Et sicut homo sedens in equo, nõ duo sunt, sed vnus equus, sic deus in homine nõ duo Christi, sed vnus est Chrs. Quomodò enim de diuersarum specierũ indiuiduis duos aut tres prædicabis, cùm vnũ substantiæ nomen subiicere non possis. Verbi gratia: Hic homo, at què hic equus diuersarum specierum, id est, hominis & equi indiuidua sunt. Si ergò de hoc equo, & de hoc homine loquẽs, duos dixeris, incõueniẽter hoc mobile prædicabis, cũ substantiale fixum non sit, quod subijcere possis: quia neq; homines neq; equos de vno homine, & vno equo dicere ratio permittit. Non minus inconuenienter de Christo prædicabis duos. Nam quomodò constat, hic eques ex hoc homine, & ex hoc equo: sicut & Chrs constat ex hoc indiuiduo dei, quod est verbum patris, & ex hoc indiuiduo hominis, quod ex virgine Maria nascendo initiũ sumpsit. ¶ Dubium autem non est, quòd deus, & homo diuersæ sint species, omninò substantialibus differentiis longè ad inuicem distantes, ab vsque generalissimi generis (quod est substantia) diuisione prima. Nam sub corporeo longè infra continetur homo, deus autẽ verus sub incorporeo. Si ergò de Christo loquens dixeris duos, inconuenienter prædicabis: quia non est fixum substantiale, quod cõgruè subiicere possis. Nec si Christos subieceris, rectè dixisti: quia Christus nec substantiale nomen est, sed est nomen officii: nec magis de deo & homine, duos rectè potes prædicare christos, quàm duos equites de homine & equo. ¶ Sed & minus conuenienter

de Deo & homine duos dicis christos, quàm de homine & equo equites duos: quia deus homini vnitus, nunquàm separabitur: homo autē equo sedens, quoties descēdit, toties separatur. Nec incongruè similitudo hæc pro argumento sumpta est: quoniam in Christo diuinitas humanitate tanquàm equo vsa est, vndè in Zacharia propheta equus roseus ostenditur, & in Euāgelio Samaritanus hominem à latronibus conuulneratum, iumento suo imposuisse legitur. ¶ Itaq; quemadmodū filius tuus, si egressus pedes, fortè sedēs equo ad te reuertitur, non idcirco tecum personas triplicat, sed tantū vt prius geminat, nō enim dignum est, vt cum filio tuo, filius iumenti personam duplicet: sic filius Dei, verbum patris in sola diuinitate eructatum in vterū virginis, dùm cum humanitate redit ad dexterā patris, personarum numerus non inde succrescit, quia dignum non est, vt cum natura Dei personā duplicet, natura hominis, quæ ab illa substantia, & pluribus, & maioribus distat differētiis, quàm equus ab homine. Nam hominē ab equo rationalis differentia seiungit, hominem autem à deo plurimæ secernūt (quas enumerare longum est) substantiales differentiæ.

Zach. 1. Luc. 10.

Cur ante incarnationē domini fides sanctæ trinitatis à vulgo nō debuerit, aut potuerit exigi. Cap. XIIII.

IDcircò præteritis generationibus ante aduentum Christi tacitum fuit vulgo mysterium tanti huius diuini nominis patris & filij & spiritus sancti, quia necdū illud capere poterat infantia seu iuuentus mundi nimiū carnalis, quippè qui ne nunc quidem iam grandæuus, postquā incanuit, christo aduenïēte, sine magno prędicantium labore, intelligere potuit, simul quia necdū illam, quam in hac fide confitemur, suā beata trinitas fecerit misericordiam. ¶ Nec dum (inquam) nobiscum illam, pro qua nunc iure colitur, fecerat misericordiam, qua sibi circa salutem nostram beata trinitas diuisit operationem trinam, vt hominem quem pater creauerat, filius redimeret, spiritus sanctus igniret, non quia pater absque filio sanctoque spiritu quicquam creauerit, aut filius sine patre sanctoque spiritu redemirit, aut spiritus sanctus absq; patre filioq; illustrauerit, & peccatorū remissione mūdauerit, sed quia sic est cōmunis quidem, & vbiq; inseparabilis summæ & vni⁹ diuinitatis operatio, vt tamē in proprietate vel ordine operis, manifesta nulliq; fidelium ignoranda, personarum sit discretio. Nam illa vox: Faciamus hominē ad imaginē & similitudinē nostrā, patris vox est ad filium & spiritum sanctū: & illa caro, quę de virgine sumpta, mortua ac sepulta est, & resurrexit, filii caro est: & illa columba, quæ super dominum descendit, & ille ignis qui super Apostolos eius apparuit, non quidem substantiā, sed præsentem sancti spiritus potentiam visibiliter exhibuit. Pręteritis ergò seculis iure à vulgo non exigebatur fides sanctæ trinitatis, quia sicut dictum est, in sancti adhuc & sub pædadogo seruienti populo Dei, declarata non fuerat hæc eadem trinitas adorandi exhibitione vel distinctione operis.

Gen. 1. Matth. 3. Actor. 2. Galat. 3.

Quòd vetus testamentum eandem fidem trinitatis non tacuerit, nec sine illa veteres sancti deo placuerint. Caput XV.

NOn tamen penitùs absq; fide veteres Deo placuerunt, quoniam hi, à quibus tanquam radicibus suis multiplices rami portabātur, scilicet magni patres diuini huius nominis pinguedine non caruerunt, qua nunc pascimnr nos: qui cū oleaster essemus, naturalibus ramis propter incredulitatem fractis, per eandem fidem in bonam oliuam inserti sumus. ¶ Plurima quippe illorū libri testimonia trinitatis Euangelio Christi conferunt. Vndè hæc duo testamēta rectè per duo Seraphin significantur in Esaia, quorum est ille clamor: Sanctus, sanctus, sanctus dominus neus sabaoth, pleni sunt cœli & terra gloria tua. Et quia Iudaicus populus, hoc audito clamore per apostolorum ora, post aduentum sancti spiritus, incredulitate cęcatus est, benè & hoc prophetæ ostenditur, in eo quòd domus domini fumo impletur. Fumus enim ille Iudæorum cæcitatē designat, sicut & paulò pòst eidem prophetæ dicitur: Excæca cor populi huius, &c. ¶ Sed nos ad librum quem aperuit agnus, oculos cordis per fidem apertos habentes cum supradictis seraphim, vel cum quatuor quoque animalibus dicimus: Sanctus, sanctus, sanctus, adiungentes: Salus deo nostro qui sedet super thronum, & agno, videlicet quia librū iā dictum aperiens agnus, trinitatis mysterium in illo descriptum ostendit, quod nesciebatur. ¶ Nam quum interrogantibus Indæis & dicentibus: Tu quis es: respondisset? Ego principium, qui & loquor vobis, aperuit nobis, quia iuxta quod & in Psalmo dicit: In capite libri scriptū est de me, non aliud Moyses principium intelligi volut, vbi ait: In principio creauit Deus cœlm & terram, non aliud (inquam) principium quàm filium, quoniam & Iohannes ait: Omnia per ipsum facta sunt. Creauit cœlum & terram Deus in principio, id est, pater in filio. Cui adde

Rom. 11. Esai. 6. Apoc. 4. Iohan. 8. Psal. 39. Iohan. 1. Gen. 1.

Gene. 1. adde quod sequitur: Et spiritus Dei ferebatur super aquas, & ecce in capite libri, quem agnus aperuit, beata præfulget trinitas. Per has fores trifidas sanctam ingressus scripturam, passim deinde respersos inuenis aureos eiusdem diuini nominis titulos.

Quomodò in operibus sex dierum singulis trinitas commendetur. Capnt XVI.

PRimùm in opere sex dierum, si vigilanter attendas, eadem commendatur trinitas, verbi gratia: Dixit deus, Fiat lux. Ac deinceps, Vidit Deus quòd esset bonum. In eo quod ait: Dixit: deus verbum, per quod omnia facta sunt, cũ patre agnoscimus. Et in eo quod addidit: Et vidit deus quòd esse bonum, nimiam operantis diligentiam atq; beneuolentiam intelligimus, quę proculdubiò nõ est aliud, quàm qui tertia in trinitate persona est spiritussanctus. ¶ Nõ enim casu, aut superuacuè sic positum per singula, Vidit deus quòd esset bonum, æstimare debemus. Sed magnam creatori diligentiam nobis commẽdatam fideliter aduertamus. Et vt scias, quantum illa diligentia, de qua loquimur, in opere dei profecerit, conuertere ad cor tuum, ô quicunq; es artifex alicuius laudãdi effector operis. Vt, inquam, scias, quantum diligentia quæ est spiritus eius, operi profecerit, respipice quantum in opere tuo, diligentia tua contulit. Certè in mente tua quodammodò sic habebas artem, sicut erat in principio verbum apud deum. Eius artis tibi conscius, nõ ociosum te esse passus es. Quare? Vt de multis, quæ subesse potuerunt, causam meliorem inferã, vtilitatis amor, id est, intentio proficiendi plurimis, ocii te impatientẽ reddidit. Vna causa hęc abillo te seruo discernit, qui malus & piger arguitur, dũ tu laudaris seruus bonus & fidelis. Nam de cætero pares fuistis, videlicet quia tàm in illius, quàm in tua mente talentum bonæ artis appensum est. ¶ Sed vide, quantam inter te atq; illum distantiam, diligentia siue beneuolentia, quæ in te est, effecerit. Dum ille fodit in terram, & abscondit pecuniam domini sui, tu operando in credito tibi talento, duplicia lucraris, vidensq; per singulos profectus, quia bonũ est lucrum, amplius sitis, & præ magnitudine desiderii laborem in opere non sentis. Crescit lucrum, crescit lucri desiderium. Ad hanc ergò similitudinem perpendis, quantum in in opere Dei, diligentia vel bonitas eius effecerit, quæ magnificè delectata esse, monstratur in eo, quod per singula dicitur: Et vidit Deus, quòd esset bonum, & ait, Fiat, &c. Tantum in opere secundi diei non est illud ad- [Matth. 25.]

ditum, certè gratia mysterij, de quo iam aliàs dictum est. Illa verò diligentia vel bonitas, alia (vt dictum est) quàm spiritussanctus, intelligi non debet. Si enim interroges (inquit Augustinus) quis omnia fecerit, respondeo, Deus: Si quęras, per quid, aio, per verbum. Si quæras, quare, respondeò, quia bonus. Et hæc trinitas, inquit, vnus deus est.

Quòd in plasmatione hominis, cuiusq; personæ trinitatis proprium opus discernendum sit. Cap. XVII.

IGitur in opere mundanæ fabricæ cunctorũq; creatione, omnipotens omnia sciens, omnibus commendatur benigna trinitas. ¶ Amplius autem in eo, quem vniuersis præponere decernebat, id est, in homine seipsam exprimere dignata est, dicendo: Faciamus hominem. Nam in verbo, faciamus, manifestè personarũ pluralitas innuitur, in quo per cõsilium, quod sic præmittitur, eadem diligentia, de qua iam dictum est, magnificẽtius cõmẽdatur. Et in hoc opere plasmatio, propria patris operatio est. Duo verò, quæ in hoc plasmate, vltra cætera animalia, quæ iam creata fuerant, addita sunt, videlicet, vt fieret ad dei imaginem, & similitudinẽ cæterarũ personarũ, id est, filii & spiritus sancti insignia sunt. ¶ Ad imaginem quippè dei, quæ filius est sicut Apostolus ait, de illo loquens: Qui est imago dei inuisibilis, & alibi: Qui cùm sit splendor gloriæ, & figura substantiæ eius: ad imaginem (inquam) dei, siue figuram substãtiæ eius homo cõditus est, in eo quòd rationalis est, ad similitudinẽ verò, in eo quòd diuinæ bonitatis imitator cõditus est, quod propriè sancti spiritus opus est. Bonitas quippè vel charitas dei, spiritussanctus est. Qui cũ (vt supra dictũ est) patrem vt omnia per verbum operaretur, excitauerit, tùm verò in plasmatione hominis, ita studiosum reddidit, vt nihil eorum subtraheret, quæ conferre potuit. ¶ Quid enim taliter cõdito homini præter naturalem diuinitatem defuit? At verò id, quòd per naturã deus sit, generare vtiq; Deus potuit: deus enim est verbũ, quod genuit: creare autẽ vel plasmare tale quid, cũ sit omnipotẽs, nullo modo potuit. Nec in hoc quicquam derogatur omnipotentiæ, cùm ęquale sibi, qui est vltra omnia, extra om̃a, pręter omnia, dicitur deus creare nõ potuisse. Igitur in plasmatione hominis (vt dictũ est) beneuolẽtia dei, quę est spiritus sanctus, maximè operã suam adhibuit, cùm ei, qui (vtpotè creatus) naturaliter non poterat esse deus, gratia sui similitudinem dei contulit. Quæ dei similitudo, vt sed[illegible] vel receptaculum haberet, imago siue figura substãtiæ dei, quæ est filius, [Colos. 1.] [Heb. 1.]

animæ hominis impreſſa eſt, vt à ſuo ſpiritu
ſancto prædictam ſimilitudinem reciperet:
quomodò precioſo lapidi foramen aperitur,
per quod gracilé auri virgulam, qua conſtrin
gatur & teneatur, recipiat. ¶ Quod & de ange
Eze.28. lica ſentiendũ eſt creatura. Vndè & arguitur
in Ezechiele(vt ſuperius dictum eſt,angelus
ille: Et foramina tua (inquit)in die,qua crea-
tus es,præparata ſunt. Qui rationalis condi-
tus,quia per foramen eiuſdem rationis aurũ,
id eſt,ſanctum dilectionis ſpiritum admitte-
re noluit. Ideò ſequitur: Repleta ſunt inte-
riora tua iniquitate. ¶ Sed vt ad hominé re-
deam,maximè in plaſmatione hominis, mag
num & profundum trinitatis conſilium ſig-
nificari debuit,videlicet quia non ſolum cõ-
ditus eſt,ſed & vnica materia eſt, per quà in-
noteſcit principatibꝰ,& poteſtatibus,& cęle-
ſtibus(ſicut ait Apoſtolus)multiformis ſapi-
entia Dei. Nam præter hoc, quòd hæc verba
ſonant: Faciamus hominem ad imaginem,&
ſimilitudinem noſtram,hoc quoq; in eodem
conſilio præfinitum eſt, qualiter perditum
eundem hominem propria ſingularum ope-
ratione perſonarum,eadem quæ plaſmabat,
trinitas recuperaret. Quod manifeſta eiuſdé
Ephe.3. operationis diſtinctione perſpicuũ eſt. ¶ Nã
poſt plaſmationé,imò poſt lapſum hominis,
eadē quæ cõdidit trinitas,hoc ordine ſeſe in
recuperãdo erexit. Primùm pater eſt,qui quę
ſtioné hãc depromens, Ecce Adã,quaſi vnus
ex nobis factus eſt,ſciés bonũ & malũ,proti-
nus adnectit. Nũc ergò videtè,ne fortè mittat
manũ ſuã, & ſumat de ligno vitæ, & viuat in
ęternũ,eiecit illũ,&c. ¶ Viã enĩ hic fecit pater
miſericordiarũ,viã(inquã)facit miſericordię
ſuæ, in eo quòd hominé poſt peccatũ noluit
Gene.3. viuere in æternũ. Nam cùm ſit hominis poſt
peccatũ miſera vita,ſi eſſet æterna, quid eſſet
niſi æterna miſeria? Hæc auté dęmonum eſt,
ſcilicet æterna miſeria, vel miſera æternitas,
ex oppoſito Dei,cuius eſt ęterna beatitudo,
vel beata æternitas. Igitur primum & magnũ
opus miſericordiæ, quod (ſicut commemo-
rat Auguſtinus,Plotinũ quoq; gentiliũ quen
dam philoſophum rectè dixiſſe)pater miſeri
cors mortalia nobis cõdidit corpora. Hoc e-
nim modo cuſtos hominum, non ſolum ſibi
contrarium hominem poſuit,ſed & à dæmo-
bus longè differre fecit, vt eſſet eius tempo-
Iob.7. ralis miſeria, vel miſera temporalitas. ¶ Eſt
ergò proprium perſonæ patris opus, morta-
litatis illatio: propriũ perſonæ filii, animarũ
redéptio,pariterq; corporũ reſurrectio: pro-
priũ ſancti ſpiritus,animarũ reſuſcitatio,pari
1.Cor.15. terque corporum immutatio illa,de qua di-
cit Apoſtolus: Mortui reſurgét incorrupti,&
nos immutabimur.i.impaſsibiles erimus. So
lùm nanq; hi, qui ſpiritũ ſanctum acceperũt,
poſt reſurrectionem impaſsibiles erũt. Itaq;
tam in creatiõe,quàm in recreatiõe hominis
(vt prædictum eſt)trinitas diſtinctè operata
eſſe comprobatur,totumq́; opus hoc proui-
ſum eſſe ab eo, cuius prouidentia in ſui diſ-
poſitione non fallitur, teſtatur illa conſilii
diuini reuerenda expreſsio, qua dictum eſt:
Faciamus hominem ad imaginé & ſimilitu-
dinem noſtram. ¶ Igitur vt ſuperius dictum
eſt,rectè in Eſaia per duo Seraphin,duo intel Eſa.6.
liguntur teſtamẽta,quæ conſona voce ad al-
terutrum clamant: Sanctus,ſanctus,ſanctus
dominus deus ſabaoth, dum eiuſdem trini-
tatis gloriam,quæ in nouo teſtamento reue-
latur,vetus quoq; concorditer atteſtatur, ſi-
cut in ipſis antiquæ ſcripturæ foribus appare
re iam breuiter diximus. Cæterùm, ſi intro-
greſsi, vndiq; eiuſdem trinitatis teſtimonia
ſcrutari velimus, prolixitas modũ excedet,
nimiũq; præſertim cùm aliud propoſitũ ſit,
faſtidium pariet. Quapropter ad propoſitum
feſtinantes,illud ſolùm cõſiderare libet,qua
ratione ad propiciationé Dei patris humano
generi impetrandum, ſoli vel maximè filio
carnem aſſumere conuenerit.

quàm rectè cùm tres perſonę ſint deitatis,ad
ſolã filii perſonã carné ſuſcipere,hominéque
redimere pertinuerit. Cap. XVIII.

Diuina diſpoſitio, qua filii perſonã po-
tius,quàm patris aut ſpiritus ſancti in-
carnari cõplacuit, idcirco maximè mi-
rãda eſt,quia peccatum primi hominis maxi-
mè contra eundẽ filiũ admiſſum eſt,ob cuius
expiationé filiꝰ ipſe homo fieri dignatus eſt.
¶ Sed & diaboli peccatoris antiqui ſuperbia, Eſai.44.
maximè propter filium aduerſus creatorem
intumuit. Quod ex verbis eiꝰ aduertere prõ-
ptum eſt. Ait enim: Aſcendam ſuper altititu-
dinem nubium, ſimilis ero altiſsimo. Vtiq;
cùm hæc diceret, inuido aduerſus filiũ liuo-
re ſeruilis cõtumacia torquebatur, eò quòd
vni & ſoli nato, non facto, toto cœlorum cu-
ria æquè vt patri, pro tanta differentia iure
famularetur. Grandi quippè differentia ſeſe
ab vno, qui erat in ſinu patris diſtare indig-
nabatur, cũ ſe inter cætera ab artifice deo fa
ctum,illum ex patre Deo ſolùm videret ſu-
per omnia natũ. Tunc ſeruilis tumor aduer-
ſus eundem vnigenitum graſſatus eſt, longè
nequius,quàm Iſmael ex ancilla procreatus,
dominum ſuum Iſaac de libera genitum per-
ſequebaẽ,vt teſtatur Apoſtolus. Nequius, in-
quam, vtporè vbi & longè ſubtilior malitia,
& multo longinquior conditionis erat diffe
rẽtia,quę ſuperbientis odiũ cõcitabat. ¶ Pro-
pter

Iohan.8. pter quod odium iam erat homicida, testãte
eodem dei filio in Euangelio suo, ac dicente:
Ille homicida erat ab initio. Sed homicidiũ il-
lud tũc actu perficere nõ poterat, cùm nõdũ
in illo Dei filio esset humana, quę posset occi
di natura. Perfecit aũt, cùm illũ ad terras des-
cendisse, hominemq; mortalem factum esse
Luc.24. agnoscens (exibant euim, inquit Euãgelista,
dæmonia à multis clamantia & dicentia, sci-
mus quia filius dei es) agnoscens, inquam, il-
lum aduenisse in carne, peccator antiquus in
surrexit, eũq; per suos satellites patibulo cru
cis affixit. ¶ Nam sapientiam eius, videlicet
dispositionem, qua per mortem suam redem
pturus erat humanum genus, nemo principũ
1.Cor.2. huius seculi cognouit, inquit Apostolus. Si
enim cognouissent, nunquam dominum glo
riæ crucifixissent. Virtus autẽ ipsa, per quam
se vicisse putabat, mortis infirmitate, persi-
stit in eiusdem dei filii odio implacabili, per
Iudæorum ora negantium, per hæreticorum
blasphemias, creaturam illum esse asserentiũ.
¶ Sed vt ad primi hominis peccatum redeã,
sciendum, quia priusquam per serpentẽ dia-
bolus de vetito ligno comedere mulierẽ per
suaderet, vterq; scilicet vir & mulier, occul-
ta eiusdẽ hostis inspiratione appetiuerãt esse
sicut dii. Alioquin frustra ad perpetrandum
id quod persuadebat, hac promissione vsus
fuisset, dicens: Et eritis sicut dii. Nemo enim,
nisi id quod sentit appetit, pro fructu repro-
mittit alicuius operis. Quàm autem contra
trinitatis personam magis hic hominis quo-
que tumor sese intenderit, apparet per hoc
quod addidit, Scientes bonum & malũ. Vti-
que filium, qui sapientia patris est, superbè
æmulati sunt, id est, pares illi sese fore arbi-
trati sunt, habẽdo scientiam omniũ. ¶ Vndè
lignum præuaricationis, ironicè nomen acce
pit, vt diceretur lignũ scientiæ boni & ma-
li, licet à scriptore historię sic vocetur, etiam
ante peccatum hominis. Quod per anticipa-
tionem constat fieri. Eadem ironia dicit ipsa,
Gen.3. quæ vnus est Deus, trinitas: Ecce Adam qua-
si vnus ex nobis factus est, sciens bonũ & ma-
lum. Quasi vnus ex nobis, id est, quasi filius,
qui sapientia patris est, cuius ęqualitatem ap-
petiuit, id est, scientiam boni & mali. Nam sci
entia boni & mali, solius Dei est, qui omnia
scit, & malo quoq; bene nouit vti. Vnde cum
dictum esset, Ecce Adam quasi vnus ex nobis
factus est, statim ironicè additum est, in quo,
videlicet in eo quòd est sciens bonum & ma-
lum. Similiter ironicè diabolus quoq; appel-
Ezech.28. latur Cherub in Ezechiele, quod interpreta-
tur, plenitudo scientię. ¶ Igitur magis contra
propriã personã filii dei diabolus, & ipse intu
muit, & hominem erexit: dum vterq; æquali-
tatẽ sapientię dei, quę filius est, appetiuit, ei-
que subesse contempsit. Vndè miranda (vt su
perius iam dictũ est) diuinitatis dispensatio,
mirã dignatio, vt ille, contra quem potissimũ
peccatũ admissum fuerat, scilicet filius inter-
tercessor apud patrẽ accederet, homo factus,
& pro inimicis suis morti spõtanea charitate
addictus, tanquàm si Isaac idcirco se patiatur Gene.22.
immolari, vt Ismael in gratiam patris ac ma-
tris veniat, suusq; cohęres fiat, qui ideò fue-
rat eiectus, quia sese, non ipsum patrẽ perse-
quebatur. Sed neq; Isaac, neq; aliũ quẽpiã sa-
cra refert historia pro inimicis suis interce-
dendo, spontanã excepisse mortẽ. Vix enim
pro amico suo, vel (vt ait Paulus) vix pro iu- Rom.5.
sto quis moritur. Cõmendat ergò charitatẽ
suã in nobis Dei filius, quoniã cùm in ipsum
peccãdo, patrẽ offendissemus, ipse naturam,
in qua pro nobis moreretur, assumere digna
tus est. In hac dilectione, quisquis illũ imita-
tur, potest ad illã Dei similitudinẽ, quam per
superbiã diabolus vel ipse homo appetiuit,
ascẽdere. Cùm enĩ dixisset ipse, Diligite inimĩ
cos vestros, benefacite his qui oderũt vos, sta Mat.5.
tim adiecit: Vt sitis filii patris vestri qui in cę
lis est. ac si diceret: Non magnificentia scien-
tię de qua prę̃sumens satanas, dixit in corde
suo: Similis ero altissimo, vel quam vestris pa Esa.14.
rentibus promittentes dixit, eritis sicut dii, Gene.3. Ephe.3.
scientes bonum & malum: non (inquam) sci-
entia, sed supereminens scientię charitas,
causa est efficiẽs, vt altissimo similes sitis. Nec Philip.2.
ego vobis filiorum dei dignitatem inuideo:
non enim rapinam arbitratus sum, me esse ę-
qualẽ deo, ascẽsum superbię auersor, per
quã cũ ascenderet Satan, videbã eũ sicut ful- Luc.10.
gur de cœlo cadentẽ. Discite ergo à me, quia Math.11.
mitis sum & humilis corde. Hoc miraculũ di
uinę dispẽsationis propheta intuẽs, ait: Deus, Psal.71.
iudiciũ tuũ regi da, & iustitiã tuã filio regis.
Magnũ est hoc & mirabile, quòd filius, cum
ęquè vt pater deus sit creaturę suę, rex quo-
que eius dignatus est dici & esse, & hoc secũ-
dum iudiciũ legemq; iustitiæ. Quod hoc mo
do promptum est aduertere. Dignũ erat vt is
ipse, scilicet filius, per quem omnia condita
sunt, dominus & rex esset omnium, neq; per
quemlibet alium regerentur, qui vtiq; cùm
esset creatus, nõ erat creator eorũ. ¶ Regis au
tem debitum ac legitimũ est officiũ, vt subdi
tis dãda vel data pręcepta, prior ipse actibus
impleat, nè dum militibus laboriosam man-
dat militiã, ipse in deliciis sua potestate abu-
tendo, causam præbeat eorũ murmurio, pro-
culdubiò dicentiũ, delicio sum esse ducẽ, quę
subditus ea pręcipiat, quę facere fugiat aut nõ
possit.

posſit. Igitur & hoc dignũ fuit, vt ea quę prę-cæperat, vel præcepturus erat, vt Deus, ipſe pręcipuè opere impleret, vt rex, videlicet om nimodæ humilitatis opus, quale eſt illud: Quantò magnus es, humilia te in omnibus. *Eccles. 3.* Magnũ hoc (vt ſupradictum eſt) & mirabile eſt, quòd cum dominari poſſet creaturæ ſuæ, ſola excellẽtia potentię, maluit æqualiter cũ ea iudicium legemq́; ſubire iuſtitiæ. Quapro pter antequàm in forma ſui militiã vitæ ſub-iſſet humanæ, minora dedit hominibus præ-cepta: cùm autem homo factus eſſet, impoſu-it altiora admodũ regis probi ac ſtrenui, qui dum in prima acie commiſerit cum hoſte, a-cri certamine feſſus, cruentiſq́; inſignis uul-neribus, cum diſcrimine vniuerſos eripuit, tum demum dat præcepta fortitudinis, fi-dutialius, iuſtius, conſtantius, vtpotè factis dicta iuuantibus: militibuſque murmurare de labore, vel delicias quærere, viſo ducis ſanguine, non audentibus. Ita priuſquàm circundatus eſſet infirmitate dominus vir-tutum, dictum eſt antiquis: Non occides. Quandò autem idem rex gloriæ tentatus eſt, per omnia pro ſimilitudine abſque peccato, & didicit obediens eſſe, non ſeipſum defen-dens: ego autẽ dico vobis, inquit, quia om-nis qui iraſcitur fratri ſuo, &c. *Heb. 4. 5.* ¶ Benè ergò Propheta (vt ſupradictũ eſt) Deus, inquit, iu-dicium tuum regi da, & iuſtitiam tuam filio regis: quia videlicet immenſitate potẽtiæ nul latenus minor, eſt diuinę tãta magnitudo iu-ſtitiæ. Quam iuſtitiã nos quoq; qui ſub pater na præuaricatione rei detinebamur, in eo ſuſ cipimus, ſicut mox in eodem pſalmo additũ eſt: Suſcipiant montes pacem populo, & col-les iuſtitiam, in eo, inquam ſuſcipimus, quia quem primi parentes noſtri contempſerunt Deum in gloria ſua fulgentẽ, nos adoramus in carne noſtra naſcentem, in cruce ſua mo-rientem. Hinc enim iuſtificamur, quia ſuper antiquũ ſeruitutis penſum, quod eſt adorare Deũ, quod debebat etiam, ſi nunquam pec-caſſet genus humanum, hoc adiicitur, vt ho-minem crucifixum adoremus. Hac inquam, ſatisfactiõe efficitur, vt ſalua iuſtitia ſua, nos n antiquum ſtatum reſtituat iuſtus Deus.

De officio eiuſdem ſanctæ trinitatis.

Caput XIX.

IN officio eiuſdẽ ſanctę trinitatis, rectè hęc Euangelii lectio ponitur, qua maximè ne-ceſſarium ſalutaris baptiſmi remedium com-mendatur, videlicet, quia ſine virtute huius *Iohan. 3.* nominis quantacunq; dicas, irritum eſt laua-crum, neq; per aquã poteſt quiſquam renaſ-ci, nec aliter hoc nomine ſignamur, niſi cum illo baptiſmi ſacramentum ſuſcipiamus. ¶ Huic euangelio conſonat ea, quæ pręmitti-tur, lectio libri Apocalypſis, maximè in eo *Apoc. 4.* quod ait: Et in circuitu ſedis tanquàm mare vitreum, ſimile cryſtallo. Mare nanq; vitreũ cryſtallo ſimile, baptiſmum ſignificat puræ conſeſsionis & ſolidæ fidei. Et quod in Enã gelio dictum eſt, niſi quis renatus fuerit ex a-qua & ſpiritu ſancto, non poteſt videre reg-nũ Dei: hic ſignificatur per hoc, quod in cir-cuitu ſedis mare oſtenditur. Nam quia incir-cuitu ſedis eſt mare, profectò vt ad eandẽ ſe-dem perueniatur, mare neceſſe eſt tranſ-meare. Septem quoq; lampades ardẽtes ante thronum, id eſt, ſeptem ſpiritus Dei. Qua nõ eſt dictũ: Niſi quis renatus fuerit ex aqua ſo-lũ, ſed ex aqua & Spiritu ſancto. Et in medio ſedis & in circuitu eius quatuor animalia, die ac nocte dicentia: Sãctus, ſanctus, ſanctus do minus Deus omnipotens, qui eras, & qui es, & qui venturus es, catholici doctores ſũnt, qui meritorum qualitatibus, tanquàm diuer ſis diſcreti vultibus, & ad cauendam hære-ticorum perfidiam, ſiue ad ſubditorum, ſuã-que ſalutem prouidendam, in circuitu & in-tus, id eſt, in corporalibus & in ſpiritualibus pleni oculis, ſcilicet illuſtratione ſpiritus ſan cti, fidem ſanctæ trinitatis, tam in aduerſis quàm in proſperis, prædicare non ceſſant, & inuitare populos ad illud mare baptiſmi.

FINIS LIBRI VNDECIMI.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, DE DIVINIS OFFIcijs, liber duodecimus,& vltimus.

Dominica prima post pentecosten.
Caput I.

Dominicæ primæ post octauas pentecostes officiũ voces emittit pauperis illius, qui per Lazarum in Euangelio figuratur, scilicet gentilis populi, qui ad fidem trinitatis, prædicantibus (vt supra dictum) Apostolis confugiens, de interiore sensu legis cupiebat refici, tanquàm de micis quæ cadebāt de mēsa diuitis, videlicet populi Iudaici, qui dum doctrinā legis non ad charitatē habuit, sed ad elationem, quasi de acceptis opibus tumuit: ille autem, scilicet gentilis populus, dum conuersus ad deū, peccata sua confiteri non erubuit, hulceribus plenus extitit, & ei vulnus in cute fuit. Huius, inquam, voces sunt mendicātis, quod maxime claret in graduali: Ego dixi, domine miserere mei, sana animam meā, quia peccauit tibi. Epistola, Deus charitas est, primò aduersus Iudaici populi depromitur inuidiam, qua pauperem iam dictum non debere admitti contendit, iuxta illud: Quare introisti ab viros præputium habentes? Manifestum est enim, Iudęos semper gentium odisse salutem. ¶Simul, quia moralis quoq; sensus in hoc Euangelio non deest, commouemur vtiliter hoc exemplo, ne ab vllo paupere auertamus faciē nostram. Charitatem, quæ in prædicta commendatur Epistola, promptum est eodem sensu, id est, moraliter accipere, maximè quod ait: qui enim nō diligit fratrem suum quem videt, deum quē non videt, quomodo potest diligere?

Luc. 16.
Psal. 40.
1. Iohā. 4.
Actor. 11.

Dominica secunda post pentecosten.
Caput II.

Dominica secunda legitur hoc Euangelium: Homo quidā fecit cœnam magnam, & vocauit multos. Notum est autē, quia per multos qui vocati fuerāt, & hora cœnæ cœperunt excusare, contemptores significantur, qui plus terrena quàm cœlestia diligūt, qui amplius rebus corporalibus quàm spiritualibus occupantur. ¶Et per hoc quod ait quisq; illorum: Rogo te, habe me excusatum, quod (inquam) dicit: Rogo, & tamen venire contemnit, quod sonat humilitas in voce, superbia in actione, per hoc plane (vt dictum est) exprimitur, quòd dum cuilibet carnaliū dicitur: Conuertere, deūsequere, mundum relinque, respōdere solet: Ora prō me, quia peccator sum, hoc facere non possum, dicendo: Peccator sum, humilitatem insinuat, subiungendo. Conuerti non possum, superbiam demonstrat. De his ergò labiis iniquis, de hac lingua dolosa, in graduali nos liberari poscimus. ¶Rectè, pulchrè atq; consonè seruus egregius, qui nos inuitat, dicit in pręeunte epistola: Filioli mei, non diligamus verbo neq; lingua, sed opere & veritate. Quorum iniqua labia linguamq; dolosam qui cōtemnit (solent enim alios cōuerti volentes deuocare, tum sanctum propositum vituperando, quod est iniqua labia habere, tum nimiùm laudando, nimiasq; difficultates arctæ viæ vel angustæ portæ prætendere, quod est linguam dolosam acuere) qui, inquam, dehortantes eos contemnit, & audire non vult, confortat animam suam, & dicet illud, quod in alleluia cantamus: Deus iudex iustus, fortis & patiens, nunquid irascetur per singulos dies? videlicet cùm alibi dicat: Et eum qui venit ad me, non eiiciam foras, tandemq; de infirmitate conualescens, & viam mandatorum domini, quæ angusto initio cœpta fuerat, dilatato corde percurrēs, dicit, quod in Introitu cantatū est: Factus est dominus protector meus, & eduxit me in latitudine.

Luc. 14.
Psal. 119.
1. Iohan. 3.
Math. 7.
Psal. 7.
Iohan. 6.
Psal. 17.

De dominica tertia post pentecosten.
Caput III.

IN Euangelio dominicæ tertiæ commendatur nobis, quanta de conuersis peccatoribus deo cura sit, per parabolam centū ouiū, & vnius perditæ, quam bonus pastor inuentam imponit in humeros suos gaudens, & sic reportat ad gregem, itemq; per aliam parabolam decem drachmarum, quarum vnam, quę perdita fuerat, mulier studiosa lucernam accendens, requirit & inuenit. ¶Ad hunc sensum profectò respicit, quòd Petrus in Epistola sua euigilandum esse cōmonens: Quia aduersarius vester, inquit, diabolus tanquàm leo rugiens circuit, quęrēs quē deuoret, qui vtiq; ouē illā centesimā deuorauerat, & nūc inuentā esse dolens, iterū circuit & amplius rugit. Ideo præmisit & hoc: Omnem solicitudinē vestrā proiiciētes in eū, quoniā ipsi cura est de vobis. Cui sensui graduale succinit: Iactā cogitatū tuū: & offerēda, Sperēt in te omnes, & quia prædictū Euangeliū pro peccato recōtextū est, super quo pœnitentiā agente gaudium

Luc. 15.
1. Pet. 5.
Psal. 54. & 9.

gaudium est angelis Dei, rectè vnicus & pauper clamat in Introitu, Respice in me & miserere mei. Psal. 24.

Dominica quarta post pentecosten.
Caput IIII.

Dominicæ quartæ Euangeliū est, Estote misericordes, quia & pater vester misericors est. Luc. 6. Rom. 8. Cui palàm lectio Epistolæ, quæ præmittitur, concinit, iterum, atq; iterū creaturam asserēs, expectare reuelationem filiorum Dei, quem patrem nostrum esse præsenti Euangelio dominus asserit: Estote, inquit, misericordes, sicut & pater vester cælestis misericors est. Psal. 26. & 12. Introitus, Dominus illuminatio mea, itēq; Offerenda, Illumina oculos meos, idcircò cōgruunt, quia trabem vel festucam peccati de oculo, id est odium, quod Euangelium monstat oportere eiici, quū gratia sancti spiritus expellit, dñs illuminatio cordis est, & hi quibus videndus est Deus, illuminātur oculi, vt (sicut in graduali canimus) Videat cor mundum voluntatem domini, & visitet templū eius, Psal. 26. Psal. 17. & hoc non suis viribus, sed eius, cui in communione dicimus, Dominus firmamentum meum, &c.

Dominica quinta post pentecosten.
Caput V.

IN Euangelio quintæ dominicæ narratur, quia laxatis ad imperium domini retibus in capturam, conclusaq; piscium multitudine copiosa, & retia rumpebantur, & impletę sunt nauiculę, ita vt mergerētur. Iohan. 5. ¶ Per hoc illud significatum est, quia carnalium turbis ecclesiam complentibus, & super numerum multiplicatis, tumultus & dissensiones orirētur, & non solùm ebriosorum, raptorumque subintrocuntium malis moribus, ecclesię nauicula premeretur, sed hereticorum quoque disceptationibus rete fidei disrumperentur. Propter hoc illa magni piscatoris nostri Petri Apostoli lectio, opportunè præmittitur, pisces suos ad vnitatem & pacem cohortātis & dicentis: Omnes vnanimes estote, patientes, fraternitatis amatores, misericordes, modesti, humiles, nō reddentes malū pro malo, 1. Pet. 3. neq; maledictū pro maledicto, videlicet quia per hoc tumultus crescit, & seditio conualescit. Et post pauca: Sed & si quid patimini propter iustitiā, beati, &c. In huiusmodi periculis constitutæ Ecclesiæ, voces sunt, cæteræ partes officii. Psal. 26. Introitus, Exaudi domine vocem meam, amplius autem graduale. Protector noster aspice Deus sensui supradicto cō sonat. Psal. 83. Sumptum est enim de psalmo habente in titulo, Pro torcularibus. Quo nomine præsentem Ecclesiam designari dubium non est, vbi electi reproborū tot scandala patiuntur, vt iuxta Euangelicā similitudinem, quasi rete tumultu piscium rumpi videatur. Quorum schismata quisq; cauens, dicit in offerēda: Benedicam dominum qui mihi tribuit intellectum. Psal. 15. & 26. Et in communione, Vnam petii à domino, id est, nō scissuras mentium, sed vnitatem fidei.

Dominica sexta post pentecosten.
Caput VI.

DOminica sexta dicēdo dominus in Euangelio, Audistis quia dictum est antiquis, Nō occides, ego autem dico vobis, &c. Matth. 5. manifestè nobis illam nouitatem necessariam inculcat, quæ passim in sacris commēdatur scripturis, vt renouemur spiritu mētis nostræ, & exuentes veterem hominē, induamus nouum eum, qui secundum deum creatus est. Ephe. 4. ¶ Quod enim antiquis dictū est, nos qui noui dicimur, in melius transcendere debemus. ¶ Rectè ergò illa præmittitur lectio, vt nouū hominē christū indueremus, dicente Apostolo: Quicunq; baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. &c. Rom. 6. Dicēdo itaq;: Et nos in nouitate vitę ambulemus, plus quàm illud, quod antiquis dictum est, nos debere testatur. Cæteræ partes officii, Introitus: Dominus fortitudo, graduale, Psal. 27. Conuertere domine, offerenda, Perfice gressus meos, Psal. 89. & 16. Ecclesiæ voces sunt, ad supradictam perfectionem Euangelicam tendentis, & auxilium implorantis, quia vera & perfecta iustitia, nemo per se potest iustificari. Et cuius iustitia sic abundauit, vt iuxta idē Euangelium, si offert munus suum ad altare, & recordatus est, quia frater suus habet aliquid aduersus eū, relinquit ibi munus suū, & vadit pri' recōciliari fratri suo, Matth. 5. ille est qui in Cōmunione dicit: Circuibo & immolabo in tabernaculo eius hostiam iubilationis. Psal. 26.

Dominica septima post pentecosten.
Caput VII.

DOminica septima legitur hoc Euangeliū, quo refecturus dñs cū dixisset: Misereor super turbam, &c. Marc. 8. hanc miserationis suæ causam subiicit, dicēs: Quidam enim ex eis de longè venerunt. At verò hi qui de longè venerunt, illos designant, qui à criminalibus peccatis, vel etiam à diabolorum cultura ad verum deum conuersi, iustitiam, à qua ieiuni sunt, esuriunt & sitiūt. Benè ergò illa lectio præmititur, in qua talibus dicitur, Cùm em̄ serui essetis peccati, liberi fuistis iustitiæ. Quem ergò fructum habuistis tunc in quibus nunc erubescitis? nam finis illorum mors est. Rom. 6. Talibus dicit ecclesia mater in graduali: Venite filii, audite me, &c. Et isti quia peccatores sunt) dicunt in offerenda: Sicut in holo-

holocaustum arietum &c. Istis nihilominus Psal. 33. salutaris dicitur in Introitu: Omnes gentes Psal. 46. plaudite manibus, dicentes, quemadmodum alibi refecti dixerunt: Verè hic est propheta, imò dominus prophetarum, qui venturus es Iohan. 6. in mundum.

Dominica octaua post pentecosten.
Caput VIII.

Math. 7. IN Euangelio dominicæ octauæ, Attendite, inquit dominus, à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces, & reliqua. Hoc de omnibus quidē intelligi potest, qui aliud habitu ac sermone promittūt, aliud opere demonstrant, sed specialiter de hæreticis intelligendum est, qui videntur continentia, castitate, ieiunio, quasi quadam pietatis veste se circundare, intrinsecus verò habentes animum venenatum, simplicium fratrum corda decipiunt. Lectio epistolæ: Debitores su- Rom. 8. mus non carni, vt secūdum carnem viuamus, consonat huic euangelio, quo dicitur: A fructibus eorū cognoscetis eos. Nam & paulò suprà dixerat Apostolus: Si quis autem spiritū Christi non habet, hic nō est eius, & nunc ait: Quicunq; enim spiritu dei aguntur, hi filii sunt dei. Et facta carnis, de quibus ait: Si autem spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis, fructus sunt, ex quibus falsi prophetæ cognoscuntur, à quibus filios dei discernit spiritus dei, qui testimonium reddit spiritui ipsorum. Hic spiritus, illa misericordia est, de qua in Introitu cantamus. Suscepimus Psal. 47. deus misericordiam tuā in medio templi tui, 1. Cor. 3. 6. id est, in nobisipsis, qui sumus templum tuū: Actor. 2. & hoc in medio, id est, manifestò. Manifestè enim venit spiritus sanctus super Apostolos. Huic (inquam) spiritui clamat ecclesia in Psal. 30. graduali: Esto mihi in Deum protectorē, & Psal. 17. in offerenda, Populum humilem saluum facies domine, iuxta illud: Super quē requies- Esai. 66. cet spiritus meus, nisi super humilem & quie- Math. 11. tum? Abscondit enim hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelauit ea paruulis. Vnde congratulando dicitur eis in communio- Psal. 33. ne: Gustate & videte, quoniam suauis est dominus.

Dominica nona post pentecosten.
Caput IX.

EVangelium dominicę nonę, præpositos animarum instruit ad misericordiam, vt cōpatientes moderatam iniungant pœniten- Luc. 16. tiam confitentibus, quantū debeant, vel quāta peccata commiserint. Laudauit enim dominus villicum iniquitatis, quia prudenter fecisset ea, quæ de illo proposita narrat para- 1. Cor. 10. bola. Et ad hoc Apostoli lectio, quæ præmittitur, consonat, retexendo de illis, qui mare transierant, & dona dei gustauerāt: & nihilominus cōcupiscentes & fornicantes, à serpentibus vel exterminatore perierunt, & statim adiūgēdo: Itaq; qui se existimat stare, videat ne cadat, &c. ¶ Nam quomodò & hi, licet iam glorificati, perierunt, & ille villicus in Euangelio gratiam domini sui habuerat, à qua tamen excidit, sic & prælatus quisq; meminisse debet, & scire se quoq; aut peccasse, aut si non peccauit eiusdem tamen fragilitatis esse, vt potuerit, vel adhuc posit peccare, atq; de seipso cōmonitus, recogitet infirmarum se suscepisse curam animarum, non super sanas tyrannidem. Introitus: Ecce deus adiuuat me, Psal. 53. & graduale, Domine dominus noster, offerē Psal. 18. da quoq;, Iustitiæ dñi, voces sunt suprà dicti vicilli, gratias referētis domino deo suo, Mat. 6. misericordibus misericordiam faciēti. Communio verò, Primum quærite regnum dei, i- Luc. 16. dem imperat, quod illa domini sentētia de Euangelio iā dicto, Facite vobis amicos de mā mona iniquitatis, &c.

Dominica decima post pentecosten,
Caput X.

DOminica decima legitur hoc Euange- Luc. 19. liū, quo dominus fleuisse refertur super ciuitatē Hierusalem. Qui & ingressus in templum, cœpit eiicere vendētes in illo. ¶ Notum est penè cunctis, tamq; in scripturis, quàm in ore omnium satis vsitatū, per hoc illud significatum esse, quod illos de ecclesia sua dominus eiiciat, qui sacros ordines emunt aut vendūt, quia videlicet tales negociatores columbas quoq;, id est, sancti spiritus dona venalia faciunt. ¶ Itaq; rectè & opportunè illa pręmittitur Apostoli lectio, quę satis apertè indicat, nō posse ab homine dari, nedū vendi aliquid doni spiritualis, sed à solo spiritu dei diuidente singulis prout vult, 1. Cor. 12. dari gratuitò, alii sermonē sciētiæ, alii sermonē sapientię, alii genera linguarū, alij fidē, alii prophetiam, &c. Et qui huius, id est, sancti spiritus expectat electionē potius quàm hominum, dicitur in Introitu: Iacta cogitatum Psal. 54. tuum in domino, & ipse te enutriet. In domino, inquit, iacta cogitatum tuum, non in teipso, dicendo quod alibi scriptum est: Domine non est exaltatum cor meum, neq; ela- Psal. 130. ti sunt oculi mei. Neque ambulaui in magnis, neque in mirabilibus super me. Videlicet vt Simon magus ille, qui dei do- Actor. 8. nū exstimauit pecunia posideri. Et ipse te enutriet, inquit, dicentem scilicet quod in graduali canitur: Custodi me domine vt pupillam oculi, sub vmbra alarū tuarum protege me, ne superbiendo, & euagando, fiā sicut Psal. 16. abla-

cum fideli Abraham per repromissioné cófirmato, videlicet quia non quidem ipsa aduersus promissa dei, sed nullus iustificari potuit coram deo ex operib⁹ eiusdem legis. In hoc itaq; intelligimus per hoc, quòd (vt dictum est) tam sacerdos quàm leuita, viso homine præteriuit. ¶ Quia sic subintrauit lex, quomodo medici puer ad ęgrotú nonnúquã ingreditur, morbi quidem causas sciens, sed quod opponat antitodum, conficere non valens, tantumq; hoc ęgroto dicere nouit, quibus ab escis vel potibus abstinendum sit, ne morbus inualescat, & de semiuiuo penitus mortuú reddat. Hoc nanque illud est, quod in prædicta Epistola dicit Apostolus, Quid igitur lex? Propter trãsgressiones posita est, est, &c. Plagis nanq; originalis peccati semiuiuus homo nascitur. Actualibus verò transgressionibus, propter quas lex posita est, si non abstineat, tanquam noxijs cibis penitus moritur. Itaque secundum hæc be-
Psal. 73. nè in Introitu præmittitur, Respice domine in testamentum tuú, quod in graduali repetitur. Vox enim hæc erat antiquorú, aduentum Christi ad infirmitatem vel imperfectionem legis flagitantium, tanquam si prætereuntibus sacerdote & leuita, Samaritanú supradictú vulneratus ille postulat apropiare, cui & dicat illud, quod canitur in Offeren-
Psal. 30. da: In te domine speraui, &c. Et quia corpus Christi, quod sumimus, illa specialiter curat vulnera, Benè & illud de libro Sapientiæ ca-
Sapien. 16. nimus in communione: Panem de cœlo dedisti nobis.

Dominica quartadecima post pentecosten. Cap. XIIII.

IN Euãgelio dñicæ quartædecimæ, decé vi-
Luc. 17. ri leprosi à domino múdati referuntur, & vnus tantum ex eis vnicæ Ecclesiæ figuram gerens, cæteris ingratis existentibus, qui hæreticorum typum pręferunt, reuersus & gratias agens, de fide sua, qua saluus factus est, ab eodé domino laudatur. Eiusdem ecclesię, quę per illú vnú significatur, vox est illa in In-
Psal. 83. troitu. Protector noster aspice neus, maximè quod ait: Quia melior est dies vna in atrijs tuis super milia. Nã idé est ac si dicat: Melius
Actor. 4. est cor vnum & animã vnã habere, & idipsum sapere ac dicere, quàm diuersis, imo cótrarijs
1. Cor 1. sensibus diuidi, & schismata facere. Quod ob
Cant. 6. seruans sancta ecclesia, & ideo vna columba dicta, benè per illú vnú (vt dictú est) in Euangelio figuratur. Epistola verò in eo pędicto Euangelio congruit, quòd patenter exprimit, quid per illorum lepram significatú sit,
Galat. 5. cùm dicit: Manifesta auté sunt opera carnis, quę sunt, fornicatio, immúditia, luxuria, &c. inter quæ sectæ, id est, hæreses ponuntur. A quibus emundata ecclesia, dicit, gratias agés in graduali, Bonum est cófidere in domino, Psal. 17. &c. videlicet quia non homo, non principes sacrificiorum carnalium, de quibus dixit eisdem leprosis dominus, peccatorum lepram tollere possunt, sed solus dñs. Quod autem in offerenda dicitur: Immittet angelú Psal. 33. dominus in circuitu timentiú eum, & eripiet eos, gustate & videte quoniam suauis est dominus, ad fructus illos spectat, qui exprimútur in epistola: Fructus spiritus est, charitas, gaudium, pax, patientia, &c. quos gustare, est à lepra supradicta curari. Et quia pręcepit do minus illi, qui gratias egit: Vade & offer mu- Matth. 8. nus, quod præcepit Moyses in testimoniú illis, benè in communióe canimus: Panis, qué Iohan. 6. ego dedero, caro mea est pro mundi vita, videlicet quia caro & sanguis munus est, quod pro emundatione sua iugiter offert vnica ecclesia Christi.

Dominica quinta decima post pentecosten. Caput XV.

OFficium dñicæ quintædecimæ, si rectè animaduertis, claret, quia maximè ad uersus excellétiam & inanem gloriam decãtatur. Nam ad hoc pertinere illud, quod in huius dominicæ euangelio Mattheus ait: Nolite soliciti esse, dicentes: quid mãducabi- Mat 6. mus, aut quid bibemus, &c. Lucas testatur, Luc. 12. quid, cum eadé diceret, adiecit: Et nolite in sublime tolli. Et quidem secundum eundem Lucam, ante hæc verba dominus parabolam de diuite stulto, cuius ager cú huberes illi fructus attulisset, & dixisset ipse: Destruam horrea mea & maiora faciam, & dicã animæ meę: Anima, habes multa reposita in annos plurimos, requiesce, comede, bibe, epulare, ait ad eum deus: Stulte, hac nocte repetunt animã tuam à te, quæ autem parasti, cuius erunt? Igitur aduersus diuites, quibus præcipiendum 1. Tim. 6. est, nó superbè sapere neq; sperare in incerto diuitiarum, hoc in Euangelio supradicto pręcipitur: Nolite soliciti esse, & cæt. Cui & consonat præcedens epistola, in eo quod ait: Nó efficiamini manis gloriæ cupidi. Et rursum: Galat. 6. Quæ enim seminauerit homo, hæc & metet. Et qui seminat in carne, de carne & metet corruptioné. ¶ Eius itaq;, qui hoc præceptum fideliter amplectitur, illa vox est in introitu ad patrem nostrum, qui scit omnia quibus indigemus, sicut in eodem Euangelio dictum est: vox, inquam, illa: Inclina domine aurẽ tuã ad me, vox est pauperis, de manu dei primú regnú dei, & iustitiã eius, & deinde necessaria corporis, quæ adijcienda sunt, humiliter quę rétis. Qui & in graduali eodem respectu ait: Psal. 85.

Bonum est cófiteri domino,id est,necessaria
quęrere à domino,& in ea spe psallere,id est,
benè operari nomine tuo, id est, ad bonoré
Psal.91. nominis tui altisśime, Ad annũtiandũ mane
misericordiá eius,id est,primũ quærere reg-
num dei,& iustitiá eius.Ipse idé gratulabun-
dus, quòd necesśariũ à patre victum accepe-
rit, narrat in Offeréda alijs,dicens:Expectás
Psal.39. expectaui dominum, id est, non aliundè sed
à domino quęrens eius regnũ,expectaui quę
adijcienda sunt,& respexit me, id est, adiecit
quę necessaria sunt huic vitę.Cõmunio clarè
exprimit cibum eiusdé regni Dei, qui primũ
quærendus sit.Qui manducat carnem meam
Iohan.6. & bibit sanguiné meũ,in me manet,& ego in
eo. Quod est em̃ regnũ dei,nisi mãsio eius in
nobis?Hoc aũt vt maneat in nobis,fit mandu
cando carné eius, & bibendo sanguiné eius.
Vnde & hoc in communione rectè ponitur.

Dominica decima sexta post penteco-
sten. Cap.XVI.

Luc.7. DOminica sextadecima legitur hoc Euã
gelium,quo dominus flenti viduæ ma
tri mortuũ vnicũ filiũ viuũ reddidit,
& accepit omnes timor,& magnificabant de-
um. ¶ Hæcauté vidua sanctam significat ma-
trem ecclesiam, id est, vniuersum prælatorũ
ordiné,qui regenerandarum in Christo curá
habent animarum,qui morté cuiusq; animę,
quoties manifestis apparet criminibus,mag-
nis prosequuntur fletibus.Moritur enim tũc
filius viduæ, quando quis per crimé aliquod
separatur à corpore ecclesiæ, quæ vidua est,
Christo sponso in pręsenti nó manente cum
illa. Huic ergo Euangelio benè illa præmitti
Ephe.3. tur Apostoli lectio: Fratres obsecro vos,ne
deficiatis in tribulationibus meis,pro vobis,
quæ est gloria vestra. Huius rei gratia fle-
Galat.4. cto genua mea,&c. qui ait: Filioli mei,quos
iterum parturio, donec formetur Christus
in vobis, pulchrè in officio personam ver-
bis quoq; exprimit ecclesiæ viduæ,vitá filio-
rum magnis gemitibus postulãtis.Introitus,
Psal.58. miserere mihi domine,quoniam ad te clama
Psal.70. ui. Itemq́; Offerenda: Domine in auxilium
meũ respice. Voces huius viduæ scilicet san-
ctæ matris ecclesiæ sunt, quas emittere de-
bet pro filiorum suorum,qui fortè in morté
peccati prolapsi sunt, resuscitatione.Gradua
Psal.101. le verò:Timebunt gentes nomen tuũ domi-
ne, ad hoc consonat,quod dictũ est in prædi
Luc.7. cto euangelio: Accepit autem omnes timor.
Nam quomodo ędificat dominus Sion,iuxta
eiusdem gradualis versum,nisi procurãdo vi
tam & incolumitatem animabus spiritualiũ
eius filiorũ? Quod quia perficit per cibũ cor
poris & potum sanguinis sui,rectè in cómu-
nione ponitur gratiarum actio,eadem vidua
scilicet sancta ecclesia dicente: Domine me- Psal.70.
morabor iustitiæ tuæ solius,&c.

Dominica decimaseptima post penteco-
sten. Caput XVII.

IN officio dominicæ septimædecimæ no-
bis innuitur, qualiter ad hoc contendere
debeamus, vt in oculis dominl magni & ho-
nore digni iudicemur, & in domo, quæ est
ecclesia, primos recubitus, non nostra præ-
sumptione præripere, sed ab eius electione
expectare debeamus. Dicitur in euangelio
huius dominicæ parabola hæc:Cum vocatus
fueris ad nuptias,nó discumbas in primo lo-
co,&c. videlicet,hoc in suo cœlesti conuiuio
futurum esse indicans,quod ad vltimum in-
fert: Omnis enim qui se exaltat, bumiliabi- Luc.14.
tur; & qui se humiliat exaltabitur. Hinc est,
quod in præeunte epistolæ lectione Aposto-
lus ait:Obsecro vos ego vinctus in domino, Ephe.3.
vt dignè ambuletis vocatióe,qua vocati estis,
&c. ¶ Quod vtiq; idem est,ac si diceret: Ob- Phil.2.
secro vos,vt vocati ad nuptias Cbristi & Ec-
clesiæ, sic intretis & discumbatis, quomodo
& ille qui vos vocauit, qui & dixit: Ego au- Luc.22.
tem in medio vestrûm sum, sicut qui mini-
strat. Et tãdiu ministrauit, donec diceret illi
pater: Amice,ascende superius,id est, donec
obedié̃ti vsq; ad morté,daret illi nomé quod
est super omne nomé. Introitus:Iustus es do Psal.118.
mine,manifestè illam collaudat sentẽtiá,qua
in Euãgelio dicitur:Omnis qui se exaltat,hu
miliabitur, & qui se bumiliat exaltabitur.Si-
mulq́; oratio est pro illo,qui se humiliat: Fac
cum seruo tuo secundũ misericordiam tuá, Psal.32.
hanc videlicet misericordiá,vt dicas illl,ami-
ce,ascende superius.Graduale:Beata gens,cu
ius est dominus deus eius,vniuersalis bea-
tificatió populi gentilis, qui superbiente Iu-
daico populo, bumiliatus sub signo crucis
Christi,superius ascendere meruit,id est, su-
pra populum illum,qui primo loco consede-
rat,imò de primo confessu superbiebat. ¶ In
Offerenda exemplum ponit efficacisśimum,
qui cum humiliatus diceret,peccauimus,ini- Dan.9.
quitaté fecimus, impiè gesśimus, &c. meruit
ita exaltari,vt cùm oraret,sicut in eadem Of-
ferenda ipse testatur,dicens: Oraui deũ meũ
ego Daniel,&c.mitteretur illi index futuro-
rum archangelus Gabriel,sicut habet sequés
versus: Adhuc me loquente,&c. Per illam
nanq; visionem sic exaltatus est,vt non tantũ
venturum ad salntem nostrã Christum pręui
deret(quod cæteris prophetis commune est)
sed & tempora aduentus eius propria qua-
dam gratia prædisceret, dicente sibi angelo:
Septuaginta hebdomades abbreuiatæ sunt
super

super populum tuum, & super vrbem sanctã tuam, & consummetur præuaricatio, &c. Communio quoque: Vouete & reddite domino
Psal. 75. Deo vestro, in eo maximè imperare videtur, vt in nouissimo loco recumbamus: quod ait terribili, & ei qui aufert spiritum principum, id est, superborum, quos vtique vel conuertendo, vel deiiciendo factis ipsis dicit cuique illorum: Da huic locum.

Dominica decima octaua post pentecosten. Caput XVIII.

SVpradictum ergo officiũ hoc innuit, vt ad nuptias Christi quilibet inuitatus, tali in loco recũbat, vt meritò dicatur ei: Ascende superius. Huius autem sequentis dominicæ officium, magna & mira declamatione demonstrat eidem, qui vocatus est superius, id est, prælatus est domui Christi, & curam
Matth. 23. ram animarum suscepit, qualiter in eodẽ superiori loco se habeat, videlicet ne iuxta Euãgelium eiusdẽ officii, sint sicut scribæ & Pharisæi, qui sederunt super cathedram Moysi: sed sint sicut ipse Moyses, de cuius exemplo, quod Ecclesiastici sequi debeant rectores, longa & valida declamatio est in offerenda, Sanctificauit moyses, & versibus eius. Non enim ignorare debent animarũ rectores, quale ad negociũ in superiore locũ vocati sunt, scilicet vt non tã præesse studeant, quàm prodesse, & sedentes in cathedra Moysi dicant & faciant, imo prius faciant, quod cum autoritate dicãt: neq; velint vocari Rabbi, sed ad hoc tendant, vt portare possint peccata populi, & à subditis suis auertere irã Dei. ¶ Benè ergo cum hoc Euangelio positum est in offerenda exemplum moysi, qui sic sedit in cathedra magisterij, vt per nimiam humilitatem posset interuenire pro subditis, imo & tenere deũ dicentẽ: Dimitte me, vt irascatur furor meus
Exod. 32. contra eos. Fecerant enim vitulum (quando
Lev. 22. sicut in versu Offerendæ canimus.) Videns moyses, procidens adorauit, dicens: Obsecro domine, dimitte peccata populi tui, & dixit ad eum dominus: Faciam secundum verbum
Eccle. 36. tuum. Hæc est fidelitas serui, quem cõstituit
1. Cor. 1. dominus super familiam suam, quam postulabant ipsi, dicentes in introitu, vt prophetæ
Psal. 121. tui fideles inueniantur: Da pacem, inquiunt, domine sustinentibus te, id est, eorum, quos nobis commisisti, peccata dimitte. Pax enim dei, peccatorum remissio est. Vt prophetæ
Psal. 95. tui fideles inueniãtur, vt nos fideles serui in-
Psal. 105. ueniamur, dum familiæ tuæ nõ tantum præsumus, sed & vtiliter pro illis interueniendo prosumus. Talibus in præsente lectione epi-
Ephe. 4. stolæ dicit Apostolus: Gratias ago deo meo pro vobis, in gratia Dei, quæ data est vobis, quoniam in omnibus diuites facti estis, &c. Ipsi ijdem dicunt in graduali: Fiat pax in virtute tua, id est, remissio peccatorum in spiritu sancto tuo. Ipsis nihilominus in cõmunione dicitur: Tollite hostias, & introite in atria eius, videlicet quia vestrũ officiũ est, vt pro subditis interueniatis, exemplo Moysi, in cõspectu domini stantes in cõfractione cordis.

Dominica decimanona post pentecosten. Caput XIX.

IN Euangelio dominicæ nonædecimæ ait dominus paralytico, confide fili, remittũtur tibi peccata tua. Et his qui audierant cogitãtibus mala in cordibus suis, & dicẽtibus, blasphemat, & cetera: vt sciatis, inquit, quia filius hominis habet potestatẽ in terra dimittendi peccata, tunc ait paralytico: Surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuã. ¶ Per hũc aũt paralyticũ significatur homo dissolutus, & ab omni bono opere remissus, qui cũ à domino curatur, & iuxta prẽeuntem epistolam renouatur spiritu mentis suæ, complet Apostolicum præceptum, quod in eadem Epistola sequitur: Qui furabatur, iam non furetur, magis autẽ operetur manibus suis, vt habeat vnde tribuat necessitatẽ patienti. Nam quandiu paralysi erat dissolutus, nihil boni operabatur, imo labores operantiũ furabat. Qualiter ergo prælati vel rectores animarum salutem procurare debeant subditorum, sicut in præcedenti officio dictum est, hoc sequens exprimit officium. ¶ Nam ipsorum est, offerre paralyticum in lecto iacentem, id est, orare pro his, quorum peccata animas in mala conscientia à bono opere torpẽtes detinent, & ita pro eis interuenire, vt videns dominus fidem illorum, dicat: Confide fili, remittuntur tibi peccata tua. In introitu, dũ dicit dominus: Salus populi ego sum, hoc idẽ nobis de seipso testatur, quod & in
Matth. 9. (margin)
evangelio iam dicto murmurantibus pharisæis, curatione paralytici comprobatur, videlicet, quia potestatem haberet in terra dimittendi peccata. In graduali verò iam curatus idem paralyticus, iamq; laborans operando quod bonum est manibus suis, quæ prius dissolutæ fuerant, dicit: Eleuatio manuum mea
Psal. 140. *Psal. 22.* rum. Et hoc experimento virtutis confortatus in fide, & fidens in remissione peccatorum cõsequenda, dicit in Offertorio, Si ambulauero in medio tribulationis, &c. Item-
Psal. 118. que roborans genua, dissoluta quondam, dicit in communione. Tu mandasti mandata tua custodiri nimis. Vtinam dirigantur viæ meæ ad custodiendas iustificationes tuas.

Dominica vicesima post pentecosten. Caput XX.

Matth. 22. OFficiũ dñicæ vicesimæ partim ex vocibus cõstat, eorũ, qui ad nuptias intrauerunt, partim ex vocibus patrũ gementium pro illis, qui ad nuptias easdẽ vocati, qnas fecit rex filio suo, non solum venire noluerũt, sed & illos, qui à se missi sunt, seruos tenuerũt, & cõtumeliis affectos occiderũt. ¶ Hoc enim priores fecisse Iudæos notũ est, qui missos ad se prophetas & sapiẽtes persecuti sunt, & apostolos Christi contumeliis affecerunt. Hos igitur homicidas iustè perdẽdos, & ciuitatẽ illorũ subuertẽdã prophetæ prçuiderũt, quorũ illa vox est, quæ in introitu ex verbis Danielis decãtatur. Omnia quæ fecisti nobis domine, in vero iudicio fecisti, &c. Itẽ in offerẽda: Super flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus. In hac enim seu in versibus eius hoc deplorãt, quod ad salices Babylonis organã sua suspenderũt. i. propter infructuosos & steriles auditores, prædicantium voces cõticuerunt, propter eos, inquam, qui vocati ad nuptias, vt dictũ est, venire noluerũt, quia nõ fuerũt digni. ¶ In lectione verò Epistolæ eos, qui de exitibus viarũ congregati sunt, vt implerẽtur nuptiæ discũbentiũ, Paulus apostolus oportunè cõmonet, dicẽdo: Videte, quomodo cautè ambuletis, nõ quasi insipientes, sed vt sapiẽtes, &c. hoc videlicet intẽdens, ne inebriatus vino, in quo est luxuria, inueniatur quis absq; veste nuptiali, cùm rex ad vidẽdos discũbentes intrauerit: sed ecõtrà impleamini spiritu sancto, loquentes vobismetipsis in Psalmis & hymnis & cãticis spiritualib⁹, quæ verè harũ sunt epulæ nuptiarũ, de quibus in sequẽti graduali gratias agẽtes dicimus: Oculi omniũ in te sperant domine, &c. vel quas in communione postulans quis nostrũ dicit: Memento verbi tui seruo tuo domine.

Dan. 3. — Psal. 136. — Ephe. 5. — Psal. 144. — Psal. 118.

De dominica vicesima prima post pentecosten. Cap. XXI.

Psal. 127. OFficiũ dñicæ vicesimæ primæ voces cõtinet hominis, in cõflictu virtutũ vitiorũq; positi, qui interdũ, cùm cœperit sanctis florere virtutib⁹, & iuxta benedictionem hominis timentis deũ vxor illius, videlicet domus dei, cui fortè prçsidet, sicut vitis abundãs excreuerit in lateribus domus suæ. i. in amplitudine sanctæ ecclesiç, & filij eius, sicut nouellæ oliuarũ in circuitu mẽsæ suç: cũ, inqnam, ita profecerit, repente tentator diabolus occulta dei dispẽsatione permissus, domum, id est, conscientiæ eius statum concutiens euertit, & filios eius, id est, virtutes animi, turbata in cognitione cõsciẽtia, penè cõterit. Hoc luce clarius ex offerẽda cõprobatur. Vir erat in terra nomine Iob. Moraliter enim in eiusmodi homine agũtur ea, quæ in tẽtatione hui⁹ beati Iob historialiter acta memorãtur. Huius ergo nobilis & prçliatoris animi concussionẽ, vel periculũ significat in Euangelio febris, quç penè extinxerat Reguli filiũ. ¶ Præcurrẽs autem Epistola cõfortat eũ circumuentũ tentationibus, & cõsolatur, ne abũdãtiori tristitia absorbeatur, dicendo: Confortamini in domino, & in potentia virtutis eius. Nõ enim est nobis colluctatio aduersus carnẽ & sanguinẽ, &c. Introitus autẽ: In volũtate tua domine, &c. vox est eiusdem militis, humili conscientia cum beato Iob in terrã corruentis, id est, terrã se esse cognoscẽtis, ac dicẽtis: Dominus dedit, dominus abstulit, sicut domino placuit, ita factum est, sit nomen domini benedictum. Post quam cõfessionem petit circunfusus, è tentatione effugiũ, dicẽs in graduali: Domine refugiũ factus es nobis. Et in communione: In salutari tuo anima mea, & verbum tuum speraui.

Iob. 1. — Iohan. 4. — 1. Cor. 2. — Ephe. 6. — Hest. 13. — Iob. 1. — Psal. 89. — Psal. 118.

De dominica vicesima secũda post pentecosten. Cap. XXII.

Psal. 129. IN officio dominicæ vicesimæ secũdæ dicimus ad introitum: Si iniquitates obseruaueris domine, domine quis sustinebit. Nimirũ in persona serui illi⁹, de quo Euãgeliũ narrat, semetipsũ quisq; nostrum humiliter recognoscit, qui decẽ milia talẽta suo debebat regi, procidẽsq; rogabat, dicẽs: Patiẽtiã habe in me, & omnia reddã tibi. Itaq; magnitudinem debiti, id est, peccati sui quisq; nostrum perpendẽs, dicit: Si iniquitates obseruaueris domine, &c. Vt aũt laxationẽ quisq; nostrum obtineat, agendum est, quod dicit Paulus in præeunte epistola: Et hoc oro, vt charitas uestra magis ac magis abundet in scientia, & in omni sensu, & cætera, subaudit eã, vt remittatis vnusquisq; fratri suo de cordib⁹ vestris. Vbi verò charitas hæc abundat, sicut iam dictũ est, rectè congratulatio illa depromitur, secundũ quã in graduali dicimus: Ecce quàm bonum & quàm iucundum, habitare fratres in vnum. ¶ Et si quæras, quantum, vel quale bonum sit vnitas, id est, charitas fratrum cohabitantium, sequitur in versiculo: Sicut vnguentũ in capite, & cætera: id est, sicut remissio peccatorum effusa per spiritum sanctum, quæ de capite nostro scilicet Christo descẽdit ad Barbam Aaron, id est, in fortes & perfectos Christi Apostolos, & ab illis vsq; ad nos. Tũc enim cohabitatio fratrum est, sicut illud vnguentum, cùm donamus inuicem, si quid habemus aduersus alterutrum, fratres & conserui, sicut Euangelicus rex christus donauit nobis. Mandauit nanq; benedictionẽ, id est, eandẽ remissionis charitatẽ, vt donemus inuicem: & vitã vsq; in seculum, subaudis, fore promi-

Matth. 18. — Phil. 1. — Psal. 132. — Matth. 18. — Psal. 132.

promisit huius charitatis præmiũ. ¶In offerẽda verò, Recordare mei domine, quæ sum pta est de oratione Hester, cõmonemur sum mopere curandum esse & orandum, vt placeant verba nostra in conspectu principis, scilicet eiusdem regis magni, qui posuit rationẽ cum seruis suis, verba, inquam, nostra dicentium: Dimitte nobis debita nostra. Nõ enim placebunt hæc verba nostra in cõspectu principis, cùm ille rationẽ posuerit, si non dimittimus & nos debitorib⁹ nostris. Quod aũt communio ex autoritate Euãgelij: Dico vobis, gaudiũ est angelis dei super vno peccatore pœnitentiã agẽte, de illo sentiẽdũ debitore, qui si pœnitet, & sic sibi postulat dimitti, vt primũ dimittat ipse cõseruis suis.

Hest. 14. · Matth. 6. · Luc. 15.

De dominica vigesima tertia post pentecosten. Cap. XXIII.

INtantũ sacrosancta ecclesia iuxta edictum Apostoli, obsecratiões, postulationes, gratiarũ actiones, pro omnib⁹ agit, vt pro futura quoq; filiorũ Israël salute gratias agat, quos suo quandoq; corpori vniẽdos fore cognoscit. Nam quia in fine mundi reliquiæ illorũ saluæ fient, in hoc vltimo anni officio gratulatur de illis, vtpote futuris mẽbris suis. Dicit ergo in introitu, annunciãs iugiter quod prophetatum est de illis: Dicit dominus, ego cogito cogitationes pacis, & non afflictionis, Pacis enim cogitationes cogitat, & non afflictionis, qui cõuiuium gratię suæ facturum se repromittit cum illis secundum carnem fratribus suis, sicut in patriarcha Ioseph præfiguratũ est. Nam sicut ad illũ in tota terra Aegypti dominantem venerunt, qui eum vendiderant fratres sui, fame compulsi, & ab eo recogniti atq; recepti sunt, & ipse cũ illis celebrauit cõuiuium: sic ad ipsum dominum nostrum, toti mundo principantem, & Aegyptios, id est, gentiles, qui in peccatorum tenebris fuerant, pane vitæ copiosius alentẽ, reuertentur reliquiæ filiorum Israel, & ab eo recipientur in gratiam, quem negauerunt & occiderunt, & tunc mensam suã communicabit eis, & inebriabitur Ioseph iste cum fratribus suis. Huius mensæ gratiam signat illud euangeliũ in officio dominicæ, quo ipse narratur de quinq; panibus saturasse quinq; milia hominum. Tũc enim quinq; libros Moysi aperiet Iudæis, quos nunc velut integros pa nes portat puer, scilicet idem populus sensu puerili, edentq; & saturabuntur etiam ipsi & laudabunt dominum requirentes eum. Tũc implebitur illud Hieremię vaticinium, quod hoc Euangelio rectè pręmittitur: Ecce veniẽt dies, dicit dominus, & non dicent vltrà viuit dominus, qui eduxit filios Israël de terra Aegypti: sed viuit dominus, qui eduxit & adduxit semen domus Israël de terra aquilonis, & de cunctis terris, ad quas eieceram eos illuc, & habitabunt in terra sua. Soluti ergo illi, qua nunc teneantur, captiuitate anima rum, clamabunt alta deuotione gratiarum actionem, quam sequẽns innuit graduale: Liberasti nos domine ex affligentibus nos, &c. ¶Supplicatio quoq;, qua dicimus in offerenda, De profundis clamaui ad te domine, eidem rei vel tempori manifestè congruit. Dicent enim ad hũc magnum Ioseph, fratres sui in illa die: Obsecramus ut obliuiscaris sceleris fratrum tuorum. Communio quoque: Amen dico vobis, quicquid orantes petitis, & cætera: responsio est eiusdem Ioseph, dicẽtis: Nolite timere: Vos cogitatis de me malũ, & deus vertit illud in bonũ, vt exaltaret me, sicut in pręsentiarum cernitis, & saluos faceret multos populos. Nolite metuere, ego pascam vos & paruulos vestros.

1. Tim. 2. · Rom. 11. · Hier. 29. · Gen. 45. · Iohan. 6. · Hier. 23. · Psal. 43. · Psal. 129. · Gen. 50. · Marc. 11.

Item de nocturnis lectionibus per ęstatem. Cap. XXIIII.

NOcturnæ lectiones tota ęstate sua varietate suoq; ordine seriem designant temporũ vel profectum sanctę ecclesię. ¶Primùm namq; historia Regũ, quę statim post pentecosten ponitur, primis duobus libris mysticè assimilatur primis Christianitatis tẽporib⁹, quãdo paulatim crescente fide Christi, vetus idololatria decidit. Nam sicut regnã ti Sauli, quem populus appetierat contra voluntatem dei, superuenit electio Dauid, quẽ dominus secundum cor suum inuenisse dicit, tandemq; totum regnum à domo Saulis euersum, eidem Dauid se subdidit: sic dæmonũ cultui superuenit in mundũ cultus Dei, statim post aduentũ spiritus sancti, tandemq; Christiana fides per bella martyrum victrix, sedit in throno Romani imperii, totusque deinceps mundus manu forti, Christo se subdidit. ¶Duobus sequentibus libris, in quib⁹ regnum diuisum est à domo Dauid, ex quo Hieroboam regni scissuras (sicut illi per manũ Achię Sylonitis significatum est) inuasit, & contẽpto templo domini duos vitulos fecit: illa significabantur tempora, quibus ecclesiã hęreticorum insania scidit, & contẽpto altari Christi, reiecto cultu veritatis, falsitatum suarum simulachra diuersa fabricauit. Sequũtur deinde libri sapientissimi Salomonis, videlicet sicut post pugnas hęreticorum clarue rũt in ecclesia ingenia doctorũ, qui excitati contentionibus illorũ, nõ dormitãtes, sapiẽtiæ & sciẽtię studuerũt, & disputauerũt quodammodo, & ipsi, sicut de Salomone legitur, super lignis à cedro, quę est in libano vs-

1. Reg. 8. · 2. Reg. 5. · 3. Reg. 11.

que ad hyssopum, qui egreditur de pariete, id est, nihil omnino de sacra scriptura, nec paruum, nec magnum aliquod verbum ab allegoria vel aliqua vtili moralitate vacare passi sunt. (3.Reg.4.) Deinde nihilominus congruè sequitur liber Iob, quia videlicet maximè in pace Ecclesiæ non desunt illę tentationes viris ad virtutem tendentibus, quæ in omnibus percussionibus, vel consolationibus eiusdē sancti Iob, autore beato Gregorio, moraliter figurantur. Tunc enim vrgent interius tentationes spiritualium vitiorū, quorū quanto occultior pugna, tanto difficilior victoria.

Item de nocturnis lectionibus à mense Septembri. Caput XXV.

ABhinc iam mense Septembri, quatuor imponūtur libri, videlicet Tobias, Iudith, Hester & Esdras. Quorum consideratio quàm congruè quatuor cardinales virtutes, prudentiam scilicet, fortitudinem, temperātiam, & iustitiam exprimat, palàm est. Tobias quippè in figura prudentiæ non inconuenienter accipitur, qui cæcatis oculis exterioribus, videnti filio mandata viuendi largitur, vt illud Salomonis impleatur. Sapientis oculi in capite eius. (Eccle.2.) Per caput enim mentis industria, per oculos verò intelligitur prouidentia, quę idē est, quod prudētia. Benè ergo prudētiæ titulo præfulget, qui menti illius munimē prouidet, cuius ducatu ipse foris eget.

Iudith verò fortitudinis speciem in hoc nimirum prætendit, (Iudith.9.) quod formidantibus viris bellicosis, immanissimo tyranno pro liberatione patriæ se opposuit, & principem militiæ fœmina inermis dei adiutorio superauit. Fortitudo enim eius à deo fuit, sicut ipsa in oratione dicit: Et nunc domine subueni mihi viduę, vt quod per te posse credidi, perficiam. In quo quàm verè fortis fuerit, caput Holofernis, ebrietate sopiti, amputatura ipsius pugione, ostendit dicens: Cōforta me deus meus in hac hora. Et præcidit caput eius. Verū hæc duo volumina apud Hebræos nō sunt in canone, sed Nicęnę synodi autoritate ad instructionem venerunt sanctæ Ecclesiæ.

(Hest.14.) Hester aūt pro temperantia ponitur, quæ repudiata ob arrogantiā Vasthi regina, in regnum subrogatur. Nā ipsius temperātiæ hoc indicium est speciale, quòd leonem illum, de quo ipsa ad dominū dicit: Et da mihi gratiam in cōspectu leonis, id est, Assueri regis, in mansuetudinem cōuertit, eiusq́; edictum ex instinctu Aman intemperantissimè superbientis, & genus Iudæorum perdere cupientis, in consolationē suæ stirpis transtulit.

Esdras autem, qui his adiungitur, priuilegium iustitiæ in verbis & factis habere demōstratur. (Mat.7.) Nam sicut iustitia restituit, quod iniustitia destruxit: sic iste dirutū propter peccata populi templū cum ciuitate restaurauit. Idē quoq; sicut in duo volumina diuisus vnitur (nam Neæmias ei in eodem copulatur) sic iustitiæ duo præcepta sibi conueniunt, scilicet quæ vultis vt faciant vobis homines, eadem facite illis, & quod tibi non vis fieri, alij ne feceris. Hi itaq; quatuor libri, prędictis virtutibus insigniti, rectè librum Iob, qui afflictiōes sanctæ ecclesiæ, beato Gregorio teste, exprimit, sequūtur, quia post tentationes validè superatas gloria virtutū electis datur.

Sed quia quandiu in hoc mūdo à dño peregrinamur, inter virtutes vitiorum bella patimur, (2.Cor.5.) euestigiò Machabęorum libri leguntur, in quibus magnus ille hostis Antiochus contra iuge sacrificium præualere refertur, deiq́; (2.Machab.4.) martyres persequitur. Qui tamen Iudæ & fratrum eius labore vincitur, quia confessione operum malorum cum exercitio operum bonorum aliquando deo donante superatur.

Post, prophetarum libri vsq; in aduentum domini concrepant, qui modò terrorem districti iudicis, modò blandimenta pij conditoris prædicant. Ex his Ezechiel, qui interpretatur fortitudo Dei, & Daniel, qui sonat iudiciū dei, maiores & primi sunt, quia spes, quæ ex fortitudine diuini auxilij, & metus, qui est ex iudicio dei, mentem ęqualiter docēt pręsentibus vti, ne aut deo desperans deficiat, aut in se pręsumēs corruat. De reliquis duodecim prophetis, in vnum volumē coartatis, loqui supersedemus, quia à sanctis patribus de his copiose disputatum scimus. ¶ Ideo autem vsq; ad aduentum domini leguntur, vt inter tenebras & conflictus huius seculi, vsq; ad reditum Christi, scripturæ nos illuminent & consolentur. (Rom.15.) Per eundem dominū nostrum Iesum Christū, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat Deus, per omnia secula seculorum. Amen.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, ANTE QVADRINGENTOS annos defuncti, de Diuinis officiis, libri duodecim, Apud hęredes Arnoldi Birckmanni, iam quartò in lucem editi. 1557.

